

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

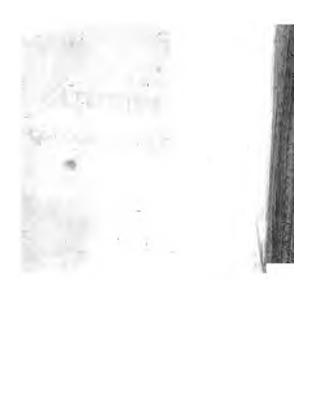
We also ask that you:

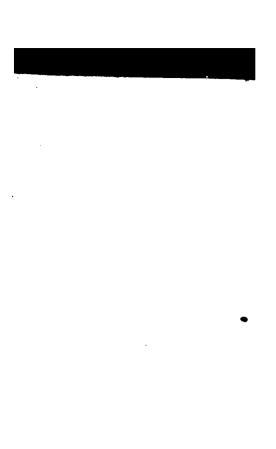
- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + Refrain from automated querying Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

.

CATECHISMUS CONCILII TRIDENTINI.

LUGDUNI, EX TYPIS RUSAND.

ATECHISMUS LILII TRIDENTINI,

PH V. PONTIF. MAX.

JUSSU PROMULGATUS.

SINCERUS ET INTEGER, QUE REPURGATUS OPERA P. D. L. H. P.

quo est additus Apparatus ad Catechismum , so Ratio , Auctoritas , Approbatores et usus declarantur.

EDITIO NITIDISSIMA

AD USUM SEMINARIORUM.

as Resoler 1890.

LUGDUNI,
D RUSAND, BIBLIOPOLAM CLERI.

PARISIIS.

BIBLIOTHECA ECCLESIASTICA RUSAND, 14 Pot-de-Fer, propo ecclesiam S. Sulpitii, n. 8.

ident. sess. 24. de reform. cap. 7.

pulus ad suscipienda Sacramenta a reverentià atque animi devotione pit sancta Synodus Episcopis omsolum cum hæc per seipsos erunt stranda, prius illorum vim et usum um captu explicent; sed etiam idem chis piè, prudenterque etiam lingua pus sit, et commodè fieri poterit, it. JUXTA FORMAM A SANCTA

CATECHESI SINGULIS SA-PRÆSCRIBENDAM, quam Episem linguam fideliter verti, atque à bus populo exponi curabunt.

ECCLESIÆ CATHOLICÆ

PASTORIBUS.

regem pro quo Christus mortuus est.

4 vestrum, Pastores vigilantissimi, nibus vobis motu proprio sacroque em fecerat S. Memoriæ Pius V. tifex. vestrûm uni dumtaxat, aut restrum aliquibus, factum esse prim ægre sustinens ab illaudabili, in m ementito nomine possessum, stu-: tandemque factum fuit. Vobis illum reddoque quo potiamini: (1) decet n à principe beneficium esse mansut quod publicum est, à privatis ut surpari, quia est sacrum. At verò ne opus, dum præ manibus mihi fuit, quidquam accepisse intertrimenti; it longe aliter evenisse comperiatis : primo statim intuitu textum ipsum

diligentiùs adnotate; mendis quingentis et ampliùs suprà mille, vel sanè haud multo secus, extersum esse à me, planum erit : quod ut præstarem, non arbitrio sum usus meo, quod nefas erat; sed primis editionibus Parisiensi, Lugdunensi, et Antuerpiana, que singulæ juxta Manutianum exemplar editum Rome, et jussu summi Pontificis correctum . formis excusæ fuerant et emendatæ : ex quibus, saltem Parisiensis, ab illustrissimo D. Michaele Episcopo et Comite Cenetensi Apostolicæ sedis apud Christianissimum Regem tunc temporis Nuntio, agnita est Romano conformis exemplari authentico. Deindè textum idem sexcentis fartum titulis partim falsis, partim inutilibus, atque ferè omnibus tumultuariè injectis, priùs quidem in Plantiniana, interrogando, tum in Parisiensi, assirmando, præter summi Pontificis propositum, ex consilio Doctorum expurgavi : nec tamen librum sinè ulla interfectione reliqui : sic licèt primum sit editus in Vaticano, Parisiis et Lugduni; verum ut commodius legi possit, sectim illum, et per interpuncta quædam distinxi, quibus singulis ad marginem tantum, non verò in ipso contextu, ne fieret insincerus, neque nimium opus excresceret, numeros addidi Romanos, tum paucis omninò verbis, et quantum potui notis et simplicibus, ibid. quid in qualibet interpunctione contineatur, indicavi : unde fit ut defæcatus prorsum, nativus, genuinusque Catechismi contextus, non verò discrepans et totus à se quasi diversus, habeatur, nec inutilibus veluti summulis augeatur. Postremò qui tùm in ipsa orationis structura, tum in marginibus, Patres sive auctores citabantur, quia non id patiebatur paginarum angustia, ut inibi relinquerentur, ad extremum cujusque interpuncti dissimili charactere remissi sunt, quotquot citatos fideliter comperi : et insuper adduxi non paucos, ubi præsertim ordinis Sacramentum explicatur. Superest modò (pastores

vigilantissimi) ut, quod non à me, nec ab alio quopiam ullo quam à summo Pontifice, in illoque ab ipse Christo Salvatore ex divina munificentia vobis omnibus offertur ultrò : tum pro dignitate muneris, cum pro singulari merito tribuentis, illud æstimantes, grato exceptum animo, revereamini, et secundum sacro-sanctæ Synodi Tridentinæ propositum, ex vestro sit usu sæpius, ne parvuli petant panem et non sit qui frangat eis : utque sacra eloquia et menita salutis, quibus inter Missarum solemnia, aut divinorum celebrationem greges Domini pascantur, ad manum sint, et quasi mansa, quæ veluti nutrices infantibus in os inseratis, hic liber vobis esto promptuarium : quod quidem quanto fuerit instructum apparatu : quibusnam, et quanti nominis Doctoribus hoc opus demandaverit Ecclesia, à quo et quam sollicité sit acceleratum, et tandem absolutum, à quibus comprobatum fuerit antequam vobis exhibitum, ejus utilitates et usus, qui sequitur apparatus declarabit : prælegite et valete.

APPARATUS AD CATECHISMUM.

ARTICULUS PRIMUS.

Cur et quandò Tridentina Synodus edendum decreverit Catechismum.

Cum omnia essent odiis et dissensionibus plena (dissentientibus præsertim Principibus iis inter se, quibus summa rerum penè omnis à Deo permissa est) cùm schismatis et hæresibus jaceret Christiani nominis divulsa jam propè et lacerata unitas, S. Memoriæ (1) Paulus III. tantis obstiturus malis anno Incarnationis Domini 1537 œcumenicum Mantuæ indixit Concilium; sed præter exspectationem, et suggerente tenebrarum rectore, Mantuana civitas Ecclesiæ ad hoc con-

⁽¹⁾ Vide diplom. in Bullario, pag. 667.

cessa non est, nisi sub quibusdam conditionibus. à nominis Ecclesiastici dignitate, libertateque prorsus alienis, quibus merito jure non positis, alium deligere locum necesse fuit; nec aptior videbatur aut commodior quam Vicentia, urbs quidem copiosa satis, et Venetotum, qui eam concedebant, auctoritate et potentià, tuta omninò, nullique non facilis: quapropter inibi generale Concilium indictum est inchoandum Kal. Maii anno Domini 1538. Interim Papa, Carolum Imperatorem et Franciscum Regem Franciæ conciliare studuit. ideòque ipse, et ambo illi Principes, Nicæam se contulêre, Legatis anteà Vicentiam missis, ad Concilium apparandum Imperatorem inter et Regem pax iniri non potuit, sed ad decennium tantummodò induciæ firmatæ sunt; et adhuc semel et iterum indictum et dilatum est ferè toto triennio Concilium: quo elapso tempore, tot percuntium imputiens animarum, S. Pontifex, mutato loco, delectâque, postulantibus maximè Germanis, Tridentina Civitate, ibidem de novo Concilium denuntiat ad Kal. Novemb. anni ab Incarnatione Domini M. D. XLII. verùm impediunt adversæ jussa procellæ, nec sinit audiri vocem fragor æquoris ullam. Ad principes diploma non missum est, quin infeliciter Imperatorem inter et Franciscum Regem bellum recens exardeat, undè sexcentis hinc et indè ortis interturbationibus, Concilium inchoari non potuit anté diem decimum tertium mensis Decembris anno Domini 1545. Interim verò Lutherana hæresis, cum animarum ingenti clade, mirum quantum subrepit, impietas bellorum fœtus, Europam ferè universam occupat, et Christianæ vix umbra superest religionis; ad hoc tollendum reformanduinque, Tridentum Patres undique convolant : at, Deus immortalis! immensum consurgit opus, et in Lerna palude, hydra non una secanda est, manus multas poscit hec opus, quibus ut

arma subministrent Patres, Parochos, qui tunc temporis erant, plerique omnes tum scientia, tum religionis expertes, edocendos suscipiunt, ut deinde vulgus imperitum facilius possit erudiri. De ratione et modo divinum hoc exsequendi consilium, postquàm diù diligentiùsque deliberatum est, comperère patres, ab hæreticis ingentia non tantum conficta esse volumina, quibus (1) Catholicam fidem evertere conabantur, verum et infinitos ab iisdem conscriptos esse libellos, qui cum nietatis titulos et religionis speciem præ se ferrent, incredibile est quam difficile frumentum Christi à zizaniis inimici hominis secerni potuisset: tot catechismi quot provinciæ sunt in Luropa, imò ferè quot urbes, circumferebantur, qui omnes scatebant hæresibus, quibusque simplicium animi ubique decipiebantur, vixque ul-lus erat in fide bene tersus. (2) Quamobrem Patres œcumenicæ Tridentinæ Synodi cum tanto et tam pernicioso huic malo salutarem aliquam medicinam adhibere maxime cuperent, non satis esse putarunt graviora Catholica doctrina capita contrà hæreses decernere ; sed illud prætereà sibi faciendum censuerunt, ut certam aliquam formulam et rationem Christiani populi ab ipsis fider rudimentis instituendi traderent, quam in omnibus Ecclesiis illi sequerentur, quibus legitimi Pastoris et Doctoris munus obeundum esset. Adnotate, Pastores, et librum hunc agnoscite vestrum, quandoquidem et vestrî causa non modò susceptus et editus est, sed ejus etiam usus vobis ab ipso Concilio sic præcipitur: (3) Ut fidelis populas ad suscipienda Sacramenta majori cum reverentia atque un mi devotione accedat, præcipit sancta Synodus Episcopis omnibus, ut non solum cum hæc per se ipsos erunt populo ad-

⁽¹⁾ Vide Ind. librorum probibit. (2) Catechis. *111 præfat. (3) Sess.* 24. de reform. c. 7.

ministranda, priùs illorum vim et usum pro suscipientium captu explicent, sed etiam idem à singulis Parochis piè prudenterque etiam linguá vernacula, si opus sit, et commodè fieri poterit, servari studeant: JUXTA FORMAM A SANCTA SYNODO IN CATECHESI SINGULIS SACRA-MENTIS PRÆSCRIBENDAM, quam Episcopi in vulgaren linguam fideliter verti atque à Parochis omnibus populo exponi curabunt, etc. Ex his patet, cur, et pro quibus sacro-sancta Tridentine Synodus decreverit edendum esse hoc sanctum opus, et ex citatis suprà non obscurè innuitur jam ab initio Concilii Patres, hoc ut maximè necessarium prævidisse, statuisseque, vel saltem, quod certum mihi prorsus est, sacrum hoc opus componendum sancivêre, sessione 18, quæ secunda est, sub Pio IV, procurante tunc, et diligentia non credibili, promovente quidquid moribus reformandis erat proficuum, S. Carolo Borromæo; nam cùm ibi de librorum delectu decretum sit, et ad hoc selecti sint Patres quidam, ut suspecti quique ac perniciosi libri seligerentur et prohiberentur à Concilio : indubitatum est simul et de remedio huic pestiferæ doctrinæ afferendo, hoc est, de Catechismo edendo, fuisse sancitum, aliosque quos inferius nominabimus Patres delectos esse qui tanto operi incumberent, hoc planè . constat ex continuatione sessionis vigesimæ quintre ubi de indice librorum et de ipso Catechismo absolvendo decernitur ; ibi enim sic :

Sacro-sancta synodus, in secundá sessione sub sanctissimo Domino nostro Pio IV, celebrata, delectis quibusdam Patribus commisit, ut de variis censuris ac libris vel suspectis, vel perniciosis quid facto opus esset considerarent, atque ad ipsam sanctam Synodum referrent, audiens nunc huic operi ab eis extremam manum impositam, nec tamen ob librorum varietatem et multitudinam distinctè et commodè possit à sanctá Synoda

dijudicari, præcipit ut quidquid ab illis præstitum est sanctissimo Romano Pontifici exhibeatur,
ut ejus judicio atque auctoritate terminetur et
evulgetur, idemque de Catechismo à Patribus
quibus illud mandatum fuerat, et Missali et Breviario fieri mandat. Ex his manifestè constat:
primò cur hanc Catechesis formam Trid. Synodus
edendam præceperit; secundò quandò id decreverit; tertiò tantæ esse auctoritatis hunc Catechismum, ut cæteris omnibus debeat anteponi;
quartò minimè unquam à Pastorum manibus recedere debere: ipsis enim est veræ Theologiæ
promptuarium et totius ecclesiasticæ disciplinæ
penus refertissima.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quibus Patribus componendi Catechismi cura fuerit data, et quandiù circa eum laboratum sis.

Uobus diversis temporibus dici potest, à Patribus collaboratum esse Catechismo : priori quidem, dum adhuc Trid. essent in Concilio, hoc est, per biennium ferè integrum : nempè à sessione 18. celebrată die 26. Febr. 1562. usquè ad finem Synodi, quæ absoluta est mense Decemb. an. 1563. posteriori verò, id est sacro-sancto Cœtu dimisso, Romæ, quo quidam delecti Patres hac de causa fuerunt convocati, et huic operi incubuêre toto triennio et amplius, nempe à discessione Concilii, ad an. 1566, quo S. memoriæ Pio V totum opus absolutum oblatum est approbandum : unde fit ut per integrum quinquennium tum in componendo, tum in expoliendo loc Catechismo, collaboraverint selecti Patres à Concilio, inter cæteros piissimi atque doctissimi. Quod quidem animo revolvens, omninò non benè sanum judicarem eum, qui librum hujusmodi non omni existimatione dignum, nec omni seculo venerandum arbitraretur; et qui inter disputaudum de Theologià, si citaretur hic Catechismus, . illum ad classem puerorum contemptim rejicerent, certè sanniones essent et tenebriones. Sed ad Patres veniamus. Certum est ex ultima sessione, toto postremo Concilii biennio, plurimos ex Patrum Cottu delectos celebres Theologos magnum studium, multamque operam contulisse in hunc Catechismum; nam ejus materia est divisa in articulos quosdam, quibus deinde distributis. suum elucubravit quilibet, elaboravitque, juxta mentem Concilii, et Ecclesiæ sensum, (1) prout Spiritus Sanctus dabat eloqui illis. Hoc testatur ità factum Christophorus Sanctorifius ordinis Eremitarum D. Augustini, qui asserit Cardinali Seripando ejusdem ordinis, hanc particulam Symboli : Et unam sanctam Ecclesiam Catholicam, traditam fuisse explicandam. Quartum verò Symboli articulum designatum esse Michaeli Medinæ ordinis Fratrum Minorum, patet ex ipsomet, qui sibi id attribuit in præfatione ad opusculum de eodem quarto Symboli articulo: ex Possevino autem habemus in apparatu, littera P. Petrum Galesinum, Catechismi hujus partem in qua Dei præcepta exponuntur, latine exposuisse, et ibidem littera J. Julium Spogianum ultimum ejusdem Catechismi caput asserit exposuisse, idem confirmat distinctè Castalio, bis verbis : In Catechismo qui ex Concilii Tridentini decreto, Pii V. jussu editus est, complures Theologi et diserti viri conscribendo elaboraverunt. Antoniano symbolum aut certè Symboli partem explicandani obtigisse Delius Pasqualinus vir gravissimus mihi confirmavit : quod et ipse in adversariis ejus reperi. Ergò, attendite, quæso, Pastores, non soli Thomistæ, circa hoc opus collaborarunt, sicuti somniati sunt quidam, ut ejus imminuerent auctoritatem, quasi non esset universalis opus Ecclesia,

⁽¹⁾ In præfat. ad theatrum Sanctorum Patrum.

sed sectæ cujusdam theologicæ peculiaris; in quo sanè non mediocrem infamiæ notam inurunt Concilio, et summo Pontifici.

Dimisso verò sacro-sancto Concilio, quod supererat operls, commissum esse quibusdam Patribus ex Ordine Fratrum Prædicatorum non inficiamur; sed ex eo quòd ab Ecclesia munus hoc obeundum suscepêre, constare debet cos vel ultrò, proprios et peculiares animi sensus, si quos habebant, exuisse : vel ex decreto Concilii aut summi Pontificis mandato, saltem viva voce, injunctum esse illis non ex suo, sed ex Ecclesiæ sensu tractanda esse omnia, aliàs non satis prudeuter actum esset; quod asserere quantum nefas! Dicti autem patres hi fuêre I. Leonardus Martinus Genuensis, Archiepiscopus Lancianensis. II. Ægidius Fuscararius Bononieusis, Episcopus Mutinensis. III. Franciscus Foretius Olisbonensis Regis Lusitaniæ in Concilio Trident. Theologus : qui omnes quantæ pietatis, quantæ peritiæ, quantique nominis exstiterint, tum in ipsa synodo, tum extrà illam in exercitandis muneribus Ecclesiasticis plurimis, exhibere, mihi satis est unus S. Carolus Borromæus, in Epistolâ suâ ad ad Cardinalem Warmiensem Stanislaum Hosium, ut credam eos inter Patres Coucilii fuisse doctissimos : et meam utique confirmat fidem Josephus Ripalmontius : dum hæc ait : Is (Intellige sanctum Carolum) animo conceperat eximium Catechismi Romani opus, de quo opere conficiendo sanxerant Patres (Tridentini) idque decretum inter cætera exstabat : etiam ei dirigendæ institutioni capitibusque disponendis summi Theologorum adlaborant. Sed consilium erat Caroli ut divinitas et altitudo rerum atque sententiarum pari verborum dignitate explicaretur, adhibitisque latinæ linguæ summis, ed tempestate, hominibus per eos absolvit opus quod meliore Romanorum seculo natum videri vosset. Ex quibus palet et in ipsum S. Carolum

non mediocri ex parte hujus sacri operis laudem esse refundendam : quod etiam fit planum ex Epistola ejusdem Sancti ad Lusitaniæ Regem, a quo petit ut sibi sit licitum, post dimissum Concilium, Franciscum Foretium retinere, quòd ad Catechismum absolvendum esset Ecclesiæ maximè necessarius : verum etsi his Patribus totius hujus sacri operis gloria deberi videatur, tamen nihilominus S. memoriæ Pio V ut primo motori totum referri acceptum jure meritoque oportet, et si testis opus est, habemus Gabutium in ejusdem summi Pontificis vità, ubi sic ille : (1) Sacrum Catechismum ad Parochos, quo præcipua Catholicæ doctrina dogmata luculenter explicata continentur, per vinos christiana eloquentia et eruditione insignes latine confici primum, et ubique gentium evulgari, mox in Italicum, Gallicum, Germanicum ac Polonicum sermonem converti curavit. His ità se habentibus de Catechismo Romano, quid, queso vos, censendum est? cujus meriti? cujus auctoritatis? edendum illum decrevit œcumenica Synodus: selectis Patribus quamlibet ejus materiæ particulam tractandam distribuit, ex omnibus tractatibus, jubente summo Pontifice, totum dirigente negotium sancto Carolo, compingitur, et expolitur opus à viris in omnium scientiarum genere versatissimis, quorum spectata virtus, doc-trina et pietas erat universæ Ecclesiæ. An igitur invenire est librum ullum alium post scripturam canonicam majoris faciendum, quique sæpiùs evolvi mereatur?

ARTICULUS TERTIUS.

A quibus Catechismus est approbatus.

A INTEQUAM Catechismus prodiret in lucem, etsi tot fuisset, tantorumque virorum studio claboratus, etsi toticis, id sollicitante S. Carolo,

⁽¹⁾ Cabut. in vitá Pii V. lib I. cap. S.

lectus, relectus at elimatus : attamen oblatus Pio V sanctæ memoriæ, ut tandem summå suå auctoritate firmaretur : noluit tamen summus Pontifex sic exire eum à se, quin adhuc ab aliis Doctoribus priùs recenseretur, ut quà par erat maturitate et prudentià editus liber catholicus catholice reciperetur : res commissa est Guillelmo Sirleto Cardinali, utpotè cujus doctrinam et pietatem optime noverat : quique nuper adnitentibus aliis Cardinalibus cum S. Carolo non paucis, summus Pontifex vix non erat renuntiatus : is tantus vir; Pii V jussu quosdam secum adhibuit Theologos delectos in cæteris, qui hujus libri non. solum dogmata, sed et ipsa verba trutinareut, rimarenturque; quo diligentià singulari peracto (mirabilis sané Pastoris, verè fidelis sollicitudo) illum approbavit summus Pontifex : atque Româ prodiens integer, purus et sincerus quòcumque deportaretur, jussit eum typis mandari Manutianis, expurgari omninò mendis, et ita evulgari. Operæ pretium est ipsa Pontificis verba ponderare; hæc autem sunt : Motu proprio et pastorali officio cupientes, quam diligentissime possumus, divina adjuvante gratia, fungi, et ea quæ sacro Tridentino Concilio statuta et decreta fuerunt, exsequi curavimus ut à delectis Theologis in hác alma urbe componeretur Catechismus quo Christi fideles de eis rebus quas eos nosse, profiteri et servare oportet, Parochorum suorum diligentiá edocerentur, qui liber cum, Deo adjuvante, perfectus in lucem edendus sit, providendum duximus, ut quam diligentissime et fidelissime imprimatur: Itaque in hác almá urbe eum potissimum imprimi voluimus dilecti Filii Pauli Manutii diligentia, qui alios ecclesiasticos libros hic imprimere solet. Quia verd si alibi imprimeretur, eveniri posset ut non pari fide ac diligentia talis argumenti liber imprimeretur, ob hanc causam, etc. Datum Roma apud sanctum Marcum septimo Kalendas Octob. anno primo. Ex his manifestum est quanti fecerit hunc librum summus hic Pontifex, et quantà diligentià typis ille mandandus esset : sane tanti Pontificis exemplo, quotiès denuò est imprimendus, curare deberent Episcopi, ne tot erratis quot

quasi lineis oppleretur.

Primus igitur (1) Pius quintus non tantum proprio motu suo hunc Catechismum approbavit, sed insuper commendavit eum totiès, præcepit que usurpandum, quotiès, vel de morum emendatione, vel de reformatione Ordinum agebatur: (2) videatur Bulla 102, edita anno 1020, pro reformatione ordinis Cisterciensis: item Bulla 105, edita eodem anno, circa reductionem ad meliorem chatum Congregationis Servorum Beatæ Mariæ: item Bulla 106, eodem quoque anno edita circa Missalis emendationem.

Secundus à quo sacrum hoc opus fuit approbatum Gregorius est XIII, Pii quinti successor, qui in Brevi quodam anni 1583, declarat suo jussu et approbatione, denuò editum esse Catechismum, utilemque adeò librum hunc existimavit hic Pontifex, ut peculiari mandato in linguam Illyricam traduci illum præceperit, ut patet ex Concilio Aquileiensi mox citando; atque insuper, ut testatur Possevinus, Catechismus erat illi veluti regula quædam, quå jus ipsum Canonicum reformari posse putabat : undè Francisco Gratiano de Garzatoribus Jurisconsulto et Canonico Vicentino suasit ut Juris Canonici epitomen ederet, in qua quidquid vel à summis l'ontificibus, vel à Concilio Tridentino, vel à Catechismo Romano fuerat abrogatum, resecaret.

Tertius qui nostrum hunc Catechismum probavit, fuit sanctus Carolus Borromæus qui non tantum in suis suprà citatis Epistolis, sed et mezimè in prima Synodo quam Mediolani habuit

⁽¹⁾ In Bullario p. 305. (2) Ibidem, p. 307.

anno Domini 1565, ubl Clericis omnibus, postquam decimum annum attigerint, præcipit ut

Catechismum hunc assiduè legant.

Quarto probatus est idem Catechismus in Synodo Beneventana, anno 1567, ubi omnibus tum Parochis, cum verbi Dei prædicatoribus injungitur ut ad suum munus explendum Catechismum, qui summi Pontificis jussu editus est, assidue præ manibus habeant, ut omnia secundum sanam et ecclesiasticam doctrinam docere valeant.

Quinto probatus est in Synodo Ravennate 1568, ibique titulo de seminario, cap. 4. librum hunc quem Concilii Trid. Catechismum vocat, mirum. in modum commendat, præcipitque ut qui degunt in seminariis, eum assidue præ manibus

habeant.

Sextò iterum probatus est à S. Carolo in Synodo Mediolanensi anno 1569, ibique præcipitur Parochis ut frequentius aliquam Catechismi Romani lectionem inter se convenientes tractent.

Septimò probatus est in Syuodo Salisburgensi in Germanià, que habita est anno 1569, et sic decrevit const. 26: Debent Parochi iis que ad ipsorum spectant ministerium; quemadmodùm et Episcopi cùm Sacramenta per ipsos erunt populo administranda, illorum vim et usum pro suscipientium captu in vulgari nostra lingua explicare, juxta ea que in Catechismo Romano sanè utilissimo et his temporibus maximè necessario continentur.

Octavò probatus est et tertiò à S. Carolo in Synodo Mediolan. anno 1577, in qua præcipitur ut Parochi in Sacramentorum administratione Catechismi Romani locos et doctrinam adhibeant.

Nono probatus est in Genuensi Synodo anno 1574, Tit. de fidei elementis à Parocho tradendis. Decimo probatus est et quarto à S. Carolo in Synodo Mediolanensi, anno 1576, ubi inter libros quos Episcopo visitanti Parochus exhibere debet censetur Catechismus Romanus.

Undecimò probatus est et quintò ab eodem S. Carolo, in Synodo Mediolanensi, anno 1579, ubl de examinandi ratione præcipit ut inquiratur ab ordinandis: An Catechismum Romanum ha-

beant, ejusve doctrinam teneant?

Duodecimò probatus est eodem anno à Clero totius Galliæ, in conventu Melodunensi, ubì multis in locis, sed maxime quatuor tit. De Bap. tismo, de Eucharistia, de Pœnitentia, et de Ordine hic Catechismus, qui ibidem Tridentinus agnoscitur, ità præcipitur Parochis, ut ipsis ab hoc catholico conventu Clericis necessarius omninò iudicetur, et cæteris omnibus anteponendus. Sic autem ibi : Instituere tenentur Curati suos greges ex præscripto Catechismi Trident, quam purè et simpliciter fieri poterit : et alibi : Adhibentes ea in re propè efficienda (nempè in exhortandis populis) Catechismi Romani locos et doctrinam Concilii Tridentini de singulis Sacramentis, ob id ab omnibus Curatis accurate et studiose legendum: prætereà Catechismi Tridentini in rebus hujusmodi ac piis operibus exercendis, regulas et præcepta, quam fieri poterit accurate sequantur Confessarii.

Decimò-tertiò probatus est in Synodo Rothomagensi, anno 1581, ubi sic: Utfautem quilibet Parochus officio suo defungi queat, Catechismum

Romanum latine et gallice habeat, c. 10.

Decimo-quartò in Synodo Burdegalensi, anno 1582, ubi sic: Parochi singulis festis diebus aliquid ex Catechismo Tridentino quem latinè et gallicè auctoritate nostra editum penès se habere injungimus, populo proponant, etc.

Decimo quinto, in Synodo Turonensi, anno 1583. Tit, de professione et fidei tuendæ cur4.

Decimò-sextò, in Synodo Remensi, 1583. Tit.

de Curatis.

Decimo-septimo in Synodo provinciali Aqueni, in Gallia, anno 1585, tit. de Parochis, ubl sic: Ut autem quilibet Parochus suo officio defungi queat, Catechismum Romanam latinè et

gallice habeat, etc.

Decimò-octavò, in Synodo Provinciali Tolosanà, anno 1590, ubì sic: Injungimus Parochis ut continuò Catechismum Concilii Tridentini præ manibus habeant, Tit. de Sacramentis.

Decimò nonò, in Synodo Avenionensi anno 1564. Tit. de officio Parochi: Catechismum Roma-

num setulò præ manibus habeant , etc.

Vigesimò, in Synodo Aquileiensi, anno 1586,

de qua jam supra.

Omitto Synodos diœcesanas complures in quibus Catechismus bic noster approbatur. Omitto et magni omninò nominis Doctores, qui post libros canonicos nullum alium quam hunc Catechismum tutiùs aut utiliùs legi posse asserunt. His ità positis, amice lector, quis feret frontem eorum qui hoc opus sacrum quasi puerile despicientes illud vel attingere dedignantur, id propter tantum, quia Catechismus inscribitur? ò cæcas hominum mentes!

Sed ut homunciones illos omni rubore suffundam, audiant, quæso, S. Caroli Borromæi amicissimum et sacri Collegii decus Augustinum Valerium Cardinalem et Episcopum Veronensem,

libro priori ad Acolytos Veronenses.

Catechismus abhinc triennium est editus Pii V Pontificis Maximi jussu: quem ad juvandam rempublicam christianam, et restituendam veterem Ecslesiæ disciplinam nobis divinitus videmus datum esse. Opus tam præclarum si sententiarum gravitatem, et lumina etiam verborum spectemus, ut nullum præclariùs, multis abhinc seculis editum docti homines judicent. Sunt enim explicata omnia, quæ ad instituendas animas pertinent, tanto ordine, tanta perspicuitate, tantaque cum majestate, ut sancta mater Ecclesia, Spiritu Sancto edocta, non homo quispiam vocem emit-

XVİ Apparatus

tere, et omnes docere videatur. Vos qui aliquantum ætate processistis, legite hunc Catechismum septiès et plusquam septiès; mirabiles enim fructus ex en percipietis. Quod si in historiis scriptum est, Demosthenem, ut eloquentiæ laudem consequeretur, octiès descripisse Thucydidem, eaque ratione, omnes illius conciones plenas argumentis, memoriæ commendasse : quantò æquius est vos qui in disciplina Ecclesia versantes, omnia vestra studia referre debetis ad gloriam Dei, et ad salutem vestram et aliorum, egregium librum, dictante Spiritu Sancto Patrum qui in Concilio Tridentino aderant, decreto scriptum, et Christi vicarii auctoritate editum, octies legisse diligenter, atque etiam descripsisse.

ARTICUS QUARTUS.

Utilitates et usus Catechismi colliguntur.

Tor sunt utilitates Catechismi Tridentini, quot possunt numerari necessitates Ecclesiæ: si hæresis, ne exspuatur ab inferis et Catholicos interturbet occludenda est, à Parochis sæpiùs explicetur hic Catechismus : si hæresis animoso et infausto quodam abortu jam exhorta suffocanda sit, à Parochis sæpiùs explicetur hic Catechismus; sincera sic ubì est, et illihata conservanda Religio, à Parochis sæpiùs explicetur hic Catechismus : si Clerici adolescentes in seminariis, aut privatim ad munera quælibet Ecclesiastica subeunda sint apparandi, prælegatur illis sæpiùs hic Catechismus: sacramenta sicut par est, piè et cum proximorum ædificatione si quis administrare voluerit, unus illi sit præ manibus hic Catechismus : deniquè si qui Sacerdotes confessionibus excipiendis, habendis concionibus, dirigendis animabus accingere sese cupiant, hoc uno utantur Catechismo.

Sed etiam illo utendi non una tantum ratio est, ut ex prænotalis in proclivi est advertere. Uti-liores hic indigitabo.

Prima ratio

omnibus ferè Synodis tum provincialibus, tum diocesanis que post Concilium Trident. habitæ sunt : ejus nimirum assidua lectio, vel saltem ità frequens ut quidquid hic liber continet, memori. ter complectatur.

Secunda ratio utendi sacro hoc opere, præcipitur à S. Carolo, in 2 Synodo Mediolanensi citatà: ut scilicet convenientes ad se invicem Parochi viciniæ cujuslibet aliquam hujus Catechismi lectionem frequentiùs inter se tractent, quod ex laudabili consuctudine singulis hebdomadis in usu est in celebri presbyterio S. Nicolai de Cardineto Parisiis.

Tertia ratio utendi sacro hoc opere, præcipitur à S. Carolo, in 2 Synodo Mediol. ubi præcipit. quotiès Parochi aliquod Sacramentum administraturi sunt, ut locos et doctrinam hujus libri adhibeant, et populo exponant : idem præcipitur in Synodo Rothomagensi suprà citatà.

Quarta ratio utendi hoc libro proponitur in Synodo Burdegal. citatà etiam suprà, dum præcipitur ut singulis diebus festis aliquid ex hoc Catechismo Parochi populis proponant, de iis rebus, quas nosse Christianorum omnium interest.

Ouinta ratio præscribitur in Synodo Cremonensi anno 1603. p. 9. his verbis : Divino afflatu Spiritus Sancti, illi Patres qui in Concilio Trident. præfuère, mandårunt, ut quamprimum Romanus Catechismus concriberetur, ex quo veluti ex fecundissimis sanctæ matris uberibus. Clerici omnes ecclesiasticæ doctrinæ suavissimum lac exsugero valerent. Ea igitur consuetudo, quas sanctè in nostra seminaria introducta est, Clericis omnibus Romanum Catechismum explicandi, omninò indè à Ludimagistris Clericis sub pena suspensionis quotidie, vel saltem ter in hebdomada servetur.

Sexta ratio præscribitur in ipså præfatione Catechismi ab iisdem Patribus, quorum obtemperando mandatis praxis qua sequitur, est instituta.

PRAXIS CATECHISMI

SEU, CATECHISMUS IN SINGULAS

anni Dominicas distributus, et Evangeliis

DOMINICA PRIMA ADVENTUS.

RUNT signa in sole et Lund, etc. Luc. 21
Hoc Evangelium ad argumentum de judicio generali traducendum est.
Quarè hic recurrat Parochus ad articulum Symboli, Indè venturus est judicare vivos et mortuos.
Pag. 35. et seqq. proù faciendum praecipitur, pag. 10. vel secundum aliarum Ecclesiarum ritum.

Ecce Rex tuus venit tibi, etc. Matth. 21. Hic opportund tractabit Parochus ea, quæ de Incarnatione, et causis adventús Christi Domini nostri habentur art. 2 et 5 Symboli Apostolici, pag. 50 et 41.
Invenietis asinam alligatam,

Invenietti ainam alligatam, etpullum cum edsolvite, etc. D. Athanasius in sermone de verbis hujus Evangelii ostendit ex hoc loco Apostolis et eorum successoribus factam esse potestatem solvendi eos qui instar asinorum, peccatorum pondere pressi, ad eos confugerent. Quarè hic populo exponet Parochus, que habentur de confessione. pag. 315 et serg. et absolutione, p. 298, 299, et de potestate remittendi peccata in Ecclesia.

DOMINICA SECUNDA-Cum audisset Joannes in vinculis, etc. Tu es qui venturus es, etc. Matth. 11.

turus es, etc. Matth. it.

Ista Joannis interrogatio
tam sedula, ostendit quanto cum studio curare debeamus, ut de rebus fidei,
et nos, et ii, qui nobis
subsunt, ritè, et à Catholicis doctoribus instruantur. Vide quæ huic
argumento inserviunt initio Catechismi, usquè ad
primum Symboli articulum.

In vinculis. Fides usque ad vincula, imó ad necem usque, cêm opus est, et à judice urgemur, profitenda est: nec est satis eam pectore inclusam habere, quantimvis rectam et sinceram, ut ostenditur, pag. 14. et seqq. vel Erunt signa in Sole et Luna, etc. ut in Dominica

DOMINICA TERTIA.

præcedenti.

Confessus est, et non negavit. Joann. 1. ex hoc loos simpliciter verum fateri docemur, nec intermiscere jusjurandum, ut nobis fides adhibeatur. Vide quandò et sub quibus pecnis jurare probibitum, in 2. præcepto, paginå 433. et segg.

Quid ergò baptizas, si non es Christus, etc. Agendum hic de ministris Baptismi, de que pag. 184. Et quomodó sese habeant in dispensatione Sacramentorum, Christus Dominus et minister, quantum ad effectum Sacramenti, pag. 163 et seaq.

et seqq.

Cajus ego non sum dignus, etc.

Hic monere Parochus popolum sibi creditum debet, ut sese pro festis natalitiis, ad sacram synaxim preparet, et agere
de condigna tanti hospitis (cvjus corrigiam calccamenti solvere, indignum se Joannes Baptista censet) susceptione.

Vide de præparatione ad
Eucharistiam, p. 272. et
seqq. vel Cam audisset
Joannes in vinculis, ut in
Dominica præcedenti.

DOMINICA OUARTA.

Anno decimo tertio imperii Tiberii Casaris, etc. Luc. 5. Cur hle principum mundi fiat mentio, eadem ratio afferri potest, que affertur in articulo IV Symboli de eodem Pontio Pilato.

Factum est verbum Domini super Joannem, etc. Quoniam Joannes non nisi Deo legitimè vocatus officium verbi Dei prædicandi exercuit : ideo hic de legitimá vocatione ministrorum Ecclesiæ Parochus disseret : ut habetur Sacramento Ordinis, p. 357 et seqq. legitimosque eos ministros non esse dicat, qui missi non sunt, ut traditur in præfatione. In deserto. Hic de probitate et morum integritate ministrorum verbi (qui sunt sacerdotes) agatur ex eodem loco 357, et de cas-titate, que eis quando

fiunt subdiaconi, indicitur, pag. 371. et seqq. Pradicans Baptimum penitentiæ. Quomodò adulti qui Baptismum suscipere debent, affecti esse debeant, et præteritæ eos vitæ pænitere, traditur, pag. 196.

Parate viam Domini, rectas facite semitas Dei nostri. Hic de presparatione ad Eucharistiam, de quá in superiori Dominicá, et de necessariá mandatorum Dei observantiá, de quá pag. 405 et seqq. vel: Et confessus est, et non negavit ut in Dominicá præcedenti.

IN DIE NATIVITATIS Domini.

Peperit primogenitum flium suum, etc. Luc. 2. Explicetur articulus Symboli i Natus ex Marid Virgine. Qui est hujus loci maximė proprius, de quo pag. 41 et seqq. Eodemdiead Missam maiorem.

In principio erat verbum, et Verbum erat, etc. Joann. 1. Quoniam hic locus dum agitur de æterná Christi Domini generatione adducitur, p. 37. Hinc Parochus petet hujus loci expositionem.

Et Verbum caro factum est. Hic exponatur mysterium Incarnationis prout habetur., p. 41 et seqq.

Gloriam quasi unigeniti à Patre. Quomodò hic unigenitus sit etiam frater noster, vide p. 589.

DOMINICA INFRA OCTA-VAM NATIVITATIS.

Tuam ipsius animam pertransibit gladius, etc. Luc. 2. Ex hac Simeonis prædictione ansam sumere poterit Parochus explicandi, cur Deus fideles jam baptizatos, quos filios habet carissimos, non eximat ab incommodis vitæ hujus, quá de re agitur, pag. 202 et 203. Et quó confugiendum tunc sit de quo pag. 553, 558, 560, 562, 563 et seqq.

Non recedebat à templo jejuniis et orationibus, etc. De privată et publică oratione habes pag. 576. Quo-

tione habes pag. 576. Quomodò ad orationem, jejunium et eleemosyna jungenda sint, p. 579. Et quomodò ista tria conducant ad satisfactionem peccatorum, pag. 540 et seqq. ibid.

ibid. IN CIRCUMCISIONE

Domini.

Et postquam consummati sunt dies octo, ut circumcideretur puer, etc. Luc. 2.
Quoniam circumcisioni successit Baptismus, hic in genere dici poterit de vi, et efficientis Sacramentorum novæ legis, supra antiquæ legis Sacramenta, ut habetur, p. 168.

Vocatum est nomen ejus JE-SUS, etc. Quam convenienter hoc nomen inditum fuerit Ch. Domino, et quare, vide pag. 30, 31. Observandum hic etiam est pueris nunc in Baptismo, et olim in circumcisione nomen esse imponendum : cujus rei quænam sit ratio, et quale nomen puero imponi debeat, habes, pag. 215. Denique cum impositio nominis sit una ex cæremoniis in Baptismo usitatis, hic de Baptismi cæremoniis et ritibus apta concio haberi poterit, o. 212 et segq.

IN DIE EPIPHANIE.
Vidimus stellum ejus in Oriente, etc. Mal. 2. Quoniam non ineptè per hanc
stellam philosophica de Deo
scientia potest intelligi :
sicut per responsum sacerdotum fidei lumen, non
malè hic adaptari poterunt
quæ de differentiá sapientime Christiane à Philosophicá notitiá habentur,

pag. 15.

Et procidentes adoraverunt eum, etc. Matth. 2. Hic de adoratione Dei , quæ Latria dicitur, et simul de veneratione Sanctorum guæ dulia nominatur. Vide in expositione Decalogi, pagina 405 et 406. usque ad secundum præceptum. Hic agi etiam potest de Eucharistiæ veneratione et adoratione. Nam si eumdem Christum, quem magi adoraverunt, præsentem in Eucharistiå agnoscimus, et confitemur : ut disertis verbis probatur, pag. 256. et seqq. si pii esse volumus, cur non æquè ac magi eum adorabimus! vide p. 236 et seqq.
DOMINICA INFRA OCTA-

OMINÎCA INFRA OCTA-VAM EPIPHANI*E*.

Secundum consuetudinem diei festi, Luc. 3. De observatione dierum festorum, lege p. 450 et seqq.

Et erat subditus illis, etc.

De officio liberorum erga
parentes, vide pag. 465 et
seqq.

DOMINICA SECUNDA

DOMINICA SECUNDA post Epiphaniam.

Nuptia fuctà sunt in Cand Galilex., etc. Joann. 2, de Sacramento Matrimonii, vide p. 383 et seqq. Hoc fecit IESUS initium sig-

norum suorum. Hæc con-

uæ in vinum valet m ad confirmanores in fide Transtiationis, quæ fit in ssimo Altaris sato de qua vide pag.

NICA TERTIA.

Epiphaniam. rosus veniens adoraon , Matth. 8. Per a hæresim significari t Patres. Qui verd censendi hæretici, et le eastris Ecclesiae, ut leprosi ejiciendi, har , pag. 105 et seqq

ostende te sacerdoti. Sacerdotibus nini , et Ecclesiæ prætis exhibendo, vide pag.

e ostende te sacerdoti, etc. ongè excellentiorem virnostris Sacerdotias tributam docet Chryostomus lib. 5. de Sacerot. quam Mosaicis : quòd ili oblatos sibi leprosos non mundarent, sed mundates tantim esse declararent : nostri verò hominem peccati lepra macudum absolutionis beneficium rità præparato impendent, verè emundant : et perfectæ sanitati restituunt. Hic de potestate clavium sacerdotibus concessà ut habetur, P. 119 et sequentibus.

DUMINICA QUARTA. in navi-Ascendente JESU culam. Matth. 8. Inter multa , que Ecclesiam repræsentant, est navicula illa seu arca Noe, de qua pas.
112. Hic ergi de Ecclesia Catholica , et notis quibus Parochus agere poterit, prout hainternoscitur, betur , 100 et seqq. Dumine, salva nos, peria

mus. Quoniam nullum est tempus, in quo ità hominum vita, quam in pro-pinquo animæ exitu, periclitetur : ideò Parochus ex hoc loco hortari poterit suos subditos ut cum mertis diem instabit, ad Deum maxime recurrant, et Extremæ Unctionis mentum accipiant, de quo

Qualis est hic, quia venti et mare obediunt ei! Quomodò creatura omnes eum, quem à Deo ab initio acceperunt, cursum teneant homine dempto, vide p. 612. DOMINICA QUINTA.

Inimicus homo superseminavit zizania , Matth. 15, In Ecclesià duo sunt hominum genera , boni , qui tritici nomine designentur ; improbi nomine zizaniorum , p. 104 et seq. vel per zizaintelliguntur odia y atque rixæ quas pater dissensionis Diabolus seminare conatur in agros filiorum pacis, cujus morbi remedium habes, pag. 657

et seqq. homo hoc fecil. De odio dæmonum in nos , et ad tentandum audaciá et perversitate , vide p. 657 et seq. et ut omnis mali culpæ auctor, mali verò poena sit exactor, vide pag. 075. DOMINICA SEXTA.

post Epiphaniam. Simile est regium coelorum grano sipanis, Matth. 15. Quoniam juxta doctores per granum sinspis fides intelligitur : hie tractanda sunt, quæ de ejus necessitate habentur, pag. 15 et 10, et quomodo scrutanda non sint ea que fide eredenda proponuntur ar, as, et ejus excellen.

á

xxii

INDEX.

tia et quantum differat Christiana de Deo sapientia et philosophica divinarum rerum notitia, p. 15, 16.

Cùm autem creverit. Fidem augeri posse traditur, pag. 573.

Jos.

Herùm simile est regnum Colorum fermento quod acceptum mulier. Hanc mulietem Ecclesiam interpretähtur, que in doctrină
fidăi aut morum (per fermentum designată) errare non posse traditur, p. 104
et 112.

Donec fermentalum est totum. Hic de communione Sanctorum, et meritorum participatione explicaripossunt, quæ sunt, pag. 114 et seqq.

et segg.

DOMINICA IN SEPTUAGESIMA.

Simile est regnum Colorum homini patrifamilids. Mat. 20. Hic paterfamilids est Deus, qui cur pater dicatur, habes paginam 19. et 580.

Receperunt ipsi singulos denarios. Denarii nomine coelestis beatitudo designatur, quam hic paterfamilias alacriter et sincere in vinca sua, id est in cultura mandatorum divinorum laborantibus præstat. De hoc witze zeternze denario lege que diffusè traduntur, p. 137 et seqq. et 411, 600 et seqq. Hujus verd beatitudinis consequendæ certam viam , ac rationem habes , pag. 602. et seqq. Item. exhortatio ad colendam hanc vineam mandatorum illustris habetur, p. 406, 407 et seqq.

Singulos denarios, etc. In colo tamen varietas est merecdis et gloria, pre

ratione laboris et affectûs, quo quis operatur, pag. 129 et 142. DOMINICA IN SEXAGE-

SIMA.

Exiit qui seminat seminare semen suum, etc. Luc. 8. Semen hoe in terram sparsum, est verbum Dei, exponente Domino, de quo vide paginam 636, et quomodò sit audiendum, vide præfat.

Venit Diabolus, etc. De dæmonis conatu, et impugnatione habes, p. 661 et

seqq.

Et à sollicitudinibus et divitiis, etc. Quantum divitize et effrenes rerum temporalium cupiditates impediant hujus divini seminis fructum, habes, pag.
611 et 612.

DOMINICA IN QUINQUA-

GESIMA. Tradetur enim Gentibus, et illudetur, etc. Luc. 18. Ut Christi milites eius crutanguam vexillum sui ducis contuentes ad arma pœnitentiæ sumenda exstimulentur , ideò hoc Evangelium incunte quadragesima legitur, quod passionis Dominica summam complectitur, quo loco non importune Parochus exponet, que de Passione Domini fusè traduntur, pag. 50 et seq. Vel si in aliud tempus commodius differre malit hoc argumentum : hodiè alteram Evangelii partem pertractabit; ut sequitur.

Cœcus quidam sedebat secus viam. Hic cæcus genus humanum denotabat, de cujus post peccatum statu misero, vide p. 614.

Jesu Fili David, miserere mel. Hie quomedo Deum

aliter oremus ac Sanctos ex hác formulá demonstrabis, ut habes p. 569, porró si angustiis aut tribulationibus premimur, aut re aliquá indigemus, ad Dominum cum hoc cæto nobis recurrendum est, precibusque sollicitandus Deus, ut nobis adsit. Vide de necessitate et utilitate orationis, p. 550 et seqq.

Quid tibi vis faciam! Hic causas, ob quas clementissimus Deus vult à nobis rogari, etiamsi sciat quibus rebus indigeamus, ex pag. 557 proferes:

FERIA IV. CINERUM.

Cùm jejunatis, etc. Matth.

6. Chm quadragesime; junium co nomine sit instiutum, ut totius anni
peccata hac quasi solemni
mulctă redimeremus, hodie Parochus excitare făce
lem populum debebit ad
peenitentiam amplectendam, de cujus necessitate
scribit pag. 118 et 288,
docere quibus gradibus ad
peenitentiam licet ascendere, pag. 293 et 294. Et
quibus operum generibus
pro peccatis satisfacere possimus, pag. 353 et seque.

Bolite thesaurizare vobis the-

golite thesaurizare vobsthezauros in terrd. Vide adversus eos qui opes congerere undequaquè student, pag. 506 et seqq. 637 et 631 et seqq.

Thesaurisate vobis thesauros in cælo. Quoniam Parochi frequenter fidelem populum ad eleemosynas, pauperibus erogandas excitare debent : hic hoc studiosè præstabunt ex his quæ habentur, pag. \$15 et seq. et 655.

DOMINICA PRIMA Quadragesimæ.

Ut tentureiur à diabolo, etc.
Matth. 4. Câm sit tentatio
vita hominis super terram,
ut dicit Job. 7. Hie de tentatione agendum, de generibus tentationum, ad
quid permittantur homines tentari, quibus armis tentationibus resitendum, et cætera hujumodi, quæ habentur p.g.
656 et seq.

Non in solo pane vivit homo. De pane spirituali, de quo ble agit Christus Dominus, vide p. 635 et seqq. Angelis suis Deus mandavit, etc. De Angelorum custodiá erg: homines, pag. 582 et 585.

Dominum Deum tuum adorabis. De adoratione Dei quæ fide, spe, et charitate perficitur, vide p. 416, 417.

DOMINICA SECUNDA

Quadragesimæ.

Assumpsit Jesus Petrum, et Jacobum, et Joannem, et duxit eos, etc. Matth. 17. Hic afferri possunt ea, quæ de loco et tempore, quo homines ad divina contemplanda aptiores sunt, habentur pag. 414 et 415. Bonum est nos hic esse. Hic tractari possunt, quæ de summå corum dignitate, qui Deo obediunt, habentur, pag. 624. Vel de in-timis hominum sanctorum gaudiis, pag. 637. Poterunt etiam Parochi de duodecimo articulo hìc habere sermonem, de quo p. 137.

Hic est filius meus dilectus. etc. Hic de æterná filii generatione latissimus sese offert diceadi campus, XXIV

de quå pag. 37 et seqq. Vel secundum aliarum Eccle-

siarum ritum.

Miserere met fili David, Mat. 15. Hic typum habes per-fectæ orationis, quantum spectat ad duas conditiones, quæ in oratione ma-xime desiderantur, fidem videlicet et perseverantiam, de quibus pag. 575 et segq.

Filia mea male torquetur à Dæmonio, etc. Hujus mulieris exemplo, parentes monentur diligentem liberorum curam gerere;

de quá pag. 479.

Dimitte eam quia clamat post nos, etc. Si Aposto-li in hac vita degentes adhuc pro se solliciti, pro Chananea interpellant, et exaudiuntur, et in con-lo mutire non audebunt, inquit D. Hieronymus contra Vigilantium. de intercessione Sanctorum, proùt habetur, pag-Δ18.

DOMINICA TERTIA.

Erat JESUS ejiciens Dæmo-'nıum , et illud erat mutum. etc. Luc. 11. Dæmonis proprium est eum quem possidet, reddere mutum, id est, à confessione peocati revocare. Sed tamen non est alia ratio ejiciendi dæmonis, quam ut linguam solvas ad detegendum coram Sacerdote peccatum. Vide quæ de Confessione habentur, p. 313 et segg.

Omne regnum in seipsum divisum desolabitur. Ecclesia est Christi regnum, ut habetur, pag. 606. Id autem ut in seipsum non

sit divisum, unum necesse est; undè hic de unitate Ecclesia agendum est pag. 108 et seqq.

Revertar in domum meam. De relabentium peccati gravitate, pag. 58. Et quid post confessionem agen-

dum, p. 343.

Tunc assumit alios septem spiritus nequiores se. Hic locus pag. 658. Inducitur probandum non unum tantùm dæmonem, sed plu-res etiam interdùm hominem tentare : patet autem ex hoc loco dæmonem acriùs eos tentare, qui ab eo defecerunt, ut proba-tur fusiùs, pag. 679 et seq. Beatus venter qui te portavit.

Glorificatione Beatæ Mariæ Virginis hoc Evangelium concluditur; de quá habes, pag. 33, 45 et 568.

DOMINICA QUARTA.

Unde ememus panes, ut manducent hi! etc. Joann. 6. Hic aptè explicari poterit illa petitio Dominicæ orationis : Panem nostrum quotidianum da nobis. p. 625. et seqq.

guòd Notandum prætereà , panis iste vim etiam ha-bebat sedandi sitim , ut tenent doctores. Ità et panis Eucharistiæ laicis pro calice est. Lege de Communione sub una specie, pag. 279 et seqq.

Hoc autem dicebat tentans eum. Quomodò Deus hominem tentet, vide pag. 66 ı .

Distribuit discumbentibus. non distribuit Christus sed dedit Apostolis, et ildistribuerunt turbæ Matth. 14, 19. Sie à mundi resurrectionis exemplar : guam maxime stabilire necesse fuit ut pariter nostra stabiliretur : quibus autem tum scripturis, tum rationibus nostra stabiliatur resurrectio, vide pag. 71 et seqq. Una autem sabbatorum quid sit vide p. 457 et 458

Quorum remiseretis peccata. etc. Joann. 20. De potestate clavium sacerdotibus concessa. p. 119et seq. 362, 363.

Mitte digitum tuum in loca clavorum, etc. Qualia futura sunt corpora post resurrectionem, et cur Christus et Martyres cicatrices retinebunt, habes p. 132

DOMIN. SECUNDA POST Pascha.

Ego sum Pastor bonus, etc. Joann. 10. Pastorum nomine comprehenduntur non tantum Episcopi, et anirectores , marum sed etiam Reges, Magistratus, Parentes, et Magistri. Quid verò Pastores ejus-modi ovibus debeant, et quid vicissim oves Pastoribus habes p. 478 et seqq.

Mercenarius autem et qui non est Pastor. Quis sit iste mercenarius, et non pastor, vide pag. 360.

Elfiet unum ovile et unus Pastor. Hic de unitate Ecclesiæ , de quå pag. 106 etseq. Unoque universalis Ecclesize pastore Divo Petro, et Divi Petri successore Rom. Pontifice, de quo p. 106 et seqq. et 378. DOMINICA

Post Pascha.

Modicum, et non videbilis me, etc. J. 16. Efficax con-solationis genus, dum temporarius mœror pro non videbitis Christo susceptus eternis

gaudiis compensatur. Vide quæ de vitá æterná haben-

tur, pag. 127 et seqq. Vos vero contristabimini, mundus autem gandebit. Quare perversi minus, pii verò acriùs à demonibus infestentur , et proindè illi gaudeant, isti verò tristentur, vide paginam 659.

Tristitia vēstra vertetur in gaudium, etc. Spe futurorum bonorum quomodò alacri et constanti animo adversa omnia tolerare debeamus, vide pag. 136 et seqq. Et cur Deus sinat affligi bonos, p. 666. DOMINICA QUARTA.

Si non abiero, Paracletus non veniet, etc. Joann. 16. De Spiritu Sancto, deque admirandis ejus effectibus, et donis habes, p. 91 et seqq.

Arguet mundum de peccato. etc. Spiritas Sancti proprium munus, est, corda et compunctionem movere, et peccantem in-trinsecus arguere. Que autem contritio vera sit, quasque res ea habere debeat, p. 304 et seqq. Hûc etiam referri possunt ea quæ de peccatis quæ remitti non posunt, haben-

tur pag. 301. DOMINICA QUINTA. Si quid petieritis Patrem in nomine meo, etc. Joann. 16. De oratione, et ejus adjunctis hic proprius est dicendi locus, de qua p. 551 et segg.

Usque modo non petistis quidquam, etc. Hic proprie de modo quo Deum per Christum orare debemus, de quo pag. 575 et seqq. Hic etiam locus, p. 578, ad-ducitur ad probandum in nomine Christi orandum 448e.

bus, p. 31. et seqq. quomodo ex Passione Christi omnis remissio peccatorum emanárit, de quo p. 121, 122 et 647 et proinde omnia Sacramenta ex hác Christi passione virtutem acceperunt, ut est pag. 164. De Sacrificio Christi tam cruento, quàm incruento ex p. 286. De satisfactione et merito Christi, de quo pag. 339. Denique quomodo nulli unguâm pâtuit, sed nec patere quidem potest aditus ad regnum cœlorum sinè hac de redemptionis humanæ per Christum fide, ut est pag. 30, idque esse summam et cardinalem totius Christianæ Religionis, scire Jesum-Christum, et hunc crucifixum, ut habetur pag. 5.

PASCHÆ. DOMINICA

Surrexit, non est hic, etc. Marc, ultimo. De resurrectione Domini, exponetur art. Symboli Apostolici. Tertid die resurrexit à mortuis, pag. 63 et seqq.

FERIA SECUNDA POST Pascha.

Duo ex discipulis Jesu ibant ipsa die in castellum, etc. Luc. 24. Quoniam fieri vix potuit ut Parochus omnia, quæ ad resurrectio-Christi pertinent pridiè explicuerit, ideò hoc die poterit ea quæ prætermisit ex eo loco rc - DOMINICA PRIMA petere.

Oportuit pati Christum, et Ità intrare in gloriam suam. Hic locus est proprius eausas exponendi ob quas necesse fuit Christ surgere, que haben 71, 72, et exemplo Fideles hortandi u ni studio incumb cœlesti regno pot quod habetur p. (de commodis tribu pag. 666.

Et factum est dum beret cum eis, acco nem. Hic locus p est ab probandum que Eucharistize s laicis necessarió no: bendam, de quo p. 279. et segg.

FERIA TERTIA I Pascha.

Stetit Jesus in medic pulorum suorum, 1 Hic de quatuor corporis gloriosi a test, ut babetur, p et seqq. Pax vobis niam regnum Dei Apostolo pax et g in Spiritu Sancto quale sit regnum in pios tractari ut habetur , p. 604. Prædicari in nomine e nitentiam et remi peccatorum, quomo nitentiæ prædicati Apostolis injuncta hoc loco probatu 118. Unde potes to positione articuli missione peccal quam ex his quæ cramento poeniten habentur, longissin bere concionem.

Pascha.

Cùm serò esset die ill sabbatorum. J. 20. ti resurrectio no me ministro Sacramenti

Ordinis, p. 379.

Et oves vocem ejus audiunt.
De obedientiá et konore
qui debetur Episcopis et
Sacerdotibus agitur, p. 474.
et seqq.

Alienum autem non sequuntur.

Hæreticorum ministros
non esse sequendos, vide
pag. 5; qui autem eos
sequuntur, non oves, sed
hædi sunt.

IN FESTO Sanctissimæ Trinitatis.

Data est mihi potestas in cœto et in terrd. Matth. 28.
Hlc explicanda sunt quæ
de regno Christi in pios,
et ratione qua regnat in
suis Fidelibus, habentur,
pag. 605 et seqq. de regno
etiam gloriæ ejusdem, p.
606, item de potestate ipsius in Sacramentis tam
instituendis quam confereadis, pag. 163, et de potestate item clavium ejusdem, qua remittuntur peccata, p. 118 et seqq.

Baptizantes eos. Hic locus adducitur ad probandum quo tempore Baptismus abligare coperit, pag. 183. et ided necessitatem ejusdem, et præsertim in infantibus et proferri possunt quæ habentur, pag. 191 et deinceps.

In nomine Patris et Filii et Spiritts Sancti. Hie de materià et formă Baptismi: que sunt pag. 175, et seqq. accurate agendum est. Hie etiam de Sanctissimm et gloriosissimm Trinitatis mysterio potemas agere Parocki, de que pag. 18. et seqq. docebunt autem præsertim vulgus imperitum Sanctissimam Trinitatem pingi et formari, non posse, atque adeò si quandò pingatur, illam pictaram proprietates quasdam illius exprimere, habetur, p. 424 et seqq.

Docentes eosservare quacumque mandavi. Hie de necessitate, et possibilitate servandæ legis divinæ proferentur, quæ habentur, pag. 407 et seqq.

IN EADEM DOMINICA.

Estote misericordes sicut et Pater vester calestis, etc. Luc. 6. De hoc Evangolio in Dominica quarta juxta aliarum Ecclesiarum morem.

Date et dabitur vobis. Hie de communicandis cumproximis hujus vitze subsidiis produci possunt ques habentur, p. 655 et seqq. vel de eleemosynis, pag. 572 et 579.

Hypocrita, ejice primumtrabem. De hypocritis quorum orationes Dominus rejicit, habes, 577. Item secundum aliquos.

Nisi quis renatus fuerit, etc. Joann. 3 Hic de necessitate Baptismi, qui in nomine Sanctissime Trinitatis confertur, de ejus effectibus, et in universum quidquid de eo habetur, pag. 17, et seqq. explicabit.

IN FESTO CORPORIS
Christi.

Caro mea verè est cibus, etc.
Joann. 6. De Eucharistim
Sacramento, pag. 251. 6'
seqq.

DOMINICA SECUNDA

post Pentecosten, quæ est infra Octavam Corporis Christi.

Homo quidam fecit cœnam magnam, etc. Luc. 14. Cenæ nomine, quæ sub finem diei sumitur, cœlestis gloria nobis significatur, quam hic paterfamiliās in ipsā vitæ clausulā beatis donabit : in hoc argumentum, vide quæ ponuntur, pag. 137. et 600. Vel cœnæ nomine cum Paulo, 1. Cor. 11, intelligitur Sacro - Sanctum Christi Corpus in Sacramento altaris : de quo vide, ut supra pag. 231. Et cœnærut omnes excusare.

Quoniam omnes hæ excusationes ex malá concupiscentiá proveniunt, ided hic adversus concupiscentias pravas agendum erit ex paginá 536 et seqq. Simulque miseria nostra ob oculos ponenda, qui ea respuimus, quæ salutaria nobis sunt, rebus autem perniciosis nos addicimus, ut hi fecerunt, vide pag. Gra et seqq.

Villam emi. Vide in superbos, et ambitiosos, qui per hunc designantur, quæ habentur, pag. 571 et 572. Juga boum emi quinque. Vide in avaros, pag. 537 et seqq. Uxorem duxi. Hic detestanda libido, et continentia et castitas, quæ aditum nobis ad cœlorum regnum facilem præbet. Vide pag. 408 et seqq, vel secundum

omo quidam erat dives qui induebatur, etc. Luc. 16. De vanitate in vestibus fugienda, vide quæ habenr, Pag. 502. Et quomodò necessariis tantum rebus ad victum et vestitum pertinentibus contenti esse debeamus, pagina 631.

Sepultus est in inferno. Ecco quæ pæna maneat improbos, qui morte præoccupati sceleribus pleni decedunt, de qua vide paginam 89, 90.

Ut portaretur ab Angelis. Inter Angelorum officia hoc non postremum est, vide paginam 581 et seqq.

In sinum Abruhæ. De receptaculis animarum post mortem habes, pag. 66 et seqq.

DOMINICA TERTIA post Pentecosten.

Gaudium erit in cœlo super uno peccatore pamitentian agente, etc. Luc. 15. Inter cætera, quæ ad pemitentiam agendam peccatorem exstimulare debent, est ista cœlitum lattitia, quá perfruuntur ob peccatoris conversionem. Plura habes in hanc sententiam, p. 118 et seqq. 288 et seqq. 657 et seqq. Vel Homo quidam fecit, ut in Dominica præcedenti.

DOMINICA QUARTA post Pentecosten.

Cum turbæ irruerent in JE-SUM ut audirent verbum, etc. Luc. 5. Vide exhortationem ad audiendum diligenter verbum Dei, pag. 2, et in Præfat. Et quomodò pro captu cucujusque tradenda sit Doctrina Evangelli ibidem infra: idque præsertim .diebus festis audiendum, pag. 450. Ascendens in unam navem qua erat Simonis, etc. Petri navem non alterius ex Apostolis ingressus est Christus, ut hoc suo facto insinuaret Petrum cum successoribus caput esse et principem pastorum Ecclesiæ: de hác re vide p. 106 et seqq. et 575.

Eri a me, Domine. Qui ad sacram synaxim accedant, in Petri exemplo et Centurionis, Matth. 8, agnoscant esse se tanti hospitis præsentiå indignissimos: Vide que de preparatione Eucharistie traduntur, p. 272 et sequelesiarum ritum.

Estote misericordes sicut et Pater, etc. Luc. 6. Ut Christus nobis condonet, priùs condonare ipsi debemus iis à quibus læsi fuerimus. Vide explicationem illius petitionis: Dimitte nobis debita nostra, etc. pag. 639 et seqq. Vide item de hoc Evangelio in festo SS. Trinitatis.

DOMINICA QUINTA post Pentecosten.

Audistis quia dictum est antiquis: Non occides, etc. Matth. 5. Hujus loci erit hoc Decalogi præceptum exponere, proùt habetur pagina 480 et sequentibus.

Ego autem dico vobis, omnis qui irascitur. Hec verba exponuntur, p. 485.

Audistis quia dictum est antiquis : non machaberis, etc. Ille similiter exponetur hoc praceptum, de quo babetur, pagina 494, vel, Cam turbe irruerent in JESUM, at suprà.

DOMINICA SEXTA.

Misereor super turbam, quia ecce jam triduo sustinent me. Marc. 8. Pretereà, que notata sunt in Dominicà quartà Quadragesima poterit Parochus ea hac proferre, que de paterna Dei de hominibus curà habentur, p. 581.

Si dimisero eos jejunos deficient in vid. Hic de imbecillitate hominum, qui mullum opus Deo gratum sinè adjumento Dei possunt instituere, agendum est, ut habetur, pag. 614. et seqq. Vel: audistis quia dictum est antiquis: Kon occides, ut suprà.

DOMINICA SEPTIMA post Pentecosten.

Attendite à falsis Prophetis, etc. Matth. 7. Hic cavendum præcipitur ab hære-

Quis verò censendus sit hareticus, habes, p. 99, et seqq. Quomodò antem hi cùm in Ecclesiá non sint, ab es puniri possint, ibid. Qùibus autem artibus hi falai Prophetz utantur ad impis sua dogmata infundenda, habes, p. 4.

In ignem mittelur, etc. De hoc igne infernali, p. 64. Sed qui facit voluntatem Patris mei, etc. Hæc sententia est veluti methodus brevissima, docens qua ratione ad regnum cœborum pervenire possimus; quare quicumque cupimus illad adipisci, hanc sententiale

xxxii

INDEX.

tentiam præ oculis habere debemus, vide paginam 610. Et deinceps, ubi hæc tertia petitio, Fiat voluntas tua, sicut in cœlo et in terrá, explicatur. Vel: Misereor super turbam, ut in præcedenti Dominicå.

DOMINICA OCTAVA post Pentecosten.

Redde rationem villicationis tuæ. Luc. 16. De ratione reddendå, cum unusquisque migrat è vita, vide paginam 84.

Facite vobis amicos de mammond iniquitatis. Ided divites à Deo bonis cumulantur, ut pauperibus ea erogent, pag. 638. Hic ad eleemosynas suos poterit exhortari Parochus, prout est, pag. 515 et sequen-tibus et 572. Hic etiam locus pro intercessione Sanctorum facit, de qua pag. 418 et seqq. et 569. Vel : Attendite à falsis prophetis, ut in præcedenti Dominica; sicque deinceps omnia Evangelia quæ consequenter in reli-.. quis Dominicis proponuntur, in quibusdam Eccle-siis in præcedenti Dominică legi consueverunt, quod notare supersedimus.

DOMINICA NONA. post Pentecosten.

Flevit super illam, Luc. 29.
Flet Christus, ut nos
flere doceat. Quomodò
vero in pœnitudine erratorum sint adhibende lacrymæ, et quàm diligenter
procurandæ, habes, p. 508.

ubi de contritione agitur.

Quia si cognovisses et tu. Summa est statûs nostri miseria nostram miseriam non agnoscere, vide paginam 613.

Quia venient dies in te, et circumdabunt te, etc. Hierasalem in exemplum ponitur hujus hominis, qui multis à Deo beneficiis ornatus, malè eis in sui perniciem abutitur, vide pag. 663.

DOMINICA DECIMA.

Hac apud se orabat, Luc. 18.
Quibus virtutibus oratio
debeat esse comitata, ut
Deo placeat, et ab eo
exaudiatur, vide pag. 570
et seqq.

et secq.

Deus propitius esto mihi peccatori. Hoc veri pœnitentis
exemplum inter alia proponitur, pag. 652. Quarè
cum istius tum aliorum
exemplo, qui habentur
ibidem et pag. 508, ad
veram pœnitentiam Parochi Fideles excitabunt.
Est prætereà exemplum
eorum, qui cum peccatores sint, Deum orant et
exaudiuntur, p. 561 et 562.
Deniquè quanta humilitate ad Deum precaturi
accedere debeamus hic
demonstrat, p. 570.

Qui se exaltat humilibitur.

Christi humilitatis exemplum maximum pondus habet ad nostram superbiam deprimendam, pagina 48.

DOMINICA UNDEC.

Et deprecabantur eum, ut illi imponat manum,

Marc. 7. Istorum exemplo, qui Christum pro muto surdo ad eum adducto, ut sanaretur, interpellant, monemur pro alis orare. Quomodò verò id faciendum, habes, pag. 565.

Misit digitos in auricules ejus. Christi exemplo poeris in Baptismo, aures, oculi, pectus, hameri signo crucis fectò insigniuntur. Vide de his et aliis Baptismi exeremoniis, et earum significatione, paginam soo et sequentes.

Supciens in Cælum ingemuit, etc. Gåm Dens sit ubiquè, cur potius in cœlum, quàm aliò oculos convertamus, et cur in cælis esse dicatur, p. 593. Prætereà quoniam sacrælitteræ nos surdos et cæcos, et omnibus membris captos sæpè appellant, ut habetur, pag. 645, hic de malis quæ peccatum invehit, ut ibidem habetur, disserere Parochus commodè poterit.

DOMINICA XI!.

Dominum Deum Diliges tuum ex toto corde tuo , etc. Luc. 10. In banc sententiam populo proponantur, que habentur initio explicationis Decalogi, pagina 405. Usque ad secundum præceptum , vel quia hoc Evangelium concurrit cum Dominica decima septimå, posteriorem hujus Evangelii partem, priori prætermisså, exponet,

Homo quidam descendebat ab Hierusalem in Hierico, etc. Hominis hejus ità miserabiliter à latronibus vulnerati nomine Doctores intelligunt humanam naturam post Ades lapsum, que, quot, qualia, et quanta vulnera acceperit, habes, pagină 31, et pag. 61a et seqq. et 627 et seqq. et 675 et seqq. empèque alibl.

Samaritanus autem infundens oleum, etc. Hic de Sacramentis agat Parechas, que à nostro Samaritano, id est, à Christo instituta sunt, tanquam remedia contra vulnera humanæ naturæ per Adæ lapsum inflicta, ut habetur, pag. 163.

Curam illius habe. Nota genus humanum, et Ecclesiam uni homini à Christo commissam, quá de re vide pag. 108 et sequentibus.

Quis horum videtur fuisse proximus! Ex hoc loco quis sit proximus explicatur, p. 523.

DOMINICA XIII.

Jasu præceptor, miserere nostri. Luc. 17. De nomine Jesu, vide p. 33 et 34. Ite, ostendite vos Sarerdotibus, etc. Vide que in

bus, etc. Vide que in hanc sententiam dicta sunt Dominica secunda post Epiphaniaco; vide preterea, paginam 517, ubl nominatim hic locus adducitur. Quomodò item heneficio contritionis peccata remittantur, ex hoc loco probatur, pag. 311. Quæ tamen confessionem requirit, ut habetur pag. 304, 305, 304, 305.

Matth. 9. Hic differentia, quá infideles et Christiani à morbis liberari cupiunt, de qua, p. 671 et 672. Quomodò in morbis ad Deum, non ad præstigiatorum incantationes sit recurrendum,

p. 679 , 680. Filia mea modo defuncta est. Hic de morte et novissimis, de quibus sæpè ad populum agendum esse præcipitur, paginá 90 et 345. Si tetigero tantum fimbriam

vestimenti, etc. Hic de reliquiis Sanctorum et cultu, et veneratione earum aget Parochus ex pag. 418

et seqq.

Et cum venisset Jesus in domum principis, etc. Hie de ratione juvandi mortuos per sacrificium Missæ et orationes, de qua, p. 287 et 567, vel in qui-busdam Ecclesiis legitur Byangelium Dominicæ IV Quadragesimæ, de quo ibidem. Si plures sint Dominicæ inter Pentecosten et Adventum , servetur quod de his in Breviarii rubricis habetur.

DOMINICA XXIV.

Cùm videritis abominationem desolationis stantem inloco. sacro, Matth. 14. Hic de signts præcedentibus diem judicii agendum est de quibus, p. 88 et seqq.

Orate autem ne fiat fuga vestra, etc. Hic locus ad probandum temporalia à

Deo peti posse inducitur, pagina 630, undè de hoc argumento. Parochi etiam agere poterunt, de quo tum ibidem, tum p. 563.

agitur. Sed propter electos breviabuntur dies illi. Hic de dæmonum potestate poterit agi , qui quantum possunt , et quamdiù vo-lunt , homines tentare non possunt, ut habetur, p. 661 et segq.

LAUS DEO.

CATECHISMI

CONCILII TRIDENTINI

PRÆFATIO,

IN QUA INTENTIO CONCILII, NECESSITAS ET USUS TOTIUS OPERIS APERIUNTUR.

Naturæ luminis infirmitas.

I. L'a est humanæ mentis et intelligentiæ ratio, ut, cùm alia multa, quæ ad divinarum rerum cognitionem pertinent, ipsa per se, magno adhibito labore et diligentià investigaverit ac cognoverit, maximam tamen illorum partem, quibus æterna salus comparatur, cujus rei imprimis causà homo conditus, atque ad imaginem et similitudinem Dei creatus est, naturæ lumine illustrata cognoscere aut cernere nunquam potuerit

Supernaturalis revelationis necessitas.

II. Invisibilia quidem Dei, ut cocet Apostolus, (1) à creatura mundi per ea quæ facta sunt, intellecta, conspiciuntur, sempiterna quoque ejus virtus et divinitas: verùm mysterium illud, (2) quod absconditum est à seculis et generationibus, ità humanam intelligentiam superat, ut, nisi manifestatum fuisset sanctis, quibus voluit Deus fidei nunere notas facere divitias gloriæ sacramenti hujus in gentibus, quod est Christus, nullo studio homini ad eam sapientiam aspirare licuisset.

Doctorum necessitas.

III. Cum autem fides ex auditu concipiatur, perspicuum est quam necessaria semper fuerit ad

⁽¹⁾ Rom. 1. 20. (2) Coloss. 1. 26.

æternam salutem consequendam, doctoris legitimi fidelis opera ac ministerium: siquidem dictum est: (1) Quomodo audient sinè prædicante? quomodo verò prædicabunt, nisi mittantur?

Suis Deus nunquam defuit.

IV. Et quidem ab insius mundi origine, clementissimus ac benegnissimus Deus suis nunquam defuit; sed (2) multifariè multisque modis locutus est l'atribus in prophetis, eisque pro temporum conditione, ad coelestem beatitudiuem certum ac directum iter ministravit. Sed quoniam prædixerat daturum se (3) doctorem justitiæ in lucem gentium, ut esset salus ejus usquè ad extremum terræ, (4) novissimè locutus est nobis in Filio, quem etiam . (5) voce è cœlo delapsà à magnificà glorià . jussit ut omnes audirent, ejusque præceptis obtemperarent. Deinde verò Filius alios dedit (6) Apostolos, alios prophetas, alios pastores et doctores, qui verbum vitæ annuntiarent, ne circumferremur tanquam parvuli, fluctuantes omni vento doctrinæ, sed firmo fidei fundamento adhærentes, (7) coædificaremur in habitaculum Dei, in Spiritu Sancto.

Pastores Ecclesiæ ut audiendi.

V. Ac ne quis (8) verbum auditûs Dei ab Ecclesiæ ministris, tauquam verbum hominum, sed sicut verè est verbum Christi, acciperet, ille ipse Salvator noster tantam auctoritatem eorum magisterio tribuendam esse statuit, ut diceret: (9) Qui vos audit, me audit: et qui vos spernit, me spernit; quod quidem non de iis tantum, quibuscum sermo habebatur, intelligi voluit; verum de omnibus etiam, qui legitimà successione doceudi munus obireut, quibus se (10) omnibus die-

⁽¹⁾ Rom. 10. 14. 15. (2) Hebr. 1. 1. (3) Isa. 49. 6. (4) Heb. 1. 1. 2. (5) 2. Pet. 1. 7. (6) Eph. 4. 1. . (7) Eph. 1. 22. (8) 1. Thess. 2. 18. (9) Luc. 10. 16. (10) Matt. 28. 20.

bus. usquè ad consummationem seculi affuturum esse pollicitus est.

Verbi Dei necessaria prædicatio.

VI. At verò, cum hæc divini verbi prædicatio nunquam intermitti in Ecclesia debeat, tum certè hoc tempore, majori studio et pietate elaborandum est, ut sanà et incorruptà doctrinà, tanquam pabulo vitæ, Fideles nutriautur et confirmentur : (1) exierunt enim pseudoprophetæ in mundum, de quibus dixit Dominus: (2) Nou mittebam prophetas, et ipsi currebant : uon loquebar ad eos, et ipsi prophetabant, (3), ut variis doctrinis, et peregrinis, christiauorum animos depravarent. Qua in re illorum impietas, omnibus Satanæ artibus instructa, tam longè progressa est, ut nullis ferè certis finibus contineri posse videatur; ac, nisi Salvatoris nostri præclară illă promissione niteremur, qui se adeò stabile. Ecclesiæ suæ fundamentum posuisse affira. mavit, ut (4) portæ inferi adversus eam prævalere nunquam possint; maximè verendum esset ne hoc tempore, tot undique hostibus obsessa, tot machinis tentata et oppugnata concideret.

Hæresis latiùs irrumpens.

VIL Nam, ut omittamus nobilissimas provincias, quæ olim veram et catholicam religionem, quam à majoribus acceperant, piè et sanctè retinebant : nunc autem derelinquentes viam rectam erraverunt, atque in eo se maximè pietatem colere palam profitentur, quòd à Patrum suorum doctrină quâm longissime recesserunt : nulla tam remota regio, aut tam munitus locus: nullus christianæ reipublicæ angulus inveniri potest quò hæc pestis occultè irrepere non tentàrit.

⁽¹⁾ Joan. 4. 1. (2) Jer. 23. 21. (3) Heb. 15. 9. (4) Matth.

Errores quá arte disseminati.

VIII. Qui enim Fidelium mentes corrumpere sibi proposuerunt, cum fieri nullo modo posse intelligerent, ut cum omnibus coram colloquerentur, et in corum aures venenatas voces infunderent, idem alià ratione aggressi multò facilius ac latius impietatis errores disseminarunt. Nam præter illa ingentia volumina, quibus catholicam tidem evertere conati sunt, à quibus tamen cavere, cum apertam bæresim continerent, non magni fortasse laboris ac diligentiæ fuit, infinitos etiam libellos conscripserunt: qui cum pietatis speciem præ se ferrent, incredibile est, quam facilè incautos simplicium animos deceperint.

Cur edendum hunc Catechismum jusserit Trident. Synod. sess. 24. cap. 7. et sess. 25. in fine.

IX. Quamobrem Patres occumenicæ Tridentinæ Synodi, cum tanto et tam pernicioso huic malo salutarem aliquam medicinam adhibere maximè cuperent, non satis esse putarunt, graviora catholicæ doctrinæ capita contra nostri temporis hæreses decernere, sed illud præterea sibi faciendum censuerunt, ut certam aliquam formulam et rationem christiani populi ab ipsis fidei rudimentis instituendi, traderent, quam in omnibus Ecclesiis illi sequerentur, quibus legitimi pastoris et doctoris munus obeundum esset.

Hujus Catechismi auctoritas et scopus.

X. Multi quidem adhuc in hoc scriptionis genere cum magua pietatis et doctrinæ laude versati sunt: sed tamen Patribus visum est maximè referre, si liber sanctæ Synodi auctoritate ederetur, cx quo parochi, vel omnes alii quibus docendi munus impositum est, certa præcepta petere atque depromere ad Fidelium ædificationem possint: ut quemadmodum (1) unus est Dominus, una fides,

⁽¹⁾ Eph. 4. 5.

ità etiam una sit tradenda fidei, ad omniaque pietatis officia populum christianum erudiendi communis regula alque præscriptio.

De quibus agitur in hoc Catechismo.

XI. Ergo cùm multa sint, quæ ad hanc rationem pertinere videantur, nemo existimet illud sanctæ Synodo propositum fuisse, ut omnia christianæ fidei dogmata, uno libro comprehensa, subtiliter explicarentur, quod ab iis fieri. solet, qui se profiteutur universæ religionis institutionem et doctrinam tradere : id enim et infiniti penè operis fuisset, et instituto minus convenire perspicuum est. Sed quoniam parochos sacerdotesque, animarum curatores, earum rerum cognitione instruendos suscepit, quæ pastoralis muneris maxime propriæ sunt, et ad Fidelium captum accommodatæ, ea tantúm iu medium afferri voluit, quæ håc in re pium pastorum studium, si in difficilioribus divinarum rerum disputationibus non ità versati fuerint, adjuvare possent.

In erudiendis populis quæ attendenda.

XII. Quæ cùm ita sint, antequam ad ea sigillatim tractanda accedamus, quibus hujus doctrinæ summa continetur, institutæ rei ordo postulat, ut pauca quædam exponentur, quæ pastores considerare sibique ante oculos proponere imprimis debent; ut sciant quòuam, veluti ad finem, omnia eorum consilia, labores et studia referenda sint: quove pacto id quod volunt, faciliùsconsequi et efficere possint.

Primum.

XIII. Illad igitur primum videtur esse, ut semper meminerint, omnem christiani nominis scientiam hoc capite comprehendi, vel potius, quemadmodum Salvator noster ait: (1) Hac est

⁽¹⁾ Joan. 17. 3.

vita æterna, ut cognoscant te solum verum Deum, et quem misisti Jesum Christum. Quamobrem in eo præcipue ecclesiastici doctoris opera versabitur, ut Fideles (1) scire ex animo cupiant Jesum Christum, et hunc crucifixum, sibique oerto persuadeant, atque intima cordis pietate et religione credant (2) aliud nomen non esse datum hominibus sub cœlo, in quo oporteat nos salvos fieri; siquidem ipse propitiatio est pro peccatis nostris.

Secundum.

XIV. At verò quia (3) in hoc scimus quoniam cognovimus eum, si mandata ejus observemus, proximum est, et cum eo quod diximus maximè conjunctum, ut simul etiam ostendat vitam à Fidelibus non in otio et desidià degendam esse, verùm oportere ut, (4) quemadmodum ipse ambulavit ita et nos ambulemus, (6) sectemurque omni studio justitiam, pietatem, fidem, charitam, mansuetudinem; (6) dedit enim semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, et mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum, quæ Apostolus pastoribus præcipit, ut loquantur et exhortentur.

Tertium.

XV. Cùm autem Dominus ac Salvator noster non solum dixerit, sed etiam exemplo suo demonstràrit (7) legem et prophetas ex dilectione pendere, Apostolus deinde confirmàrit, (8) charitatem esse finem præcepti ac legis plenitudinem, dubitare nemo potest hoc, tanquam præcipuum munus omni diligentià curandum esse; ut populus fidelis ad immensam Dei erga nos bonitatem amandam excitetur, ac divino quodam ardore incensus, ad summum illud et perfectis-

^{(1) 1.} Cor. 2. 1. (2) Act. 4. 12. (3) 1. Joan. 2. 3. (4) Joan. 1. 2. 6. (3) 1. Tim. 6. 11. (6) Tit. 2. 14. 15. (7) Matth. 22. 40. (8) 1. Tit. 2. 5.

simum bonum rapiatur, cui adhærere, solidam et veram felicitatem esse is plane sentit, qui illud prophetæ dicere poterit : (1) Quid enim mibi est in cœlo, et à te quid volui super terram? Hac nimirum est (2) via illa excellentior, quam idem Apostolus demonstravit, (3) cum omnem doctrinæ et institutionis suæ rationem ad charitatem . (4) quæ nunquam excidit, dirigeret: Sive enim credendum, sive sperandum, sive agendum aliquid proponatur, ita in eo semper charitas Domini nostri commendari debet, ut quivis perspiciat, omnia perfectæ christianæ virtutis opera non aliundè, (5) quàm à dilectione ortum habere, neque ad alium finem, quam ad dilectionem, referenda esse.

Ouartum.

XVI. Cùm autem in omni re tradenda plurimum intersit, utrùm hoc, an illo modo aliquid doceas, tum verò hoc in christiani populi institutione maximi momenti existimandum est. Observanda est enim audientium ætas, ingenium, mores, conditio; ut qui docendi munus exercet, (6) omnia omnibus efficiatur, ut et omnes Christolucrifaciat, (7) seipsum fidelem ministrum, et dispensatorem probare possit, ac veluti (8) servus bonus et tidelis, dignus sit, qui super multa constituatur à Domino.

Quintum.

XVII. Negne verò unius tantum generis homines fidei suæ commissos esse arbitretur, ut præscriptà quadam et certà docendi formulà erudire, atque ad veram pietatem instituere æquè omnes Fideles possit : sed cum alii (9) veluti modo geniti infantes sint, alii in Christo adolescere incipiant, nonnulli verò quodammodo confirmatà sint ætate,

⁽¹⁾ Rom. 13. 8. (2) Psal. 72. 25. (3) 1. Cor. 12. 31. (4) 1. Cor. 13. 8. (5) 1. Cor. 16. 14. (6) 1. Cor. 9. 19. (7) 1. Cor. 4. 1. 2. (8) Matth. 25. 23. (9) Pet. 2. 2. 1. Cor. 3. 2. Heb. 5. 12.

necesse est diligenter considerare, quibus lacte, quibus solidiore cibo opus sit, ac singulis ea doctrinæ alimenta præbere , quæ spiritum augeant. (1) donec occurramus omnes in unitatem fidei et agnitionis Filii Dei in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Id verò Apostolus in seipso omnibus observandum judicavit, cum dixit se (2) Græcis et Barbaris, sapientibus et insinientibus debitorem esse, ut videlicet intelligerent, qui ad hoc ministerium vocati sunt, ità in tradendis fidei mysteriis ac vitæ præceptis, doctrinam ad audientium sensum atque intelligentiam accommodari oportere, ut cum eorum animos, qui exercitatos sensus habent, spirituali cibo expleyerint, ne interim parvulos fame perire patiantur, ut (3) qui panem petant, et non sit qui frangat eis.

Sextum.

XVIII. Neque verò cujusquam studium in docendo retardari debet, proptereà quod interdum necesse sit auditorem earum rerum præceptis instrui, quæ leviores et humiliores videntur, nec sinè molestià ab iis potissimum tractari solent, quorum animus in sublimium rerum contemplatione versatur ac conquiescit. Nam si ipsa æterni Patris Sapientia in terras descendit, ut in carnis nostræ humilitate cælestis vitæ præcepta nobis traderet, quem (4) non compellat charitas Christi, ut (5) parvulus fiat in medio fratrum suorum, et tanquam nutrix tovens filios suos, ità cupidè proximorum salutem desideret, ut quod de se ipso Apostolus testatur, eis velit (6) non solum Evaugelium Dei, sed etiam auimam tradere?

Tradenda Fidelibus doctrina unde haurienda.

XIX. Omnis autem doctrinæ ratio, quæ Fidelibus tradenda sit, verbo Dei continetur, quod in

⁽¹⁾ Eph. 4. 15. (2) Rom. 1. 14. (3) Thren. 4. 4. (4) 2. Cor. 14. (5) 1. Thess. 2. 7. (6) 1. Thess. 2. 8.

Scripturam traditionesque distributum est. Itaque in harum rerum meditatione pastores dies noctesque versabuntur, memores illius D. Pauli admonitionis, quam ad Timotheum scriptam, omnes quicumque animarum curæ præpositi sunt, ad se pertinere existimabunt: est autem hæc admonitio in hunc modum (1): Attende lectioni, exhortationi et doctrimæ: est euim (2) omnis scriptura divinitùs inspirata utilis ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in justità, ut perfectus sit homo Dei ad omne opus bonum instructus.

Partitio lujus Catechismi.

XX. Sed quoniam, quæ divinitùs tradita fuerunt, multa sunt et varia, ut nec ità facilè aut animo comprehendi, aut etiam, mente compreheusa, memorià teneri possint, ut, cùm se obtulerit docendi occasio, eorum parata sit et prompta explicatio, sapientissime majores nostri totam hanc viam et rationem salutaris doctrinæ in quatuor læc capita redactam distribuerunt, Apostolorum Symbolum, Sacramenta, Decalogum, Dominicam Orationem.

Prima pars.

XXI. Nam omnia, quæ christianæ fidei disciplina tenenda sunt, sive ad Dei cognitionem, sive ad mundi creationem et gubernationem, sive ad humani generis redemptionem spectent, sive ad bonorum præmia et malorum pomas pertineant, Symboli doctrina continentur.

Secunda.

XXII. Quæ autem signa sunt et tanquam instrumenta ad divinam gratiam consequendam, hæc septem Sacramentorum docurina complectitur.

^{(1) 1.} Tim. 4. 13. (2) 2. Tim. 3. 16. 17.

Tertia.

XXIII. Jam verò quæ ad leges referuntur, quorum(1) finis est charitas in Decalogo descripta sunt.

Quarta.

XXIV. Quidquid denique ah hominibus optari, sperari ac salutariter peti possit, id Dominica precatione comprehenditur. Quare sequitur, ut explanatis quatuor his, quasi communibus sacræ Scripturæ locis, nihil ferè ad eorum intelligentiam, quæ christiano homini discenda sunt, desiderari possit.

Modus distribuendi doctrinam Catechismi in singulas Dominicas.

XXV. Itaque visum est monere parochos, ut quoties usu venerit ut aliquem interpretentur Evangelii, vel quemvis alium divinæ Scripturæ locum, intelligant, ejus loci, quicumque is fuerit, sententiam cadere sub unum aliquod quatuor illorum capitum, quæ diximus, quò tanquam ad ejus doctrinæ fontem, quod explicandum sit, confugient : exempli causa, si explanandum sit illud Evangelium primæ Dominicæ adventûs: (2) Erunt signa in sole et luna, etc. quæ ad eam rationem pertinent, tradita sunt illo Symboli articulo: Venturus est judicare vivos et mortuos: quibus inde assumptis, pastor una eademque opera fidelem populum, et Symbolum, et Evangelium docebit. Quare in omni docendi et interpretandi munere, hanc consuetudinem tenebit dirigendi omnia ad prima illa quatuor genera, ad quæ referri universam divinæ Scripturæ vim atque doctrinam duximus. Docendi autem ordinem eum adhibebit, qui et personis et tempori accommodatus videbitur.

^{(1) 1.} Tim. 1. 5. (2) Luc. 21. 25.

CATECHISMI CONCILII TRIDENTINI

PARS PRIMA.

DE FIDE ET SYMBOLO FIDEI.

CAPUT L

Cur à Symboli explicatione incipiatur.

I. Nos Patrum auctoritatem secuti qui initiandis Christo Domino, et in ejus diciplinà instituendis hominibus, à fidei doctrinà initium fecerunt, operæ pretiam duximus, quæ ad fidem pertinent, priùs explicare.

Fides quid.

IL Sed quoniam in divinis litteris multiplex est fidei significatio, hic de ea loquimur, cujus vi omnino assentimur iis quæ tradita sunt divinitùs. Hanc autem ad salutem consequendam esse necessariam, nemo jure dubitabit, præsertim cum scriptum sit: (1) Sine fide impossibile est placere Deo. Cum enim finis, qui ad beatitudinem homini propositus est, altior sit, quam ut humanæ mentis acie perspici possit, necesse ei erat ipsius à Deo cognitionem accipere. Hec verò cognitio nihil aliud est, nisi fides: cujus virtus efficit, ut id ratum habeamus quod à Deo traditum esse sanctissimæ matris Ecclesiæ auctoritas comprobarit: nullis enim Fidelibus potest accidere dubitatio in iis quorum Deus auctor est, qui est ipsa veritas ex quo intelligimus quantum inter hanc fidem quam Deo habemus, intersit, et illam, quam humanæ historiæ scriptoribus adhibemus. Fides autem quanquam latè pateat, et magnitudine ac dignitate differat, (est enim sic in sacris litteris: (r) Modicæ fidei, quare dubitasti? et: (2) Magna est fides tua: et: (3) Adauge nobis fidem: Item: (4) Fides sinè operibus mortua: et: (5) Fides quæ per charitatem operatur) tameu est idem genere, et diversis fidei gradibus eadem definitionis vis et diversis fidei gradibus eadem definitionis vis et ratio convenit. Quam verò fructuosa sit, et quantam ex ea utilitatem capiamus, in articulorum explicatione dicetur. Quæ igitur primum christiani homines tenere debeut, illa sunt, quæ fidei duces doctoresque saucti Apostoli, divino Spiritu afflati, duodecim Symboli articulis distinxerunt:

Symbolum cur compositum.

III. Nam cùm mandatum à Domino accepissent, ut (6) pro ipso legatione fungentes, (7) in universum mundum proficiscerentur, atque omni creaturæ Evangelium prædicarent, christianæ fidei formulam componendam censuerunt, ut scilicet (8) idipsum omnes sentirent, ac dicerent neque ulla essent inter eos schismata, quos ad fidei unitatem vocassent ; sed essent perfecti in codem sensu et in cadem sententia. Hanc autem christians fidei et spei professionem à se compositam Apostoli Symbolum appeliarunt: sive quia ex variis sententiis, quas singuli in commune contulerunt, conflata est; sive quia rà veluti notà, et tesserà quàdam uterentur, qua desertos et (9) subintroductos falsos fratres qui (10) Evangelium adulterabant, ab iis, qui Christi militiæ sacramento se obligarent, facile possent internoscere.

Symbolum quid contineat.

IV. Cum multa in christiana religione Fidelihus

⁽¹⁾ Matth. 14. 31. (2) Matth. 15. 28. (3) Luc. 17. 5. (4) Jac. 2. 17. (5) Gal. 5. 6. (6) 2. Cor. 5. 20. (7) Marc. 16. 15. (8) 1. Cor. 1. 10. (9) Gal. 2. 4. (10) 2. Cor. 2. 77.

proponautur, quorum sigillatim, vel universe certam et firmam fidem habere oportet; tum verò illud primò ac necessariò omnibus credeudum est, quod veluti veritatis fundamentum ac summa de divinæ essentiæ bonitate, et trium personarum dictinctione earumque actionibus, quæ præcipua quadam ratione illis attribuuntur, Deus ipse nos docuit. Hujus mysterii doctrinam breviter in Symbolo Apostolorum comprehensum esse parechus docebit.

Symboli divisio.

V. Nam, ut majores nostri, qui in hoc argumento piè et accurate versati sunt, observaverunt: in tres potissimum partes ità distributum videtur, ut in una divinæ naturæ prima persona, et mirum creationis opus describatur: in altera, secunda persona, et humanæ redemptionis mysterium: in tertià, tertia item persona, caput et fons sanctitatis nostræ, variis et aptissimis sententiis concludatur. Eas autem sententias, similitudine quadam à patribus nostris frequenter usurpatas, articulos appellamus. Ut enim corporis membra articulis distinguuntur, ità etiam in hac fidei confessione quidquid distinctè et separatim ab alio, nobis credendum est, rectè et appositè articulum dicimus.

DE PRIMO SYMBOLI ARTICULO.

CAPUT 1L

Hic articulus quid contineat.

I. CREDO IN DEUM PATREM OMNIFOTENTEM, CREAtia subjecta est: certò credo, ac sinè ulla dubitatione profiteor Deum Patrem, primam scilicet Trinitatis personam, qui sua omnipotenti virtute colum ipsum et terram, et omnia que coli et serra ambitu continentur, ex nihilo condidit, et

gradibus ascendere. In hoc enim multim inter se differunt christiana philosophia, et hujus seculi sapientia, quòd hæc quidem naturalis tantum luminis ductu ab effectibus, et ab iis quæ sensibus percipiuntur, paulatim progressa, nonnisi post longos labores vix tandem invisibilia Dei contemplatur, primamque omnium rerum causam et auctorem agnoscit atque intelligit : contrà verò illa humanæ unentis aciem ità exacuit, ut in cœlum nullo labore penetrare possit, atque divino splendore collustrata, primum quidem æternum ipsum luminis fontem, deinde que infra ipsum posita sunt, intueri, ut nos (1) vocatos esse de tenebris in admirabile lumen, quod est apud Apostolorum principem, cum summa animi jucunditate experiamur, et (2) credentes exultemus lætitiå inenarrabili. Rectò igitur Fideles primò se in Deum credere profitentur, cujus majestatem ex Jeremiæ sententiå (3) incompreheusibilem esse dicimus. (4). Lucem enim, ut ait Apostolus, inhabitat inaccessibilem, quam nullus hominum vidit, sed uec videre potest; cùm enim ad Moysen loque retur: (5) Non videbit me, inquit, homo, et vivet. Nam ut mens nostra ad Deum, quo nihil est sublimius, perveniat, necesse est eam omninò à sensibus abstractam esse ; cujus rei facultatem in hâc vită naturaliter nos habemus.

Deus ut se manifestat.

VII. Sed quamvis hæc ità sint, non reliquit tamen Deus, ut inquit Apostolus, (6) semetipsum sinè testimonio, benefacieus, de cælo dans pluvias et tempora fructifera, implens cibo et lætitià corda hominum. Quæ causa fuit philosophinihil abjectum de Deo sentiendi, et quidquid corporeum, quidquid concretum, et admistum est ab eo longissimè removendi; cui etiam bonorum

^{(1) 1.} Pet. 2. 9. (2) 1. Pet. 1. 8. (3) Ierem. 52. 19. (4) 1. Tim. 6. 16. (5) Exod. 33. 10. (6) Act. 14. 16.

CONCILII TRIDENT. PARS L. omnium persectam vim et copiam tribuerunt, ut ab eo tanquem à perpetuo quodam et inexhausto fonte bonitatis ac benignitatis, omnia ad omnes creatas res atque naturas perfecta bona dimanent; quem sapientem, veritatis auctorem et amantem. justum, beneficentissimum, et aliis nominibus appellaverunt, quibus summa et absoluta perfectio continetur; cujus immensam et infinitam virtutem, omnem complentem locum, et per omnia pertingentem esse dixerunt. Hoc ex divinis litteris longe melius constat et illustrius, ut illo loco: (1) Spiritus est Deus; item (2 : Estote vos perfecti, sicut et Pater vester cœlestis perfectus est; tum (3): Omnia nuda et aperta sunt oculis ejus; et illud: (4) O altitudo divitiarum sapientiæ et scientize Dei! deinde (5): Deus verax est, et (0): Ego sum via, et veritas, et vita: præterea (7): Justitia plena est dextera tua; denique (8): Aperis tu manum tuam, et imples omue animal benedictione : postremò (9): Quo ibo à spiritu tuo, et quò à facie tua fugiam? Si ascendero in cœlum, tu illic es; si descendero in internum, ades; si sumpsero pennas meas diluculò, et habitavero in extremis maris, etc. (10) Numquid non cœlum, et terram ego impleo, dicit Dominus? Magna et præclara hæc sunt, quæ de Dei naturà sacrorum librorum auctoritati consentanea et consequentia ex rerum effectarum investigatione philosophi

Fides facilior digniorque scientia.

cognoverunt.

VIII. Quanquam in eo etiam coelestis doctrinæ necessitatem cognoscimus, si animadvertamus fidem non solum hoc præstare, quemadmodum suprà dictum est, ut quæ viri tantum sapientes longo studio consecuti sunt, ea rudibus quoque,

⁽¹⁾ Joan. 4. 24. (2) Matth. 5. 48. (3) Heb. 4. 15. (4) Rom. 11. 53. (5) Rom. 5. 4. (6) Joan. 14. 6. (7) Psalm. 17. 12. (8) Ps. 144. 16. (9) Ps. 138. 7. 8. 2. (10) Jerem. 23. 24.

et imperitis hominibus statim pateant atque in promptu sint; verum ut rerum notitia, quæ fidei disciplina comparatur, multò certior atque ab omni errore purior in mentibus nostris insideat, quam si eas ipsas res, humanæ scientiæ rationibus comprehensas animus intelligeret. Sed quantò præstantior divini numinis cognitio censenda est, ad quam non communiter omnibus naturæ contemplatio, sed propriè credentibus fidei lumen aditum patefecit? Hæc autem Symboli articulis continetur, qui nobis divinæ essentiæ unitatem, et trium personarum distinctionem, tum verò ipsum Deum esse ultimum hominis finem aperiunt, à quo coelestis æternæque beatitudinis possessio exspectanda sit, siquidem à D. Paulo didicimus, (1) Deum inquirentibus se remuneratorem esse. Hæc quanta sint, et an ejus generis sint bona, (2) ad quæ humana cognitio aspirare potuerit, multò ante eumdem Apostolum Isaias propheta his verbis ostendit: (3) A seculo non audierunt, neque auribus perceperunt: oculus non vidit, Deus, absque te, quæ præparasti exspectantibus te.

Unus est tantum Deus.

IX. Sed ex iis quæ diximus, unum etiam Deum esse, non plures Deos, confitendum est: nam cum Deo summam bonitatem et perfectionem tribuamus, fieri non potest ut id, quod summum atque absolutissimum est, inveniatur in plurihus. Quòd si cui aliquid ad summum deest, eo ipso imperfectus est: quare nec Dei natura illi convenit. Hoc autem multis sacrarum litterarum locis comprobatur; scriptum est enim: (4) Audi Israel: Dominus Deus noster, Deus unus est, præterea est Domini jussum: (5) Non habebis Deos alienos coram me; deinde per prophetam sæpè

^{6. 4. (5)} Exod. 20. 3.

CONCILII TRIDENT. PARS L

admonet: (1) Ego primus et novissimus, et absque me non est Deus. Apostolus etiam palam testatur: (2) Unus Dominus, una fides, unum baptisma. Neque verò nos moveat, quòd interdum sacræ litteræ Dei nomen creatis etiam naturis imponunt : nam quòd prophetas et (3) judices Deos appellarunt, non gentium more factum est, quæ sibi pluces Deos stulte et impie finxerunt: sed quadam loquendi consuetudine significare voluerunt excellentem aliquam virtutem, vel functionem quae Dei munere illis concessa sit. Deum igitur natură, substantiă, essentiă unum, quemadmodum ad confirmandam veritatem in Symbolo Niceni Concilii dictum est, christiana fides credit et profitetur; sed altiùs etiam ascendens, ità ouum intelligit, ut unitatem in Trinitate, et Trinitatem in unitate veneretur: de quo nobis mysterio nunc dicere incipiendom est: sequitur enim in Symbolo.

Nomen Pater ut Deo convenit.

X. PATREM. Sed quoniam Patris vox non una ratione Deo tribuitur, illud priùs declarandum erit quæ sit magis propria hujus loci significatio. Deum nonnulli etiam, quorum tenebris fides lucem nou attulit, æternam substantiam esse intellexernnt, à quà res ortæ essent, et cujus providentià omnia gubernarentur, suumque ordinem et statum conservarent. Ex humanis igitur rebus ductà similitudine, quemadmodum eum, à quo familia propagata est, cujusque consilio et imperio regitur, patrem vocabant : ità hac ratione factum est, ut Deum, quem omnium rerum opificem et rectorem agnoscebant, Patrem appellari voluerint. Eodem nomine sacræ etiam litteræ usæ sunt cum de Deo loquentes universorum creationem, potestatem admirabilemque providentiam

⁽¹⁾ Isa. 41. 4. Ibid. 14. 6. Ibid. 48. 12. (2) Eph. 4. 4. (3) Ps. 81. 1. Exod. 22. 28. 1. Cor. S. 5.

ei tribuendam indicarent; legimus enim : (r) Numquid non ipse est pater tuus, qui possedit te, et !ccit, et creavit te ! et alibi : (2) Numquid non pater unus omnium nostrum ? Numquid non Deus unus creavit nos ?

Deus Pater præoipuè Christianorum.

XI. At verò multò frequentius, et peculiari quodam nomine, præsertim in novi Testamenti libris, Deus Pater Christianorum dicitur, (3) qui non acceperunt spiritum servituțis in timore, sed acceperuut spiritum adoptionis filiorum Dei, in quo clamant : Abba, pater : (4) eam enim charitatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur et simus: (5) quod si filii et heredes, heredes quidem Dei, coheredes autem Christi, (6) qui est primogenitus in multis fratribus, nec (7) confunditur vocare nos fratres. Sive igitur communem creationis et providentiæ, sive præcipuam spiritualis adoptionis causam spectes meritò Fideles Deum patrem se credere profitentur. Verum præter cas notiones quas explicavimus, Patris nomine audito, ad altiora mysteria mentem erigendam esse parochus docebit. Quod enim in luce illa inaccessibili, (8) quam inhabitat Deus, magis reconditum et abstrusum est, quodque humana ratio et intelligentia non consequi, aut ne suspicari quidem poterat, id Patris vocabulo divina oracula nobis aperire incipiunt.

Nomen Pater indicat pluralitatem personarum.

XII. Indicat autem hoc nomen, in una divinitatis essentià non unam tautum personam, sed personarum distinctionem credendam esse. Tres enim sunt in una divinitate personæ: Patris, qui à nullo genitus est: Filii, qui ante omnia secula à

⁽¹⁾ Dout. 23. 6. (2) Mal. 2. 10. (3) Rom. 8. 15. (4) 1. Joan. 3. 1. (5) Rom. 8. 17. (6) Rom. 8. 29. (7) Heb. 2. 11. (8) 1. Tim. 6. 16.

e genitus est : Spiritus Sancti, qui itidem ab no ex Patre et Filio procedit. Atqui Pater est ına divinitatis substantia prima persona, qui unigenito Filio suo, et Spiritu sancto mus Deus, (1) unus est Dominus, non in unius ularitate personæ, sed in unius Trinitate subsize. Jam verò hæ tres personæ, cum in ils lquam dissimile, aut dispar cogitare nefas sit. tantummodo proprietatibus distincte intelntor : Pater siquidem ingenitus est: Filins à e genitus; Spiritus Sanctus ab utroque pro-L. Atque in trium personarum camdem essena, eamdem substautiam confitemur : " ut in fessione veræ sempiternæque Deitatis, et in onis proprietatem, et in essentia unitatem, n Trinitate æqualitatem pie et sancte coleucredamus.

Pater quomodo prima persona.

JH. Nam quod Patris primam esse personam mus, hoc non ità accipiendum est, perinde ac iquid in Trinitate prius aut post-rius, in . us minus cogitemus. Absit enim hæc a Fidenum tibus impietas, cum eaundem ætern.tatem, dem gloriæ majestatem, in tribus personis stiana religio prædicet. Sed Patrem, proptequod ipse sit principium sine principio, prin esse personam, vere, et siue ulia dubitae affirmamus : quæ quidem uti Patris pertate distincta est, ità in unam illam pracesa. convenit, quod Filium al zeterno gemeer. sper enim Deum simul et Patrem fusse seinnficatur, cum Dei et Patris nomina comma rac confessione pronuntiamus.

De Trivitate ne subtiliùs exquirate (IV. Verum quoniam in nulling zi, man. us omnium altissima ac difficiles mera

atque explicatione, aut periculosiùs versari, aut graviùs errare possumus, doceat parochus, religiosè retinenda esse essentiæ et personæ propria vocabula, quibus hoc mysterium significatur, et sciant fideles unitatem esse in essentia, distinctionem autem in personis. Sed hæc subtiliùs exquirere nihil oportet, cum meminerimus illius vocis: (1) Oui scrutator est majestatis, opprimetur à gloria; satis enim videri debet, quod fide certum et exploratum habemus, nos à Deo [cujus oraculis non assentiri, extremæ stultitiæ atque miseriæ est 1 ita edoctos esse. (2) Docete, inquit, omnes gentes, haptizantes eos in nomine Patris, et Filii. et Spiritus Sancti. Rursus : (3) Tres sunt qui testimonium dant in colo, Pater, Verbum et Spiritus Sanctus: et hi tres unum sunt; oret tamen assiduè, ac precetur Deum et Patrem, qui universa ex uihilo condidit, (4) disponitque omnia suaviter, (5) qui dedit nobis potestatem filios Dei fieri, qui Trinitatis mysterium humanæ menti patefecit; oret, inquam, sinè intermissione, qui divino beneficio hæc credit, ut aliquando in æterna tabernacula receptus, dignus sit qui videat quæ tanta sit Dei Patris fecunditas, ut se ipsum intuens atque intelligens, parem et æqualem sibi filium gignat: quoque modo duorum idem plane, et par charitatis amor qui Spiritus Sanctus est, à Patre et Filio procedens genitorem et genitum æterno atque indissolubili vinculo inter se connectat : atque ita divinæ Trinitatis una sit essentia, et trium personarum perfecta distinctio,

Cur epitheta Deo tribuantur insignia.

XV. OMNIPOTENTEM. Solent sacræ litteræ multis nominibus Dei summam vim et immensam majestatem explicare, ut ostendant quanta religione et pietate illius sanctissimum nomen colen-

⁽¹⁾ Prov. 25. 27. (2) Matth. 28. 19. (3) 1. Joan. 5. 7. (4) Sap. E. 1. (5) Joan. 13. 12.

dum sit, sed imprimis doceat parochus, illi omnipotentem vim frequentissime tribui : Ipse enim de se dicit : (1) Ego Deus omnipotens. Et rursus Jacob, cùm filios ad Joseph mitteret ità illis precatus est: (2) Deus autem meus omnipotens faciat vobis eum placabilem; deinde verò in Apocalypsi scriptum est: (3) Dominus Deus, qui est, et qui erat, et qui venturus est, omnipotens; et alibi: (4) Dies magnus Dei omnipotentis appéllatur. Nonnunquam etiam pluribus verbis illud idem significari solet. Atque hùc pertinet quod dicitur: (5) Non erit impossibile apud Deum omne verbum: (6) Numquid manus Domini invalida est? Item: (7) Subest tibi, cum volueris posse; et alia generis ejusdem : ex quibus variis dicendi formis id percipitur, quod uno omnipotentis verbo comprehendi perspicuum est.

Quid significet Omnipotens.

XVI. Intelligimus autem boc nomine nihil esse, nihil animo et cogitatione fingi posse, quod Deus essicere nequeat: etenim non solum hæc, quæ tametsi maxima sunt, aliquo tamen modo in cogitationem nostram cadunt, esticiendi potestatem habet; nimirum, ut omnia ad nihilum recidant, atque ut plures mundi ex nihilo repentè existant; verum etiam multa majora in illius potestate sita sunt, quæ humanæ menti et intelligentiæ suspicari non licet. Neque verò, cum omnia Deus possit; mentiri tameu, aut fallere, aut falli, aut peccare, aut interire, aut ignorare aliquid potest : hæc enim in eam naturam cadunt, cujus imperfecta actio est; Deus verò, cujus perfectissima semper est actio, ideò hæc non posse dicitur : quia posse ea, infirmitatis est, non summæ et infinitæ omnium rerum potestatis, quam ille ha-

⁽¹⁾ Genes. 17. 1. (2) Gen. 43. 14. (3) Apoc. 1. 8. (4) Apoc. 61 14. (5) Luc. 1. 37. (6) Num. 11. 23. (7) Sap. 12. 18.

bet. Ità igitur Deum omnipotentem esse credimus, ut ab eo tamen longè omnia abesse cogitemus, quæ perfectæ ejus essentiæ maximè conjuncta et convenientia non sunt.

In Symbolo cur Deus proponatur credendus, Omnipotens.

XVII. Rectè autem sapienterque factum parochus ostendat, ut prætermissis aliis nominibus, quæ de Deo dicuntur, hoc unum nobis credendum in Symbolo proponeretur. Nam cum Deum omnipotentem agnoscimus, simul etiam fateamur necesse est, eum omnium rerum scientiam habere, omnia item ejus ditioni et imperio subjecta esse. Cùm verò omnia ab eo fieri posse non dubitemus, consequens omninò est, ut cætera etiam explorata de illo habeamus, quæ si desint, quomodò omnipotens sit, prorsus intelligere non possumus. Prætereà nulla res tam ad fidem et spem nostram confirmandam valet, quam si fixum in animis nostris teneamus, nihil non fieri à Deo posse, quidquid enim deinceps credere oporteat, quamvis magnum et admirabile sit, rerumque ordinem ac modum superet, illi tamen facile humana ratio, postquam Dei omnipotentis notitiam perceperit, sinè ulla hæsitatione assentitur; quin potius quò majora sint, que divina oracula doceant, eò libentiùs fidem eis habendam esse existimat. Quòd si boni etiam aliquid exspectandum sit, nunquam animus rei magnitudine, quam exoptat, frangitur; sed erigit sese atque confirmat, sepè illud cogitans, nihil esse, quod ab omnipotenti Deo effici non possit.

Fidei in Deum omnipotentem utilitas.

XVIII. Quare hac fide præcipuè munitos nos esse oportet, vel cum admiranda aliqua opera ad proximorum usum et utilitatem edere cogimur, vel cum a Deo precibus impetrare aliquid volumus. Alterum enim ipse Dominus docuit, cum Apostolis

Apostolis incredulitatem objiciens diceret: (1) Si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huic : Transi hinc illuc, et transibit, et nihil impossibile erit vobis. De altero autem sanctus Jacobus ita testatus est : (2) Postulet in fide, nilul hæsitans : qui enim hæsitat , similis est fluctus maris, qui à vento movetur et circumfertur : non ergo æstimet homo ille, quòd accipiat aliquid à Domino. Multa prætereà hæc fides commoda atque utilitates nobis præbet; imprimis verò ad omnem animi modestiam et liumilitatem nos instituit; sic enim inquit princeps Apostolorum: (3) Humiliamini sub poteuti manu Dei. Monet etiam (4) non esse trepidandum, ubi non sit timor, sed unum (5) Deum timendum esse. (6) in cujus potestate nos ipsi, nostraque omnia posita sint. Inquit enim Salvator noster: (7) Ostendam vobis quem timeatis. Timete cum, qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam. Utimur deindè hac fide ad immensa erga nos Dei beneficia cognoscenda et celebranda. Nam qui Deum omnipotentem cogitat tam ingrato animo esse non potest, quin sæpiùs exclamet: (8) Fecit mihi magna qui potens est.

In Trinitate non tres omnipotentes.

XIX. Sed quod Patrem omnipotentem in hoc articulo vocamus, neminem eo errore duci oportet, ut arbitretur ità illi hoc nomen tributum esse, ut Filio etiam et Spiritui Sancto commune non sit: Nam quemadmodum Deum Patrem, Deum Filium, Deum Spiritum Sanctum, neque tamen tres Deos; sed unum Deum esse dicimus: ità æquè Patrem, ac Filium, et Spiritum Sanctum omnipotentem, neque tamen tres omnipotentes, sed

٠.

⁽¹⁾ Matt. 17. 17. (2) Jac. 1. 6. 7. (3) 1. Pet. 5. 6. (4) Ps. 52. 6. (5) Ps. 52. 8. Ibid. 35. 10. (6) Sap. 7. 16. (7) Luc. 12. 5. (8) Luc. 1.40.

unum omnipotentem esse confitemur. Ut vero præcipua quadam ratione, Patrem, quia omnis originis fons est, hoc nomine vocamus; uti etiam Filio, qui æternum Patris Verbum est, sapientiam, ita et Spiritui Sancto, quia utriusque amo est, bonitatem tribuimus: quamvis hæc et alia hujusmodi nomina communiter in tribus personis, ex catholicæ fidei regula dicantur.

Ex quo, quomodo, et cur mundum creavit Deus.

XX. CREATOREM COELI ET TERRÆ. Quam necessarium fuerit, omnipotentis Dei cognitionem paulò ante Fidelibus tradi ex iis quæ nunc de universorum creatione explicanda erunt, perspici potest. Tanti enim operis miraculum faciliùs creditur. quòd nullus de immensa Creatoris potestate dubitandi locus relinquitur. Deus enim non ex materia aliqua mundum fabricatus est, sed ex nihilo creavit, idque nulla vi aut necessitate coactus, sed sua sponte et voluntate instituit. Neque verò ulla alia fuit causa, quæ illum ad opus creationis impelleret, nisi ut rebus quæ ab ipso effectæ essent, bonitatem suam impertiretur. Nam Dei natura ipsa per se beatissima nullius rei indigens est, ut inquit David : (1) Disi Domino : Deus meus es tu , quoniam bonorum meorum non eges. Quemadmodum sutem sua bonitate adductus, (2) quæcumque voluit fecit : ità non exemplum aliquod aut formam, que extra se posita esset, cum universa conderet, secutus est : verum quia rerum omuium exemplar diviua intelligentia continetur. id summus artifex in se ipso intuens, ac veluti imitatus, summa sapientia et infinita virtute, quæ ipsius propria est, rerum universitatem initio procreavit; ipse enim dixit et facta sunt : ipse mandavit, et creata sunt. Verum cœli et terræ nomine, quidquid cœlum et terra complectitur,

⁽¹⁾ Ps. 15. 2. (2) Ps. 113. 3. Ibid. 148. 5.

intelligendum est. Nam præter colos, (1) quos opera digitorum ejus propheta appellavit, solis etiam splendorem, lunæque, et cæterorum siderum ornatum addidit : atque, (2) ut essent in signa, et tempora, et dies, et annos, ilà cœlorum orbes certo et constauti cursu temperavit, ut nihil perpetua corum conversione mobilius, nihil mobilitate il'à certius videri possit.

Creantur Angeli, et quales.

Prætered spiritualem naturam innumerabilesque Angelos qui Deo ministrarent atque adsisterent, ipse ex nihilo creavit, quos deindè admirabili gratia suze et potestatis munere auxit atque ornavit. Nam cum illud sit in divinis litteris, (3) diabolum in veritate non stetitse, perspicuum est eum reliquosque desertores angelos ab ortûs sui initio gratia præditos fuisse. De quo ità est apud sanctum (*) Augustinum : Cum bona voluntate, id est, cum amore casto, quo illi adhærent, angelos creavit, simul in eis et condens naturam, et largiens gratiam. Unde sinè bona voluntate, hoc est Dei amore, nunquam sanctos angelos fuisse credendum est. Quod autem ad scientiam attinet, exstat illud sacrarum litterarum testimonium: (4) Tu Domine mi! rex sapiens es, sicut habet sapientiam angelus Dei, ut intelligas omnia super terram Potestatem denique eis tribuit divinus David illis verbis : (5) Potentes virtute, facientes verbum illius; atque ob eam rem sæpè in sacris litteris virtutes et exercitus Domini appellantur. Sed quamvis omnes ii cœlestibus donis ornati fueriut, plurimi tamen qui à Deo parente et creatore suo defecerunt, ex altissimis illis sedibus deturbati, atque in obscurissimum terræ

⁽¹⁾ Ps. S. 4. (2) Gen. 1. 14. (3) Joan. S. 44. (*) August. lib. 12. de Civit. Dei, cap. 9. (4) s. Reg. 14. 20. (5) Psal. 103. 30.

carcerem inclusi, æternas superbiæ suæ pœna: luunt; de quibus princeps Apostolorum scribit ir luunc modum: (1) Angelis peccantibus non pe percit; sed rudentibus inferni detractos in Tartarum tradidit cruciandos, in judicium reservari.

Terra stabilitur et ornatur.

XXI. At verò terram etiam super stabilitaten suam fundatam Deus verbo suo jussit in medit mundi parte consistere, effecitque (2) ut ascende rent montes, et descenderent campi in locun quem fundavit eis; ac ne aquarum vis illam inun daret, terminum posuit, quem non transgredien tur, neque convertentur operire terram. Deind non solum arboribus, omnique herbarum et flo rum varietate convestivit atque ornavit; sed in numerabilibus etiam animantium generibus, que madmodum anteà aquas, et aera, ita etiam terra compievit.

Homo in creatione quibus ditatus.

XXII. Postremò Deus ex limo terræ hominen sic corpore affectum, constitutum effinxit, ut noi quidem naturæ ipsius vi, sed divino beneficio im mortalis esset et impassibilis. Quòd autem ad ani mani pertinet, (3) eum ad imaginem et similitu dinem suam formavit, liberumque ei arbitriun tribuit: omues prætereà motus animi atque ap petitiones ità in eo temperavit, ut rationis imperio nunquam non parerent. Tum originalis justitiæ admirabile donum addidit, ac deinde cæteri animantibus præesse voluit, quæ quidem fècil erit Parochis ad Fidelium institutionem ex sacr Genesis historià cognoscere.

Creator omnium Deus.

XXIII. Hæc igitur de universorum creatione cœli et terræ, verbis intelligenda sunt: quæ om

^{(1) 1.} Pet. 2. 4. (2) Ps. 193. 5. 8. 9. (3) Gen. 1. 26.

CONCILII TRIDENT. PARS I. 27
intelligendum est. Nam præter cælos, (1) quos
opera digitorum ejus propheta appellavit, solis
etiam splendorem, lunæque, et cæterorum siderum ornatum addidit: atque, (2) ut essent in
signa, et tempora, et dies, et annos, ilà cælorum
orbes certo et constauti cursu temperavit, ut
mihil perpetua eorum conversione mobilius, nihil
mobilitate illà certius videri possit.

Creantur Angeli, et quales.

Prætered spiritualem naturam innumerabilesque Angelos qui Deo ministrarent atque adsisterent, ipse ex nihilo creavit, quos deinde admirabili gratize suze et potestatis munere auxit atque ornavit. Nam cum illud sit in divinis litteris, (3) diabolum in veritate non stetitse, perspicuum est eum reliquosque desertores angelos ab ortûs sui iuitio gratia præditos fuisse. De quo ità est apud sanctum (*) Augustinum : Cum bona voluntate, id est, cum amore casto, quo illi adhærent, angelos creavit, simul in eis et condens naturam, et largions gratiam. Unde sinè bona voluntate, hoc est Dei amore, nunquam sanctos angelos fuisse credendum est. Quod autem ad scientiam attinet, exstat illud sacrarum litterarum testimonium: (4) Tu Domine mi! rex sapiens es, sicut habet sapientiam angelus Dei, ut intelligas omnia super terram Potestatem denique eis tribuit divinus David illis verbis : (5) Potentes virtute; facientes verbum illius; atque ob eam rem sæpè in sacris litteris virtutes et exercitus Domini appellantur. Sed quamvis omnes ii cœlestibus donis ornati fuerint, plurimi tamen qui à Deo parente et creatore suo desecerunt, ex altissimis illis sedibus deturbati, atque in obscurissimum terras

⁽¹⁾ Ps. 8. 4. (2) Gen. 1. 14. (3) Joan. 8. 44. (*) August. lib. 12. de Civit. Dei, cap. 9. (4) 2. Reg. 14. 20. (5) Psel. 102. 20.

longè est ab unoquoque nostrum. In ipso enim vivimus et movemur, et sumus.

Tribus personis creatio tribuenda.

XXV. Atque hæc de primi articuli explicatione satis fuerint, si tamen illud etiam admonu rimus, creationis opus omnibus sanctæ et individuæ Trinitatis personis commune esse. Nam hoc loco, ex Apostolorum doctrina, Patrem creatorum cœli et terræ confitemur: in Scripturis sacris legimus de Filio: (1) Omnia per ipsum facta sunt: et de Spiritu Saucto: (2) Spiritus Domini ferebatur super aquas: et alibi, (3) Verbo Domini cœli firmati sunt, et Spiritu oris ejus omnis virtus eorum.

DE ARTICULO II.

CAPUT IIL

Utilitas hujus articuli.

I. TIN JESUM CHRISTUM, FILIUM EJUS UNICUM, DOMINUM NOSTRUM. Mirificam et uberrimam esse utilitatem, quæ ex hujus articuli fide et confessione confluxit, ad humanum genus, et illud sancti Joannis testimonium ostendit: (4) Quisquis confessus fuerit, quoniam Jesus est Filius Dei, Deus in eo mauet, et ipse in Deo: et beatitudinis præconium declarat, quod à Christo Domino tributum est principi Apostolorum: (5) Beatus es S mon Barjona, quia caro et sanguis non revelavit tibi; sed Pater meus, qui in cœlis est. Hoc enim fundamentum firmissimum est nostræ salutis ac redemptionis.

Unde incipienda hujus articuli explicatio.

II. Sed quoniam admirabilis hujus utilitatis fruc-

⁽¹⁾ Joan. 1. 3. (2) Gen. 2. (3) Ps. 32, 6. (4) 1. Joan. 4. 18. (5) Matth. 16. 17.

tus maxime et felicissimi illius status ruina intelligitur, in quo Deus primos homines collocarat. incumbat in hanc curam Parochus, ut Fideles Communium miseriarum et ærumnarum causam agnoscaut. Cùm enim à Dei obedientia descivisset Adam, interdictumque violasset illud: (1) Ex omni ligno paradisi comede, de ligno autem scientiæ boui et mali ne comedas : in quocumque enim die comederis ex co, morte morieris: iu summam illam incidit calamitatem, ut sanctitatem et justitiam in quà constitutus fuerat, amitteret, et reliqua subiret mala, quæ sancta (*) Tridentina Synodus uberius explicavit. Propterea verò peccatum et peccati pœnam in uno Adam non constitisse commemorabunt; sed ex eo tanquam ex semine et causa ad omnem posteritatem jure permanasse. Cum igitur ex altissimo dignitatis gradu concidisset nostrum genus, sublevari indè, et in pristinum locum restitui nullo modo poterat hominum aut angelorum viribus : quare reliquum erat illud ruinæ et malorum subsidium, ut Dei Filii infinita virtus, assumpta carnis nostræ imbecillitate, infinitam tolleret peccati vim, et nos reconciliaret Deo in sanguine suo.

Confessio hujus articuli quam necessaria.

III. Hujus autem redemptionis sides et consessio hominibus ad salutem consequendam necessaria est, semperque suit, quam Deus initio præmonstravit: nam in illa damnatione humani gemeris, quæ statim peccatum consecuta est, ostensa etiam suit spes redemptionis illis verbis, quibus proprium diabolo damnum, quod ex liberatione hominum secturus erat, denuntiavit: (2) Inimicitias ponam inter te et mulierem, semen tuum et semen illius, ipsa conteret caput tuum, et tu insidiaberis calcaneo ejus.

⁽¹⁾ Gen. 1. 16. 17. (*) Conc. Trid. sess. 5. can. 1. et 2. 2bid. sess. 6. can. 1. et 2. (2) Gen. 3. 15.

Promissio servatoris fit et confirmatur.

IV. Et deinceps eamdem promissionem sæpe confirmavit, majoremque sui consilii significationem ils præsertim hominibus dedit, quibus voluit singularem benevolentiam præstare : inter cæteros verò, cùm patriarchæ Abrahæ sæpenumerò hoc mysterium significasset; tum eo tempore apertius declaravit, cum ille Dei jussis obediens filium suum unicum Isaac immolare voluit; inquit enim: (1) Quia fecisti hanc rem, et non pepercisti filio tuo unigenito, benedicam tibi, et multiplicabo semen tuum sicut stellas cœli, et velut arenam, quæ est in littore maris : possidebit semen tuum portas inimicorum tuorum, et benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ, quia obedisti voci meæ. Ex quibus verbis facilè colligi poterat, ex progenie Abrahæ futurum, qui omnibus ab immanissima Satanæ tyrannide liberatis salutem afferret: illum autem Dei Filium natum ex semiue Abrahæ secundum carnem fore necesse erat.

Eadem promissio iteratur.

V. Non ità multò pest Dominus, ut ejusdem promissionis memoria consecraretur, idem fœdus cum Jacob Abrahæ nepote sancivit. Nam cùm ille (2) in somnis vidit scalam stantem super terram, et cacumen illius tangens cœlos, angelos quoque Dei ascendentes, et descendentes per eam, ut testatur Scriptura, (3) audivit etiam Dominum innixum scalæ dicentem sibi : Ego sum Dominus Deus Abraham patris tui, et Deus Isaac; terram in qua dormis tibi dabo et semini tuo, eritque semen tuum quasi pulvis terræ. Dilataberis ad orientem, et occidentem, et septentrionem, et meridiem, et benedicentur in te et in semine tuo cunctæ tribus terræ.

⁽¹⁾ Gon. 22. 16. 17. (2) Ibid. 28. 12. (3) Ibid. 183.

٠.

Hujus promissionis memoria renovatur.

VI. Neque posteà destitit Deus eadem sui promissi memorià renovandà, et generi Abraham, et multis prætereà hominibus Salvatoris exspectationem commovere : siquidem Judæorum republica et religione constitutà, notior populo suo fieri cœpit: nam et mutæ res significarunt, et homines prædixerunt quæ et quanta nobis bona Salvator ille et Redemptor noster Christus Jesus allaturus esset. Ac prophetæ quidem, quorum mens colesti lumine illustrata fuit; (1) Filii Dei ortum, admirabilia opera, que homo natus effecit, doctrinam, mores, consuctudinem, mortem, resurrectionem, cæteraque ejus mysteria, hæc omnia, quasi tum adessent, palam docentes, populo prænuntiarunt : ità ut, si futuri et præteriti temporis tollatur diversitas, nihil jam inter prophetarum prædicta, et Apostolorum prædicatiouem, nihil inter veterum patriarcharum fidem et nostram interesse videamus. Sed jam de singulis articuli partibus dicendum videtur.

Jesus quid significet, et à quo datum hoc nomen.

VII. JESUS proprium est nomen ejus qui Deus et homo est, quod salvatorem significat, non quidem fortuitò, aut hominum judicio et voluntate, sed Dei consilio et præcepto illi impositum. Angelus enim Mariæ matri ità annuntiavit: (2) Ecce concipies in utero, et paries filium, et vocabis nomen ejus Jesum. Ac deinde Joseph virginis sponso non solum, ut eo nomine puerum appellaret, præcepit: sed etiam cur ità nominandus esset, declaravit: inquit enim: (3) Joseph fili David, noli timere accipere Mariam conjugem tuam: quod enim in eà natum est, de Spiritu Sancto est: pariet autem filium, et vocabis nomen

⁽¹⁾ Is. 7. 14. 8. 3. 9. 6. 11. 12. 53. per totum. Jer. 23. 5. 30. 9. Dan. 7. 13. 9. 24. (2) Luc. 1. 31. (3) Matth. 1. 20. 21.

ejus Jesum : ipse enim salvum faciet populum suum à peccatis eorum.

Præcipuè Christo convenit nomen Jesu.

VIII. Ac multi quidem hoc nomine fuerunt appellati in divinis litteris: nam idem nomen (1) Nave filio fuit, qui Moysi successit, et populum à Moyse ex Ægypto liberatum, in terram promissionis, quod illi negatum fuerat, deduxit Eodem etiam nomine (2) Josedech sacerdotis filius appellatus est. Sed quantò veriùs salvatorem nostrum huc nominé appellandum existimabimus? qui non uni alicui populo; sed universis omnium ætatum hominibus, non quidem fame, Ægyptiaco, vel Babylonico dominatu oppressis. sed in umbra mortis sedentibus, et durissimis peccati et diaboli vinculis obstrictis, lucem, libertatem et salutem dederit ; qui eis cœlestis regni jus et hereditatem acquisiverit : qui eos Deo Patri reconciliaverit: in illis Christum Dominum adumbratum videmus, à quo iis beneficiis quæ diximus, cumulatum est genus huma num. Quæ prætereà (3) nomina prædicta sunt Dei Filio divinitus imponenda, ad unum hoc Jesu nomen referuntur : cum enim cætera salutem quam nobis daturus erat aliqua ex parte attingerent, hoc ipsum universae salutis humanæ, vin rationemque complexum est.

Nomini Jesu cur Christi nomen addatur.

IX. Jesu nomini Christi etiam nomen additum est, quod unctum significat et honoris et offici nomen est: nec unius rei proprium, sed commune multorum: nam veteres illi patres nostrii (4 Christos appellabant sacerdotes et reges, quo Deus propter muneris dignitatem ungi præceperat. Sacerdotes enimii sunt, qui populum assidui

⁽¹⁾ Eccli. 46. 1. (2) Aggæl 1. 1. (3) Isa. 7. 14. 8. 8. 9. 6 Jerem. 25. 6. (4) 1. Reg. 12. 3. 16. 6. 24. 7.

precibus Deo commendant, qui sacrificia Deo faciunt, qui pro popule deprecantur. Regibus autem populorum gubernatio commissa est: ad eosque pertinet maximè legum auctoritatem, innocentium vitam tueri, et nocentium audaciam ulcisci. Quoniam igitur utraque harum functionum Dei majestatem referre in terris videtur, ideò qui vel ad regium, vel ad sacerdotale munus obcundum delecti erant, (1) unguento ungebantur. Prophetas etiam ungendi mos fuit, qui Dei immortalis interpretes et internuntii cœlestia arcana nobis aperuerunt, atque ad emendandos mores salutaribus præceptis, et futurorum prædictione hortati sunt.

Christus Propheta, Rex, et Sacerdos.

X. At verò cum Jesus Christus Salvator noster in mundum venit, trium personarum partes et officia suscepit, prophetæ, sacerdotis, ac regis, atque ob eas causas Christus dictus est et unctus ad illorum munerum functionem: non quidem alicujus mortalis opera, sed cœlestis Patris virtute : non terreno unguento, sed spirituali oleo: quippe cum in sanctissimam ejus animam Spiritus Sancti plenitudo, gratiaque, et omnium donorum uberior copia effusa sit, quam ulla alia creata natura capere potuerit : atque id præclare propheta ostendit, cum Redemptorem ipsum affatus diceret: (2) Dilexisti justitiam, et odisti iniquitatem: proptereà unxit te Deus Deus tuus oseo lætitiæ præ consortibus tuis. Idem etiam ac multò apertius Isaïas iis verbis demonstravit: (3) Spiritus Domini super me, eo quòd unxerit Dominus me, ad annuntiandum mansuetis misit me.

Christus quomodo Propheta, Sacardos et Rex.

XI. Itaque Jesus Christus summus (4) propheta,

⁽¹⁾ Lev. 8. 50. 3. Reg. 10. 15. 16. (2) Ps. 44. 8. (5) Isa. 61. 4. (4) Dout. 18. 15.

unum omnipotentem esse confitemur. Ut vero præcipua quadam ratione, Patrem, quia omnis originis fons est, hoc nomine vocamus; uti etiam Filio, qui æternum Patris Verbum est, sapientiam, ita et Spiritui Sancto, quia utriusque amor est, bonitatem tribuimus: quamvis hæc et alia hujusmodi nomina communiter in tribus personis, ex catholicæ fidei regula dicantur.

Ex quo, quomodo, et cur mundum creavit Deus.

XX. CREATOREM GOLI ET TERRÆ. Quam necessarium fuerit, omnipotentis Dei cognitionem paulò ante Fidelibus tradi ex iis quæ nunc de universorum creatione explicanda erunt, perspici potest. Tanti enim operis miraculum faciliùs creditur. quòd nullus de immensa Creatoris potestate dubitandi locus relinquitur. Deus enim non ex materia aliqua mundum fabricatus est, sed ex nihilo creavit, idque nullà vi aut necessitate coactus, sed sua sponte et voluntate instituit. Neque verò ulla alia fuit causa, quæ illum ad opus creationis impelleret, nisi ut rebus quæ ab ipso effectæ essent, bonitatem suam impertiretur. Nam Dei natura ipsa per se beatissima nullius rei indigens est, ut inquit David : (1) Disi Domino : Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges. Quemadmodum autem sua bonitate adductus, (2) quæcumque voluit fecit : ità non exemplum aliquod aut formam, que extra se posita esset, cum universa conderet, secutus est : verúm quia rerum omuium exemplar divina intelligentia continetur. id summus artifex in se ipso intuens, ac veluti imitatus, summa sapientia et infinita virtute. quæ ipsius propria est, rerum universitatem initio procreavit; ipse enim dixit et facta sunt : ipse mandavit, et creata sunt. Verum cœli et terræ nomine, quidquid cœlum et terra complectitur,

⁽¹⁾ Ps. 15. 2. (2) Ps. 113. 3. Ibid. 148. 5.

hominem contulit quidquid potestatis, amplitudinis, dignitatis, hominis natura capere posset. Illi igitur totius mundi regnum tradidit, (1) eique omnia, quod jam fieri coptum est, plene perfectèque in die judicii subjicientur.

Christus Dei Filius et verus Deus.

XIIL FILIUM KJUS UNICUM. His verbis altiora mysteria de Jesu credenda, et contemplanda Fidelibus proponuntur, nimirum Filium Dei esse, et verum Deum, sicuti Pater est, qui eum ab æterno genuit : prætereà illum divinæ Trinitatis secundam personam aliis duabus omninò æqualem confitemur : nihil enim impar, et dissimile in divinis personis aut esse, aut fingi animo debet, cum unam omnium essentiam, voluntatem, potestatem agnoscamus : quod cum multis pateat divinæ Scripturæ oraculis, tum præclarissimè illud ostendit sancti Joannis testimonium: (2) In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum.

Christi æterna generatio ineffubilis.

XIV. Sed cum Jesum Filium Dei esse audimus, nihil terrenum, aut mortale de ejus ortu cogitandum est : verum ortum illum, quo ab omni æternitate Pater Filium genuit; quem ratione percipere, atque perfecte intelligere nullo modo possumus, constanter credere, et summa animi pietate colere debemus, ac veluti mysterii admiratione obstupefacti, illud cum Prophetà dicere: (3) Generationem ejus quis enarrabit? Hoc igitur credendum est, Filium ejusdem esse naturæ, ejusdem potestatis et sapientis cum Patre, ut in Symbolo Nicæno explicatius confitemur; inquit enim: Et in Jesum Christum Filium ejus unigenitum, et ex Patre natum ante omnia secula. Deum de Deo.

^{(1) 1.} Corinth, 15. 26. 27. (2) Joan. 1. 1. (3) Isa. 53. 8.

lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, genitum non factum, consubstantialem Patri, per quem omnis facta sunt.

Similitudo.

XV. Ex omnibus autem quæ ad indicandum modum, rationemque æternæ generationis similitudines afferuntur, illa propius ad rem videtur accedere, quæ ab animi nostri cogitatione sumitur. Quamobrem sauctus Joannes Filium ejus. (1) Verbum appellat. Ut enim mens nostra, se ipsam quodammodo intelligens sul effingit imaginem, quam Verbum Theologi dixerunt: ita Deus (quantum tamen divinis humana conferri possunt) seipsum intelligens, Verbum æternum generat: etsi præstat contemplari, quod fides proponit, et sincerà mente Jesum Christum verum Deum, et verum hominem credere et confiteri, genitum quidem, ut Deum, ante omnium seculorum ætates, ex Patre: ut hominem verò, natum in tempore ex matre Maria Virgine.

Christus una persona et Filius unicus Patris.

XVI. Et quanquam duplicem ejus nativitatem agnoscamus, unum tamen Filium esse credimus. Una enim persona est, in qua divina et humana natura convenit. Et quod ad divinam generationem attinet, nullos aut fratres, aut cohæredes habet, cum ipse Patris unicus Filius, nos verò homines figmentum, et opus manuum ejus simus.

At si humanum ortum consideremus, multos ille non solum fratrum nomine appellat, sed fratrum etiata loco habet, ut una cum eo paternæ hæreditatis gloriam adipiscantur: ii sunt, qui fide Christum Dominum receperuut, et fidem, quam nomine profitentur, reipsa et charitatis officiis præstant; quare (2) primogenitus in multis fratribus ab Apostolo vocatur.

^{(1) 1,} Joan. 1. 1. (2) Rom. 8. 27.

ļ

Christo cur varia indicantar entituda.

XVII. Doninum nostratu. Maita sunt, que de salvatore nostro in sacris Litteris dicuntur; quorium alia, ut Deus est: alia, ut homo, ipsa contema alia, ut perspicuum est: quoniam à diversis naturis diversas carum proprietates accepit. Igitur vere dicimus Christum esse omnipotentem, aternum, immensum; quod à divinà habet. Rursus de illo dicimus, passum, mortuum esse, resurrexisse; diversim prater hec quandum alia utrique natura congruunt, ut hoc loco, cum Dominum nostrom dicimus. Igitur si ad utramque naturam hoc nomen referatur, meritò Dominus noster pradicendus est.

Christus car Dominus noster appellatur.

XVIII. Nam quemadmodum ipse æternus Deus est, ut Pater, its etiam omnium rerum aque Dominus est, ac Pater: et quemadmodum ipse et Pater non est alius, atque alius Deus, sed idem plane Deus, ita etiam ipse et Pater non est al:us. atque alias Dominus. Sed recté etiam multis raticnibus, ut homo est, Dominus noster appellatur. Ac primum quidem, quoniam ipse redemptor noster fuit, atque à peccatis nos liberavit jure hanc potestatem accepit, ut verè Dominus noster esset ac diceretur. Ita enim Apostolus docet: (1) Humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis: propter quod et Deus exaltavit illum, et donavit illi nomen quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu omne genn floctatur, coelestium, terrestrium, et infernorum : et omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jesus Christus in glorià est Dei Patris. Atque ipse de se post resurrectionem: (2) Data est, inquit, mihi omnis potestas in cœlo et in terrà.

⁽¹⁾ Phil. s. 7. (2) Matth. 28. 18.

Probatur hie sensus.

III. Ea autem verba ita accipienda esse, ex sacri Concilii Constantinopolitani confessione plane perspicitur : inquit enim : Qui propter nos homines et propter nostram salutem descendit de cœlis: et incarnatus est de Spiritu Sancto ex Maria Virgine, et homo factus est. Atque id etiam sanctus Joannes Evangelista explicavit, ut qui ex ipsius Domini salvatoris pectore, altissimi hujus mysterii cognitionem hausisset. Nom cum divini verbi naturam declarasset illis verbis: (1) In principio erut Verbum: et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum : ad extremum conclusit : Et Verbum caro factum est, et habitavit in nobis. Verbum enim, quod divinæ naturæ hypostasis est, ita humanam naturam assumpsit, ut una ct radem esset divina et humana natura hypostasis, ac persona: quo factum est, ut tam admirabilis conjunctio utriusque nature actiones et proprietates conservaret, atque, ut est apud sanctum (*) Leonem magnum illum Pontificem : Nec inferiorem consumeret glorificatio, nec superiorem minueret assumptio.

Qua opera Dei toti Trinitati tribuantur.

IV. Sed quoniam prætermittenda non est verborum explanatio, doceat Parochus, cum dicimus, Dei Filium Spiritus Sancti virtute conceptum esse, unam hanc divinæ Trinitatis personam incarnationis mysterium non confecisse. Quamvis enim unus Filius humanam naturam assumpserit, tamen omnes divinæ Trinitatis personæ, Pater, Filius et Spiritus Sanctus hujus mysterii auctores fuerunt; siquidem illa Christianæ fidei regula tenenda est: Omaia, quæ Deus extra se in rebus creatis agit, tribus personis communia esse, neque unam magis quam aliem, aut unam sine alia agere.

⁽¹⁾ Joan. 1. 1. (*) Serm. 1. de Nat.

Quænam personis singulis.

V. Quod autem una persona ab alia procedat hoc unum omnibus commune esse non potest: nam Filius à Patre tautum generatur: Spiritus Sanctus à Patre et Filio procedit: quidquid verò extra illas ab ipsis proficiscitur, tres persona, sine ullo discrimine agunt, aque ex hoc genere Filii Dei Incarnatio ceusenda est.

Christus, our dicatur conceptus de Spiritu Sancto.

VI. Quanquam verò hæc ita se habeant, solent tamen sacra Littera earum rerum, quæ omnibus personis communes sont, aliam aliis tribuere, quemadanodum summam omnium rerum potestatem Patri, sapientiam Filio, Spiritui Sancto amorem adscribunt. Et quoniam divinæ Incarnationis mysterium singularem atque immensam Dei ergà nos benignitatem declarat ob eam rem peculiari quadam ratione hoc opus Spiritui Sancto tribuitar.

Christi Conceptionis mysterium declaratur.

VII. In hoc mysterio quadam supra naturæ ordinem, quædam naturæ vi effecta esse animadvertimus. Nam, quod ex purissimo virginis matris sanguine Christi corpus formatum credimus, in eo naturem humanam agnoscimus, cùm illud omnium hominum corporibus commune sit, ut ex matris sanguine formentur. Quòd verò et naturæ ordinem, et humanam intelligentiam superat, illud est: simul atque beata Virgo Angeli verbis assentiens, dixit: (1) Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum: statim Sanctissimum Christi corpus formatum, eique anima rationis compos conjuncta est, atque ita iu ipso temporis articulo perfectus Deus, et perfectus homo fuit. Hoc autem novum fuisse, atque ad-

⁽¹⁾ Luc. 1. 52.

mirabile Spiriths Sancti opus, nemo dubitare potest, cum servato naturæ ordine, nullum corpus, nisi intra præscriptum temporis spatium, hominis anima informari queat.

Christus non priùs homo quàm Deus.

VIII. Deinde verò illud accedit maxima admiratione dignum, quod, ut primum cum corpore anima conjuncta fuit, ipsa etiam divinitas cum corpore et anima copulata est; quare simul corpus formatum, alque animatum est, et corpori, et anima divinitas conjuncta.

Virgo verè mater Dei et hominis.

IX. Ex quo fit, ut eodem temporis puncto perfectus Deus et perfectus homo esset, et Virgo sanctissima verè, et propriè mater Dei, et hominis diceretur, quòd eodem momento Deum et hominem concepisset. Hoc autem ab Angelo ei significatum est, cùm ait: (1) Ecce concipies in utero, et paries filium, et vocabis nomen ejus Jesum: hic erit magnus: et l'ilius Altissimi vocabitur. Et eventu comprobatum est quod Isaias prædixit: (2) Ecce virgo concipiet, et pariet filium. Idem quoque Elizabeth, cùm Spiritu Sancto repleta, l'ilii Dei conceptionem intellexisset, his verbis declaravit: (3) Unde hoc mihi, ut veniat mater Domini mei ad me?

Christus ut primum conceptus gratiam omnem habuit.

X. Sed quemadmodum Christi corpus ex purissimis integerrimæ Virginis sanguinibus, sine ullæ viri operå, ut anteå diximus, verùm solå Spiritùs Sancti virtute formatum est: ita etiam ut primum conceptus est, illius anima uberrimam spiritès Dei copiam, atque omnem charismatum abundantiam accepit: neque enim, ut aliis hominibus,

⁽¹⁾ Luc. 1. 31. (2) Isai. 8. 14. (3) Luc. 1. 43.

qui sanctitate, et gratià ornantur, (1) ipsi ad mensuram; ut testatur sanctus Joannes, dat Deus spiritum, sed omnem gratiam tam affluenter in ejus animam infudit, ut (2) de plenitudine ejus nos omnes acciperemus.

Nota. Neque enim Filium Dei adoptivum appellare licet, quamvis spiritum illum habuerit, quo sancti homines filiorum Dei adoptionem consequuntur: nam cum natura Filius Dei sit, adoptionis gratiam, aut nomen in eum convenire nullo modo existimandum est.

Fidei hujus articuli fructus percipiendi.

XI. Hæc sunt, quæ de admirabili Conceptionis mysterio explicanda visa sunt, ex quibus ut salutaris fructus ad nos redundare possit, illa imprimis Fideles memorià repetere, ac sæpius cogitare cum animis suis debent. Deum esse, qui humanam carnem assumpsit: eà verò ratione hominem factum, quam mente nobis assequi non licet, nedum verbis explicare: ob eum denique finem hominem fieri voluisse, ut nos homines filii Dei renasceremur. Hæc cum attentè consideraverint, tum verò omnia mysteria, quæ hoc articulo continentur, humili, ac fideli auimo credant, et adoreut: nec curiosè, quod sine periculo vix unquam fieri potest, illa investigare, ac perscrutari velint.

Christum Virgo peperit.

XII. NATUS EX MARIA VIRGINE. Hæc altera est hujus articuli pars, in qua explicanda Parochus diligenter versabitur, cum Fidelibus credendum sit, Jesum Dominum non solum conceptum Spiritus Saucti virtute, sed etiam ex Maria Virgine natum, et in lucem editum esse, cujus mysterii fides quanta cum lætitia et jucunditate animi meditanda sit, Angeli vox, qui primus felicissimum

nuntium mundo attulit, declarat; inquit enim:
(1) Ecce evangelizo vobis gaudium magnum, quod
erit omni populo. Tum ex illius cœlestis militiæ
cantico: (2) Gloria in altissimis Deo et in terrà
pax hominibus bonæ voluntatis, quod Angeli œcinerunt, facile est intelligere. Hinc etiam amplissimum illud Dei promissum ad Abraham impleri
incœpit, cui dictum est, fore aliquando, ut (3) in
ejus semine omnes gentes benedicerentur. Maria
enim, quam verè matrem Dei prædicamus, et
colimus, quòd eam personam, quæ simul Deus et
homo erat, peperit, (4) à Davide rege originem
duxit. Sed quemadmodum conceptio ipsa naturæ
ordinem prorsus vincit, ita in ortu nikil non divinum licet contemplari.

Christum quomodo Virgo peperit.

XIII. Prætereà, quo nihil admirabilius dici omnino, aut cogitari potest nascitur ex matre sine ulla maternæ virginitatis diminutione, et quo modo posteà ex sepulcro clauso et obsignato egressus est, atque ad discipulos (5) clausis januis introivit : vel, ne à rebus etiam quæ à natura quotidie fieri videmus, discedatur, quo modo solis radii concretam vitri substantiam penetrant, neque frangunt, aut aliqua ex parte lædunt : simili, inquam, et altiori modo Jesus Christus ex maternà alvo, sine ullo maternæ virginitatis detrimento editus est: ipsius enim incorruptam, et perpetuam virginitatem verissimis laudibus celebramus. Quod quidem Spiritus Sancti virtute effectum est, qui in Filii conceptione, et partu, matri ita adfuit, ut ei et fœcunditatem dederit, et perpetuam virginitatem conservarit.

Christus Adamo, Maria Evæ comparantur. XIV. Solet interdum Apostolus Christum Jesum

^{1. 3. 6. (5)} Joan. 20. 19.

CONCILII TRIDENT. PARS I.

novissimum Adam appellare, eumque primo Adam conferre: (1) nam ut in primo omnes homines moriuntur, ita in secundo omnes ad vitam revocantur: atque ut Adam, quod ad naturalem conditionem pertinet, humani generis parens fuit, ita Christus aratiæ, et gloriæ auctor est. Ad eum modum nobis etiam licet Virgiuem matrem com Esa ita conferre, ut priori Evæ secunda Eva, quæ est Maria, respondeat : quemadmodum secundum Adam, hoc est Christum, primo Adam respondere ostendimus. Eva enim (2) quia serpenti fidem habuit, maledictum et mortem in humanum genus invexit: et Maria postquam Angelo credidit, Dei bonitate effectum est ut (3) benedictio et vita ad homines perveniret; propter Evam nascimur filii iræ, à Maria Jesum Christum accepimus, per quem filii gratiæ regeneramur. Evæ dictum est: (4) Iu dolore paries filios. Maria hac lege soluta est: ut quæ, salva virginalis pudicitiæ integritate, sine ullo doloris sensu, ut anteà dictum est : Jesum Filium Dei peperit.

Figura conceptionis et nativitatis Christi.

XV. Cum igitur tanta, et tam multa sint admirandæ hujus conceptionis et nativitatis sacramente, divinæ Providentiæ consentaneum fuit, ut ea multis figuris et oraculis significarentur. Quare huc pertinere sancti Doctores intellexerunt multa, quæ in variis sacris Scripturæ locis legimus; præcipuè verò, (5) portam illam sanctuarii, quam Ezechiel clausam vidit : item lapidem de monte sine manibus abscissum, ut est apud Danielem, (6) qui factus est magnus mons, et implevit universam terram: deinde Aaron (7) virgam, quæ una inter virgas principum Israelis germinavit : (8) et rubum, quem Moyses vidit

^{(1) 1.} Cor. 15. 21. 22. (2) Eccli. 25. 33. (3) Ephes. 1. 3. (3) Gen. 3. 16. (5) Exects. 44. 2. (6) Dan. 2. 55. (7) Kum. 17. 8. (8) Exect. 8. 2.

ardere, et non comburi. Multis verbis sanctus (1) Evangelista Christi nativitatis historiam descripsit; qua de re nibil est quòd plura à nobis dicantur, cùm ea lectio Parocho in promptu sit.

Explicato hoc mysterio, ad quid urgendi populi.

XVI. Danda autem illi est opera, ut hæc mysteria. (2) quæ ad doctrinam nostram scripta sunt. infixa animo, et mentibus Fidelium hæreant : primum quidem, ut tanti beneficii commemoratione aliquam gratiam ejus auctori Deo referant; deinde ut eximium hoc, et singulare humilitatis exemplum eis ante oculos ad imitandum proponat. Ouid enim nobis utilius, atque ad animorum nostrorum superbiam, et elationem comprimendam accommodatius esse potest , quam sæpiùs cogitare, Deum ita sese humiliare, ut eum hominibus gloriam suam communicet, et hominum infirmitatem, fragilitatemque assumat: Deum hominem fieri, summamque illam, et infinitam majestatem homini ministrare, ad cujus nutum columnæ Cæli, ut inquit Scriptura, (3) contremiscunt et pavent, eumque in terra nasci, quem in cœlis Angeli adorant. Quid igitur, cum hæc Deus nostra causa faciat, quid, inquam, nos ut illi obsequamur, facere oportet? Quam libenti, atque alacri animo debemus omnia humilitatis officia amare, amplecti, præstare? Videant Fideles. quam salutari doctrina Christus nascens nos instituat, antequam vocem aliquam emittere incipiat. Nascitur egenus: nascitur ut peregrinus in diversorio: nascitur in vili præsenio: nascitur medià hyeme; ità, enim scribit sanctus Lucas: (4) Factum est, cum essent ibi, impleti sunt dies ut pareret, et peperit filium suum primogenitum, et pannis eum involvit, et reclinavit eum in præsepio, quia non erat ei locus in diversorio. Po-

⁽¹⁾ Luc. 2. (2) Rom. 15. 34. (3) Job. 16. 11. (4) Luc. 2.6. 7.

tuitne Evangelista humilioribus verbis omnem cocli et terræ majestatem, et gloriam includere? Neque verò scribit, non fuisse locum in diversorio, sed ei non fuisse qui dicit: (1) Meus est orbis terræ, et plenitudo ejus. Quod etiam alius Evangelista testatus est : (2) In propria venit, et sui eum non receperunt.

Ex incarnatione quanta in nos redundet gratia et gloria.

XVII. Hæc cùm fideles sibi ante oculos proposuerint, tum verò cogitent. Deum carnis nostræ humilitatem et fragilitatem subire voluisse, ut humanum genus in altissimo dignitatis gradu collocaretur. Nam illud unum satis declarat excellentem hominis dignitatem, et præstantiam, quæ illi divino beneficio tributa est, quòd homo fuerit, qui idem verus et persectus Deus sit, ut jam gloriari nobis liceat, Filium Dei os nostrum, et carnem nostram esse : quòd beatissimis illis spiritibus non licet, nusquam enim, ut est apud Apostolum, (3) Angelos apprehendit; sed semen Abrahæ aporehendit.

Admonitio singularis.

XVIII. Prætereà, cavendum est, ne maximo nostro malo eveniat, ut quemadmodum illi in diversorio Bethleem locus, ubi nasceretur, defuit, ita etiam, quando jam in carne non nascitur, locum in cordibus nostris invenire non possit, ubi in spiritu nascatur : hoc enim, cum salutis nostræ cupidissimus sit, vehementer optat; nam ut ille Spiritûs Sancti virtute supra naturæ ordinem homo factus et natus est, sanctusque, atque adeo sanca titas ipsa fuit : ita nes oportet, (4) non ex sanguinibus, neque ex voluntate caruis, sed ex Deo nasci, ac deinde veluti novam creaturam (5) in

⁽¹⁾ Ps. 40. 12. (2) Joan. 1. 11. (3) Heb. 2. 16. (4) Joan. 1. 88. (5) Rom. 6. 4. 5. et 6. 7.

novitate spiritus ambulare, sanctitatem illam, ac mentis integritatem custodire, quæ homines spiritu Dei regeneratos maximè decet: hac enim ratione sanctæ hujus Filii Dei conceptionis et nativitatis (1) imaginem aliquam in nobis ipsis exprimemus, quam fideli animo credimus, et credentes (2) Dei sapientiam in mysterio, quæ abscondita est, suscipimus, et adoramus.

DE ARTICULO IV.

CAPUT V.

Necessaria hujus articuli frequens explicatio.

I. PASSUS SUB PONTIO PILATO: CRUCIFIXUS, MORTUUS, ET SEPULTUS. Quantam habeat necessitatem hujus articuli cognitio, et quam diligenter Parochus curare debeat, ut Fideles Dominicæ Passionis memoriam sæpissime animo repetant, docet Apostolus, (3) qui nihil aliud se scire testatus est, nisi Jesum Christum, et hunc crucifixum. Quare in hoc argumento omne studium, et opera adhibenda est, ut quam maxime illustretur, Fidelesque tanti beneficii commemoratione excitati, totos se ad Dei erga nos amorem, et bonitatem suspiciendam convertant.

In hoc articulo quid credendum proponatur.

II. Fides itaque priore articuli parte (nam de alterà posteà dicetur) illud nobis credendum proponit, Christum Dominum, cum Pontius Pilatus Tiberii Cæsaris jussu Judæam provinciam administraret, cruci afixum esse: nam captus, irrisus, variis injuriarum et cruciatuum generibus affectus, demum in crucem sublatus est. Nec verò cuiquam dubitandum est, ejus animam, quod ad inferiorem partem attinet, ab iis cruciatibus libe-

^{(1) 2.} Cor. 3. 18. (2) 1. Cor. 2. 7. (3) 1. Cor. 2. 2.

ram non fuisse; nam quòd humanam naturam verè assumpsit, necesse est fateri, animo etiam gravissimum dolorem sensisse. Quare, inquit, (1) tristis est anima mea usque ad mortem. Nam etsi personæ divinæ humana natura conjuncta fuit. tamen propter eam conjunctionem nihilominus. passionis acerbitatem sensit; quam si ea conjunctio facta non fuisset, cùm in una Jesu Christi persona , utriusque naturæ , divinæ et humanæ , proprietates servatæ sint : atque idcircò quod erat passibile et mortale, passibile et mortale permansit: rursus verò quod impassibile et immortale erat, qualem esse divinam naturam intelligimus, suam proprietatem retinuit.

Cur tempus passionis sic notetur.

III. Quod autem hoc loco tam diligenter observari videmus, Jesum Christum eo tempore passum esse, quo (2) Pontius Pilatus Judæam provinciam procuraret, id ea re factum esse docebit Parochus, quia tantæ rei et tam necessariæ cognitio exploratior omnibus esse poterat, si rei gestæ certum, quod et ab Apostolo Paulo factum legimus, tempus describeretur : tum etiam, quia iis verbis declaratur, illam Salvatoris prædictionem exitu comprobatam esse: (3) Tradent, inquit, eum gentibus ad illudendum, et flagellandum, et crucifigendum.

In cruce cur Christus moritur.

IV. Sed quod potissimum in ligno crucis mortem pertulit, hoc etiam divino consilio tribuendum est; ut scilicet unde mors oriebatur, inde vita resurgeret. Serpens enim qui in ligno primos parentes vicerat, victus est à Christo in ligno crucis. Plures ejus rei afferri rationes possunt, quas sancti Patres latius persecuti sunt, ut ostendamus consentaneum fuisse, Redemptorem nostrum mortem

⁽¹⁾ Matth. 26. 38. Marc. 14. 34. (2) 1. Tim. 6. 13. (3) Matt-80. 19.

crucis potissimum subire. Verum satis esse Parochus admoneat, si Fideles credant illud genus mortis à Salvatore delectum esse, quod quidem ad humani generis redemptionem aptius, atque accommodatius videretur, quemadmodum certè nullum turpius, atque indignius esse potuit. Non solum enim apud Gentiles crucis supplicium exsecrandum, et dedecoris ignominiæque plenissimum semper existimatum est, verum etiam in lege Moysis, (1) maledictus homo appellatur, qui pendet in ligno.

Hujus articuli explicatio cur sæpius inculcanda.

V. Neque verò Parochus hujus articuli historiam prætermittet, quæ diligentissimè à sanctis Evangelistis exposita est, ut saltem, summa ejus mysterii capita, quæ ad confirmandam fidei nostræ veritatem magis necessaria videntur, Fideles cognita habeant. Hoc enim articulo, veluti fundamento quodam, Christiana religio et fides nititur: eoque posito, reliqua omnia recte constituta sunt. Nam si quid aliud humanæ menti, et intelligentiæ difficultatem affert, certè crucis mysterium omnium dissicillimum existimandum est: vixque percipi à nobis potest, salutem nostram ex cruce ipsa, et ex eo, qui pro nobis ligno illi affixus est, pendere. Sed in hoc, ut docet Apostolus, summam Dei providentiam licet admirari: (2) nam quia in Dei sapientia non cognovit mundus per sapientiam Deum : placuit Deo per stultitiam prædicationis salvos facere credentes. Quare mirandum non est, si prophetæ ante Christi adventum, Apostoli post ejus mortem, et resurrectionem tantopere laborarunt, ut hominibus persuaderent, hunc esse mundi redemptorem, eosque in crucifixi potestatem atque obedientiam redigerent.

⁽¹⁾ Dout. 21. 23. Gal. 3. 13. (2) 1. Cor. 1. 21.

Figure et prochetie mysterii aucis.

VI. Quare Dominus, cum nihil tam ab beneata ratione remotum esset, quam crucis mysteriem. statim post peccatum nunquam destilit tum figuris, tum Prophetirum oraculis Filii sei mortem significare. Atque ut de figuris pruca quadam attingamus, (1) Abel primim, qui fratra invidal occisas est : deinde (2) Isaac sacrificium : præterea (3) Agnus, quem Judzi, cum è terrà Æzvpti egrederentur immolarunt : tim (4) serpens æneus, quem Moyses in deserto exaltavit, Christi Domini passionis ac mortis figuram praemonstrahant. Ouod autem ad Prophetas pertinet, quam multi existiteriat, qui de cà vaticinati sunt ; id verò malto notius est, quam ut explicari hoc loco operteat. Sed præ cæteris, ut (5) Davidem omittamus, qui omnia praccipua redemptionis nostra mysteria in Psalmis complexus est, (5) Issue oracula tam aperta et clara sunt, ut recté dici queat, (*, cam potitis rem gestam exposuisse, quam futuram prædixisec.

Christus verè mortiais est.

VII. (7) Montus, et sepultus. His verbis Parochus credendum explicabit, Jesum Christum, postquam crucifixus est, verè mortuum, ac sepultum ese. Neque verò sine causà hoc separatim Fidelibus credendum propouitur, cum non defuerint, qui eum in cruce mortuum negarent: illi igitur errori hanc fidei doctrinam sancti Apostoli meritò oppomendam censuerunt; de cujus articuli veritate, dubitandi nullus nobis locus relinquitur; nam omnes Evangelista consentiunt Jesum spiritum emissase. Prætereà cum Christus, verus et

⁽¹⁾ Gen. 4. 8. (2) Gen. 22. 6. 7. 8. (5) Exod. 11. 5. 6. 7. (4) Num. 21. 8. 9. Jean. 5. 14. (5) Ps. 2. 21. 66. 109. (7) Iss. 55. (*) Hier. Ep. al Paul. ante fin. (*) Matth. 27. 50. Mare. 15. 57. Luc. 25. 46. Jean. 19. 50.

perfectus homo fuerit, verè etiam mori potuit: moritur autem homo, cum anima separatur à corpore.

Christi mortui animæ et corpori separatis Deus uniebatur.

VIII. Quare cùm Jesum mortuum esse dicimus, id significanus, ejus animam à corpore divisam esse; neque tamen concedimus divinitatem sejuncam à corpore: quin potius constanter credimus et confitemur, animà ejus à corpore divisà, divinitatem tum corpori in sepulcro, tum anima apud inferos conjunctam semper fuisse. Decebat autem Filium Dei mori (1) ut per mortem destrueret cum qui habebat mortis imperium, id est diabolum, et liberaret eos qui timore mortis, per totam vitam obnoxii erant servituti.

Mors Christi fuit voluntaria non coacta.

IX. Sed illud in Christo Domino singulare fuit, quòd tunc mortuus est, cùm ipse mori decrevit, et mortem non tam aliena vi illatam, quam voluntariam obiit. Nec verò mortem solum, sed locum etiam, et tempus, in quo moreretur, ipse sibi constituit: ita enim Isaias scripsit: (2) Oblatus est, quia ipse voluit. Atque idem Dominus de se ante passionem dixit: (3) Ego pono animam meam, ut iterum sumam eam: nemo tollit eam à me, sed ego pono eam à me ipso: et potestatem habeo ponendi eam, et potestatem habeo iterum sumendi eam. Quod autem ad tempus et locum attinet, cum Herodes ejus vitæ insidiaretur, ipse inquit: (4) Dicite vulpi illi, ecce ejicio dæmonia: et sanitates perficio hodie, et cras, et tertià die consummor: verumtamen oportet me hodie, et cras, et sequenti die ambulare: quia non capit prophetam perire extra Jerusalem. Ille igitur nihil

⁽¹⁾ Heb. 2. 14. (2) Isa. 53. 7. (3) Joan. 10. 18. (4) Luc. 15. 52. 53.

invitus, aut coactus fecit, sed ipse sese volens obtulit, atque inimicis suis obviam procedens, dixit: (1) Ego sum; et sponte sun ea oumia supplicia pertuit, quibus illum injuste, et crudeliter affecerunt.

Vehemens incentioum amoris in Christian.

X. Quo quidem nihil ad commovendos animi nostri sensus majorem vim habere potest, cum pornas, tormentaque ejus omnis cogitatione perpendimus. Nam si quispiam nostrà causti omnes dolores patiatur, non quos ipre sui voluntate suscipiat, sed quos vitare nequeat; hoc vi rò hand magni beneficii loco à nobis pometur: verum si mostro tantium nomine mortem, quam defugere poterat, libenter occumbat: profectò hoc beneficii genus tantum est, ut omnem non solum referenda, sed ciiam habendæ gratiæ facultatem vel gratissimo cuique eripiat, ex quo Jesu Christi summa, et eximia charitas, ejusque divinum et immensum in nos meritims perspici potest.

Cur sepultus Christus proponatur credendus.

XI. Jam verò quòd sepultum fuisse confitemur, hoc quidem veluti articuli pars non constituatur, quòd novam aliquam difficultatem habeat præter ea, quæ jam de morte dicta sunt. Nam si Christum mortuum cred mus, facilè etiam nobis persuaderi potest eum sepultum esse. Verum boc additum est, primum, ut minus dubitare de morte liceat, cum maximo argumento sit, aliquem mortuum esse, si ejus corpus sepultum probemus: deinde ut resurrectionis miraculum magus deciaretur, atque eluceat. Neque verò boc soltim credituras, Christi corpus sepultum esse, sed illud præcipue his verbis credendum proponitur, (2) Deum sepultum esse, quemadmodum ex fidei Catholice

⁽¹⁾ Joan. 18. 5. (2) Mattin, 27. 60. Marc. 15. 36. Luc. 25. 55. Joan. 19. 58.

regulà verissime etiam dicimus, Deum mortuum et ex virgine natum esse: nam cum divinitas nun quam divisa fuerit à corpore, quod in sepulcre conditum est, rectè confitemur Deum sepultur esse. Ac de genere quidem, et loco sepultur et il Parocho satis erunt, que à sanctis Evangelisti dicta sunt.

Duo valdè notanda.

XII. Duo verò imprimis observanda sunt; alte rum, Christi corpus in sepulcro nulla ex part corruptum esse : de quo Propheta ita vaticinatu erat:(1) Non dabis Sanctum tuum videre corrur tionem. Alterum est, quod ad omnes liujus ari culi partes attinct, sepulturam scilicet, passioner etiam, et mortem Christo Jesu, ut homini, no ut Deo, convenire; nam pati et mori in humanar tantum naturam cadunt : quamvis Deo etiam hæ omnia tribuuntur, quoniam de illa persona, qua simul perfectus Deus, et perfectus homo fuit rectè dici perspicuum est. His cognitis : ea d Christi passione et morte Parochus explicabit ex quibus tanti mysterii immensitatem si noi comprehendere, contemplari saltem Fideles pos sint.

De Passione Christi quid primò meditandum.

XIII. Ac primum quidem considerandum est quis ille sit, qui hæc omnia patitur. Et quiden nullis verbis ejus dignitatem explicare, aut ment comprehendere possumus. Sanctus Joaunes Verbum esse dicit, (2) quod erat apud Deum. Apos tolus magnificis verbis describit in hunc modum Esse eum, (3) quem Deus constituit hæredem uni versorum, per quem fecit et secula: qui est splen dor gloriæ, et figura substantiæ ejus, qui porta omnia verba virtutis suæ. Hic igitur purgationen

⁽¹⁾ Ps. 15. 10. Act. 1. 3. (2) Joan, 1. 1. (3) Heb. 1. 2. 5.

peccatorum faciens, sedet ad dexteram majestatis in excelsis. Atque, ut uno verbo complectamur. patitur Jesus Christus Deus et homo : patitur Creator pro iis, quos ipse condidit : patitur Dominus pro servis: patitur is, per quem Angeli, homines, coeli, elementa facta sunt : ille, inquam, (1) in quo, per quem, et ex quo sunt omnia. Quare mirandum non est, si eo tot passionum tormentis commoto, totum etiam ædificium concussum est, nam, ut inquit Scriptura, (2) Terra mota est, et petræ scissæ sunt : tenebræ etiam factæ per universam terram, et sol obscuratus est. Quòd si mutæ etiam res, et sensu carentes Creatoris sui passionem luxerunt, cogitent Fideles quibus lacrymis ipsi, tanquam (3) vivi lapides hujus zdificii dolorem suum declarare debeant.

Ouid secundò.

XIV. Jam verò causæ etiam Passionis exponendæ sunt, ut eò magis divinæ erga nos charitatis magnitudo, et vis appareat. Si quis igitur quærat, quæ causa fuerit cur Filius Dei acerbissimam passionem subjerit, hanc potissimum fuisse inveviet prater hæreditariam labem primorum parentum, vitia, et peccata; que homines à mundi origine usque ad hunc diem admiserunt, ac deinceps usque ad consummationem seculi admissuri sunt, hoc enim in passione et morte Filius Dei Salvator noster spectavit, ut omnium ætalum peccata redimeret, ac deleret, et pro eis Patri abundè, cumulatèque satisfaceret.

Quid tertiò.

XV. Illud etiam accedit ad augendam rei dignitatem, quòd non solum Christus pro peccatoribus passus est, sed etiam pomarum omnium quas pertulit, peccatores et auctores, et ministri fuerunt :

⁽¹⁾ Rom. 11. 36. (2) Matth. 17. Luc. 23. 44. 51. (3) 1.

de quo Apostolus nos admonst, ita ad Hebræos scribens: (1) Recogitate eum, qui talem sustinuit à peccatoribus adversus semetipsum contradictionem, ut ne fatigemini animis vestris deficientes.

Nota. Atque hac culpa omnes teneri judicandum est, qui in peccata sepiùs prolabuntur. Nam cùm peccata nostra Christum Dominum impulerint ut crucis supplicium subiret, profectò, qui in flagitiis et sceleribus volutantur, (2) rursus, quod in ipsis est, crucifigunt in semetipsis Filium Dei, et ostentui habent.

Noia. Quod quidem scelus eò graviùs in nobis videri potest, quàm fuerit in Judæis, quòd illi eodem Apostolo teste: (3) Si cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent. Nos autem et (4) nosse eum profitemur, et tamen factis negantes, quodammodo violentas ei manus videmur

inferre.

Quid quartò.

XVI. Sed à Patre etiam, et à semetipso Christum Dominum traditum esse sacræ Litteræ testantur: inquit enim apud Isaiam: (5) Propter scelus populi percussi eum; et paulò ante idem Propheta, cùm Dominum plagis, et vulneribus affectum spiritu Dei plenus videret, dixit: (6) Omnes nos quasi oves erravimus, unusquisque in viam suam declinavit et posuit Dominus in eo iniquitatem omnium nostrum. De Filio autem scriptum est: (7) Si posuerit pro peccato animam suam, videbit sewen longævum. Sed eamdem rem Apostolus gravioribus etiam verbis expressit, cum tamen ex alterà parte vellet ostendere; quantum nobis de immensa Dei misericordia et bonitate sperare liceat; inquit enim: (8) Qui etiam proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo non etiam cum illo omnia nobis donavit?

⁽¹⁾ Heb. 12. 3. (2) Heb. 6. 6. (3) 1 Cor. 2. 8. (4) Tit. 1. 16. (5) Esd. 53. 8. (6) Isa. 53. 6. (7) Isa. 55, 16. (8) Rom. 8. 50.

nem: (1) Dilexit nos, et lavit nos à peccatis nostris in sanguine suo; et Apostolus inquit: (2) Convivificavit nos, donans nobis omnia delicta, delens quod adversum nos erat chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, et ipsum tulit de medio affigens illud cruci.

Secundum.

Deinde à dæmonis tyrannide nos eripuit: ipse enim Dominus inquit (3) Nunc judicium est mundi. Nunc princeps hujus mundi ejicietur foras: et ego, si exaltatus fuero à terrà, omnia traham ad me ipsum.

Tertium.

Ponam prætereà peccatis nostris debitam persolvit.

Quartum.

Tum verò quia nullum gratius et acceptius Deo sacrificium offerri potuit: (4) Patri enim nos reconciliavit, eumque nobis placatum, et propitium reddidit.

Quintum.

Postremò quoniam peccata sustulit, colorum etiam aditum, communi humani generis peccato interclusum, nobis patefecit. Atque id Apostolus significavit illis verbis: (5) Habemus fiduciam in introitu Sanctorum, in sanguine Christi.

Figura redemptionis.

XXIV. Neque verò in veteri lege hujus mysterii figura, et imago quædam defuit, (6) nam illi quibus interdictum erat, ne in patriam ante summi Saccerdotis mortem reverterentur, hoc significabant nemini, quamvis justè, et piè vixisset, aditum in cœlestem patriam patere, antequam summus ille, atque æternus Sacerdos Christus Jesus

⁽¹⁾ Apoc. 1. 5. (2) Col. 2. 13. 14. (3) Jo. 12. 51. 32. (4) 2. Col. 1. 19. (5) Heb. 10. 19. (6) Num. 55. 15.

novitate spiritûs ambulare, sanctitatem illam, ac mentis integritatem custodire, quæ homines spiritu Dei regeneratos maxime decet: hac enim ratione sanctæ hujus Filii Dei conceptionis et nativitatis (1) imaginem aliquam in nobis ipsis exprimemus, quam fideli animo credimus, et credentes (2) Dei sapientiam in mysterio, quæ abscondita est, suscipimus, et adoramus.

DE ARTICULO IV.

CAPUT V.

Necessaria hujus articuli frequens explicatio.

I. PASSUS SUB PONTIO PILATO: CRUCIFIXUS, MORTUUS, ET SEPULTUS. Quantam habeat necessitatem hujus articuli cognitio, et quam diligenter Parochus curare debeat, ut Fideles Dominicæ Passionis memoriam sæpissime animo repetant, docet Apostolus, (3) qui nihil aliud se scire testatus est, nisi Jesum Christum, et hunc crucifixum. Quare in hoc argumento omne studium, et opera adhibenda est, ut quam maxime illustretur, Fidelesque tanti beneficii commemoratione excitati, totos se ad Dei erga nos amorem, et bonitatem suspiciendam convertant.

In hoc articulo quid credendum proponatur.

II. Fides itaque priore articuli parte (nam de altera postea dicetur) illud nobis credendum proponit, Christum Dominum, cum Pontius Pilatus Tiberii Cæsaris jussu Judæam provinciam administraret, cruci affixum esse: nam captus, irrisus, variis injuriarum et cruciatuum generibus affectus, demum in crucem sublatus est. Nec verò cuiquam dubitandum est, ejus animam, quod ad inferiorem partem attinet, ab iis cruciatibus libe-

^{(1) 2.} Cor. 3. 18. (2) 1. Cor. 2. 7. (5) 1. Cor. 2. 2.

quæcumque vitæ præcepta tuto prædicationis suæ tempore verbis nos docuit, ea omnia uno Passionis die in seipso expressisse. Atque hæc breviter de Christi Domini saluberrima pressione et morte dicta sunt. Utinam verò hæc mysteria iu animis nostris assiduè versentur et una cum Domino pati et mori, et sepeliri discamus: ut deinde, abjecta omni sorde peccati, ad novam vitam cum illo resurgentes, aliquando tandem ipsius gratia, et misericordià digni simus qui cœlestis regni, et gloriæ participes efficiamur.

DE ARTICULO V.

CAPUT VI.

Hunc articulum intelligere magni refert.

I. DESCENDIT AD INFEROS, TERTIA DIE RESURREXIT DE A MORTUIS. Maximè quidem refert nosse gloriam sepulturæ Domini nostri Jesu Christi, de quà proximè dictum est: sed plus interest Fidelis populi, cognoscere illustrest triumphos, quos ex devicto diabolo, et spoliatis inferiorum sedibus deportavit: de quibus, simulque de resurrectione dicendum est: qui locus etsi separatim per se rectè tractari possit, nos tamen, sanctorum Patrum auctoritatem secuti, eum cum descensu ad inferos conjungendum putavimus.

Priori parte quid proponitur.

II. Ejus igitur priori parte hoc nobis credendum proponitur, Christo jam mortuo, ejus animam ad inferos descendisse, ibique tamdiù mansisse, quamdiù ejusdem corpus in sepulcro fuit. His autem verbis simul etiam confitemur, eamdem Christi personam eo tempore et apudinferos fuisse, et in sepulcro jacuisse. Quod quidem cùm dicimus nemini mirum videri debet: proptereà quòd at sæpė jam docuimus, quamvis anima à corpore

discesserit', nunquam tamen divinitas vel ab anima, vel à corpore separata est.

Inferni varia significatio.

III. Sed quoniam articuli explanationi plurimum lucis afferre potest, si Parochus priùs doceat, quid hoc loco inferorum vocabulo intelligendum sit, monere oportet, inferos, hoc loco pro sepulcro non accipi, ut quidam non minùs impiè, quàm imperitè putaverunt; superiori enima articulo Christum Dominum sepultum esse edocti sumus: nec ulla causa erat, cur in fide tradenda, alio, et quidem obscuriori loquendi genere idem à sanctis Apostolis repeteretur.

Prima, receptaculum damnatorum.

IV. Verum inferorum nomen abdita illa receptacula significat, in quibus anima detinentur, qua coelestem heatitudinem non sunt consecuta. Ita verò sacra Littera hanc vocem multis in locis usurpărunt: nam apud Apostolum legimus (r) in nomine Jesu omne genu flecti coelestium, terrestrium et infernorum: et in Actis Apostolorum D. Petrus testatur Christum Dominum (2) suscitatum, solutis doloribus inferni. Neque tamen ea receptacula unius, et ejusdem generis sunt omnia: est enim teterrimus, et obscurissimus carcer, ubi perpetuo et inexstinguibili igne damnatorum anima simul, cum immundis spiritibus torquentur, qui etiam gehenna, abyssus, et proprià significatione infernus vocalur.

Purgatorius ignis.

V. Prætereà est purgatorius ignis, quo piorum animæ ad definitum tempus cruciatæ explantur, ut eis in æternam patriam ingressus patere possit, in quam nihil coinquinatum ingreditur. Ac de bujus quidem doctrinæ veritate, quam et Scrip-

⁽¹⁾ Phil. 2. 10. (2) Actor. 2. 24.

turarum testimoniis, et Apostolicà traditione confirmatam esse sancta Concilia (*) declarant, eò diligentiùs; et sepius Parocho disserendum erit, quòd in ea tempora incidimas, quibus homines sa nam doctrinam non sustinent.

Limbus ubi erant animæ Patrum.

VI. Tertium postremò receptaculi genus est, in quo animæ Sauctorum ante Christi Domini adventum excipiebantur, ibique sine ullo doloris sensu, beatà redemptionis spe sustentati, quietà habitatione fruebantur. Horum igitur priorum animas, quæ in sinu Abrahæ Salvatorem exspectabant, Christus Dominus ad inferos descendens liberavit.

Anima Christi verè ad inferos descendit.

VII. Nec verò existimandum est, eum sic ad inferos descendisse, ut ejus tantummodo vis ac virtus, non etiam anima eò pervencrit. Sed omninò credendum est ipsam animam re, et præsentià ad inferos descendisse, de quo exstat firmissimum illud Davidis testimonium: (1) Non derelinques animam meam in inferno. Verùm etsi Christus ad inferos descendit, nihil de ejus summà potestate detractum est: neque ejus sanctitatis splendor maculà aliquà aspersus: cum potius hoc facto verissima esse omnia, quæ de illius sanctitate celebrata erant, eumque Filium Dei esse, quemadmodum anteà tot prodigiis declaraverat, apertissimè comprobatum sit.

Descensus Christi et damnatorum duæ differentiæ.

VIII. Id quod facile intelligimus, si causas, cur Christus, et alii homines in ea loca venerint inter se conferamus. (2) Cæteri enim omnes captivi descendunt: ipse verò inter mortuos liber, et victor,

^(*) Trid. Conc. sess. 25. Decr. de Purg. Apocal. 21. 25. (1) Paul. 15. 10. (2) Paul. 87. 5. 6.

ad profligandos dæmones, à quibus illi ob noxam inclusi, et constricti tenebantur, descendit. Prætereà alii omnes, qui descenderunt, partim poenis acerbissimis torquebantur, partim verò, ut alio doloris sensu carerent, tamen Dei aspectu privati, et spe beatæ gloriæ, quam exspectabant, suspensi torquebantur. At Christus Dominus descendit, non ut aliquid pateretur; verùm ut sanctos, et justos homines ex miserà illius custodiæ molestià liberaret, eisque passionis suæ fructum impertiret. Quòd igitur ad inferos descendit, nulla prorsus de summà ejus dignitate, et potestate diminutio facta est.

Cur Christus ad inferos descenderit.

IX. His expositis, docendum erit propterea Christum Dominum ad inferos descendisse, ut ereptis dæmonum spoliis, sanctos illos patres, cæterosque pios è carcere liberatos secum adduceret in cœlum, quod ab eo admirabiliter summaque cum gloria perfectum est: statim enim illius aspectus clarissimam lucem captivis attulit, eorumque animas immensa lætitià, gaudioque implevit; quibus etiam optatissimam beatitudinem, quæ in Dei visione consistit, impertivit: quo facto, id comprobatum est, quod latroni promiserat illis verbis: (1) Hodie mecum eris in Paradiso. Hanc verò piorum liberationem Oseas tantò ante prædixerat. in hanc modum: (2) Ero mors tua, ò mors! morsus tuus ero, Inferne! Hoc etiam significavit Zacharias propheta, cum ait: (3) Tu quoque in sanguine testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu. in quo non est aqua. Idipsum denique expressit Apostolus illis verbis: (4) Exspolians principatus. et potestates, traduxit confidenter palam triumphaus illos in semetipso.

⁽¹⁾ Luc. 25. 43. (2) Osée 13. 14. (3) Zach. 9. 11. (4) Col. 2. 15.

Beneficio passionis quinam salvati.

X. Verum, ut hujus mysterii vim meliùs intelligamus, sæpe illud memorià repetere debemus, pios homines non solum qui post adventum Domini in lucem editi erant, sed qui illum post Adam antecesserunt, vel qui usque ad finem sæculi faturi sunt, ejus passionis beneficio salutem consecutos esse. Quamobrem antequàm ille moreretur ac resurgeret, cœli portæ nemini unquam patuerunt: sed piorum animæ, cum è vivis excessissent, vel in sinum Abrahæ deferebantur, vel quod etiam nunc iis contingit, quibus aliquid diluendum et persolvendum est, purgatorii igne expiabantur.

Altera causa descensus ad inferos.

XI. Est alia prætereà causa cur descenderit ad inseros Christus Dominus: ut ibi etiam, quemadmodum in cœlo, et in terris, vim suam, potestatemque declararet, et omninò, (2) ut in nomine ejus omne genu slecteretur cœlestium, terrestrium et insernorum. Quo loco quis summam Dei benignitatem in genus humanum non admiretur et obstupescat, qui non modò pro nobis acerbissimam mortem subire; sed insimas etiam terræ partes penetrare volterit, ut sibi charissimas animas, inde ereptas, ad beatitudinem traduceret.

Pars articuli de Resurrectione.

XII. Sequitur altera articuli pars, in qua explicanda quantum laborare Parochus debeat, declarant illa Apostoli verba: (2) Memor esto, Dominum Jesum Christum resurrexisse à mortuis: quod enim Timotheo præcepit, idem etiam reliquis animarum Curatoribus præceptum esse dubitandum non est.

⁽¹⁾ Phil. 2. 1. (2) Tim. 2. 8.

Hujus partis articuli sensus.

XIII. Ea autem articuli est sententia: Postquan Christus Dominus sextă feriă, horă diei nonă, i cruce spiritum emisit, et eâdem die vespere sepui us est ab ejus discipulis, qui Pilati prasidis per missu corpus Domini è cruce depositum in propinqui horti monumentum novum intulerunt tertio à morte die, qui fuit dominicus, summ mane illius anima corpori iterum conjuncta est atque ita is qui triduum illud mortuus fuerat, a vitam, ex qua moriens discesserat, rediit, et resurexit. Sed resurrectionis voce non illud solui intelligendum est, Christum à mortuis excitatui esse, quod multis aliis commune fuit: sed sua v ac virtute resurrexisse, quod proprium in illo fu et singulare.

Naturaliter à mortuis resurgere nemo potest.

XIV. Neque enim natura patitur, nec ulli he mini concessum est, ut se ipsum possit virtute si à morte ad vitam revocare. Hoc verò summæ D potestati tantummodò reservatum est, ut ex ill Apostoli verbis intelligimus: (1) Etsi crucifix est ex infirmitate, sed vivit ex virtute Dei: qu quoniam neque à Christi corpore in sepulcro neque ab animà, cùm ad inferos descendisset, s juncta unquam fait, divina vis tum in corpo inerat, quà animæ iterum conjungi, tum animà, quà ad corpus denuò reverti posset: que t licuit suà virtute reviviscere, atque à mortu resurgere.

Prædicta resurrectio.

XV. Id verò David spiritu Dei plenus prædir his verbis: (2) Salvavit sibi dextera ejus, et br chium sanctum ejus. Deinde ipse Dominus divir oris sui testimonio confirmavit: (3) Ego pono ar

⁾ Cor. 13. 4. (2) Psal. 97. 1. (3) Joan. 10.17.

mam meam, ut iterum sumam eam: et potestatem habeo ponendi eam, et potesta-tem habeo iterum sumendi eam. Judæis etiam ad confirmandam
doctrinæ veritatem dixit: (1) Solvite templum
hoc, et in tribus diebus excitabo illud. Quod quidem tametsi de templo illo magnificè ex lapidibus
structo intelligerent; ille tamen, ut Scripturæ
verbis eodem in loco declaratum est, dicebat de
templo corporis sui. Quamvis autem in Scripturis
interdum legamus Christum Dominum à (2) Patre
suscitatum esse, hoc ad eum, ut ad hominem,
referendum est: quemadmodum illa rursus ad
eumdem, ut Deum, spectant, quibus significatur
eum suå (3) virtute resurrexisse.

Christus primus omnium resurrexit.

XVI. Sed illud etiam præcipuum Christi fuit quòd ipse primus omnium hoc divino resurrectionis beneficio affectus est : nam in Scripturis et (4) primogenitus ex mortuis, et primogenitus mortuorum vocatur. Atque ut est apnd Apostolum (5) Christus resurrexit à mortuis primitiæ dormientium : quoniam quidem per hominem mors. et per hominem resurrectio mortuorum : et sicut in Adam omues mor:untur, ita et in Christo omnes vivificabuntur. Unusquisque autem in suo ordine, primitiæ Christus, deinde ii qui sunt Christi, Quæ quidem verba de perfectà resurrectione interpretanda sunt, qua ad immortalem vitam, omni prorsus moriendi necessitate sublata, excitamur. Atque in eo genere Christus Dominus primum locum obtinet : nam si de resurrectione loquimur, hoc est de reditu ad vitam, cui iterum moriendi necessitas adjuncta estante Christum (5) multi alii à mortuis excitati sunt : qui omnes, tamen, cà conditione revixerunt, ut eis iterum mo-

⁽¹⁾ Joan. 2. 19. 21. (2) Act. 2. 24. 3. 15. (2) Rom. 8. 34. (4) Apoc. 1. 5. Col. 1. 18. (5) 1. Cor. 15. 20. et seq. (6) 5. Reg. 17. 22. 4. Reg. 4. 34.

CATECHISMI

lum. Prætereà, ut fides nostra confirmaretur. sine qua hominis justitia constare non potest : illud enim maximo argumento esse debet, Christum Filium Dei fuisse, quòd sua virtute à mortuis resurrexit : deinde ut spes nostra aleretur, atque sustentaretur. Cum enim Christus resurrexit, certà spe nitimur fore, ut nos etiam resurgamus siquidem membra capitis sui conditionem consequantur necesse est : ita enim Apostolus argumentationem concludere videtur, cúm ad (1) Čorinthios, et (2) Thessalonicenses scribit, et à principe Apostolorum Petro (3) dictum est: Benedictus Deus et Pater Domini Nostri Jesu Christi . qui secundum misericordiam suam magnam regeneravit nos in spem vivam per resurrectionem Jesu Christi ex mortuis in hæreditatem incorruptihilem.

Secundum, finis Resurrectionis.

XXII. Postremò ob eam etiam rem Domini Resurrectionem necessariam fuisse docendum est, ut salutis et redemptionis nostræ mysterium absolveretur. Christus enim morte sua nos à peccatis liberavit: resurgens verò præcipua nobis bona restituit, quæ peccando amiseramus. Quare est apud Apostolum dictum: (4) Christus traditus est propter delicta nostra, et resurrexit propter justificationem nostram. Ne quid igitur humani generis saluti deesset, quemadmodum illam mori, ita resurgere etiam oportuit.

Tertium, utilitates,

XXIII. Ex iis verò, quæ hactenus dicta sunt, perspicere possumus, quantum utilitatis Christi Domini Resurrectio Fidelibus attulerit.

^{(1) 1.} Cor. 15. 12. (2) 1. Thess. 4. 13. (3) 1. Petr. 1. 3. (4) Rom. 4. 25.

Prima.

In Resurrectione enim Deum esse immortalem, plenum glorià, mortis et diaboli victorem agnoscimus: quod de Christo Jesu sine ullà dubitatione credendum, et confitendum est.

Secunda.

Deinde Christi resurrectio nobis etiam corporis resurrectionem peperit: tum quia ejus mysterii esficiens causa fuit, tum quia ad Domini exemplum resurgere omnes debemus : nam quod ad corporis resurrectionem attinet, Apostolus ita testatur: (1) Per hominem mors, et per hominem resurrectio mortuorum. Quæcumque enim Deus in Redemptionis nostræ mysterio egit, ad omnin, Christi humanitate, tanquam efficienti instrumento, usus est. Quare ejus Resurrectio instrumentum quoddam fuit ad resurrectionem nostram esticiendam: exemplar verò dici potest quoniam Christi Domini resurrectio omnium est perfectissima: ac quemadmodum Christi corpus resurgens ad immortalem gloriam immutatum est, ita nostra etiam corpora, que priùs imbecilla, et mortalia fuerant, gloria et immortalitate ornata, restituentur. Ut enim Apostolus docet : (2) Salvatorem exspectamus Dominum Nostrum Jesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ.

Tertia.

Hoc etiam de animă in peccatis mortuă dici potest, cui quo pacto Christi Resurrectio exemplar proponatur, idem Apostolus iis verbis ostendit: (3) Quomodo Christus resurrexit à mortuis per gloriam Patris, ita et nos in novitate vitæ ambulemus: si enim complantati facti sumus similitu-

⁽¹⁾ Cor. 15. 21. (2) Phil. 3. 20. 21. (5) Rom. 6. 4. 5. E

dini mortis ejus, simul et resurrectionis crimus: et paucis interjectis, inquit: (1) Scientes quòd Christus resurgens ex mortuis, jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur. Quod enim mortuus est peccato, mortuus est semel; quod autem vivit, vivit Deo. Ita et vos existimate, vos mortuos quidem esse peccato, viventes autem Deo in Christo Jesu.

Duo exempla ex Resurrectione.

XXIV. Duo igitur à Christi resurrectione exempla petere debemus. Alterum est, ut postquam peccati maculas eluimus, novum vitæ genus instituamus, in quo morum integritas, innocentia, sanctitas, modestia, justitia, beneficentia, humilitas eluceant. Alterum est, ut in eo vitæ instituto ita perseveremus, ut adjuvante Domino, à justitiæ vià, quam semel ingressi fuerimus, non excidamus.

Quarta utilitas Resurrectionis.

XXV. Neque verò Apostoli verba id solùm demonstrant, (2) Christi Resurrectionem ad resurrectionis exemplum nobis proponi: verum etiam resurgendi virtutem nobis præbere, viresque et spiritum largiri, quo in sanctitate et justitià permaneamus, ac Dei præcepta servemus, declarant. Nam quemadmodum ex ejus morte non solum peccatis moriendi exemplum capimus, sed virtutem etiam haurimus qua peccatis moriamur: ita ejus resurrectio ad justitiam consequendam nobis vires affert, ut deinde piè et sancté Deum colentes, in novitate vitæ ambulemus, ad quam resurgimus. Hoc enim maxime Resurrectione sua Dominus effecit, ut qui anteà unà cum illo peccatis, et huic seculo mortui eramus, cum illo etiam ad novam vitæ institutionem, et disciplinam resurzeremus.

⁽¹⁾ Rom. 6. 9. 10. (2) Joan. 20. 29.

Sextò.

Atque hac ratione, ut Deus, et ut homo est, Christum in cœlum sua virtute ascendisse credimus. In altera articuli parte hæc sunt.

Troporum usus et necessitas.

IV. SEDET AD DEXTERAM PATEIS. Quo loco tropum, id est, verbi immutationem licet animadvertere frequentem in divinis Litteris, cùm humanas affectiones, et membra ad nostram intelligentiam accommodantes, Deo tribuimus: (*) neque enim, cùm spiritus sit, quidquam in eo corporeum cogitari potest. Sed quoniam in humanis rebus ei majorem honorem tribui existimanius, qui ad dexteram collocatus est: eamdem rem ad cœdestia etiam transferentes, ad explicandam Christigloriam, quam ut homo præ cæteris omnibus adeptus est, eum in Patris dexterà esse confitemur.

Sedere hic quid sit.

V. Sedere autem hoc loco non situmet figuram corporis significat, sed eam regiæ, summæque potestatis, ac gloriæ firmam et stabilem possessionem, quam à Patre accepit, declarat, de quo aituens ad dexteram suam in cœlestibus supra omnem principatum, et potestatem, et virtutem, et dominationem, et omne nomen, quod nominatur non solùm in hoc seculo, sed etiam in futuro: et omnia subjecit sub pedibus ejus. Ex quibus verbis apparet hanc gloriam adeo propriam, et singularem Domini esse, ut cuivis alii creatæ naturæ convenire non possit. Quare alio loco testatur: (2) Ad quem autem Angelorum dixit aliquando: Sede à dextris meis.

^(*) Dienys. Areop. Ep. 9. (1) Ephes. 1. 20. Athan. serm. Icentra Arian. Basil. lib. de Spirit. Sanct. c. 6. (2) Heb. 1. 13-

Omnia mysteria ad Ascensionem referenda.

VI. Sed articuli sensum Parochus latius explanabit; Ascensionis historiam persequens, quam sanctus Lucas Evangelista in (1) Actis Apostolorum admirabili ordine descripsit, in cujus explicatione illud primum observare oportebit: cætera omnia mysteria ad Ascensionem, tanquam ad finem, referri, in eoque omnium pertectionem, et absolutionem contineri; nam, ut ab Iucarnatione Domini omnia religionis nostræ mysteria initium habent, ita Ascensione ejus peregrinatio concluditur.

Reliqua vita Christi cum Ascensione comparatur.

VII. Prætereà, alia Symboli capita, quæ ad Christum Dominum pertinent, summam ejus humilitatem et contemptionem ostendunt: neque enim abjectius, aut humilius quidquam cogitari potest, quam quòd Filius Dei pro nobis humanam naturam, et imbecillitatem assumpserit, patique et mori voluerit. At verò, quòd eum superiori articulo à mortuis resurrexisse, nunc verò in cœlum ascendisse, et ad Dei Patris dexteram sedere confitemur, nibil ad ejus summam gloriam, divinamque majestatem declarandam magnificentius dici, aut admirabilius potest.

Ascensionis causæ.

VIII. Jam his expositis, accurate docendum est, cujus rei causa Christus Dominus in cœlos ascenderit.

Prima.

Primum enim ascendit, propterea quod ejus corpori, quod immortalitatis gloria in resurrectione donatum fuerat, non terrenæ hujus, et obscuræ habitationis locus, sed altissimum, et splendidissimum cœli domicilium conveniret.

⁽¹⁾ Act. 1.

Secunda.

Nec verò solum ut ejus gloriæ, et regni solium potiretur, quod sanguine meruerat, verum etiam ut ea, quæ ad salutem nostram pertinebant, curaret.

Tertia.

Deindè, ut (1) regnum suum non esse ex hoc mando re ipsà comprobaret: nam mundi regna terrena et fluxa sunt, magnisque opibus, et carnis potentià nituntur: Christi verò regnum non terrenum, quale Judæi exspectabant, sed spirituale, et æternum; itemque ejus opes, et divitias spirituales esse ipse ostendit, cùm et suam sedem in colis collocavit; in quo quidem regno illi ditiores, et omnium bonorum copià affluentiores existimandi sunt, qui ea quæ Dei sunt, diligentiùs quærunt: nam et sanctus Jacobus testatur, (2) Deum elegisse pauperes in hoc mundo, divites in fide, et hæredes regni quod repromisit Deus diligentibus se.

Quarta.

Sed illud etiam Dominus noster in cœlum ascendens efficere voluit, ut nos eum ascendentem mente et desiderio prosequeremur: nam quemadmodum morte, et resurrectione suâ, moriendi et resurgendi spiritu exemplum nobis reliquerat: ita ascensu nos docet, atque instruit, ut in terris positi, in cœlum nos cogitatione conferamus, (3) confitentes nos peregrinos et hospites esse super terram, ac patriam inquirentes, (4) cives esse sanctorum, et domesticos Dei. (5) Nostra enim, ut idem inquit Apostolus, conversatio in cœlis est.

Ascensionis Christi utilitates.

IX. Jam verò vim et magnitudinem inexplica. bilium bonorum, qua in nos Dei benignitas ef-

⁽¹⁾ Joan. 18. 36. (2) Jac. 2. 5, (3) Heb. 11. 13. (4) Eph-2. 19. (5) Phil. 3. 20.

fundit, divinus David, Apostolo interprete, multo ante cecinerat, illis verbis: (1) Ascendens in altum captivam duxit captivitatem, dedit dona hominibus.

Prima.

Num decimo die Spiritum Sanctum dedit, cujus virtute atque ubertate complevit præsentem illam Fidelium multitudinem.

Secunda.

Et verè tum magnifica illa promissa persolvit:
(2) Expedit vobis, ut ego vadam: si enim non
abiero, Paracletus non veniet ad vos: si autem
abiero, mittam eum ad vos.

Tertia.

Ascendit etiam in cœlum ex Apostoli sententià, (3) ut appareat nunc vultui Dei pro nobis, et apud Patrem advocati officio fungatur. Filioli mei, inquit sanctus Joannes, (4) hæc scribo vobis, ut non peccetis: sed et si quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem Jesum Christum justum, et ipse est propitiatio pro peccatis nostris. Nec vero quidquam est, unde Fideles majorem lætitiam et animi jucunditatem capere debeant, quam Jesum Christum patronum causæ, ac deprecatorem salutis nostræ constitutum esse, cujus sit apud æternum Patrem summa gratia, et auctoritas.

Quarta.

(5) Paravit denique nobis locum, quod etiam se facturum promiserat, atque omnium nostrum nomine caput ipse Jesus Christus venit in cœlestis gloriæ possessionem.

Quinta.

Nam in cœlum abiens, portas, quæ Adami peccato interclusæ fuerant, patefecit, nobisque

⁽¹⁾ Psah 67. 19. Eph. 4. 8. (2) Joan. 16. 7. 8. Act. 1. 4. 5. (3) Heb. 9. 24. (4) 1. Joan. 2. 1. (5) Joan. 14. 2.

itroduxit.

Iscensionis alia beneficia.

elestium munerum admirabilem cos illa commodorum series consecuta

Primum.

nim fidei nostræ merito maximus cuit: nam fides earum rerum est, quæ i non cadunt, atque ab hominum ratelligentià remotæ sunt. Quare, si obis non discessisset, fidei nostræ meretur: siquidem à Christo Dominædicantur, qui non viderunt, et cre-

Secundum.

Christi in cœlum ascensus ad confirem in cordibus nostris magnum mobet, nam quoniam Christum hominem acendisse, et humanam naturam in Patris collocasse credimus, magna in fore ut nos etiam ejus membra, illuc, atque ibi cum capite nostro conjun-

ubi thesaurus noster est. Ac profectò, si Christus Dominus in terris versaretur, omnis nostra cogitatio in ipso hominis aspectu, et consuetudine defixa esset : et illum duntaxat hominem snectaremus. qui nos tantis beneficiis afficeret, eumque terrena quadam benevolentia prosequeremur; verùm in cœlum ascendens, amorem nostrum spiritualem reddidit, effecitque, ut quem nunc absentem cogitamus, eum, ut Deum veneremur et diligamus. Id autem partim Apostolorum exemplo intelligimus, quibus dum præsens adfuit Dominus humano ferè sensu de illo judicare videbantur: partim verò ipsius Domini testimonio confirmatum est, cum inquit: (1) Expedit vobis ut ego vadam. Nam imperfectus ille amor, quo Christum Jesum præsentem diligebant, divino amore perficiendus erat, idque Spiritus Sancti adventu: quare statim addit : Si enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos.

Quartum.

Accedit etiam, quòd in terris domum suam, id est Ecclesiam, amplificavit, quæ Spiritus Sancti virtute et ductu gubernaretur: ejus verò universæ inter homines Pastorem et summum antistitem Petrum, Apostolorum Principem, reliquit: tum verò dedit (2) quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Evangelistas, alios autem Pastores, et doctores, atque ita ad dexteram Patris sedens, aliis atque aliis diversa dona semper impertitur; nam testatur Apostolus (3) unicuique nostrûm datam esse gratiam secundum mensuram donationis Christi.

Quintum.

Ad extremum verò, quod anteà de mortis, et Resurrectionis mysterio docuimus, idem etiam de ascensu Fidelibus cogitandum est. Quamvis enim

⁽¹⁾ Joan. 16. 7. (2) Eph. 4. 11. (5) Ephes. 4. 7.

Christi passioni salutem, et redemptionem nostram debeamus, qui merito suo aditum justis ad cœlum aperuit: tamen ejus ascensus non solum veluti exemplar nobis propos tum est, quo altè spectare, et Spiritu in cœlum ascendere discamus, sed divinam etiam virtutem, quà id efficere possimus, largitus est.

DE ARTICULO VII.

CAPUT VIII.

Tria Christi officia.

I. TNDE VENTURUS EST JUDICARE VIVOS ET MORTUOS.

Tria sunt Domini Jesu Christi ad suam Ecclesiam decorandam et illustrandam insignia officia et munera, redemptionis, patrocinii, et judicii. Cùm autem superioribus articulis ab eo genus humanun passione et morte redemptum csse, ascensu etiam in cœlum, nostram causam, et patrocinium in perpetuum susceptum constet, sequitur ut ejus judicium hoc articulo declaretur.

De judicio extremo quid credendum.

II. Cujus articuli ea vis est et ratio, summo illo die Christum Dominum de universo hominum genere judicaturum esse. Sacræ enim Litteræ duos Filii Dei adventus esse testantur: alterum, chm salutis nostræ eausà carnem assumpsit, et homo in virginis alvo effectus est; alterum chm in consummatione seculi ad judicandos omnes homines veniet. Hic adventus in sacris Litteris dies Domini appellatur: de quo Apostolus ait: (1) Dies Domini, sicut fur in nocte, ita veniet. Et Salvator ipse: (2) De die autem illa et hora nemo scit. Ac de summo judicio satis sit illa auctoritas Apostoli, (3) omnes nos manifestari oportet ante tribunal

^{(1) 1.} Thoseal. 5. 2. (2) Matth. 24 36. Marc. 13. 32. (3) 20. 5. 10.

Christi, ut referat unusquisque propria corporis prout gessit, sive bonum sive malum. Plena enim est sacra Scriptura testimoniorum, quæ passim Parochis occurrent, ad rem non solum comprobandam, sed etiam Fidelium oculis subjiciendam: ut quemadmodum à mundi initio (1) dies ille Domini, quo humanam carnem induit, omnibus optatissimus semper fuit, quòd in eo mysterio liberationis suæ spem positam haberent: ità deinceps post Filii Dei mortem et ascensum in cœlum, alterum diem Domini vehementissimo studio desideremus, (2) exspectantes beatam spem, et adventum gloriæ magni Dei.

Duplex judicium.

III. Sed duo tempora Parochis ad rei explicationem observanda sunt, in quibus unicuique necesse est in conspectum Domini venire; et singularum cogitationum, actionum, verborum denique omnium rationem reddere, demumque judicis præsentem subire sententiam.

Particulare.

IV. Primum est, cum unusquisque nostrum migraverit è vita: nam statim ad Dei tribunal sistitur, ibique de omnibus justissima quæstio habetur, quæcumque aut egerit, aut dixerit, aut cogitaverit unquam: atque hoc privatum judicium vocatur.

Generale.

V. Alterum verò, cum uno die, atque uno in loco omnes simul homines ad tribunal judicis stabunt, ut omnibus omnium seculorum hominibus inspectantibus, et audientibus, singuli, quid de ipsis decretum, et judicatum fuerit, cognoscant: cujus sententiæ pronuntiatio impiis et scelestis

^{(1) 1.} Reg. 2. 10. Isai. 2. 12. 19. et 13. 9. Hierem. 30. 23. Dan. 7. 9. Johl. 2. 1. Matth. 12. 36. (2) Tit. 2. 13.

hominibus non minima futura est pœnarum et suppliciorum pars. Rursús verò pii et justi non parrum ex ea præmium, fructumque percepturi sunt, cum qualis quisque in hac vita fuerit, apparebit. Hoc autem generale judicium appellatur.

Judicium generale cur futurum.

VI. De quo illud necessariò ostendendum est, qua causa fuerit, cur, præter privatum de singulis, alterum etiam de universis hominibus judicium exerceretur.

Prima causa.

Nam cùm, vel ipsis hominibus mortuis interdum superstites sint filii parentum imitatores, reliqui sint liberi, discipuli, exemplorum, orationum, actionum amatores, ac propugnatores, quibus rebus ipsorum mortuorum præmia, et pœnas augeri, necesse est: cùm hæc vel utilitas, vel calamitas ad plurimos pertinens, non prius finem habitura sit, quàm extremus veniat mundo dies: æquum erat de universa hac rectè, aut perperam factorum, dictorumque ratione perfectam quæstionem haberi: quod fieri non poterat, nisi facto communi omnium hominum judicio.

Secunda.

Accedit etiam quòd cùm piorum fama sæpè lædatur, impii verò innocentiæ laude commendentur, divinæ justitiæ ratio postulat, ut pii ereptam injurià apud homines existimationem, in publico universorum liominum conventu, et judicio recuperent.

Tertia.

Deinde verò boni, et mali homines, quæcumque in vità egerunt, cum non sine corporibus egerint, omninò sequitur ut benefacta, sive malefacta ad corpora etiam pertineant, quæ actionum ipsarum instrumentum fuerunt. Maximè igitur conveniebat, corporibus una cum eorum

animis debita ælernæ gloriæ præmia aut supplicia impertiri; quod quidem neque sine omnium hominum resurrectione, neque sine generali judicio fieri poterat.

Quarta.

Postremò, quoniam in adversis, et secundis hominum rebus, quæ promiscuè nonnunquam bonis et malis eveniunt, probandum erat nihil non infinità Dei sapientià et justitià geri, ac gubernari, par fuit, non solum bonis præmia, improbis supplicia in futuro seculo constitui : verum etiam publico ac generali judicio decerni : quo omnibus notiora et illustriora fierent, atque ut Deo justitiæ et providentiæ laus ab omnibus tribueretur, pro injustà illà querelà, quam sancti ctiam viri deplorare interdum, ut homines solebant, cùm improbos valentes opibus, et houoribus slorentes animadverterent, nam Propheta: (1) Mei, inquit, penè moti sunt pedes, penè effusi sunt gressus mei, quia zelavi super iniquos pacem peccatorum videns, et paulò post: Ecce ipsi peccatores et abundantes in seculo obtinuerunt divitias ; et dixi : Ergo , sine causa justificavi cor meum: et lavi inter innocentes manus meas: et fui flugellatus totà die: et castigatio mea in matutinis. Atque hæc frequens querela multorum fuit. Ergo necesse erat ut generale judicium exerceretur; ne fortè homines dicerent : (2) Deum circa cardines cœli perambulantem non curare terrena. Hæc autem veritatis formula, jure una ex duodecim fidei Christianæ articulis constituta est. ut, si quorum animi in providentia, et justitia, Dei nutarent. hujus doctrinæ ratione confirmarentur.

Quinta.

Prætereà, proposito judicio, pios recreari, im-

⁽¹⁾ Psalm. 72. 2. 3. (2) Job. 22. 14.

pios terreri oportebat, ut, cognità Dei justitia illi ne deficerent, hi à malis æterni supplicii metu. atque exspectatione, revocarentur. Quare Dominus, et Salvator noster, cum de extremo die loqueretur, declaravit futurum aliquando generale iudicium, (1) signaque adventantis ejus temporis descripsit, ut, cum illa viderimus, finem seculi propè esse intelligamus; ac deinde in cœlum ascendens Angelos misit, qui Apostolos ejus absentià mœrentes his verbis consolarentur: (2) Hic Jesus, qui assumptus est à vobis in cœlum, sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in cœlum.

Christus etiam ut homo judex omnium est.

VII. Verum Christo Domino non solum ut Deo. sed etiam ut homini hoc judicium datum esse sacræ Litteræ declarant : quamvis enim judicandi potestas omnibus sauctæ Trinitatis personis communis sit, præcipuè tamen Filio eam tribuimus: quod ipsi quoque sapientiam convenire dicimus. Quòd autem, ut homo, mundum judicaturus sit, Domini testimonio confirmatur, qui inquit: (3) Sicut Pater habet vitam in semetipso, sic dedit et Filio habere vitam in semetipso, et potestatem dedit ei judicium facere, quia filius hominis est.

Cur Christus ut homo judex futurus.

VIII. Decebat autem maximè à Christo Domino hoc judicium exerceri: ut, cùm de hominibus decernendum esset, illi corporeis oculis judicem videre, et auribus sententiam, que proferebatur, audire possent, et omnino judicium illud sensibus percipere. Ac prætereà, æquissimum erat ut home ille, qui iniquissimis hominum sententiis condemnatus fuerat, omnium deinde judex sedere ab omnibus conspiceretur. Quamobrem Apostolorum Princeps, cum in Cornelii domo summa

⁽¹⁾ Matth. 24. 29. (2) Act. 1. 11. (3) Joan. 5. 26. 27.

Christianæ religionis capita exposuisset, decuissetque Christum à Judæis in ligno suspensum, atque occisum, tertià verò die ad vitam resurrexisse, subjuuxit. (t) Et præcepit nobis prædicare populo, et testificari, quia ipse est, qui constitutus est à Deo judex vivorum et mortuorum.

Signa judicium præcedentia.

IX. Sed tria hæc præcipua signa judicium antecessura esse sacræ Litteræ declarant, prædicationem Evangelii per universum orbem, discessionem, Antichristum: inquit enim Dominus: (2) Prædicabitur hoc Evangelium regni in universo orbe, in testimonium omnibus Gentibus, et tunc veniet consummatio: et Apostolus nos admonet, (3) ne ab aliquo seducamur, quasi instet dies Domini: quoniam nisi venerit discessio primum, et revelatus suerit homo peccati judicium non siet. Quæ autem judicii forma et ratio sutra sit, Parochis ex Danielis (4) oraculis, tum ex sanctorum Evangeliorum, et Apostoli doctrina facilè erit cognoscere.

Sententiæ ultimi judicii pronuntiatio et expositio.

X. Prætereà, sententia, quæ à judice pronuntianda sit, diligentiùs hoc loco expendenda erit. Christus enim Salvator noster, lætis oculis pios à dexterà stantes intuens, ita de illis judicium summà cum benignitate pronuntiabit: (5) Venite, benedicti Patris mei; possidete regnum, quod paratum est vobis à constitutione mundi. Quibus verbis nihil jucundius audiri posse illi intelligent, qui ea cum impiorum damnatione contulerint, ac cum animo suo cogitaverint, iis verbis pios et justes homines à laboribus ad quietem, à lacrymarum valle ad summum gaudium, à miseriis ad perpetuam beatitudinem quam illi charitatis officiis

⁽¹⁾ Act. 10. 42. (2) Matth. 24. 14. (5) 2. Thess. 2. 3. (4) Dan. 7. 9. (5) Matth. 25. 34.

CONCILII TRIDENT. PARS I. 89 promeriti fuerint, vocari. Deinde ad eos, qui à sinistrà stabunt conversus, suam justitiam in eos effundet his verbis: (1) Discedite à me, maledicti, in ignem æternum, qui paratus est diabolo et Angelis eius.

Sententia Reproborum expenditur.

XI. Prioribus illis verbis. Discedite à me, maxima pœna significatur, qua impii plectendi erunt. cum à Dei aspectu quam longissime ejicientur: neque ulla spes cos consolari poterit, fore ali quando, ut tanto bono perfruantur. Atque hæc quidem (*) à Theologis pœna damni appellata est, quod scilicet impii apud inferos divinæ visionis luce perpetuò carituri sint. Quod verò additur: Maledicti, mirum in modum auget illorum miseriam, et calamitatem. Si enim cum à divina præsentià expellendi essent, aliqua saltem benedictione digni haberentur, hoc profectò magno eis solatio esse potuisset; at quoniam nihil ejusmodi ipsis exspectandum est, quod calamitatem leviorem faciat : jure optimo, cum expellentur, divina justitia cos omni maledictione persequetur. Sequitur deinde : In ignem æternum , quod quidem alterum pænarum genus, pænam sensûs Theologi vocârunt : propterea quòd sensu corporis percipiatur, ut in verberibus, et flagellis, aliove graviore suppliciorum genere: inter quæ dubitari non potest, tormenta ignis summum doloris sensum efficere; cui malo cum accedat, ut perpetuum tempus duraturum sit, ex eo ostenditor, damnatorum pænam omnibus suppliciis cumulandam esse : atque hoc magis declarant verba illa, que in extrema sententiæ parte posita sunt : Qui paratus est diabolo, et Angelis ejus. Cum enim ita comparatum sit, ut omnes molestias levius feramus, si calami-

⁽¹⁾ Matth. 25. 41. (*) Chrysost. in Matth. hom. 13. Augserm. 181, de temp. Greg. lib. 9. Moral. c. 47.

tatis nostræ socium aliquem, et consortem habeamus, cujus prudentià, atque humanitate aliqua ex parte juvari possimus: quæ tandem erit damnatorum miseria, quibus in tantis ærumnia perditissimorum dæmonum societate divelli nunquam licebit; et hæc quidem sententia in impios justissime à Domino Salvatore nostro feretur, ut qui omnia veræ pietatis opera neglexeriut, et esurienti ac sitienti, nec cibum, nec potum ministraverint, hospitem non exceperint, nudum non operuerint, aut in carcere inclusum, ægrumque non visitàrint.

De judicio frequens sermo habendus et cur.

XII. Hæc sunt, quæ Pastores Fidelis populi auribus sepissime inculcare debent: (*) nam hujus articuli veritas fide concepta maximam vim habet ad frenandas pravas animi cupiditates, atque à peccatis homines abstrahendos. Quare in Ecclesiastico dictum est: (1) In omnibus operibus tuis memorare novissima tua, et in æternum non peccabis. Ac profectò vix quisquam adeò præceps in scelera feretur, quem illa cogitatio ad pietatis studium non revocet, fore aliquando, ut ei apud justissimum judicem omnium non solum factorum, dictorumque, sed occultissimarum etiam cogitationum ratio reddenda, et pro meritis pœna persolvenda sit. Justus verò ad colendam justitiam magis ac magis incitetur, ac summà lætitià efferatur necesse est, quamvis etiam in egestate et infamia, et cruciatibus vitam degat, cum animum ad eum diem refert, quo post ærumnosæ hujus vitæ certamina, victor universis hominibus audientibus declarabitur; et divinis, atque illis quidem æternis honoribus in cœlestem patriam receptus afficietur. Quod igitur reliquum est hortari

^(*) Aug. serm. 120 de temp. Greg. hom. 59. in Evang. Bern. Serm. 1. in festo Omnium Sanctorum. (1) Eccl. 7. 40.

Fideles oportet, ut optimè vivendi rationem comparent, ad omne pietatis studium se exerceant, quò possint adventantem magnum illum diem Domini, majore cum securitate animi exspectare, atque adeò, ut filios decet, cum summà cupiditate expetere.

DE ARTICULO VIIL

Fides in Spiritum Sanctum necessaria.

L OREDO IN SPIRITUM SANCTUM. Hactenus, que A ad primam et secundam sanctæ Trinitatis personam pertinebant, quantum propositi argumenti ratio postulare videbatur, exposita sunt: sequitur nunc, ut illa etiam, que in Symbolo de tertia persona, hoc est de Spiritu Sancto traduntur, explicentur. Quà in re declarandà omne studium et diligentiam Pastores adhibebunt, cum homini Christiano non magis liceat hanc partem ignorare, vel de ca minus recte sentire, quam de aliis superioribus articulis existimandum sit. Quare Apostolus (1) non permisit Ephesios quosdam Spiritus Sancti personam ignorare : à quibus cum quæsisset, an Spiritum Sanctum accepissent, cùm illi, ne si Spiritus Sanctus quidem esset, se scire respondissent, statim rogavit: In quo ergo baptizati estis? Quibus verbis significavit distinctam hujus articuli notitiam Fidelibus maxime necessariam esse, ex qua eum præcipuè fructum capiunt, quòd cùm attente cogitant, se, quidquid habent, Spiritus Sancti munere et beneficio consecutos esse : tum verò de ipsis modestiùs et humiliùs sentire, et in Dei præsidio omnem spem ponere incipiunt, qui primus homini Christiano gradus ad summam sapientiam et felicitatem esse debet.

⁽¹⁾ Act. 19. 2.

Spiritus Sanctus quid propriè significet.

II. Hujus igitur articuli explanationem à vi, et notione, que hoc loco Spiritus Sancti vocabulo subjecta est, exordiri oportebit, nam cum illud æquè de Patre et Filio rectissimè dicatur (uterque enim Spiritus est, et sanctus; siquidem Deum Spiritum esse confitemur;) deinde verò ac voce Angeli etiam et piorum animæ significentur, cavendum est ne populus verbi ambiguitate in errorem inducatur. Quare docendum est in hoc articulo. Spiritus Sancti nomine tertiam Trinitatis personam intelligi, quo modo in sacris Litteris, tum veteris nonnunquam, tum novi Testamenti frequenter accipitur; nam David precatur: (1) Et Spiritum Sanctum tuum ne auferas à me. In libro Sapientiæ legimus: (2) Sensum tuum quis sciet, nisi tu dederis sapientiam, et miseris Spiritum Sanctum tuum de altissimis? et alibi: (3) Ipse creavit illam in Spiritu Sancto. In novo verò Testamento jubemur (4) baptizari in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti, et (5) sanctissimam Virginem de Spiritu Sancto concepisse legimus : dum verò à Sancto Joanne ad Christum mittimur, (6) qui nos in Spiritu Sancto baptizat: ac plurimis prætereà aliis in locis ea vox legentibus occurrit.

Spiritus Sanctus cur proprio nomine careat.

III. Verum nemo mirari debet, tertiæ personæ, quemadmodum primæ et secundæ proprium nomen tributum non esse. Nam secunda persona ideò proprium nomen habet, et Filius dicitur, quia ejus æternus à Patre ortus propriè generatio vocatur, ut in superioribus articulis explicatum est. Ut igitur ortus ille generationis nomine significatur: ita personam quæ emanat, propriè Fi-

⁽¹⁾ Psal. 50. 13. (2) Sap. 9. 17. (3) Eccl. 1. 9. (4) Matth. 28. 19. (5) Matth. 1. 20. (6) Luc. 1. 35. Joan. 1. 35.

lium appellamus, et à qua emanat, Patrem. Nunc cum tertiæ personæ productioni proprium nomen impositum non sit, sed spiratio, et processio appelletur : sequitur, ut etiam persona, que producitur, suo nomine careat. Nullum autem proprium nomen ejus emanatio habet, proptereà qued nomina, que Deo tribuuntur, à rebus creatis mutuari cogimur : in quibus quoniam nullam aliam naturæ et essentiæ communicandæ rationem, quàm generandi virtute agnoscimus, ob eam causam fit, ut rationem, qua seipsum totum Deus vi amoris communicat, proprio vocabulo exprimere non possimus. Quare communi Spiritûs Sancti nomine tertia persona appellata est : quod quidem illi maxime convenire ex eo intelligimus, quia spiritualem vitum in nos infundit, ac sine ejus sanctissimi numinis afflatu nihil æternå vitå dignum efficere possumus.

Spiritus Sanctus Deus æqualis Patri et Filio probatur.

IV. Verum explicata vocabuli significatione, docendus imprimis crit populus, Spiritum Sauctum æquè ac Patrem et Filium Deum esse, eisdem æqualem, æque omnipotentem, æternum, et infinitæ perfectionis, summum, bonum, ac sapientissimum, ejusdemque cum Patre et Filio naturæ.

Primò.

Quod quidem, illius vocis IN, cum dicimus, Credo in Spiritum Sanctum, proprietas satis indicat, quæ, ad exprimendam fidei nostræ vim, singulis Trinitatis personis opposita est.

Secundò.

Atque id etiam aperta sacrarum Litterarum testimonia confirmant, nam cum sauctus Petrus in Actis Apostolorum dixisset: (1) Anania, cur tenta-

⁽¹⁾ Act. 5, 3, 4.

vit Satanas cor tuum, mentiri te Spiritui Sancto? mox inquit: Non es mentitus hominibus, sed Deo: quem prius Spiritum Sanctum appellaverat, eumdem statim Deum vocat.

Tertiò.

Apostolus etiam ad Corinthios, quem Deum dixerat. Spiritum Sanctum esse interpretatur. (1) Divisiones, inquit, operationum sunt, idem verò Deus, qui operatur omnia in omnibus. Deinde subjungit: Hæc autem omnia operatur unus atque idem Spiritus Sanctus, dividens singulis prout vult.

Quartò.

Prætereà in Actis Apostolorum, quod uni Deo Prophetæ tribuunt, ille Spiritui Sancto adscribit; dixerat enim Esaïas: (2) Audivi vocem Domini dicentis: Quem mittam? et dixit mihi; Vade, et dices populo huic: Excæca cor populi hujus, et aures ejus aggrava, et oculos ejus claude, ne forte videat oculis suis, et auribus suis audiat. Quæ verba cum Apostolus citaret: (3) Benè, inquit, Spiritus Sanctus locutus est per Esaïam Prophetam.

Quintò.

Deinde verò cùm Scriptura Spiritus Sancti personam cum Patre et Filio conjungit, ut cum Patris, et Filii, et Spiritus-Sancti nomen in baptismo adhiberi præcipit, nullus nobis de hujus mysterii veritate dubitandi locus relinquitur: nam si Pater Deus est, et Filius Deus, omninò fateri cogimur, etiam Spiritum Sanctum, qui cum eis pari honoris, gradu conjungitur, Deum esse.

Sextò.

Accedit autem, quòd is, qui in nomine cujusvis rei creatæ baptizatur, nullum ex eo fructum

^{(1) 1.} Cor. 6. 8. (2) Esa. 6. 8. (3) Act. 28. 25.

consequi potest (1) Numquid in nomine Pauli inquit, baptizati estis? ut ostenderet hoc eis nihil ad comparandam salutem profuturum esse. Cum igitur baptizemur, in nomine Spiritus Sancti, eum esse Deum fateri oportet.

Septimo.

Sed hunc eumdem trium personarum ordinem, quo Spiritus Sancti divinitas comprobatur, licet animadvertore, tum in epistola Joannis: (2) Tres sunt qui testimonium dant in cœlo, Pater, Verbum et Spiritus Sanctus, et hi tres unum sunt: tum ex præclaro illo sanctæ Trinitatis elogio, quo divinæ laudes et psalmi concluduntur: Gloria Patri, et Filio, et Spiritui Sancto.

Octavo.

Postremò, quod ad eam veritatem confirmandam maximè pertinet, quæcumque Dei propria esse credimus, ea Spiritui Sancto convenire sacræ Litteræ testantur. Quare illi templorum hororem tribuunt, ut cùm Apostolus ait: (3) An nescitis, quoniam membra vestra templum sunt Spiritûs Sancti? Item (4) sanctificationem, et (5) vivificationem: (6) et scrutari profunda Dei: et (7) per Prophetas loqui, (8) et ubique esse: quæ omnia divino tautûm numini tribuenda sunt. Spiritus Sanctus à Patre et Filio distincta persona.

V. Sed illud prætereà fidelibus accuratè explanandum est Spiritum Sanctum ita Deum esse, ut eum tertiam personam in divinà naturà à Patre et Filio distinctam et voluntate productam confiteri oporteat: nam ut alia Scripturarum testimonia omittantur, (9) baptismi forma, quam Salvator noster docuit, apertissimè ostendit, Spiritum Sanctum tertiam esse personam, quæ in

⁽¹⁾ I. Cor. I. 13. (2) I. Joan. 5. 7. (3) I. Cor. 6. 19. (4) 2. Theas. 2. 15. I. Petr. I. 2. (5) Joan. 6. 63. 2. Cor. 3. 6. (6) I. Gor. 2. 10. (7) 2. Petr. I. 21. (8) Sap. I. 7. (9) Matth. 28. 19.

divina natura per se constet, et ab aliis distincta sit. Quod etiam Apostoli verba declarant, cum inquit: (1) Gratia Domini nostri Jesu Christi, et charitas Dei, et communicatio Sancti Spiritus sit cum omnibus vobis, Amen. Idem verò multò apertius demonstrant, quæ Patres in Constantinopolitano primo Concilio hoc loco ad confutandam impiam Macedonii amentiam addiderunt, et in Spiritum Sanctum Dominum, et vivificantem, qui ex Patre, Filioque procedit : qui cum Patre, et Filio simul adoratur, et conglorificatur: qui locutus est per Prophetas. Quòd igitur Spiritum Sanctum Dominum confitentur, in eo declarant quantum Angelis antecellat, qui tamen nobilissimi Spiritus à Deo conditi sunt : illos enim omnes sanctus Paulus testatur esse (2) administratorios Spiritus, in ministerium missos, propter eos qui hæreditatem capiunt salutis.

Spiritus Sanctus cur dicatur vivificans.

VI. Vivificantem verò appellant, quòd anima cum Deo conjuncta magis vivit, quàm corpus animæ conjunctione alitur, ac sustinetur. Quoniam verò Spiritui Sancto sacræ Litteræ hanc animæ cum Deo conjunctionem tribuunt, rectissimé vivificantem Spiritum Sanctum vocari perspicuum est.

Spiritus Sanctus à Patre et Filio quomodo procedit.

VII Jam verò quod sequitur: Qui ex Patre Filioque procedit, docendi sunt Fideles Spiritum Sanctum à Patre, et Filio, tanquam ab uno principio, æterna processione procedere: id enim Ecclesiastica regula, à qua Christiano non licet aberrare, credendum nobis proponit, et divinarum Litterarum et Conciliorum auctoritate confirmatur. Nam Christus Dominus, cum de Spiritu

^{(1) 2.} Cor. 13, 13, (2) Heb. 1, 14.

Sancto loqueretur, dixit: (1) Ille me clarificabit. quia de meo accipiet. Hoc idem ex eo colligitur. quòd in Scripturis sacris Spiritus Sanctus nonnunguam Spiritus Christi, interdum Spiritus Patris appellatur : modò à (2) Patre, modò à (3) Filio mitti dicitur, ut æquè à Patre, et Filio procedere non obscurè significetur. (4) Qui Spiritum Christi non habet, inquit sanctus Paulus, hic non est ejus; et idem Spiritum Christi vocat, cum ad Galatas inquit: (5) Misit Deus Spiritum Filii sui in corda vestra, clamantem, Abba Pater. Apud sanctum Matthæum, Spiritus Patris appellatur: (6) Non vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri : et Dominus in cœnà inquit : (7) Paracletus, quem ego mittam vobis, Spiritum veritatis, qui à Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me ; tum alibi eumdem Spiritum Sanctum à Patre mittendum affirmat his verbis: (8) Quem mittet Pater in nomine meo. Ex quibus verbis cum processionem Spiritus Sancti intelligamus, perspicuum est eumdem ab utroque procedere. Hæc sunt, quæ de Spiritus Sancti persona tradenda erunt.

De Spiritús Sancti attributis.

VIII. Docere prætereà oportebit, quosdam esse Spiritus Sancti admirabiles effectus, et amplissima quædam munera, quæ ab ipso tanquam à perenni bonitatis fonte oriri et manare dicuntur. Quamvis enim sanctissimæ Trinitatis opera, quæ extrinsecus fiunt, tribus personis communia sint: ex iis tamen multa Spiritui Sancto propria tribuuntur, ut intelligamus illa in nos à Dei immensà charitate proficisci: nam cum Spiritus Sanctus à divinà voluntate, veluti amore inflammatà procedat, perspici potest eos effectus, qui propriè

⁽¹⁾ Joan. 16. 14. (2) Joan. 14. 26. (3) Joan. 1. 20. (4) Rom. 8. 9. (5) Gal. 4. 6. (6) Math. 10. 20. (7) Joan. 15. 26. (8) Joan. 14. 26.

ad Spiritum Sanctum referuntur, à summo ergà nos Dei amore oriri.

Cur donum appelletur Spiritus Sanctus.

IX. Quare ex eo consequitur ut Spiritus Sanctus donum appelletur : nam doni vocabulo significatur, id quod benignè, et gratuitò, nulla spe remunerationis proposità, donatur. Ac proinde quæcumque bona et beneficia à Deo in nos collata sunt [quid autem habemus, quod à Deo, ut inquit Apostolus, (1) non acceperimus] ea nobis Spiritûs Sancti concessu et munere data esse pio et grato animo agnoscere del emus. Ejus autem plures effectus sunt : nam ut mundi creationem. creatarumque rerum propagationem, et gubernationem omittamus, de quibus in primo articulo commemoravimus, vivificationem Spiritui Sancto propriè tribui paulò antè demonstratum est, et Ezechielis testimonio confirmatur: (2) Dabo, inquit, vobis Spiritum, et vivetis.

Dona Spiritus Sancti.

X. Præcipuos tamen, et maximè proprios Spiritus Sancti effectus Proplieta enumerat, (3) Spiritum sapientiæ et intellectûs: Spiritum consilii, et fortitudinis: Spiritum scientiæ, et pietatis: et Spiritum timoris Domini; quæ dona Spiritûs Sancti vocantur: interdum autem Spiritûs Sancti nomen eis tribuitur. Quare sapienter (*) D. Augustinus monet, animadvertendum esse, cùm in sacris Litteris hujus vocis Spiritûs Sancti mentio sit, ut dijudicare possimus, tertiamne Trinitatis personam, an ejus effectus, atque operationes significet: nam hæc duo codem intervallo distinguenda sunt, quo etiam Creatorem à rebus creatis differre credimus: atque hæc eò diligentius explicanda sunt, quòd ex hisce Spiritûs Sancti donis,

^{(1) 1.} Cor. 4. 7. (2) Ezechiel. 37. 6. (3) Isal. 11. 3. (*) D. August. lib. 15. de Trinit. cap. 18. et 19.

CONCILII TRIDENT. PARS I. 99 tianæ vitæ præcepta haurimus, sentireque mus, au Spiritus Sauctus in nobis sit. Fratia justificans munus Spiritus Sancti.

. Verum præ cæteris ejus amplissimis mune, gratia illa prædicanda est, quæ nos justos, (i) signatque Spiritu promissionis sancto, st pignus hæreditatis nostræ. (¶) Hæc enim em nostram arctissimo amoris vinculo Deo t; ex quo fit ut summo pietatis studio ac, novam vitam instituamus, ac naturæ diparticipes effecti, (2) Filii Dei nominemur, rè simus. (3)

DE ARTICULO IX.

Cur hic articulus diligenter explicandus.

eredo sanctam Ecclesiam catholicam. Quanta d diligentià curare Pastores debeant, ut hujus articuli veritatem Fidelibus explicent, si duo simum considerentur, facile cognosci poterit. num enim, teste sancto Augustino, (*) Proæ planiùs, et apertius, de Ecclesia quam de sto locuti sunt, cum in co multo plures er-, ac decipi posse, quam in Incarnationis Saiento, præviderent. Neque enim defuturi t impii, qui ad Simiæ imitationem, quæ se inem esse fingit, solos se Catholicos esse promtur, et Catholicam Ecclesiam apud se tan-, non minùs nefariè, quàm superbè affirma-Deinde, si quis hanc veritatem firmo animo eptam habuerit, facile horrendum hæresis ulum effugiet.

Quis verò sit disendus hæreticus.

. Non enim, ut quisque primum in fide pec-

⁾ Eph. 1. 13. 14. (9) Consil. Trid. sess. 6. c. 7. (2) 2. 1. 4. (3) 1. Joan. 3. 1. (*) S. Aug. in Ps. 30. 15.

cavit, hæreticus dicendus est; sed qui Ecclesiæ auctoritate neglecta, impias opiniones pertinaci animo tuetur. Cùm igitur fieri non possit ut aliquis se hæresis peste commaculet, si iis fidem adhibeat, quæ in hoc articulo credenda proponuntur: curent omni studio Pastores, ut Fideles, cognito hoc mysterio, contra adversarii artes muniti, in fidei veritate perseverent.

Nota. Pendet autem hic articulus à superiori : quia, cùm jam demonstratum sit, Spiritum Sauctum omnis sanctitatis fontem, et largitorem esse, nunc ab eodem Ecclesiam sanctitate donatam con-

fitemur.

Quid propriè nomine Ecclesiæ intelligendum.

III. Ac quoniam Ecclesiæ vocem Latini . à Græcis mutuati, post divulgatum Evangelium ad res sacras transtulerunt, quam vim habeat hoc vocabulum, aperiendum est. Significat autem Ecclesia Evocationem: verum Scriptores posteà usurpărunt pro Concilio, et concione. Neque verò refert utrum populus ille veri Dei, an falsæ religionis cultor exstiterit: in Actis enim de Ephesino populo scriptum est, cum scriba turbas sedasset. dixisse: (1) Si quid autem alterius rei quæritis, in legitima Ecclesia poterit absolvi. Legitimam vocat Ecclesiam populum Ephesinum, Diana cultui addictum. Neque solum Gentes, quæ Deum non noverunt, sed etiam malorum et impiorum hominum concilia interdum Ecclesia nominantur: (2) Odivi, inquit Propheta, Ecclesiam malignantium, et cum impiis non sedebo. Communi verò deinde sacrarum Scripturarum consuetudine, hæc vox ad rempublicam Christianam, Fideliumque tantum congregationes significandas usurpata est: qui scilicet ad lucem veritatis et Dei notitiam per fidem vocati sunt, ut rejectis ignorantiæ et er-

⁽¹⁾ Act. 19. 39. (2) Ps. 25. 5.

nunquam intermittat. Ecclesiæ autem duæ potissimum sunt partes, quarum altera triumphans, altera militans vocetur. (*)

Quæ Triumphans.

VIII. Triumphans est cœtus ille clarissimus et falicissimus beatorum spirituum, et eorum qui de mundo, de carne, de iniquissimo dæmone triumpharunt, et ab hujus vitæ molestiis liberi ac tuti æterna beatitudine fruuntur.

Quæ Militans.

IX. Militans verò Ecclesia est cœtus omnium Fidelium, qui adhuc in terris vivunt: quæ ideò Militans vocatur, quòd illi cum immanissimis hostibus, mundo, carne, Satanà perpetuum sit bellum. (1) Neque ideircò tamen duas esse Ecclesias censendum est: sed ejusdem Ecclesiæ, ut.anteà diximus, partes duæ sunt, quarum una antecessit, et cœlesti patrià jam potitur: altera in dies sequitur, donec aliquando cum Salvatore nostro conjuncta, in sempiteruà felicitate conquiescat.

In Ecclesia Militante sunt et boni et mali.

X. Jam in Ecclesià Militante duo sunt hominum genera, bonorum et improborum: et improbi quidem eorumdem Sacramentorum participes, camedem quoque, quam boni fidem profitentur, vità ac moribus dissimiles: boui verò in Ecclesià dicuntur ii, qui non solùm fidei professione, et communione Sacramentorum, sed etiam spiritu gratiæ, et charitatis vinculo inter se conjuncti, et colligati sunt, de quibus dicitur: (í) Cognovit Dominus, qui sunt ejus; possunt verò etiam homines aliquibus conjecturis opinari, quinam sint, qui ad hunc piorum hominum numerum pertineant: certò autem scire minimè possunt. (**)

^(*) Aug. Ench. c. 16. (§) August. lib. 12. de Civ. Dei c. 9. (1) 2. Tim. 2. 19. (**) Conc. Trid. scss. 6. c. 12. et can. 16.

Nota hoc. Quare æştimandum non est, Christum Salvatorem de hac Ecclesiæ parte locutum esse, (1) cum ad Ecclesiam nos remisit, eique ut pareamus præcepit: Nam cum illa sit incognita, cui certum esse poterit, ad cujus judicium confugiendum, et cujus auctoritati obtemperandum sit? Bonos igitur et improbos Ecclesia complectitur, quemadmodum, et divinæ Litteræ, et sanctorum virorum scripta testantur, in quam sententiam scriptum est illud Apostoli:(2) Unum corpus, et unus spiritus.

Ecclesia, quibus figuris et similitudinibus designata.

XI. Hæc autem Ecclesia nota est, (3) urbique supra montem sitæ comparata, quæ ubique conspicitur. Nam cum illi ab omnibus parendum sit, cognoscatur necesse est. Neque bonos tantum, sed malos etiam complectitur, ut multis parabolis Evangelium docet, veluti cum regnum colorum, id est militantem Ecclesiam, (4) simile esse sagenæ in mare missæ commemorat : vel (5) agro, in quo zizania superseminata sunt: vel (6) areæ, in qua frumentum cum paleis continetur: vel (7) decem virginibus partim fatuis, partim prudentibus, sed multò ante etiam in arca Noe, in qua (8) non solum munda, sed etiam immunda animantia concludebantur; hujus Ecclesiæ figuram et similitudinem licet intueri. Quamvis autem bonos et malos ad Ecclesiam pertinere Catholica fides verè et constanter affirmet, ex eisdem tamen fidei regulis Fidelibus explicandum est , utriusque partis diversam admodum rationem esse, ut enim paleæ cum frumento in area confusæ sunt, vel interdum membra variè inter mortua corpori conjuncta, ita etiam mali in Ecclesia continentur.

⁽¹⁾ Matth. 18. 17. (2) Eph. 4. 4. (3) Matt. 5. 14. (4) Matt. 13. 47. (5) Matth. 13. 24. (6) Luc. 3. 17. (7) Matth. 25. 1. 2. (8) Gen. 7. 2. 1. Pet. 3. 20.

Quinam ab Ecclesiá excludantur.

XII. Ex quo fit ut tria tantummodò hominum genera ab ea excludantur : primò infideles, deinde hæretici et schimastici, postremò excommunicati: ethnici quidem, quòd in Ecclesia nunquam fuerunt, neque eam unquam cognoverunt: nec ullius Sacramenti participes in populi Christiani societate facti sunt : hæretici verò, atque schismatici, quia ab Ecclesia desciverunt, neque enim illi magis ad Ecclesiam spectant, quam transfugæ ad exercitum pertineant, à quo defecerunt. Nou negandum tamen, quin in Ecclesiæ potestate sint, ut qui ab eà in judicium vocentur, puniantur, et anathemate damnentur. Postremò etiam excommunicati, quod Ecclesiæ judicio ab ea exclusi. ad illius communiouem non pertineant, donec resipiscant. De cæteris autem quamvis improbis et sceleratis hominibus, adhuc eos in Ecclesia perseverare dubitandum non est, idque Fidelibus tradendum assiduè, ut si fortè Ecclesiæ antistitum vita flagitiosa sit, eos tamen in Ecclesià esse, nec proptereà quidquam de eorum potestate detrahi certò sibi persuadeant.

Privatæ familiæ, Pastores et loca sacra etiam Ecclesia dicuntur.

XIII. Verum universæ etiam (i) Ecclesiæ partes, Ecclesiæ nomine significari solent, ut cum Apostolus Ecclesiam quæ est Corinthi, Galatiæ, Laodicensium, Thessalonicensium nominat, privatas etiam Fidelium familias Ecclesias vocat: nam (2) Priscæ et Aquilæ domesticam Ecclesiam salutari jubet: item alio in loco: (3) Salutant vos, inquit, in Domino multum Aquila et Priscilla cum domestica sua Ecclesia. Ad (4) Philemonem etiam scribens esamdem vocem usurpavit. Interdum

^{(1) 2.} Cor. 1. 1. 2. Cor. 16. 19. Coloss. 4. 16. 1 Thess. 1. 1. Rom. 16. 4. (2) Rom. 16. 4. 5. (3) 1. Cor. 16. 29. (4) Philadel

quoque Ecclesiæ nomine ejus præsides ac Pastores significantur: (1) Si te non audierit, inquit Christus, die Ecclesiæ: quo in loco præpositi Ecclesiæ designantur: sed locus (2) ettam in quem populus sive ad concionem, sive alicujus rei sacræ causa convenit, Ecclesia appellatur. Præcipuè verò in loc articulo Ecclesia honorum simul et malorum multitudinem, nec præsides solum, sed eos etiam, qui parere dehent, significat.

Ecclesiæ propietates.

XIV. Aperiendæ autem sunt Fidelibus hujus Ecclesiæ proprietates, ex quibus licebit agnoscere, quanto beneficio à Deo all'ecti sint, quibus contigerit in ea nasci atque educari.

Prima ut una sit.

Prima igitur proprietas in Symbolo Patrum describitur, ut una sit: (3) Una enim, inquit, est columba mea, una est speciosa mea. Vocatur autem una tanta hominum multitudo, quæ tam longè, latèque diffusa est ob eas causas, quæ ab Apostolo ad Ephesios scriptæ sunt: (4) Unum enim Dominum, unam fidem, unum baptisma tantum esse prædicat: Unus est enim ejus rector, ac gubernator, invisibilis quidem Christus, quem æternus Pater dedit (5) caput super omnem Ecclesiam, quæ est corpus ejus.

Ad unitatem Ecclesiæ caput visibile requiritur.

XV. Visibilis autem is, qui Romanam Cathedram Petri Apostolorum Principis legitimus successor tenet; de quo fuit illa omnium Patrum ratio, et sententia consentiens, hoc visibile caput ad unitatem Ecclesiæ constituendam et conservandam necessarium fuisse.

Quod præclarè et vidit, et scripsit sanctus (*)

⁽¹⁾ Matth. 18. 17. (2) 1. Cor. 11. 18. (3) Cantic. 6. 8. (4) Eph. 4. 4. (5) Eph. 1. 22. (*) S. Hieronymus, 1. 1. contra Jovinian. in mod. et Epist. 57.

Hieronymus, contra Jovinianum iis verbis: Unus eligitur, ut capite constituto, schismatis tollatur occasio; etad Damasum: Facessat invidia; Romani culminis recedat ambitio: cum successore piscatoris et discipulo crucis loquor. Ego nullum primum, nisi Christum sequens, beatitudini tuæ, id est Cathedræ Petri communione consocior. Super illam petram ædificatam Ecclesiam scio. Quicumque extra hanc domum agnum comederit, profanus est: Si quis in arca Noe non fuerit, peribit, regnante diluvio.

Quod et longe antea ab (†) Irenæo probatur, et (††) Cypriano, qui de unitate Ecclesíæ loquens, ait: Loquitur Dominus ad Petrum: (1) Ego, Petre, dico tibi, quia tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Super unum ædificat Ecclesiam: et quamvis Apostolis omnibus post Resurrectionem suam, parem potestatem tribuat, et dicat: (2) Sicut misit me Pater, et ego mitto vos: accipite Spiritum Sanctum; tamen ut unitatem manifestaret, unitatis ejusdem originem, ab uno incipientem auctoritate sua disposuit, etc.

Optatus deinde (*) Milevitanus ait : Ignorantiæ tibi adscribi nou potest, scienti in urbe Romà, Petro primo Cathedram Episcopalem esse collatam, in quà sederit omnium Apostolorum caput Petrus: in quo uno Cathedrae unitas ab omnibus servaretur, ne cæteri Apostoli singulas sibi quisque defenderent, ut jam schismaticus et prævaricator esset, qui contra singularem Cathedram alteram collocaret.

Post verò (**) Basilius sic scriptum reliquit: Petrus collocatus est in fundamento: dixit enum: Tu es Christus Filius Dei vivi, et vicissim audivit, se

^(†) Iren. lib. 3. contra hæres. c. 3. (††) B. Cyprian. lib. de unit. Eccles. in principio ferè. (1) Matth. 16. 12. (2) Joan. 20. 21. (*) Optatus înitio lib. 2. ad Parm. (**) Basil. hom29. que est de pesnit.

esse petram: (1) licet enim petra esset, non tamen petra erat ut Christus, nam Christus verè immobilis petra: Petrus verò propter petram. Dignitates enim suas Deus largitur aliis, sacerdos est, et facit sacerdoles; petra est, et petram facit:

et quæ sua sunt, largitur servis suis.

Postremò verò sanctus Ambrosius ait : Si quis objiciat, Ecclesiam, uno capite, et sponso Jesu Christo contentam, prætereà nullum requirere, in promptu responsio est. Ut enim Christum Dominum singulorum Sacramentorum non solum auctorem, sed intimum etiam præbitorem habemus, (nam ipse est qui baptizat, et qui absolvit, et tamen is homines Sacramentorum externos ministros instruit) sic Ecclesiæ, quam ipse intimo spiritu regit, hominem suæ potestatis Vicarium et ministrum præfecit; nam cum visibilis Ecclesia visibili capite egeat, ita Salvator noster Petrum universi Fidelium generis caput, et Pastorem constituit, cum illi (2) oves suas pascendas verbis amplissimis commendavit, ut qui ei successisset, eamdem planè totius Ecclesiæ regendæ, et guberuandæ potestatem habere voluerit.

Unitatem Fidelium conservandi ratio.

XVI. Unus prætereà, idemque est spiritus, inquit Apostolus ad Corinthios, (3) qui Fidelibus gratiam, perinde atque anima corporeis membris vitam impertitur. Ad quam unitatem servandam, cum Ephesios hortaretur, inquit: (4) Solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis: unum corpus, et unus spiritus. Quemadmodum enim humanum corpus multis constat membris, eaque ab una anima aluntur quæ oculis visum, auribus auditum, et aliis sensibus diversas vires subministrat: ita corpus Christi mysticum, quod est Eccle-

⁽¹⁾ Matt. 16. 17. 13. (2) Joan. 21. 15. (3) 1. Cor. 12. 11. 12. (4) Eph. 4. 3. 4.

CONCILII TRIDENT. PARS L

sia, ex multis Fidelibus compositum est. (1) Una quoque est spes, ut in eodem loso idem Apostolus testatur, ad quam yocati sumus: siquidem omnes eamdem rem, nempe æternam et beatam vitam, speramus. Una est denique fides, quæ omnibus tenenda est ac præ se ferenda: (2) Non sint, inquit Apostolus, in vobis schismata: atque (3) unum baptisma, quod quidem est Christianæ fidei Sacramentum.

Secunda ut sit sancta.

Altera proprietas Ecclesiæ est, ut sit sancta: quod à principe Apostolorum accepimus eo loco.
(4) Vos autem genus electum, gens sancta.

Ecclesia sancta est. Primò.

XVII. Appellatur autem sancta, quòd (5) Deo consecrata: dedicataque sit. Sic enim cætera hujuscemodi, quanquam corporea sint, sancta vocari consueverunt, cùm divino cultui addicta, et dedicata sunt. Cujus generis sunt in lege vetervasa, vestes, et altaria: in quà (6) primogeniti quoque, qui Deo altissimo dedicabantur, sancti sunt appellati.

Nota. Nec mirum cuiquam videri debet, Ecclesiam dici sanctam, tametsi multos peccatores contineat; sancti enim vocantur Fideles, qui populus Dei effecti sunt, quive se fide, et haptisma suscepto, Christo consecrarunt: quanquam in multis offendunt, et, quæ polliciti sunt, non præstant: quemadmodum etiam, qui artem aliquam profitentur, etsi artis præcepta non servent, nomen tamen artificum retinent. Quare D. Paulus Corinthios (7) sanctificatos, et sanctos appellat: in quibus nonnullos fuisse perspicuum est, quos (8) ut carnales, et gravioribus etiam nominibus acriter objurgat.

⁽¹⁾ Eph. 4. 4. (2) 1. Cor. 1. 10. (3) Eph. 4. 5. (4) 1. Pet. 2. 9. (5) Lev. 27. 28. 50. (6) Exed. 15. 12. (7) 1. Cor. 1. 2. (8) 1. Cor. 3. 3.

Secundo.

Sancta etiam dicenda est, quòd veluti corpus cum sancto (i) capite Christo Domino, totius sanctitatis fonte, conjungitur, à quo Spiritus Sancti charismata, et divinæ bonitatis divitiæ diffunduntur. Præclarè (*) S. Augustinus interpretans verba illa Prophetæ. Custodi animam meum. quoniam sanctus sum: Audeat, inquit, et corpus Christi, audeat et unus ille homo, clamans à finibus terræ cum capite suo, et sub capite suo dicere, sanctus sum : accepit enim gratiam sanctitatis, gratiam baptismi et remissionis peccatorum. Ac paulò post: Si Christiani omnes, et Fideles in Christo baptizati, ipsum induerunt, sicut Apostolus dicit: (2) Quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis: si membra suut facti corporis ejus, et dicunt se sanctos non esse, capiti ipsi faciunt injuriam, (3) cujus membra sancta sunt.

Tertiò.

Accedit, etiam, quòd sola Ecclesia legitimum sacrificii cultum, et salutarem habet Sacramentorum usum: per quæ tanquam efficacia divinæ gratiæ instrumenta Deus veram sanctitatem efficit: Ita ut, quicumque verè sancti sunt, extra hanc Ecclesiam esse non possint. Patet igitur (4) Ecclesiam esse sanctam, ac sanctam quidem: quoniam corpus est Christi, à quo sanctificatur, cujusque (5) sanguine abluitur. De sanctitate Ecclesia vide Justim mart. in utraque Apol. Tertull. in Apol. August. contra Faus. cap. 17. Gregor. Moral. l. 37; c. 7.

Tortia ut sit Catholica.

Tertia proprietas Ecclesiæ ea est, ut Catholica, nempe universalis, vocetur, quæ appellatio verè

⁽¹⁾ Eph. 4. 15. 16. (*) S. Aug. in Ps. 25. 2. (2) Gal. 3 27. (3) Eph. 5. 26. 27. 50. (4) Eph. 1. 1. 4. (5) Eph. 1. 7. 28.

illi tributa est : quoniam, ut testatur * S. Augustinus: A solis ortu usque ad occasum unius fidei splendor diffunditur. Neque enim, ut in humanis rebuspublicis, aut hereticorum conventibus, unius tantum regni terminis, aut uno hominum genere Ecclesia definita est : verum omnes homines, sive illi barbari sint, sive Scythæ, sive servi, sive liberi, sive masculi, sive feminæ (1) charitatis sinu complectitur. Quare scriptum est: (2) Redemisti nos Deo in sanguine tuo ex omni tribu, et linguà. et populo, et natione, et fecisti nos Dee nostro regnum. De Ecclesià dicit David : (3) Postula à me et dabo tibi Gentes hæreditatem tuam, et possessionem tuam terminos terræ. Item: (4) Memor ero Rahab, et Babylonis scientium me : et Homo natus est in eà. Prætereà omnes fideles, qui ab Adam in hunc usque diem fuerunt, quive futuri sunt, quamdiu mundus exstabit, veram fidem profitentes, ad eamdem Ecclesiam pertinent, (5) quæ super sundamento Apostolorum fundata est , ac Prophetarum, qui omnes in illo lapide angulari Christo, qui fecit utraque unum, et pacem iis qui propè, et iis qui longè annuntiavit, constituti suut, et fundați. Universalis etiam ob eam causam dicitur, quòd omnes qui salutem æternam consequi cupiunt, eam tenere, et amplecti debeant, non secus ac qui arcam, (6) ne diluvio perirent, ingressi sunt. Hæc igitur veluti certissima regula tradenda est, quà vera et falsa Ecclesia judicetur.

Ecclesiæ veræ à falsa dignoscendæ regula altera.

XVIII. Sed ex origine etiam, quam revelata gratia ab Apostolis ducit, Ecclesiæ veritatem agnoscimus: siquidem ejus doctrina veritas est, non recens, neque nunc primum orta: sed ab Apostolis jam olim tradita, et in omnem orbem terrarum disseminata, ex quo sit, ut nemo dubitare possit,

^(*) S. Aug. Serm. 25. 151 et 181 de Temp. (1) Gal. 5. 28. (2) Apoc. 5. 9. 10. (5) Ps. 2. 8. (4) Ps. 86. 4. (5) Eph. 2. 20-14. 17. (6) Gen. 7. 7. et d.

impias hæreticorum voces longè à veræ Ecclesiæ fide abesse, cùm doctrinæ Ecclesiæ, quæ ab Apostolis ad hanc diem prædicata est, adversentur. Quare, ut omnes intelligerent, quænam esset Ecclesia Catholica, Patres in Symbol illud divinitùs addiderunt, APOSTOLICAM. De veræ Ecclesiæ notis vide Aug. contra Epist. Fundamenti, cap. 4. Tertull. lib. toto de præscript.

Cur dicatur Ecclesia Catholica.

XIX. Etenim Spiritus Sauctus, qui Ecclesiæ præsidet, eam non per aliud genus ministrorum, quam per Apostolicum, gubernat. Qui Spiritus primum quidem Apostolis tributus est, deinde verò summa Dei benignitate semper in Ecclesia mansit. (*) Sed quemadmodum hæc una Ecclesia errare non potest in fidei ac morum disciplina tradenda, cum a Spiritu Sancto gubernetur: ita cæteras omnes, quæ sibi Ecclesiæ nomen arrogant, ut quæ diaboli spiritu ducantur, in doctrinæ et morum perniciosissimis erroribus versarinecesse est.

Ecclesiæ duæ figuræ.

XX. Sed quoniam magnam vim habent figuræ veteris testamenti ad excitandos Fidelium animos, revocandamque rerum pulcherrimarum memoriam, cujus rei potissimum causa Apostoli his usi sunt: illam quoque doctrinæ partem, quæ magnas utilitates habet, Parochi non prætermittent.

Prior.

In his autem illustrem significationem habet arca Noë: (1) quæ ob eem rem tantum divino jussu constructa est, ut nullus dubitandi locus relinquatur, quin Ecclesiam ipsam, significet, quam Deus sic constituit, ut quicumque per baptismum illam ingrederentur, ab omni mortis æternæ periculo tuti esse possent: qui verò extra illam es-

^(*) Aug. contra Crescent. 1. 1. c. 33. (1) Gen. 6. 14.

CONCILII TRIDENT. PARS. I. 113 sent, quemadmodum iis evenit, qui in arcam recepti non sunt, suis sceleribus obruerentur.

Altera.

Alia figura est, magna illa civitas (1) Jerusalem, cujus nomine Scripturæ sæpiùs sanctam Ecclesiam significant. Nimirum in illa sola offerre Deo sacrificia licebat: quia in sola etiam Dei Ecclesia, neque extra eam usquam, verus cultus, verumque sacrificium reperitur, quod Deo placere ullo modo possit.

Ecclesiam esse fide credendam et quomodo.

XXI. Jam illud etiam extremo loco de Ecclesià docendum erit, quanam ratione nos credere Ecclesiam, ad articulos fidei pertineat : nam etsi quivis ratione et sensibus percipit, Ecclesiam, id est hominum conventum in terris esse, qui Christo Domino addicti, et consecrati sunt : neque ad eam rem animo concipiendam fide opus esse videatur, cum nec Judæi, nec Turcæ quidem de eo dubitent: tamen illa mysteria, que in sanctà Dei Ecclesià contineri partim declaratum est, partim in Sacramento ordinis explicabitur, mens fide tantummodo illustrata, non ullis rationibus convicta, intelligere potest. Cum igitur hic articulus non minus, quam cæteri, intelligentiæ nostræ facultatem et vires superet, jure optimo confitemur, nos Ecclesia ortum, munera, et dignitatem non humanà ratione cognoscere, sed fidei oculis intueri.

Ecclesice quis auctor.

XXII. Neque enim homines hujus Ecclesiæ auctores fuerunt, sed Deus ipse immortalis, qui eam super firmissimam petram ædificavit, teste Propheta; (2) Ipse fundavit eam Altissimus: quam ob

⁽¹⁾ Gal. 4. 26. Heb. 12. 12. Deut. 12. 11. 12. 13. 14. 18. 28. (2) Psal. 66. 5.

causam (1) hereditas Dei, et (2) Dei populus appellatur. Nec potestas, quam accepit, humana est, sed divino munere tributa. Quare quemadmodum naturæ viribus comparari non potest, ita etiam fide solum intelligimus, in Ecclesià (3) claves regni colorum esse, eique (4) potestatem peccata remittendi, (5) excommunicandi, (6) verumque Christi corpus consecrandi traditam: deinde cives, qui in ea morantur (7) non habere hic civitatem permanentem, sed futuram inquirere.

Ecclesiam credere oportet, et non in Ecclesiam.

XXIII. Unam igitur Ecclesiam sanctam, et Catholicam esse necessariò credendum est: (*) Tres enim Trinitatis personas, Patrem, et Filium, et Spiritum Sanctum ita credimus, ut in eis fidem nostram collocemus. Nunc autem mutatà dicendi formà sanctam, et non in sanctam Ecclesiam, credere profitemur: ut, hac etiam diversà loquendi ratione, Deus omnium effector à creatis rebus distinguatur, præclaraque illa omuia, que in Ecclesiam collata sunt beneficia, divinæ bonitati accepta referamus.

Hæc articuli pars diligenter explicanda.

XXIV. SANCTORUM COMMUNIONEM. Cum sanctus Joannes Evangelista de divinis mysteriis ad Fideles scriberet, cur eos in illis erudiret, hanc rationem attulit; (8) Ut et vos, inquit, societatem habeatis nobiscum, et societas nostra sit cum Patre, et cum Filio ejus Jesu Christo. Hæc societas in communione Sanctorum sita est: de quà in hoc articulo sermo habetur. (**) Utinam verò in eo explicando Ecclesiarum præsides, Pauli et aliorum Apostolorum diligentiam imitarentur. Est enim non solum

⁽¹⁾ Ps. 2. 8. (2) Osez 2. 1. (3) Matth. 16. 19. (4) Joan. 20. 23. (5) Matth. 18. 17. (6) Heb. 13. 10. (7) Heb. 13. 24. (*) Aug. serm. 131 de Temp. (8) 1. Joan. 1. 3. (**) August. in Joan. Tract. 52.

CONCILII TAIDENT. PARS. I. 115
quadam superioris articuli interpretatio, doctrinaque uberrimorum fructuum, sed etiam, quis
usus mysteriorum esse debeat, quæ Symbolo continentur, declarat: omnia enim ejus rei caustinentur, admissique constantissime perseveremus, cum gaudio gratias agentes Deo Patri, (1)
qui dignos nos fecit in partem sortis Sanctorum

In quibus Sanctorum sita sit communio.

in lumine.

XXV. In primis igitur Fideles docendi sunt hunc articulum esse illius, qui de una sancta Ecclesià Catholicà anteà positus est, veluti explicationem quamdam ; unitas enim spiritus, à quo illa regitur, efficit, ut quidquid in eam collatum est, commune sit: (†) omnium enim Sacramentorum fructus ad universos Fideles pertinet : quibus Sacramentis, veluti sacris vinculis, Christo connectuntur, et copulantur: et maxime omnium baptismo , quo , tanquam janua , in Ecclesiam ingredimur. Hac autem Sanctorum communione, Sacramentorum communionem intelligi debere, Patres in Symbolo significant illis verbis * Confiteor unum baptisma. Baptismum verò in primis Eucharistia, et deinceps cætera Sacramenta consequentur; nam etsi hoc nomen omnibus Sacramentis convenit, cum Deo nos conjungant, illiusque participes, cujus gratiam recipimus, efficiant: magis tamen proprinm est Eucharistiæ, (2) quæ hanc efficit communionem.

Sed alia etiam communio in Ecclesià cogitanda est. Quecumque cnim piè sanctèque ab uno suscipinutur, ea ad-omnes pertinent, et, ut illis prosint, charitate, (3) que non querit que sua

⁽¹⁾ Col. 1. 12. (†) Aug. lib. 19. contr. Faustum. c. 21. (*) Damase. l. 4. de fide Orthodox. cap. 12. (2) 1 Cor. 10. 16. (3) 1. Cor. 15. 5.

sunt efficitur. Id verò cum S. Ambrosii (†) testimonio comprobatur, qui locum illum psalmi explanans: Particeps ego sum omnium timentium
te, ita inquit: Sicut membrum particeps esse dicimus totius corporis, sic conjunctum omnibus
timentibus Deum. Quare Christus eam nobis orandi
formam præscripsit, ut diceremus: (1) Panem
nostrum, non meum: ac reliqua ejus generis, non
nobis tantum sed omnium saluti, et commodis
prospicientes.

Similitudo singularis.

XXVI. At verò hæc bonorum communicatio, membrorum humani corporis aptissimă similitudine in sacris litteris sæpè demonstratur. Nam in corpore multa sunt membra: (2) sed etsi multa sunt, unum tamen corpus constituunt, in quo singula proprio non autem omnia eodem munere funguntur : Nec verò omnia eamdem dignitatem habent, aut æquè utiles, et decoras functiones exequantur: nullique suum, sed totius corporis commodum, atque utilitas proposita est. Omnia deinde tam apta inter se et connexa sunt, ut si unum aliquo dolore afficitur, cætera item naturæ cognatione, et consensu doleant : si contra, benè affectum est, communis sit omnibus ille jucunditatis sensus. (*) Atque hæc eadem in Ecclesiå licet contemplari, in qua, etsi diversa sunt membra. nempe variæ nationes, Judæorum, Gentium, liberi et servi, pauperes et divites; cum tamen baptismo ipitiantur, unum corpus cum Christo fiunt, cujus ille caput est.

Nota. Unicuique prætereà in hac Ecclesia suum munus assignatum est: ut enim (3) alii in ea Apostoli, alii doctores, omnes verò publicæ utilitatis

^(†) S. Ambros. in Ps. 118. serm. 8. v. 69. (1) Matth. 6. 11. (2) 1. Cor. 12. 14. et D. (*) Aug. in Ps. 70. serm. 2. (3) 1. Cor. 12. 28. Eph. 4. 11.

CONCILII TRIDENT. PARS I. 117
sauså sunt constituti: ita aliorum est præesse, ac
docere: aliorum item parere, subjectos esse.

Qui in peccato mortali sunt, quo communionis sanctorum fructu priventur.

XXVII. At verò tot, tantisque muneribus, ac bonis divinitùs collatis illi fruuntur, qui in charitate vitam Christianam degunt, justique et chari Deo sunt.

Membra verò mortua, nimirum homines sceleribus obstricti, et à Dei gratià alienati, hoc quidens bono non privantur, ut hujus corporis membra esse desinaut: sed cùm sint mortua, fructum spiritualem, qui ad justos, et pios homines pervenit, non percipiunt, tametsi, cùm in Ecclesià sint, ad amissam gratiam, vitamque recuperandam ab iis adjuvantur, qui spiritu vivunt, et eos fructus capiunt, quorum expertes esse dubitari non potest, qui omninò ab Ecclesià sunt præcisi.

Gratiæ gratis datæ sunt dona communia.

XXVIII. Nec verò tantum communia sunt ea dona, quæ homines charos Deo, ac justos reddunt: sed gratiæ etiam gratis datæ, in quibus numerantur (1) scientia, prophetia, donum linguarum, ac miraculorum, et cætera hujus gene-ris; quæ dona malis etiam hominibus, non privatæ, sed publicæ utilitatis causa, ad ædificandam Ecclesiam conceduntur: nam sanitatis gratia, non illius, qui ca præditus est, sed ægroti curandi causa tributa est. Ac nihil tandem à verè Christiano homine possidetur, quod sibi cum cæteris omnibus commune esse non existimare debeat; quare ad sublevandam indigentium miseriam prompti ac parati esse debent : nam (2) qui hujusmodi bonis ornatus est, si viderit fratrem suum egere, nec illi subvenerit, is Dei charitatem non babere plane convincitur. Quæ cum ita se habeant,

^{(1) 1.} Cor. 14. 6. (2) 2. Joan. 3. 17.

satis constat eos, qui in hac sancta communione sunt, quadam felicitate perfrui, et verè illud dicere posse: (1) Quam dilecta tabernacula tua, Domine virtutm! concupiscit et deficit anima mea in atria Domini: et: (2) Beati qui liabitaut in domo tua, Domine!

DE ARTICULO X.

CAPUT XI.

Fides hujus articuli necessaria ad salutem.

m emissionem peccatorum. Nemo est, qui cum I videat hunc articulum de remissione peccatorum, in cæteris fidei articulis numeratum esse. duhitare possit, eo non solum divinum aliquod mysterium, sed etiam ad salutem comparandam maximè necessarium contineri. Nam anteà declaratum est, sine certa eorum fide, quæ in Symbolo credenda proponuntur, nemini ad Christianam pietatem aditum patere. Verum si id, quod per se omnibus notum esse debet, aliquo etiam testimonio confirmandum videatur, satis illud erit quod Salvator noster paulò ante ascensum in cœlum de ea re testatus est. Cum discipulis sensum aperuit, ut intelligerent Scripturas: (3) Oportebat, inquit, Christum pati, et resurgere à mor-tuis tertia die, et prædicari in nomine ejus pænitentiam et remissionem peccatorum in omnes Gentes, incipientibus ab Hierosolyma.

Munus Parochi in hoc articulo explicando.

II. Quæ verba Parochi animadverterint, facilè intelligent: cùm cætera, quæ ad religionem pertinent, Fidelibus tradenda sint, tum verò præcipuè hujus articuli diligenter explicandi magnam eis à Domino necessitatem impositam esse. Munus

⁽¹⁾ Psal. 23. 2. (2) Psal. 83. 5. (3) Luc. 24. 46.

igitur Parochi erit, quod ad hunc locum attinet, docere, non solùm peccatorum remissionem in Catholicà Ecclesià reperiri, de quà Isaias prædixerat: (1) Populus qui habitat in eà: auferetur ab eo iniquitas; (*) sed etiam potestatem peccata remittendi in eà esse.

Notent Confessarii.

Quà si ritè, et secundum leges à Christo Domino præscriptas sacerdotes utantur, verè peccata remitti, et condonari credendum est.

Culpæ et pænæ remissio fit in Baptismo.

III. Hæc autem venia, cum primum fidem prefitentes sacro Baptismo abluimur, adeò cumulatè nobis datur, ut nihil aut culpæ delendum, sive et origine contractà, sive quid proprià voluntate omissum, vel commissum sit, aut pœnæ persolvendum reliuquatur. Verum per baptismi gratiana memo tamen ab omni naturæ infirmitate liberatur: (**) quin potiùs, cum unicuique adversus concupiscentiæ motus, quæ nos ad peccata incitare non desinit, pugnandum sit, vix ullum reperias, qui vel tam acriter resistat, vel tam vigilanter salutem suam tueatur, ut omnes plagas vitare possit.

Claves regni coelorum Ecclesiæ traditæ.

IV. Cùm igitur necesse fuerit in Ecclesià potestatem esse peccata remittendi, alià ctiam ratione, quam Baptismi Sacramento, claves regni colorum illi concreditæ sunt, quibus possint unicuique poenitenti etiamsi usque ad extremum vitæ diem peccasset, delicta condonari. Clarissima hujus rei testimonia in sacris litteris habemus: nam apud sanctum Matthæum Dominus ità ad Petrum loquitur: (2) Tibi dabo claves regni colorum, et quodcumque ligaveris super terram, crit ligatum

⁽¹⁾ Isa. 55. 24. (*) Aug. homil. 49. cap. 3. (**) Tridentsess. 5. cam. 5. Aug. L. s. do peccat, merit. c. 28. (2) Matth.

et in cœlis: et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in cœlis. Item: (1) Quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata et in cœlo: et quæcumque solveritis super terram, erunt soluta et in cœlo. Deinde sanctus Joannes testatur Dominum, cùm insufflàsset Apostolis, dixisse: (2) Accipite Spiritum Sanctum: quorum remiseritis, peccata, remittuntur eis; et quorum relinueritis, retenta sunt.

Nullum peccatum quin possit in Ecclesia remitti.

V. Neque verò existimandum est hanc potestatem certis quibusdam peccatorum generibus definitam esse : nullum enim tam nefarium facinus. vel admitti, vel cogitari potest, cujus remittendi potestatem sancta Ecclesia non habeat; (*) quemadmodum etiam nemo adeò improbus et scelesdus fuerit, quem si erratorum suorum verè pœniteat, certa ci veniæ spes proposita esse non debeat. Sed neque hæc eadem potestas ita circumscribitur, ut præfinito solum aliquo tempore ca uti liceat, nam quâcumque horâ peccator ad sanitatem redire voluerit, rejiciendum non esse docuit Salvator noster, cum (3) principi Apostolorum interroganti quoties peccatoribus ignoscendum esset, an septies, respondit: non septies, sed usque septuages septies.

Hæc potestas est penes Episcopos et Sacerdotes.

VI. Verum si ministros divinæ hujus potestatis spectemus, ea minus late patere videbitur. Dominus enim non omnibus, sed Episcopis tantum, et sacerdotibus tam sancti muneris potestatem dedit.

(**) Idem etiam censendum erit quod ad rationem ejus potestatis exercendæ pertinet: nam per Sa-

⁽¹⁾ Matth. 18, 18, (2) Joan. 20, 15, (*) Ambr. lib. 1. de pant. c. 1. et 2. Aug. in Ench. c. 95, (3) Matth. 18, 21, 22, (**) Trid. sess. 14, c. 6. Hier. Epist. 1, post med. Amb. de Cain et Abel. c. 4.

cramenta solum si eorum forma servetur, peccata remitti possunt: aliter verò nullum jus à peccatis solvendi Ecclesize datum est, ex quo sequitur, tum sacerdotes, tum Sacramenta ad peccata condonanda veluti instrumenta valere: quibus Christus Dominus auctor ipse, et largitor salutis remissionem peccatorum, et justitiam in nobis efficit.

Remissio peccatorum quanta sit gratia.

VII. Ut autem Fideles coeleste boc munus, quod singulari in nos Dei misericordià Ecclesiæ donatum est, magis suspiciant, atque ad ejus usum et tractationem, ardentiori pietatis studio accedant, conabitur Parochus hujus gratize dignitatem et amplitudinem demonstrare. Ea autem ex loc potissimum perspicitor, si cuius virtutis sit peccata remittere, et homines ex injustis justes reddere, diligenter expositum fuerit. (†) Constat enim infinità et immensà Dei vi hoc effici, quam camdem in excitandis mortuis, et in mundi creatione necessariam esse credimus. Quod si etiam, ut (††) Augustini sententia confirmatur, majus opus existimandum est, aliquem ex impio pium facere, quam cœlum et terram ex nihilo creare. ipsa creatio non nisi ex infinità virtute possit existere: consequens est, ut multo magis peccatorum remissio infinitze potestati tribuenda sit. Quare verissimas esse priscorum Patrum voces agnoscimus, quibus confitentur ab uno Deo peccata hominibus condonari, neque ad alium auctorem, quam ad summam ejus bonitatem, et potentiam, tam mirificum opus referendum esse. (1) Ego sum, inquit ipse Dominus per Prophetam, ego sum ipse, qui deleo iniquitates tuas. Nam scelerum remittendorum eadem ratio videtur esse, quam in pecunia debità servare

^(†) Trid. sess. 6. c. 7. et sess. 14. 1. s. Ang. Tract. 72. in Joan. (††) Aug. lib. 1. de pecc. merit. c. 25. 1. 50. Hom. Hom. 25. Ambr. de Abel. cap. 4. (1) Ess. 45. 25.

oportet. Quemadmodum igitur à nemine, nisi à creditore, pecunia quæ debetur, remitti potest : ita, cùm uni Deo peccatis obstricti simus [siquidem quotidiè oramus : (1) Dimitte nobis debita nostra] perspicuum est, à nemine, præter illum, debita nobis condonari posse.

Potestatem dimittendi peccata primus habuit Christus.

VIII. Hoc verò admirabile et divinum munus, antequam Deus homo fieret, nulli creatæ naturæ impertitum est. Primus omnium Christus Salvator noster, ut homo, cum idem verus Deus esset, hoc munus à cœlesti Patri traditum accepit: (2) Ut sciatis, inquit, quia Filius hominis habet potestatem in terrà dimittendi peccata, ait paralytico: Surge, tolle grabatum tuum, et vade in domum tuum. Cùm igitur homo factus esset, ut hominibus hanc peccatorum veniam largiretur, priusquam in cœlum asceuderet, ut ibi ad dexteram Dei in perpetuum sederet, eam potestatem Episcopis, et Presbyteris in Ecclesià concessit: quanquàm ut antea docuimus, Christus suà auctoritate: cæteri, ut ejus ministri, peccata dimittunt.

Potestas remittendi peccata maximum donorum Christi.

IX. Quamobrem, si quæ infinità virtute effecta sunt, maximè admirari, et suspicere debemus satis intelligimus pretiosissimum hoc munus esse, quod Christi Domini benigaitate Ecclesiæ donatum est. Sed ipsa etiam ratio, qua Deus, clementissimus Pater, mundi peccata delere constituit, animos Fidelium ad hujus beneficii magnitudinem contemplandam vehementer excitabit: sanguine enim unigeniti Filii sui scelera nostra expiari voluit, ut pænam, quam nos pro peccatis comme-

⁽¹⁾ Matth. 6. 12. (2) Matth. 9. 6. Marc. 2. 9. 10.

ruimus, ultrò ille persolveret: (1) justusque pro injustis damnaretur, innocens pro reis morte acerbissimà afficeretur. Quare cum animo cogitabitur. (2) nos non corruptibilibus auro et argento redemptos esse, sed pretioso sanguine quasi agni immaculati Christi, et incontaminati: facile statuemus, nihil nobis salubrius contingere potuisse hac remittendi peccata potestate, qua inexplicabilem Dei providentiam, summamque erga nos charitatem ostendit.

Peccatum mortale quantum malum.

X. Ex hac autem cogitatione maximus fructus ad omnes perveniat necesse est, nam qui Deum mortali aliquo peccato offendit, quidquid meritolum ex Christi morte et cruce consecutus est, statim amittit, et omninò paradisi aditu, quem priùs interclusum Salvator noster passione sua omnibus patefecit, prohibetur. Quod quidem cum in mentem venit, facere non possumus quin humanæ miseriæ consideratio vehementer sollicitos nos habeat. Verùm si animum ad hanc admirabilem potestatem referemus, que Ecclesiæ divinitùs tributa est, et hujus articuli fide confirmati, oblatam unicuique facultatem credamus, ut possit divina ope adjutus in pristinum dignitatis statum restitui: tunc verò cogimur summo gaudio, et lætitià exultare, et immortales Deo gratias agere. Ac profectò, si grata, et jucunda medicamenta videri solent quæ medicorum arte, et industrià, cum gravi aliquo morbo laboramus, parantur: quanto jucundiora esse debent ea remedia, qua-Dei sapientia ad animorum curationem, atque adeò ad vitam reparandam instituit? cum præsertim non quidem dubiam salutis spem, ut medicinæ illæ, quæ corporibus adhibentur, sed certissimam iis qui sanari cupiunt, salutem afferant.

^{(1) 1.} Pet. 3. 18. (2) 1. Pet. 1. 18. 19.

Beneficio remissionis peccatorum diligenter utendum,

XI. Erunt igitur Fideles hortandi pestquam tam ampli et præclari muneris dignitatem cognoverint, ut illud etiam studeant ad suum commodum religiose convertere. Vix enim fieri potest ut qui re utili et necessaria non utatur, eam contemnere non existimetur: præsertim verò cum Dominus hanc potestatem remittendi peccata ea re tradiderit Ecclesiæ, ut omnes hoc salutari remedio uterentur. Nam quemadmodum nemo sine Baptismo expiari potest; ita quicamque Baptismi gratiam, mortiferis sceleribus amissam recuperare voluerit, ad aliud expiationis genus, nimirum pænitentiæ Sacramentum confugiat necesse est.

Facilitate veniæ obtinendæ non abutendum.

XII. Verùm hoc loco admonendi sunt Fideles, ne, tam amplà veniæ facultate proposità, quam etiam nullius temporis termino definiri declaravimus, vel ad peccandum faciliores, vel ad resipiscendum tardiores reddantur: in altero enim cùm injuriosi (*) et contumeliosi in hanc divinam potestatem manifestè deprehendantur, indigni sunt, quibus Deus misericordiam suam impertiatur: in altero verò magnoperè verendum est, ne morte præoccupati, frustrà peccatorum remissionem confessi fuerint, quam tarditate, et procrastinatione meritò amiserunt.

DE ARTICULO XL

CAPUT XII.

Fides hujus articuli quàm necessaria,

I. CARNIS RESURRECTIONEM. Magnam hujus articuli vim esse ad fidei nostræ veritatem stabiliendam id maximè ostendit, quòd divinis litte-

^(*) Aug. in Joan. Tract. 33. et lib. 50. Hom. Hom. 41. 1. Amb. lib. 2. de pænit. e. 1. 2. et 13.

ris non solum credendus Fidelibus proponitur. sed multis etiam rationibus confirmatur. Ouod quidem cum in aliis Symboli articulis vix fieri videamus, intelligi potest, boc veluti firmissimo fundamento salutis nostræ spem nixam esse : nam, ut Apostolus ratiocinatur: (1) Si mortnorum resurrectio non est, neque Christus resurrexit, quod si Christus non resurrexit, inanis est pradicatio nostra, inanis est et fides vestra. In eo igitur explicando Parochus non minús opera et studii ponet, quèm in eo evertendo multorum impietas laboravit : magnas enim et præclaras utilitates ex ea cogitatione ad Fidelium fructum redundare paulò post demonstrabitur.

Cur hominum resurrectio, carnis resurrectio appelletur.

II. Sed hoc imprimis attendere oportebit, resurrectionem hominum in hoc articulo, carnis resurrectionem appellari, quod quidem sine causà factum non est. Nam docere voluerunt Apostoli id, quod necessariò ponendum est, animam esse immortalem; quare ne quis forte cam simul cum corpore internisse, utrumque verò in vitam revocari existimaret, cum animam plurimis sacrarum litterrarum (2) locis immortalem esse plenè constet. ob eam rem carnis tantum suscitandæ mentio in articulo facta est. Et quanquam sæpè etiam in sacris Scripturis caro integrum hominem, ut est apud Isaiam: (3) Omnis caro fœnum: et apud sanctum Joannem: (4) Et Verbum caro factum est, significet; hoc tamen loco carnis vox corpus declarat, ut duarum partium animæ et corporis, quibus homo constat, alteram tantum, nempe corpus corrumpi, et in pulverem terræ, ex quà compactum est, redire; animam verò incorruptam manere intelligamus.

^{(1) 1.} Cor. 15. 15. 14. (2) Sap. 2. 25. et 5. 4. Matth. 10. 12. 22. (5) Isa. 40. 6. (4) Joan. 1. 14.

Anima non dicenda est resurgere.

III. At verò cum nemo, nisi mortuus fuerit, ad vitam revocetur, anima propriè non dicitur resurgere. Carnis quoque mentio facta est, illius hæresis confutandæ causa, quæ vivo Apostolo, (1) Hymenæi, et Phileti fuit, qui asserebant, cum de resurrectione in Scripturis sacris ageretur, non de corporea, sed de spirituali, qua a morte peccati ad vitam innocentem resurgitur, accipiendum esse. Itaque his verbis planum sit, eum errorem tolli et veram corporis resurrectionem confirmari.

Carnis resurrectio ut probanda.

IV. Verum Parochi partes erunt hanc veritatem illustrare exemplis ex veteri noveque testamento, et ex omni Ecclesiatică historia depromptis. Alii enim ab (2) Helia, et (3) Eliseo in veteri testamento: alii præter eos, quos (4) Christus Dominus à morte excitavit, à (5) sauctis Apostolis, aliisque permultis ad vitam revocati sunt quæ resurrectio multorum hujus articuli doctrinam confirmat. Ut enim plures à morte excitatos credimus ita universos ad vitam revocatum iri credendum est: quin etiam præcipuus fructus, quem nos ex hujusmodi miraculis capere debemus, ille est, ut summam fidem huic articulo tribuamus. Sunt multa testimonia, qua Parochis, qui in sacris litteris mediocriter versati sunt, facile occurrent: illustriora verò loca sunt in veteri quidem testamento, quæ leguntur apud Job, cum ait, (6) se in carne sua conspecturum Deum suum: et apud Danielem de eis, (7) qui in pulyere terræ dormiunt, alios in vitam æternam, alios in opprobrium sempitergum evigilaturos: in novo autem Testamento, quæ sanctus

⁽¹⁾ Tim. 2. 17. (2) 3 Reg. 11. 19. (3) 4. Reg. 4. 34. et 13. 21. (4) Matth. 9. 25. Luc. 7. 14. 16. Joan. 11. 45. 44. (5) Actor. 9. 40. et 20. 10. (6) Joh. 9. 26. (7) Dan. 12. 2.

CONCILII TRIDENT. PARS I. 127
Matthæus refert de disputatione, (1) quam Dominus cum Sadducæis habuit: præter ea, quæ
Evangelistæ (2) narrant de extremo judicio. Atque huc etiam referenda sunt, quæ Apostolus ad
Corinthios, et ad Thessalonicenses (4) scribens,
accurata oratione disseruit.

Similitudines quibus resurrectio illustratur.

V. Sed quamvis hoc fide certissimum sit, multum tamen proderit, vel exemplis, vel rationibus ostendere, id, quod fides credendum proponit, à naturà, aut ab humanæ mentis intelligentià non abhorrere. Itaque Apostolus quærenti quomodò resurgerent mortui, sic respondit: (5) Iusipiens tu! quod seminas, non vivificatur, nisi priùs moriatur; et quod seminas, non corpus, quod futurum est, seminas, sed nudum granum, ut puta tritici; aut alicujus cæterorum, Deus autem dat illi corpus sicut vult. Et paulò post inquit: Seminatur in corruptione, surget in incorcuptione. Ad eam similitudinem multas prætereà adjungi posse sanctus (*) Gregorius ostendit : Lux enim, inquit, quotidiè quasi moriendo oculis subtrahitur, et rursus quasi resurgendo revocatur; et arbusta viriditatem amittunt, et rursus quasi resurgendo reparantur: et semina putrescendo moriuntur, et rursum germinando resurgunt.

Rationibus probatur resurrectio.

VI. Rationes illæ prætereà, quæ ab Ecclesiasticis Scriptoribus afferuntur, satis ad eam rem probandam accommodatæ videri possunt.

Prima.

Ac primum quidem, cum animæ immortales sint, et tanquam pars hominis ad humana cor-

⁽¹⁾ Matth. 22. 31. (2) Joan. 5. 25. 28. 29. (3) 1. Corinth-15. (4) 1. Thess. 4. 15. (5) 1. Cor. 15. 36. etc. (*) S. Greglib. 14. moral. c. 28. 92.

pora naturalem propensionem habeant, eas à corporibus sejunctas perpetuò manere, præter naturam existimandum est.

Secunda.

Quoniam verò quod naturæ adversatur, ac violentum est, diuturnum esse non potest, consentaneum fore videtur, ut denuò cum corporibus jungantur: ex quo etiam sequitur, ut corporum resurrectio futura sit: Quo quidem argumentandi genere Salvator ipse noster usus est, (1) cum adversus Sadducæos disputans, ex animarum immortalitate, corporum resurrectionem conclusit.

Tertia.

Deindè cum malis supplicia, bonis præmia à justissimo Deo sint proposita: (*) ex illis verò quam plurimi, antequam debitas pœnas persolvant, ex his magna ex parte nullis affecti virtutis præmiis è vità decedant : necesse est iterum animas cum corporibus conjungi, ut pro sceleribus, aut rectè factis corpora, quibus veluti peccati sociis homines utuntur, una cum anima pœna, aut præmio afficiantur. Oui locus diligentissimè tractatus est à sancto (†) Chrysostomo in homilia ad populum Antiochenum. Quare Apostolus, cum de resurrectione disseret : (2) Si in hac vità, inquit, tantum in Christo sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus. Quæ quidem verba nemo ad animæ miseriam referri existimabit : quæ cum immortalis sit, quamvis corpora non resurgerent, in futura tamen vita beatitudine frui posset : verum de toto homine intelligenda sunt. Nisi enim corpori debita pro laboribus præmia reddantur, necesse est vt, qui, quemadmodum Apostoli tot ærumnas et cala-

⁽¹⁾ Matth. 22, 33. (*) Damasc. libr. 4. de fide Orthod. cap. 28. Ambr. lib. de fide resur. (†) S. Chrysost. Homil. 49 et 50. (2) 1. Cor. 15. 19.

Concilii Tribent. Pars I.

mitates in vità perpessi sunt, omnium sint miserrimi. Idem verò multò apertius docet ad Thessalonicenses his verbis: (x) Gloriamur in Ecclesiis
Dei pro patientià vestrà, et fide in omnibus persecutionibus vestris, et tribulationibus, quas
sustinetis in exemplum justi judicii Dei, ut digni
habeamini in regno Dei, pro quo et patimini: si
tamen justum est apud Deum retribuere tribulationem iis qui vos tribulant, et vobis qui tribulamini, requiem vobiscum in revelstione Domini
Jesu de cœlo, cum Angelis virtutis ejus, in
flamma ignis dantis vindictam iis, qui non noverunt Deum, et qui non obediunt Evangelio Domini nostri Jesu Christi.

Quarta.

Adde etiam non posse homines, quandiù anima à corpore sejuncta est, plenam felicitatem, et bonis omnibus cumulatem adipisci. Ut enim quælibet pars, à toto separata, imperfecta est: ita etiam anima quæ corpori non est adjuncta: ex quo sequitur, ut illi ad summam felicitatem nihil desit, corporum resurrectionem necessariam esse. His igitur atque aliis hujusmodi rationibus Parochus Fideles in hoc articulo erudire poterit.

Varia resurgentium conditio.

VII. Explicare prætereà diligenter oportebit ex Apostoli doctrinà, quinam ad vitam suscitandi sint; nam ad Corinthios scribens: (2) Sicut in Adam, inquit, omnes moriuntur, ita et in Christo omnes vivificabuntur. Omni itaque malorum bonorumque discrimine remoto, omnes à mortuis, quanquam non omnium par conditio futura est, resurgent: (3) qui bona fecerunt in resurrectionem vitæ, qui verò mala egerunt, in resurrectionem judicii.

^{(1) 2.} Thess. 1. 4. et d. (2) 1. Cor. 15. 22. (5) Joan. 5.

Omnes resurgemus.

VIII. Cùm autem omnes dicimus, tam eos intelligimus, qui adventante judicio mortui jam erunt, quam eos qui morientur. Huic enim sententiæ, quæ asserit omnes morituros esse, nemine excepto, Ecclesiam acquiescere, ipsamque sententiam magis veritati convenire, scriptum reliquit sanctus (*) Hieronymus : idem sentit (**) et sanctus Augustinus. Neque verò huic sententiæ repugnant Apostoli verba, (1) ad Thessalonicenses scripta: Mortui qui in Christo sunt, resurgent primi : deinde nos, qui vivimus, qui relinquimur, simul rapiemur cum illis in nubibus obviam Christo in aera. Nam sanctus Ambrosius, (†) cum ea explanaret, ita inquit : In ipso raptu mors præveniet, et quasi per soporem, ut egressa anima in momento reddatur: cum enim tollentur, morientur, ut pervenientes ad dominum, præsentia Domini recipiant animas, quia cum Domino mortui esse non possunt. Eademque sententia comprobatur sancti (1-1) Augustini auctoritate, in libro de Civitate Dei.

Proprium corpus cujusque resurget.

IX. Cùm verò multum referat nobis certò persuaderi hoc ipsum, atque adeo idem corpus, quod uniuscujusque proprium fuit, quamvis corruptum sit, et in pulverem redierit, tamen ad vitam suscitandum esse, illud etiam Parochus accurate explicandum suscipiet. Hæc Apostoli est sententia, cùm inquit: (2) Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem: eà voce, Hoc, proprium corpus apertè demonstrans. Job etiam de eo clarissimè vaticinatus est: (3) Et in carne meà, inquit, videbo Deum, quem visurus sum ego ipse, et oculi mei conspecturi sunt, et non

^(*) Hier. Epist. 152. (**) Aug. de Civ. Dei lib. 20. c. 20. (1) 1. Thoss. 4. 16. (†) In 1. Ep. ad Thess. c. 4. (††) Lib. 20. c. 20. (2) 1. Cor. 15. 53. (3) Job. 19. 26.

CONCILI'S TRIBERT. PARS I.

alius. Hoc idem colligitur ex ipsius resurrectionis definitione: est enim resurrectio, auctore (*) Damasceno, ad eum statum, undè cecideris, revocatio. Deniquè si consideremus, cujus rei causa resurrectionem futuram paulò ante demonstratum est, nihil erit, quod cujusquam animum hâc in re dubium facere possit. Idcircò autem corpora excitanda esse docuimus, (i) ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum. Hominem igitur ex ipso corpore, cujus operà vel Deo, vel demoni, servivit, resurgere oportet; ut cum eodem corpore triumphi coronas et præmia consequatur, aut pænas et supplicia miserrimè perferat.

Quo in statu corpord resurgent.

X. Negue verò corpus tantum resurget, sed quidquid ad illius naturæ veritatem, atque ad hominis decus et ornamentum pertinet, restituendum est. Præclarum ea de re (†) sancti Augustini testimonium legimus : Nihil tunc vitii. inquit, in corporibus existet : si aliqui plus pinguedine obesi, et crassi exstiterint, non totam corporis molem assument, sed quod illam habitudinem superabit, reputabitur superfluum; et è diverso, quecumque vel morbus, vel senium confecit in corpore, reparabitur per Christum virtute divinà; ut si aliqui propter macrorem fuerint graciles, quia Christus non solum nobis corpus reparabit, sed quidquid per miseriam hujus vitæ fuerit nobis ademptum. Item alio loco: (††) Non resumet homo capillos, quos habuerit, sed quos decuerit, juxta illud : (2) Omnes capilli capitis vestri numerati sunt, qui secundum divinam sapientiam sunt reparandi.

^(*) Damasc. lib. 4. de fide Orthod. 28. (1) 2. Cor. 5. 10. (†) S. August. l. 22. de Civit. Dei c. 19. 20. 21. et Ench. c. 80. 87. 88. 89. Hieron. Epist. 59. 61. (††) S. Aug. Ench. cap. 89. (2) Matth. 10. Se.

Nemo mancus post resurrectionem.

XI. In primis verò, quoniam membra ad veritatem humanæ naturæ pertinent, simul restituentur omnia : qui enim vel ab ipso ortu oculis capti sunt, vel ob aliquem morbum lumina amiserunt, claudi, atque omninò manci, et quibusvis membris debiles integro ac perfecto corpore resurgent : aliter enim anima desiderio, quæ ad corporis conjunctionem propensa est, minime satisfactum esset : cujus tamen cupiditatem in resurrectione explendam esse, sine dubitatione credimus. Prætereà, satis constat resurrectionem æquè, ac creationem, inter præcipua Dei opera numerari. Quemadmodum igitur omnia à Deo initio creationis perfecta fuerunt, ita etiam in resurrectione futurum omninò affirmare oportet.

Cicatrices Martyribus ad gloriam, nesariis ad miseriam post resurrectionem supererunt.

XII. Neque id de martyribus solùm fatendum est, de quibus sanctus * Augustinus ita testatur : Non erunt absque illis membris : non enim posset illa mutilatio non esse corporis vitium : alioquin, qui capite truncati sunt, deberent sine capite resurgere : verumtamen exstabunt in eorumdem membrorum articulis gladii cicatrices refulgentes super omne aurum et lapidem pretiosum, veluti et cicatrices vulnerum Christi : quo de improbis quoque verissimè dicitur; etsi illorum culpà membra amputata fuerint : nam quò plura membra habebunt, tanto acerbiori dolorum cruciatu conficientur: quare illa membrorum restitutio, non ad eorum felicitatem, sed calamitatem, ac miseriam est redundatura : cum merita non ipsis membris, sed personæ, cujus corpori conjuncta sunt adscribantur : nam iis, qui pœnitentiam

^(*) Lib. 22. de Civit. Dei c. 20.

CONCILII TRIDENT. PARS I. 133
egerint, ad præmium: illis verò, qui eamdem
contempserint, ad supplieium restituentur. Hæc
verò si à Parochis attentè considerentur, nunquam eis rerum et sententiarum copia deerit ad
excitandos, inflammandosque pietatis studio Findeliun animos, ut vitæ hujus molestias, et ærum
nas cogitantes, beatam illam resurrectionis gloriam, quæ justis et piis proposita est, avidè
exspectent.

Immortalia resurgent corpora.

XIII. Sequitur nunc ut Fideles intelligant, si ea spectemus, quæ corporis substantiam constituunt, quamvis illud ipsum, atque idem corpus à mortuis revocari oporteat, quod anteà extinctum fuerat; longè aliam tamen, et diversam ejus conditionem fore; ut enim castera omittamus, in eo maximè resurgentium corpora omnia à scipsis different; quòd, cum anteà mortis legibus subjecta essent, posteaquam ad vitam suscitats fuerint, sublato bonorum, malorumque discrimine, immortalitatem assequetur.

Unde fiunt corpora immortalia.

XIV. Quam quidem admirabilem naturæ restitutionem insignis Christi victoria meruit, quam de morte reportavit, quemadmodum sacrarum Scripturarum testimonia nos admonent: scriptum est enim: (1) Præcipitabit mortem in sempiternum. Et alibi: (2) Ero mors tua, ò mors! quod explicans Apostolus, inquit: (3) Novissimè inimica destruetur mors; et apud sanctum Joannem legimus: (4) Mors ultra non erit. Decebat autem maximè, Christi Domini merito (5) quo mortis imperium eversum est, peccatum Adæ, lengo intervallo superari: eidem etiam divinæ justitiæ consentaneum fuit, ut boni beata vità perpetuò

H

⁽¹⁾ Esa. 25. 8. (2) Usez 15. 14. (3) 1. Cor. 15. 26. (4) Apoc. 21. 4. (5) Heb. 2. 14.

fruerentur: mali verò sempiternas pœnas luentes, (1) quærerent mortem, et non invenirent: optarent mori, et mors fugeret ab eis. Atque hæc quidem immortalitas bonis malisque communis erit.

Quatuor gloriæ corporum dotes.

XV. Habebunt prætered Sanctorum rediviva corpora insignia quædam, et præclara ornamenta, quibus mulió nobiliora futura sint, quam unquam anted fuerint. Præcipua verò sunt quatuor illa, quæ dotes appellantur, ex Apostoli doctrina à patribus observatæ. De his August. serm. 99. de Tempore Ambros. in com. in s. ad Cor. c. 15.

Impassibilitas.

Earum prima est impassibilitas, munus scilicet, et dos, quæ efficiet, ne molesti aliquid pati, ullove dolore, aut incommodo affici queant: nihil enim aut frigorum vis, aut flammæ ardor, aut aquarum impetus obesse eis poterit. (2) Seminatur, inquit Apostolus, in corruptione, surget in incorruptione. Quod autem impassibilitatem potius, quam incorruptionem Scholastici appellarint, ea causa fuit, ut, quod est proprium corporis gloriosi, significarent: non enim impassibilitas illis communis est cum damnatis, quorum corpora licet incorruptibilia sint, æstuare tamen possunt, atque algere, variisque cruciatibus affici.

Claritas.

Hanc consequitur claritas, quà Sanctorum corpora tanquam sol, fulgebunt : ita enim apud sanctum Matthæum testatur Salvator noster: (3) Justi inquit, fulgebunt sicut sol in regno Patris eorum. Ac ne quis de eo dubitaret, (4) suæ transfigurationis exemplo declaravit. Hanc inter-

⁽¹⁾ Apoc. 9. 6. (2) 1. Cor. 15. 42. (3) Matth. 13. 43. (4) Matth. 17. 2.

dum Apostolus gloriam, modò claritatem appellat : (1) Reformabit, inquit, corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ. Et rursum: (2) Seminatur in ignobilitate, surget in gloria. Hujus etiam glorize imaginem quamdam vidit populus Israel in deserto, (3) cum facies Moysis ex colloquio et præsentia Dei ita colluceret, ut in eam filii Israel oculos intendere non possent. Est verò claritas liæc fulgor quidam ex summa animæ felicitate ad corpus redundans, ita ut sit quædam communicatio illius beatitudinis, qua anima fruitur: quomodo etiam anima ipsa beata efficitur quòd in eam pars divina felicitatis derivetur. Hoc verò munere non. aquè omnes, perinde ac primo ornari credendum est. Erunt quidem Sanctorum corpora omnia æque impassibilia, sed eumdem splendorem non habebunt : nam , ut testatur Apostolus : (4) Alia claritas solis, alia claritas lunze, et alia claritas stellarum : stella enim à stellà differt in claritate, sic et resurrectio mortuorum.

Agilitas.

Cum hac dete conjuncta est illa, quam agilitatem vocant, qua corpus ab onere, quo nunc premitur, liberabitur : facillimèque in quamcumque partem anima voluerit, ila moveri poterit, ut ea motione nihil celerius esse queat : quemadmodum apertè sanctus (*) Augustinus, in libro de Civitate Dei, et (†) Hieronymus, in Isaiam, docuerunt. Quare ab Apostolo dictum est: (5) Seminatur in infirmitate, surget in virtute.

Subtilitas.

His verò addita est, que vocatur subtilitas; cujus virtute corpus anime imperio omniuò sub-

⁽¹⁾ Phil. 3. 21. (2) 1. Cor. 15. 43. (3) Exod. 34. 20. et d. 2. Cor. 3. 7. (4) 1. Cor. 15. 41. (*) Aug. de Civ. Dei lib. 11. c. 18. et so. et lib. 22. c. 11. (†) Hieronym. in Isaiam, cap. 40. (5) 1. Cor. 15. 43.

jicietur, eique serviet, et ad nutum præsto erit: quod ex illis Apostoli verbis ostenditur: (1) Seminatur, inquit, corpus animale, surget corpus spirituale. Hæc ferè sunt præcipua capita, quæ in hujus articuli explicatione tradenda erunt.

Quot et qui fructus ex hoc articulo capiantur.

XVI. Ut autem Fideles sciant, quem fructum ex tot, tantorumque mysteriorum cognitione capere possint.

Primus.

Primum declarare oportebit, maximas à nobis Deo gratias agendas esse, qui (2) hæc sapientibus absconderit, et revelaverit parvulis. Quot enim viri vel prudentiæ laude præstantes, vel singulari doctrina præditi, in hac tam certa veritate cæci planè fuerunt? Quod igitur nobis illa patefecerit, quibus ad eam intelligentiam aspirare non licehat, est quod summam ejus benignitatem, et clementiam perpetuis laudibus celebremus.

Secundus.

Deinde magnus etiam ille fructus ex hujus articuli meditatione consequetur, quòd scilicet in eorum morte, qui nobis necessitudine, vel benevolentià conjuncti sunt, facilè tum alios, tum nos ipsos consolabimur; quo quidem genere consolationis Apostolum usum esse constat, cum ad Thessalonicenses (3) de dormientibus scriberet.

Tertius.

Sed in omnibus etiam aliis ærumnis, et in calamitatibus, futuræ resurrectionis cogitatio summam nobis doloris levationem afferet: quemadmodum sancti Job exemplo didicimus, qui una hae spe afflictum, et mærentem animum sustentabat, fore aliquando, ut in resurrectione Dominum (4) Deum suum conspiceret.

^{(1) 1.} Cor. 15. 44. (2) Matth. 11. 25. (3) 1. Thess. 4. 13. (4) Job. 19. 25.

Quartus.

Prætereà, hoc plurimum valebit ad persuadendum fidelibus populis, ut rectam vitam, integram, ab omnique prorsus peccati labe puram agere quam diligentissimè curent: si enim cogitaverint ingentes illas divitias, quæ resurrectionem consequuntur, ipsis propositas esse, facilè ad virtutis et pietatis studia allicientur.

Quintus.

Contrà verò nulla res majorem vim habitura est ad comprimendas animi cupiditates, hominesque à sceleribus avocandos, quàm si sæpiùs admoneantur, quibusnam malis, et cruciatibus, improbi afficiendi sunt, (1) qui extremo illo die procedent in resurrectionem judicii.

DE ARTICULO XILA

Cur hic articulus in Symbolo sit ultimus.

L TITAM ETERNAM. Sancti Apostoli, duces nostri, symbolum, quo fidei nostræ summa continetur, æternæ vitæ articulo claudi, et terminari voluerunt; tum quia post carnis resurrectionem nihil aliud Fidelibus expectandum est, nisi æternæ vitæ præmium; tum verd, ut perfecta illa felicitas, et bonis omnibus cumulata nobis semper ante oculos versaretur, doceremurque in ea mentem et cogitationes nostras omnes defigendas esse. Quare Parochi in erudiendis Fidelibus nunquam intermittent, præmiis æternæ vitæ propositis, corum animos accendere, ut quæcumque vel disticillima Christiani nominis causa subeunda esse docuerint, facilia, atque adeo jucunda existiment, promptioresque ad parendum Deo, et alacriores reddantur.

⁽¹⁾ Joan. 5. 29.

Quæ sit hujus articuli disciplina.

II. Sed quoniam sub his verbis, quæ ad beatitudinem nostram declarandam hoc loco usurpantur. plurima mysteria in occulto latent, ea sic aperienda sunt, ut quantum cujusque ingenium ferat, omnibus patere possint. Admonendi igitur sunt Fideles his vocibus, vitam æternam, non magis perpetuitatem vilæ, cui etiam dæmones, sceleratique homines addicti sunt, quam in perpetuitate beatitudinem, quæ beatorum desiderium expleat, significari. Atque ita intelligebat legisperitus ille, qui à Domino Salvatore nostro, (1) quid sibi faciendum esset, ut vitam æternam possideret, in Evangelio quæsivit; perindè ac si diceret : Quænam mihi præstanda sunt . ut ad eum locum, ubi perfectà felicitate frui liceat, perveniam? In hunc verò sensum sacræ litteræ hæc verba accipiunt, ut (2) multis in locis licet animadvertere. (*) Hoc verò potissimum nomine summa illa beatitudo appellata est, ne quis existimaret eam in rebus corporeis et caducis, que eterna esse non possunt consistere.

Cur beatitudo vita æterna appelletur.

III. Neque enim hæc ipsa beatitudinis vox satis explicare poterat quod quærebatur, præsertim cum non defuerint homines inanis cujusdam sapientiæ opinione inflati, qui summum bonum in iis rebus ponerent, quæ percipiuntur sensibus; hæc enim pereunt, et veterascunt; beatitudo verò nullo temporis termino definienda est, quin potius terrena hæc longissimè à vera felicitate absunt; à qua is quam maximè recedit, qui mundi amore, et desiderio tenetur: scriptum est enim: (3) Nolite diligere mundum, neque ea qui in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo. Et paulò post: (4) Mun-

⁽¹⁾ Luc. 18 18. (2) Matth. 19. 29. et 25. 46. Rom. 6. 22. (*) Aug. de Civ. Dei. l. 19. c. 11. (3) 1. Joan. 2. 15 (4) 1. Joan. 2. 17.

dus transit, et concupiscentia ejus. Hæc igitur Parochi Fidelium mentihus imprimenda diligenter curabunt, ut mortalia contemnere, nullamque in hac vita, in qua non cives, (1) sed advenæ sumus, felicitatem obtineri posse in animum iuducant. Quanquam hic etiam spe meritò beati dicemur, si abnegantes impietatem, ac secularia desideria, sobriè, et justè, et piè vixerimus in hoc seculo, expectantes beatam spem, et adventum gloriæ magni Dei, et Salvatoris nostri Jesu Christi. Hæc autem cum permulti, qui sibi ipsis (2) sapientes videbantur, minus intelligerent. et in hac vita felicitatem quærendam putarent, stulti facti sunt, et in maximas calamitates inciderunt.

Beatitudinem æternam esse oportere.

IV. Sed illud prætereà ex vi hujus nominis: Vitam æternam, percipimus semel adeptam felicitatem amitti nunquam posse, ut falsò nonnulli suspicati sunt: nam felicitas ex omnibus bonis sine ulla mali admistione cumulatur; qua cum hominis desiderium expleat, in æterna vita necessariò consistit : neque enim potest beatus non magnoperè velle ut illis bonis quæ adeptus est; sibi perpetuo frui licat. Quare, nisi ea possessio stabilis, et certa sit, maximo cruciatu timoris angatur necesse est. Vide Aug. de Civ. Dei lib. 12. c. 20. lib. 22. c. 29 et 30. de libero arbitrio cap. 25. de verb. Domini sermon. 64. et serm. 37. de Sanctis.

Æterna beatitudo verbis explicari nequit.

V. Verum, quanta sit beatorum, qui in cœ-Lesti patria vivunt, felicitas, eaque ab ipsis tan-🖴 um, præteren a nemine comprehendi possit. ipsæ voces, cum vitam beatam dicimus, satis Semonstrant : nam cum ad rem aliquam signifi-

^{(1) 1.} Pet. 2. 11. (2) Tit. 2. 12. 13. Rom. 1. 22.

candam eo nomine utimur, quod cum multis aliis commune est, facilè intelligimus deesse propriam vecem, quà res illa planè exprimatur. Cum igitur felicitas iis vocibus declaretur, quæ non magis in beatos, quam in omnes, qui perpetuò vivant, rectè conveniunt, hoc nobis argumento esse potest, altiorem, et præstantiorem quamdam rem esse, quam ut proprio vocabulo perfectè significare ejus rationem possimus. Nam etsi plurima alia nomina cœlesti huic beatitudini in sacris litteris tribuuntur, ejusmodi sunt, (1) regnum Dei, (2) Christi, (3) Cœlorum, (4) Paradisus, (5) sancta civitas, nova Jerusalem, (6) Domus Patris; tamen perspicuum est nullum ex iis ad ejus magnitudinem explicandam satis esse.

Hujus articuli vis ad suadendum pietatem.

VI. Quare Parochi hoc loco oblatam sibi occasionem non prætermittent. Fideles tam amplis præmiis, quæ vitæ æternæ nomine declarantur, ad pietatem justitiam, et omnia Christianæ Religionis officia invitandi. Constat enim, vitam in maximis bonis, quæ naturà expetuntur, numerari solere. Atqui hoc potissimum bono, cum vitam æternam dicimus, beatitudo definitur. Quòd si exiguà hac, et calamitosà vità, quæ tot, et vitam variis miseriis subjecta est, ut mors veriùs dicenda sit, nihil magis amatur, nihil aut carius aut jucundius esse potest : quo tandem animi studio, qua contentione æternam illam vitam quærere debemus, quæ defunctis omnibus malis perfectam, et absolutam bonorum omnium rationem conjunctam habet? Nam, ut sancti Patres (*) tradiderunt, æternæ vitæ felicitas, omnium malorum liberatione, et bonorum adep-

⁽¹⁾ Actor. 14. 22. (2) 2. Petr. 1. 11. (3) Matth. 5. 3. 20. (4) Luc. 25. 45. (5) Apoc. 21. 10. (6) Joan. 14. 22 (*) Chrysost. in 50. cap. ad Theodos. lapsum. Aug. de Civit. Dei, lib. 22. cap. 30. Anselm. Epist. 2. et de similit. c. 47. et seqq.

Concilii Trident. Pars I. tione definienda est. De malis clarissima sunt sanctarum litterarum testimonia; scriptum est enim in Apocalypsi: (1) Non esurient, neque sitient amplius; neque cadet super illos sol, neque ullus æstus. Et rursus: (2) Absterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum : et mors ultrà non erit. neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultra, quia prima abierunt. Jam verò Beatorum immensa gloria, innumeraque solidæ lætitiæ, et voluptatis genera futura sunt; cujus gloriæ magnitudinem cùm animus noster capere, aut illa in animos nostros penetrare nullo modo possit: necesse est nos in illam nempe in gaudium Domini introire, ut eo circumfusi, mentis desi-derium cumulatè expleamus. Quanvis autem, ut sanctus Augustinus (*) scribit, facilius mala quibus carituri sumus, quam bona, ac voluptates quas hausturi sumus, numerari posse videantur: danda tamen erit opera, ut quæ Fideles summæ illius felicitatis adipiscenda cupiditate inflammare poterunt, breviter et dilucide explicentur.

Beatitudo duplex, essentialis et accidentalis.

VII. Sed illà in primis distinctione uti oportebit, quam à gravissimis divinarum rerum Scriptoribus accepimus; ii enim duo bonorum genera esse statuunt : quorum alterum ad beatitudinis naturam pertinet : alterum ipsam beatitudinem consequitur : quare illa essentialia, hæc verò accessoria bona, docendi causà, appellarunt. Ac solida quidem beatitudo, quam essentialem communi nomine licet vocare, in eo sita est, ut Deum videamus, ejusque pulchritudine fruamur, qui est omnis bonitatis ac perfectionis fons et principium; (3) Hæc est vita æterna, inquit Christus Dominus, ut cognoscant te solum Deum verum, et quem misisti Jesum Christum: quam

⁽¹⁾ Apoc. 7. 16. (2) Apoc. 21. 4. (*) Serm. 6. 4. de verb. Dom. et de Sym. ad Catech. lib. 8. c. ult. (3) Joan, 16. \$-

sententiam sanctus Joannes videtur interpretari, cum ait: (1) Charissimi, nunc filii Dei sumus, et nondum apparuit quid erimus; scimus quoniam, cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. Significat enim beatitudinem ex iis duobus constare, tum quòd Deum intuebimur, qualis in natura sua, ac substantia est: tum quòd yeluti dii efficiemur.

Beati quales futuri in gloria.

VIII. Nam qui illo fruuntur, quamvis propriam substantiam retineant, admirabilem tamen quamdam et propè divinam formam induunt; ut Dii potius, quam homines videantur. Hoc autem cur ita fiat, ex eo perspicuum est, quòd unaquæqueres vel ex ejus essentia, vel ex ejus similitudine, et specie cognoscitur.

Beati quomodo Deum videbunt.

IX. At quoniam nihil est Deo simile, cujus similitudinis adjumento ad perfectam ejus notitiam pervenire possimus: consequens est, ut ejus naturam, et essentiam videre nemini liceat, nisi hæc eadem divina essentia se nobis conjunxerit: atque id Apostoli verba illa significant: (2) Videmus nunc per speculum in ægnimate, tunc autem facie ad faciem : nam quod inquit in ænigmate, interpretatur sanctus * Augustinus in similitudine ad Deum intelligendum accommodată. Quod etiam sanctus (†) Dionysius apertè ostendit, cum assirmat : nulla inferiorum similitudine superiora percipi posse. Neque enim ex alicujus rei corporeze similitudine, ejus quæ corpore careat, essentia, et substantia cognosci potest : cum præsertim necesse sit rerum similitudines minus concretionis habere, et magis spirituales esse, quam res ipsas quorum imaginem referent: quemadinodum in omnium rerum cognitione fa-

^{(1) 1.} Joan. 3. 2. (2) 1. Cor. 13. 12. (*) August. lib. 15 de. Civ. Dei c. 9. (†) Dionys. Areop. de divin. nom. c. 1.

Concilii Trident. Pars L.

eile experimur. Quoniam verò fieri non potest ut alicujus rei creatæ similitudo æquè pura, et spiritualis ac Deus ipse est, reperiatur; ita fit ut ex nulla similitudine divina essentiam perfecte intelligere possimus. Accidit etiam quòd omnes creatæ res certis perfectionis terminis circumscribuntur : at Deus infinitus est, neque illius rei creatæ similitudo ejus immensitatem capere potest. Ouocircà una illa ratio divina substantia cognoscendæ relinquitur, ut ea se nobis conjungat, et incredibili quodam modo intelligentiam nostram altiùs extollat, atque ita idonei ad ejus naturæ speciem contemplandam reddamur. Id verò lumine gloriæ assequemur, cum eo splendore illustrati, (1) Deum lumen verum in ejus lumine videbimus.

Beatudinis fons.

Nam Beati Deum præsentem semper intuentur: quo quidem dono (2) omnium maximo, et præstantissimo divinæ essentiæ participes effecti, verà, et solidà beatitudine potiuntur: quam nos ita credere debemus, ut eam etiam ex Dei benignitate, cum certa spe nobis exspectandam esse in Symbolo Patrum definitum sit; (*) Inquit enim: Exspecto resurrectionem mortuorum, et vitam venturi seculi. Divina hæc planè sunt, neque ullis verbis explicari, aut cogitatione comprehendià nobis possunt.

Similitudo:

Verum licet aliquam hujus beatitudinis imaginem in iis etiam rebus quæ sensu percipiuntur, cernere. Nam (†) quemadmodum ferrum, admoto igni, ignem coucipit: et quamvis ejus substantia non mutetur, fit tamen, ut diversum quidpiam, nimirum ignis, esse videatur: eodem modo, qui in cœlestem illam gloriam admissi

⁽¹⁾ Psaim. 35. 10. (2) 2 Pet. 1. 4. (*) Symb. Const. (†) Ex Anselm. lib. simul. c. 16.

sunt, Dei amore inflammati, ita afficiuntur, cum tamen id quod sunt, esse non desinant, ut multò magis distare ab iis, qui in hac vita sunt, meritò dici possint, quam ferrum candens ab eo quod nullam caloris vim in se contineat.

Essentialis beatitudo in quo sita.

XI. Ut igitur rem paucis complectamur, summa illa et absoluta beatitudo, quam essentialem vocamus, in Dei possessione constituenda est: Quid enim ei ad perfectam felicitatem deesse potest, qui Deum optimum et perfectissimum possidet.

Beatitudinis accessoria.

XII. Verum ad illam tamen quædam accedunt ornamenta, omnibus Beatis communia; quæ quoniam ab humana ratione minus remota sunt, vehementius quoque animos nostros commovere et excitare solent. (†) Hujus generis ea sunt, de quibus Apostolus ad Romanos videtur intelligere. (1) Gloria et honor et pax omni operanti bonum: nam gloria quidem Beati perfruentur: non illà solum, quam tandem essentialem beatitudinem, vel cum ejus natura maxime conjunctam esse ostendimus: sed ea etiam, quæ constat ex clara et aperta notitia, quam singuli de alterius eximia, et præstanti dignitate habituri sunt.

Primum.

At vero quantus ille honor existimandus est, qui eis à Domino tribuitur, cum amplius (2) servi, sed amici, (3) fratres, (4) ac filii Dei vocentur! quare ita electos suos amantissimis en honorificentissimis verbis Salvator noster compellabit: (5) Venite, benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum; ut merito liceat exclamare: (6) Nimis honorificati sunt amici tui,

^(†) Aug. de Civ. Dei. lib. 22. c. 39. (1) Rom. 2. 10. (2) Joan. 15. 14. (3) Matth. 12. 49. 50. (4) Rom. 8. 15. 16. (5) Matth. 25. 34. (6) Psalm. 136. 17.

CONCISII TRIDENT. PARS I. 145 Deus. Sed laudibus etiam à Christo Domino coram Patre coelesti et Angelis ejus celebrabuntur.

Secundum.

Prætereà, si hoc commune omnibus hominibus desiderium natura ingenuit honoris, qui à viris sapientià præstantibus habeatur, quòd cos locupletissimos virtutis suæ testes fore existiment, quantim heatorum gloriæ accessurum putamus quòd alius alium summo honore prosequetur?

Tertium.

Infinita esset omnium oblectationum enumeratio, quibus beatorum gloria cumulata erit, ac ne cogitatione quidem fingere eas possumus. Sed tames hoc Fidelibus persuasum esse debet, quæcumque nobis jucunda in hac vita contingere, vel etiam optari queant, sive ea ad mentis cognitionem, sive ad corporis perfectum habitum pitineant, earum rerum omnium copiis beatam cœlestium vitami circumfluere: quamvis hoc altiore quodam modo, quam (1) oculus vidit, aut auris audivit, aut in cor hominis ascendit, fieri Apostolus affirmat.

Quartum.

Nam corpus quidem, quod anteà crassum et concretum erat, cum in coelo detracta mortalitate, tenue, et spirituale effectum fuerit, nullis amplius alimentis indigebit.

Quintum.

Anima autem æterno gloriæ pabulo, quod magni illius convivii auctor transiens omnibus ministrabit, (2) cum summå voluptate exsaturabitur.

Sextum.

Quis verò pretiosas vestes, aut regales corporis ornatus desiderare poterit, ubi nullus harum re146 CATECHISMI CONC. TRIDENT. PARS I. rum usus futurus sit; omnesque immortalitate et splendore amicti, et sempiternæ gloriæ coronà ornati erunt?

Septimum.

Sed si amplæ etiam et magnificæ domûs possessio ad humanam felicitatem pertinet: quid cœlo ipso, quod Dei claritate undiquè collustratur, vel amplius, vel magnificentius cogitari notest? Quare Propheta, cum ejus domicilii pulchritudinem sibi ante oculos poneret, et ad beatas illas sedes perveniendi cupiditate arderet : (1) Ouam dilecta, inquit, tabernacula tua, Domine virtutum! concupiscit et deficit anima mea in atria Domini : cor meum et caro mea exsultayerunt in Deum vivum. Atque, ut hic sit omnium fidelium aminus, hæc communis omnium vox, quemadmodum Parochi vehementer optare, ita etiam omni studio curare debent : nam (2) in domo Patris mei, inquit Dominus, mansiones multæ sunt, in quibus majora et minora præmia. ut quisque promeritus erit, reddeutur. (3) Qui enim parcè seminat, parcè et metet : et qui seminat in benedictionibus, de benedictiouibus et metet.

Certa ratio acquirendæ beatitudinis.

XIII. Quare non solum ad eam beatitudinem Fideles excitabunt, verum etiam ejus consequendæ certam rationem hanc esse frequenter monebunt: ut fide et charitate instructi, et in oratione et Sacramentorum salutari usu perseverantes, ad omnia benignitatis officia in proximos se exerceant; ita enim Dei misericordia fiet qui beatam irlam gloriam diligentibus se præparavit, ut aliquando impleatur, quod dictum est per Prophetam: (4) Sedebit populus meus in pulchritudine pacis, et in tubernaculis fiduciæ, et in requie opulenta.

⁽¹⁾ Ps. 23. 1. (2) Joan. 14. 1. (3) 2. Cor. 9. 6. (4) Is. 32. 18.

CATECHISMI ONCILII TRIDENTINI

PARS SECUNDA.

De Sacramentis in genere.

CAPUT L

zientia de Sacramentis Pastori necessaria.

m omnis christianæ doctrinæ pars pastoris scientiam diligentiamque desiderat: (*) tum amentorum disciplina, quæ et Dei jussu sasria, et utilitate uberrima est, Parochi fastem et industriam postulat singularem, ut accurată ac frequenti perceptione fideles evadant, quibus præstantissimæ ac sancmæ res dignè et salutariter impertiri possint, acerdotes ab illà divini interdicti regulà non edant: (1) Nolite sanctum dare canibus, nemittatis margaritas vestras ante porcos.

Sacramenti nomen variè usurpatur.

Principio igitur quoniam universe de toto re Sacrameutorum agendum est, ab ipsius inis vi atque notione oportet incipere, ejusambiguam significationem explanare: ut, hujus verbi sententia hoc loco propria sit, its intelligatur. Quare doceadi sunt Fideles, amenti nomen, quod ad propositam rem at, aliter à profanis quam à sacris scriptoriacceptum esse.

[.] V. de Concil. Trid. ses. 7. (1) Matth. 7. 6.

A profanis.

Nam alii auctores Sacramenti nomine obligationem illam significari voluerunt, cum jurati aliquo servitutis vinculo obstringimur; ex quo jusiurandum, quo se milites fidelem operam reipublicæ præstituros pollicentur, sacramentum militare dictum est: atque hæc frequentissima hujus vocabuli significatio apud illos videtur fuisse.

A Patribus.

Verum apud Latinos Pafres, qui res divinas scriptis tradiderunt, Sacramenti nomen aliquam rem sacram, quæ in occulto latitet, declarat: quemadmodum Græci, ad eamdem rem significandam, mysterii vocabulo usi sunt. In eam verò sententiam Sacramenti vocem accipiendam esse intelligimus, cum ad Ephesios scribitur: (1) Ut notum faceret nobis Sacramentum voluntatis suæ. Deindè ad Timotheum: (2) Magnum est pietatis Sacramentum; præterea in libro Sapientiæ: (3) Nescierunt Sacramenta Dei. Quibus in locis et aliis multis, licet animadvertere Sacramentum nihil aliud nisi rem sacram, abditam atque occultam, significare.

Sacramenti nomen quid hic propriè significet.

III. Quare Latini doctores signa quædam sensibus subjects, quæ gratiam quam efficiunt, simul etiam declarant ac veluti ante oculos ponunt, Sacramenta commodè appellari posse existimarunt: Quanquam, ut D. Gregorio placet, ob id Sacramenta dici possunt, quòd divina virtus sub rerum corporearum tegumentis occultà salutem efficiat. D. Gregor. in 1. Reg. cap. 16. versu 13.

Vocis Sacramentum antiqua usurpatio.

IV. Nec verò quisquam putet hoc vocabulum

⁽¹⁾ Eph. 1. 9. (2) 1. Tim. 8. 16. (5) Sap. 2. 22.

CONCILII TRIDENT. PARS II. nuper in Ecclesiam introductum esse: nam qui sanctos Hieronymum et Augustinum legerit. facile perspiciet antiquos religionis nostra scriptores ad eam, de qua loquimur, rem demonstrandam. sæpissimè Sacramenti nomine, interdûm verò etiam Symboli, vel mystici signi, vel sacri signi voce usos esse. Atque hæc de Sacramenti nomine dicta sint : quod quidem veteris etiam legis Sacramentis convenit, de quibus nil opus est Pastoribus præcepta tradere, cum ea Evangelii lege et gratia sublata sint. Vide Hieronym. in Amos. c. I. v. I. et Tren. cap. I. v. 25. August. in Joann. Tract, 80. in fine et contra Faustum lib. 19. cap. 11. Cypr. Epist. 15. et lib. de Bapt. Christi.

Quid sit Sacramentum.

V. Verum præter nominis rationem, quæ hactenus declarata est; rei etiam vis et natura diligenter investiganda, et quid Sacramentum sit Fidelibus aperiendum est. Sacramenta enim ex genere earum rerum esse, quibus salus et justitia comparatur, dubitare nemo potest. Sed cum multæ rationes sint, quæ ad hanc rem explicandam aptæ et accommodatæ videantur, nulla tamen pleniùs et dilucidiùs cam demonstrat, quèm definitio à * D. Augustino tradita. quam deinde omnes doctores scholastici secuti sunt. Sacramentum, inquit ille, est signum rei sacræ, vel, ut aliis verbis, in eamdem tamen sententiam, dictum est : Sacramentum est invisibilis gratiæ visibile signum, ad nostram justificationem institutum.

Definitio Sacramenti explicatur.

VI. Quæ quidem definitio ut magis pateat, singulæ ejus partes Pastoribus exponendæ erunt. Atque in primis docere oportebit, rerum omnium

^(*) D. Aug. lib. 10. de Civit. Dei. c. 5. et Epist. 2.

quæ sensibus percipiuntur, duo esse genera: aliæ enim ob id inventæ sunt ut aliquid significent, aliæ non alterius rei significandæ, sed sua tantum causa electæ sunt : quo in numero omnes penè res, quæ naturà constant, haberi possunt. At verò in priori genere vocabula rerum, scriptura, vexilla, imagines, tubæ, et alia huiuscemodi permulta ponenda sunt : nam si ex vocabulis vim significandi detraxeris, sublata videtur esse causa quamobrem vodabula instituerentur. Hæc igitur signa propriè dicuntur. Illud enim signum esse sanctus (†) Augustinus testatur, quod præter rem, quam sensibus objicit, efficit etiam, ut ex se alterius rei cognitionem capiamus, sicut ex vestigio, quod terræ impressum intuemur, transisse aliquem, cujus vestigium apparet, facilè cognoscimus.

Sacramentum esse signum probatur.

VII. Quæ cùm ita se habeant, Sacramentum ad hoc rerum genus, quæ significandi causà institutæ sunt, referri perspicuum est, (††) siquidem specie quadam et similitudine id nobis declarat, quod Deus in animis nostris sua virtute, quæ seusu percipi non potest, efficit. Baptismus enim (ut quod docetur, exemplo notius fiat) cùm adhibitis certis et solemnibus verbis aqua extrinsecus abluimur, hoc significat, Spiritus sancti virtute omnem peccati maculam et turpitudinem interiùs elui, et animas nostras præclaro illo cœlestis justitiæ dono augeri atque ornari: simulque ea corporis ablutio, ut postea suo loco explicabitur, illud in animo efficit, quod significat. Sed ex Scripturis etiam aperta colligitur Sacramentum inter signa numerandum esse. Apostolus enim de circumcisione, ve-

^(†) Aug. 1. 2. de doct. Christ. c. 1. (††) Aug. de doct. Christ. lib. 3. c. 9. Epist. 23. et de Catech. rud. c. 26. potest videri Tertul. de resur. carnis c. 2. et Greg. in 1. Reg. lib. 6. c. 3. post, init.

teris legis Sacramento, (1) quæ Abraham Patri omnium credentium data erat, in epistola ad Romanos scribit: (2) Et signum accepit circumcisionis, signaculum justitue fidei. Et alio loco. cum affirmat nos omnes, (3) qui baptizati sumus in Christo Jesu, in morte insius baptizatos esse: licet cognoscere Baptismum hujus rei significationem habere, nimirum, ut ait idem Apostolus, (4) nos consepultos esse cum illo per Baptismum in mortem. Neque verò parum proderit, si fidelis populus Sacramenta ad signa pertinere intellexerit; ita enim fiet ut que illis significantur, continentur atque efficiuntur, sancta et augusta esse facilius sibi persuadeat : cognitaque corum sanctitate, ad divinam ergà nos beneficentiam colendam ac venerandam magis excitetur.

Quot suns signorum species.

VIII. Sequitur nunc, ut verba illa, rei sacræ, quæ est altera definitionis pars, explicentur. Quod quidem ut commodè fieri possit, paulo altius repetenda sunt, quæ de signorum varietate sanctus (*) Augustinus accuraté et subtiliter disputavit.

Naturalia.

Quædam enim signa naturalia dicuntur, quæ præter se ipsa alterius rei notitiam (quod ommibus signis commune esse anteà demonstratum est) in animis nostris gignunt, veluti fumus, ex quo statim ignem adesse intelligitur. (†) Atque hoc signum ob eam causam naturale appellandum est, quòd fumus non voluntate ignem significat, sed rerum usus efficit, ut (†) si quis fumum tantum videat, naturam simul et vim ignis, qui adhuc latet, subesse, mente et cogitatione percipiat.

⁽¹⁾ Gen. 17. 10. (2) Rom. 4. 11. (3) Rom. 6. 3. (4) Rom. 6. 3. (*) lib. r. de doctri. Chr. c. 1. (†) Aug. de doct. Chr. 5b. 2. c. 1. et seqq. (††) Aug. ibid. c. 3.

Ab hominious constituta.

Ouædam verò signa natura non constant, sed constituta atque ab hominibus inventa sunt, ut et colloqui inter se, et aliis animi sui sensa explicare, vicissimque aliorum sententiam et consilia possint cognoscere. Hæc autem quam varia et multiplicia sint, ex eo licet animadvertere, quod nonnulla ad oculorum, pleraque ad aurium sensum, reliqua ad cæteros sensus pertinent. Nam cum aliquid alicui inuuimus, et exempli causa, sublato vexillo quippiam declaramus, satis constat eam sigificationem ad oculos tantum referri : quemadmodum tubarum, tibiarum aut citharæ sonus, qui non solum delectandi, sed plerumquè significandi causà funditur, ad aurium judicium spectat : quo quidem præcipuè sensu verba etiam accipiuntur, quæ ad exprimendas intimas animi cogitationes maximam vim habent.

Divinitùs data.

Verum præter illa signa, quæ hominum consensu et voluntate constituta esse hactenus diximus, alia quædam sunt divinitus data, quorum tamen non unum genus esse omnes consentiunt.

Significantia tantùm.

Alia enim signa ob eam tantum rem à Deo hominibus commendata sunt, ut aliquid significarent vel admonerent. (*) cujusmodi fuerunt legis purificationes, panis azymus, et alia permulta que ad Mosaici cultus cæremonias pertinebant.

Significantia simul et efficientia.

Alia verò Deus instituit, quæ non significandi modò, sed efficiendi etiam vim haberent,

^(*) Aug. de doct. Christ. 3. c. 9. Exed. 12. 15. Concil. Trid. sess. 7. de Sacr.

CONCILII TRIDENT. PARS II.

atque in hoc posteriori signorum genere Sacramenta novæ legis numeranda esse liquidò apparet : signa enim sunt divinitùs tradita . non ab hominibus inventa, quæ rei cujuspiam sacræ, quam declarant, efficientiam in se continere certò credimus. Sed quemadmodùm signa in multiplici varietate esse ostendimus, ita etiam res sacra non unius modi existimanda est.

Ouid sit res sacræ quam Sacramentum significat.

IX. Quod verò ad propositam Sacramenti defi-nitionem attinet, divinarum rerum Scriptores, sacræ rei nomine Dei gratiam quæ nos sanctos efficit, ac omnium divinarum virtutum habitu exornat . demonstrant : huic enim gratiæ proprium sacræ rei appellationem tribuendam meritò putarunt; quippe cum ejus beneficio animus noster Deo consecretur et conjungatur.

Sacrameuti uberior explicatio.

X. Quare, ut explicatius quid Sacramentum sit declaretur, docendum erit rem esse sensibus subjectam, quæ ex Dei institutione sanctitatis et justitiæ tum significandæ tum essiciendæ vim habet : ex quo sequitur, ut facile quivis possit intelligere, imagines Sanctorum, cruces et alia ejus generis, quamvis sacrarum rerum signa sint, non ideò tamen Sacramenta dicenda esse. Hujus autem veritatis doctrinam facile erit omnium Sacramentorum exemplo comprebare, si quod anteà de Baptismo admonuimus, cum dicebamus solemnem illam corporis ablutionem signum esse, et essicientiam habere rei sacræ quæ interius Spiritus Sancti vi fieret, idem etiam in aliis Sacramentis exercere aliquis velit.

Quodlibet Sacramentum saltem tria significat; Gratiam præsenten, Passionem Christi, Vitam æternam.

XI. Jam verò hisce mysticis signis, quæ à Deo instituta sunt, illud ctiam præcipue convenit .

ut ex Domini institutione non unam aliquam rem, sed plures simul significent. Quod in singulis Sacramentis licet cognoscere, quæ non solum sanctitatem et justitiam nostram, sed prætereà duo alia cum ipså sanctitate maximè conjuncta declarant, Christi scilicet Redemptoris Passionem, quæ sanctitatis causa est, vitam æternam cœlestemque beatitudinem, ad quam sanctitas nostra tauquam ad finem referri debet. Quod quidem cum in omnibus Sacramentis perspici possit, meritò sacri doctores unicuique Sacramentorum triplicem significandi vim inesse tradiderunt : tum quia alicujus rei præteritæ memoriam afferat : tum quia aliam præsentem indicet ac demonstret : tum quia aliam futuram prænuntiet. Neque verò existimandum est. hoc ita ab illis doceri, ut etiam sanctarum Scripturarum testimonio non probetur; nam cum Apostolus ait : (1) Quicumque baptizati sumos in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus; planè ostendit idcircò Baptismum signum dicendum esse, quòd Dominicæ Passionis et mortis nos admoneat. Deindè cum inquit : (2) Consepulti enim sumus cum illo per Baptismum in mortem; ut quomodò Christus surrexit à mortuis per gloriam Patris, ita et nos in novitate vitæ ambulemus; ex iis verbis perspicuum est, Baptismum signum esse, quo coelestis gratia in nos infusa declaratur; cujus munere nobis datum est, ut novam vitam instituentes, omnia veræ pietatis officia facile et libenti animo exsequamur. Postremò cum addit : (3) Si enim complantati facti sumus similitudini mortis eius. simul et resurrectionis erimus : apparet Baptismum vitæ etiam æternæ, quam per illum consecuturi sumus, non obscuram significationem dare.

⁽¹⁾ Rom. 6. 3. 6. (2) Ibid. 4. (3) Rom. 6. 5.

Sacramentum aliquando non unam tantùm rem præsentem significat.

XII. Sed præter hæc quæ commemoravimus, varia significandi genera et rationes, sæpè etiam evenit, ut Sacramentum non unam tantum rem præsentem, sed plures demonstret ac notet; id verò sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum intuentibus facile est intelligere, quo veri corporis et sanguinis Domini præsentia, nec non gratia, quam non impurè sacra mysteria sumentes percipiunt, designatur. Ex iis igitur quæ dicta sunt, Pastoribus argumenta deesse non poterunt, quibus ostendent quanta divinitatis potentia, quot arcana miracula Sacramentis novæ legis insint: ut ea summà cum religione colenda et suscipienda esse omnibus persuadeant.

Quas ob causas Sacramenta sunt instituta.

XIII. Verum ad rectum Sacramentorum usum docendum nihil accommodatius videri potest, quam diligenter causas exponere, cur Sacramenta institui oportuerit. Plures autem numerari solent.

Prima.

Quarum prima est, humani ingenii imbecillitas; siquidem natură ita comparatum videmus, ut ad earum rerum notitiam quæ mente atque intelligentiă comprehensæ sunt, nisi per ea quæ aliquo sensu percipiuntur, nemini aspirare liceat. Ut igitur, quæ occultă Dei virtute efficiuntur, faciliùs intelligere possemus, idem summus rerum omnium artifex sapientissimè fecit, ut eam ipsam virtutem aliquibus signis, quæ sub sensum cadant, pro suà in nos benignitate declaret: nam t præclarè à sancto (*) Chrysostomo dictum est: Si homo corporis conjunctione caruisset, nuda ipsa hona, neque ullis integumentis iuvo-

^(*) Chrys. hom. 83. in Matt. et hom. 60. ad popul. Ant.

luta ei oblata essent : quoniam verò anima corpori conjuncta est, omninò opus fuit, ut rerum, quæ sentiuntur, adminiculo ad ea intelligenda uteretur.

Secunda.

· Altera verò causa est, quòd animus noster haud facilè commovetur ad ea, que nobis promittuntur, credenda. Quare Deus à mundi exordio quæ facere instituerat, verbis quidem frequentissimè indicare consuevit : interdum verò . cùm opus aliquod institueret, cujus magnitudo promissi fidem abrogare posset, alia etiam signa, quæ nonnunguam miraculi speciem haberent, verbis adjunxit. Nam cum (1) Deus Moysen ad Israelitici populi liberationem mitteret: ille, verò, ne Dei quidem præcipientis auxilio fretus, timeret ne onus sibi gravius imponeretur, quam ut sustinere posset, aut ne populus divinis oraculis et dictis fidem non adjungeret, (2) Dominus promissionem suam multa signorum varietate firmavit. Quemadmodum igitur in veteri testamento Deus fecerat, ut magni alicujus promissi constantiam signis testificaretur, ita etiam in nova lege Christus Salvator noster cum nobis peccatorum veniam, cœlestem gratiam, Spiritus Sancti communicationem pollicitus est, quædam signa oculis et sensibus subjecta instituti, quibus eum quasi pignoribus obligatum haberemus, atque ita fidelem in promissis futurum dubitare nunquam possemus. Aug. lib. 4. de Baptism. contra Donalis. cap. 24.

Tertia.

Tertia causa fuit, ut illa tanquam remedia, ut scribit sanctus Ambrosius, (*) atque Evangelici Samaritani medicamenta ad animarum sa-

⁽¹⁾ Exod. 3. 10. 11. (2) Exod. 4. 2. (*) Amb. 1. 5. de Sac. c. 4.

CONCILII TRIDENT. PARS II. 157
nitatem, vel recuperandam, vel tuendam præstò
essent. Virtutem enim, quæ ex Passione Christi
manat, hoc est gratiam quam ille nobis in ara
crucis meruit, per Sacramenta, quasi per alveum quemdam, in nos ipsos derivari oportet,
aliter verò nemini ulla salutis spes reliqua esse
poterit. Quare clementissimus Dominus Sacramenta verbo suo et promissione sancita relinquere in Ecclesia voluit, per quæ Passionis suæ
fructum nebis reipsa communicari sine dubitatione crederemus: si modò unusquisque nostrùm ad se eam curationem piè et religiosè admoveret.

Quarta.

Sed quarta etiam causa accedit, cur Sacramentorum institutio necessaria videri possit: ut scilicet nota quadam et Symbola essent, quibus Fideles internocerentur, cum præsertim nullus hominum cœtus queat, ut etiam à D. Augustino (*) traditum est, sive veræ, sive falsæ religionis nomine, quasi in unum corpus coagmentari, nisi aliquo visibilium signorum fædere conjungantur. Utrumque igitur præstant novæ legis Sacramenta, quæ et Christianæ fidei cultores ab infidelibus distinguunt, et ipsos Fideles sancto quodam vinculo inter se conuectunt.

Quinta.

Prætereà, aliam etiam justissimam fuisse causam Sacramenta instituendi, ex illis Apostoli verbis: (1) Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem, ostendi potest. Sacramentis euim fidem nostram in hominum conspectu profiteri et notam facere videmur. Quare ad Baptismum accedentes, palàm testemur, nos credere ejus aquæ virtute, quà in Sacramento ab-

^(*) D. Aug. 1. 19. contra Faust. c. 11. et de verà rel. c. 17. Basil. in exh. ad bapt. (1) Rom. 10 6.

luimur, spiritualem animæ purgationem fieri-Magnam deindè vim habent Sacramenta non solum ad fidem in animis nostris excitandam et exercendam, sed etiam ad eam charitatem inflammandam, qua amare inter nos debemus, cum arctissimo nos vinculo colligatos, et unins corporis membra effectos esse, ex sacrorum mysteriorum communione recordamur.

Sexta.

Postremò, quod in Christianæ pietatis studio plurimi faciendum est, humanæ mentis superbiam edomant ac comprimunt, nosque ad lumilitatem exercent, dum sensibilium elementis subjicere nos cogimur, ut Deo obtemperemus, à quo anteà impiè defeceramus, ut mundi elementis serviremus. Hæc sunt, quæ potissimum de Sacramenti nomine, natura, institutione fideli populo tradenda esse visa sunt; quæ posteaquam à Pastoribus accuratè exposita fuerint, docere deinceps oportebit, quibus ex rebus singula Sacramenta constent, quæve sint illorum partes, ac prætereà qui ritus et cæremoniæ additæ illis fuerint.

Quodlibet Sacramentum materiá et formá constat.

XIV. Primum igitur explicandum est, rem sensibilem, quæ suprà in Sacramenti definitione posita est, non unam tantum esse, quamvis unum signum constitui credendum sit. Duo enim sunt, ex quibus quodlibet Sacramentum conficitur, quorum alterum materiæ rationem habet, atque elementum dicitur, alterum formæ vim et verbum communi vocabulo appellatur: sic enim à Patribus accepimus; quà in re notum est, atque apud omnes pervulgatum illud sancti Augustini (*) testimonium: Accedit verbum ad elementum et fit Sacramentum. Rei igitur sen-

^(*) D. Aug. in Joan. Tract. 80.

Concilli Trident. Pars II. sibilis nomine tum materiam sive elementum intelligunt ut in Sacramento Baptismi aquam, Confirmationis chrisma, et Extreme - Unctionis oleum, quæ omnia sub aspectum cadunt : tum præteren verba, quæ formæ rationem habent, atque ad aurium sensum pertinent. Apostolus verò ntrumque aperte indicavit, cum inquit: (1) Christus dilexit Ecclesiam, et se ipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret, mundans eam lavaero aquæ in verbo vitæ. Quo in loco materia et forma Sacramenti exprimitur. Addenda autem erant verba ad materiam, ut apertior cla-riorque rei que gerebatur significatio fieret. Verba enim inter omnia signa maximam vim habere perspicuum est: ac, si ipsa desint, plane obscurum erit , quidnam materia Sacramentorum designet ac demonstret. Nam ut in Baptismo licet videre, cum aqua non minus refrigerandi, quam abluendi vim habeat, et utriusque rei symbolum esse possit, nisi verba addantur, utrum borum in Baptismo significet, aliquis fortasse conjectura aliqua dijudicabit : nemo autem ea de re quippiam certi assirmare audebit : at cum verba adhibentur, statim intelligimus, abluendi vim et significationem habere. August. de doctr.

Sacramenta novæ legis Sacramentis antiquæ ut

XV. In hoc autem nostra Sacramenta antinæ legis Sacramentis plurimum præstant, quod illis administraudis nulla, quod quidem acperimus, definita forma servaretur, quo etiam bat, ut incerta admodum et obscura essent: stra vero formam verborum ita præscriptam bent, ut, si forte ab ea discedatur, Sacramenti io constare non possit, ob eamque rem cla-

Eph. 5. 25. 26.

agnoscendum esse. Prætereà, Sacramenta eam vim et essicientiam continent, quæ ad intimam animam penetrat. Cum verò unius Dei potentiæ proprium sit in corda et mentes hominum illabi, ex hoc etiam perspicitur, Sacramenta à Deo ipso per Christum instituta esse, quemadmodum, ab eo quoque intùs dispensari, certa et constanti side tenendum est: hoc enim testimonium de illo se accepisse sanctus Joannes assirmat, cum ait: (1) Qui misit me haptizare in aquà, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum descendentem et manentem super eum, hic est qui baptizat in Spiritu Sancto.

Soli homines Sacramentorum ministri,

XXII. Sed quamvis Deus Sacramentorum auctor et dispensator sit, ea tamen non per Angelos, verum per homines ministrari in Ecclesià voluit: non minus enim ministrorum officio, quam materia et forma ad Sacramenta conficienda opus esse perpetua sanctorum Patrum traditione confirmatum est.

Ministri malitia efficientiam Sacramentorum non impedit.

XXIII. Atque hi quidem ministri, quoniam in sacrà illà functione non suam sed Christi personam gerunt, cà re fit ut sive boni sive mali sint, modò eà formà et materià utantur quam ex Christi instituto semper (*) Ecclesia Catholica servavit, idque facere proponat quod Ecclesia in cà administratione facit, verè Sacramenta conficiant et conferant: ita ut gratiæ fructum nulla res impedire possit, nisi qui ea suscipiunt, se ipsos tanto bono fraudare et Spiritui Sancto velint obsistere. Hanc verò in ecclesià certam, et ex-

⁽¹⁾ Joan. 1. 33. (*) Trid. sess. 7. de Sacr. in gen. c. 11. et 12. Greg. Naz. in Orat. in S. Bapt. Ambr. de his qui myst. init. c. 5. Chrys. hom. 8. in 1. Cor.

CONCILII TRIDENT. PARS II.

ploratam sententiam semper fuisse, sanctus Augustinus (†) in iis disputationibus, quas adversus Donatistas conscripsit, clarissime demonstravit.

Similitudo.

Quòd si etiam Scripturæ testimonia quærimus. ipsum Apostolum, his verbis loquentem audiamus. (1) Ego, inquit, plantavi, Apollo rigavit, sed Deus incrementum dedit : neque enim qui plantat est aliquid, neque qui rigat; sed qui incrementum dat Deus. Ex que loco satis intelligitur, quemadmodum arboribus nihil obest eorum improbitas quorum manu satæ sunt, ita nihil viții alienă culpă contrahi illis posse, qui malorum hominum ministerio Christo insiti sunt. Quare, ut ex D. Joannis Evangelio sancti Patres nostri docuerunt, (2) Judas etiam Iscariotes plures baptizavit : ex quibus tamen neminem iterum baptizatum fuisse legimus : ità ut præclarè D. (*) Augustinus scriptum reliquerit : Dedit baptismum Judas, et non baptizatum est post Judam: dedit Joannes, et baptizatum est post Joannem: quia, si datum est à Juda, baptisma Christi erat: quod autem à Joanne datum est, (3) Joannis erat : non Judam Joanni, sed baptismum Christi ctiam per Judæ manus datum, baptismo Joannis, etiam per manus Joannis dato, rectè præponimus.

Cum impurá conscientiá Sacramenta administrare grande scelus.

XXIV. Neque verò Pastores alive Sacramentorum ministri, cum hæc audiunt, satis sibi esse arbitrentur, si, posthabità morum integritute ac conscientiæ munditià, illud tantum cogitent, quomodò Sacramenta ab illis ritè mi-

^(†) Aug. contra Crescent. 1. 5. c. 20. contra Donat. 1. 1. .. .. et 1. 2. contra lit. Pet. c. 47. (1) 1. Cor. 4. 6. (2) Joan. .. .. (*) S. Aug. Tract. 2. in Joan. (5) Act. 19. 5. 4. 5.

nistrentur: id enim etsi diligenter curandum est, in hoc tamen omnia quæ ad eam functionem pertinent, posita non sunt. Meminisse autem semper debent, (†) Sacramenta divinam quidem virtutem, quæ illis inest, nunquam amittere; ac verò impurè ea ministrantibus æternam niciem et mortem afferre : sancta enim, quod semel atque iterum ac sæpius admonere oportet, sanciè et religiosè tractanda sunt. (1) Peccatori, ut est apud Prophetam, dixit Deus : Quare tu enarras justitias meas, et assumis testamentum meum per os tuum? tu verò odisti disciplinam. (*) Quod si homini peccatis contaminato minus licet de rebus divinis agere, quantum ab eo scelus concipi existimandum erit, qui sibi multorum scelerum conscius est, nec tamen sacra mysteria polluto ore conficere, vel in fœdas manus sumere, contrectare, atque aliis porrigere et ministrare vereatur? Cum præsertim apud (9) sanctum Dionysium scriptum sit, malis symbola (ita enim Sacramenta appellat) ne contingere quidem permissum esse. Sanctitatem igitur sacrarum rerum ministri in primis sectentur, purè ad Sacramenta ministranda accedant, atque ita se ad pietatem exerceant, ut ex corum frequenti tractatione et usu uberiorem in dies gratiam, adjuvante Deo. consequantur.

Sacramentorum effectus.

XXV. Sed jam, his rebus explicatis, docendum erit, quinam Sacramentorum effectus sint: id enim Sacramenti definitioni, quæ supra tradita est, non parùm lucis allaturum videtur: ii autem duo præcipuè numerantur.

^(†) Ang. in Joan. Tract. 5. et cont. Cresc. 1. 3. c. 6. D. Tho. p. 5. q. 93. art. 4. (1) Ps. 49. 16. (*) Conc. Trid. ib. ean. 6. (§) S. Dion. de Ec. Hie. e. 1.

gratia justificans omnibus communis.

. Ac principem quidem locum meritò obtinet, quam usitato à sacris doctoriine justificantem vecamus : ita enim papertissime nos docuit, cum inquit (1)

dilexisse Ecclesiam, et seipsum trao ea; ut illem sanctificaret, mundans mo aques in verbo. Que autem pecto et tam admirabilis per Sacramenistur, ut quemadmodum sencti Aui sententià celebratum est, aqua corpus t cor tangat, id quidem humana raree intelligentia comprehendi non postitutum enim esse debet nullam ihilem sultpte naturà el vi præditam penetrare ad animam queat. At fidei zegnescimus omnipotentis Dei virtucramentis incese, qua id efficient quod i ipse naturales prestare non possunt. Secu Sagrament, vide Trident, sess. 7. 7, 8, de Sacrament. August. Tract.

477 , v. 15, 16. retie in Sacramentis cur olim miraculis comprobata.

pan et contra Faustum cap. 16 et 17,

L Quocircà, ne ulla unquam hujus efbitatio in animis Fidelium resideret, istrari Sacramenta coeptum est, voluit simus Deus, quid illa interius efficeaculorum significationibus declarare, perpetuò interius fieri constantissimè , quamvis longe à nostris sensibus

ment. Itaque, ut omittamus, Salvaro in Jordane baptisato, (2) coelos se, et Spiritum Sanctum columba specie

^{5. 25. 26. (*)} Sanct. Aug. in Joan, Tract. 80. 3. 16. Marc. 1. 10. Luc. 3. 22.

apparuisse, ut admoneremur ejus gratiam, cùm salutari fonte abluimur, in animam nostram infundi : ut hoc , inquam , omittamus | magis énim ad baptismi sanctificationem, quam ad Sacramenti administrationem pertinet] nonne legimus cum (1) Penterostes die Apostoli Spiritum Sanctum acceperunt, quo deindè ad prædicandam fidei virtutem, adeundaque pro Christi glorià pericula, alacriores et fortiores fuerunt, tunc facto repentè de cœlo sonitu, tanguam advenientis spiritus vehementis, apparuisse illis dispertitas linguas quasi ignis? Ex quo intellectum est. (*) Sacramento Confirmationis eumdem nobis Spiritum tribui, easque vires addi, quibus possimus carni, mundo et Satanæ, perpetuis scilicet hostibus nostris, fortiter repugnare et resistere. Atque hæc miracula, quoties Apostoli Sacramenta ista ministrarent, initio nascentis Ecclesiæ aliquandiu visa sunt, donec firmatå jam fide et corroborata fieri desierunt.

Sacramentorum utriusque legis quanta differentia.

XXVIII. Ex iisigitur quæ de priori Sacramentorum effectu gratia scilicet justificante, demonstrata sunt, illud etiam planè constat, excellentiorem, et præstantiorem vim (†) Sacraments novæ legis inesse, quam olim veteris legis Sacramenta habuerunt: quæ cum (2) infirma essent, egenaque elementa, (3) inquinatos sanctificabant ad emundationem caruis, non animæ: quare, ut signa tantum carum rerum quæ ministeriis nostris efficiendæ essent, instituta sunt, At verò Sacramenta novæ legis ex Christi latere manentia, (4) qui per Spiritum Sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo, emundaut conscientiam

⁽¹⁾ Act. 2. 2. 3. (*) Aug. lib. quæst. Vet. et Nov. Test. q. 93. (†) Aug. liv. 19. contra Faust. c. 13. et in Ps. 13. Amb. lib. de Sacr. c. 4. (2) Gal. 4. 9. (5) Heb. 9. 13. (4) Heb. 1. 9. 4.

CONCILLI TRIDENT. PARS II. 169
mostram ab operibus mortuis, ad serviendum Deo
viventi, atque ita eam gratiam, quam significant, Christi sanguinis virtute operantur. Quocircà si ea cum antiquis Sacramentis conferamus, præterquam quòd plus efficaciæ habeut, et
utilitate uberiora et sanctitate augustiora esse
invenientur. August. lib. 2 de Symb. c. 6, et in
Joan. Truct. 15, et lib. 15 de Civit. Dei, cap. 26.
Alter effectus, trium tantium Sacramentorum proprius Character.

XXIX. Alter verò Sacramentorum effectus non quidem omnibus communis, sed trium tantummodò proprius, Baptismi, Confirmationis et Ordinis sacri, est character quem anime imprimunt; nam cum Apostolus ait: (1) Unxit nos Deus, qui et signavit nos, et dedit pignus Spiritts in cordibus nostris: voce illà Signavit non obscurè characterem descripsit, cujus proprium est aliquid signare et notare.

Character quid sit.

XXX. Est autem (*) character veluti insigne quoddam anime impressum, quod deleri nunquam potest, eique perpetuo inheret: de quo ita apud sanctum Augustinum scriptum est: An minus fortè Sacramenta Christiana, quam corporalis hec nota, qua scilicet miles insignitur, poterunt? illa namque militi ad militism, quam deseruisset, revertenti, non nova imprimitur, sed antiqua cognoscitur et approbatur. De hoc charact. vide August. lib. 2, contra Epist. Pact. 6, in Joan. et lib. 1, contra Crescent. c. 30, Item D. Thom. p. 3, q. 63.

Ad quid character imprimatur.

XXXI Jam verò character hoc præstat, tum ut apti ad aliquid sacri suscipiendum vel para-

^{(1) 2.} Cor. 1. 21. (*) Trid. ib. can. 9.

gendum efficiamur, tum ut aliquà notà alter ab altero internoscatur.

In Baptismo.

Ac Baptismi quidem charactere utrumque consequimur, ut ad alia Sacramenta percipienda reddamur idonei, et eo præterea Fidelis populus à Gentibus, quæ fidem non colunt, distinguatur.

In Confirmatione. In Ordine.

Idem autem in charactere Confirmationis et Sacri Ordinis licet cognoscere: quorum altero veluti Christi milites ad ejus nominis publicam confessionem et propugnationem, ac contra insitum nobis hostem, et (1) spiritualia nequitiam in cœlestibus armamur atque instruimur, simulque ab iis qui nuper baptizati, tanquam modò geniti infantes sunt, discernimur: alter verò tum potestatem Sacramenta conficiendi et ministrandi conjunctam habet, tum eorum qui ejusmodi potestate præditi sunt, à reliquo Fidelium cœtu distinctionem ostendit. Tenenda igitur est Catholicæ Ecclesiæ regula quà docemur tria hæc Sacramenta characterem imprimere, neque ullo unquam tempore iteranda esse.

Ad cultum et usum Sacramentorum quibus motivis fideles excitandi.

XXXII. Hæc sunt, quæ generatim de Sacramentis tradenda erant: in cujus argumenti explicatione, Pastores duo potissimum efficere omni studio conentur. Primum est, ut Fideles intelligant, quanto honore, et cultu, et veneratione hæc divina et cœlestia munera digna sintalterum verò, ut, quoniam à clementissimo Deo ad communem omnium salutem proposita sunt: iis piè et religiosè utantur, atque ita christia-

⁽¹⁾ Eph. 6. 12.

ILII TRIDENT. PARS IL ionis desiderio exardescant, ut, si presertim et Eucharistia saluberrimo idiù careant, plurimam damni se ment. Hac autem facile Pastores asunt.ai . que de Sacramentorum divinctu supra dicta sunt, auribus Fideinculcabunt; primum à Domino Salro, à quo nibil nisi perfectissimum test, instituta esse : præteren cum . Spiritus sancti intima cordis nosis efficasissimum numen præstò esse: nirabili et certà curandarum aninte prædita esse : tum, per es ims Dominica Passionis divitias ad nos stremò verò ostendent, totum Chrisficium firmissimo quidem lapidis anlamento inniti : verum. nisi verbi atione et Sacramentorum usu unstur, magnoperè verendum esse, no serte labefactum concidat : ut enim mta in vitam suscipimur, ita hoc ve-Mimur. conservamur, augemur.

PTISMI SACRAMENTO.

CAPUT II.

i Sacramento quam frequens sermo habendus.

quidem, quæ hactenus de Sacrais universe tradita sunt cognosci pocessarium sit ad Christianæ religionis m perpiciendam, vel pietatem exerintelligere, quæ de illorum singulis tholica Ecclesia proponit: sed, si quis thostolum legerit, sine dubitatione ita fectam Baptismi cognitionem à Fideperè requiri. Adeò non solum fred gravibus verbis et Spiritu Dei plesterii memorium renovat, divinita-

tem commendat, atque in eo Redemptoris nostri (1) moctem, sepulturam et resurrectionem nobis aute oculos tum ad contemplandum, tum ad imitandum constituit. Quare Pastores nunquam se satis multam operam et studium in hujus Sacramenti tractatione collocasse arbitrentur: verum præter eos dies, in quibus more majorum divina Baptismi mysteria potissimum explananda essent, in sabbato magno Paschæ Pentecostes; quo tempore Ecclesia summa cum religione maximisque cæremoniis hoc Sacramentum celebrare consueverat, aliis etiam diebus occasionem captent de hoc argumento disserendi, De hoc usu antiquo vide Tertul. liv. de Baptism. c. 19, Basil. in exhort. ad Bapt. Ambros. lib. de Myst. Pas.

In administrando Baptismo singula explicare quam utile.

II. Atque illud imprimis tempus maximè opportunum ad eam rem videri poterit, si interdum, cum Baptismus alicui ministrandus sit, fidelis populi multitudinem convenisse animadverterint : tunc enim facilius multo erit, minus liceat omnia capita, que ad hoc Sacramentum attinent, persequi : unum saltem, aut alterum docere : cum Fideles earum rerum doctrinam, quam auribus percipiunt, simul etiam sacris Baptismi cæremoniis expressam vident, pioque et attento animo contemplantur : ex quo deinde fiet, ut unusquisque, iis rebus admonitus, quæ in alio ceri videat, secum recordetur, qua se sponsione Deo obligaverit, cum Baptismo initiatus est, simulque illud cogitet, an vità et moribus talem se præbeat, qualem ipsa Christiani nominis professio pollicetur.

Nomen Buptismus quid significet.

III. Ut igitur que docenda erunt, dilucide

⁽¹⁾ Rom. 6, 3, et d, Col. 2, 12, 13,

CONCILII TRIDENT. PARS II. exponantur, quenam sit Baptismi natura, et substantia, aperiendum est, si priùs tamen ipsius vocis significatio explicetur. Ac Baptismus quidem Greecum esse nomen nemo ignorat : quod etsi in sacris litteris non solum eam ablutionem, quæ cum Sacramento conjuncta est, sed etiam (1) omne ablutionis genus, (2) quod aliquando ad Passionem translatum est, significat; tamen apud Ecclesiæ Scriptores non quamvis corporis ablutionem declarat, sed cam que cum Sacramento conjungitur, nec sinè præscriptà verborum forma ministratur; qua quidem significatione Apostoli (3) ex Christi Domini instituto frequentissime usi sunt. Octo Baptismi genera vide apud Damascen. ub. 4, de fide Orthod. 10.

Sacramentum Baptismi quibus aliis nominibus

appelletur,

IV. Alia quoque nomina ad camdem rem significandam saucti Patres usurparunt. Sacramentum enim fidei appellari quòd' illud suscipientes, universam Christianæ religionis fidem profitenntur, D. Augustinus (*) testatur. Alii verò, quia side corda illuminantur, quam in Baptismo proitemur, hoe Sacramentum illuminationem voarunt. Nam et Apostolus ita inquit: (4) Remcvoramini pristinos dies, in quibus illuminati agnum certamen sustinuistis passionum: tempus mirum, quo baptizati erant, significans. (†) rysostomus prætered in oratione quam ad bapundos habuit, tum expurgationem, qua per otismum (5) expurgamus vetus fermentum, ut us nova conspersio, tum sepulturam, tum stationem, tum crucem Christi nominat : rum omnium appellationum causam ex Episad Romanos (6) scriptà licet colligere. Cur

Marc. 7. 4. (2) Marc. 10. 38. Luc. 12. 50. 1. Cor. 15.) Rom. 6. 3. et d. 1. Pet. 3. 21. (*) D. Aug. Ep. 25. (4) Heb. 10. 32. (†) S. Ch. 10. 5. (5) 1. Cor. 5. 7. m. 6. 5. et d.

autem D. Dionysius (†) principium sanctissimorum maudaturum vocaverit perspicuum est, cum hoc Sacramentum veluti janua sit, qua in Christianæ vitæ societatem ingredimur, atque ab eo divinis præceptis obtemperandi initium facimus. Atque hæc de nomine breviter exponenda erunt. De variis Baptis. nominibus vide Gregor. Nazianz. Orat. in sancta lumina, et Clem. Alex. lib. 1, Pædag. c. 6.

Baptismi definitio traditur.

V. Ouod autem ad rei definitionem attinet. etsi multæ ex sacris Scriptoribus afferri possunt, illa tamen aptior et commodior esse videtur. quam ex verbis Domini apud Joannem, et Apostoli ad Ephesios licet intelligere; nam cum Salvator dicat: (1) Nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritu, non potest introire in regnum Dei: et Apostolus, cum de Ecclesia loqueretur : (2) Mundans eam lavacro aquæ in verbo, ita fit ut rectè et apposité definiatur Baptismum esse Sacramentum regenerationis per aquam in verbo. Natura enim ex Adamo filii iræ nascimur: per Baptismum verò in Christo filii misericordiæ renascimur : siquidem dedit hominibus potestatem filios Dei fieri, iis, (3) qui credunt in nomine ejus, qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt.

Quá ratione fiat Baptismi Sacramentum.

VI. Sed quibuscumque tandem verbis Baptismi naturam explicari contigerit, docendus erit populus, hoc Sacramentum confici ablutione, cui ex Domini Salvateris (4) instituto certa et solemnia verba necessario adhibentur, quemadmodum semper sancti Patres docuerunt: quod

^(†) S. Dion. de Eccl. Hier. c. 2. (1) Joan. 5. 5. (2) Eph. 6. 26. (5) Joan. 1. 12. 13. (4) Matth. 28. 19.

onte asservatur, Sacramentum esse; tuuc acramentum Baptismi dicendum est, cum abluendum aliquem, additis verbis qua o instituta sunt, reipsa utimur. Huc de Chrysostom. homil. 24, in Jounnem. lib. 6, contra Donatistus, cap. 20, Conrent. et Trid. item August. Tract. 80,

Aqua naturalis Baptismi materia.

lam verò, quoniam singula Sacramenta, erià et formà constitui initio diximus, neratim de omnibus Sacramentis agerecircò, quæ utraque sit in Baptismo a ma declarandum erit. Materiam igitur sive um hujus Sacramenti, esse omne natune genus, sive ea maris sit, sive fluvii, udis, sive putei, aut fontis, quæ sine ulla ione aqua dici solet: nam et Salvator do) Nisi quis renatus fuerit ex aquà et spiritu, test introire in regnum Dei: et Apostoit (2) Ecclesiam lavacro aquæ mundatam in beati Joannis Epistolà scriptum legi) Tres sunt, qui testimonium dant in ter-

ritu sancto et igne, id quidem nullo modo de Baptismi materia intelligendum est, sed vel ad intimum Spiritus Sancti effectum, vel certè ad miraculum referri debet, quod die Pentecostes apparuit, cum (1) Spiritus Sanctus è cœlo in Apostolos ignis specie delapsus est, de quo alio loco Christus Dominus noster prædixit: (2) Joannes quidem baptizavit aqua: vos autem baptizabimini Spiritu Sancto, non post multos hos dies.

Materia Baptismi in veteri Testamento figurata.

VIII. Verum idem quoque à Domino tum figuris, tum Prophetarum oraculis significatum esse, ex divinis Scripturis animadvertimus. (3) Diluvium enim, quo mundus purgatus est, quòd multa malitia hominum esset in terrà, et cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum, hujus (4) aquæ figuram et similitudinem gessisse Apostolorum princeps in priori Epistolà ostendit. Et (5) maris rubri transitum ejusdem aquæ significationem habuisse D. Paulus ad Corinthios scribens exposuit: ut interim omittamus tum (6) Naaman Syri ablutionem, tum (7) probaticæ piscinæ admirabilem vim, et alia id genus multa, in quibus hujus mysterii symbolum inesse facilè apparet.

Materia Baptismi à Prophetis prænuntiata.

IX. De prædictionibus autem dubitare nemo potest, quin aquæ illæ, ad quas tam liberaliter Issias propheta (8) omnes sitientes invitat, vel quas (9) è templo egredientes Ezechiel in spiritu vidit: tum prætereà fons (10) ille, quem domui David habitantibus Jerusalem paratum in ablutionem peccatoris, et menstruatæ Zacharias prænuntiavit, ad salutarem Baptismi aquam indicandam atque exprimendam pertineant.

⁽¹⁾ Act. 2. 3. (2) Act. 1. 5. (3) Gen. 6. 5. (4) 1. Pct. 3. 20. (5) 1. Cor. 10. 1. (6) 4. Reg. 5. 14. (7) Joan. 5. 2. (8) Isa. 55. 1. (9) Ezech. 47. 2. (10) Zach. 13. 1.

primis poterunt, quoniam noc Sacramennuibus sine ulla exceptione ad consem vitam necessarium erat, idcircò aquæ m, quæ nunquam non præstò est, atque ibus facilè parari potest, maximè idoneam

Secunda.

de aqua effectum Baptismi maximè signitenim aqua sordes abluit, ita etiam Bapim atque efficientiam, quo peccatorum eluuntur, optimè demonstrat.

Tertia.

dit illud, quod quemadmodum aqua reudis corporibus aptissima est, sic Baptismo
atum ardor magnà ex parte restinguitur.
cerid Baptis. vide Cong. Florent. et Trid.
can. 2, et de consecr. dist. 4, item D. Thom.
56. art. 5.

'hrisma in Baptismo cur adhibendum.

llud verò animadvertendum est, quama simplex, quæ nihil aliud admixtum haateria auta sit ad hoc Sacramentum coutismus conficitur, sacrum etiam chrisma addatur, quo Baptismi effectum magis declarari perspicuum est. Docendus quoque erit populus, etsi aliquandò incertum esse potest, utrùm hæc an illa vera aqua sit, qualem Sacramenti perfectio requirat, hoc tamen pro certo habendum esse, nunquam ex alia materia, quam ex aque naturalis liquore, Baptismi Sacramentum ulla ratione confici posse.

Baptismi forma cur diligenter et sæpiùs explicanda.

XII. Sed duarum partium, ex quibus Baptisma constare debet, postquam altera, hoc est, materia diligenter explicata fuerit, studebunt Pastores eadem diligentia formam etiam tradere, quæ est altera ejus pars maximè necessaria. In hujus autem Sacramenti explicatione, eò majori cura et studio elaborandum putabunt, quốd tam sancti mysterii notitia non solum sua sponte Fideles vehementer delectare potest, quod quidem in omni divinarum rerum scientia communiter evenit; verum etiam ad usus ferè quotidianos summoperè expetenda est. Cùm enim sæpè incidant tempora, quemadmodum suo loco planiùs dicetur, in quibus tum ab aliis de populo, tum sæpissimè à mulierculis Baptismum ministrari oporteat, ita fit ut promiscuè omnibus Fidelibus ea quæ ad hujus Sacramenti substantiam pertinent, cognita et perspecta esse debeant.

Baptismi forma statuitur et explicatur.

XIII. Quare dilucidis et apertis verbis, quæ facilè percipi ab omnibus possint, Pastores docebunt, hanc esse perfectam et absolutam Baptismi formam: Ego TE BAPTIZO IN NOMINE PATRIS, ET FILII, ET SPIRITUS SANCTI. Ita enim a Domino et Salvatore nostro traditum est;

deireò illud pronomen Te et distincta am personarum nomina adduntur, ut a Sacramenti forma iis verbis concludaze modò exposita sunt: Ego te haptizo ine Patris, et Filii, et Spiritus Sanctienim sola Filii persona, de quo à Joanne bitur: Hic est qui baptizat, sed simul sancte Trinitatis personæ ad Baptismi Samm operantur. Quod autem In nomine, nominibus, dictum est, hoc plane at unam Trinitatis naturam et divinitaenim hoc loco, Nomen ad personas non, sed divinam substantiam, virtutem et zm, quæ una et eadem est in tribus personificat. Vide Aug. contra Donatist. c. 25. D. Thom. p. 3, q. 66, art. 5.

Baptismi magis essentialia declarantur.

Sed in hac forma quam integram et im esse ostendimus, observandum est, i prorsus necessaria esse, quæ si omit-Sacramentum confici non potest: que rò non ita necessaria, ut si desint, Saria puon constetti qui est von estatti est von

mentionem judicârunt : ex quo factum est ut in Baptismo hac forma passim utantur : Baptizetur servus Christi in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti : à quibus tamen perfecte Sacramentum ministrari, ex Concilii Florentini sententia et definitione apparet, cum iis verbis satis explicetur id quod ad Baptismi veritatem attinet, nimirum ablutio, quæ tunc reipsa peragitur.

In nomine Christi cur olim baptizarunt Apostoli.

XV. Quòd si etiam aliquandò tempus fuisse dicendum est, cùm (1) Apostoli in nomine tantum Domini Jesu Christi baptizarent, id qui dem Spiritùs Sancti afflatu eos fecisse, exploratum nobis esse debet: ut initio nascentis Ecclesiæ Jesu Christi nomine prædicatio illustrior fieret, divinaque et immensa ejus potestas magis celebraretur. Deindè verò rem penitùs introspicientes, facilè intelligemus nullam earum partium in ea forma desiderari, quæ ab ipso Salvatore præscriptæ sunt: qui enim Jesum Christum dicit, simul etiam Patris personam, à quo unctus, et Spiritum Sanctum quo unctus est, significat.

Certum non est Apostolos baptizásse in nomine Christi.

XVI. Quanquam dubium fortasse videri potest, an hujusmodi forma Apostoli aliquem baptizaverint, si (*) Ambrosii, (†) et Basili, sanctissimorum et gravissimorum Patrum auctoritatem sequi volumus, qui ita Baptismum in nomine Jesu Christi interpretati sunt, ut dixerint, iis verbis significari Baptismum, non qui a Joanne, sed qui à Christo Domino traditus esset, tametsi à communi et usitata forma, quæ dis-

tincta

⁽¹⁾ Act. 2. 38. et 8. 16. et 19. 48. et 19. 5. (2) Amb. 1. 1. de Spir. sanct. c. 3. (4) Basil. 1. de Sp. san. c. 12.

CONCILLI TRIBENT. PARS. II. 181
Atq-ta trium Personarum nomina continet, Apos10 Mon discederent. Atque hoc loquendi genere
2 adus etiam in Epistola ad Galatas usus videtur, cum inquit: (1) Quicumque in Christo
baptizati estis, Christium induistis; ut significaret
in fide Christi, nec alià tamen formà, quam idem
Salvator et Dominus noster servandam presceperat,
baptizatos esse.

Triplez game ablationis : Marsio, Infusio,
Aspersio.

XVII. Hactends igitur de materià et formà, que ad baptismi substantiam maxime pertinent. Fiscles docere setts feerit. Quoniam verò in hoc Sacramento conficiendo, legitime etiam ablutionis rationem servari oportet; ideireò ejus quoque partis doctrina à Pastoribus tradenda est. atone ab eis breviter explicandum communi Ecelesin more, et consuciudine receptum esse, ut baptismus uno alique ex tribus modis confici posset : nam qui hoc Secramento initiari debent. vel in aquam mergantur, vel aqua in cos infunditur, vel aque aspersione tinguntur. Ex his autem ritibus quicumque servetur, baptismum vere perfici eredendum est. Aqua enim in baptismo adhibetur ad significandam anima ablutionem, quam efficit : quare baptismus ab Apostolo (3) lagacrum appellatus est. Ablutio autom non mage fit, cum aliquis aqua mergitur, quod diù à primis temporibus in Ecclesià observatum animadvertimus, quam vel aqua effusione, quad nanc in frequenti usu positum videmus, vel aspersione, quemadmodum à Petre factum cese colligitur, chin uno die (3) tria milhie hominum ad fidei veritatem traduzit, et baptisavit. Utràm verò unica, an trina ablutio fint, nihil referre existimandum est. Utrovis

⁽¹⁾ Gal. 5, 27. (2) Ephes. 5. 26, (5) Act. 2. 41.

enim modo et anteà in Ecclesià baptismum ve confectum esse, et nunc confect posse, et grande confectum esse, et nunc confectum esse, et nunc confectum esse, et nunc confectum esse l'adolibus is ritus, quem unusquisque in suà Ecclesià servari animadyerterit.

Tria maximè notanda.

XVIII. Atque illud præcipuè monere oportet, non quamlibet corporis partem, sed potissimum caput, in quo omnes tum interiores, cum externi sensus vigent, abluendum, simulque ab eo, qui baptizat, non ante, aut post ablutionem verba Sacramenti, quæ formam continent, sed eodem tempore quo ablutio ipsa p.ragitur, pronuntianda esse.

Baptisma institutum et præceptum quando.

XIX. His expositis, conveniet prætered docere, atque in memoriam Fidelium reducere. baptismum quemadmodum et reliqua Sacramenta. à Christo Domino institutum esse. Hoc igitur Pastores frequenter docebunt, explicabuntque duo diversa tempora baptismi notanda esse. alterum, cum Salvator eum instituit; alterum, cum lex de eo suscipiendo sancita est. Ac quod ad primum attinet, tunc à Domino hoc Sacramentum institutum esse perspicitur, cum ipsc Joanne baptizatus sanctificandi virtutem aquæ tribuit. Testantur enim sancti Gregorius Nazianzenus, (*) et Augustinus, (††) eo tempore aquæ vim generaudi in spiritualem scilicet vitam datam esse. Et alio loco ita scriptum reliquit : Ex quo Christus in aquà mergitur, ex eo omnia peccata abluit aqua. Et alio : Baptizatur Dominus, non mundari indigens, sed tactu mundae carnis aquas mundans, ut vim abluendi habeant.

^(†) Greg. lib. 1. regist. Ep. 41. (*) Greg. Orat. in nat. Salvat. circa finem. (††) August. serm. 19. 36. et 37. de temo.

tique ed eam rem illud méximo argumento esse setuit, quod tune sanctiasima Trinitas in cujus comine baptismus conficitur, numen suum præmas declaravit (1). Vox enum Patris audita est, ilii persona aderat, et Spiritus Sanctus in combes specie descendit; prætereà coli aperti sunt, uo nobis jam per baptismum liest ascendere.

Corporis Christi tactu aque sanctificate.

XX. Quod si quis scire capiat quanam ratione inta et tam divina virtus à Domino aquis triuta sit : id quidem humanam intelligentiam aperat. Hoc verò satis percipi à nobis potest, aptismo à Domino suscepto, sanctissimi et pusiami ejus corporis tacta aquam ad haptismi ilutarem usum consecratam esse; ita tamen, ut oc Sacsamentum, etsi ante passionem instituma faccit, à passione tamen, que omnium laristi actionum tanquam finis erat, vim et efficientiam duxisse, credendum sit. Vide Hieroym. in com. in 3 cap. Matt. Aug. serm. 36, de l'empl.

Baptismus quando coepit esse de præcepto.

XXI. Sed de altero etiam, quo scilicet temore lex de haptismo lata fuerit, nullus dubiandi locus relinquitur. Nam inter sacros Scrippres convenit, post Domini resurrectionem, cum postolis prescepit: (2) Euntes docete omnes entes, baptizantes eos in nomine Patris, et Fii, et Spiritas Sancti: ex eo tempore omnes omines, qui salutem eternam consecuturi erant, ge de haptismo teneri copisse. Quod quiem ex Apostolorum principis auctoritate colitiur, cum inquit: (3) Regeneravit nos in spem ivam per resurrectionem Jesu Christi ex moruis; idemque ex illo Pauli loco, (4) Se ipaum

⁽¹⁾ Matth. 3. 17. 18. Marc. 1. 10. 11. Luc. 3. 21. 22.
) Marc. 16. 15. Matth. 21. 19. (3) 1. Petr. 1. 3. (4) Eph. 26.

tradidit pro ea, ut illam sanctificaret, (cum de Ecclesia loqueretur) mundans eam lavacro aquæ in verbo, licet cognoscere : uterque enim bantismi obligationem ad tempus quod mortem Domini consecutum est, videtur retulisse, ut dubitandum nullo modo sit, verba etiam illa Salvatoris: (1) Nisi quis renatus fuerit ex aquà, et spiritu, non potest introire in regnum Dei. id ipsum tempus spectasse, quod post passionem futurum erat. Ex iis igitur, si accurate à Pastoribus tractentur, haud dubium esse potest, quin Fideles maximam in hoc Sacramento dignitatem agnoscant, ac summà animi pietate venerentur : præsertim verò cum cogitarint præclara illa et amplissima munera, qua cum Christus Dominus baptizaretur, miraculorum significationibus declarata sunt, singulis, cum baptizantur, intimă Spiritûs Sancti virtute donari, atque impertiri. Ut enim si quemadmodum (2) Elisæi puero contigit, nobis oculi ita aperirentur, ut cœlestes res intueri possemus, nemo adeò communi sensu carcre putandus esset, quem divina baptismi mysteria in maximam admirationem non traducerent : cur idem etiam eventurum non existimemus, cum à Pastoribus hojus Sacrameuti divitiæ ita expositæ fuerint, ut eas Fideles, si non corporis oculis, at mentis acie fidei splendore illuminatæ, contemplari queant.

Ministri baptismi sunt in triplici ordine.

XXII. Jam verò, à quibus ministris hoc Sacramentum conficiatur, non utiliter modò, sed necessariò tradendum videtur: tum ut ii, quibus præcipuè hoc munus commissum est, illud sanctè et religiosè curare studeant: tum ut ne quis tanquam fines suos egressus, in alienam possessionem intempestivè ingrediatur, vel superbè

⁽¹⁾ Joan. 5, 5. (2) 4. Reg. 6. 17.

CONCILLI TRIDENT. PARS II. 185 irrumpat, cum in omnibus (1) ordinem servandum esse Apostolus admonent.

Episoopi et Saardotte ex potestate.

Doceanter igitur Fideles, triplicem esse corum erdinem : ac in primo quidem Episcopos et sacerdotes collocandos esse, quibus datum est, ut nre suo, non extraordinarià aliquà potestate, oc munus exerceant : iis enim in Apostolis princeptum est à Domino : (2) Euntes baptizate : quamvis Episcopi, ne graviorem illam docendi ppuli curam deserere cogerentur, baptismi mimisterium sacerdotibus relinquere soliti essent. Qued verò sacerdotes jure suo hanc functionem exercenat, ita ut presente etiam Episcopo, mimistrare haptismum possint, ex doctrina (*) Patrum et use Ecclesia constat : nam cum ad **Encharistism consecrandam instituti sint. qua** est (3) pacis et unitatis Sacramentum, conmataneum fuit potestatem iis dari omnia illa ndministrandi per que necessariò hujus pacis et maitatis quilibet particeps fieri posset. Quòd a aliquando Patres sacerdotibus, sine Episcopi enia baptizandi jus permissum non esse dixeunt, id de co baptismo, qui certis anni diebus demni caremonia administrari consueverat, inlligendum videtur.

Diaconi ex concessu.

Secundum ministrorum locum obtinent Diaco-, quibus sine Episcopi, aut sacerdotis concessu, a licere hoc Sacramentum administrare, pluma sanctorum Patrum decreta testantur, Distu 33, cap. 13.

Qualibet alia persona in necessitate.

stremus ordo illorum est, qui cogente metate, sine solemnibus ceremoniis baptizare

L3

^{1.} Cer. 14. 40. (2) Matt. 28. 19. (*) Isid. 1. 2. de offic. 129. 4. (3) 1. Cor. 10. 17.

possunt; quo in numero sunt omnes, etiam de populo, sive mares sive feminæ, quamcumque illi sectam profiteantur, nam et Judæis quoque, et infidelibus, et hæreticis, cum necessitas cogit, hoc munus permissum est : si tamen id essicere propositum eis fuerit, quod Ecclesia Catholica in eo administrationis genere essicit. (*) Hæc autem cum multa veterum Patrum et Conciliorum decreta confirmarunt, tum verò à sacra Tridentina Synodo anathema in eos sancitum est, qui dicere audeant baptismum, qui ctiam datur ab hæreticis in nomine Patris, et Filii et Spiritûs Sancti, cum intentione faciendi quod facit Ecclesia, non esse verum Baptismum. Trident. sess. 7, can. 4, de consec. dist. 4, c. 24. Aug. lib. 7 contra Donatistas , cap. 51., et ibid. lib. 3, cap. 10, et lib 2, contra Parmen. et Conc. Later., c, 1, et Conc. Flor. in decr. Eugenii.

Cur omnibus sit licitum baptizare.

XXIII. In quo profectò summam Domini nostri bonitatem et sapientiam licet admirari : nam cùm hoc Sacramentum necessario ab omnibus percipiendum sit : quemadmodùm aquam ejus materiam instituit, quà nihil magis commune esse potest : sic etiam neminem ab ejus administratione excludi voluit; quamvis, ut dictum est, non omnibus liceat soleinnes caremonias adhibere; non quidem quòd ritus, aut caremoniae plus dignitatis, sed quòd minus necessitatis, quàm Sacramentum, habeant.

In ministris baptismi quis ordo sit observandus.

XXIV. Neque verò hoc munus ita omnibus promiscuè permissum esse Fideles arbitrentur, quin ordinem aliquem ministrorum statuere maximè deceat: mulier enim si mares adsint, laicus item præsente clerico, tum clericus coram

^(*) Tert. l. de Bapt. c. 18. et de Coron. mil. c. 3.

Concilli Taident. Pars II. 187
sacerdote, baptismi administrationem sibi sumere non debent. Quanquam obstetrices, quæ
baptisare consueverunt, improbandæ non sunt,
si interdum, præsente aliquo viro, qui hujus
sacramenti conficiendi minime peritus sit, quod
alias viri magis proprium officium videretur, ipsæ
exsequantur.

Patrinorum antiquus usus, varia nomina et

XXV. Accedit autem ad eos ministros, qui, ut hactenus declaratum est, baptismum conficiunt aliud etiam ministrorum genus, qui ad sacram et salutarem ablutionem celebrandam ex vetustissima Catholicæ Ecclesiæ consuetudine adhiberi solent, ii nunc patrini, olim susceptores, sponsores, seu fidejussores, communi vocabulo, à rerum divinarum Scriptoribus vocabantur : (*) De quorum munere, quoniam ad omnes ferè laicos pertinet, accurate à Pastori-bus agendum erit : ut fideles intelligant, qua potissimum ad illud rectè perficiendum necessaria sint. In primis verò explicare oportet, qua causa fuerit, cur ad Baptismum præter Sacramenti ministros, patrini etiam, et susceptores adjungerentur : quod quidem optimo jure factum esse omnibus videbitur, si meminerint baptismum esse spiritualem regenerationem, per quam filii Dei nascimur ; de ca enim ita loquitur divus Petrus : (1) Sicut modò geniti insantes rationahile sine dolo lac concupiscite. Ut igitur, postquam aliquis in hanc lucem editus est, nutrice et pædagogo indiget, quorum ope atque operà educetur, ac doctriua et bonis artibus erudiatur: ita etiam necesse est, ut qui ex baptismi fonte vitam spiritualem vivere incipiunt, alicujus fidei et prudentiæ committantur, à quo

^(*) Tertul. 1. de Bapt. c. 18. et de Cor. milit. c. 3. (1) 1. Pet. 2. 2.

Christianæ Religionis præcepta haurire, ad omnemque pietatis rationem institui possint, atque ita paulatim in Christo adolescere, donec tandem viri perfecti, juvante Domino, evadant : cum præsertim pastoribus, qui publicæ parochiarum curationi præpositi sunt, tantum temporis non supersit, ut privatam illam curam pueros in fide erudiendi suscipere possint. Hujus autem vetustissimæ consuetudinis præclarum testimonium à divo Dionysio (*) habemus, cùm inquit : Divinis nostris ducibus (sic enim Apostolos vocat) in mentem venit, et visum est suscipere infantes secundum istum sanctum modum, quòd naturales parentes pueri eum cuidam docto in divinis, veluti pædagogo, traderent, sub quo, sicut divino patre, et salvationis sanctæ susceptore, reliquum vitæ puer degeret. Eamdem verò sententiam confirmat Higinii auctoritas. Habetur de Consec. dist. 4. cap. 100. et Leo Pap. ibid. c. 101. et Conc. Mogunt. bid. c. 101. et 30. q. 1. c. 1.

Quænam, et inter quos affinitas in baptismo contrahatur.

XXVI. Quamobrem sapientissime à sanctà Eccelesià constitutum est, ut non solum is qui baptizat cum baptizato, sed etiam susceptor cum eo quem suscipit, et cum ejus veris parentibus affinitate devinciantur: ita ut legitima nuptiarum fœdera inter hos omnes iniri non possint, atque inita dirimantur.

Ad quid teneantur patrini.

XXVII. Prætereà docere oportet Fideles, quæ sint susceptoris partes. Etenim hoc munus adeò negligenter in Ecclesià tractatur, ut nudum tantum hujus functionis nomen relictum sit : quid autem sancti in eo contineatur, ne suspicari qui-

^(*) Dion. de Eccl. Hier. c. 7. p. 3.

erba sponsoris exprimens: Spondeo puerum turum, cum ad sacram intelligentiam vesedulis adhortationibus meis, ut abrenuntiet riis omninò, profiteatur, peragatque divia pollicetur. Item divus Augustinus: (†) Vos, , ante omnia tam viros, quam mulieres lios in Baptismate suscepistis, moneo, ut scatis fidejussores apud Deum exstitisse pro quos visi estis de sacro fonte suscipere. Ac tò decet maxime, eum, qui aliquod officium sit, in eo diligenter exsequendo nunquam gari : et qui se alterius pædagogum , et cusprofessus est, minime pati illum esse dem, quem semel in fidem et clientelam suam it, donec illum operà et præsidio suo egere exerit. Quæ autem Filiis spiritualibus trasunt, paucis divus Augustinus (+1) compret, cum de hoc irso susceptorum officio lotur; inquit enim: Debeut eos admonere, ititatem custodiant, justitiam diligant, cham teneant, et ante omnia Symbolum, et mem Dominicam eos doceaut: Decalogum et que sint prima Christiane religionis ruOuinto.

Postremò, ut Apoetolus docet (1) si unius delicto mors regnavit per unum, multo magis abundautiam gratiæ, et douationis justitæ accipientes, in vità regnabunt per unum Jesum Christum, Cùm itaque per Adæ peccatum pueri ex origine noxam contraxerint; multo magis per (hristum. Dominum possunt gratiam et justitiam consequi, ut regnent in vità: quod quidem sine baptismo fieri nullo modo potest. Conc. Trident. sess. 5. Decret. de peccato originali et sess. 7. de baptism. cap. 12, 13 et 14 Dionys. de Eccles. Hier. cap. 7. Cyprian. Epist. 59. August. Epist. 28 et lib. 1. de peccat. merit. e. 23. Chrysostom. Hom. de Adam et Eva. Concil. Milevit. cap. 2 et de consec. dist. 4 passim.

Pueri baptizati quomodò educandi.

XXXII. Quare docebunt Pastores, infantes omninò baptizandos, et deinde paulatim teneram ætatem Christianæ religionis præceptis ad veram pietatem informandam esse: nam, ut à Sapiente præclarè dictum est: (2) Adolescens juxtà viam suam, etiam cùm senuerit, non recedet ab eå.

Intantes in baptismo qua ratione fidem recipiant.

XXXIII. Neque enim dubitare licct quin fidei sacramenta, cum abluuntur, accipiant: non quia mentis snæ assensione credant: sed quia parentum fide, si parentes Fideles fuerint: sin minus, fide [ut divi Augustini (*) verbis loquamur] universæ societatis Sanctorum muniuntur: etenim ab iis omnibus rectè dicimus eos baptismo offerri, quibus placet ut offerantur, et quorum charitate ad communionem Sancti Spiritus adjunguntur.

Infantes in Ecclesiam deferendi et baptizandi. XXXIV. Hortandi autem sunt magnoperè Fi-

⁽¹⁾ Rom. 5. 17. (2) Prov. 22. 6. (*) Ep. 23 ad Bon.

deles, ut liberos suos, quamprimum id sine periculo facere liceat, ad Ecclesiam deferendos et solemnibus caremoniis baptizandos curent. Nam cum pueris infantibus nulla alia salutis comparandariatio, nisi eis apptismus praebeatur, relicta sit, facile intelligitur, quam gravi culpa illi sese obstingant, qui cos Sacramenti gratit diutius quam necessitas postulet, carere patiuntur: cum praesertim propter etatis imbacillitatem infinita pene vitta pericula illis impendant. Aug. lib. 3. de orig. canima, c. 9. et lib. 1. de peca, merit. cap. 2. et Epitt. 28.

Adulti ad baptismum proparandi et invitandi

XXXV. Diversam verò rationem in ils servandam esse, qui adultà estate sunt, et perfectum rationis usum habent, qui scilicet ab infidelibus oriuntur, antique. Ecclesim consuctudo declarat: nam Christiana quidem fides illis proponenda est atque omni studio ad eam suscipiendam cohortandi, alliciendi, invitandi sunt.

Primò.

Quòd si ad Dominum Deum convertantur, tum verò monere oportet, ne ultrà tempus ab Ecclesià prescriptum, baptismi Sacramentum differant. Nam cum scriptum sit: (1) Non terdes converti ad Dominum, et nè differas de die in diem, doceadi sunt, perfectam conversionem in novà per baptismum generatione positam esse.

Secundo.

Preserva, quò acrius ad heptismum veniunt, cò diutius sibi carendum esse caterorum Sacramentorum cun et gratis, quibus Christiana religio colitur, cum ad ca sine heptismo nulli aditus patere possit.

⁽¹⁾ Book 5. &

Tertio.

Deindè etiam maximo fructu privari, quem ex baptismo percipimus: si quidem non solum omnium scelerum, quæ anteà admissa sunt maculam et sordes baptismi aqua prorsus eluit ac tollit, scd divinà gratia nos ornat: cujus ope et auxilio in posterum etiam peccata vitare possumus, justitiamque et innocentiam tucri: qua in re summam Christianæ vitæ constare, facilè omnes intelligunt. Tertull. lib. de Puenit. cap. 6. et de præscrip. cap. 41. Cypr. Epist. 15. de consec., dist. 4. cap. 64 et 65. August. lib. de fide et operib. c. 9.

Cur adultis baptismum differre soleat Ecclesia.

XXXVI. Sed quamvis hæc ita sint, non consuevit tamen Ecclesia baptismi Sacramentum huic hominum generi statim tribuere, sed ad certum tempus differendum esse constituit.

Prima ratio.

Neque enim ea dilatio periculum, quod quidem pueris imminere suprà dictum est, conjunctum habet; cùm illis qui rationis usu præditi sunt, baptismi suscipiendi propositum atque consilium, et malè actæ vitæ pœnitentia salis futura sit ad gratiam et justitiam, si repentinus aliquis casus impediat, quominus salutari aquà ablui possint.

Socunda ratio.

Contrà verò hæc dilatio aliquas videtur utilitates afferre.

Primum utile.

Primum enim, quoniam ab Ecclesià diligenter providendum est, ne quis ad hoc Sacramentum fictoret simulato animo accedat; eorum voluntas, qui baptismum petunt, magis exploratur atque perspicitur: cujus rei causa in antiquis Conciliis decretum legimus, ut qui ex Judeis ad fidem Catholicam veniunt, antequam haptismus illis admi-

CONCILII TRIDENT. PARS II. 195 nistretur, aliquot menses inter Catechumenos essent.

Secundum.

Deindè, in fidei doctrină, quam profiteri debent, et Christianæ vitæ institutionibus erudiuntur perfectius.

Tertium.

Pretereà major religionis cultus Sacramento tribuitur, si constitutis tantum Pasche et Pentecostes diebus, solemni ceremonià baptismum suscipiant.

Raptismus adultis quando non differendus.

XXXVII. Sed interdûm tamen baptismi tempus justă aliquă et necessariă de causă differendum non est, veluti si vitæ periculum înstare videatur, ac præserium si illi abluendi sint, (1) qui jam fidei mysteria plene perceperint: quod quidem Philippum, et Apostolorum principem fecisse satis constat, oùm alter Candacis Reginæ eunuchum, alter Cornelium, nullă interposită moră, sed statim ut su fidem amplecti professi sunt, baptizavit.

Debent velle baptismum qui baptizantur.

XXXVIII. Docendum præterea, et populo explicandum erit, quomodo affecti esse debent, qui baptizandi sunt. In primis itaque opus est, ut velint, propositumque illis sit baptismum suscipere: nam cum unusquisque in baptismo, peccato moriatur, et novem vivendi rationem et disciplinam suscipiat, æquum est, non invito cuiquam aut recusanti, sed illis tantum, qui sponte sua, et libenti animo accipiunt, baptismum præberi. Quare ex sanctà traditione (*) semper servatum animadvertimus, ut nemini baptismus ministretur, nisi prius interrogatus fuerit an velit baptizari. Nec verò in pueris quoque infantibus eam volun-

⁽¹⁾ Act. E. 38. et 10. 48. (*) Aug. l. de pæn. medic. 2. D. Th. 3. p. q. 63. part. 7.

tatem deesse existimandum est, cum Ecclesiæ voluntas, quæ pro illis spondet, obscura esse non possit.

Amentes an et quandò baptizandi.

XXXIX. Prætereà, amentes et furiosos, qui cùm aliquandò compotes mentis essent, in insaniam deindè inciderunt, ut qui eo tempore nullam baptismi suscipiendi voluntatem habent nisi vitæ periculum immineat, baptizandos non esse: cùm autem in vitæ discrimine versantur, si antequam furere inciperent, ejus voluntatis significationem dederunt, abluendi sunt: sin minus à baptismi administratione abstinendum est. (†) Idemque judicium de dormientibus fieri debet. (Juòd si in mentis potestate nunquam fuerunt, ita ut nullum rationis usum habuerint, eos in fide Ecclesiæ, non secus ac pueros, qui ratione carent, baptizandos esse, Ecclesiæ auctoritas et consuetudo satis declarat.

Tria in adultis baptizandis requisita. Fides.

XL. Verùm præter baptismi voluntatem, fides etiam ea ratioqe, qua de voluntate dictum est, ad consequendam Sacrameuti gratiam maximè necessaria est. Etenim Dominus et Salvator noster docuit: (1) Qui crediderit, et baptizatus fuerit, salvus erit.

Pœnitentia. Propositum non peccandi.

Deindè ut quemlibet admissorum scelerum, et malè acta vita poniteat, atque ut idem in posterum à peccatis omnibus abstinere statuat opus est. Aliter enim, qui ita baptismum peteret, ut tamen peccandi consuetudinem nollet emendare, omninò repellendus esset: nihil enim baptismi gratia et virtuti adeò repugnat, quam corum mens et consilium, qui nullum unquam pec-

^(†) D. Th. p. q. 26. art. 12. (1) Marc. 16. 16.

CONCILITAIDENT. PARS II. 197 candi finem sibi constituent. Cum itaque baptismens ob cam rem expetendus sit, ut Christum induemus, et cum eo conjungemur; plane constat, meritò à sacra abbutione reficiendum esse, cui in vitiis et peccatis perseverare propositum est, præsertim verò, quia nibil corum que ad Christum et Ecclesiam pertinent, frustra auscipiendum est, inanemque baptismum, si justitize et salutis gratiam spectemus, in eo futurum esse satis intelligimus, (1) qui secundum carnem ambulare, non secundum spiritum, cogitat : etsi, quod ad Sacramentum pertinet, perfectam ejus rationem sine ulla dubitatione consequitur; si modo, cum ritè baptizatur, in animo habeat id accipere, quod à sanctà Ecclesià administratur. Quamobrem Princeps Apostolorum magure illi hominum multitudini, qui, ut ait Scriptura, compuncti corde, ab eo, et à reliquis Apostolis, quid sibi faciendum esset, quæsiverant, ità respondit: (2) Pœnitentiam agite, et baptizetur unusquisque vestrum : et alio loco : (3) Pœmtemini , inquit , et convertimini, ut deleantur peccata vestra, Item beatus Paulus, ad Romanos scribens, (4) aperte ostendit ei, qui baptizatur, omnino moriendum esse peccatis : quare nos monet ne exhibeamus membra nostra arma iniquitatis peccato, sed exhibeamus

Hac doctrina de Baptismo quam utilis.

nos Deo, tanquam ex mertuis viventes.

XLI. Hac verò si Fideles sepè meditati fuerint, primum quidem summam Dei bonitatem vehementer admirari cogentur, qui nihit tale merentibus, tam singulare et divinum baptismi beneficium solà sua misericordià adductus tribuit: deindè, eum sibi ante oculos proponent, quam aliena esse debeat ab omni crimine eorum vita, qui tanto munere ornati sunt: illud etiam in pri-

⁽¹⁾ Rom. 8. 1.(s) Act. s. 58. (5) Act. 5. 19. (4) Rom. 6. 11.

mis à Christiano homine requiri facilé intelligent, ut quotidié tam sancté et religiosé traducere vitam studeant, perindé ac si eà ipsà die Baptismi Sacramentum et gratiam consecuti essent. Quanquàm ad inflammandos veræ pietatis studio animos nibil magis proficiet, quàm si pastores accuratà oratione explicaverint, quinam sint baptismi effectus.

Primus Baptismi effectus, peccatorum remissio.

XLIL De his igitur quoniam sæpè agendum est, ut Fideles magis perspiciant se in altissimo dignitatis gradu positos esse, nec se ab eo dejici ullis adversari insidiis, vel impetu, ullo unquam tempore patiantur : hoc primum tradere oportet peccatum, sive à primis parentibus origine contractum, sive à nobis ipsis commissum, quamvis etiam adeò necessarium sit, ut ne cogitari quidem posse videatur, admirabili huius Sacramenti virtute remitti et condonari. Id verò multò ante ab Ezechiele prænuntiatum est, per quem Dominus Deus ita loquitur : (1) Effundam super vos aquam mundam, et mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris. Et Apostolus ad Corinthios, post longam peccatorum enumerationem subjecit : (2) Et hæc quidem fuistis: sed abluti estis, sed sanctificati estis. Átque hanc doctrinam perpetuò à sancta Ecclesia traditam esse perspicuum est. Sanctus enim Augustinus, (*) in libro, quem de baptismo parvulorum conscripsit, ita testatur : Generante carne tantum contrahitur peccatum originale : regenerante autem spiritu non solum originalium, sed etiam voluntariorum peccatorum fit remissio; et sanctus Hieronymus, ad Oceanum: (†) Omnia, inquit, in baptismate condonata sunt crimina. Ac ne dubitare ampliùs câ de re cuiquam liceret, post aliorum Conciliorum definitionem, sacra

⁽¹⁾ Ezech. 36. 25. (2) 1. Cor. 6. 11. (*) Lib. 1. de peccat. meritis et remis. c. 15. (†) Epist. 27. ante medium.

candi finem sibi constituunt. Cum itaque baptismus ob eam rem expetendus sit, ut Christum induamus, et cum eo conjungamur; planè constat, meritò à sacia ablutione rejiciendum esse, cui in vitiis et peccatis perseverare propositum est, præsertim verò, quia nibil corum que ad Christum et Ecclesiam pertinent, frustrà suscipiendum est. inanemque baptismum, si justitiæ et salutis gratiam spectemus, in eo futurum esse satis intelligimus, (1) qui secundum carnem ambulare. non secundum spiritum, cogitat : etsi, quod ad Sacramentum pertinet, perfectam ejus rationem sine ulla dubitatione consequitur; si modò, cùm ritè baptizatur, in animo habeat id accipere, quod à sancta Ecclesia administratur. Quamobrem Princeps Apostolorum magnæ illi hominum multitudini, qui, ut ait Scriptura, compuncti corde, ab eo, et à reliquis Apostolis, quid sibi faciendum esset, quæsiverant, ità respondit : (2) Ponitentiam agite, et baptizetur unusquisque vestrûm : et alio loco: (3) Pocustemini, inquit, et convertimini, ut deleantur peccata vestra. Item beatus Paulus, ad Romanos scribens, (4) aperte ostendit ei, qui baptizatur, omninò moriendum esse peccatis : quarè nos monet ne exhibiamus membra nostra arma iniquitatis peccato, sed exhibeamus nos Deo, tanquam ex mortuis viventes.

Hæc doctrina de Baptismo quam utilis.

XLI. Hæc verò si Fideles sæpè meditati fuerint, primum quidem summam Dei bonitatem vehementer admirari cogentur, qui nihit tale merentibus, tam singulare et divinum baptismi beneficium sola sua misericorda adductus tribuit deindè, eum sibi ante oculos proponent, quam aliana esse debeat ab omni crimine eorum vita, qui tanto munere ornati sunt: illud etiam in pri-

⁽¹⁾ Rom. 8. 1. (2) Act. 2. 38. (5) Act. 3. 19. (4) Rom. 6. 11.

nesciebam, nisi lex diceret: Non concupisces; ex his verbis, non ipsam concupiscendi vim, sed voluntatis vitium intelligi voluit. Eamdem doctrinam tradidit D. Gregorius; (†) ità scribens: Si qui sunt qui dicant peccata in baptismo superficie tenùs dimitti, quid est hâc prædicatione inhdelius; cùm per fidei Sacramentum anima peccatis radicitùs absoluta soli Deo inhæreat. Atque ad eam rem demonstrandam Salvatoris nostri testimonio utitur, cùm apud sanctum Joannem ait: (1) Qui lotus, est non indiget, nisi ut pedes lavet; sed est mundus totus.

Figura Baptismi.

XLIV. Ouòd si cui expressam hujus rei figuram. et imaginem libet intueri, proponat sibi ad contemplaudum Naaman Syri leprosi historiam, qui cum septies Jordanis aqua se abluisset, testante Scriptura, ita (2) à lepra mundatus est, ut ejus caro caro pueri videretur. Quare baptismi proprius effectus est peccatorum omnium, sive originis vitio, sive nostrà culpà contracta sint, remissio : cuius rei causa à Domino et Salvatore nostro institutum esse clarissimis verbis Apostolorum Princeps, ut alia testimonia omittamus, explicavit, cum inquit : (3) Poenitentiam agite, et baptizetur unusquisque vestrum in nomine Jesu Christi, in remissionem peccatorum. De concupiscentia remanente in baptizatis vide Aug. lib. 1. de pecc. merit. et remiss. cap. 39. item lib. 1. contra duas Epist. Pelag. c. 13. et lib. 3. c. 3. in medio, et lib. 1. de nupt. et concupisc. c. 23 et 25. item lib. 6. contrà Julian . g. 5. et de verb. Apost. serm. 6.

Secundus Baptismi effectus, poence peccatis debitæ remissio.

XLV. Jam verò, in baptismo non solum pec-

^(†) Lib. 9. Regist. Epist. 39 (1) Jean. 13. 10. (2) 4. Reg. 5. 14. (3) Act. 2. 38.

pera satisfactionis vocarunt, imponatur.

nenæ peccatis debitæ remittantur in Bapnide Ambros. in cap. 11. ad Roman. Au1. 1. de nupt. et concupisc. c. 33. et in
1. 4. D. Thom. p. 3. q. 69. art. 2. unde
est imponenda poenitentia Gregor. lib. 7.
Epist. 24. et habetur de consecrat. distinct.
Ne quod absit. D. Thom 3. p. q. 68.

nuid ante baptismum opera pænitentiæ.

L Nec verò, quæ hoc loco traduntur, velesiæ consuetudini adversantur: quæ olim
cum baptizarentur, præcipiebat ut quai continuos dies jejunarent: neque enim
titutum ad satisfactionem pertinebat: sed
tismum percepissent, cà ratione admoneut Sacramenti dignitatem venerantes,
et orationibus aliquandiù sine intermiseram darent.

sæ quæ in baptismo non remittuntur.

II. Sed quamquam in baptismo pœnas peccondonari exploratum esse debet . ab eo

piatur. Tametsi vehementer laudanda esset eorum Principum religio et pietas, qui eam quoque animadversionem, ut Dei gloria in suis Sacramentis illustrior fieret, sontibus remitterent, ac condonarent. Efficit prætereà baptismus post hujus vitæ curriculum pœnarum omnium quæ originale peccatum consequuntur, liberationem; siquidem merito mortis Domini factum est, ut hæc consequi possemus. Baptismo autem, ut suprà dictum est, ci commorimur. Si enim, ut inquit Apostohus, (r) complantati facti sumus similiudini mortis ejus, simul et resurrectionis erimus.

Cur post Buptismum ab omni vitæ miserid non liberemur.

XLVIII. Quòd si quærat aliquis, cur statim post baptismum in hâc etiam mortali vità his incommodis non careamus, atque ad perfectum illum vitæ gradum, in quo Adam primus humani generis parens, ante peccatum collocatus fuerat, sacræ ablutionis virtute non transferamur: id quidem duabus potissimum de causis factum esse respondebitur.

Ratio prima.

Quarum prima est, quòd nobis, qui per baptismum Christi corpori conjuncti, atque ejus membra effecti sumus, plus aliquid dignitatis tribuendum non erat, quam ipsi capiti nostro tributum esset. Cum igitur Christus Dominus, etsi ab initio ortus sui gratize et veritatis plenitudinem habuit, tamen humanze naturze fragilitatem, quam suscepit, non ante deposuit, quam passionis tormenta, et mortem pertulit, ac deindè ad immortalis vitze gloriam resurrexit: quis miretur, cum videat Fideles, qui jam per baptismum comestis justitize gratiam adepti sunt, adhuc tamen caduco et fragiti corpore vestiti, ut postquam multis labori-

⁽¹⁾ Rom. 6. 5.

animo vitæ incommoda omnia toleramus. ie animi nostri affectiones sub rationis n, divina ope subjecimus, certa spe niti 3, fore ut, si cum Apostolo (1) certamen certaverimus, cursum consummaverimus, rvaverimus, repositam quoque justitiæ coeddat nobis Dominus in illa die justus judex. etiam cum filiis Israel videtur Dominus juos etsi, ab Ægyptiorum servitute, Phatque ejus (2) exercitu in mare demerso, tamen non statim in bentam illam pros terram introduxit: sed priùs in multis e casibus exercuit : ac deinde . cum eus in z terræ possessionem misisset, cæteros quiolas è patriis sedibus exturbavit : quasdam nationes reliquas fecit, quas delere non at, ut populo Dei bellicæ virtutis et nis exercendæ occasio nunquàm deesset.

Tertia ratio.

accedit, quòd si per baptismum præter elestia, quibus anima ornatur, corporis ma tribuerentur, dubitari meritò posset ilti præsentis potiùs vitæ commoda, quàm na, ques non videntur, bona Christiano homini semper proposita esse debeant.

Christiani non sine consolatione patiuntur.

XLIX. Sed interim tamen hujus vitæ conditio. quæ miseriarum plena est, suis voluptatibus et lætitiis non caret. Quid enim nobis, qui jam per baptismum, veluti (1) palmites, insiti sumus in Christum, jucundius, aut optabilius esse potest. quam, cruce in humeros nostros sublata, eum ducem segui, nullisque aut laboribus defatigari. aut periculis retardari, quominus ad præmium supernæ vocationis Dei omni studio contendamus; alii virginitatis lauream, alii doctrinæ et prædicationis coronam, alii martyrii palmam, alii alia virtutum decora à Domino accepturi? Quæ quidem præclara laudis insignia nemini darentur. nisi priùs nos ipsos in hujus ærumnosce vitæ stadio exercuissemus, atque in acie invicti stetissemus.

Tertius Baptismi effectus, gratiæ infusio.

L. Sed ut ad baptismi effectus oratio redeat, exponendum erit, hujus Sacramenti virtute, nos non solum à malis, quæ verè maxima dicenda sunt, liberari: verum etiam eximiis bonis et muneribus augeri. Animus enim noster divinà gratià repletur, quà justi et filii Dei effecti, æternæ quoque salutis hæredes instituimur: nam ut scriptum est, (2) qui crediderit, et baptizatus fuerit, salvus erit: (3) mundatamque Ecclesiam lavacro aquæ in verbo Apostolus testatur. Est autem gratia, quemadmodum Tridentina Synodus (*) ab omnibus credendum pœnà anathematis proposità decrevit, non solum per quam peccatorum fit remissio, sed divina qualitas in animà inbærens, ac veluti splendor quidam et lux, quæ unima-

⁽¹⁾ Joh. 15. 2. (2) Mare. 16. 16. (3) Eph. 5. 26. (*) Sess. 6. c. 7. de just.

rum nostrarum maculas omnes delet, ipsasque animas pulchriores et splendidiores reddit. Atque id ex sacris litteris aperté colligitur, cùm gratiam (1) effundi dicant, eamque Spiritus Sancti (2) pignus soleant appellari. Quid fit gratia de quid hic vide August. lib. 1. de peccat. merit. et remiss. c. 10. item de spiritu et litterá, 28. versus finem. Bernard. serm. 1. in Coend Domini.

Quartus Baptismi effectus, infusio virtutum.

LI. Huic autem additur nobilissimus omnium virtutum comitatus, quæ in animam cum gratià divinitùs infunduntur. Quarè, cum Apostolus ad Titum ait: (3) Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis et renovationis Spiritùs Sancti, quem effudit in nos abunde per Jesum Christum Salvatorem nostrum; D. Augustinus (†) verba illa, abunde effudit, explanans: Nimirum, inquit, ad remissionem peccatorum, et copiam virtutum. De hoc effectu Baptismi vide Chrysost. homil. ad Neoph. et bapt. Damas.lib. 2. de fide Orthodox. cap. 36: Lactant. lib. 3. divin. Institut. cap. 25. August. Epist. 23. ad Bonifac. item. lib. 1. de peccat. meritis et remiss. c. 29. Prosp. lib. 1. de vocat. gener. cap. 9.

Quintus Baptismi effectus, Christo capiti connexio.

LII. Jam verò per baptismum, etiam Christocapiti tanquam membra copulamur et connectimur. Quemadmodum igitur à capite vis manat qua singulæ corporis partes ad proprias fuuctiones aptè exsequendas moventur: ita etiam ex Christi Domini (4) plenitudine in omnes, qui justificantur, divina virtus et gratia diffunditur: quæ nos ad omnia Christianæ pietatis ot cia habiles reddit. Quòd per Baptismum Christo capiti

⁽¹⁾ Tit. 3. 5. 6. (2) Eph. 1. 14. 2. Cor. 1. 22. et 5. 5. (3) Tit. 3. 5. 6. (†) D. Aug. Epist. 23. (4) Joh. 1. 16.

ut membra connectamur, vide August. Epist, 23. item lib. 1. de peccat. meritis. et remiss. cap. 16. Prosp. de vocat. gent. lib. 1. c. 9. Bernard. serm. 1. in Coená Domini. D. Thom. 3. p. q. 69. art. 5. Difficultas in benè agendo, post Baptismum undé.

Neque verò mirum cuiquam videri debet, si, cam tenta virtutum copia instructi et ornati simus, tamen non sine magna difficultate et lahore pias honestasque actiones inchoamus. vel certé absolvimus. Id enim ob eam rem evenit, quòd virtutes à quibus actiones ipsæ proficiscuntur. Dei beneficio nobis donatze non sint : sed quoniam post baptismum acerrima (1) cupiditatis pugna adversus spiritum relicta est , in qua tamen contentione animo fungi, aut debilitari Christianum hominem non decet, cum Dei benignitate freti, optima spe niti debeamus, fore ut quotidiana rectè vivendi exercitatione, (2) quacumque pudica sunt, quecumque justa, quecumque sancta eadem etiam facilia et jucunda videantur, hec libenter cogitemus, hæc alacri animo agamus, ut (3) Deus pacis sit nobiscum. Vide hác de re Aug. lib. 5. contra Julian. c. 2. et 5. item de peccat. merit. et remiss. lib. 1. cap. 3.

Sextus Baptismi effectus, Character.

LIII. Præterea, per baptismum consignanur charactere, qui ex anima deleri nunquam potest: de quo nihil est, ut plura hoc loco disserantur: cùm liceat ex his que suprà dieta sunt, cùm universe de Sacramentis ageretur, satis multa, quæ ad hoc argumentum pertinent, in hunc locum transferre. Vide August. lib. 6. contrà Donatistas, cap. 1. et in Epist. Joan. tract. 5. Trid. sess. 7.

Baptismus non iterandus, et our.

LIV. Sed quoniam ex characteris vi et natura,

⁽¹⁾ Gal. 5. 17. (2) Phil. 4. 8. (3) 2. Cor. 13. 11.

ab Ecclesia definitum est, baptismi Sacramentum nulla ratione iterandum esse; ea de re Fideles. ne aliquando in errores inducantur, sæpè et diligenter à Pastoribus admonendi erunt. Hoc vero docuit Apostolus, inquiens: (1) Unus Dominus, una fides, unum baptisma. Deinde cum Romanos hostatur, ut mortui per baptismum in Christo, cayerent ne vitam, quam ab illo accenissent, amitterent, cum inquit: (2) Quod enim Christus mortuus est peccato, mortuus est semel. hoe videtur aperte significare, sicut ille mori iteram non potest, ita nobis denuò mori per baptismum non licere. Quare sancta etiam Ecclesia se waum baptismum credere palàm profitetur : quod quidem rei nature et rationi vehementer consentaneum esse, ex eo intelligitur quòd bantismus est quadam spiritualis regeneratio. Quemadmodim igitur naturali virtute semel tantim generamur, et in lucem edimur : atque ut D. Augustinus ait. (*) uterus non potest repeti : sic etiam una est spiritualis generatio, nec Baptismus ullo un-

Baptismus sub conditione cum ministratur, non iteratur.

39. *D. Thom.* 3. p. q. 66. art. 9.

quam tempore iterandus est. Hác de re vide Trid. sess. 7. de Baptismo can. 11 et 13. item Concil. Carth. can. 2. Vienn. ut habetur in Clem. 1. lib. de sum. Trinit. D. Aug. tract. 11. in Joannem. Beda in cap. 3. Joan. Leo Magn. Epist. 37 et

LV. Neque vero quisquam putet, eum ab Ecclesià iterari, cum adhibità hujusmodi verborum formulà, aliquem abluit, de quo incertum est, en baptizatus priùs fuerit: Si baptizatus es te iterum non beptizo; si verò nondum baptizatus es, ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti: ita enim non impiè iterari, sed

⁽¹⁾ Eph. 4. 5. (2) Rom. 6. 10. (2) In Joan. Tract. 11. M 2

sanctè, cum adjunctione baptismum administrari dicendum est.

Baptismus sub conditione quantá cum cautelá ministrandus.

LVI. Quà in re tamen diligenter à Pastoribus aliqua providenda sunt, in quibus ferè quotidiè non sine maxima Sacramenti injurià peccatur: neque enim desunt, qui nullum scelus admitti posse arbitrentur, si quemvis sine delectu cum adjunctione illa baptizent : quarè si infans ad eos deferatur, nihil prorsus quærendum putant, an is priùs ablutus fuerit : sed statim ei baptismum tribuunt. Quin etiam, quamvis exploratum habeant, domi sacramentum administratum esse: tamen sacram ablutionem in Eccclesià, adhibità solemni cæremonià, cum adjunctione repetere non dubitant; quod quidem sine sacrilegio facere non possunt : et eam maculam suscipiunt, quam divinarum rerum Scriptores irregularitatem vocant. Nam ea baptismi forma ex Alexandri Papæ (†) auctoritate in illis tantum permittitur, de quibus, re diligenter perquisità, dubium relinquitur, an baptismum rité susceperint, aliter verò nunquam fas est etiam cum adjunctione baptismum alicui iterum administrare. De irregularitate cujus hic est mentio, vide Apostat. et reiterat. Baptism, c. Ex litterarum et de Consecr. dist. 4. c. Eos qui. et lib. 3. decretal. de Baptismo et ejus effectu. c. de quibus.

Septimus Baptismi effectus, coelorum apertio.

LVII. Præter cætera verò quæ ex Baptismo consequimur, illud veluti extremum est, quò reliqua omnia videntur referri, quòd scilicet celladitum propter peccatum priùs interclusum, unicuique nostrum patefacit. (*) Hæc autem, quæ in

^(†) Lib. 1. decret. tit. de baptism. c. de quibus (*) Beda in cap. 3. Luc.

CONCILII TRIDENT. PARS II. 209
mobis baptismi virtute efficiuntur, ex iis plane intalligi possunt, que in Salvatoris baptismo contigiese, Evangelica auctoritas confirmavit. Etenim (1) costi aperti sunt, et Spiritus Sanctus columbas specie in Christum Dominum descendens apparauit, ex quo significatum est eis qui baptizantur, divini numinis charismata impertiri, et colorum januam reserari: non quidem ut simul atque baptizati sunt, sed ut magis opportuno tempore ingrediantur in illam gloriam; cum omnium miseriarum expertes, que in beatam vitam cadere non possunt, pro mortali conditione immortalitatem assequentur.

Gratiarum incequalitas in baptizațis, undè.

EVIII. Atque hi quidem sunt baptiami fructus, quos, si quidem Sacramenti vim spectemus æquè ad omnes pertinere dubitari non potest : sin autem quo quisque animo affectus ad illum suscipiendum accesserit, consideremus, plùs minùs ve coelestis gratiæ et fructûs ad unum aliquem, quàm ad alium, pervenire omninò fateri oportet.

Precationes, ritus et cæremoniæ Baptismi explicandæ.

LIX. Restat nunc, ut quæ de hujus Sacramenti precationibus ritibus et cæremoniis tradenda sint, apertè et breviter explicentur. Nam quod Apostolus de linguarum dono admonuit, cum intus (2) Sine fructu esse, si, quæ aliquis loquitur, à Fidelibus non intelligantur: idem ferè adritus et cæremonias transferri potest; imaginem enim et significationem earum rerum præ se ferunt, quæ in Sacramento geruntur. Quòd si illogum aignorem vim et potestatem fidelis populus ignoret, non magna admodum cæremoniarum utilitas futura esse videbitur. Danda est igitur Pastoribus opera, ut eas Eideles intelligant, certòque

⁽¹⁾ Matth. 3. 16. (2) 1. Cor. 14. 2. et d.

autem infans sit, pro illo sponsor ritè respondet, solemnemque sponsionem facit.

Exorcismus.

Sequitur exorcismus, qui ad expellendum diabolum, ejusque vires frangendas, et debilitandas sacris et religiosis verbis ac precationibus conficitur. Accedunt ad Exorcismum alaz cæremoniæ, quarum singulæ ut quæ mysticæ sint, propriam atque illustrem significationem habent. De exorcismis vide Tertull. de præscript. cap. 41. Cypr. Epist. 2. August. lib. 2. de Gratid Dei, et peccato Origin. Cap. 40. et lib 2. de Nupt. et concupisc. cap. 26. Optat. lib. 4. contrà Parmenianum.

Sal.

Nam cum sal in illius os, qui ad baptismum adducendus est, inseritur, hoc significari perspicuum est, eum fidei doctrină, et gratiæ dono consecuturum esse, ut à peccatorum putredine liberetur, saporemque bonorum operum percipiat, divinæ sapientiæ pabulo delectetur. Bedæ in lib. 1. Esdræ. c. 9. Isid. lib. 2. de Offic. Eccl. cap. 20. et August. lib. 1. Confess. cap. 11.

Signa Crucis.

Obsignantur prætereà signo crucis frons, oculi, pectus, humeri, aures: quæ omnia declarant, Baptismi mysterio sensus baptizati aperiri, ac roborari, ut Deum accipere præceptaque ejus intelligere, ac servare possit. De signo Crucis vide Tertull. lib. de Resurrect. carn. Basil. lib. de Spiritu Sancto. Chrys. contrà gentes, et alios.

Saliva et ad fontem accessio.

Posteà verò illi nares, et aures salivà liniuntur, statimque ad baptismi fontem mittitur: ut quemadmodùm cæcus ille Evangelicus, (1) quem Dominus jusserat oculos luto illitos Siloes aquà ab-

⁽I) Joan. 9. 7.

luere, lumen recuperavit: ita etiam intelligamus sacra ablutionis eam vim esse, ut menti ad con-lestem veritatem perspiciendam lumen afferat. De saliva Ambr. lib. 1. de Sacram. c. 1. et de iis qui myst. init. c. 1. et de Consecr. dist. 4. c. posteà.

Abrenuntiatio.

His peractis ad Baptismi fontem veniunt, ibique aliæ cæremoniæ et ritus adhibentur: ex quibus Christianæ religionis sammam licet cognoscere. Sacerdos enim ter conceptis verbis, eum, qui baptizandus est, interrogat: Abrenuntias Satanæ, et omnibus operibus ejus, et omnibus pompis ejus? At ille, aut ejus nomine patrinus, ad singulas interrogationes respondet: Abrenuntio. Igitur qui Christo nomen daturus est, hoc primum sanctè et religiosè pelliceri debet se diabolum et mundum deserere, ac nullum unquam tempus fore, in quo utrumque veluti hostem teterrimum non detestatur. Tert. lib. de Coron. milit. c. 13. et de spectac. cap. 4. et de Idol. c. 6. Cypr. Epist. 7 et 54.

Fidei professio.

Deindè ad ipsum baptismi fontem consistens, interrogatur à sacerdote hoc modo: Credis in Deum Patrem omnipotentem? Cui ille respondet: Credo. (*) Atque ita deinceps de reliquis Symboli articulis rogatus, fidem suam solemni religione profitetur, quibus sauè duabus sponsionibus omnem Christianæ legis vim et discipiinam contineri perspicuum est.

Baptizandi voluntas.

Sed cum jam baptismum administrare oportet, quærit sacerdos ab eo qui baptizandus est : num haptizari velit? quod quidem per se, vel ejus nomine, si infans ait, patrino annuente, statim in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti, salu-

^(*) Cyril. Hier. Catech. 2. et 3.

tari aqua eum abluit. Quemadmodum enim homo, sua voluntate serpenti obediens, meritò damnatus est, ita Dominus neminem in suorum numerum, nisi voluntarium militem, adscribi voluit: ut divinis jussis spontè obtemperans, æternam salutem consequeretur.

Chrisma.

Jam postquam baptismus absolutus est, sacerdos summum baptizati verticem chrismate perungit: ut intelligat se ab co die Christo capiti tanquam membrum conjunctum esse, atque ejus corpori insitum, et eå re Christianum à Christo, Christum verò à chrismate appellari. Quid verò chrisma significet, ex his satis intelligi quæ tunc sacerdos orat, D. Ambrosius (†) testatur, lib. de Sacram. Dionys. Eccles. Hierar. cap. 3. Cyril. Hier. Catech. 3. Basil. lib. de Spiritu Sancto. eap. 27.

Vestis candida.

Induit postea sacerdos baptizatum veste alba, dicens; Accipe vestem candidam, quam immaculatam perferas ante tribunal Domini nostri Jesu Christi, ut habeas vitam æternam. Infantibus verò, qui vestitu non utuntur, iisdem verbis album sudariolum datur. Quo symbolo significari sancti Patres docent tum resurrectionis gloriam, ad quam per baptismum nascimur: tum nitorem et pulchritudinem, qua dilutis peccatorum maculis, anima in haptismo ornatur: tum innocentiam atque integritatem, quam in omni vita baptizatus servare debet. Dionys. loco citato, Ambr. de iis qui myst. init. c. 8.

Cereus ardens.

Et deinde cereus ardens in manu traditur, qui estendit fidem charitate inflammatam, quam in baptismo accepit, bonorum operum studio alen-

^(†) Lib. 1. de Sacr.

CONCILIT TRIDENT. PARS II. 218 dam atque augendam esse. De hoc cereo vide Gregorium Nazianz. serm. 5. de Bantism. Gregor. Turon. lib. 5. cap. 11. Niceph. hist. Eccles. lib. 3.

Nominis impositio.

Ad extremum verò nomen baptizato imponitur; quod quidem ab aliquo sumendum est, qui propter excellentem animi pietatem et religionem in Sanctorum numerum relațas est: ita enim facile fiet, ut quivis nominis similitudine ad virtutis et sanctitatis imitatiouem excitetur: ac prætereà, quem imitari studeat, eum quoque precetur, et speret sibi advocatum ad salutem tum animi, tum corporis defendendam venturum esse.

Qualia nomina à Christianis rejicienda.

LXI. Quare reprehendendi sunt, qui gentilium nomina, et eorum precipue, qui omnium sceleratasimi faerunt, tam diligenter consectantur, et pueris imponunt: cum ex eo intelligi possit, quanti Christiane pietatis studium faciendum existiment, qui impiorum hominum memoria tantoperè delectari videntur, ut velint fidelium aures hujusmodi profanis nominibus undique circumsonare.

Totius de Baptismo tractatús recapitulatio.

LXII. Hec de baptismi Sucramento, si à Pastoribus explanata fuerint, nihil corum ferè prætermissum esse videbitur, que ad hanc cognitionem maximè pertinere existimanda sunt. Demonstratum est enim, quid ipsum baptismi momen significet: que sit ejus natura et substautia; tum ex quibus partibus constet. Dictum est à quo institutus fuerit: qui ministri ad conficiendum Sacramentum necessarii sint, quosque tanquèm pedamentum necessarii sint, quosque tanquèm pedamentum necessarii sint, quosque tanquèm pedamentum de sustentandam baptizati imbecillitatem adhibere oporteat. Traditum est etiam, quibus, et quemadmodum animo affectis baptismas admi-

nistrari debeat: quæ sit ejus virtus, et efficientia: postreme, qui ritus et cæremoniæ serventur, quantum proposita ratio postulabat, satis copiose explicatumest. Quæ omnia ob eam præcipue causam doceuda esse Pastores meminerint, ut fideles in hac cura et cogitatione perpetuò versentur: ut in iis, quæ adeò sanctè et religiosè spoponderunt, cum baptismo initiati sunt, fidem servent, atque eam vitam instituant quæ sanctissimæ Christiani nominis professioni respondeat.

DE CONFIRMATIONIS SACRAMENTO.

CAPUT III.

Confirmationis Sacramentum explicandi tempus et necessitas.

I. CI in Sacramento Confirmationis explicando D Pastorum diligentia requirenda unquàm fuit, nunc certè opus est illud quam maxime illustrare, cum in sancta Dei Ecclesia hoc Sacramentum à multis omninò prætermittatur : paucissimi verò sint, qui divinæ gratiæ fructum, quem deberent, ex eo capere studeant. Quarè Fideles ita de hujus Sacramenti natura, vi, dignitate, tum in die Pentecostes, quo præcipuè die administrari solet : tum aliis etiam diebus, cum id Pastores commodè fieri posse judicaverint, docendi erunt, ut intelligant, non solum negligendum non esse, sed summa cum pietate et religione suscipieudum : ne ipsorum culpà, maximoque malo eveniat, ut frustrà in eos divinum hoc beneficium collatum esse videatur.

Hoc Sacramentum, cur Confirmatio nuncupetur.

II. Sed ut à nomine initium sumatur : Confirmationem ab Ecclesià (*) hoc Sacramentum idcircò vocari docendum est, quoniam qui haptizatus est,

^(*) Conc. Aur. c. 3. item Florent.

3 THE THE ! THE 🔀 Concilii Tringur, Pars II.

cam ab Episcopo sacro chrismate ungitur, additis solemuibus illis verbis: Signo te signo crucis, et confirmo te chrismate salutis, in nomine Patris. et Filii, et Spiritus Sancti, nisi aliud Sacramenti efficientiam impediat, nova virtutis robore firmior, atque adeò perfectus Christi miles esse incipit.

Confirmatio est Sacramentum.

· III. In Confirmatione autem, veram et propriam Sacramenti rationem Catholica Ecclesia semper agnovit: quod et Melchiades Pontifex, (*) et plures ctiam alii sanctissimi et vetustissimi Poutifices apertè declarant. Ac sanctus Clemens (†) ejus veritatis doctrinam graviori sententia comprobare non potuit ; inquit enim : Omnibus festinandum est sine mora renasci Deo, et demum ab Episcopo consignari, id est, septiformem gratiam Spiritus Sancti percipere: cum aliqui perfectus christianus nequaquam esse possit, is qui injurià et voluntate, non autem necessitate compulsus, hoc Sacramentum pratermiserit, ut à beato Petro accepimus, et cæteri Apostoli, præcipiente Domino, docuerunt. Hanc verò eamdem fidem doctrinà suà confirmaverunt qui eodem Spiritu pleni pro Christo sanguinem profuderunt, Urbanus, Fabianus, Eusebius, Romani Pontifices, quemadmodum ex eorum decretis licet perspicere. Accedit præterea sanctorum Patrum consentiens auctoritas : inter quos Dionysius Areopagita, (††) Athenarum Episcopus, cum diceret qua ratione hoc sacrum ungueutum conficere ecque uti oporteret, ità inquit : Baptizatum sacerdotes induunt veste congrus munditie, ut ad Pontificem ducant : ille verò sacro atque prorsus divino unguente baptizatum signans, secratissima communionis participem

^(*) Epist. ad Episc. Hispan. c. 2. Epist. 4. aute fisem. (†) Habes decreta horum Pontif. de Consecrat. dist. 5. (††) S. Dionysius de Eccles. Hierar. c. 2.

facit. Eusebius quoque Cæsariensis (†) tantùm huic Sacramento tribuit, ut dicere non dubitarit : Novatum hæreticum Spiritum Sanctum promereri non potuisse: quia, cum baptizatus esset, in gravi ægritudine signaculo chrismatis non est signatus. Sed charissima habemus hujus rei testimonia tum à divo Ambrosio (*) in eo libro, quem de iis qui initiantur, inscripsit, tum à divo Augustino in libris quos adversus Petiliani Donatistæ Enistolas edidit: (++) quorum uterque adeò de hujus sacramenti veritate nihil dubitari posse existimavit, ut eam multis Scripturæ etiam locis doceat ac confirmet. Quare aliter quidem verba illa Apostoli: (1) Nolite contristare Spiritum Sanctum Dei, in quo signati estis; aliter verò, quod in Psalmis legitur: (2) Sicut unguentum in capite, quod descendit in barbam, barbam Aaron : tum illud ejusdem Apostoli: (3) Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis, ad Confirmationis Sacramentum referri testatus est. Confirmationem esse Sacramentum habes insuper ex Ambros. de Sacrament. lib. 3. cap. 2. lib. de Spiritu Sancto c. 6. et 7. Item August. de Trinit. lib. 15. c. 26. et in Epist. Joan. Tract. 3 et 6. et in Psal. 26 et ante hos omnes, Tertull. lib. de resurrect. carn. Cypr. Epist. Origen. hom. 9. in Levit. Hieronym. contra Lucifer. Cyril. Hieros. Catech. 3.

Confirmationis à Baptismo differentia.

IV. Quamvis autem à Melchiade dictum sit Baptismum Confirmationi maximè conjunctum esse, non idem tamen Sacramentum, sed ab altero longè disjunctum existimandum est : constat enim varietatem gratiæ, quam singula Sacramenta tribuunt, et rei sensibus subjectæ, quæ

^(†) Lib. 6. histor. cap. 43. (*) Lib. de iis qui myst. initiantur cap. 7. (††) Lib. 2. c. 104. (1) Eph. 4. 30. (2) Ps. 132. 2. (3) Rom. 5. 5.

CONCILII TRIDENT. PARS. II. 219 ipsem gratiam significat, efficere, ut varia quoque et diversa Sacramenta sint. Ep. ad Episc. Hisp. in medio.

Prior differentia.

Cum igitur Baptismi gratia homines in novam vitam gignantur, Confirmationis autem Sacramento; qui jam geniti sunt, viri evadant, (1) evacuatis que erant parvuli; satis intelligitur, quantum in naturali vità generatio ab incremento distat, tantumdem inter se differre Baptismum, qui regenerandi vim habet, et Confirmationem enjus virtute Fideles augescunt et perfectum animi robur assumunt.

Secunda.

Præterea, quoniam novum atque distinctum Sacramenti genus constituendum est, ubi animus in novam aliquam difficultatem incurfit : facile perspiei potest, quemadmodum Baptismi gratià ad mentem fide reformandam indigemus : ita etiam maxime conducere Fidelium animos alia gratia confirmari, ut nullo pœnarum, suppliciorum, mortis periculo, aut metu à veræ fidei confessione deterreantur. Quod quidem cum sacro Confirmationis chrismate efficiatur, ex eo aperte colligitur hujus Sacramenti rationem à Baptismo diversam esse. Quare Melchiades (*) Pontifex utriusque discrimen accurratà oratione persequitur, ita scribens : In Baptismate homo ad militiam recipitur, et in Confirmatione confirmatur ad pugnam; in fonte Baptismatis Spiritus Sanctus plenitudinem tribuit ad innocentiam; in Confirmatione autem perfectionem ad gratiam ministrat : in Baptismo regeneramur ad vitam; post Baptismum ad pugnam confirmamur: in Baptismo abluimur; post Baptismum roboramur : regeneratio per se salvat in pace Baptismum recipientes; Confirmatio armat,

^{(1) 1.} Cor. 12. 11. (*) Loco citato.

atque instruit ad agones. Verum hæc jam non solum ab aliis Conciliis tradita, sed præcipuè à sacrà Synodo Tridentinà decreta sunt: ut jam de iis non solum aliter sentire, sed ne dubitare quidem ullo modo liceat. Laod. can. 48. Melchiad. c. 6. Florent. et Constant. Trid. sess. 7.

Sacramenti Confirmationis auctor Christus.

V. Quoniam verò supra demonstratum est, quam necessarium esset, communiter de omnibus Sacramentis docere, à quonam ortum habuerint : idem etiam de Confirmatione tradere oportet, ut Fideles hujus Sacramenti sanctitate magis afficiantur. Igitur à Pastoribus explicandum est, Christum Dominum non solum ejus auctorem fuisse, sed, sancto Fabiano Pontifice Romano teste, (†) chrismatis ritum et verba, quibus in ejus administratione Catholica Ecclesia utitur, præcepisse: quod quidem iis facile probari poterit, qui Confirmationem Sacramentum esse confitentur; cum sacra omnia mysteria humanæ naturæ vires superent, nec ab alio, quam à Deo possint institui.

Sacramenti Confirmationis materia chrisma.

VI. Jam verò, quæ sint ejus partes, ac primum quidem de materià dicendum est. Hac autem chrisma appellatur: quo nomine à græcis accepto, etsi profani scriptores quodlibet unguenti genus significant, illud tamen, qui res divinas tradunt, communi loquendi consuetudine ad illud tantummodò unguentum accommodàrunt, quod ex oleo et balsamo solemni Episcopi consecratione conficitur. Quare duæ res corporeæ permixtæ Confirmationis materiam præbent: quæ quidem diversarum rerum compositio, quemadmodum multiplicem Spiritùs Sancti gratiam, quæ Confirmatis tribuitur, declarat, ita etiam

^(†) Epist. 2. initio.

CONCILLI TRIDENT. PARS II.

water many many and a con-

ipsius Sacramenti excellentiam satis ostendit. Quod autem ea sit hujus Sacramenti materia, cùm sancta Ecclesia et Concilia perpetuò docuerunt: tum à sancto Dionysio et compluribus aliis gravissimis Patribus traditum est, imprimisque à Fabiano Pontifice, (*) qui Apostolos chrismatis confectionem à Domino accepisse nobisque reliquisse testatus est. Fide Aug. in Psalm. 44. vers. 9. et lib. 13 de Trinitat. cap. 26. Gregor. in 1. cap. Can. Conc. Laod. c. 48. et Carthagin. 2. c. 2. et 4. De oleo vide Ambr. in Psal. 118. et lib. de Spiritu Sanoto, Capit. 3. Cryptian. Epis. 70.

Confirmationis materia cur chrisma sit statutum.

VIL Neque verò ulla alia materia, quam chrismatis, aptior videri poterat ad illud declarandum, quod hoc Sacramento efficitur. Oleum enim quod pingue sit, et natura sua manet ac diffluat, gratiæ plenitudinem exprimit, quæ per Spiritum Sanctum à Christo capite in alios redundat atque effunditur, (1) sicut unguentum quod descendit in barbam Aaron, usque in oram vestimenti ejus. (2) Unxit enim eum Deus oleo lætitiæ præ consortibus suis, ac (3) de plenitudine ejus nos omues accepimus. Balsamum vero cujus odoratus jucundissimus est, quid aliud significat, quam Fideles, cum Sacramento Confirmationis perficiuntur, cam virtutum omnium suavitatem effundere? ut illud Apostoli queant dicere : (4) Christi bonus odor sumus Deo. Habet prætereà balsamum eam vim, ut quidquid eo circumlitum fuerit, putrescere non sinat : quod quidem ad hujus Sacramenti virtutem significandam valdė accommodatum videtur; cùm planè constet Fidelium animos cœlesti gratia quæ in Confirmatione

^(*) Epist. 5. ad Episc. Orient. (1) Ps. 152. 2. (2) Ps. 44. 8. (5) Joan. 1. 16. (4) 2. Cor. 2. 15. N. 3

tribuitur, præparatos facile à scelerum contagione defendi posse.

Chrisma consecrandum à solis Episcopis, undè?

VIII. Consecratur autem chrisma solemnibus cæremoniis ab Epicopo. Ita enim Salvatorem nostrum docuisse in extremà cœnà, cùm chrismatis conficiendi rationem Apostolis commendaret, Fabianus Pontifex, sanctitate et martyrii glorià clarissimus, tradidit; (*) quanquam, cur ita fieri debuerit, ratione etiam ostendi potest. Etenim iu plerisque aliis Sacramentis Christus ita corum materiam instituit, ut sanctitatem quoque illi tribuerit; non solùm enim aquam elementum Baptismi esse voluit, cum inquit : (1) Nisi quis renatus fuerit ex aquà et spiritu, non potest introire in regnum Dei; sed cum ipse baptizatus est, effecit ut cà deinceps vi sanctificandi prædita esset : quare dictum à sancto Chrysostomo: (†) Aqua Baptismi purgare peccata credentium non posset nisi tactu corporis Domini sanctificata fuisset. Quoniam igitur Dominus hanc Confirmationis materiam usu ipso et tractatione non sacravit, necessarium est ut sanctis et religiosis precationibus consecretur; neque ad alium ea confectio nisi ad Episcopum pertinere potest, qui ejusdem Sacramenti ordinarius minister institutus est.

· Sacramenti Confirmationis forma.

IX. Sed explicanda erit prætered altera pars ex qua Sacramentum constituitur, forma scilicet et verba quæ ad sacram unctionem adhibentur; monendique Fideles, ut in hoc Sacramento suscipiendo, tunc maxime cum eas pronuntiari animadvertunt, ad pietatem, fidem et religionem animos excitent, ne quid cœlestis gratiæ impedimenti esse possit. His igitur verbis Confirmationis

^(*) S. Fab. Papa ubi supra. (1) Joan. 5. 5. (†) Hom. 4. oper, imperf. et habetur de cons. dist. 4. cap. Numquid.

577 1, 20 L

forma absolvitur : Signo TE SIGNO CRUCIS, ET CON-FIRMO TE CHRISMATE SALUTIS, IN NOMINE PATRIS, ET FILII. ET SPIRITUS SANCTL Sed tamen, si ad veritatem rationem quoque revocemus, idem facilè probari potest. Étenim Sacramenti forma ea omnia continere debet que ipsius Sacramenti naturam et substantiam explicant. Atqui maximè bec tria in Confirmatione observanda sunt, divina potestas quæ ut principalis causa in Sacramento operatur; tum robur animi et spiritûs quod per sacram unctionem Fidelibus ad salutem tribuitur: deinde signum quo notatur is qui in certamen christianæ militiæ descensurus est. Ac primum quidem verba illa : In nomine Patris, et filii, et Spiritus Sancti, quæ extremo loco posita sunt; alterum ea : Confirmo te chrismate salutis, que in medio sunt; tertium quæ in principio formæ locantur : Signo te signo crucis, satis declarant. Quanquam si etiam ratione aliqua probari non possit hanc esse hujus Sacramenti veram et absolutam formam, Ecclesiæ catholicæ auctoritas, cujus magisterio ita semper edocti sumus, non patitur nos ea de re quidquam dubitare.

Episcopus Confirmationis minister ordinarius.

X. Docere etiam Pastores debent, quibus potissimum hujus Sacramenti administratio commissa
sit. Nam cum multi sint, ut est apud Prophetam,
(1) qui currant neque tamen mittantur: necesse
est, qui veri et legitimi ejus ministri sint, tradere, ut fidelis populus Confirmationis Sacramentum et gratiam consequi possit. (*) Solum itaque
Episcopum hujus Sacramenti conficiendi ordinariam potestatem habere Sacræ Litteræ ostendunt;
nam in Actis Apostolorum (2) legimus, cum Samaria verbum Dei accepiset, Petrum et Joannem
ad eos missos esse, qui oraverunt pro ipsis, ut

⁽¹⁾ Jerem. 23. 21. (*). Trident. sess. 23. c. 4. et can. 7. (2) Act. 8. 14. 15. 16.

acciperent Spiritum Sanctum; nondum enim in quemquam illorum venerat; sed baptizati tantum erant. Quo in loco licet videre, eum qui baptizaverat, quòd tantùm esset diaconus, confirmandi potestatem nullam habuisse; sed munus illud perfectioribus ministris, hoc est Apostolis, reservatum esse. Quin etiam ubicumque sacræ Scripturæ hujus Sacramenti mentionem faciunt, idem observari potest. Neque ad eam demonstrandam desunt sanctorum Patrum atque Pontificum, Urbani, Eusebii, Damasi, Innocentii, Leonis clarissima testimonia: quemadmodum ex eorum decretis perspicuum est. Divus quoque Augustinus graviter queritur de corruptà Ægyptiorum et Alexandrinorum consuetudine, quorum sacerdotes audebant Confirmationis Sacramentum administrare. Episcopum ministrum esse ordinarium Confirmationis tradunt Urbanus Papa Epistol. ad omnes Christianos in fine. Eusebius Papa, Epistol. 3. ad Episcopos Tusciæ et Campaniæ. Damasus Papa, Epistol. ad Pros. et cateros Episcopos Orthodox, circa med. Innocentius Papa Epist. 1 ad Veren. c. 3. Leo Papa Ep. 88. ad Germaniæ et Galliæ Episcopos. Melchiades Papa Epistol. ad Episcopos Hispaniæ. ('lemens item Papa Epistol. 4. Concil. Wormaciense. c. 8. et Florent, de Sacramentis, Horum summorum Pontificum Epistolæ habentur in tomis Conciliorum ferè omnes in primo juxta cujusque æta-tem. Vide insuper August, in quæst, novi Testamenti quæst. 42.

Cur Episcopus Confirmationis sit minister.

XI. Ac jure hoc quidem factum esse, ut ejusmodi munus ad Episcopos deferretur, hac similitudine possunt Pastores declarare. Ut enim in exstruendis ædificiis, etsi fabri, qui inferiores ministri sunt, cæmenta, calcem, ligna et reliquam materiam parant atque componunt, ahsolutio CONCILII TRIDENT. PARS II. 225 tamen operis ad architectum spectat; ita etiam hoc Sacramentum, quo veluti spirituale ædificium perficitur, à nullo alio, nisi à summo sacerdote, administrari opus erat.

Cur addantur et Patrini.

XII. Additur verò etiam patrinus, quemadmodum in Beptismo, fieri demonstratum est. Nam si qui gladiatoriam dimicationem subeunt, alicujus indigent, cujus arte et consilio doceantur, quibus ictibus ac petitionibus, salvis ipsis conficere adversarium possint, quantò magis Fideles cum Sacramento Confirmationis quasi firmissimis armis tecti ac muniti in spirituale certamen, cui æterna salus proposita est, descendunt, ducis ac monitoris indigebunt? (*) Rectè igitur, ad hujus quoque Sacramenti administrationem patrini advocandi sunt, quibuscum eadem spiritualis affinitas conjungitur, qua legitima nuptiarum foedere impedit, nt anteà docuimus, cùm de patrinis ageretur, qui ad Baptismum adhibendi sunt.

Quæ Parochi docere debeant confirmandos.

XIII. Sed quoniam sæpè evenit ut Fideles in hoc Sacramento suscipiendo aut præproperà festinatione, aut dissolutà quadam negligentià et cuactatione utantur: nam de iis, qui ad eum impietatis gradum venerunt, ut illud contemnere et aspernari audeant, nihil est quod dicamus; aperiendum est etiam Pastoribus, qui qua etate, quo pietatis studio præditi esse debeant, quibus Confirmationem dare oportet.

Quam juste optet Ecclesia ut omnes confirmentur.

XIV. Atque illud in primis docendum est, hoc (**) Sacramentum ejusmodi necessitatem non habere, ut sine eo salvus quis esse non possit. Quan-

^(*) Trident. Sess. 24. c. 2. de reform. matrim. (**) Trid. de cons. dist. 5. c. 2. et 3. item Conc. Aur. c. 3. Hugo de sanct. vict. de Sacr. lib. 2. p. 7. c. 59.

quam verò necessarium non est, à nemine tamen prætermitti debet: sed potiùs maximè cavendum est, ne in re sanctitatis plena, per quam nobis divina muuera tam largè impertiuntur, aliqua negligentia committatur: quod enim omnibus communiter ad sanctificationem Deus proposuit, ab omnibus etiam summo studio expetendum est. Ac sanctus quidem Lucas, cum admirabilem illam Spiritûs Sancti effusionem describeret, ita inquit: (1) Et factus est repenté de cœlo sonus tanquam advenientis spiritus vehementis et replevit totam domum. Deinde, paucis interjectis: (2) Et repleti sunt omnes Spiritu Sancto. Ex quibus verbis licet intelligere quoniam domus illa sanctæ Ecclesiæ figuram et imaginem gerebat, ad omnes Fideles Confirmationis Sacramentum, cujus initium ab eo die ductum est, pertinere. Atque id etiam ex ipsius Sacramenti ratione facile colligitur : illi enim sacro chrismate confirmari debent, quibus spirituali incremento opus est, et qui ad perfectum christianæ religionis habitum perducendi sunt: at nulli id non maxime convenit: ut enim hoc spectat natura, ut qui in lucem eduntur, adolescant; atque ad perfectam ætatem perveniant, etiamsi interdum quod vult minus assequatur; ita communis omnium mater catholica ecclesia vehementer optat ut in eis, quos per Baptismum regeneravit, christiani hominis forma perfectè absolvatur: id autem quoniam mysticæ unctionis Sacramento efficitur, perspicuum est eam ad universos Fideles æquè pertinere.

Quænam ætas in confirmandis requiratur.

XV. In quo illud observandum est omuibus quidem post Baptismum Confirmationis Sacramentum posse administrari; sed minus tamen expedire hoc fieri antequam pueri rationis usum

⁽¹⁾ Act. 2. 2. (2) Ibid. 4.

CONCILII TRIDENT. PARS IL.

habuerint: quare si duodecimus annus non exspectandus videatur, usque ad septimum certè hoc
Sacramentum differre maximè convenit. Neque
enim Confirmatio ad salutis necessitatem instituta
est; sed ut ejus virtute optimè instructi et parati
inveniremur, cum nolis pro Christi fide pugnaninveniremur, cum nolis pro Christi fide pugnandum esset: ad quod sanè pugnæ genus pueros qui
adhuc usu rationis carent, nemo aptos esse judicârit.

Quantá cum reverentiá sit ad Confirmationem accedendum.

XVI. Ex his igitur efficitur ut qui adultà jam zetate confirmandi sunt, si quidem hujus Sacramenti gratiam et dona consequi cupiant, cos non solùm fidem et pietatem afferre, sed graviora etiam peccata quz admiserunt, ex animo dolere oporteat. Qua in re laborandum est ut peccata etiam prius confiteantur, et Pastorum cohortatione ad jejunia et alia pietatis opera suscipienda incitentur admoneanturque; laudabilem illam antiquz Ecclesiz (*) consuetudiuem renovandam esse, ut non nisi jejuni hoc Sacramentum susciperent: quod quidem fidelibus facile persuaderi posse existimandum est, si hujus Sacramenti dona admirabilesque effectus intellezerint.

Confirmationis effectus. Primus.

XVII. Itaque Pastores docebunt, Confirmationem hoc cum cæteris Sacramentis commune habere, ut nisi impedimentum aliquod ex parte ejus qui recipit, inferatur, novam gratiam tribuat: etenim hæc sacra et mystica signa ejusmodi estudemonstratum est, quæ gratiam declarant atque efficiunt. Ex quo sequitur, ut peccata etiam condonet ac remittat, quoniam gratiam simul cum peccato ne fingere quidem nobis licet.

^(*) D. Th. p. 3. q. 72. a. ad 2. Conc. Aur. c. 2.

Secundus.

Sed præter hæc, quæ cum aliis communia censenda sunt, primum quidem illud proprie Confirmationi tribuitur, quod Baptismi gratiam perficit; qui enim per Baptismum Christiani effecti sunt, quasi infantes modò geniti teneritatem adhuc et mollitiem quamdam habent, ac deinde chrismatis Sacramento adversus omnes carnis, mundi et diaboli impetus robustiores fiunt: et eorum animus in fide omninò confirmatur ad confitendum et glorificandum nomen Domini nostri Jesu Christi: ex quo etiam nomen ipsum inventum esse nemo dubitarit.

Error quidam refutatur.

XVIII. Neque enim, ut quidam non minus imperite quam impie finzerunt, Confirmationis vocabulum ab eo deducitur, quod olim infantes qui baptizati erant, cum jam adulti essent, ad Episcopum adducebantur, ut fidem Christianam, quam in Baptismo susceperant, confirmarent: ita ut Confirmatio, (*) nihil a catechesi differre videatur: cujus consuetudinis nullum probatum testimonium afferri potest: sed ab eo nomen ei impositum est, quod hujus Sacramenti virtute Deus in nobis id confirmat, quod Baptismo operari cœpit, nosque ad christianæ soliditatis perfectionem adducit.

Tertius effectus.

Nec verò confirmat solum, sed auget etiam: de quo Melchiades ita testatur, (†) Spiritus Sanctus qui super aquas Baptismi salutifero descendit illapsu, in fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam: in Confirmatione augmentum prastat ad gratiam: deindè non auget modò, sed admirabili quadam ratione auget. Hoe autem pulcher-

^(*)Trid. sess. 7. can. 1. de Confirm. (†) De cons. dist, c. Spirit. Euseb. Emis. hom. in die Pent.

CONCILII TRIDENT. PARS II. 229, indumenti translatione Scriptura significaque expressit. Inquit enim Dominus Salvaa de hoc Sacramento loqueretur: (1) Sedete itate, quoadusque induamini virtute ex

ientia Confirmationis exemplo declaratur. C. Ouòd si Pastores voluerint divinam huius menti efficientiam ostendere (hoc verò ad ovendos Fidelium animos maximam vim haum esse dubitari non potest) satis erit quid Apostolis evenerit, explicare: illi enim ante nem, vel sub ipsam Passionis horam adeò i et remissi fuerunt, ut cum Dominus chensus est. (2) statim se in fugam conje-: Petrus verò qui (3) Ecclesiæ petra et funitum designatus erat, et summam constanexcelsique animi magnitudinem præ se tuunius mulierculæ voce perterritus .se Jesu i (A) discipulum esse, non semel, aut iterùm tio negaverit, ac post resurrectionem, omi) propter metum Judæorum inclusi domi atinuerint. At verò in die (6) Pentecestes Spiritus Sancti virtute omnes repleti sunt, m Evangelium quod eis commissum erat. lum in Judæorum regione, sed in universo audacter et liberè disseminarent, nihil sibi s accidere posse existimaverint. (7) quàm digni haberentur, qui pro Christi nomine meliam, vincula, tormenta, cruces per-Ł

Quartus effectus.

set prætereà Confirmatio eam vim, ut chaem imprimat: quo fit ut nullà uuquam raiterari possit: quod etiam in Baptismo suprà ratum est, ac de Sacramento Ordinis quo-

mc. 24. 49. (2) Matth. 26 56. (3) Matth. 16. 18. 18h. 26. 60. et d. (5) Joan. 20. 19. (6) Actor. 2. 1. 1) Act. 5. 41.

que suo loco planius exponetur. Hæc igitur si à Pastoribus sæpè et accuratè explicata erunt, vix fieri poterit quin fideles, cognità hujus Sacramenti dignitate atque utilitate, illud summâ cum diligentià sanctè et religiosè suscipere studeant. Confirmationem non esse iterandam, vide De consec. dist. 5. c. dictum est, et cap. de hom. D. Thom. p. 3. q. 72. art. 5.

Ritus et cæremoniæ Confirmationis explicantur.

XX. Restat nunc ut aliqua etiam de ritibus et cæremoniis quibus in hoc Sacramento administrando catholica Ecclesia utitur, breviter perstriugantur; quæ explicatio quanto usui futura sit Pastores intelligent, si quæ anteà dicta sunt, cùm hic locus tractaretur, repetere voluerint.

Chrisma et unctio.

Qui igitur confirmantur, sacro chrismate in fronte unguntur: nam hoc Sacramento Spiritus Sanctus in animos Fidelium se infundit, in eisque robur et fortitudinem auget, ut in spirituali certamine viriliter pugnare et nequissimis hostibus resistere queant.

Cur in fronte?

Quocircà declaratur eos nullo metu, aut verecundià, quarum affectionum signa maximè in fronte solent apparere, à liberà christiani nominis confessione absterrendos esse. Rhaban. lib. 1. de Institut. cleric. c. 30 et habetur de consecr. dist. 5. noviss. Aug. in Ps. 641, D. Thom. 5. p. q. 71 art. 9.

Signum Crucis.

Prætered nota illa, qua Christianus à cæteris veluti miles insignibus quibusdam ab aliis distinguitur, in illustriori corporis parte imprimenda erat.

Cur in Pentecoste?

Sed illud quoque solemni religione in Ecclesià

CONCILII TRIDENT. PARS II. 231

Dei servatum est, ut in Pentecoste præcipuè hoc
Sacramentum administraretur, quod hoc maximè
die Apostoli (1) Spiritus Sancti virtute roborati
et confirmati sint: cujus divini facti recordatione
Fideles admonerentur, quæ quantaque mysteria
in sacra unctione cogitanda essent.

Alapa.

Deinde verò qui unctus et confirmatus est, ut meminerit se tanquam fortem athletam paratum esse oportere ad omnia adversa invicto animo pro Christi nomine ferenda, manu leviter in maxilla ab Episcopo cæditur.

Pax.

Postremò autem pax ei datur, ut intelligat se gratize cœlestis plenitudinem et pacem (2) quæ exsuperat omnem sensum consecutum esse. Atque hæe summa eorum sit, quæ de chrismatis Sacramento à Pastoribus non tam quidem nudis verbis et oratione, quàm inflammato quodam pietatis studio explicanda sunt, ut ea in animis intimisque Fidelium cogitationibus inserere viocantur.

DE EUCHARISTIÆ SACRAMENTO.

CAPUT IV.

Ne Eucharistia tractetur indigniùs, ejus dignitas sæpiùs explicanda.

I. Quemandodum ex omnibus sacris mysteriis, quæ nobis tanquam divinæ gratiæ certissima instrumenta Dominus Salvator noster commendavit, (*) nullum est quod cum sanctissimo Eucharistiæ Sacramento comparari queat : ita ctiam nulla gravior alicujus sceleris animadversio à Deo metuenda est, quam si res omnis sanctitatis plena, vel potius quæ ipsum sanctitatis auctorem

⁽¹⁾ Act. 2. 2. (2) Phil. 4. 7. (*) Dionys. de Eccl. Hier. c. o. et de consec. dist. 2. c. 2. Nihil in.

et fontem continet, neque sancte neque religiose à Fidelibus tractetur. Id verò Apostolus et sapienter vidit, et de eo nos aperte admonuit: nam cum declaràsset, quanto illi scelere obstricti essent, qui corpus Domini non dijudicarent, statim subjecit: (1) Ideò inter vos multi infirmi et imbecilles, et dormiunt molti. Ut igitur fidelis populus, cum cœlesti huic Sacramento divinos honores tribuendos esse intellexerit, et gratiæ uberes fructus capiat, et justissimam Dei iram effugiat, illa omnia à Pastoribus diligentissimè exponenda erunt, quæ ejus majestatem magis illustrare posse videantur.

Eucharistiæ institutio in primis est explicanda.

II. Qua in re opus erit, ut Pauli Apostoli rationem secuti, qui se quod à domino acceperat Corinthiis tradidisse professus est, in primis hujus Sacramenti institutionem Fidelibus explicent: ita verò gestam rem esse ex Evangelistà perspicuè colligitur.

Cur, quandò et quomodò Christus Eucharistiam instituit.

III. Cùm enim Dominus (2) dilexisset suos, in finem dilexit eos: cujus quidem amoris ut divinum aliquod atque admirabile pignus daret, sciens horam jam advenisse, ut transiret ex hoc mundo ad Patrem, ne ullo unquam tempore à suis abesset inexplicabili consilio, quod omnem naturæ ordinem et conditionem superat, perfecti. Etenim, celebratà cum discipulis agni Paschalis conà, ut figura veritati, umbra corpori cederet, (3) panem accepit, Deoque gratias agens, benedixit, ac fregit, dedique discipulis suis, et dixit: Accipite, et manducate: hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur: hoc facite in

^{(1) 1.} Cor. 11. 30. (2) Joan. 13. 1. (5) Matth. 6. 26. Marc. 14. 22. Luc. 22. 19. 1. Cor. 11. 24.

CONCILII TRIDENT. PARS II.

meam commemorationem. Similiter et calicem accepit, postquam cœnavit, dicens: Hic calix novum Testamentum est in meo sanguine: hoc facite quotiescumque bibetis in meam commemorationem. De Eucharist. institutione vide Trident ess. 13. c. 2. de Euchar. Leo. serm. 7. de Pass. c. 3. Euseb. Emiss. hom. 3. et habetur de Consecrat. distinct, 2. cap. quia Corpus.

Cur hoc Sacramentum Eucharistia nuncupetur.

IV. Hujus ergò admirabilis Sacramenti dignitatem atque excellentiam, cum sacri Scriptores fieri nullo modo posse intelligerent, ut uno vocabulo demonstrarent, pluribus cam nominibus exprimere conati sunt. Interdum enim Eucharistiam appellant, quod verbum, vel bonam gratiam. vel gratiarum actionem latinè reddere possumus. Ac recte quidem, bona gratia, dicendum est, tum quia vitam æternam, de qua scriptum est, (1) Gratia Dei vita æterna, præsignificat : tum quia Christum Dominum, qui vera gratia atque omnium charismatum fons est, in se continet. Nec verò minus aptè gratiarum actionem interpretamur: siquidem cum hanc purissimam hostiam immolamus, immensas quotidie gratias pro universis in nos beneficiis Deo agimus : atque in primis pro ejus gratiæ tam excellenti bono quam nobis hoc Sacramento tribuit. Sed id ipsum etiam nomen, cum his, quæ à Christo Domino gesta esse in hoc mysterio instituendo legimus, optimè convenit. Etenim (2) panem accipiens fregit, ac gratias egit. David quoque, cum hujus mysterii magnitudinem contemplaretur, antequàm carmen illud pronuntiaret : (3) Memoriam fecit mirabilium suorum misericors et miserator Dominus, escam dedit timentibus se : gratiarum actionem præponendam existimavit, cum inquit: (4) Con-

⁽¹⁾ Rom. 6. 15. (2) Matth. 26. 26. Marc. 14. 22. Luc. 22. 19. 1. Cor. 11. 24. (3) Ps. 110. 4. 5. (4) Ps. 110. 5.

fessio et magnificentia opus ejus. Chrysost, hom. 24. in ad Cor. ad hæc verba, Calix benedictionis. Cyprian. lib. de Lapsis. Amb. lib. 5. de Sacr. c, 3. D. Thom. p. 3. 4. 73. art. 4.

Alia plura Eucharistiæ nomina referuntur.
Sacrificium.

V. Frequenter etiam nomine sacrificii declaratur: de quo mysterio paulo post latiùs dicendum erit.

Communio.

Vocatur præterea communio, quod verbum ex illo Apostoli loco sumptum esse liquet, ubi ait (1) Calix benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? et panis quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est? Nam ut Damascenus explanavit, (*) hoc Sacramentum Christo nos copulat, atque ejus carnis et deitatis participes efficit, nosque inter nos in eodem Christo conciliat, ac conjungit, et veluti unum corpus coagmentat. Vide Iren. lib. 5. cap. 7. Chrys. hom. 44 et 45 in Joan. c. Cyrill. in lib. 7. in Joan. c. 13., Cyrill. Hier. Catech. 4. August. Tractat. 26 in Joan. Trid. sess. 13 de Euch. in Præf. Concil. Nicæn. 12. Cart. 4. c. 77 et 78, et alibi passim.

Sacramentum pacis et charitatis.

Ex quo factum est ut Sacramentum etiam pacis et charitatis diceretur : ut intelligeremus quàm indigni sint christiano nomine, qui inimicitias exercent; odiaque, dissidia et discordias, ut teterrimas Fidelium pestes, omninò exterminandas esse: cum præsertim quotidiano religionis nostræ sacrificio, nihil nos studiosius servare quàm pacem et charitatem profiteamur.

^{(1) 1.} Cor. 10. 16. (*) Damasc. lib. 4. fid. Orthod. cap. 4.

Viaticum.

Sed viaticum etiam frequenter à sacris scriptoribus appellatur : tum quia spiritualis cibus est quo in hujus vitæ peregrinatione sustentamur : tum quia vim nobis ad æternam gloriam et felicitatem munit. Quare ex veteri Ecclesiæ catholicæ instituto servati videmus, ut nemo Fidelium sine hoc Sacramento è vità excedat.

Pæna.

Ac vetustissimi quidem Patres, (*) Apostoli auctoritatem secuti, (1) conæ etiam nomine sacram Eucharistiam interdum vocarunt, quòd in illo novissimæ comæ salutari mysterio à Christo Domino sit instituta.

A jejunis conficienda et sumenda est Eucharistia.

VI. Neque verò proptereà à cibo aut potione Eucharistiam conficere aut sumere licet, quod ab Apostoli salutariter introducta consuetudo, quemadmodum veteres scriptores memoriæ prodiderunt, perpetuò retenta ac servata est, ut à jejunis tantum perciperetur. August. Epist. 188 cap. 6.

Eucharistia verè est Sacramentum.

VII. Sed, explicată nominis ratione, docendum erit hoc verum esse Sacramentum, atque unum ex septem illis, quæ sancta Ecclesia semper religiosè coluit ac venerata est; nam cum calicis consecratio fit, mysterium fidei appellatur. Prætereà, ut infinita penè sacrorum scriptorum testimonia omittamus, qui hoc inter vera Sacramenta numerandum esse perpetuò censerunt, ex ipsă ratione et natură Sacramenti idem convincitur. Etenim in eo signa sunt externa et sensibus subjecta; habet deinde gratiæ significationem et efficientiam; prætercà de Christi institutione,

^(*) Cypr. de cœná Domini. (1) 1. Cor. 12. 26.

neque Evangelista neque Apostolus dubitandi locum relinquunt. Quæ omnia cum in unum conveniant ad Sacramenti veritatem confirmandam, nullis aliis argumentis opus esse perspicitur. Aug. lib. 3. de Trinit. cap. 4. et lib. 20. contra Faust. eap. 13. Ambr. lib. 1. de Sacram. cap. 2. Trident. sess. 13. de Euch. c. 5. D. Thom. 3. p. q. 73. art. 1.

Multa sunt in Eucharistiá quibus Sacramenti nomen tribuitur.

VII. Sed illud diligenter Pastoribus observandum est, multa in hoc mysterio esse, quibus aliquandò Sacramenti nomen sacri Scriptores tribuerunt. Interdum enim et consecratio et perceptio, frequenter verò et ipsum Domini corpus, et sanguis, qui in Eucharistià continetur Sacramentum vocari consuevit: inquit enim D. Augustinus, (*) Sacramentum hoc duobus constare, visibili scilicet elementorum specie, et invisibili carne et sanguine ipsius Domini Nostri Jesu Christi. August. hic ad sensum potiùs quàm ad verba citatus; sed lege hac de materià librum Lanfranci contra Berengarium: constat. 23. tantum capitibus: vide de consocrat. distinct. 2. ferè tota.

Nota.

Atque ad eumdem modum hoc (†) Sacramentum adorandum esse: nimirum corpus et Sanguinem Domini intelligentes, affirmamus. Verum hæc omnia minus propriè Sacramenta dici perspicuum est. Ipsæ autem panis et vini species veram et absolutam hujus nominis rationem habent.

Differt à reliquis Sacramentis Eucharistia.

IX. Sed quantum hoc Sacramentum à reliquis omnibus differat, facile colligitur.

^(*) de Catech. erud. lib. 3. 3. c. 16. (†) Trid. sess. 15. De Euch. cap. 5. et can. 6.

CONCILII TRIDENT. PARS II. 237

Nam cætera Sacramenta materiæ usu perficiuntur, dum scilicet alicui administrari ea contingit. Baptismus enim Sacramenti naturam tunc adipiscitur, cum reipsa homo aqua abluitur: at verò ad Eucharistiæ perfectionem satis est ipsius materiæ consecratio; utrumque enim Sacramentum esse non desinit, quamvis in pyxide asservetur.

Secundò.

Deindè in conficiendis aliis Sacramentis nulla fit materiæ atque elementis in aliam naturam mutatio. Etenim Baptismi aqua, aut chrismatis oleum, cum illa Sacramenta administrantur, priorem aquæ et olei naturam non amittunt. In Eucharistia verò quod panis et vinum ante consecrationem erat, confectà consecratione, verè est corporis et sanguinis Domini substantia.

Unicum est Sacramentum Eucharistiæ licet duplex materia.

X. Licet autem duo sint elementa, panis scilicet et vinum, ex quibus integrum Eucharistiæ Sacramentum conficitur: non tamen plura Sacramenta, sed unum tantum esse, Ecclesiæ auctoritate docti, confitemur: aliter enim septenarius Sacramentorum numerus, quemadmodum semper traditum, atque à Conciliis (*) Lateranensi, (†) Florentino, et (††) Tridentino decretum est, constare non poterit: nam cum hujus Sacramenti gratia unum corpus mysticum efficiatur, ut Sacramentum ipsum rei quam efficiatur, ut Sacramentum ipsum rei quam efficit, conveniat, unum esse oportet: atque unum quidem, non quia individuum sit, sed quia unius rei significationem habet. Nam quemadmodum cibus et potio, quæ duæ diversæ res sunt, ad unam tantum

^(*) Ex Conciliis citatis Lateranense generale sub Innocent. II. non numerat quidem distincté septem Sacramenta, sed variis Canon. satis claré colligantur. (†) Florent. in doct. de Sac. (††) Trid. sess. 7. can. 1.

rem adhibentur, ut scilicet vires corporis reficiantur: ita etiam duas illis diversas Sacramenti species respondere consentaneum fuit, quæ cibum spiritualem significarent, quo mentes sustinentur, et recreantur. Quare à Domino Salvatore dictum est: (1) Caro mea verè est cibus, et sanguis meus verè est potus.

Tria significat Eucharistiæ Sacramentum.

Sed diligenter explicandum est quid Eucharistiæ Sacramentum significet, ut Fideles sacra mysteria oculis intuentes, simul etiam divinarum rerum contemplatione animum pascant. Tria verò sunt, quæ nobis hoc Sacramento indicantur.

Passionem Christi.

Primum est Christi Domini Passio, quæ jam præteriit: ipse enim docuit: (2) Hoc facite in meam commemorationem: et Apostolus testatus est: (3) Quotiescumque manducabitis panem hunc et calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis, donec veniat.

Cœlestem gratiam.

Alterum est divina et cœlestis gratia, (*) quæ præsens ad animam alendam et conservandam hoc Sacramento tribuitur. Quemadmodum enim Baptismo in novam vitam gignimur, Confirmatione roboramur, ut Satanæ repugnare et palam Christi nomen profiteri possimus, ita Eucharistiæ Sacramento alimur ac sustentamur.

Gloriam æternam.

Tertium est, quod futurum prænunciat, æternæ jucunditatis et gloriæ fructus quos in cælesti patrià ex Dei promissione capiemus. Hæc igitur tria, quæ instantis, præteriti et consequentis temporis varietate distingui perspicuum est, sacris

^(*) Joan. 6. 55. (2) Luc. 22. 19. (3) 1. Cor. 11. 26 (*) Tertul. de Besur. Carnis. c. 8.

CONCILIT TRIDENT. PARS II.

mysteriis ita significantur, ut totum Sacramentum, quamvis ex diversis speciebus constet ad singula horum declaranda, tanquam ad unius rei significationem, referatur.

Duplex Eucharistiæ materia panis et vinum.

XI. Sed in primis cognoscenda est à Pastoribus hujus Sacramenti materia: tum ut ipsi ritè illud possint conficere; tum etiam ut fideles admoneantur cujus rei symbolum sit, atque ejus rei quam significat, studio et desiderio exardescant. Duplex itaque est hujus Sacramenti materia, altera panis ex tritico confectus, de qua primo agetur: de alterà posteà dicendum erit. Nam, ut docent Evangelistæ Matthæus, (1) Marcus, (2) et Lucas, (3) Christus Dominus panem in manus accepit, benedixit et fregit dicens : Hoc est corpus meum. Apud Joannem quoque idem Salvator noster seipsum panem appellavit, cum inquit : (4) Ego sum panis vivus qui de cœlo descendi. Vide de Cons. dist. 2. c. 1. et 2. et 55. ubi habes de hác materiá decreta Alexandri Papæ in 1. Epistol. ad omnes Orthodoxos, et Cyprian, lib. 2. Epistol. 3. et Ambros, lib. 4. de Sacramentis cap. 4. vide etiam Iren. lib. 4. c. 34. et lib. 5. c. 2.

Panis triticeus vera Eucharistiæ materia.

XII. Cum autem varia sint panis genera; vel quia materià differunt, ut cum alius ex tritico, alius ex hordeo, aut ex leguminibus, cæterisque terræ frugibus confectus est; vel quia diversis qualitatibus præditi sunt: (uni enim fermentum additur, alter verò fermenti omninò expers esse potest) (*) Quod ad primum attinet, Salvatoris verba ostendunt panem ex tritico confici oportere: communi enim loquendi consuetudine, cum panis absolutè dicitur, panem ex tritico intelligi

⁽¹⁾ Matth. 26. 26. (2) Marc. 14. 22. (3) Luc. 22. 19. (4) Joan. 6. 41. (*) D. Thom. 3. p. q.

satis constat. Id etiam veteris testamenti figurà declaratur : præceptum enim à Domino fuerat ut (1) panes propositionis, qui hoc Sacramentum significabant, ex similà conficerentur.

Azymus panis Eucharistiæ materia.

XIII. Sed quemadmodum nullus panis, nisi triticeus, spta ad Sacramentum materia putandus est: (hoc enim Apostolica traditio nos docuit, et Ecclesiæ Catholicæ auctoritas firmavit) ità etiam ex iis quæ Christus Dominus gessit, azymum esse debere, facilè intelligitur: ipse enim (2) primo azymorum die, quo nihil fermentati domi habere Judeis licebat, hoc Sacramentum confecit, atque instituit. Vide lib. de decretal. tit. de celebrat. Missarum, c. ult. ubi habes auctoritatem Honorii Panæ 2.

Objectio solvitur.

XIV. Ouòd si quis Joannis Evangelista auctoritatem opponat, qui hæc omnia ante festum dien: Paschæ acta esse commemorat, ea ratio facile dissolvi potest. Etenim quem primum azymorum diem cæteri Evangelistæ appellarunt, quòd feria quintà vesperi dies festi azymorum inciperent, quo tempore Salvator noster Pascha celebravit, eum ipsum diem Joannes (3) pridie Paschæ fuisse describit: ut qui diei naturalis spatium, quod ab oriente sole inchoatur, in primis notandum existimavit. Quapropter divus etiam (*) Chrysostomus primum azymorum diem interpretatur eum diem, quo ad vesperam azyma comedenda essent. Sed azymi panis consecratio quantum conveniat integritati et mentis munditiæ, quam Fideles ad hoc Sacramentum afferre debent, ab Apostolo docemur, cum inquit: (4) Expurgate vetus fermentum, ut sitis nova conspersio, sicut estis azymi:

⁽¹⁾ Levit. 24. 5. (2) Matth. 26. 17. Marc. 14. 12. Luc. 22. 7. (3) Joan. 13. 1. (*) In Matth. hom. 83. c. 1. (4) Cor. 15. 7.

CONCILII TRIDENT. PARS II. 24t etenim Pascha nostrum immolatus est Christus: itaque epulemur non in ferm nto veteri, neque in fermento malitim et nequitim, sed in azymis sinceritatis et veritatis.

Potest Eucharistia et in fermentato pane confici.

XV. (†) Negue temen en guelites adea necessa.

 XV. (†) Neque tamen ea qualitas adeò necessaria existimanda est, ut, si illa pani desit, Sacramentum confici non possit : utrumque enim panis genus veram et propriam panis rationem et nomen habet. Quanquam nemini licet, privata auctoritate, val potius temeritate laudabilem Ecclesia suæ ritum immutare: atque co minus id facere latinis sacerdotibus permissum est, quibus præteres Pontifices (*) Max. præceperunt ut ex azymo tantum sacra mysteria conficerent. Atque hæc de alterà hujus Sacramenti materià exposuisse satis sit : in quo tamen illud animadvertendum est, quam mulia materia ad Sacramentum conficiendum uti operteat, definitum non esse: cum illorum etiam certus numerus definiri nequest, qui aut possint aut debeant sacra mysteria percipere.

Vinum vitis altera Eucharistiæ materia.

XVI. Superest ut de alterà hujus Sacramenti materià et elemento dicatur. Est autem vinum ex vitis fructu expressum, cui modicum aquæ permixtum sit: nam Dominum Salvatorem vino in hujus Sacramenti institutione usum esse. catholica Ecclesia semper docuit, cum ipse dixerit: (1) Non bibam amodò de hoc genimine vitis usque in diem illum. Quo in loco (†) Chrysostomus: De genimine, inquit, vitis quæ certè vinum, non aquam produzit; ut tantò ante illorum hæresim, qui aquam solam in hisce mysteriis adhibendam senserunt, convellere videretur.

^(†) Conc. Florent. sess. ult. (*) Lib. 10. decret. de celeb. miss. c. final. (1) Matth. 26. 29. Marc. 14. 25. (†) Hom. 83. in Matt.

Aqua vino est admiscenda.

XVII. Aquam verò Dei Ecclesia vino semper admiscuit: primum, quòd id à Christo Domino factum esse, et Conciliorum auctoritate, et sancti Cypriani testimonio (†) comprobetar: deinde quòd sanguinis et aquæ quæ ex ejus latere exierunt, hac permixtione memoria renovatur. Tum verò aquæ ut in Apocalypsi (2) legimus populum designant: quare aqua vino admista fidelis populi qum Christo capite conjunctionem significat. Atque hoc ex Apostolica traditione perpetuò sancta Ecclesia servavit.

Nota.

Sed quamvis aquæ admiscendæ ita graves rationes sint, ut eam sine mortali peccato prætermittere non liceat: ea tamen si desit, Sacramentum constare potest.

Modicum aquæ est admiscendum.

XVIII. Illud autem sacerdotibus animadvertendum est, ut quemadmodum in sacris mysteriis aquam vino adhibere oportet, sic etiam modicam infundendam esse; nam Ecclesiasticorum Scriptorum sententià et judicio, aqua illa in vinum convertitur. (*) Quare de eo Honorius Pontifex ita scribit: Perniciosus in tuis partibus inolevit abusus, videlicet, quòd major quantitas aque in sacrificio quàm vini adhibetur: cum secundum consuetudinem rationabilem Ecclesiæ generalis, longè plus vini quam aquæ adhibendum sit. Hujus igitur (††) sacramenti hæc duo tantum elementa sunt: ac meritò pluribus decretis sancitum est nequid aliud præter panem et vinum, quod nonnulli facere non verebantur, offerre liceat.

^(†) Cyp. lib. 2. Ep. 3. Trid. sess. 22. de sacrif. miss. c. 7. et can. 9. (2) Apoc. 17. 15. (*) Habeter lib. 3. Decretal. de celeb. miss. cap. 13. (††) Vide de cens. dist. 2. c. 1. 2. et seq.

Concilii Trident. Pars II. 243

Quàm sit conveniens materia Eucharistia.

XIX. Sed jam videndum est hæc duo panis et vini symbola quam apta sint ad eas res declarandas, quarum Sacramenta esse credimus et confitemur.

Primò.

Primum enim Christum nobis significant, ut vera est hominum vita. Ipse enim Dominus ait: (1) Caro mea verè est cibus, et sanguis meus verè est potus. Cum igitur corpus Christi Domini vitæ esternæ alimentum illis præbeat, qui ejus Sacramentum purè et sanctè suscipiunt: rectè iis potissimum rebus conficitur, quibus hæc vita continetur; ut Fideles facilè possint intelligere pretiosi corporis et sanguinis Christi communione mentem animumque saturari.

Secundo.

Nonnihil etiam hac ipsa (*) elementa ad id valent, ut eam cognitionem accipiant homines, esse in Sacramento corporis et sanguinis Domini veritatem. Nam cum panem et vinum in humanam carnem et sanguinem vi naturæ quotidie immutari animadvertimus: faciliùs adduci possums hac similitudine, ut credamus panis et vini substantiam in veram Christi carnem verumque ejus sanguinem cœlesti benedictione converti.

Tertid.

Affert etiam aliquid adjumenti hæc admirabilis elementorum mutatio ad adumbrandum, quod fit in anima. Ut enim, etsi nulla extrinsecus panis et vini mutatio apparet, tamen eorum substantia in carnem et sanguinem Christi verè transit: ita etiam tametsi in nobis nihil immutatum videtur, interius tamen ad vitam renovamur, dum veram vitam in Eucharistiæ Sacramento accipimus.

⁽¹⁾ Joan. 6. 55. (*) Damasc. lib. 4. de fide Orth. c, 14. O 2

Quartò.

Accedit ad hæc, quod, cum unum Ecclesiæ corpus ex multis membris compositum sit, nulla re magis elucet ea conjunctio, quam pauis vinique elementis. Panis enim ex multis granis conficitur, et vinum ex multitudine racemorum existit; atque ità nos, cum multi simus, hujus divini mysterii vinculo arctissime colligari et tanquam unum corpus effici declarant.

Forma Eucharistiæ quoad panem definitur et

probatur.

XX. Sequitur nunc ut de forma, qua ad consecrandum panem uti oporteat, agatur; non quidem ejus rei causa, ut hæc mysteria fideli populo nisi necessitas cogat, tradautur: (eos enun qui sacris initiati non sunt, de his erudiri necessarium non est) sed ne formæ ignoratione, in Sacramento conficiendo à Sacerdotibus turpissimè peccetur.

E Scripturá.

Itaque à sanctis Evangelistis, Matthæo et Luca, itemque ab Apostolo docemur illam esse formam: HOC EST CORPUS MEUM; scriptum est enim: (1) Comantibus illis, accepit Jesus panem, et benedixit ac fregit, deditque discipulis suis, et dixit: Accipite et manducate: Hoc est corpus meum. Quæ quidem consecrationis forma, cum à Christo Domino servata sit, ea perpetuò catholica Ecclesia usa est.

A Patribus et Conciliis.

Prætermittenda sunt hoc loco sanctorum Patrum testimonia, quæ infinitum esset enumerare, et Concilii Florentini decretum, quod omnibus patet, atque in promptu est: cum præsertim ex illis Salvatoris verbis: (2) Hoc facite in meam com-

⁽¹⁾ Matth. 26. 26. Marc. 14. 22. Luc. 22. 19. 1. Cor. 11 24. (2) Luc. 22. 19.

CONCILII TRIDENT. PARS II. 243 memorationem, idem liceat cognoscere. In decret. de Sacram. item Trid. sess. 13. cap. 1.

Nota.

Nam quod Dominus faciendum præcepit, non solum ad id quod egerat, sed etiam ad ea quæ dixerat, referri debet, atque ad verba maximé pertinere intelligendum est, quæ non minus efficiendi, quam significandi causa, prolata erant. Quod ad Patres attinet, vide Amb. lib. de Sacram. c. 4 et 5. Chrys. hom. de prodit. Judæ. August. lib. 3. de Trinit. c. 4. Iren. lib. 4. contra hæret. c. 34. Orig. lib. 8. contra Celsum. Hesich. lib. 6. in Levit. c. 22. Cyril. Alex. Epist. ad Calosgrium Episoop. Tertul. lib. 4. contra Mare. Hier. Epist. 1.

Ratione.

Sed ratione etiam id facile persuaderi potest:
nam forma ea est, qua illud significatur quod in
hoc Sacramento efficitur: cum autem hæc verba
id quod fit significent ac declarent, hoc est, panis
conversionem in verum Domini nostri corpus,
sequitur formam in illis ipsis verbis constituendam esse; in quam sententiam quod ab Evangelista dictum est: (1) Benedixit, licet accipere. Perinde enim videtur intelligendum, ac si dixisset,
accipiens panem benedixit, dicens: Hoc est cor-

pus meum.

Quamvis enim Evangelista verba illa, Accipite et comedite, præposuerit: illis tamen non materiæ consecrationem, sed usum tantummodò significari, perspicuum est; quare à sacerdote quidem omninò proferri debent, sed ad Sacramentum conficiendum necessaria non sunt.

Nota.

Quemadmodum etiam profertur conjunctio illa ENIM, in corporis et sanguinis consecratione : sli-

ter enim fiet, ut si hoc Sacramentum nemini administrandum sit, confici non oporteat, aut non possit quidem: cum tamen dubitare non liceat quin sacerdos, prolatis ex more atque instituto sanctæ Ecclesiæ verbis Domini, aptam panis materiam verè consecret; quamvis deindè contingat, ut nulli unquam sacra Eucharistia administretur.

Forma Eucharistice quoad vinum definitur et probatur.

XXI. Jam verò, quod ad vini, quæ est altera hujus Sacramenti materia, consecrationem attinet, ob eamdem causam, quam suprà commemoravimus, opus est ut sacerdos formam coguitam et perspectam habeat. (*) Eam igitur his verbis compreheudi certò credendum est: HIC EST CALIX SANGUINIS MEI, NOVI ET ÆTERNI TESTAMENTI, MYSTERIUM FIDEI, QUI PRO VOBIS, ET PRO MULTIS EFFUNDETUR IN REMISSIONEM PEGGATORUM.

E Scripturá.

Ex quibus verbis plura quidem è sacris Scripturis colliguntur: quædam verò in Ecclesià ex Apostolicà traditione conservata sunt. Nam quod diciur: (1) Hic est calix, à D. Lucà, et ab Apostolo scriptum est; quod verò sequitur: Sanguinis mei, vel (2) sauguis meus novi Testamenti, qui pro vobis et pro multis effundetur in remissionem peccatorum: partim à D. Lucà, partim à D. Matthæo dictum est.

Traditione.

Verba autem illa Æterni, et Mysterium fidei, sancta traditio catholicæ veritatis interpres et custos nos docuit.

Ratione.

Verum de hac forma nemo dubitare poterit, si quod antea dictum est de forma consecrationis,

^(*) Decret. l. 3. de celeb. miss. c. 6. (1) Luc. 22. 20. s. Cor. 11. 25. (2) Luc. 22. 20. Matth. 26. 38.

CONCILII TRIDENT. PARS II.

que ad panis elementum adhibetur, hoc etiam loco attendatur: constat enim iis verbis quæ vini substantiam in sanguinem Domini converti significant, hujus elementi formam contineri. Quarè cum verba illa hoc apertè declarent, perspicuum est aliam formam constituendam non esse.

Sanguinis Christi tres effectus.

XXII. Exprimunt autem prætered quosdam effusi sanguinis in Passione Domini admirabiles fructus qui ad hoc Sacramentum maxime pertineant. (1) Unus est, aditus ad æternam hæreditatem, quæ novi atque (2) æterni Testamenti jure ad nos venit : alter est, aditus ad justitiam per mysterium fidei : Jesum enim (3) per fidem in sanguinem ejus propitiatorem Deus proposuit, ut ipse sit justus et justificans eum, qui ex fide est Jesu Christi. Tertius est, (4) remissio peccatorum.

Verba consecrationis vini explicantur.

XXIII. Quoniam verò liesc ipsa consecrationis verba plena mysteriorum sunt, aptissimèque ad rem conveniunt, diligentiùs perpendere ea oportet. Quod verò dicitur: (*) HIC EST GALIX SANGUI-NIS MEI, sic intelligendum est: Hic est sanguis meus qui hoc calice continetur. Rectè autem et apposité, dum sanguis hic, ut est Fidelium potus, consecratur, calicis mentio facienda est: neque enim sauguis hujusmodi potionem satis significare videretur, nisi vase aliquo exceptus esset. Sequitur deinde, novi testamenti, quod quidem ob eam rem additum est, ut intelligeremus Christi Domiui sanguinem non figura, quemadmodum in veteri Testamento fiebat (de eo enim apud Apostolum ad Hebræos legimus: Sine (5) sanguine Testameutum dedicatum non esse), sed verè et reipså hominibus tradi : quod ad novum Testa-

⁽¹⁾ Heb. 10. 20. (2) Heb. 13. 20. (3) Rom. 5. 25. 26. (4) Heb. 9. 12. et d. (*) Decret. 1. 5. de celeb. miss. c. 8. (5) Heb. 9. 18.

mentum pertinet. Quare Apostolus inquit : (1) Ideò novi Testamenti mediator est Christus, ut morte intercedente, repromissionem accipiant, qui vocati sunt æternæ hereditatis. Verbum verò, ETERNI, ad hereditatem æternam, quæ Christi Domini æterni testatoris morte ad nos jure pervenit, referendum est. Quod subjicitur, MYSTERIUM FIDEI, non rei veritatem excludit; sed quod occultè latet, atque ab oculorum sensu remotissimum est, certà fide credendum esse significat-Diversa verò hisce verbis sententia hoc loco subjecta est ab eà quam habent, cùm Baptismo etiam. tribuuntur : nam quod sanguinem Christi, sub vini specie latentem, fide cernimus, mysterium fidei dicitur. At Baptismus, quoniam universam Christianæ fidei professionem complectitur, à nobis fidei Sacramentum, à Græcis mysterium jure appellatur. Quanquam alia etiam ratione sanguinem Domini; fidei mysterium dicimus, quòd scilicet in eo maxime plurimum dissicultatis, et negotii humana ratio experiatur, cum nobis fides credendum proponit Christum Dominum, verum Dei Filium: simulgue Deum et hominem mortem pro nobis pertulisse : quæ quidem mors sanguinis Sacramento designatur. Quapropter apposité hoc loco potius, quam in consecratione corporis, pasa sio Dominica commemoratur, his verbis : Qui EFFUNDETUR IN REMISSIONEM PECCATORUM. Sanguis enim separatim consecratus ad Passionem Domini, et mortem et passionis genus ante omnium oculos ponendum majorem vim et momentum habet. Sed verba illa quæ adduntur : Pro voris, et pro MULTIS, à Matthæo, (2) et Luca, (3) singula à singulis sumpta sunt, quæ tamen sancta Ecolesia, spiritu Dei instructa, simul conjunzit: pertinent autem ad passionis fructum, atque utilitatem declarandam; nam si ejus virtutem inspicia-

⁽¹⁾ Heb. 9. 13. (2) Matth. 26. 28. (3) Luc 22. 20.

CONCILII TRIDENT. PARS II. mus, pro omnium salute sanguinem à Salvatore effusum esse fatendum erit: si verò fructum quem ex eo homines perceperint, cogitemus, non ad omnes, sed ad multos tantum cam utilitatem pervenire facilè intelligemus. Cum igitur, PRO VOBIS, dixit : vel cos, qui aderant vel del ctos ex Judeorum populo, quales erant discipuli, excepto Juda, quibuscum loquebatur, significavit. Cum autem addidit, PRO MULTIS, relictos electos ex Judeis aut gentibus intelligi voluit. Rectè ergo factum est, ut, pro universes non dicerctor; cum hoc loco tantummodo de fructibus Passionis sermo esset que salutis fructum delectis sotum attulit. Atque huc spectant verba illa Apostoli: (1) Christus semel oblatus est ad multorum exhaurienda peccata; et quod Dominus apud Joannem inquit : (2) Ego pro eis rogo, non pro mundo rogo, sed pro his quos dedisti mihi, quia tui sunt. Plurima alia in hujus consecration is verbis latent mysteria, qua Pastores assiduâ rerum divinarum meditatione et studio ipsi per se, juvante Domino, facile assequentur.

Carry C. A

Fide, non sensu de Eucharistia judicandum.

XXIV. Sed jam ad earum rerum explicaționem ratio revertatur, quæ ut à Fidelibus ignorentur, nullo modo committendum est. Ac quoniam Apostolus admonet, gravissimum scelus
admitti ab iis qui (3) non dijudicant corpus Domini: hoc in primis doceant Pastores, animum
atque rationem à sensibus omni studio avocandam
esse. Si enim Fideles ea tautum iu hoc Sacramento contincri sibi persuaserint, quæ sensibus
percipiunt, in summani impietatem adducantur
necesse est; cum nihil aliud, præter panis ac
vini speciem, oculis, tactu, odoratu, gustu
sentientes, panem tautummodò ac vinum in

⁽¹⁾ Heb. 9. 26. (2) Joan. 17. 9. (3) 1. Cor. 11. 29.

Sacramento esse judicaverint. Curandum igiturest, ut Fidelium mentes, quam maxime fieri potest, à sensuum judicio abstrahantur, atque ad immensam Dei virtutem et potentiam contemplandam excitentur.

Tria per consecrationem in Eucharistia effi-

XXV. Tria enim sunt maximè admiranda, atque suspicienda, quæ in hoc Sacramento verbis consecrationis effici, fides catholica sine ullà dubitatione credit ac confitctur.

Primum.

Primum est, verum Christi Domini corpus, illud idem quod natum ex Virgine, in cœlis sedet ad dexteram Patris, hoc Sacramento contineri. Vide Dionys. de Eccles. Hierarch. c. 3. Ignat. Epist. ad Smyrn. Just. Apol. 2. Iren. lib. 4. c. 34. et l. 5. 2. Trid. sess. 13. c. 1. de Euch.

Secundum.

Alterum est, nullam in eo elementorum substantiam remauere: quamvis nihil magis à sensibus alienum et remolum videri possit, Cγpr. de Cænά Domini. Euseb. Emiss. hom. 5. de Pasc. Cyrill. Hierosol. Catechism. 1. 3. et 4. Ambros. lib 4. de Sácram. cap. 4. Chrysostom. hom. 83, in Matt. et 60 ad pop. Antioch.

Tertium.

Tertium est, quod ex utroque facilè colligitur, etsi verba consecrationis id maximè expriment, accidentia, quæ aut oculis cernuntur, aut aliis sensibus percipiuntur, sine ullà re subjecta esse mirà quadam atque inexplicabili ratione. Ac panis quidem et vini accidentia omnia licet videre, quæ tamen nulli substantia inhaereut, sed per se ipsa constant: cum panis et vini substantia in ipsum Domini corpus et sanCONCILII TAIDENT. PARS II. 251
guinem ita mutetur, ut panis et vini substantia
omninò esse desinant.

Corpus Christi verum exitere in Eucharisitiá confirmatur Scripturis.

XXVI. Verum, ut prius de primo agatur, conentur Pastores explicare, quam perspicua et clara sint Salvatoris nostri verba, quæ corporis ejus veritatem in Sacramento demonstrant; nam cum inquit : (1) Hoc est Corpus meum hic est sanguis meus : nemo, qui modò sanar mentis sit, ignorare potest, quid nobis intelligendum sit : præsertim cum de humana natura sermo habeatur, quam in Christo verè fuisse, catholica fides dubitare neminem patitur : ut vir sanctissimus, atque doctissimus Hilarius (*) præclare scripserit de veritate carnis et sanguinis Christi, cum ex ipsius Domini professione, et fide nostrà, caro ejus verè sit cibus, relictum non esse ambigendi locum. Verum alter prætereà locus à Pastoribus enucleundus est, ex quo spertè licet cognoscere, verum Domini corpus et sanguinem in Eucharistia contineri. Nam Apostolus posteaquam commemoravit panem et vinum à Domino consecratum, et sacra mysteria Apostolis suis administrata esse, subjungit: (2) Probet autem seipsum homo, et sic de pane illo edat. et de calice bibat : qui enim manducat et bibit indignè, judicium sibi manducat et bibit, non dijudicans corpus Domini. Quòd si ut hæretici dictitant, nihil aliud in Sacramento venerandum esset, præter memoriam et signum Passsionis Christi, quid opus erat tam gravibus verbis Fideles hortari, ut se ipsos probarent? Gravi enim illà judicii voce declaravit Apos-tolus nefarium aliquod scelus ab eo admitti,

⁽¹⁾ Matth. 16, 26, 28. Marc. 14, 22, 24. Luc 22, 19, (*) S. Hilar. lib. 8. de Trinitat. super illa verba, ut sint unum. (2) 1. Cor. 12, 28.

qui impurè sumens corpus Domini, quod in Eucharistia occulte latet, ab alio ciborum genere non distinguit. Quod etiam supra in eadem Epistolà uberius explicavit Apostolus his verbis: (1) Calix benedictionis cui benedictimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? et panis, quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est? Quæ quidem verba veram corporis et sanguinis Christi Domini substantiam demonstrant.

Confirmatur ampliùs illud idem Patrum consensu.

XXVII. Hæc igitur Scripturæ loca Pastoribus explicanda erunt, atque in primis docendum, nihil in eis dubii aut incerti relictum esse: præsertim cum hæc Ecclesiæ Dei sacro sancta auctoritas interpretata sit : ad cujus sententiæ cognitionem duplici vià et ratione possumus pervenire. Prima est, cum Patres, qui ab initio Ecclesiæ atque omni deinceps ætate floruerunt, et ecclesiastica doctrina optimi testes sunt, consulimus: hi verò summo consensu omnes hujus dogmatis veritatem apertissimè tradiderunt. Ouorum singula testimonia afferre, quoniam operosi laboris esset, satis crit pauca notare, vel indi-care potius, ex quibus judicium de cæteris facilè fieri poterit. Primus igitur divus Ambrosius (*) fidem suam proferat, qui in libro de iis qui mysteriis initiantur, testatus est verum Christi corpus in hoc Sacramento sumi, sicut verum ex Virgine sumptum est, idque certissimà fide tenendum esse; et alio loco docet, ante consecrationem panem ibi esse, post consecrationem autem carnem Christi. Accedat alter testis divus Chrysostomus (**) non minoris fidei et gravitatis,

⁽¹⁾ I. Cor. 10. 16. (*) Lib. 4. de Sacr. c. 4. et de iis qui *myster. init. c. 9. vide et de consec. dist. 2. plurib. in locis. (**) S. Chrys. ad popul. Antioch. homil. 60. et 61.

qui quidem cum multis aliis in locis hanc ipsam peritatem profitetur et docet, tum verò præcibuè homilià 60 de ils qui sacra mysteria impurè sumunt : itemque homilià 41 et 45 in sanctum Joannem: inquit enim: Pareamus Deo, neque contradicamus; licet vel cogitationibus, vel oculis nostris videatur adversari, quod dicitur; ipsius enim serme infallibilis est, sensus noster facilè seducitur. His verò omni ex parte consentiunt, qua divus Augustinus acerrimus catholicæ fidei propugnator semper alocuit, atque in primis titulum Psal. 33, exponens; scribit enim : Portare se in manibus suis, homini impossibile est, solique Christo convenire potest; ferebatur enim ille in manibus suis, quando commendans ipsum corpus suum, ait : Hoc est corpus meum. Ac Cyrillus præterea, Justinus et Irenæus adeò apertè libro & in Joannem veram Domini carnem in hoc Sacramento esse affirmat, ut ejus verba nullis possint fallacibus et captiosis interpretationibus obscurari. Quòd si Pastores alia etiam Patrum testimonia requirant, facile crit sanctos Dionysium, Hilarium, Hieronymum, Damascenum addere, innumerabilesque alios, quorum de hâc re gravissimas sententias doctorum, ex piorum hominum industria et labore in unum congestas passim legimus. Divus Augustinus in Psalm. 33. Conc. 1. à medio ad finem usque. Cyril. lib. 4. in Joannem. c. 13 et 14. et lib. 10. c. 13. Just. Apolog. 2. sub finem ad Antoninum pium. Iren. lib. 3. contrà hæres. Dionys. Eccles. Hieronym. c. 3. Hilar. lib. 8. de Trinit. Hieronym. Epist. ad Damasum. Damasc. lib. 4. de Orthodox. fide, cap. 14. Altera restat via, qua sanctæ Ecclesiæ judicium in iis quæ ad fidem pertinent investigare liceat, contrariæ scilicet doctrinæ et opinionis damnatio.

Idem adhuc confirmatur Conciliorum decretis.

XXVIII. At verò constat semper corporis Christi veritatem in sancto Eucharistiæ Sacramento ità per universam Ecclesiam diffusam et disseminatam esse, et consentienti voluntate ab omnibus fidelibus rèceptam, ut cum ante quingentos annos Berengarius id negare ausus esset, ibique signum tantummodò esse asseret. statim in Vercellensi Concilio, quod Leonis IX auctoritate convocatum fuerat, omnium sententiis condemnatus ipse linesim suam anathemati addixerit : qui postea cum ad eamdem impietatis insaniam rediisset, tribus aliis Conciliis, Turonensi et duobus Romanis, quorum alterum Nicolaus II, alterum Gregorius VIII, Pontifices Max. convocarunt, damnatus est. Eam posteà sententiam Innocentius III, in Concilio Lateranensi magno confirmavit; ac deinceps à Florentina et Tridentina Synodis ejusdem veritatis fides apertiùs declarata ac stabilita est.

Idem probatur credendum rationibus.

XXIX. Hæc igitur si Pastores diligenter exposuerint, (ut nihil dicamus de iis, qui erroribus obcæcati, nihil magis quam veritatis lucem oderunt) et infirmos confirmare et-piorum mentes summa quaddam lætitia et voluptate afficere poterunt: cam præsertim Fidelibus dubitare non liceat, quin inter cæteros fidei articulos hujus etiam dogmatis fides comprehendatur.

Prima.

Nam cum Dei summam omnium rerum potestatem credunt et confitentur, credant etiam necesse est potestatem ei non defuisse maximi hujus operis efficiendi, quod in Eucharistiæ Sacramento admiramur et colimus.

Secunda.

Deinde cum credunt sanctam Ecclesiam ca-

*Concilli Taident. Pars II. 255.
tholicam, necessario sequitur ut simul credent
eam esse, quam explicavimus, hujus Sacramenti
verilatem.

Quanta sit Ecclesia dignitas ob Eucharisticum Sacramentum.

XXX. Sed nihil est profectò, quod ad piorum jucunditatem et fructum addi possit, cum hujus altissimi Sacramenti dignitatem contemplantur. Primim enim intelligunt, quanta sit Evangelicæ legis perfectio, cui datum est, id re îpsa habere, quod signis Mosaica legis tempore adumbretum fuerat. Quare divinitus dictum est à Dionysio (*) Ecclesiam nostram mediam esse inter Synagogam et supremam Hierusalem, ac proptereà utriusque participem. Ac profectò satis mirari Fideles nunquam poterunt sanctæ Ecclesias perfectionem ejusque gloria altitudinem, cum inter cam et coelestem beatitudinem unus tantum gradus interesse videatur; hoc enim nobiscum cœlestibus commune est, ut utrique Christum Deum et hominem præsentem habeamus : sed quo uno gradu ab eis distamus , illi præsentes beata visione perfruuntur : nos præsentem, et tamen ab oculorum sensu remoium, sacrorum mysteriorum admirabili integumento se occultantem, firma et constanti fide veneramur. Prætereà, Fideles hoc Sacramento Christi Salvatoris nostri perfectissimam charitatem experiuntur; ejus enim bonitatem maximè decuit, naturam, quam à nobis sumpserat, à nobis nunquam subtrahere : sed , quantum fieri posset, esse versarique nobiscum vellet, ut illud omni tempore verè et proprie dictum videretur: (1) Deliciæ meæ esse cum filiis hominum.

^(*) De Eccl. Hierar. c. 5. p. 1. (1) Prov. 8. 15:

Totus Christus ut Deus et homo in Eucharistiá continetur.

XXXI. Jam verò hoc loco à Pastoribus explicandum est, non solum verum Christi corpus, et quidquid ad veram corporis rationem pertinet, welut ossa et nervos, sed etiam totum Christum in hoc Sacramento contineri. Docere autem oportet Christum nomen esse Dei hominis, unius scilicet personæ, in qua divina et humana natura conjuncta sit : quare utramque substantiam, et quæ utriusque substantiæ consequentia sunt, divinitatem et totam humanam naturam, quæ ex animà et omnibus corporis partibus et sanguine etiam constat complectitur : quæ omnia in Sacramento esse credendum est. Nam cum in cœlo tota humanitas divinitati in una persona et hypostasi conjuncta sit, nefas est suspicari corpus, quod in Sacramento inest, ab eadem divinitate sejunctum esse. Vide de Consecr. dist. 2. multis in locis. item Ambr. de iis qui myst. init. c. g. D. Th. p. 3. q. 76. art. 1.

Quæcumque sunt Christi, non eodem modo esse incipiunt in Eucharistia.

XXXII. In quo tamen Pastores animadvertant necesse est, non omnia eadem ratione, aut virtute in hoc Sacramento contineri. Quædam enim sunt, quæ ex vi et efficientia consecrationis in Sacramento esse dicimus: nam cum verba illa efficiant quidquid significant, id esse in Sacramento ex vi Sacramenti divinarum rerum Scriptores appellarunt, quod verborum forma exprimitur; ita si contingeret, ut aliquid ab aliis rebus omninò sejunctum esset, id solum, quod forma significaret, in Sacramento esse, cætera non item esse docuerunt: quædam verò in Sacramento continentur, quod illis rebus conjuncta sint, quæ formà exprimuntur: nam cum forma, quæ ad panem consecrandum adhi-

CONCILII TRIDENT. PARS II. 257
hetur, corpus Domini significet, cum dicitur:
Hoe est corpus meum, ipsum Christi Domini
corpus ex vi Sacramenti in Eucharistia erit.

Per concomitantiam in Eucharistia quæ sint.

XXXIII. At quia corpori sanguis, anima et divinitas conjunguntur, hac quoque in Sacramento erant omnia, non quidem ex consecrationis virtute, sed ut ea que corpori conjuncta sunt Atque hac ex concomitantia in Sacramento esse dicuntur: qua ratione totum Christum in Sacramento esse perspicuum est: si enim duo aliqua inter se reipsa conjungantur; ubi unum sit, ibi alterum etiam esse necesse est. Sequitur itaque, totum Christum usque adeo tam in panis, quam in vini specie contineri: ut quemadmodum in panis specie non corpus modò, sed etiam sanguis et totus Christus verè inest: sie contrà in vini specie non solum sanguis, sed corpus et totus Christus verè inest.

Cur separatim panis et vinum consecrentur.

XXXIV. Sed quanquam hac ita se habere omnibus Fidelibus certum et persuasissimum esse debet, optimo tamen jure institutum est, ut separatim duæ consecrationes fierent. Primò enim, ut Passio Domini, in qua sanguis à corpore divisus est, magis referatur; cujus rei causa in consecratione sanguinem effusum esse meruinimus. Deindè maximè consentaneum fuit, ut quoniam Sacramento ad alendam animam utendum nobis erat, tanquam cibus et potus institueretur, ex quibus perfectum corporis alimentum constare perspicuum est.

Christus totus in quálibet particulá.

XXXV. Neque verò illud prætermittendum, non solùmin utraque specie, sed in quavis utriusque speciei particula totum Christum contineri:

г,

sic enim Augustinus (*) scriptum reliquit : Singuli accipiunt Christum Dominum, et in singulis portionibus totus est, nec per singulos minuitur, sed integrum se præbet in singulis : atque id prætereà ex evangelistis facilè colligi potest.

Plures panis particulæ non separatim consecrandæ.

XXXVI. Neque enim credendum est, singula panis frusta proprià verborum formà à Domino consecrata esse, sed eâdem simul omnem panem, qui ad sacra mysteria conficienda atque Apostolis distribuenda satis futurus esset : id quod de calice factum esse apparet, cùm ipse dixit : (1) ACCIPITE ET DIVIDITE INTER VOS. Hactenus quæ explicata sunt eò pertinent, ut ostendant Pastores verum Christi corpus et sanguinem in Eucharistiæ Sacramento contineri.

Post consecrationem nec panis nec vini substantiam remanere probatur.

XXXVII. Nunc, quod alterum erat propositum, docebunt etiam panis et vini substantiam in Sacramento post consecrationem non remanere. Hoc verò quamvis maximam admirationem meritò habere possit, tamen cum eo, quod priùs demonstratum est, necessariò conjungitur.

Primò , Ratione.

Etenim si est verum Christi corpus sub panis et vini specie post consecrationem, omninò necesse est, cùm ibi antea non esset, hoc vel loci mutatione, vel creatione, vel alterius rei in ipsum conversione factum esse. At verò fieri non posse constat, ut corpus Christi in Sacramento sit, quod ex uno in alium locum venerit: ita enim fieret, ut à cœli sedibus abesset;

^(*) Aug. de consec. diet. 2. c. singulis. (1) Luc. 22. 17.

CONCILII TRIDENT. PARS II. 259
quoniam nihil movetur, nisi locum deserat, à quo
movetur. Creari autem corpus Christi, minus
credibile est, ac ne in cogitationem quidem cadere hoc potest: relinquitur ergò ut in Sacramento sit corpus Domini, quod panis in ipsum
convertatur. Quare ut nulla panis substantia remaneat necesse est.

Secundo, Conciliorum decretis.

Hâc ratione adducti Patres et majores nostri in Conciliis Lateranensi (†) magno, et Florentino, (††) hujus articuli veritatem apertis decretis confirmarunt; à Tridentina (*) verò Synodo explicatius ita definitum: Si quis dixerit in SS. Eucharistiæ Sacramento remanere substantiam panis et vini unà cum corpore et sanguine Domini nostri Jesu Christi, anathema sit.

Tertio, Auctoritate Scripturarum.

Hæc verò ex testimoniis Scripturarum facilè fuit colligere : primum, quod in ejus Sacramenti institutione ipse Dominus dixit: (1) Hoc EST CORPUS MEUM : vocis enim Hoc ea vis est. ut omnem rei præsentis substantiam demonstret; quod si panis substantia remaneret, nullo modo verè dici videretur: Hoc est corpus meum. Deinde Christus Dominus apud Joannem: (2) Panis, inquit, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vità, panem videlicèt carnem suam vocans. Ac paulò post subjecit : (3) Nisi manducaveritis carnem Filii Hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Et rursus; (4) Caro mea verè est cibus, et sanguis mens verè est potus. Cum ergò tam claris et perspicuis verbis carnem suam panem et cibum verum, sanguinem item verum potum nomina-

^(†) Lateran. Concil. c. 1. (††) Flor. in Epist. Eugenii IV. data ad Arm. et à Concilio approbata. (*) Trid. sess. 13. can. 4. (1) Matth. 26. 26. Marc. 14. 22. Luc. 22. 18. 1. Cor. 11. 24. (2) Joan. 6. 52. (3) Joan. 6. 54. (4) Joan. 6. 56. P 4

verit : satis videtur declaràsse, nullam in Sacramento substantiam panis et vini remanere.

Quartò, Patrum auctoritate et consensu.

Atque hanc perpetuò sanctorum Patrum consentientem fuisse doctrinam, qui eos evolverit, facile intelliget. Divus quidem Ambrosius (†) ita scribit : Tu fortè dicis : Meus panis est usitatus : sed panis iste, panis est ante verba Sacramentorum: ubi accesserit consecratio, de pane fit caro Christi: quod quidem ut faciliùs probare posset, varia deinde affert exempla et similitudines: alibì verò cum verba illa interpretaretur: (1) Omnia quæcumque Dominus voluit, fecit in coclo et in terrà : Licèt, inquit, (††) figura panis et vini videatur, nihil tamen aliud, quam caro Christi et sanguis post consecrationem credendum est. Atque eisdem ferè verbis eamdem sententiam sanctus Hilarius (*) exponens, docuit, quamvis extrinsecus panis et vinum videatur, verè tamen corpus et sanguinem Domini esse.

Cur Eucharistia post consecrationem panis vocetur.

XXXVIII. Sed moneant Pastores, hoe loco mirandum non esse, si post consecrationem panis etiam vocetur: hoc enim nomine Eucharistia appellari consuevit; tum quia panis speciem habeat, tum quia naturale alendi et nutriendi corporis vim, quæ panis propria est, adhuc retineat. Eam autem esse sacrarum litterarum consuetudinem, ut res ita appellet, cujusmodi esse videantur, satis ostendit quod in Genesi dictum est, (2) tres viros Abrahæ apparuisse, qui tamen tres Angeli erant. Et duo illi, qui Apostolis, as-

^(†) Lib. 4. de sacr. c. 4. et l. 5. c. 4. (1) Ps. 154. 6. (††) De consec. dist. 2. c. Omnia. (*) Hilar. de Trin. lib. 8. et de consec. dist. 2. c. 28. (2) Genes. 18. 2.

CONCILII TRIDENT. PARS II. 261 cendente in cœlum Christo Domino, apparuerant, cum essent Angeli, (1) viri dicuntur. Vide divum Thomam 3. p. q. 75. art. 3 et 4.

Conversio quæ fit in Eucharistia ut cautè populis explicanda.

XXXIX. Difficillima est omninò hujus mysterii explicatio : sed tamen conabuntur Pastores , sis qui magis in divinarum rerum cognitione profecerunt (nam qui adhuc imbecilliores sunt . verendum esset , ne rei magnitudine opprimerentur) conabuntur, inquam, tradere hujus admirabilis conversionis modum : quæ ita fit, ut tota panis substantiam divina virtute in totam corporis Christi substantiam, totaque vini substantia in totam sanguinis Christi substantiam, sine ulla Domini nostri mutatione convertatur. Neque enim Christus aut generatur, aut mutatur, aut augescit, sed in sua substantia totus permanet. Ouod mysterium cum divus Ambrosius (*) declarat : Vides, inquit, quam operatorius sit sermo Christi. Si ergo tanta vis est in sermone Domini Jesu, ut inciperent esse quæ non erant, mundus scilicet : quanto magis operatorius est, ut sint que erant, et in aliud commutentur? În quam sententiam alii etiam veteres et gravissimi Patres scriptum reliquerunt : divus quidem (†) Augustinus: Fideliter fatemur ante consecrationem panem esse et vinum, quod natura formavit; post consecrationem verò carnem Christi et sanguinem quod benedictio consecravit; Damascenus (**): Corpus secundum veritatem conjunctum est divinitati, corpus ex sancta Virgine: non quod ipsum corpus assumptum de colo descendat, sed quod ipse panis et vinum in corpus et sanguinem Christi transmutentur.

⁽¹⁾ Act. 1. 10. (*) D. Amb. lib: 4. de sacr. c. 4. (†) Citatur de consec. dist. 2. can. Nos autem. (**) Lib. 4. de Orthod. ftd. c. 14.

Hæc conversio transsubstantiatio dicitur.

XL. Hæc itaque admirabilis conversio convenienter et propriè à sanctà catholicà Ecclesià Transsubstantiatio est appellata, quemadmodum sacra Tridentina Synodus (†) docuit. Ut enim generatio naturalis, quòd forma in eà mutatur, rectè et propriè transformatio dici potest, ita etiam quòd in Sacramento Eucharistiæ tota unius rei substantia, in totam alterius rei substantiam transeat, verbum Transsubstantiationis rectè et sapienter à majoribus nostris inventum est.

De Transsubstantiatione curiosiùs non inquirendum.

XLI. Sed illud sæpissimè à Sanctis Patribus repetitum Fideles admonendi sunt, ne curiosiùs inquirant, quo pacto ea mutatio fieri possit. Nec enum percipi à nobis potest, nec in naturalibus mutationibus, aut in ipså rerum creatione ejus rei exemplum aliquod habemus. Verùm, quid hoc sit, fide cognoscendum est: quomodo fiat, (1) curiosiùs non inquirendum.

Totum Christi corpus in minima particula continetur.

XLII. Non minorem verò cautionem Pastores adhibeant oportet, in eo etiam mysterio explicando, quo modo Christi Domini corpus, (††) vel in minimà panis particulà, totum contineatur: vix enim unquam hujusmodi disputationes instituendæ erunt: sed tamen quandò christiana charitas hoc postulaverit, primum quidem meminerint Fidelium animos illà voce præmunire: (2) Non erit impossibile apud Deum omne verbum.

^(†) Trid. sess. 13. c. 4. et can. 2. et de consecrat. dist. 2. cap. panis. (1) Eccl. 3. 22. (††) D. Thom. 3. p. q. 76. Trid. sess. 15. c. 5. et can. 5. et Florent, in Decr. Eugen. (2) Luc. 1. 75.

CONCILII TRIDENT. PARS II. 26 Ononam modo Christus existat in Eucharistia.

XLIII. Deinde verò doceant Christum Dominum in hoc Sacramento, ut in loco, non esse : etenim locus res ipsas consequitur, ut magnitu-dine aliqua præditæ sunt. Christum verò Dominum eà ratione in Sacramento esse non dicimus. ut magnus aut parvus est, quod ad quantitatem pertinet, sed ut substantia est. Substantia enim panis in Christi substantiam, non in magnitudinem, aut quantitatem convertitur. Nemo verò dubitat substantiam æque in parvo atque in magno spatio contineri. Nam et aeris substantia totaque ejus natura sic in parvà, ut in magnà aeris parte, itemque tota aquæ metura non minus in urnulà. quim in flumine insit necesse est. Cum igitur penis substantie corpus Domini nostri succedat. fateri oportet, ad eumdem plane modum in Sacramento esse, quomodo panis substantia ante consecrationem. Ea verò utrum sub magnà, an sub parva quantitate esset, nihil ad rem omninò pertinebat.

Accidentia sine subjecto constant in Eucharistia.

XLIV. Tertium restat, quod in hoc Sacramento maximum atque admirabile videatur: quod quidem, jam duobus aliis explicatis, facilius à pastoribus tractari posse existimandum est, panis videlieèt et vini species in hoc Sacramento sine aliquà re subjectà constare; nem cùm anteà demonstratum sit corpus Domini et sanguinem verè in Sacramento esse, ita ut aulla amplius subsit panis et vini substanta, queniam ea accidentia Christi corpori et sanguini inhærere non possunt, relinquitur ut supra omnem naturæ ordinem ipsa se nullà alià re nisa sustentent. Hæc perpetua et constans fuit catholicæ Ecclesiæ doctrina (*); quæ etiam facilè corum

^(*) Vide de cons. dist. 7. c. Nos autem et Deer. lib. 1. tit. d cel. Miss. c. Cum Mate. et D. Th. 3. p. q. 75. a. 3. et q. 77. a. 3

testimoniorum auctoritate confirmari poterit, quibus antea planum factum est, nullam residere in Eucharistia panis aut vini substantiam.

Debita Fidelium erga Eucharistiam.

XLV. Sed nihil magis Fidelium pietati convenit, quam; omissis subtilioribus quaetionibus, hujus admirabihis Sacramenti majestatem venerari et colere: ac deindè in eo summam Dei providentiam suspicere, quòd sacrosancta mysteria sub panis et vini specie administranda instituerit.

Cur sub speciebus panis et vini Eucharistia sit instituta.

XLVI: Nam cùm à communi hominum natura maximè abhorreat, humanæ carnis escà aut sanguinis potione vesci: sapientissimè fecit, ut sanctissimum corpus et sanguis sub earum rerum specie, panis, inquam, et vini, nobis administraretur, quorum quotidiano et communi alimento maximè delectamur. Adjunctæ verð etiam sunt due ille utilitates, quarum prima est, quòd ab infidelium calumniis liberati sumus : quas facile effugere non possemus, si Dominum sub proprià specie comedere videremur: altera est, quòd dum corpus et sanguinem Domini ita sumimus, ut tamen, quod verè sit, sensibus percipi non possit, hoc ad fidem in animis nostris augendam plurimum valet : quæ fides, ut sancti Gregorii (*) sententià pervulgatum est, ibi non habet meritum, ubi humana ratio præbet experimentum. Vide Cyrill. lib. 4. in Joan. c. 22. Cypr. de Coend Domini. Amb. de Sacram. lib. 4. c. 4. Aug. Tract. 27. in Joan. D. Thom. p. 3. q. 74. art. 1. et q. 75. art. 1. Hæc autem, que hactenus exposita sunt, non nisi

^(*) Hom. 26. sup. Evang.

CONCILII TRIDENT. PARAII. 265
magnà adhibità cautione, pro audientium captu,
et temporum necessitate explicanda erunt.

Vis Eucharistia mirabilis et fructus innumeri.

XLVII. Verum, que de hujus admirabilis (†)
Secrementi virtate et fructibus dici possunt,
nullum esse genus Fidelium existimandum est,
ad quos earum rerum cognitio non pertineat,
et quibus maximé necessaria videri non debeat.
Ut enim Eucharistise utilitatem Fideles intelligent, ab eam potiasimum causam, que de hoc
Secremento, tam multis verbis disseruntur,
cognocenda sunt. Sed quoniam immensæ ejus
utilitates et fructus nulla oratione explicari possunt: unus ant alter locus à Pastoribus tractandus erit, ut estendant, que in sacrosanctis illis
mysteriis bonorum omnium copia et affluentia
inclusa sit.

Omnium Sacramentorum fons est Eucharistia.

XLVIII. Hoc verò aliqua ex parte ita assequentur, si omnium Sacramentorum vi atque natura patefactà. Eucharistiam fonti, cætera rivulis comparaverint; verè enim ac necessariò fons omnium gratiarum dicenda est : cùm fontem ipsum colestium charismatum et donorum omniumque Sacramentorum auctorem Christum Dominum admirabili modo in se contineat : à quo tanquam à fonte ad alia Sacramenta, quidquid boni et perfectionis habent, derivatur. Ex hec igitur divinæ gratiæ amplissima munera, que nobis hoc Sacramento impertiuntur, facilè colligi poterunt.

Quod cibus corpori, illud Eucharistia spiritui confert.

XLIX Commodè etiam fieri videbitur, si panis

^(†) Trid. sess. 15. c. 5. et can. 5. Iren. lib. 4. c. 14. Cyril. lib. 4. in Joan. c. 11. et 14. Chrysost, homil. 45. in Jean. D. Thom. 3. p. q. 79.

et vini natura que hujus Sacramenti symbola sunt, perpendatur. Nam quos usus corpori panis et vinum affert, eos omnes anime saluti et jucunditati, ac meliori quidem et perfectiori ratione, Eucharistiæ Sacramentum præbet. Neque enim hoc Sacramentum in substantiam nostram ut panis et vinum mutatur: sed nos quodammodo in ejus naturam convertimur: ut rectè illud divi Augustini (*) ad hunc locum transferri possit: Cibus sum grandium: cresce et menducabis me: nec tu me mutabis in te, sicut cibum carnis tuæ: sed tu mutaberis in me. Vide Ambros. lib. 5. de Sacram. c. 1. et Chrys. hom. 45. in Joannem.

Gratia per Eucharistiam influit in animam.

L. Quòd (1) si gratia et veritas per Jesum Christum facta est, in animam quoque influat est necesse, cum eum purè et sancté accipias, qui de se ipso dixit : (2) Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, in me manet et ego in illo. Nam qui pietatis et religionis studio affecti hoc Sacramentum sumunt, nemini dubium esse debet, quin ita Filium Dei in se admittant, ut ejus corpori tanquam viva membra inserantur; siquidem scriptum est : (3) Qui manducat me, et ipse vivet propter me. Item: Panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vità. Quem locum Cyrillus (**) dùm interpretatur, inquit: Dei Verbum uniens seipsum propriæ carni, fecit ipsam vivificativam. Eum ergo decebat miro quodam modo uniri corporibus per sacram ejus carnem, et pretiosum sanguinem, quæ accipimus in benedictione vivificativa. in pane et vino.

^(*) Lib. 7. Conf. c. 10. (1) Joan. 1. 17. (2) Joan. 6. 56. (3) Joan. 6. 57. (**) Lib. 4. in Joan. c. 12. et 14. et Ep. 10. ad Nestor.

Ubi peccatum, ibi nil prodest Eucharistia.

LI. Verum, quod dicitur Eucharistia gratiam tribui, Pastores admoneant oportet ita intelligendum non esse, perindè ac necesse non sit, ut qui reipsa hoc Sacramentum utiliter percepturus est, gratiam anteà adeptus fuerit. Constat enim quemadmodum mortuis corporibus naturale alimentum nihil prodest, ita etiam animæ, quas spiritu non vivit, sacra mysteria non prodesse.

Nota. Ac proptered panis et vini speciem habent, ut significetur, non quidem revocaudæ ad vitam animæ, sed in vita conservandæ causa

instituta esse.

Propter Eucharistiam etiam prima gratia datur, et cur?

LII. Verum hoc ideo dictum est, quoniam prima etiam gratia (qua omnes præditos esse oportet, antequam sacram Eucharistiam ore contingere audeant, (1) ne judicium sibi manducent et bibunt) nemini tribuitur, nisi hoc ipsum Sacramentum desiderio et voto percipiant. Est enim omnium Sacramentorum finis, et ecclesiasticæ unitatis ac conjunctionis symbolum; neque extra Ecclesiam consequi gratiam ullus potest.

Nota. Deinde, quoniam, uti corpus cibo naturali non conservatur modò, sed etiam augetur, gustusque novam quotidiè ex eo voluptatem et suavitatem percipit, ita etiam sacræ Eucharistiæ cibus non solum animam sustentat, sed vires illi addit, efficitque ut spiritus divinarum rerum delectatione magis ac magis commoveatur: ob eam causam fit ut gratiam hoc Sacramento tribui rectè et verissimè dicatur, jure

^{(1) 1.} Cor. 11. 29.

enim mannæ comparari potest, (1) ex quo omnis saporis suavitas percipiebatur.

Leviora peccata per Eucharistiam remittuntur.

LIII. Remitti verò Eucharistià, et condonari leviora peccata, quæ venialia dici solent, non est quod dubitari debeat. Quidquid enim cupiditatis ardore anima amisit, dùm levi aliquà in re parum offendit, totum id Eucharistia, eas ipsas minores culpas abstergens, restituit: quemadmodum etiam (neque enim à proposità similitudine discedendum videtur) quod innati caloris vi quotidiè detrahitur ac deperit, paulatim addi et refici naturali alimento sentimus. Quare meritò à divo Ambrosio (*) de hoc cœlesti Sacramento dictum est: Iste panis quotidianus sumitur in remedium quotidianæ infirmitatis.

Innocent. III. lib. 4. de myst. Miss. c. 44. Cyrill. lib. 4. in Joannem, c. 17. et lib. 3. c. 36. Inter opera divi Bernardi habetur cujusdam sermo Domini qui incipit: Panem Angelorum, et singularis est de Eucharistid, videatur et D. Thomas 3. p. q. 79.

Nota diligenter.

Verum hæc de iis peccatis intelligenda sunt, quorum sensu et delectatione animus non permovetur.

Contrà adversa roborat Eucharistia.

LIV. Illa prætereà in sacris mysteriis vis est, (†) ut nos à criminibus puros et integros atque à tentationum impetu incolumes servet, ac tanquàm cœlesti medicamento animam præparet, ne alicujus mortiferæ perturbationis veneuo facilò infici ac corrumpi queat. Atque ob eam etiam causam, ut testatur divus Cyprianus, (††) cùm olim à tyrannis Fideles ad tormenta et cædem

⁽¹⁾ Sap. 26. 20. (*) Lib. 4. de Sacr. c. 6. et lib. 5. c. 4. (†) Aug. Tract. 26. in Joan. (††) Lib. 1. Epist. 2. ad Gora.

Concilli Trident. Pars II. propter christiani nominis confessionem vulgò raperentur, ne illi fortè dolorum accrbitate victi, in salutari certamine deficerent, vetus in Ecclesia catholica mos fuit, ut eis ab Episcopis Dominici corporis et sanguinis Sacramenta præberentur.

Libidinem cohibet Eucharistia.

LV. Sed carnis etiam libidinem cohibet ac reprimit; dum enim charitatis igne animos magis incendit, concupiscentiæ ardorem restinguat necesse est.

Eucharistia viam munit ad æternam gloriam.

LVI. Postremò, ut uno verbo omnes hujus Sacramenti utilitates et beneficia comprehendantur, dicendum est, sacræ Eucharistiæ summam vim esse ad æternam gloriam comparandam. Scriptum est enim : (1) Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, habet vitam æternam, et ego resuscitabo eum in novissimo die. Vide Chrysost. de sacerdotio Dial. 6. D. Thomas 3. p. q. 79. art. 2.

Hujus videlicet Sacramenti gratia Fideles, dum hauc vitam degunt, summa conscientiæ pace et tranquillitate perfruuntur: deinde ejus virtute recreati, non secus aque Helias, (2) qui subcinericii panis fortitudine ambulavit usque ad montem Dei Horeb, cum ex vita emigrandi tempus advenit, ad æternam gloriam et beatitudinem escendant.

Nota. Hæc omnia à Pastoribus latissime explicabuntur, si vel divi Joannis cap. 6. in quo multiplices hujus Sacramenti effectus aperiuntur, tractandum sumpserint : vel admiranda Christi Domini facta percurrentes, ostenderint, cum eos jure ac meritò beatissimos fuisse existima-

⁽¹⁾ Joan. 6. 54. (2) 3. Reg. 19. 6.

mus, in quorum (1) tecta mortalis receptus est, vel qui illius (2) vestis aut fimbriæ tactu sanitatem recuperarunt, multo nos beatiores et feliciores esse, in quorum animas immortali glorià præditus ingredi non gravetur, ut ejus vulnera sanet omnia: eamque amplissimis muneribus ornatam sibi conjungat.

Triplex modus sumendi Eucharistiam.

LVII. Verum docendum est, à quibus ingentes illi sacræ Eucharistiæ fructus, qui modò commemorati sunt, percipi possint : neque unam tantum esse communicandi rationem, ut fidelis populus discat meliora charismata æmulari. Rectè igitur et sapienter majores nostri, ut in Tridentina Synodo (*) legimus, tres hujus Sacramenti sumendi rationes distimarerunt.

Sacramentaliter.

Alii enim Sacramentum tantum accipiunt, ut peccatores, qui sacra mysteria impuro ore et corde accipere non verentur, quos Apostolus ait (3) indigne manducare et bibere corpus Domini. De his divus Augustinus (†) ita scribit: Qui non manet in Christo, et in quo non manet Christus, procul dubio non manducat spiritualiter ejus carnem, licet carnaliter et visibiliter premat dentibus Sacramenta corporis et sanguinis. Qui itaque hoc modo affecti sacra mysteria accipiunt, non solum ex his nullum capiunt fructum, sed ipso Apostolo teste, (4) judicium sibi manducant et bibunt.

Spiritualiter.

Alii verò spiritu tantummodò Eucharistiam sumere dicuntur: ii sunt qui desiderio et voto

⁽¹⁾ Luc. 19. 9. (2) Matth. 9. 20. et 14. 36. (*) De consecdist 2. can. 46. sess. 15. cap. 8. (3) 1. Cor. 11. 39. (†) In Joan. Tract. 16. et contrà Donat. lib. 5. cap. 8. (4) 1. Cor. 77. 29.

CONCILII TRIDENT. PARS II. 271
propositum coelestem illum panem comedunt, side
vivà incensi, (1) quæ per dilectionem operatur:
ex quo si non omnes, maximos certe utilitatis
fructus consequentur.

Sacramentaliter et spiritualiter.

Alii deniquè sunt, qui Sacramento et spiritu sacram Eucharistiam percipiunt: qui cum ex Apostoli doctrina (2) prius se probaverint, ac veste nuptiali ornati ad divinam hanc mensam accesserint, ex Eucharistia capiunt uberrimos illos, quos anteà diximus, fructus.

Nota. Quare perspicuum est eos se maximis et coelestibus bonis privare, qui cum ad corporis Domini Sacramentum etiam sumendum parati esse possint, saus habent spiritu tantum

sacram communionem accipere.

Ad Eucharistiam accedens præparare se debet, et our.

LVIIL Sed jam docendum est quà ratione præparatos Fidelium animos esse oporteat, antequam ad sacramentalem Eucharistiæ perceptionem veniant.

Primo.

Ac primum quidem, ut pateat eam præparationem maxime necessariam esse, Salvatoris nostri exemplum proponendum est. Nam antequam Apostolis pretiosi corporis et sanguinis sui Sacramenta daret, quamyis jam mundi essent, (3) pedes corum lavit, ut declararet omnem diligentiam adhibendam esse, ne quid nobis ad summamanimi integritatem et innocentiam desit, cum sacra mysteria percepturi sumus.

Secundò.

Deindè verò Fideles intelligant quemadmodùm, si optimè affecto et præparato animo

⁽¹⁾ Gal. 5. 6. (2) 1 Cor. 11. 28. (3) Joan. 23. 5.

Eucharistiam aliquis sumat, amplissimis cœlestis gratiæ muneribus ornatur: ita contrà, si imparatus accipiat, non solum nihil commodi, sed maxima etiam incommoda et detrimenta eum accipere. Optimis enim rebus et maximè salutaribus hoc proprium est, ut, si in tempore iis utamur, vehementer prosint; sin alieno tempore adhibeantur, perniciem et exitum afferant. Quare miraudum non est ingenita quoque et præclarissima Dei dona, cum benè constituto animo accipiuntur, ad cœlestem gloriam consequendam maximo nobis adjumento esse; at verò, cum iis nos ipsos indignos præbemus, sempiternam mortem afferre.

Exemplum.

Id verò arcæ Domini exemplo comprobatur; arca enim fœderis, qua nihil præstantius Israeliticus populus habuit, cui etiam per illam maxima et innumerabilia beneficia Dominus tribuerat, (1) å Philisthæis ablata summam illis pestem et calamitatem cum æterno dedecore conjunctam importavit: sic etiam cibi, qui ore accepti in stomachum benè affectum illabuntur, corpora alunt et sustentant; qui verò in stomachum vitiosis humoribus plenum infundi solent, graves morbos efficient. De præparatione ad Euchar. requisità vide Trident. sess. 13. c. 7. et can. 11. Basil. q. 172. regul, brev., et serm. 2. de Baptism. Cypr. toto ferè lib. de Lupsis, agendo de Poenit. Aug. serm. 1. de temp. Chrys. hom. 44. 45. 46. in Joannem et in hom. 83.

Præparatio animæ ud Eucharistiam.

Prima.

Lix. Primam itaque illam præparationem Fideles adhibeant, ut discernant mensam à mensà, hanc sacram ab aliis profanis, cœlestem hunc

⁽¹⁾ r. Reg. 5. toto.

panem à communi. Atque hoc fit, cum certò credinus præsens esse verum corpus et sanguinem Domini, quem in colo Angeli adorant, (1) ad cujus nutum columnæ cœli contremiscunt et pavent, (2) cujus glorià plenum est cœlum et terra. Hoc nimirum est (3) dijudicare corpus Domini, quod Apostolus admonuit: cujus tamen mysterii magnitudinem venerari potius oportet quam in disputationibus ejus veritatem curiosius

Secunda.

perquirere.

Altera verò illa præparatio maxime necessaria est, ut unusquisque à seipso quærat, num pacem cum altis habeat, num proximos verè atque ex animo diligat? (4) Si ergò offers munus tuum ad altare, et ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid adversus te, relinque ibi munus tuum ante altare, et vade prius reconciliari fratri tuo, et tunc veniens offeres munus tuum.

Tertia.

Deindè conscientiam nostram scrutari diligenter debemus, ne fortè exitiali aliquo peccato contaminati simus, cujns pœnitere necesse sit, ut prius contritionis et confessionis medicamento illud eluatur: definitum est enim à sanctà Tridentina Synodo (*) nemini licere, quem mortalis peccati conscientia stimulet, si sacerdotis facultas data sit, antequam se sacramentali eonfessione purgaverit, quantumvis sibi contritus esse videatur, sacram Eucharistiam accipere. Chrysost. homil. 30 in Genes. et 20. in Matth. Cypr. in lib. de lapsis.

Quarta.

Prætereà taciti cum animis nostris cogitemus,

⁽¹⁾ Job. 16. 11. (2) Isa. 6. 3. (3) 1. Gor. 11. 29. (4) Matt. 5. 23. (*) Sess. 15. canon. 11.

quam indigni simus, quibus divinum hoc beneficium à Domino tribuatur: quare illud Centurionis, de quo idem ipse Salvator testatus est, (1) se non invenisse tantam fidem in Israel, ex animo dicendum est: Domine, non sum dignus, ut intres sub tectum meum.

Quinta.

Exquiramus etiam a nobis ipsis an illud Petri usurpare nobis liceat: (2) Domine, tu scis quia amo te. Miminisse enim oportet, eum qui (3) sine veste nuptiali in domini convivio accubuerat, in tenebrosum carcerem conjectum, sempiternis poenis addictum fuisse.

Præparationes corporis ad Eucharistiam.

LX. Neque verò animi solum, sed etiam corporis præparatione opus est, nam jejuni ad sacram mensam accedere debemus, ita ut saltem à dimidià antecedentis diei nocte, usque ad illud temporis punctum, quo Eucharistiam accipimus, nihil omninò comederimus aut biberimus. Vide August. Epist. 118. c. 6. et lib. 1. ad inquis. Januarii. cap. 6.

Conjugum.

LXI. Postulat enim tanti Sacramenti dignitas, ut qui matrimonio conjuncti sunt, aliquot dies à concubitu uxorum abstineant, Davidis exemplo admoniti, (4) qui cum panes propositionis à sacerdote accepturus esset, purum se et pueros suos ab uxorum consuetudine, tres ipsos dies esse professus est. Hæc ferè sunt, quæ maximè observari à Fidelibus oportet, ut se ad sacra mysteria utiliter accipienda anteà parent : reliqua enim, quæ hâc in re provideantur, ad hæc ipsa capita facilè redigi poterunt. Gregor. in res-

⁽¹⁾ Matth. 3. 10. (2) Joan. 21. 25. (3) Matth. 22. 12. 13. (4) Reg. 21. 3. 4. 5.

CONCILII TRIDENT. PARS II. 275

ponsione 10 ad interrog. August. et hab. 33.

q. 4. c. 7. Aug. serm. 2. de temp, et 244.

Saltem semel in anno quisque communicare tenetur,

LXII. Sed ne fortè aliqui segniores ad hoc Sacramentum percipiendum reddantur, quòd tantam præparationem adhibere grave admodùm et difficile ducant, Fideles sæpè admonendi sunt, omnibus eam legem propositam esse, ut sacram Eucharistiam accipiant. Prætereà, constitutum est ab Ecclesià, ut qui semel saltem singulis annis in Paschà non communicaverit, ab Ecclesià arceatur. Concilium Later. c. 28. et habetur l. 5. Decret. tit. de Panit. et remis. cap. Omnis utriusque sezus; Trid. sess. 13. c. 9.

Ad frequentem usum Eucharistiæ kortandi sunt Fideles.

LXIII. Neque tamen Fideles hoc satis habeant. se hujus decreti auctoritati obtemperantes semel tantummodò corpus Domini quotannis accipere: verum sæpiùs interandam Eucharistiæ communionem existiment. Utrum autem singulis mensibus, vel hebdomadis, vel diebus id magis expediat, certa omnibus regula præscribi non potest, verum tamen illa est sancti Augustini (*) norma certissima: Sic vive, ut quotidiè possis sumere. Quare Parochi parati erunt Fideles crebrò adhortari, ut quemadmodum corpori in singulos dies alimentum subministrare necessarium putant : ita etiam quotidie hoc Sacramento alendæ et nutriendæ animæ curam non abjiciant : neque enim minus spirituali cibo animam, quam naturali corpus indigere perspicuum est. Vehementer autem proderit hoc loco repetere maxima illa et divina beneficia, quæ ut anteà demons-

^(*) Aug. de verbis Domini , serm. 28. qui desumptus ett ex Ambros. lib. 5. de Sacram. cap. 4.

tratum est, ex Eucharistiæ sacramentali communione consequimur; illa etiam figura erit addenda, (1) cum singulis diebus corporis vires manna reficere oportebat : itemque sanctorum Patrum auctoritates, quæ frequentem hujus Sacramenti perceptionem magnoperè commendant. Neque enim unius sancti Patris Augustini ca fuit sententia: Quotidiè peccas, quotidiè sume: sed, si quis diligenter attenderit, eumdem omnium Patrum, qui de hac re scripserunt, sensum fuisse, facile comperiet. Ad frequentem communionem hortatur Augustinus de verbis Domini sermon. 28, sed hic sermo cum non sit Augustini sed Ambrosii, lib. 5. de Sacrament. c. 4. rejectus est in appendicem tom. 10. item vide eumdem August. Epist. 118. c. 3. item Ignat. ad Ephes. satis ante finem. Basil. Epistol. ad Cæsar. patr. Ambros. lib. 5. de Sacram. c. 4. Chrys. hom. 61. ad populum Antioch. Cypr. de Oratione Dominica ad hæc verba, panem nostrum quotidianum, Hiero, Epistol. 28. ad Lucin. vers. finem. Cyril. lib. 3. in Joan. cap. 37. Vide etiam de consecr. dist. 2. per multa capita hác

Quotidiè olim Fideles communicabant.

LXIV. Ac tempus quidem olim fuisse cum Fideles quotidiè Eucharistiam acciperent, ex Apostolorum Actis intelligimus: omnes enim, qui tunc christianam fidem profitebantur, verà et sincerà charitate ita ardebant, ut cum (2) sine intermissione orationibus et aliis pietatis officiis vacarent, quotidie ad sacra Dominici corporis mysteria sumenda parati invenirentur. Eam posteà consuetudinem, que intermitti videbatur, Anacletus sanctissimus martyr et pontifex (*)

⁽¹⁾ Exod. 16. 21. 12. (2) Act. 2. 42. 45. (*) de cons. dist. 2. C. 10.

CONCILII TRIDENT. PARS. II. 277

alià ex parte renovavit: præcepit enim ut ministri, qui Missæ sacrificio interessent, communicarent: quod ab Apostolis constitutum esse affirmaret. Diù etiam in Ecclesià ille mos fuit, ut sacerdos peracto sacrificio, cum Eucharistiann sumpsisset, ad populum qui aderat conversus, bis verbis ad sacram mensam Fideles invitaret: Venite, fratres, ad communionem. Tunc qui parati erant, summà cum religione sacrosancta mysteria sumebant. De quotidiand Communione vide Dionysium de Eccles. Hierarch. c. 3. parte 2. Hieronym. Epist. 28. ad Lucin. Gregorium lib. 2. Hieronym. Epist. 28. ad Lucin. Gregorium lib. 2. dialog. c. 23. ltem vide lib. de Eccles. dogmatibus, c. 53. et citatur de consecr. dist. 2. c. 13.

Ter in anno communicare olim erat præceptum.

LXV. Sed cum deinde charitas et pietatis studium adeò refrixisset, ut rarò admodum ad communionem Fideles accederent; sancitum est à Fabiano Pontifice, (†) ut ter quotannis, in Natali Domini, et Resurrectione, et Pentecoste omnes Eucharistiam sumerent, id quod posteà à multis Conciliis, præsertim verò ab Agathensi primo confirmatum est.

Communicare semel in anno quandò præceptum.

LXVI. Ad extremum, cum eò res adducta esset, ut non modò sancta illa et salutaris præceptio non servaretur; sed in plures etiam annos sacræ Eucharistiæ communio differetur, decretum est in Lateranensi (*) Concilio, ut semel ad minus singulis annes, in Pascha Fideles omnes sacrum Domini corpuis acciperent: qui verò id facere neglexissent, Ecclesiæ aditu prohiberentur.

^(†) Fab. decret. habes de cons. dist. 2. c. 16. et ib. citatur Concil. Agath. c. 18. c. seculares. (*) Citat. lib. 5. decr. tit. de Pœnit. et remiss. cap. Omnis utriusque soxàs.

Ante usum rationis communicare non licet.

LXVII. Verum quamvis hæc lex Dei et Eclesiæ auctoritate sancita, ad omnes Fideles pertineat: docendum est tamen eos excipi, qui nondum rationis usum propter ætatis imbecillitatem habent; hi enim neque sacram Eucharistiam à profano'et communi pane sciunt discernere, neque ad eam accipiendam pietatem animi et religionem afferre possunt. Atque id etiam à Christi Domini institutione alienissimum videtur; inquit enim: (r) Accipite et comedite: Infantes autem idoneos non esse qui accipiant et comedant, satis constat.

Infantibus olim dabatur Eucharistia.

LXVIII. Vetus quidem illa fuit in quibusdam locis consuetudo, (†) ut infantibus etiam sacram Eucharistiam præberent: sed tamen tum ob eas causas, quæ antè dictæ sunt, tum ob alias Christianæ pietatis maximè consentaneas jamdiù ejusdem Ecclesiæ auctoritate id fieri desiyit.

Nota. Qua verò ætate pueris sacra mysteria danda sint, nemo melius constituere poterit, quam pater et sacerdos, cui illi confitentur peccato; ad illos enim pertinet explorare, et à pueris percunctari, an hujus admirabilis Sacramenti cognitionem aliquam acceperint et gustum habeant.

Amentibus quandò danda Eucharistia.

LXIX. Amentibus præterea, qui tunc à pietatis sensu, alieni sunt, Sacramenta dare minimè oportet; quamvis, si antequam in insaniam inciderint, piam et religiosam animi voluntatem præ se tulerint, licebit eis in fine vitæ ex Concilii Carthaginensis decreto (††) Eucharistiam administrare: modò vomitionis, vel alterius in-

⁽¹⁾ Matth. 26. e6. (†) Cypr. de lapsis post med. (††) Conc. Cars. 4. 76.

GONCILII TRIDENT. PARS. II. 279 dignitatis et incommodi periculum nullum timendum sit.

Sub utraque specie communicare solis sacerdotibus licet.

LXX. Quod verò ad communicandi ritum pertinet, doceant Parochi sauctæ Ecclesiæ lege interdictum esse ne quis sinè insius Ecclesiæ auctoritate, præter sacerdotes, corpus Domini in sacrificio conficientes, sub utraque specie sacram. Eucharistiam sumat : nam, ut à Tridentina Svnodo (*) explicatum est, quamvis Christus Dominus in ultima cœnà altissimum hoc Sacramentum in panis et vini speciebus instituerit et Apostolis tradiderit : ex eo tamen non efficitur. hanc legem à Domino Salvatore constitutam esse, ut omnibus Fidelibus sacra mysteria sub utraque specie administranda sint. Étenim idem Dominus noster cum de hoc Sacramento loqueretur, alterius tantum speciei sæpius meminit, ut cum inquit: (1) Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum; et : Panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vità; et : Oui manducat hunc panem, vivet in æternum. Unius tantum speciei usum sufficere ad perfectam Communionem colliges ex Tertull. lib. 2. ad uxorem. Cypr. de lapsis. Orig. hom. 13. in Exod. Basil Épist. ad Cæsar. patr. August. Epist. 786. Hier.in Apol. ad Pammach. Chrysost. hom. 41. operis imperf. in Matth.

Cur laicis utriusque speciei usus non concedatur.

LXXI. Multis verò, et iis quidem gravissimis rationibus adductam esse Ecclesiam patet, ut hanc potissimum sub alterà specie communicandi consuetudinem non solum approbarct, sed etiam decreti auctoritate firmaret.

^(*) Sess. 21. de com. sub utrâque specie can. 1. 2. 3. (1) Juan. 6. 51. Q 2

Prima ratio.

Primum enim maxime cavendum erat, ne sanguis Domini in terram funderetur, quod quidem facile vitari posse non videbatur, si in magna populi multitudine eum ministrare oportuisset.

Secunda ratio.

Prætereà cum sacra Eucharistia ægrotis præstò esse debeat, magnoperè timendum erat, ne, si diutius vini species asservaretur, coacesceret.

Tertia ratio.

Permulti prætereà sunt qui vini saporem ac ne odorem quidem perferre ullo modo possint.

Quarta ratio.

Quare, ne quod spiritualis salutis causa dandum est, corporis valetudini noceret, prudentissime sancitum est ab Ecclesia, ut panis tantummodo speciem Fideles acciperent.

Quinta ratio.

Accedit ad alias rationes, quòd in pluribus Provinciis summa vini penuria laboratur: neque id aliunde sine maximis impensis, ac non nisi longissimis et difficillimis itineribus convehi potest.

Sexta ratio.

Deindè, quod maxime omnium ad rem pertinet, couvellenda erat eorum hæresis, qui negabant sub utraque specie totum Christum esse sed corpus tantum exsangue sub panis, sanguinem autem sub vini specie contineri asserebant. Ut igitur fidei catholicæ veritas magis aute omnium oculos poneretur, sapientissimo consilio alterius speciei, hoc est panis, communio inducta est. Sunt et aliæ rationes ab iis collectæ, qui de hoc argumento disserunt: quæ si opus esse videbitur, à Parochis afferri poterunt.

Concilii Trident. Pars II. 28:

Minister Sacramenti Eucharistiæ solus sacerdos.

·/• ·

LXXII. Jam de ministro, quamvis id à nemine . ferè ignorari possit, agendum est, ne quid prætermissum sit, quod ad hujus Sacramenti doctrinam pertinere videatur. Itaque tradendum est. solis sacerdotibus potestatem datam esse, ut sacram Eucharistiam conficient, ac Fidelibus distribuant. Eum autem morem in Ecclesia semper servatum esse, ut fidelis populus à sacerdotibus Sacramenta acciperet, sacerdotes autem sacra facientes ipsi se communicarent, sancta Tridentina Synodus(*) explicavit, ostenditque hanc consuetudinem tanquam ab apostolica traditione profectam. religiosè retinendam esse; cum præsertim hujus rei illustre nobis exemplum Christus Dominus reliquerit, qui et sanctissimum corpus suum (1) consecravit, et Apostolis suis manibus porrexit.

Vasa seu lintea sacra tangere laicis prohibitum.

LXXIII. Verum, ut quacumque ratione tanti Sacramenti dignitati consuleretur, non modò ejus administrandi potestas solis sacerdotibus data est : sed lege etiam Ecclesia vetuit, ne quis, nisi consecratus esset, sacra vasa, lintea et alia instrumenta, quæ ad illius confectionem necessaria sunt, tractare aut tangere auderet; modò gravis aliqua necessitas non incideret. Ex quo tum sacerdotes ipsi, tum reliqui Fideles intelligere possunt, quantà religione et sanctitate prædictos esse oporteat, qui ad Eucharistiam, vel consecrandam, vel sumendam accedunt.

Improbitas ministri Eucharistiæ sanctitatem non minuit.

LXXIV. Quanquam, quod antea de cæteris Sacramentis dictum est, ea non minus per improbos administrari, si quæ ad illorum perfectam

^(*) Sess. 13. c. 10. (1) Matth. 26. 26. Marc. 14. 22.

rationem attinent, rité serventur; idem valet in Eucharistiæ Sacramento. Neque enim hæc omnia ministrorum merito niti, sed Christi Domini virtute et potestate geri credendum est. Hæc sunt, quæ de Eucharistiå, ut Sacramentum est, explicanda erunt.

De Eucharistia ut sacrificium est.

LXXV. Nune, quod restat dicendum ut sacrificium est, explanare oportet, ut intelligant Parochi que potissimum dehoc mysterio, quemadmodum sancta Synodus(*) decrevit, dominicis et festis diebus fideli populo tradere debeant. Etenim hoc Sacramentum non solum thesaurus est collectium divitiarum : quo si benè utamur, Dei gratiam nobis conciliamus et amorem : sed in eo præcipua quædam ratio inest, qua ei pro immensis in nos collatis beneficiis aliquam gratiam referre possumus. At verò hæc victima, si ritè et legitimé immoletur, quam grata et accepta Deo sit, ex hoc colligitur. Si enim veteris legis sacrificia de quibus scriptum est : (1) Sacrificium et oblationem noluisti : et iterum : (2) Si voluisses sacrificium, dedissem utique; holocaustis non delectaberis : ità placuerunt Domino, ut Scriptura Deum (3) odoratum esse odorem suavitatis, id est, grata ei et accepta fuisse, testetur. Quid nobis sperandum de eo sacrificio, in quo ille ipse immolatur atque offertur, de quo coelestis vox bis andita est : (4) Hic est Filius meus dilectus, in quo benè mihi complacui. Hoc igitur mysterium Parochi diligenter exponant, ut cum Fideles ad rem divinam convenerint, attenté et religiosè sacra illa, in quibus intersunt, meditari discant.

^(*) Sess. 22. princip. cap. 3. (1) Psal. 39.7. (2) Ps. 50. 18. (3) Gen. 8. 21 (4) Matth. 3. 17.

Duabus de causis instituta est Eucharistia.

LXXVI In primis autem docebunt, Eucharistiam duabus de causis à Christo Domino institutam esse; altera est, ut cœleste animæ nostræ alimentum esset, quo vitam spiritualem tueri et conservare possemus : altera, ut Ecclesia perpetuum sacrificium haberet, quo peccata nostra expiarentur, et coelestis Pater sceleribus nostris sæpè graviter offensus, ab ira ad misericordiam, à iustæ animadversionis severitate ad clementiam traduceretur. Hujus rei figuram et similitudinem in (1) Agno Paschali licet animadvertere, qui ut sacrificium et sacramentum à filiis Israel offerri et comedi consueverat. Vide Trident. de sacrificio Missæ, c. 1, et 3. Diony s. l. 1. Eccles. Hier. c. 3. Ignat. Epist. ad Smyrm. Tertull. lib. de Orat. Iren. l. 4. c. 32, Aug. l. 10 de Civit. Dei c. 23. 10, et l. 17. c. 20. et l. 18 c. 35, et l. 19 c. 23, et l. 22.c. 8. et alibì passim.

Quantum sit beneficium Eucharistiæ.

LXXVII. Nec verò, cùm Salvator noster Dee Patri se ipsum in arà crucis oblaturus esset, ullam suæ ergà nos immensæ charitatis illustriorem si-gnificationem dare potuit, quam cum nobis visibile sacrificium reliquit, quo cruentum illud se-mel in cruce paulò post immolandum instauraretur, ejusque memoria usquè in finem seculi quotidiè summa cum utilitate ab Ecclesià per universum orbem diffusa coleretur.

Sacrificium inter et Sacramentum differentia.

LXXVIII. Different autem plurimum inter se hæ duæ rationes.

Prima.

Sacramentum enim consecratione perficitur: omnis verò sacrificii vis in eo est, ut offeratur.

⁽¹⁾ Deut. 16. 1. et seqq.

Quarè sacra Eucharistia, dum in pyxide continetur, vel ad ægrotum defertur, Sacramenti, non sacrificii rationem habet.

Secunda.

Deindè etiam, ut Sacramentum est, iis qui divinam Hostiam sumunt, meriti causam affert, et omnes illas utilitates, quæ suprà commemoratæ sunt: ut autem sacrificium est, non merendi solum, sed satisfaciendi quoque efficientiam continet. Nam ut Christus Dominus in passione sua pro nobis meruit ac satisfecit: sic qui hoc sacrificium offerunt, quo nobiscum communicant, Dominicæ passionis fructus merentur, ac satisfaciunt.

Sacrificium Missæ à quo et quandò institutum.

LXXIX. Jam de hujus sacrificii institutione nullum ambigendi locum sancta Tridentina Synodus (*) reliquit: declaravit enim, in extremà conà à Christo Domino institutum esse; simulque anathemate eos damnavit, qui asserunt, verum et proprium sacrificium Deo non offerri, aut offerre nihil aliud esse quam Christum ad manducandum dari.

Soli Deo sacrificium offerendum, et non Sanctis.

LXXX. Nec verò illud prætermisit, quin diligenter explicaret, (†) uni Deo sacrificium fieri: nam etsi Ecclesia interdum Missas in memoriam et honorem Sanctorum celebrare consuevit; non tamen illis sacrificium, sed uni Deo, qui Sanctos immortali gloria coronavit, offerri docuit. Quarè nec sacerdos unquam dicere solet: Offero tibi sacrificium, Petre, vel Paule; sed (††) dum uni soli Deo immolat, gratias illi agit pro beatissimorum martyrum insigni victoria: eorumque patrocinium

^(*) Sess. 22. de Sacr. Missæ c. 1. et can. 1. et 2. (†) Trid. Synod. sess. 21. c. 3. (††) Aug. contra Faust. lib. 20. c. 21.

ità implorat, ut ipsi pro nobis intercedere dignentur in cœlis, quorum memoriam facimus in terris. Hæc autem, quæ de hujus sacrificii veritate à catholică Ecclesià tradita suut, ex Domini verbis accepit: cùm extremà illà nocte hæc ipsa sacra mysteria Apostolis commendans: (1) Hoc facite, inquit, in meam commemorationem.

Nota. Eos euim, quemadmodum à sanctà Synodo definitum est, (*) tunc sacerdotes instituit, precipitque ut ipsi, et qui eis in sacerdotali munere successuri essent, corpus ejus immolarent et offerrent; atque id etiam Apostoli verba ad Corinthios scripta satis demonstrant, cum ait: (2) Non potestis calicem Domini bibere et calicem demoniorum: non potestis mensæ Domini participes esse et mensæ dæmoniorum. Ut enim pro dæmoniorum mensa altare, in quo eis immolabatur, intelligendum est, ita etiam (ut, quod Apostolus proponit, probabili argumentatione concludatur) mensa Domini nihil aliud, nisi altare, in quo sacrificium Domino fiebat, significare potest.

Eucharistice sacrificii figurce et prophetice.

LXXXI. Quòd si ex veteri testamento hujus sacrificii figuras et oracula requiramus: primum quidem de eo Malachias apertissimè vaticinatus est his verbis: (3) Ab ortu solis usquè ad occasum magnum est nomen meum in gentibus: ei in omni loco sacrificatur et offertur nomini meo oblatio munda: quia magnum est nomen meum in gentibus, dicit Dominus exercituum. Prætereà, hæc hostia tam antè, quàm post latam legem, variis sacrificiorum generibus prænuntiata est: Etenim bona omnia, que iis sacrificiis significabantur, hæc una victima, tanquàm omnium perfectio et absolutio, complexa est. Verumtamen nullà in re ejus imaginem magis expressam licet

⁽¹⁾ Luc. 25. 19. 1. Cor. 11. 24. (*) Conc. Trid. Sess. 22. . c. 1. (2) 1. Cor. 10. 21. (3) Malach. 2. 11.

videre, quamin (1) Melchisedech sacrificio: ipse enim Salvator (2) sacerdotem secundum ordinem Melchisedech se in æternum constitutum declarans, corpus et sanguinem suum in extrema cœna sub speciebus panis et vini Deo Patri obtulit.

Sacrificium Missæ et sacrificium erucis unum et iden.

LXXXII. Unum itaque et idem sacrificium esse fatemur, et haberi debet, quod in Missè peragitur, et quod in cruce oblatum est, quemadmodum una est et eadem hostia, Christus videlicet Dominus noster, qui seipsum in arà crucis semel tantummodò cruentum immolavit. Neque enim cruenta et incruenta hostia duæ sunt hostiæ, sed una tantum, cujus sacrificium, postquam Dominus ità præcepit: (4) Hoc facite in meam commemorationem, in Eucharistià quotidiè instauratur.

Christus et sacerdotes sunt unus sacerdos.

LXXXIII. Sed unus etiam atque idem sacerdos est Christus Dominus: nam ministri, (*) qui sacrificium faciunt, non suam sed Christi personam suscipiunt, cùm ejus corpus et sanguinem conficiunt, id quod et ipsius consecrationis verbis ostenditur; neque enim sacerdos inquit: Hoc est corpus Christi; sed, Hoc est corpus meum: personam videlicèt Christi Domini gerens, panis et vini substantiam in veram ejus corporis et sanguinis substantiam convertit.

Missa et laudis et propitiationis sacrificium.

LXXXIV. Quæ cum ità sint, sinè ulla dubitatione docendum est, id quod cliam sancta Synodus-(**) explicavit, sacrosanctum Missæ sacrificium

⁽¹⁾ Gen. 14. 18. (2) Heb. 7. 17. Ps. 109. 4. (5) Luc. 22. 19. 1. Cor. 11. 24. (*) Chrys. hom. 2. in 1. ad Timoth. et hom. de prod. Judæ Ambros. lib. 4. de Sacram. c. 4. (**) Trident. sess. 22. de sacrif. Missæ c. 2. et can. 3.

CONCILII TRIDENT. PARS II. 287
esse non solum laudis et gratiarum actionis, aut
nudam commemorationem sacrificii quod in
cruce factum est, sed verè etiam propitiatorium
sacrificium, quo Deus nobis placatus et propitius
redditur.

Missam offerens ut decet misericordiam conseauitur.

LXXXV. Quarè si puro corde et accensa fide, et intimo nostrorum scelerum dolore affecti hanc sanctissimam Hostiam immolemus et offeramus: dubitandum non est quin (1) misericordiam à Domino consecuturi simus et gratiam in auxilio opportuno; hujus enim victimæ odore ità delectatur Dominus, ut gratiæ et pænitentiæ donum nobis impertiens peccata condonet. Quamobrem et solemnis est illa Ecclesiæ precatio: (*) Quotiès hujus hostiæ Commemoratio celebratur, totiès opus nostræ salutis exercetur, nimirum uberrimi illi cruentæ hostiæ fructus per hoc incruentum sacrificium ad nos manant.

Missa vivis et defunctis fidelibus prodest.

LXXXVI. Deindè verò hujus sacrificii eam vimesse Parochi docebunt, ut non solum immolauti (†) et sumenti prosit, sed omnibus etiam Fidelibus, sive illi nobiscum in terris vivant, sive jam in Domino mortui, nondum planè expiati sint. Neque enim minus ex Apostolorum certissima traditione pro his utiliter offertur, quam pro vivorum peccatis, pœnis, satisfactionibus ac quibusvis calamitatibus et angustiis.

Missa nunquàm est dicenda privata.

LXXXVII. Ex quo facilè perspicitur omnes Missas communes censendas esse, ut que ad communem omnium Fidelium utilitatem et salutem pertineant.

⁽¹⁾ Hebr. 4. 16. (*) Secreta Dom. 9. post. Pentec. (†) Trid. Synod. sess. 22. cap. 206.

Ad quid in Missa tot cæremoniæ.

LXXXVIII. Habet autem hoc sacrificium multos, eosque maximè insignes ac solemnes ritus quorum nullus supervacaneus aut inanis existimandus est ; verùm omnes eò spectant, ut et tanti sacrificii majestas magis eluceat, et salutaribus mysteriis intuendis ad rerum divinarum, quæ in eo sacrificio occultæ sunt, contemplationem Fideles excitentur. Sed de his nihil est ut plura dicamus: tum quia hoc argumentum longiorem explicationem postulare videtur, quam propositæ institutioni conveniat : tum quia innumerabiles penè libellos et commentarios, qui de hàc re à piis et doctissimis viris conscripti sunt, sacerdotes in promptu habebunt. Hactenus igitur satis fuerit, earum rerum quæ ad Eucharistiam, tum qua Sacramentum, tum qua sacrificium sit, pertinent, potiora capita, juvante Domino, exposuisse.

DE PŒNITENTIÆ SACRAMENTO.

Poenitentiæ Sacramenti necessitas.

OUEMADMODUM humanæ naturæ fragilitas et imbecillitas omnibus nota est, eamque in seipso quisque facile experitur: ità quantam habeat necessitatem Ponitentia Sacramentum, ignorare nemo potest. Quod si diligentiam, quæ à Parochis in unoquoque argumento adhibenda est, ex rei quam tractaut, magnitudine et pondere metiri oportet: omninò fatebimur, eos nunquàm in hujus loci explicatione adeò diligentes futuros esse, ut saus videri possit: quin etiam de hoc Sacramento, quam de baptismo, eò accuratius agendum est, quòd baptismus semel tantum administratur, nec iterari potest : Pœnitentiæ verò totiès locus datur, ejusque repetendæ totiès necessitas imposita est, quoties post Baptismum peccare contingat : ità enim à Tridentina Synodo (*)

^(*) Sess. 6. de Just. cap. 14. et sess. 14. de pœn. cap. 3. dictum

CONCILII TRIDENT. PARS II. dictum est, sacramentum ponitentie non secus Lapsis post baptismum, ac baptismum nondum regeneratis, ad salutem necessarium esse : yulgataque illa suncti Hieronymi sententia ab omnibus qui deinceps res sacras tradiderunt, magnoperè comprobatur: (†) ponitentiam esse secundam tabulam. Ut enim confracta navi, unum vitæ servanda perfugium reliquum est, si fortè tabulam aliquam de naufragio liceat accipere, ità post amissam baptismi innocentiam, nisi quis ad pœnitentise tabulam confugiat, sinè dubio de eius salute desperandum est. Hæc autem non ad pastores solum, sed ad reliquos etiam Fideles excitandos dicta sint, ne fortè in eis rei maxime necessarie incuria reprehendatur. Primum enim communis fragilitatis memores omni studio optare dehent, ut divina ope adjuti, sinè c su aut prolapsione aliqua in via Domini progredi possint: quod si nonuunquam offenderint, tum verò summam Dei beniguitatem intuentes, qui tanquam bonus (1) pastor ovium suarum vulnera obligare eisque mederi solet, hoc saluberrimum pornitentia medicamentum nunquem in aliud tempus differendum esse cogitabunt. De Pœnitentia è Patribus antiquis scripserunt Tertullian. librum unum, Cyprian. Epistolas plures et unum librum de lapsis. Pacianus librum unum et duas Epistolas ad Sympronian. ac de pænitent. et confessione, seu paræn. ac de pænit. Ambros. libros duos de pœnit. Chrysostomus Homilias 10. et sermon. de pœnit. Ephrem. lib. et serm. de pænit. Fulgentius lib. 2. de remissione peccatorum ad Euthimium. Gregorius Nyssenus orationem de poenitentia. Basil, homiliam unam quoe est postrema variarum. Augustinus denique librum unum de vera et falsa pœnitentia, et librum in-

^(†) In 5. cap. Isa. ad bæc verba, Ruit Hierusalem, es Epistola 8. (1) Ezech, 34. 16.

signem de pænitentiæ mediciná. His adde Marcum Eremitam cujus exstat de pænitentiá liber unus, sed cautè legendus: de eo vide Bellarmin. de Script. Eccles. Qui non habet Patres supra citatos, videat in Decreto Gratiani de pænitentiá 7. distinctiones.

Multiplex pœnitentiæ acceptio.

II. Ut autem rem ipsam aggrediamur, prius explicanda est varia hujus nominis potestas et notio, ne aliquis ambiguitate vocis in errorem inducatur. Nounulli enim pœnitentiam pro satisfactione accipiunt. Alii, à catholicæ fidei doctrina longissime remoti, cum arbitrentur pœnitentiam nullam temporis præteriti rationem habere, nihil aliud quam novam vitam esse definiunt. Docendum est igitur, multiplicem esse hujus nominis significationem.

Prima.

Primum enim poenitentia de iis dicitur, quibus aliquid displicet, quod antè placuerit, nullà habità ratione hujus cogitationis, bonumne au malum fuerit. Sic omnes (1) poenitet quorum tristitia secundum secundum est, non secundum Deum: cujusmodi poenitentia non salutem affert, sed mortem.

Secunda.

Altera est pœnitentia, cûm quis ex scelere admisso, quod quidem anteà placebat, dolorem non Dei, sed sui ipsius causà concipit.

Tertia.

Tertia est, cum non solum admissi sceleris causa, intimo unimae sensu dolemus, vel ejus doloris externum etiam aliquod signum damus, verum unius Dei causa in eo morrore sumus. Ac singulis quidem posnitentiae generibus, quæ com-

^{(1) 2.} Cor. 7. 10.

CONCILII TRIDENT. PARS II. 291 memorata sunt, poenitentiæ vox propriè convenit.

Quomodò Deum pæniteat.

III. Nam cum in sacris litteris Deum pœnitere legimus, (1) id per translationem dici perspicuum est. Eo enim loquendi genere, quod ad hominum mores accommodatum est, sacræ litteræ utuntur, cum Deum mutare aliquid constituisse delarant: quod non sliter facere videatur, quam homines, quos si alicujus rei pæniteat, eam commutare omni studio laborant. Sic ergò scriptum est pœnituisse eum (2) quòd hominem fecisate, et alio loco, (3) quòd Saülem regem constituisset.

Seligitur vera poenitentiæ acceptio.

IV. Verum inter has poenitenție significationes magnum discrimen observare oportet. Prima enim in vitio ponenda est: altera est quaedam commoti et perturbati animi affectio: tertiam tum ad virtutem pertinere, tum Sacramentum esse dicimus: que significatio hujus loci propria est.

A poenitentia ut virtus est, cur incipiatur hic.

V. Ac primum quidem de ipså, ut virtutis parte agendum est; non solum, quia fidelis populus ad omne virtutis genus institui à Pastoribus debet; sed etiam, quia hujus virtutis actiones tanquàm materiam præbent, in quà pœnitentiæ Sacramentum versatur: ac nisi prius, quæ sit pœnitentiæ virtus rectè intelligatur, Sacramenti etiam vim ignorari necesse est.

Poenitentia interior et exterior.

VI. Quarè in primis monendi hortandique sunt Fideles, ut omni contentione et studio in intima animi pocuitentià, quam virtutem dicimus, elaborent: sinè qua ea, quæ extrinsecus adhibetur,

⁽¹⁾ Psnl. 105, 45. Jerem. 26. 3. (2) Genes. 6. 6. (5) 1. Reg. 105. 45.

peccata tua. Vide Concilium Trident. sess. 14. cap. 1. Innoc. 1. Epist. 91. inter Epist. Aug.

Secunda ratio.

Deindè verò, cùm nemo salutem, nisi per Christum, ejusque passionis beneficio, consequi possit, consentaneum nobisque utilissimum fuit, ejusmodi sacramentum institui, cujus vi et efficentià Christi sanguis ad nos defluens, peccata post baptismum admissa elueret, atque ità reconciliationis beneficium illi uni Salvatori nostro acceptum referre profiteremur.

Pænitentiam esse Saeramentum probatur.

XV. Quòd verò pomitentia sacramentum sit. pastores ità facile ostendent : ut enim baptismus sacramentum est, quia peccata omnia, ac præsertim quod origine contractum fuit, delet: eadem ratione pomitentia que peccata omnia post baptismum voluntate vel actione suscepta tollit, verè et propriè sacramentum dicendum est. Deinde, quod caput est, cum illa quæ extrinsecus tum à poenitente, tum à sacerdote fiunt, declarent en quæ interiùs efficientur in anima, quis neget pœnitentiam verà et proprià sacramenti ratione præditam esse? siquidem sacramentum sacræ rei signum est : peccator autem quem pœnitet, rerum et verborum notis planè exprimit se animum à peccati turpitudine abduxisse ; itemque ex iis quæ à sacerdote geruntur et dicuntur, misericordism Dei peccata ipsa remittentis facile cognoscimus. Quanquam hoc aperte indicant illa Salvatoris verba: (1) Tibi dabo claves regni cœlorum; et quodcumque solveris super terram erit solutum et in coclis. Absolutio enim sacerdotis verbis enuntiata, remissionem illam peccatorum signat, quam in anima efficit.

⁽¹⁾ Marc. 16. 19.

Sacramentum pænitentiæ iterari potest.

XVI. Neque verò solum Fideles docendi sunt, pœnitentiam in numero sacramentorum habendum esse, sed eorum etiam, quæ iterari possunt. Quæreuti enim Petro num septiès venia peccati danda esset Dominus respondit: (1) Non dico tibi usque septiès; sed usque septuagiès septiès. Quarè si cum ejusmodi hominibus agendum sit qui summæ Dei bonitati et clementiæ diffidere videantur, confirmandus erit illorum animus atque ad spem divinæ gratiæ erigendus. Quod quidem facilè consequentur tum hujus loci et aliorum tractatione, qui in sacris litteris permulti occurrent; tum verò iis rationibus et argumentis quæ ex sanctorum Chrysostomi (*) libro de lapsis, et Ambrosii (†) libris de Pœnitentià petere licebit.

Materia pœnitentiæ quæ.

XVII. Jam, quoniam nihil fideli populo notius esse debet quam hujus sacramenti materia; docendum est, in eo maximà hoc sacramentum ab aliis differre, quòd aliorum sacramentorum materia est res aliqua naturalis, vel arte effecta: sacramenti verò ponitentiæ quasi materia sunt actus ponitentis, nempe contritio, confessio et satisfactio, ut à Tridentina Synodo (††) declaratum est: qui quatenus in ponitente, ad integritatem sacramenti et plenam ac perfectam peccatorum remissionem ex Dei institutione requiruntur, hac ratione partes ponitentiæ dicuntur.

Nota.

Neque verò hi actus, quasi materia à sanctà synodo appellantur, quia veræ materiæ rationem non habeant; sed quia ejus generis materia

⁽¹⁾ Matth. 18. 22. (*) Chrys. tom. 5. lib. de laps. repar.
lib. 1. c. 1. et 2. vide et Aug. lib. de vera et falsa pæn. c. 5.
citatur de pænit. dist. 5. c. adhuc instant. (††) Sess. 24.
de pænit. c. 3. et ean. 4.

R 5

non sint, quæ extrinsecùs adhibeatur: ut aqua in Baptismo, et chrisma in Confirmatione.

Quo sensu peccata sint materia pœnitentiæ.

XVIII. Quod autem ab aliis dictum est, peccata ipsa hujus Sacramenti materiam esse, nihil planė diversum dici videbitur, si diligenter attendamus: ut enim ignis materiam ligna esse dicimus, quæ vi ignis consumuntur: ità peccata, quæ pomitentià delentur, rectè hujus sacramenti materia vocari possunt.

Forma Sacramenti poenitentiæ.

XIX. Sed formæ etiam explicatio à Pastoribus prætermittenda non est, quòd ejus rei cognitio excitet Fidelium animos ad percipiendam summå cum religione hojus Sacramenti gratiam. Est autem forma: Ego te absolvo; quam non solúm ex illis verbis licet colligere : (1) Quæcumque solveritis super terram, erunt soluta et in colis. sed ex câdem Christi Domini doctrina ab Apostolis tradità accepimus. Ac quoniam Sacramenta id significant, quod efficiunt illa: Ego te absolvo, ostendunt peccatorum remissionem hujus sacramenti administratione effici : planum est, hanc esse poeniteutiæ perfectam formam. Sunt enim peccata tanquàm vincula, quibus constrictæ animæ tenentur, et ex quibus pœnitentiæ Sacramento laxantur.

Nota.

Quod quidem non minus verè de illo etiam homine sacerdos pronuntiat, qui prius ardentissima contritionis vi, accedente tamen confessionis voto, peccatorum veniam à Deo consecutus sit.

Formæ pænitentiæ cur preces addantur.

XX. Adduntur præterea complures preces, non quidem ad formam necessariæ, sed ut ca remo-

⁽¹⁾ Matth. 18. 18.

CONCILII TRIDENT. PARS II. 299
veantur, quæ Sacramenti vim et efficientiam
illius culpà, cui administratur, impedire possent.
Quamobrem peccatores Deo ingentes gratus agant,
qui tam amplam potestatem in Ecclesià sacerdotibus tribuerit.

Præpollent sacerdotes novæ legis sacerdotibus antiquæ.

XXI. Neque enim, ut olim in veteri lege (1) sacerdotes testimouio suo aliquem à leprà liberatum esse duntanat renuntiabant, ità nunc in Ecclesià ca tantum potestas sacerdotibus facta est, ut aliquem à peccatis absolutum esse declarent, sed verè tanquam Dei ministri absolvunt; id quod Deus ipse, gratim et justitim auctor, ac parens efficit.

Quid observandum accedendo all poenitentiam.

XXII. Diligenter verò ritus etiam, qui ad hoc Sacramentum adhibentur, Fideles observabunt; ità enim fiet, ut auimo magis hæreant, quæ hoc Sacramento consecuti sunt, nimirum se tanquam servos clementissimo Domino, vel filios potius optimo parenti reconciliatos esse : et simul facilius intelligant, quid eos facere oporteat, qui velint, velle autem omnes debent, se tanti beneficii gratos et memores probare. Nam quem peccatorum poenitet, is se humili ac demisso animo ad pedes sacerdotis dejicit, ut cum se tam humiliter gerat, facile possit agnoscere superbiæ radices evellendas esse, à qua omnia scelera, quæ deslet, ortum habuerint et enata sint. In sacerdote autem, qui in eum legitimus judex sedet, Christi Domini personam et potestatem veneratur. Sacerdos enim, quemadmodum in aliis, ità in pœnitentiæ Sacramento administrando Christi munus exsequitur. Deinde peccata sua pomitens ità enumerat, ut se maxima et acerbissima animadversione dignum

⁽¹⁾ Levit. 13. 9. et 14. 2.

leat, ut sinè pœnitentià remissionem peccatorum impetrare, aut ne sperare quidem ullo modo liceat; Scriptum est enim: (1) Nisi pœnitentiam labueritis, omnes similiter peribitis. Quod quidem de gravioribus et mortiferis peccats dictum à Domino est: etsi aliquo etiam pœnitentiæ genere indigent leviora peccata, quæ venialia vocantur. Sanctus enim Augustinus (†) inquit: cùm quædam sit pœnitentia quæ quotidie in Ecclesià pro peccatis venialibus agitur, illa sanè frustrà esset, si peccata venialia absquè pœnitentià dimitti possent.

Tres poenitentiae partes integrales ; qua.

XXVI. Sed quoniam de iis rebus quæ aliquo modo in actionem cadunt, non satis est universè loqui, curabunt Pastores sigillatim ea tradere, ex quibus veræ et salutaris pœnitentiæ ratio à Fidelibus percipi queat. Est autem hujus Sacramenti proprium, ut præter materiam et formam, quæ omnibus Sacramentis communia sunt, partes, etiam, ut anteà diximus, illas habeat quæ tanquam totam, integramque pœnitentiam coustituant, Contritionem scilicet, Confessionem et Satisfactionem: de quibus divus Chrysostomus (*) his verbis loquitur: Pœnitentia cogit peccatorem omnia libenter sufferre : in corde ejus contritio, in ore confessio, in opere tota humilitas, vel fructifera satisfactio. Vide Concil. Trident. 14. de pœnitentid cap. 3 et can. 4. Item. Concil. Florent. in Doctrin. de Sacrament.

Partium poenitentice qualitas explicatur.

XXVII. Hæ autem partes ex earum partium genere esse dicuntur, quæ ad aliquod totum constituendum necessariæ sunt: quoniam quemadmodùm hominis corpus ex pluribus membris constat,

⁽¹⁾ Luc. 13. 3. et 5. (†) Aug. lib. 50. Hem. 50. item Ep 168. et Ench. cap. 74. (*) Hom. 11. que est de possit.

CONCILII TRIDENT. PARS II. 303
manibus, pedibus, oculis et aliis hujusmodi partibus, quarum aliqua si desit, meritò imperfectum videatur; perfectum verò, si nulla desideretur: ecodem etiam modo pænitentia ex hisce tribus partibus ità constituitur, ut, quamvis, quod ejus naturam attinet, contritio et confessio, quibus homo justus efficitur, salts sit; tamen, nisi tertia etiam pars, id est satisfactio, accedat, aliquid ei omniuò ad perfectionem desit necesse sit.

Partium poenitentia connexio.

XXVIII. Quarè adeò inter se hæ partes connexæ sunt, ut contritio confitendi, et satisfaciendi consilium et propositum inclusum habeat; confessionem contritio, et satisfaciendi voluntas; satisfactionem verò duæ reliquæ antecedant.

Cur tribus his partibus poenitentia constet.

XXIX. Harum autem trium partium cam rationem afferre possumus quòd animo, verbis, et reipsà peccata in Deum committantur. Quarè consentaneum fuit ut nos ipsos Ecclesiæ clavibus subjicientes, quibus rebus Dei sauctissimum numen à nobis violatum esset, iisdem ețiam ejus iram placare, et peccatorum veniam ab eo inpetrare conaremur. Sed idem etiam alio argumento confirmari potest. Etenim pomitentia est veluti quædam delictorum compensatio, ab ejus voluntate profecta, qui deliquit, ac Dei arbitrio in quem peccatum commissum est, constituta. Quarè et voluntas compensandi requiritur, in quo maxime contritio versatur : et pœnitens sacerdotis judicio, qui Dei personam gerit, se subjiciat necesse est, ut pro scelerum magnitudine pœnam constituere in eum possit : ex quo tum confessionis, tum satisfactionis ratio et necessitas perspicitur.

Contritio definitur et explicatur.

XXX. Queniam verò harum partium vim et

naturam tradere Fidelibus oportet: priùs incipiendum est à contritione, eaque diligenter explicanda. Neque enim ad ullum temporis punotum, cùm in memoriam præterita peccata redeunt, vel cùm aliquid offendimus, contritione animus debet vacare. Hanc patres in Concilio Tridentiño (*) ità definiunt: Contritio est animi dolor ac detestatio de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero, et paulò post, de contritionis motu subjicitur: Ità demum præparat ad remissionem peccatorum, si cum fiducià divinæ misericordiæ, et voto præstandi reliqua conjunctus sit, quæ ad ritè suscipiendum hoc sacramentum requiruntur.

Vis et efficacitas contritionis in quo sita.

XXXI. Ex hac itaque definitione intelligent Fideles, contritionis vim in eo tantum positam non esse, ut quis peccare desinat : aut propositum ei sit novum vitæ genus instituere, aut ipsum jam instituat : sed in primis malè actæ vitæ odium et expiationem suscipiendam esse. Id verò maxime confirmant illi sanctorum Patrum (†) clamores quos in sacris litteris frequenter profusos esse legimus : (1) Laboravi, inquit David, in gemitu meo; lavabo per singulas noctes lectum meum. Et . Exaudivit Dominus vocem fletûs mei : Et rursus alius: (2) Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. Quas certe, et alias hujusmodi voces vehemens quoddam antè actæ vitæ odium, et peccatorum detestatio expressit.

Contritionis dolor non corporis, sed animi est.

XXXII. Quòd autem contritio dolore definita est, monendi sunt Fideles ne arbitrentur eum dolorem corporis sensu percipi; contritio enim

^(*) Ead. sess. 14. (†) Vide de poen. dist. 1. c. Et venit, et ib. dist. e. Totam. (i) Ps. 6. 7. (2) Isa. 38. 15.

cet voluntatis actio. Et sanctus (*) Augustinus testatur, dolorem pœnitenties comitem esse, men pœnitentiam. Verùm pecati detestationem et odium doloris vocabulo Patres significarunt: tum quia sacræ litteræ ità utntur; inquit enim David: (1) Quaudiù ponem consilia in anima mea, dolorem in corde meo per diem? tum quia dolor iu inferiori anima parte, qua vim concupiscendi habet, ex ipsa coutritione oritur: ut non incommode contritio dolore definita fuerit, quod dolorem efficiat, ad eumque declarandum pomitentes vestem etiam mutare soliti sint.

Nota.

De quo Dominus apud sanctum Matthæum inquit: (2) Væ tibi Corozain! væ tibi B. thsaida! quia sì in Tyro et Sidous factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio et cinere ponitentiam egissent.

Quam scite hac pars poenitentia dicatur

XXXIII. Rectè autem contritionis nomen percati detestationi, de qua loquimur, ad significandam vim doloris impositum est, ductà similitadine à rebus corporeis qua minutatim saxo aut duriore aliquà materià confringuntur: ut eo vocabulo declararetur corda nostra qua superbià obduruerunt, pomitentia vi contundi atque conteri.

Nota.

Quare nullus alius dolor, vel parentum et filiorum olitu, vel cujuvis alterius calamitatis causă susceptus hoc nomine appellatur: sed illius tantum doloris proprium est nomen, quo ex amissă Dei gratia atque innocentiă afficimur.

^(*) Homil. 50. (1) Ps. 19. 2. (2) Matth. 11. 21.

Aliis nominibus contritio nunoupatur.

XXXIV. Verum aliis quoque vocabulis eadem res declarari solet; nam et contritio cordis dicitur : quia cordis nomen frequenter sacræ litteræ pro voluntate usurpant : ut enim à corde motionum corporis principium sumitur, ità voluntas relignes omnes animæ vires moderatur ac regit. Vocatur etiam à sanctis (†) Patribus cordis compunctio, qui libros de contritione conscriptos de compunctione cordis inscribere maluerunt. Etenim quemadmodum ferro tumida ulcera secantur, ut inclusum virus possit erumpere; ità corda, quasi scalpello contritionis adhibito, inciduntur : ut peccati mortiferum virus queant elicere; quarè et scissio cordis à Joele propheta appellata est : (1) Convertimini, inquit, ad me in toto corde vestro, in jejunio, et in sletu, et in planctu, et scindite corda vestra.

Summus dolor debet esse contritio.

XXXV. Summum verò et maximum dolorem ex peccatis quæ commissa sunt, suscipiendum esse, ità ut nullus major excogitari possit, facilè erit hisce rationibus demonstrare.

Prima ratio.

Nam cum perfecta contritio sit charitatis actio que ab eo timore qui filiorum est proficiscitur, patet eumdem charitatis et contritionis modam statuendum esse: at quoniam charitas, (2) qua Deum diligimus, perfectissimus est amor, hinc fit ut contritio vehementissimum animi dolorem conjunctum habeat: ut enim maxime diligendus est Deus, ità que nos à Deo alienant, maxime detestari debemus.

^(†) Chrysost. de compunct. cordis, Isidor. de summo bono lib. s. c. 12. (1) Jobl. s. 12. (2) Joan. 4-7.

Concilii TRIDENT. PARS II. 307

Nota.

In quo etiam illud observandum est, eodem laquendi genere, charitatis et contritionis magnitudinem in sacris Litteris significari. De charitate dictum est: (1) Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo. Rursus quod ad contritionem pertinet, clamet Dominus per Prophetam: (2) Convertimini in toto corde vestro.

Secunda ratio.

Præterea, sicuti Deus summum bonum est inter omnia quæ diligenda sunt: ità etiam peccatum summum est malum inter omnia quæ odisse bomines debent: illud sequitur, ut quam ob causam Deum summe diligendum esse confitemur, ob eamdem rursus peccati summum odium nos capiat necesse sit. Omnibus verò rebus Dei amorem anteponendum esse, ità ut ne vitæ quidem conservandæ causa peccare liceat, apertè nos docent illa Domini verba: (3) Qui amat patrem, aut matrem plus quam me, non est me dignus: et, (4) qui voluerit animam suam salvam facere, perdet eam,

Tertia ratio.

Sed illud etiam snimadvertendum est, ut quemadmodum, sancto Bernardo (*) teste, nullus finis et modus charitati præscribitur: (Modus enim, inquit ille, diligendi Deam est ipsum diligere sine modo) ità peccati detestationi nullus modus definiator.

Vehementissima debet esse contritio.

XXXVI. Sit prætered non solum maxima, sed vehementissima, atque adeò perfecta, omnemque ignaviam et socordiam excludat. Etenim in Deuteronomio scriptum est: (5) Cum quæsieris

⁽¹⁾ Deut. 6. 5. (2) Joël. 2. 12. (3) Matth. 10. 57. (4) Matth. 16. 25. Mare. 8. 55. (*) Lib. de diligendo Deo circà mod. (5) Deut. 4. 29.

Dominum Deum tuum, invenies eum : si tamen toto corde quesieris et totà tribulatione anime tue; et apud Jeremiam : (1) Queretis me, et invenieris, cum quesieritis me in toto corde vestro et inveniar à vobis, ait Dominus.

Contritio etsi non tanta, vera tamen est.

XXXVII. Quanquam si id mimbs consequi nobis liceat, ut perfecta sit; vera tamen et efficax contritio esse potest: sæpè enim usu venit, ut quæ sensibus subjecta sunt, magis quam spiritualia nos afficiant. Quarè nonnulli interdum majorem ex filiorum obitu, quam ex peccati turpitudine doloris sensum capiunt.

Lacrymæ non necessariæ licèt optandæ.

XXXVIII. Idem etiam judicium faciendum est. si lacrymæ doloris acerbitatem non consequantur : quæ tamen in poenitentia summoperè optandæ et commendandæ sunt; præclara est enim eå de re sancti Augustini (*) sententia: Non sunt, inquit, in te christianæ charitats viscera, si luges corpus à quo recessit anima; animam verò à qua recessit Deus, non luges. Atque hùc spectant illa Salvatoris nostri verba quæ suprà allata sunt: (2) Væ tibi Corozain! væ tibi Bethsaida! quia si in Tyro et Sydone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cinere et cilicio pomitentiam egissent. Tametsi ad eam rem comprobandam satis esse debent clarissima (3) Ninivitarum, (4) Davidis, (5) Peccatricis, Apostolorum Principis (6) exempla: qui omnes plurimis lacrymis Dei misericordiam implorantes, peccatorum veniam impetrårunt.

Singula peccata mortalia contricione detestanda. XXXIX. Maximè autem hortandi et menendi

⁽¹⁾ Jer. 29, 13. (*) Serm. 41. do Sanctis. (2) Matth. 11. 21. (3) Joan. 3. 6. (4) Ps. 6. et 50. (5) Luc. 7. 37. 48. 52. (6) Matth. 26. 75.

CONCILII TRIDENT. PARS II. 309
sunt Fideles, ut ad singula mortalia crimina proprium contritionis dolorem adhibere studeaut. Ità
enim Ezechies contritionem describit, cum ait:
(1) Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritunos, est, sigillatim peccata excutere, ut ea ex
animo doleamus. Sed apud Ezechielem queque
scriptum legimus: (2) Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, vità vivet. Atque
in hanc sententiam sanctus Augustinus (*) inquit:
Consideret peccator qualitatem criminis in loco,
in tempore, in veritate, in personà.

Nota.

Neque tamen bac in re desperent Fideles de summa Dei bonitate et clementia: is enim cùm nostræ salutis cupidissimus sit, nullam moram ad tribuendam nobis veniam interponit; sed peccatorem paterna charitate complectitur, simul atque ille se collegerit, et universa peccata sua detestatus, quæ deinde alio tempore, si facultas erit, singula in memoriam reducere, ac detestari in animo habest, ad Dominum se converterit: ità enim nos per Prophetam jubet sperare, cùm inquit: (3) Impietas impii non nocebit ei, in quacumque die conversus fuerit ab impietate sua.

Ad veram contritionem quot necessaria.

XL. Ex his igitur colligi poterunt, quæ ad veram contritionem maximè sunt necessaria: de quibus fidelem populum accuratè oportebit docere, ut quisque intelligat, quâ ratione comparare eam possit, regulamque habeat, quà dijudicet, quantum absit ab ejus virtutis periectione.

Prinum.

Primum enim necesse est peccata omnia, qua admisimus, odisse, et dolere; ne, si quædam

⁽¹⁾ Isa. 38. 15. (2) Ezech. 18. 21. (*) Lib. de vera et falsa selig. cap. 14. (3) Ezech. 35. 12.

tantum doleamus, ficta et simulata, neque salutaris pœnitentia à nobis suscipiatur. Nam, ut à sancto Jacobo Apostolo dictum est: (1) Quicumque totam legem servaverit, offendit autem in uno, factus est omnium reus.

Secundum.

Alterum est, ut ipsa contritio, confitendi et satisfaciendi voluntatem conjunctam habeat : de quibus postea suo loco agetur.

Tertium.

Tertium est, ut poenitens vitæ emendandæ certam et stabilem cogitationem suscipiat. Hoc verò Propheta his verbis apertè nos docuit : (2) Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis que opératus est, et custodierit omnia præcepta mea, et fecerit judicium, et justitiam, vità vivet, et non morietur: omnium iniquitatum ejus, quas operatus est, non recordabor: et paulò post: Cum averterit se impius ab impietate sua, quam operatus est, et fecerit judicium et justitiam, ipse animam suam vivificabit. Ac paucis interiectis: Convertimini, inquit, et agite pomitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris, et non erit vobis in ruinam iniquitas : projicite à vobis omnes prævaricationes vestras, in quibus prævaricati estis; et facite vobis cor novum. Idem etiam Christus Dominus mulieri que in adulterio deprehensa est, præscripsit: (3) Vade, inquit, et jam ampliùs noli peccare. Item Paralytico (4) illi quem ad probaticam piscinam curaverat : Eece ait, sanus factus es, jam noli peccare.

Exemplo hæc comprobantur.

XLI. Sed natura quoque ipsa et ratio plenè ostendunt, duo illa ad contritionem esse in pri-

⁽¹⁾ Jac. 2. 10, (2) Ezech. 18. 21. (3) Joan. 8. 11. (4) Joan. 5. 14.

CONCILII TRIBENT. PARS II.

mis necessaria : dolorem scilicet peccati admissi, et propositum cautionemque, ne quid hujusmodi in posterum committatur : Nam qui amico reconciliari velit, quem injurià aliquà affecerit, et doleat oportet, quod in eum injuriosus et contume. liosus fuerit, et diligenter reliquo tempore provideat, ne qua in re amicitiam læsisse videatur: que duo obedientiam adjunctam habeant necesse est : hominem enim legi , sive naturali et divinæ , sive humanæ, quibus subjectus est, parere convenit. Quare si quid poenitens alteri per vim, aut per fraudem abstulit, restituat oportet: itemque alicujus aut commodi, aut officii compensatione illi satisfaciat, cujus dignitatem aut vitam dicto. factove violavit, tritum enim est omnium sermone, quod apud sanctum Augustinum (*) legimus: Non remittitur peccatum, nisi restituatur ublatum.

Quartum.

Neque verò inter cætera quæ ad contritionem maxime pertinent, minus diligenter et necessariò curandum est: ut quidquid injuriarum ab altero acceperis, id totum remittatur ac condonetur. Ita enim Dominus et Salvator noster monet atque denuntiat : (1) Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet et vobis Pater vester cœlestis delicta vestra : si autem non dimiseritis hominibus, nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra. Hæc sunt, quæ Fidelibus in contritione observanda sunt, catera qua ad hanc rem colligi à Pastoribus facile poterunt, efficient quidem, ut in suo genere contritio sit magis perfecta et absoluta, verum adeò necessaria existimanda non sunt, ut sine his veræ et salutaris pœnitentiæ ratio constare non possit.

Fructus contritionis securus.

XLII. Sed quoniam non satis esse Pastoribus

^(*) Epist. 54. (1) Matth, 6. 14.

debet, si ea doceant que ad salutem videntur pertinere, nisi etiam omni curà et industrià laboreut ut Fideles ad eam ipsam rationem, quæ illis præscripta est, vitam actionesque suas dirigant, vehementer proderit, contritionis vim et utilitatem sæpiùs proponere. Nam cum pleraque alia pietatis studia, veluti beneficia in pauperes, jejunia, preces et alia id genus sançta et honesta opera, hominum culpa, à quibus proficiscuntur, à Deo interdum repudientur : ipsa certè contritio nunquam illi grata et accepta esse non potest. Nam, inquit Propheta: (1) Cor contritum et humiliatum, Deus, non despicies. Ouin etiam statim ut eam mentibus nostris concepimus, peccatorum remissionem nobis à Deo tribui, alio loco ejusdem Prophetæ verba illa declarant : (2) Dixi, confitebor adversum me injustitiam meam Domino, et tu remisisti impietatem peccati mei. Atque ejus rei figuram in (3) decem leprosis animadvertimus, qui à Salvatore nostro ad sacerdotes missi, antequam ad illos pervenirent, à leprà liberati sunt. Ex quo licet cognoscere, veræ contritionis, de qua suprà dictum est, cam vim esse, ut illius beneficio omnium delictorum veniam statim à Domino impetremus.

> Ad praxim contritionis ut sunt inducendi Fideles.

XLIII. Plurimum eti-m valebit ad Fidelium mentes excitandas, si Pastores rationem aliquam tradiderint, quà se quisque ad contritionem exercere possit.

Primò.

Monere autem oportet ut omnes conscientiam suam frequenter excutientes videant, num quæ à Deo, sive ecclesiasticis sanctionibus præcepta sunt servaverint.

⁽¹⁾ Psal. 50. 19. (2) Psal. 51. 5. (3) Luc. 17. 14. Secundo.

CONCILII TRIDENT. PARS II. 313

Secundò.

Quòd si quis alicujus sceleris reum se esse cognoverit, statim seipsum accuset, supplexque à Domino veniam exposcat.

Tertiò.

Et spatium tum confitendi, tum satisfaciendi sibi dari postulet.

Quartò.

In primisque divinæ gratiæ præsidio 50 adjuvari petat, ne in posterum eadem illa peccata admittat, quæ admisisse vehementer pom'tot.

Odium peocati undè concitandum.

XLIV. Curandum erit prætereà Pastoribus, ut in peccatum summum Fidelium odium concitetur, tum quia summa est illius fœditas et turpitudo, tum quia gravissima damna et calamitates nobis affert: nam Dei benevoleutiam, à quo maxima bena accepimus, longèque majora exspectare et consequi licebat, à nobis abalienat: et summorum dolorum cruciatibus perpetuò afficiendos sempiternæ morti nos addicit. Hactenùs de contritione.

Confessio quam utilis.

XLV. Nunc ad confessionem, quæ est altera poenitentiæ pars, veniamus. Quantum verò curæ et diligentiæ in eå explicandå ponere Pastores debeant, ex eo facilà intelligent, quòd omnibus ferè piis persuasum est quidquid hoc tempore sanctitatis, pietatis et religionis in Ecclesià summo Dei beneficio, conservatum est, id magnà ex parte confessioni tribuendum esse, ut nulli mirandum sit humani generis hostem, cùm fidem catholicam funditùs evertere cogitat, per ministros impietatis suce et satellites, hanc veluti christianæ virtutis arcem totis viribus eppugnare conatum esse.

Quàm necessariò instituenda erat Confessio.

XLVI. Primum itaque docendum est, confessionis institutionem nobis summopere utilem atque adeò necessariam fuisse. Ut enim hoc concedamus, contritione peccata deleri, quis ignorat illam adeò vehementem, acrem, incensam esse oportere, ut doloris acerbitas, cum scelerum magnitudine æquari, conferrique possit; at quoniam pauci admodum ad hunc gradum pervenirent, fiebat etiam ut à paucissimis hac vià peccatorum venia speranda esset. Quare necesse fuit ut clementissimus Dominus faciliori ratione communi hominum saluti consuleret, quod quidem admirabili concilio effecit cum claves regni colestis Ecclesie tradidit.

Contritionem perficit Confessio.

XLVII. Etenim ex fidei eatholicæ doctrinà, omnibus credendum et constanter affirmandum est: si quis ità animo affectus sit, ut peccata admissa doleat, simulque in posterum non peccare constituat: etsi ejusmodi dolore non afficiatur, qui ad impetrandam veniam satis esse possit: ei tamen, cum peccata sacerdoti ritè confessus fuerit, vi clavium scelera omnia remitti ac condonari: ut meritò à sanctissimis viris Patribus (*) nostris celebratum sit Ecclesiæ clavibus aditum in cœlum aperiri: de quo nemini dubitare fas est, cum à Florentino Concilio decretum legamus, pœnitentiæ effectum, esse ablutionem à peccatis.

Emendandi mores medium certissimum Confessio.

XLVIII. Verum ex eo prætereà licet cogoscere, (†) quantam anerat confessio utilitatem, quòd iis quorum corrupta vitæ consuetudo, nihil tam

^(*) Amb. ser. 1. de quadrag. eitatur de pœnit. dist. 1. c. ecce nunc. August. lib. 2. de adult. cenjag. 59. Chrys. de acard. lib. 3. in Decreto Eugenii. IV. (*) de pœnit. dist. 5. c. sacardos.

CONCILII TRIDENT. PARSIL

psodesse ad mores emendandos experimur, quam si interdum occultas animi sui cogitationes, facta dictaque omnia prudenti et fideli amico patefaciant, qui eos opera et concilio juvare possit. Quarè ad eamdem rationem maximè salutare existimandum est iis qui scelerum conscient. A agitantur, ut sacerdoti, tanquam Christi Domini vicario, cui perpetui silentii severissima lex proposita est, anime sue morbos et vulnera aperiaut, statim enim parata sibi medicamenta invenient, que non solum presentis eggitadinis sanandes, verum ità preparande anima collestem quamdam vim habent, ut deinceps facilè futurum non sit in ejusdem morbi et vitii genus recidere.

Malos exercet Confessio.

XLIX. Neque verò illa confessionis utilitas prætermittenda, que ad vite societatem et conjunctionem magnopere pertinet: constat enim, si sacramentalem confessionem è christianà disciplinà exemeris, plena omnia occultis et nefandis sceleribus futura esse: que posteà, et alia etiam multò graviora, homines, peccati consuetudine depravati, palàm committere non verebuntur: etenim confitendi verecundia, delinquendi cupiditati et licentiæ tanquàm frenum injicit, et improbitatem coercet.

Confessionis sacramentalis descriptio.

L. Sed jam confessionis utilitate exposità, que sit ejus natura et vis, pastoribus tradeudum erit. Esm igitur definiunt esse peccatorum accusationem, que ad sacramenti genus pertinet, eò susceptam ut veniam virtute clavium impetremus.

Peccata quo animo in Confessione declaranda.

LI. Rectè autem accusatio dicitur, qued peccata ità commemoranda non sunt, quasi scelera. nostra ostentemus, ut ii faciunt, (1) qui lætantur cum malefecerint; aut omnino enarranda, ut si rem aliquam gestam otiosis auditoribus delectand? causà exponamus. Verum accusatorio animo ità enumeranda sunt, ut ea etiam in nobis vindicare cupiamus.

Ob veniam impetrandam confitendum.

LII. Veniæ autem impetrandæ causa, peccata confitemur: quoniam hoc judicium longe dissimile est foreusibus capitalium rerum quæstionibus, in quibus confessionis poma et supplicium, non culpæ liberatio et errori venia constituta est: in eamdem ferè sententiam, quamvis aliis verbis, sanctissimi Patres (*) videntur confessionem definiisse, veluti cum sanctus Augustinus inquit: (†) Confessio est, per quam morbus latens spe veniæ aperitur: et sanctus Gregorius (††) Confessio est peccatorum detestatio: quarum utraque, quod in superiori definitione continetur facilè ad eam referri poterit.

Consessio à Christo instituta.

LUI. Sed jam, quod omnium maxime faciendum est, docebunt Parochi, ac sine alia dubitatione Fidelibus tradent, (**) hoc sacramentum à Christo Domino, qui bene omnia, et unius salutis nostræ causa fecit, ob ejus summam bonitatem et misericordiam institutum esse. Apostolis enim post resurrectionem unum in locum congregatis, insufflavit, dicens: (1) Accipite Spiritum Senctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: et quorum retinueritis, retenta sunt.

⁽¹⁾ Prov. 2. 14. (*) Chrysost. 20. in Genes. (†) August. Serm. 4. de verbis Domini. (††) Greg. hom. 40. in Evang. (**) Vid. Trident. sess. 14. de pœnit. c. 5. et can. 6. Aug. lib. 50. hom. homil. 49. et citatur de pæas. dist. 1. c. agite. Orig. hom. in Psal. 31. Chrysost. de sacerd. lib. 3. (2) Joan. 20. 21.

CONCILIT TRIDENT. PARS II. 317

Sacerdotibus facienda Confessio.

Standard March

LIV. Cum igitur Dominus potestatem retinendi et remittendi paccata sacerdotibus tribuerit, perspicuum est ipsos etiam ea de re judices constitutos fuisse. Atque idem significare visus est Dominus, cum Apostolis id negotii dedit, (1) ut Lazarum à mortuis excitatum à vinculis solverent, quibus constrictus erat : nam S. Augustinus (†) eum locum ità explanat : Ipsi, inquit, sacerdotes plus jam possunt proficere, plus confitentibus parcere quibus crimen remittunt : Dominus scilicet per ipsos Apostolos Lazarum, quem jam suscitaverat obtulit dicipulis solvendum, ostendens potestatem solvendi esse concessam sacerdotibus. Quò etiam pertinet, quod iis qui à leprà in itinere curati sunt, præceperat, (3) ut sacerdotibus se ostenderent illorumque judicium subirent. Cum igitur Dominus potestatem remittendi et retiuendi peccata sacerdotibus tribuerit, perspicuum est ipsos etiam en de re judices constitutos fuisse. At quoniam, ut sancta Tridentina Synodus (††) sapienter admonuit, de qualibet re verum judicium fieri, atque in repetendis criminum pœnis, justitiæ modus teneri non potest, nisi plane cognita et perspecta causa fuerit : ex eo sequitur ut pomitentium confessione singulatim peccata omnia sacerdotibus patefacienda sint. Sacerdotes esse peccatorum judices docent Augustinus lib. 20. de Civitate Dei c. q. Hieronym. Epist 1. ad Heliod. Chrysostom. lib. 3. de sacerd. et Hom. 5. de verbis Isaia. Gregor. Hom. 62. in Evang. Ambros. lib 2. de Cain cap 4. Trid. sess. 14. de pænitent. cap. 5. can. 7.

⁽¹⁾ Joan. 11. 44. (†) De vera et falsa poenit. c. 16 et serm. 8. de verbis Domini. (a) Luc. 17. 14. (††) Sess. 10. c. 5. et can. 7. de poenit.

Prædictorum confirmatio.

LV. Hæcigitur Pastores docebunt, quæ à sanctà Tridentina Synodo decreta, ac perpetuò à Catholicà Ecclesià tradita sunt. Si enimsanctissimos Patres attentè legimus, nusquàm, non apertissima testimo ia occurrent, quibus confirmetur hoc Sacramentum à Christo Domino institutum esse, et confessionis sacramentalis legem quam illi exomologesin, et exugoreusin græco vocabulo appellant, tanquàm evangelicam accipiendam esse. Quòd si etiam veteris testamenti figuras exquirimus, sinè dubio ad peccatorum confessionem videntur pertinere varia illa sacrificiorum genera, quæ ad expianda diversi generis peccata à sacerdotibus fiebant.

De cæremoniis ad Confessionem adhibendis.

LVI. Sed quemadmodùm confessionem à Domino Salvatore institutam esse Fideles docendi sunt : ità ctiam monere eos oportet quosdam ritus et solemnes cæremonias Ecclesiæ auctoritate additas esse : quæ etsi ad Sacramenti rationem non spectant, ejus tamen dignitatem magis ante oculos ponunt, et confitentium animos pietate accensos, ad Dei gratiam faciliùs consequendam præparant. Cum enim aperto capite ad pedes sacerdotis abjecti, demisso in terram vultu, supplices manus tendentes, aliaque hujusmodi christianæ humilitatis signa dantes, quæ ad Sacramenti rationem necessaria non sunt, peccata confitemur, ex his perspicuè intelligimus, tum in sacramento cœlestem vim agnoscendam, tum à nobis divinam misericordiam summo studio requirendam, atque efflagitandam esse.

Confessionis necessitas.

LVII. Jam verò nemo existimet confessionem à Domino quidem institutam, sed ità tamen: ut ejus usum necessarium esse non edizerit. Etenim

CONCILII TRIDENT. PARS II. sic statuant Fideles, oportet, eum qui mortali scelere premitur. Confessionis Secremento ad spiritualem vitam revocandum esse : quod quidem pulcherrimà translatione à Domino apertè significatum videmus: cum hujus Sacramenti administrundi potestatem, (1) clavem regni cœlorum appellavit. Ut enim locum aliquem ingredi nemo potest, sinè ejus operà, cui claves commissæ sunt, sic intelligimus neminem in cœlum admitti, nisi fores à sacerdotibus quorum fidei claves Dominus tradidit, aperiantur. Aliter enim nullus planè clavium usus in Ecclesia esse videbitur : ac frustrà is cui clavium potestas data est, quempiam cœli aditu prohibebit, si tamen alia via introitus patere queat. Hoc verò præclare à sancto Augustino (*) cognitum est, cum inquit : Nemo sibi dicat, occulte ago apud Dominum pœnitentiam : novit Deus qui mihi ignoscat, quid in corde ago: ergò sinè causa dic-tum, (2) quæ solveritis in terra, soluta erunt in cœlo? ergò sinè causa claves datæ sunt Ecclesiæ Dei ? Atque in eamdem sententiam sanctus Ambrosius (†) in libro de pœnitentià scriptum reliquit, cum Novatianorum hæresim convelleret, qui soli Domino potestatem peccata remittendi reservandam asserebant : Ecquis Deum, inquit, magis veneratur, an qui mandatis illius obtemperat, an qui resistit? Deus nobis jussit ejus ministris obtemperare, quibus cum pareamus, honorem soli Deo deferimus.

Quá ætate confiteri teneatur.

LVIII. Sed cum minime dubitari possit, confessionis legem ab ipso Domino latam et constitutam esse : sequitur, ut videndum sit quinam, quo ætatis et anni tempore ei parere debeant. Primum itaque ex Lateranensis Concilii canone

⁽¹⁾ Matth. 16. 19. (*) Lib. 50. hom. 49. (2) Matth. 18. 18: (†) Lib. 1. de pœnit. c. 2.

(†), cujus initium est, omnis utriusque sexás, perspicitur neminem confessionis lege adstrictum esse ante eam ætatem quà rationis usum habere potest: neque tamen ea ætas certo aliquo annorum numero definita est. Sed illud universè statuendum videtur, ab eo tempore confessionem puero indictam esse, cum inter bonum et malum discernendi vim habet, in ejusque mentem dolus cadere potest. Nam cum ad id vitæ tempus quisque pervenerit, in quo de salute æteruà deliberandum est, tum primum sacerdoti peccata confiteri debet: cum aliter salutem sperare nemini liceat, qui scelerum conscientià premitur.

Quo tempore sit confitendum.

LIX. Quo verò potissimum tempore confiteri oporteat eo canone, de quo anteà diximus, sancta Ecclesia decrevit; (*) jubet enim semel saltem quotannis Fideles omnes peccata sua confiteri, Verum si quid salutis nostræ ratio postulet. consideremus: profectò, quotiès vel mortis periculum imminet, vel aliquam rem tractare aggredimur, cujus tractatio homini peccatis contaminato non conveniat : veluti cum sacramenta administramus aut percipimus, totiès confessio prætermittenda non est. Atque idem omninò servare oportet cum veremur ne nos alicujus culpæ, quam admiserimus, oblivio capiat. Neque enim peccata confiteri possumus, que non meminimus: neque peccatorum veniam à Domino impetramus, nisi ea pœnitentiæ Sacramentum per confessionem deleat.

Ut esse debet integra Confessio.

LX. Sed quoniam multa in confessione observanda sunt, quorum alia ad Sacramenti naturam pertinent, alia non ità necessaria sunt: de his

^(†) Lateran. Concil. cap. 21. (*) Lateran. Concil. cap. 21.

accurate agendum erit. Neque enim desunt libelli et commentarii, ex quibus facile est horum omnium explicationem depromere: Illud autem in primis doceant Parochi, in confessione curandum esse, ut integra et absoluta sit.

Mortalia omnia confiteri oportet, etsi occulta.

LXI. Etenim omnia mortalia peccata sacerdoti aperire oportet; nam venialia, quæ nos à Dei gratià non divellunt, et in quæ frequentiùs labimur, tametsi rectè atque utiliter, quod piomur usus demonstrat confitemur: tamen sinè culpà prætermitti, multisque alis rationibus expiari possunt. Quomodò venialia dimittantur vide Augustinum in Enchir. cap. 17. vitatur de pœnit. dist. 3. c. de quotidianis, et in Concil. Toletan. 4. cap. 9.

At mortifera peccata, ut jam diximus, singula enumeranda sunt, quamvis etiam occultissimè lateant, et ejus generis sint, quæ duobus tantúm extremis Decalogi capitibus interdicuntur. Sæpè enim evenit, ut ea gravius animam vulnerent, quam illa, quæ apertè ac palàm peccare homines solent. Ità verò à sancta Tridentina Synodo (*) definitum, atque à Catholica Ecclesia semper traditum est : quemadmodum sanctorum Patrum testimonia declarant. Est enim apud sanctum Ambrosium (†) in hunc modum : Non potest quis justificari à peccato, nisi confessus fuerit peccatum. Sanctus etiam Hieronymus in Ecclesiasten idem plane confirmat; inquit enim : Si quem serpens diabolus occulte momorderit, el nulto conscio, eum peccati veneno infecerit, si tacuerit et pœnitentiam non egerit, nec vulnus suum fratri aut magistro voluerit confiteri : magister, qui linguam habet ad curandum, prodesse non poterit. Prætereà sanctus Cyprianus in sermone

^(*) Sess. 14. de pœn. c. 5. et can. 7. (†) Lib. de paradiso c. 4. c. 1. super illud : Si mordeat serpens.

riam reduxerit, ea sacerdoti alio tempore confiteri.

Cavenda in examine negligentia.

LXVI. In quo tamen animadvertendum est, ne fortè nimis dissolutè et remisse conscientiam nostram scrutati sinus, adeoque negligenter peccata admissa memorià repetere studuerimus, ut ea ne recordari quidem voluisse meritò videri possimus: id enim si factum fuerit, confessionem iterare omninò oportebit.

Nuda, simplex et aperta șit.

LXVII. Præterea curandum est, ut confessio nuda, simplex, et aperta sit, non artificiosè composita, ut à nonuullis fit, qui potius vitæ suæ rationem exponere, quam peccata confiteri videntur. Ea enim confessio esse debet, quæ nos tales sacerdoti aperiat, quales nos ipsos novimus, certaque pro certis, ac dubia pro dubiis demonstret.

Nota. Quòd si vel peccata non recensentur, vel alieni à re quam tractamus sermones inseruntur, perspicuum est confessionem hac virtute carere.

Prudens et verecunda.

LXVIII. Vehementer etiam commendandi sunt, qui prudentiam et verecundiam in explicandis rebus adhibent. Neque enim nimis multis verbis agendum est; sed quæ ad cujusque peccati naturam et rationem pertinent, brevi oratione quæ modestiam conjunctam habeat, aperienda sunt.

Secreta.

LXIX. Illud verò tum confitenti, tum sacerdoti maximè laborandum est, ut eorum sermo in confessione secreto habeatur.

Nota. Quarè fit, ut nemini omninò neque per nuntium, neque per litteras; quoniam ca ratione

mihil

CONCIDIT TRIDENT. PARS II. 325
mihil jam occulte agi potest, peccata confiteri
liceat.

Frequens.

LXX. Sed nulla res Fidelibus adeò curæ esse debet, quàm ut frequenti peccatorum confessione animam studeant expiare. Etenim chm aliquis mortifero scelere urgetur, nihi ei magis salutare esse potest, ob multa quæ impendent vitæ pericula, quàm statim peccata sua confiteri: nam ut sibi quisque diuturnum vitæ spatium polliceri queat, turpe profectò est, chm in eluendis corporis aut vestium sordibus tem diligentes simus, non eàdem saltem diligentià curare, ne animæ splendor turpissimis peccati maculis obsolescat.

Legitimus confessionis minister sacerdos ordinarius.

LXXI. Sed jam de ministro hujus Sacramenti dicendum est. Eum autem sacerdotem esse, qui ordinariam aut delegatam absolvendi potestatem habeat, ex ecclesiasticis sanctionibus satis apparet : habeat enim oportet non solum ordinis, verum etiam jurisdictionis potestatem, qui hoc munere fungi debet. Illustre vero hujus ministeril testimonium præbent illa Domini verba apud sanctum Joannem : Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, et quorum retinueritis, retenta sunt : neque enim omnibus, sed Apostolis tantum hec dicta fuisse constat, quibus in hac functione sacerdotes succedunt; idque etiam maxime consentaneum est. Nam cum omne gratia genus, quæ hoc Sacramento tribuitur, à Christo capite ad membra derivetur : meritò debent corpori Christi mystico, id est Fidelibus illud administrare, qui soli verum ejusdem corpus conficiendi potestatem habent : cum præsertim

Fideles hoc ipso pœnitentiæ Sacramento ad sacram Eucharistiam sumendam apti idoneique reddantur.

Nota. Verum quantă olim religione in antiquissimă Ecclesiă jus ordinarii sacerdotis conservatum fuerit, ex veteribus Patrum decretis facile intelligitur: quibus cautum est ne quis Episcopus aut sacerdos in, aterius parochiă aliquid gerere auderet, sine ejus auctoritate, qui illi præesset, aut nisi magna necessitas cogere videretur. Ità verò ab Apostolo sancitum est, cum (1) Tito præcepit, ut in singulis civitatibus sacerdotes constitueret qui scilicet doctrinæ et Sacramentorum colesti pabulo Fideles alerent et educarent.

In articulo mortis quilibet sacerdos est minister confessionis.

LXXII. Quanquam si mortis periculum imminet, et proprii sacerdotis facultas non datur, ne hac occasione aliquis pereat, in Ecclesia Dei custoditum fuisse, Concilium Tridentinum docet, ut unicuique sacerdoti liceret, non solum omni peccatorum genere, cujuscumque potestatis sit, illa condonare: sed etiam ab excommunicationis vinculo solvere. Sess. 14. cap. 6. de poenit.

Qualitates ministri confessionis.

LXXIII. Jam, præter ordinis et jurisdictionis potestatem, que prorsús necessaria sunt: in primis opus est, ut hujus Sacramenti minister tum scientia et eruditione, tum prudentia præditus sit: judicis enim et medici simul personam gerit.

Doctus.

Ac quod ad primum attinet, satis constat non vulgarem scientiam necessariam esse, quà et

⁽¹⁾ Tit,1. 5.

CONCILII TRIDENT. PARS II.

peccata investigare, et ex variis peccatorum generibus, quæ gravia, quæ levia sint, pro cujusque hominis ordine et genere judicare possit.

Prudens.

Ut autem medicus est (*), summa quoque prudentia indiget. Etenim diligenter providendum est, ut ea remedia ægroto adhibeantur, quæ ad illius animam sanandam, et in posterum contra morbi vim muniendam aptiora esse videantur.

Integer vitæ.

Ex quo poterunt Fideles intelligere, cuivis maximo studio curandum esse, ut eum sibi sacerdotem deligat, quem vitæ integritas, doctrina, prudens judicium commendet, qui, et quantum in eo officio cui præest, ponderis ac momenti sit, et quæ cuique sceleri pæna conveniat, et qui solvendi vel ligandi sint, optime noverit

Peccata pænitentis revelare strictissimè cautum.

LXXIV. Sed quoniam nemo est, qui non vehementer cupiat, scelera et turpitudinem suam occultari : monendi sunt Fideles, nihil esse quod timeant, ne ea quæ ipsi confessione patefecerint, à sacerdote ulli unquam indicentur, neve aliquod ex ca periculi genus sibi ullo tempore creari possit : sacræ enim sanctiones (**) gravissime in eos sacerdotes animadverti voluerunt. qui peccata omnia, quæ aliquis eis confessus fuerit, perpetuo et religioso silentio compressa non tenuerint. Quare in Concilio Lateranensi (†) magno ità legimus: Caveat omninò sacerdos, ne verbo, vel signo, vel alio quovis modo prodat aliquatenùs peccatorem.

^(*) Ex Basilio in reg. brevibus 229. (**) Ex Leonis Paper Epist, 80. (†) Cap. 31. T 2

Carpitur negligentia peccatorum.

LXXV. Sed jam ordo rerum postulat, cùm de ministro dictum sit, ut quædam præcipua capita explicentur, quæ ad confessionis usum et tractationem non parùm sunt accommodata. Magna enim Fidelium pars, quibus vulgò nibil longius videri solet, quam, ut dies illi, qui ecclesiasticà lege confessioni præfiniti sunt, effluant: tantùm absunt à christiana perfectione, ut vix peccatorum suorum meminerint, quæ sacerdoti patefacienda essent, nedùm cætera diligenter curent, quæ ad divinam gratiam conciliandam vim habere maximam perspicuum est.

An poenitens sit contritus diligenter observandum.

LXXVI. Quarè cùm illorum saluti omni studio succurrendum sit, hoc primùm sacerdotes in pœnitente diligenter observabunt, si veram peccatorum suorum contritionem habeat, certumque illi sit ac deliberatum in posterùm à peccatis abstinere.

Cùm contritus reperitur, ad quid hortandus poenitens.

LXXVII. Quod si ità animo affectum esse animadverterint, moneant et vehemeuter hortentur, ut pro tanto et tam singulari beneficio maximas gratias Deo agat, ab eoque cœlestis gratiae præsidium petere nunquam desinat : quo munitus ac tectus facilè poterit pravis cupiditatibus resistere ac repugnare. Docendus est etiam, ut nullum patiatur esse diem, quin aliquid de passionis Domini nostri mysteriis meditetur, ad eumque imitandum, et summa charitate amandum ipse se excitet atque inflammet : hac enim meditatione assequetur, ut ab omnibus dæmonis tentationibus in dies se tutiorem esse sentiat.

Neque enim ulla alia est causa, cur tam citò;

CONCILII TRIDENT. PARS II. 329
vel leviter ab hoste impugnati, animo et viribus succumbamus, quam quod ex cœlestium
rerum meditatione divini amoris ignem concipere nou studemus, quo mens recreari atque
erigi possit.

Si contritus non videatur, quid agendum.

LXXVIII. Sin antem sacerdos intellexerit, eum qui velit confiteri, adeò peccata sua non dolere, ut verè contritus dicendus sit, conetur magno contritionis desiderio eum afficere, ut deindè hujus præclari doni cupiditate incensus, illud à Dei misericordià petere et efflagitare in animum inducat.

Cum excusante vel minuente peccata quid agendum.

LXXIX. In primis autem reprimenda est quorumdam superbia, qui scelera sua excusatione aliqua vel defendere, vel minora facere nituntur. Nam, exempli causa, cum aliquis fateatur, se irà vehementiùs commotum fuisse, statim hujus perturbationis causam in alium confert à quo priùs sibi injuriam factam esse queritur. Monendus itaque est, hoc elati animi, et hominis peccati sui magnitudinem vel despicientis, vel plane ignorantis, signum esse : tum verò eiusmodi excusationis genus, ad augendum potius, quam minuendum peccatum pertinere. Nam qui ità factum suum probare contendit, hoc videtur profiteri se tunc patientia usurum esse, cum à nemine injurià lædetur, quo quidem nihil homine christiano indignius esse potest. Etenim cùm illius vicem dolere maxime debuerit, qui injuriam fecit : tamen non peccati pravitate commovetur, sed fratri irascitur: ac cum ei præclara occasio oblata fuerit, ut Deum patientia colere, et fratrem mansuetudine sua corrigere possit, salutis materiam ad perniciem suam convertit.

Г3

Cum erubescentibus confiteri quid ageno

LXXX. Perniciosior autem est illorun existimanda, qui stultà quadam verecun pediti, peccata confiteri non audent. In hortando animos addere oportet: mous sunt, nihil esse, quòd vitia sua aperire tur, nullique mirum videri debere, si in homines peccare: qui quidem commu omnium morbus, et in humanam imbecil propriè cadit.

Cum pigris et conscientiam negligentibus

LXXXI. Alii sunt, qui, vel quòd rarò confiteri solent, vel quòd nullam cura cogitationem in pervestigandis suis sce posuerunt, nec commissa, confessione exposuerunt en commissa, confessione exposuerunt el quos certè acriùs objurgare opu atque in primis docere: priùsquam ad dotem aliquis adeat, omni studio curandur ut peccatorum suorum contritione com tur: id verò præstari nullo modo posse a reminiscendo sigiliatim recognoscere s

Vide quid agendum.

LXXXII. Quare si sacerdos hujusmo mines prorsus imparatos esse cognoveri manissimis verbis à se dimittet, hortabit ut ad recogitanda peccata aliquod spatii mant, ac deinde revertantur: quod saffirmaverint se in eam rem omne studit diligentiam suama contulisse (quoniam sa maxime verendum est ne semel dimissi, a non redeant) audiendi erunt, præsertir si emendandæ vitæ studium aliquod prærant, adducique possint, ut negligentiam accusent, quam se alio tempore diligi accurata meditatione compensatures prom in quo tamen magna cautio adhibenda est.

CONCILII TRIDENT. PARS II. 33r Nota. Si enim, audità confessione, judicaverit, que in enumerandis peccatis diligentiam, ne-

neque in enumerandis peccatis diligentiam, neque in detestandis dolorem pomitenti omninò defuisse, absolvi poterit; sin autem utrumque in eo desiderari animadverterit: auctor illi et suasor erit, ut majorem curam, quod anteà dictum est, in excutiendà conscientià adhibeat, hominemque, ut blandissimè poterit, tractatum dimittet.

Pudori quorumdam remedium afferendum.

LXXXIII. Sed quoniam interdum contingit ut mulieres, alicujus sceleris in priori confessione oblitæ, iterum ad sacerdotes non audeant redire, quòd vereantur, ne vel in suspicionem magnæ improbitatis populo veniant, vel singulari religionis laudem quærere existimentur: sæpè tum publicè, tum privatim docendum est, neminem tanta memoria esse qui omnia sua facta, dicta et cogitata meminisse queat; quapropter Fideles nulla re deterrendos esse, quominàs ad sacerdotem revertantur, si in memoriam alicujus criminis redierint, quod anteà fuerit prætermissum. Hæc igitur, atque alia hujus generis multa in confessione à sacerdotibus observanda erunt.

De satisfactione.

LXXXIV. Nunc ad tertiam poenitentiæ partem quæ satisfactio appellatur, veniendum est. Primum itaque satisactionis nomen, et vis exponenda est. Hinc enim Catholicæ Ecclesiæ hostes amplam occasionem dissidii et discordiæ, cum maxima christiani populi pernicie, arapuerunt.

Quid sit satisfactio.

LXXXV. Est autem satisfactio, rei debitæ integra solutio: nam quod satis est, ei nihil videtur deesse. Quarè cum de gratiæ reconciliatione loquimur, idem satisfacere significat,

1 4

quod alteri tantum præstare, quantum irato animo ad ulciscendam injuriam satis esse possit: atque ità satisfactio nihil aliud est, quàm injuriæ alteri illatæ compensatio. Quod autem ad hunc locum pertinet, satisfactioni nomen diviarum rerum doctores ad declarandam eam compensationem usurpārunt, cum homo pro peccatis commissis Deo aliquid persolvit.

Satisfactionis varii gradus.

LXXXVI. Quo in genere quoniam multi gradus esse possunt, hinc fit ut satisfactio varie accipiatur.

Primus est satisfactio Christi.

LXXXVII. Ac prima quidem et præstantissima illa est qua pro scelerum nostrorum ratione, etiamsi Deus summo jure nobiscum velit agere, quidquid à nobis debeatur cumulaté persolutum est. Hæc verò ejusmodi esse dicitur, quæ nobis Deum propitium et placatum red-didit, camque uni Christo Domino acceptam ferimus, qui in cruce, pretio pro peccatis nostris soluto, plenissime Deo satisfecit. Neque enim ulla res creata tanti esse potuit, quæ nos tam gravi debito liberaret; atque, ut sanctus Joannes testatur, (1) ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi. Hæc igitur plena et cumulata est satisfactio, scelerum omnium rationi, quæ in hoc seculo commissa sunt, pariter æqualiterque respondens, cujus pondere hominum actiones apud Deum plurimum valent, ac sinè eo nullà prorsus æstimatione dignæ haberentur. Atque huc Davidis verba videntur spectare, qui postquam, secum ipse reputans, illud protulis-. set: (2) Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? nihil præter hanc satisfac-

⁽I) Jean. 2..2. (a) Paalm. 115. 22.

CONCILII TRIDENT. PARS II. 333

tionem, quam calicis nomine expressit, dignum tot tantisque beneficiis invenire potuit; quarè subjecit: Calicem salutaris actipiam, et nomen Domini invocabo.

Secundus est satisfactio canonica.

XXXVIII. Alterum satisfactionis genus, qua et canonica appellatur, et certo temporis spatio definita perficitur. Quarè antiquissimo Ecclesias usu receptum est, ut cum poenitentes à peccatis solvuntur, poena aliqua eis irrogetur, cujus poenas solutio satisfactio vocari consuevit.

Tertius est sponte suscepta pæna quælibet.

LXXXIX. Eodem verò nomine quodlibet etiam pœnæ genus significatur, quam pro peccatis non quidem à sacerdote constitutam, sed spontè nostrà susceptam atque à nobis ipsis repetitam, sustinemus.

Nota. Verum hæc ad pænitentiam, ut Sacramentum est, minimè pertinet; sed illa tantum Sacramenti pars censenda est, quam diximus ex præcepto sacerdotis Deo pro peccatis dependi: hoc adjuncto, ut statutum cum animo et deliberatum habeamus, peccata in posterum omni studio vitare.

Satisfacere quid sit?

XC. Ità enim nonnulli definierunt: satisfacere, est Deo debitum honorem impendere. Quod autem nemo debitum honorem Deo possit tribuere, nisi qui peccata omninò vitare constituat, satis apparet. Et satisfacere, est causas peccatorum excidere, et eorum suggestioni aditum non indulgere.

Nota hanc definitionem.

In quam sententiam alii censerunt satisfactionem esse purgationem qua eluitur quidquid sordium propter peccati maculam in anima resedit,

atque à pœnis tempore definitis, quibus tenebamur, absolvimur.

Satisfactio undè necessaria probabitur?

XCI. Quæ cùm ità sint, facilè erit Fidelibus persuadere, quam necessarium sit, ut pœnitentes in hoc satisfactionis studio se exerceant. Docendi enim sunt, duo esse, quæ peccatum consequintur, maculam et pænam; ac quamvis semper, culpå dimisså, simul etiam mortis æternæ supplicium apud inferos constitutum condonetur: tamen non semper contingit, quemadmodum à Tridentina Synodo (*) declaratum est, ut Dominus peccatorum reliquias, et pœnam certo tempore definitam, quæ peccatis debetur, remittat. Cujus rei perspicua suut exempla in sacris litteris, (1) Genesis tertio capite, (2) Num. zij. et (3) xxij, et aliis permultis locis : sed illud Davidis clarissimum et maxime illustre intuemur, cui etsi Nathan dixerat (4): Dominus quoque transtulit peccatum tuum, non morieris, is tamen gravissimas pœnas ultrò subiit, Dei misericordiam his verbis die nocteque implorans: (5) Ampliùs lava me ab iniquitate mea, et à peccato meo munda me : quoniam iniquitatem meam ego cognosco, et peccatum meum contra me est semper. Quibus verbis illud petitum est à Domino, ut non solum crimen, sed pœnam etiam crimini debitam condonaret, atque à pecouti reliquiis purgatum in pristinum decoris et integritatis statum restitueret. Atque hæc cum summis precibus peteret, eum tamen Dominus, tum filii ex adulterio suscepti, tum Absalonis, quem unicè diligebat, defectione et morte mulctavit, aliisque pœnis et calamitatibus affecit, quas illi anteà intentarat. In Exodo

^(*) Sess. 14. c. S. can. 12. et 15. (1) Gen. 5. 17. (2) Num. 12. 14. (3) Num. 22. 35. 34. (4) 2. Reg. 12. 13. (5) Ps.

Mosis precibus exoratus, recerat, tamen minutus est, peenas repetiturum esse: set fore, ut illud Domitrtiam, et quartam usquè etur. Hæc verò à sanctis essà Catholicà semper tratoritate apertissimè compro-

Raptismo poence cum pec-

de causă actum sit, ut poena ramento æque ac baptismo clare à sanctă Tridentină this verbis: Divinæ jusdetur, ut aliter ab eo in qui ante baptismum per it: aliter vero qui semel à vitute liberati, et accepto scientes (2) templum Dei Sanctum contristare non forivinam clementiam decet, the satisfactione peccata dimitacceptă, peccata leviora puet (4) contumeliosi Spiritui labamur, (5) thesaurizantes

· canonica prodest.

Primo.

bio enim magnopere à peccato

^{*)} Vide Aug. lib. 1. de peccat. merit. et contrà Faust. lib. 22. cap. 66. et tract. 124. paule ante med. Greg. lib. hrys. hom. 8. ad popul. Antioch. Itecap. 50. Ambr. de pœuit. lib. 2. cap. 5. penitentiales apud Anton. August. veliol. (2) 1. Gor. 5. 17. (5) Ephes. 4. 50. (6) Kom. 2. 5.

revocant, et quasi freno quodam coercent has satisfactoriae poenae, cautioresque et vigilantiores in posterùm poenitentes efficient.

Secundò.

Accedit, ut tanquam testificationes quædam sint doloris, quem ex peccatis commissis capimus: qua ratione Ecclesiæ fit satis, quæ nostris sceleribus graviter offensa est. Nam ut sanctus Augustinus ait: (2) Cor contritum et humiliatum Deus non spernit. Verum quia plerumquè dolor alterius cordis occultus est alteri, neque in aliorum notitiam per verba, vel alia quæcumque signa procedit: rectè ab iis qui Ecclesiæ præsunt, tempora ponitentiæ constituuntur, ut Ecclesiæ, in quà ipsa peccata remittuntur, satisfiat.

Prætereà pænitentiæ nostræ exempla alios docent quo modo ipsi vitam instituere et pietatem sequi debeant : cùm enim pænas nobis pro peccatis irrogatas cæteri homines intuentur, et summam cautionem sibi in omni vità adhibendam et mores pristinos corrigendos esse intelligunt.

Publicæ pænitentiæ sapientissimè institutæ.

XCIV. Quare sapientissime illud ab Ecclesia observatum est, ut cum ab aliquo publice flagitium commissum esset, publica etiam poenitentia ei indiceretur: ut cæteri timore perterriti

deinceps peccata diligentiùs vitarent.

Nota. Quod cliam in occultis criminibus, quæ graviora essent, interdum fieri solitum erat. Vide August. lib. 5. de Civitat. Dei cap. 26. et Epis. 54. et lib. 50 hom. 49. et de verd et falsd pænitent. passim. Ambr. lib. 2. de pœnit. cap. 10 et citatur de pœnit. dist. 3. cap. reperiuntur Cypr. de lapsis multis in locis Concil.

⁽¹⁾ Pt. 50. 19.

CONCYLII TRIDENT. PARS. II. 337

Agath. cap. 35 et citatur dist. 50. cap. pœnitentes.

Cum publicis peccatoribus mos agendi Ecclesia.

XCV. Sed, ut diximus, in publicis hoc perpetuum fuit, ut qui ea commiserant, antequam publicam peniteutam suscepissent, non absolverentur. Interim verò Pastores pro illorum santute Deum rogabant, atque ut ipsi etiam penitentes idem facerent, eos hortari non desinebant. Quo in genere summa fuit sancti Ambrosii cura et sollicitudo, (*) cujus lacrymis fertur quam plurimos, qui duro animo ad penitentiæ Sacramentum accesserant, ità mollitos esse, ut veræ contritionis dolorem conceperint.

Heu quantum refrixit charitas!

XCVI. Verum postea tantum de veteris disciplinæ severitate remissum est, atque ità charitas refrixit, ut jam plerique ex Fidelibus, ad peccatorum veniam impetrandam, nullum intimum animi dolorem atque gemitum cordis necessarium putent; sed illud satis esse arbitrentur, si speciem tantum dolentis habeant.

Poenitentia Christo conformes efficimur.

XCVII. Deindè verò hujusmodi pœnarum perpessione consequimur, ut capitis nostri Jesu Christi, (1) in quo passus est ipse et tentatus, similitudinem et imaginem geramus : nihil enim tam deforme videri potest, ut à sancto Bernardo (**) dictum est, quam sub spinoso capite delicatum esse membrum. Nam, teste Apostolo, (2) cohæredes sumus Christi, si tamen compatimur, et quod alio loco scripsit, (3) si commortui sumus, et convivemus, si sustinebimus, et conregnabimus.

^(*) Paulinus, in ejus vită. (1) Heb. 2. 17. (**) Serm. 5. de omn. sanct. (2) Rem. 8. 17. (3) 2. Tim. 2. 11.

A peccato, duo mala in anima.

XCVIII. Divus etiam Bernardus duo affirmat in peccato reperiri, maculam animæ et plagam, ac turpitudinem quidem ipsam Dei misericordia tolli : verum sanandis peccatorum plagis valdè necessariam esse eam curam, quæ in remedio, pœnitentià adhibetur. Quemadmodum enim, sanato vulnere, cicatrices quædam remanent, quæ et ipsæ curandæ sunt : ita in anima, culpar condonată, supersunt reliquiæ peccatorum purgandæ. Idem planè D. Chrysostomi (†) sententia confirmat, cum ait : Non satis est sagittam è corpore extrahi; sed plaga quoque à sagittà inflicta, sananda est : sic etiam in anima post acceptam peccati veniam pœnitentià curanda est plaga relicta. Frequentissimè enim à sancto Augustino (+) docemur, duo hæc in pænitentia animadvertenda esse, Dei misericordiam justitiam : misericordiam, quà peccata et pœnas æternas illis debitas condonat; justitiam, qua pœnis tempore definitis hominem punit.

Pœnas nobis à Deo præparatas effugimus per poenitentiam.

XCIX. Postremo, pœnitentiæ pœna à nobis suscepta Dei animadversionem, suppliciaque in nos constituta antevertit: ità enim docet Apostolus, cùm ait: (t) Si nosmetipsos dijudicaremus, non utique judicaremur: dùm judicamur autem, à Domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur. Quæ cùm Fidelibus explicata fuerint, vix fieri poterit, quominàs ad pœnitentiæ opera maximè excitentur.

Vis merendi et satisfaciendi undè poenitentiæ.

C. Ejus autem quanta vis sit, ex eo colligitur

^(†) Serm. I. in coma Domini hom. 80. ad pop. Antiochen. (††) In Psal. 40. ad hæc verba. Ecce enim venit. (1) 1. Corinth. 11. 31.

QONCILII TRIDENT. PARS II. 339 quòd tota à Christi Domini passionis merito pendet. A quo etiam honestis actionibus duo illa maxima bona consequimur: alterum est, ut immortalis gloriæ præmia mereamur; ità ut (1) calix etiam aquæ frigidæ, quam in ejus nomine dederimus, mercede non careat: alterum, ut pro peccatis nostris satisfaciamus. Vide de pænit. sess. 14. cap. 8. et can. 13. 24. et sess. 6. de justific. c. 16.

Satisfactio nostra passionem Christi non obscurat, sed illustrat.

Cl. Neque verò id perfectissimam et cumulatissimam Christi Domini satisfactionem obscurat : sed illud potius contrà evenit, ut multo clariorem et illustriorem reddat. Eo enim copiosior Christi gratia videtur esse, quòd non solum ea nobiscum communicantur quæ ipse solus; sed illa etiam, quæ tanquam caput in membra suis sanctis, et justis hominibus promeruit, ac persolvit: qua ratione fieri perspicuum est, ut juste et honeste piorum actiones tantum ponderis, et dignitatis habeant.

Quia per gratiam meremur, et satisfacimus.

CII. Christus enim Dominus tanquam (2) caput in membra, et (3) vitis in palmites, gratiam suam in eos, qui sibi per charitatem conjuncti sunt, continenter diffundit. Quæ quidem gratia bona opera nostra semper antecèdit, comitatur et consequitur, et sine qua mereri et satisfacere Deo nullo modo possumus.

Adjuti Dei gratiá omnes possunt operari salutem.

CIII. Atque ità fit, ut justis nihil deesse videatur, cum operibus, que divinæ legi pro humana mortalique conditione satisfacere, et vitam æternam, quam scilicet, si Dei gratia ornati è

⁽¹⁾ Matth. 10 42. (2) Eph. 4. 16. (3) Joan. 15. 4.

vità decesserint, consequentur, mereri possint. Nota est enim illa Salvatoris vox: (1) Qui autem biberit ex hâc aquâ, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum : sed aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam.

Duo ad veram satisfactionem requiruntur.

CIV. Sed duo præcipuè in satisfactione requiruntur; primum est ut is qui satisfacit, justus sit ac Dei amicus. Opera enim, quæ sinè fide (2) et charitate fiunt, nullo modo Deo grata esse possunt; alterum, ut ejusmodi opera suscipiantur, que natura sua dolorem et molestiam afferant : cum enim præteritorum scelerum compensationes sint, atque, ut sanctus martyr Cyprianus (*) ait, redemptrices peccatorum : omninò necesse est ut aliquid acerbitatis habeant, quanquàm non semper illud cousequitur : ut qui se in illis molestis actionibus exercent, doloris sensum habeant.

Nota. Sæpè enim vel patiendi consuetudo, vel accensa in Deum charitas efficit, ut quæ perpessu gravissima sunt, ne sentiantur quidem. Neque tamen idcircò fit, quominùs ea ipsa opera satisfaciendi vim habeant. Siquidem hoc proprium est filiorum Dei, ità ejus amore et pietate inflammari, ut acerbissimis laboribus cruciati, aut nihil ferè incommodi sentiant, aut omnia lætissimo animo perferant.

Opera satisfactionis sunt oratio, jejunium, eleemosyna.

CV. Verùm omne satisfactionis genus Pastores docebunt ad hæc tria præcipuè conferendum esse', orationem, jejunium, eleemosynam: quæ quidem tribus bonis, animæ, corporis et

⁽¹⁾ Joann. 4. 14. (2) Hebr. 11. 6. (*) Lib. 1. Epist. 3. post. med.

QUE externa commoda dicuntur, que omnia à Deo accepimus, respondent: nihil vero aptius et convenientius ad extirpandas omnium peccatorum radices esse potest.

Tribus animæ morbis tria remedia afferuntur.

CVI. Nam cum (1) omne, quod est in mundo, concupiscentia carnis sit, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vita, nemo non videt, hisce tribus morbi causis totidem medicinas, priori scilicet jejunium, alteri eleemosynam, tertiæ orationem rectissime opponi.

Oratione Dec, jejunio nobis, eleemosyná proximo, satisfacimus.

CVII. Prætereà, si eos etiam, qui peccatis nostris offenduntur, spectemus, facile erit intelligere, cur ad hæc tria potissimum omnis satisfactio referatur, hi verò sunt Deus, proximus, nos ipsi. Quarè Deum oratione placamus, proximo eleemosynà satisfacimus, nos ipsos verò jejunio castigamus.

Ærumnarum hujus vitæ bonus usus.

CVIII. Sed quoniam multæ variæque ærumnæ et calamitates, dùm in hâc vità sumus, nos premunt: illud maximè Fideles docendi sunt, eos qui patienti animo, quidquid laboriosi et incommodi Deus immiserit, ferant, amplam satisfaciendi et merendi materiam nactosesse: qui autem inviti, et repugnantes poenam hujusmodi sustineant, omni satisfactionis fructu privari; sed Dei tantum, peccata justo judicio ulciscentis animadversionem et supplicium perferre.

Satisfacere potest unus pro alio.

CIX. In eo verò summa Dei bonitas et clementia maximis laudibus et gratiarum actio-

^{(1) 1.} Joan. 2. 16.

nibus prædicanda est, qui humanæ imbecillitati hoc condonavit, ut unus posset pro altrro satisfacere; quod quidem hujus partis pœnitentiæ maximè proprium est.

Conteri aut confiteri pro alio nemo potest.

CX. Ut enim, quod ad contritionem et confessionem attinet, uemo pro altero dolere aut confiteri potest: ità qui divinà gratià præditi sunt, alterius nomine possunt, quod Deo debetur, persolvere: quare fit, ut quodam pacto (1) alter alterius onera portare videatur.

Undè potest unus satisfacere pro alio.

CXI. Nec verò de hoc cuiquam Fidelium dubitandi locus relictus est qui in Apostolorum symbolo, sanctorum communionem confitemur. Nam cum omnes eodem baptismo abluti Christo renascamur, eorumdem sacramentorum participes simus, in primis verò ejusdem corporis et sanguinis Christi Domini cibo et potu recreemur: hoc apertissime demonstrat nos omnes ejusdem esse corporis membra.

Similitudo.

Quemadmodùm igitur neque pes suæ tantùm, sed etiam oculorum utilitatis causa munere suo fungitur: neque rursus quòd oculi videant, ad illorum propriam, sed ad communem omnium membrorum utilitatem referendum est: ità communia inter nos satisfactionis officia existimari debent.

Medicinalis sutisfactio per alium impleri non potest.

CXII. Neque tamen id sinè ullà exceptione verum est, si commoda omnia, quæ ex eà capiuntur, spectemus: nam satisfationis opera, medicinæ etiam et curationes quædam sunt

⁽¹⁾ Gal. 6. 2.

CONCILIT TRIDENT. PARS II. 343
que pœnitenti ad sanandos pravos animi affectus
præscribuntur: quo quidem utilitatis fructu eos,
qui per se non satisfaciunt, prorsus carere perspicuum est. Hæc igitur de tribus pœnitentiæ:
partibus contritione, confessione et satisfactione,

Absolutio deneganda quandò?

copiosè et dilucide explicanda erunt.

CXIII. Sed illud in primis à sacerdotibus observari oportet, ut audità peccatorum confessione antequam poenitentem à peccatis absolvant, diligenter curent, ut, si quid ille fortè de re, aut de existimatione proximi detraxerit, cujus peccati damnandus meritò esse videatur, cumulatà satisfactione compenset: nemo enim absolvendus est, nisi prius, quæ cujusque fuerint, restituere polliceatur.

Nota. At queniam multi sunt, quibus, etsi prolixe pollicentur se officio satis esse facturos, tamen certum est, ac deliberatum nunquam promissa exsolvere: omninò ii cogendi sunt ut restituant: sæpèque illud Apostoli eis inculcandum est, ut (r) qui furabatur, jam non furetur: magis autem laboret, operando manibus suis qued bonum est, ut habeat undè tribuat ne-

cessitatem patienti.

Satisfactio quanta sit imponenda.

CXIV. In irrogandà autem satisfactionis pœnå, sacerdotes nihil sibi suo arbitratu statuendum esse, sed omnia justitià, prudentià et pietate dirigenda existimabunt.

Canones antiqui poenitentice proponendi.

CXV. Atque, ut hac regula peccata metiri videantur, et pomitentes scelerum suorum gravitatem magis agnoscant; operæ pretium erit, interdum eis significare que poenæ quibusdam

⁽¹⁾ Eph. 4. 23.

delictis ex veterum canonum præscripto, qui pænitentiales vocantur, constitutæ sint.

Nota. Igitur universæ satisfactionis modum

culpæ ratio temperabit.

Qualis satisfactio præcipuè imponenda?

CXVI. Sed ex omni satisfactionum genere maxime convenit positentibus præcipere, ut certis aliquot et definitis diebus orationi vacent, ac pro omnibus, et præsertim pro iis qui ex hac vita in Domino decesserunt, preces Deo faciant.

Poenitentiæ virtus sacramentali addenda,

CXVII. Hortari verò etiam eos oportet, ut sæpè eadem satisfactionis opera, a sacerdote indicta, ultrò suscipiant ac repetant : atque ità mores suos componant, ut iis omnibus, quæ ad pœnitentiæ Sacramentum pertinent, diligenter absolutis, tamen virtutis pœnitentiæ studia nunquàm intermittant.

Publicis peccatoribus publica satisfactio imponenda.

CXVIII. Quòd si interdum, etiam ob publicam offensionem, publica pœnitentia præscribenda fuerit, quamvis eam pœnitens refugiat, ac deprecetur, non erit facilè audiendus: verum persuadere ei oportebit, ut quæ tum sibi, tum aliis salutaria futura sunt, libenti et alacri animo excipiat. Hæc de pœnitentiæ Sacramento singulisque ejus partibus ità docenda erunt, ut non solum ea Fideles perfectè intelligant, sed etiam, juvante Domino, reipsà piè et religiosè præstare animum inducant.

Concilii Trident. Pars II. 245

DE EXTREMÆ-UNCTIONIS SACRAMENTO.

CAPUT VI.

De hoc Sacramento cur sæpiùs agendum?

I. Cum sancta Scripturarum oracula ità do-ceant: (1) In omnibus operibus tuis memorare novissima tua, et in æternum non peccabis, tacitè Parochi admonentur, nullum tempus prætermittendum esse Fidelem populum cohortandi, ut in assidua mortis meditatione versetur. Quoniam autem Extremæ - Unctionis Sacramentom non potest supremi illius diei memoriam conjunctam non habere : facile intelligitur de eo sæpè agendum esse, non solum ob eam causam, quod illarum rerum mysteria, quæ ad salutem pertinent, aperire et explicare maxime convenit : sed etiam, quia Fideles, moriendi necessitatem omnibus propositam esse animo repetentes, prayas cupiditates coercebunt: quarè fiet ut in ipsa mortis exspectatione minus se perturbari sentiant.

Gratiæ Deo habendæ pro hujus sacramenti institutione.

II. Sed immortales Deo gratias agant, qui ut Baptismi Sacramento aditum nobis ad veram vitam patefecit: ità etiam, ut ex hac mortali vità decedentes, expeditiorem ad cœlum viam haberemus, Extremæ-Unctionis Sacramentum instituit.

Hoc Sacramentum cur dicatur Extrema-Unctio.

III. Ut igitur, quæ ad eam explicationem magis necessaria sunt, eodem ferè ordine, qui in aliis Sacramentis servatus est, exponantur: primum illud tradendum erit, hoc Sacramentum idcircò Extremam - Unctionem appelatum esse,

⁽¹⁾ Eccl. 7. 40.

ficat, quod vi Sacramenti interius in anima efficitur; nam ut oleum ad mitigandos corporis dolores magnoperè proficit: ità Sacramenti virtus animæ tristitiam ac dolorem minuit. Oleum prætereà sanitatem restituit, hilaritatem affert, et lumini tanquam pabulum præbet: tum verò ad recreandas defatigati corporis vires maximà accommodatum est. Quæ omnia, quid in ægroto divina virtute per hujus Sacramenti administrationem efficiatur, declarant.

Hujus Sacramenti formæ quæ?

.XI. Hec de materià satis sunt : Forma verò Sacramenti, est verbum et solemnis illa precatio, quam sacerdos ad singulas unctiones adhiet, cum inquit : Per istam sanctam unctionem indulgeat tibi Deus, quidquid oculorum, sive narium, sive tactus vitio deliquisti.

Hane propriam esse formam probatur.

XII. Quod autem hæc vera sit et propria hujus Sacramenti forma, sanctus Jacobus Apostolus significat, cum ait: (1) Et orent super eum, et oratio fidei salvabit infirmum. Ex quo licet cognoscere, formam precationis modo proferendam esse: tametsi; quibus potissimum verbis concipienda sit Apostolus non expresserit.

Hæc forma ubique usurpatur.

XIII. Verum hoc ad nos fideli Patrum traditione permanavit, ità ut omnes Ecclesiæ eam formæ rationem retineant, qua omnium mater et megistra sancta Ecclesia Romana utitur.

Nam etsi aliqui nonnulla verba immutant, cùm pro: Indulgeat tibi Deus, ponunt: Remittat vel parcat, interdùm etiam: Sanet quidquid commisisti: tamen, quoniam nulla fit sententia

⁽¹⁾ Jac. 5. 14. 15.

CONCILIT TRIDENT. PARS II. 349 mutatio, constat camdem ab omnibus formam igiosè servari.

Cur hac forma sit precativa.

XIV. Nec verò quisquam miretur, cur factum . ut aliorum Sacramentorum forma vel abute significet quod efficit, ut cum dicimus : o te baptizo : aut, Signo te signo crucis: tanguam ab imperantibus pronuntietur, ut m in Sacramento Ordinis administrando diur : Accipe potestatem ; hæc una verò Extremas actionis forma precatione quadam absolvatur : enim optimo jure constitutum est : nam cum c Sacrameutum proptereà adhibeatur, ut mter spiritualem gratiam, quam tribuit, salatem etiam restituat ægrotis : tamen . quia a semper sequitur ut ægri à morbis convalesat ob cam causam precatione forms confiar, ut à Dei benignitate id impetremus, quod cramenti vis constanti et perpetuo ordine essire non solet.

har tot preces adhibeantur administrando hoc Sacramentum.

XV. Adhibentur autem ritus proprii in hujus soque Sacramenti administratione. Sed corum axima pars precationes continet, quibus sardos ad agroti salutem impetraudam utitur. allum enim est aliud Sacramentum, quod plums precibus conficiatur: ac rectè quidem, quoam eo potissimum tempore l'ideles piss obsentionibus adjuvandi sunt; quarè et alii omsenchi debent orare Deum ex animo, et ejus isericordise laborantis vitam et salutem omni adio commendare.

Extremæ - Unctionis Sacramentum à Christo institutum.

XVI. Verum chm demonstratum sit, Extre-

Multiplex

II. Ut autem rec explicanda est varnotio, ne aliquis o inducatur. Noonull factione accipiunt. A longissime remoti, nullam temporis pro aliud quam noyam dum est igitur, mu significationem.

Primum enim poer aliquid displicet, qui ratione hujus cogita fuerit. Sic omnes (
secundum seculum cujusmodi paniten mortem.

Altera est poniter misso, quod quidem Dei, sed sui ipsius

Tertia est, cum causa, intimo any doloris externum verum unius Dei e singulis quidem po mam-Unctionem verè et propriè in Sacramentorum numero habendam esse: illud etiam sequitur, ejus institutionem à Christo Domino profectam esse: quæ posteà à sancto Jacobo Apostolo Fidelibus proposita, et promulgata est. Quanquam idem Salvator hujus unctionis specimen quoddam dedisse visus est, cum discipulos suos binos et binos ante faciem suam misit; de illis enim apud Evangelistam ità scriptum est: (1) Exeuntes prædicabaut, ut poenitentiam agerent, et dæmonia multa ejiciebant, et ungebant oleo multos ægros, et sauabant.

Nota. Quam quidem unctionem non ab Apostolis inventam, sed à Domino præceptam, non naturali aliquà virtute præditam, sed mysticam, potiùs ad sanandos animos, quàm ad cerpora curanda institutam fuisse credendum est. Quam rem sancti Dionysius, Ambrosius, Chrysostomus, et Gregorius Magnus asserunt, ut nullo modo dubitandum sit quin hoc unum ex septem Catholicæ Ecclesiæ Sacramentis summà cum religione accipere oporteat.

Propo accibera obcitana

Quibus hoc sit Sacramentum administrandum.

XVII. Sic docendi sunt Fideles, quamvis hoc Sacramentum ad omnes pertineat, quædam tamen hominum genera excipi, quibus administrandum non sit. Ac primum excipiuntur, qui sano et firmo corpore sunt; iis enim Extremam-Unctionem tribuendam non esse, et Apostolus docet, cum inquit: (2) Infirmatur quis in vobis? et ratio ostendit: siquidem ob eam rem instituta est, non modò ut animæ, sed etiam ut corpori medicinam afferat. Cum igitur illi tantum qui morbo laborant, curatione indigeant: idcircò iis etiam qui adeò periculose ægrotare videntur, ut,

⁽¹⁾ Marc. 6. 12. 13. (2) Jacob 5. 14.

TRIDENT. PARS. II. 35r me supremus illis vitæ dies instet, metuendum sit, hoc Sacramentum præberi debet.

Infirmi ungendi sunt antequàm sensu careant.

XVIII. In quo tamen gravissime peccant, qui illud tempus ægroti ungendi observare solent, cum jam omni salutis spe amissa, vita et sensibus carere incipiat; constat enim, ad uberiorem Sacramenti gratiam percipiendam plurimum valere si ægrotus, cum in eo adhuc integramens et ratio viget, fidemque, et religiosam animi voluntatem afferre potest, sacro oleo liniatur. Quare Parochis animadvertendum est, ut eo potissimum tempore cælestem medicinam adhibeant, illam quidem semper vi sua admodum salutarem, cum eorum etiam pietate et religione, qui curandi sunt, magis profuturam intellexerint.

Quibus non est administrandum hoc Sacra-

XIX Nemini igitur, qui gravi morbo affectus non sit, Sacramentum Unctionis dare licet, tametsi vitæ periculum adeat : vel quia periculosam navigationem paret, vel quia prælium initurus sit, à quo certa mors illi impendeat : vel etiamsi capitis damnatus ad supplicium raperetur. Omnes prætereà qui rationis usu carent ad hoc Sacramentum suscipiendum apti non sunt : et pueri qui nulla peccata admittunt, quorum reliquias sanare hujus Sacramenti remedio opus sit; amentes item et furiosi, nisi interdum rationis usum haberent, et eo potissimum tempore pii animi significationem darent. peterentque ut sacro aleo ungerentur : nam qui ab ipso ortu nunquàm mentis et rationis compos fuit, ungendus non est : secus verò si ægrotus. cum mente adhuc integrà hujus Sacramenti particeps fieri voluisset, posteà in insaniam et furorem incidit.

, Quænam partes corporis ungendæ?

XX. Non sunt autem omnes corporis partes ungendæ: sed eæ tantùm, quas veluti sensuum instrumenta natura homini attribuit, oculi propter visionem, aures propter auditum, nares propter odoratum, os propter gustum vel sermonem, manus propter tactum: qui tametsi toto corpore æquabiliter fusus est, in eå tamen parte maximè viget.

Cur hæ partes ungantur.

XXI. Hunc autem ungendi ritum universalis Ecclesia retinet, atque etiam hujus Sacramenti naturæ optimė convenit: medicamenti enim est instar. Ac quoniam in corporis morbis, quamvis universum corpus malė affectum sit, tamen illi tantum parti curatio adhibetur, a qua, tanquam a fonte et origine, morbus manat: idcirco non totum corpus, sed ea membra, in quibus potissimum sentiendi vis eminet, renes etiam, veluti voluptatis et libidinis sedes unguntur: tum pedes, qui nobis ingressus, et ad locum movendi principium sunt.

Hoc Sacramentum iterari potest, et quandó?

XXII. In quibus illud observare oportet, in una cademque ægrotatione, cum æger in codem vitæ periculo positus est, semel tantum ungendum esse. Quod si post susceptam hanc unctionem æger convaluerit, quoties postea in id vitæ discrimen inciderit, toties ejusdem Sacramenti subsidium ei poterit adhiberi. Ex quo patet, in corum Sacramentorum numero, quæ iterari solent, reponendam esse.

Extrema-Unctio quá præparatione suscipienda?

XXIII. Quoniam yerò omni studio curare opor-

XXIII. Quoniam verò omni studio curare oportet, ne quid Sacramenti gratiam impediat; ei verò nihil magis adversatur, quam alicujus peccati mortiferi conscientia: servanda est Catholicæ Ecclesiæ perpetua consuetudo, ut, ante Extremam-Unctionem, Pœnitentiæ et Eucharistiæ Sacramentum administretur. Ac deinde ægrotopersuadere Parochi studeant, ut ea fide se ungendum sacrdoti præbeat, qua olim, qui ab Apostolis sanandi erant, seipsos offerre consueverant.

Intentio petentis unctionem.

XXIV. In primis autem animæ salus, deindè corporis valetudo cum illa adjunctione, si ea adæternam gloriam profutura sit, expetenda est.

Maxima cum fiducia suscipiendum hoc Sacramentum.

XXV. Nec verò dubitare Fideles debent, quin sanctæ illæ et solemnes preces à Deo audiantur, quibus sacerdos non suam, sed Ecclesiæ, et Domini nostri Jesu Christi personam gerens utitur. Qua una maxime re cohortandi sunt: ut hujus saluberrimi olei Sacramentum sancte et religiose sibi administrandum curent, cum et acrior pugna instare, et vires tum animi, tum corporis deficere videantur.

Sacerdos hujus Sacramenti minister.

XXVI. Jam verò quis Extremæ-Unctionis minister sit, ab eodem Apostolo qui Domini legem promulgavit, didicimus; inquit enim : (r) Inducat Presbyteros : quo nomine non eos significat, qui ætate provectiores sunt quemadmodum sapienter Tridentina Synodus (*) exposuit, aut qui in populo principem locum obtinent; sed sacerdotes, qui ab ipsis Episcopis per manuum impositionem ritè ordinati sunt. Sacerdoti igitur hujus Sacramenti administratio commissa est.

A quo recipiendum hoc Sacramentum. XXVII. Neque tamen ex sanctæ Ecclesiæ de-

⁽¹⁾ Jacobi 5. 14. (*) Sess. 14. cap. 5.

creto cuivis sacerdoti, sed proprio Pastori, qui jurisdictionem habeat, sive alteri cui ille ejus muneris fungendi potestatem fecerit, hoc Sacramentum administrare licet.

Nota. Illud verò maximè animadvertendum est, sacerdotem in elà administratione, quemadmodùm etiam in aliis Sacramentis fit, Christi Domini nostri, et sanctæ Ecclesiæ ejus sponsæ, personam sustinere.

Hujus Sacramenti fructus.

XXVIII. Explicandæ etiam sunt accuratius utilitates, quas ex hoc Sacramento capimus: ut, si nihil aliud Fideles ad ejus usum possit alticere, ipså saltem utilitate ducantur: cùm ità comparatum sit, ut omnia ferè nostris commodis metiamur.

Primus.

Docebunt igitur Pastores, hoc Sacramento gratiam tribui, quæ peccata, et in primis quidem leviora et, ut communi nomine appellantur, venialia, remititi : exitiales enim culpæ pœnitentiæ Sacramento tolluntur. Neque enim hoc Sacramentum primario loco ad graviorum criminum remissionem institutum est, sed Baptismus tantum et Pœnitentia vi sua hoc efficiunt.

Secundus.

Altera est sacræ Unctionis utilitas, quòd animam à languore et infirmitate, quam ex peccatis contraxit, et à cæteris omnibus peccati reliquis liberat. Tempus autem huic curationi opportunissimum existimandum est, cum gravi morbo afflictamur, ac vitæ periculum impendet. Etenim homini natura insitum est, ut nibil in rebus humanis æque ac mortem pertimescat: auget autem magnopere hunc timorem præteritorum scelerum memoria: cum præsertim gravissima conscientiæ nostræ accusatio nos ur-

geat; ut enim scriptum est : (1) Venient in cogitationem peccatorum suorum timidi, et traducent illos ex adverso iniquitates ipsorum. Deindè illa cura, et cogitatio vehementer angit. quòd paulò post stare oporteat ante tribunal Dei, à quo de nobis justissima pro eo, ac meriti fuerimus, sententia ferenda sit. Sæpè autem evenit ut Fideles hoc terrore perculsi, se miris modis exagitari sentiant.

Tertius.

Nihil autem ad mortis tranquillitatem magls conducit, quam si tristitiam abiiciamus, et læto animo Domini adventum exspectemus: paratique simus depositum nostrum, quandocumque illud à nobis repetere voluerit, libenter reddere. Ut igitur hac sollicitudine Fidelium mentes liberentur, animusque pio et sancto gaudio repleatur, Extremæ-Unctionis Sacramentum efficit.

Ouartus.

Prætereà, aliud etiam quod meritò omnium maximum videri potest, ex eo consequimur : nam etsi humani generis hostis, quoad vivimus, nunquam desinit de interitu, et exitio nostro cogitare: nullo tamen tempore, ut nos omninò perdat, ac si fieri possit, spem nobis divinæ misericordiæ eripiat, vehementiùs omnes nervos contendit, quam cum supremum vitæ diem. appropinguare animadverterit. Quamobrem Fidelibus arma et vires hoc Sacramento subministrantur, quibus adversarii vim, et impetum frangere et illi fortiter repugnare possint. Alle-- vatur enim, et erigitur ægri animus divinæ bonitatis spe: eaque confirmatus morbi incommoda omnia fert leviùs, ac ipsius Dæmonis calcaneo insidiantis artificium, et calliditatem faciliùs eludit.

⁽¹⁾ Sap. 4. 20.

Quintus.

Accedit postremò, siquidem profutura sit, etiam corporis sanitas.

Cur hoc Sacramentum non operetur quantum potest.

XXIX. Quòd si ægroti hoc tempore eam minùs consequentur, id quidem non Sacramenti vitio, sed ob eam potiùs causam evenire credendum est, quòd eorum magna pars, vel qui sacro oleo perunguntur, vel à quibus administratur, fides infirmior est: testatur enim Evangelista, Dominum apud suos (1) multas virtutes non fecisse, propter incredulitatem illorum. Quanquàm etiam rectè dici potest, christianam religionem, ex quo altiùs tanquàm radices egit in animis hominum, minùs jam hujusmodi miraculorum adminium, minùs jam hujusmodi miraculorum adminiulis indigere, quàm olim nascentis Ecclesiæ initio necessaria esse viderentur.

Fides et spes ægrotantium erigendæ.

XXX. Sed tamen hoc loco fides maguoperè excitanda erit. Utcumque enim quod ad corporis valetudinem attinet, Dei consilio et voluntate ceciderit, certà spe niti Fideles debent se hujus sacri olei virtute spiritualem sanitatem consecuturos esse, futurumque ut, si eos vità decedere contingat præclaræ illius vocis fructum percipiant, quà scriptum est: (2) Beati mortui, qui in Domino moriuntur. Hæc de Extremæ - Unctionis Sacramento breviter quidem dicta sunt: verùm si hæc ipsa rerum capita à Pastoribus latiùs, et eà quà decet diligentià explanata erunt, dubitandum non est quin Fideles ex hàc doctrinà maximum pietatis fructum percipiant.

⁽¹⁾ Matth. 13. 1. (2) Apoc. 14. 13.

Conciler Trident. Pars IL 357

DE ORDINIS SACRAMENTO.

CAPUT VIL

De Sacramento Ordinis cur agendum coram populo?

L SI quis aliorum Sacramentorum naturam, et rationem diligenter considerarit, facile perspiciet ea omnia ab Ordinis Sacramento ità pendere, ut sinè illo partim confici et administrari nullo modo queant: partim solemni cæremonià, et religioso quodam ritu, ac cultu carere videantur. Quarè necesc est ut Pastores institutam Sacramentorum doctrinam persequentes, eò diligentiùs de Ordinis etiam Sacramento sibi agendum arbitrentur.

Primò.

Proderit autem maxime hac explicatio primum quidem illis ipsis, deiade aliis, qui ecclesiastica vitas rationem ingressi sunt : postremò etiam fideli populo : ipsis, quòd, dum in hujus argumenti tractatione versantur, ad eam gratiam excitandam, quam hoc Sacramento adepti sunt, magis commoventur.

Secundò.

Aliis, qui in sortem Domini vocati sunt : pertim ut eodem pietatis studio afficiantur : partim verò, ut earum rerum cognitionem percipiant, quibus instructi viam sibi ad ulteriores gradus facilitàs munire possint.

Tertiò.

Reliquis autem Fidelibus primum quidem ut intelligant, quo honore digni sint Ecclesia ministri.

Quartò.

Deindè quoniam sæpè contingit, ut multi adsint, vel qui spe liberos suos adhuc infantes Ecclesiæ ministerio destinarint: vel qui sua sponte et voluntate illud vitæ genus sequi velint: quos certà ignorare minimè æquum est, quæ præcipue ad hanc vivendi rationem pertinent. Quòd spectat ad mores eorum qui in aliquo ordine ecclesiastico sunt videndum est, imò sciendum Concilium Trident. in posteriore parte curiusque sessionis quæ est de reformatione; quòd verò attinet ad Ordinem, ut est Sacramentum, vide idem Concilium sessione 23. et de singulio Ordinationibus vide Concilium Carthaginense IV. sub Anastasio Pontifice, anno 398.

Hujus Sacramenti quanta dignitas.

II. Primum itaque Fidelibus tradendum est, quanta sit hujus instituti, si summum ejus gradum, hoc est Sacerdotium spectemus, nobilitus et excellentia.

Primò.

Nam cum Episcopi et secerdotes, tanquam Dei interpretes et internuntii quidam sint, qui ejus nomine divinam legem et vitæ præcepta homines edocent, et ipsius Dei personam in terris gerunt, perspicuum est eam esse illorum functionem, qua nulla major excogitari possit : quarè meritò non solum Angeli, sed Dii etiam, quòd Dei immortalis vim et numen apud nos teneant, appellantur.

Secundò.

Quamvis autem omni tempore summam dignitatem obtinuerint, tamen novi Testamenti sacerdotes cæteris omnibus honore longè antecellunt. Potestas enim tum corpus et sanguinem Domini nostri conficiendi et offerendi, tum peccata remittendi, quæ illis collata est, humanam quoque rationem atque intelligentiam superat: nedùm ei aliquid par et simile in terris inveniri queat. Tertiò.

Deindè verò quemadmodùm Salvator noster (1) à Patre, Apostoli autem ac discipuli (2) in universum mundum à Christo Domino missi sunt : ità quetidiè sacerdotes eàdem, qua illi, potestate præditi, (3) ad consummationem Sanctorum in opus ministerii, in ædificationem corperis Christi mittuntur. De Sacerdotii dignitate vide Ignatium Epistol. ad Smyrnens. Ambros. lib. 5. Epistol. 31. et lib. 10 Ep. 82. Chrysos. tomum. hom. 60 ad popul. Antioche. et in Matthœum homil. 83 Nazianzen. Orat. 17. ad suos eives.

Vocari debent Ordinandi et quales?

III. Hujus igitur tanti officii onus nemini temerè imponendum est; sed iis tantum, qui illud vitæ sanctitate, doctrina, fide, prudentia sustinere possint. (4) Nec verò quisquam sumet sibi honorem, sed qui vocatur à Deo, tanquam Aaron. Vocari: autem à Deo dicuntur, qui à legitimis Ecclesiæ ministris vocantur.

Nota. Nam qui in hoc ministerium se ipsos arroganter inferunt atque intrudunt, de his Dominum intellexisse docendum est, cum inquit: (5) Non mittebam Prophetas, et ipsi currebant : quo quidem hominum genere nihil infelicius ac miserius, nihil Ecclesiæ calamitosius esse potest. Vide dist. 23. multis in capitibus.

Intentio corum qui sacris initiari volunt, dirigenda.

IV. Sed quoniam in omni actione suscipienda. magnopere refert, quem sibi quisque finem coustituat (optimo enim fine posito, rectè omnia consequentur) de hoc in primis, qui sacris initiari volunt, admonendi sunt, ut nihil sibi tanto

⁽¹⁾ Joan. 8. 36. (2) Matth. 28. 19. (3) Eph. 4. 12. (4) Heb. .5. 4. (5) Hier. 23. 21.

munere indignum proponant : qui quidem locus eò diligentius tractandus erit, quò gravius hoc tempore ea in re peccare Fideles solent.

Mala intentio.

V. Alii enim eo consilio ad hanc vivendi rationem se convertunt, ut quæ ad victum, vestitumque necessaria suut parent: ità ut præter quæstum, nihil aliud in sacerdotio, quemadmodum vulgò cæteri omnes in quovis sordidi artificii genere, spectare videautur.

Nota. Quamvis enim ex Apostoli sententia, natura, et divina lex jubeat, ut (1) qui altari servit, ex altari vivat, tamen quæstûs, et lucri causa ad altare accedere, maximum sacrilegium est.

Altera mala intentio.

VI. Alios honorum cupiditas et ambitio ad sacerdotalem ordinem ducit.

Tertia mala intentio.

VII. Alii verò ut divitiis affluant initiari volunt, cujus quidem rei illud argumento est, quod nisi opulentum aliquod Ecclesiasticum beneficium iis deferatur, nullam sacri Ordiuis cogitationem habent: hi verò sunt, quos Salvator noster (2) mercenarios appellat, et quos Ezeclnel dicebat: (3) Semetipsos, et non oves pascere: quorum turpitudo, et improbitas non solum sacerdotali ordini magnas tenebras offudit, ità ut jam nihil ferè à fideli populo haberi possit contemptius et abjectius: verum etiam efficit ut ipsi nihil amplius sacerdotio consequantur, quam Judus ex Apostolatus munere, quod illi sempiternum exitium attulit.

Vera et recta intentio Ordinandorum.

VIII. Illi autem ostio in Ecclesiam introire meritò dicuntur, qui à Deo legitimè vocati Eccle-

^{(1) 1.} Cor. 9. 13. (2) Joan. 10. 12. (3) Exech. 34. 1. siastica

GONCILII TAIDENT. PARS II. 361 siastica munera ejus unius rei causa suscipiunt, ut Dei honori inserviant.

Nota. Neque tamen hoc ità accipiendum est, quasi eadem lex æquè omnibus non sit imposita. Homines enim ob eam rem conditi sunt, ut Deum colant, quod præcipuè Fideles, qui Baptismi gratiam consecuti sunt, ex toto corde, ex totà animà, et ex totis viribus præstare debent.

Ordinandorum intentio sublimior esse debet intentione cæterorum.

IX. Verum qui Ordinis Sacramento initiari rolunt, hoc sibi proponant opus est, ut non solum. Dei gloriem in omnibus rebus querant, quod quide m momnibus, tum maximè Fidelibus commune esse constat: sed etiam ut aliqui certo Ecclesiæ miniserio addicti, (1) in sanctitate et justitià illi serviant.

Nam ut in exercitu omnes quidem milites imseratoris legibus parent, sed inter eos tamen alius senturio, alius præfectus est, alii alia munera sbeunt: ità quamvis omnes Fideles pietatem et nnocentiam sectari omni studio debeant, quibus rebus maximè Deus colitur, eas tamen, qui Drdinis Sacramento sunt initiati, præcipua quælam munera et functiones in Ecclesia exsequi

In quibus sacris initiati cæteros superant.

X. Nam et sacra pro se ipsis, et pro omni populo faciunt, et divinæ legis vim tradunt : ad amque prompto et alacri animo servandam Fileles hortantur et instituunt : et Christi Donini Sacramenta, quibus omnis gratia impertiur et augetur, administrant : et ut uno verbo omplectamur, à reliquo populo segregati in omnium longé maximo et præstantissimo ministerio e exerceut.

⁽¹⁾ Luc. 1. 74. 75.

Duplex potestas ecclesiastica: Ordinis et jurisdictionis.

XI. His igitur explicatis, accedent parochi ad ea tractanda, quæ propria hujus sacramenti sunt, ut intelligant Fideles, qui in ecclesiasticum ordinem cooptari voluut, ad quodnam officii genus vocentur, quantaque ipsi Ecclesiæ, ejusque ministris potestas divinitus tributa sit. Ea autem duplex est: ordinis et jurisdictionis. Ordinis potestas ad verum Christi Domini corpus in sacrosanctà Eucharistià refertur. Jurisdictionis verò potestas tota in Christi corpore mystico versatur; ad eam enim spectat christianum populum gubernare et moderari, et ad æternam cœlestemque beatitudinem dirigere.

Potestas Ordinis ad quæ se extendat.

XII. Verùm Ordinis potestas non solum consecrandæ Eucharistiæ vim et potestatem continet: sed ad eam accipiendam hominum animos præparat, et idoneos reddit, cæteraque omnia complectitur quæ ad Eucharistiam quovis modo referri possunt.

Hæc potestas comprobatur.

XIII. Ejus verò plura ex sacris litteris testimonia afferri possunt, sed illa præclara, et gravissima sunt, quæ apud sanctos Joannem et Matthæum leguntur: inquit enim Dominus: (1) Sicut misit me Pater, et ego mitto vos: accipite Spiritum Sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, et quorum retinueritis, retenta sunt. Et: (2) Amen dico vobis, quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata et in cœlo: et quæcumque solveritis super terram, erunt soluta et in cœlo. Quæ quidem loca à Pastoribus ex sanctorum Patrum doctrinà et auc-

⁽¹⁾ Joan. 20, 21. (2) Matth. 18. 18.

GONCILIE TRIDENT. PARS II. 363 to explanata, maximum veritati lumen efferre

Hac potestas Ordinis quanta?

V. Hec autem potestas plurimum illi presque in nature lege cæteris hominibus, qui icras curarent, tributa est. Vide de consecr. 22. cap. Nihil in sacrificiis, Concil. Trid. 13. cap. 1. Iren. lib. 4. cap. 34. Aug. lib. 19.

💹 In lege naturæ fuére Sacerdotes.

7. Nam et illa ætas, quæ scriptam legem sæsit, sum sacerdotium, suamque potestapiritualem habuerit necesse est, cum legem iste sætis constet. Hæc duo enim ità conjuncta æstatur Apostolus, ut eorum altero translato, letiam alterum transferri necesse sit. Cum naturali instinctu homines agnoscerent a colendum esse; consequens erat, ut in a republica aliqui sacrorum et divini cultus restioni præficerentur, quorum potestas alitido spiritualis diceretur.

Christi sacerdotium Mosaïco sublimius.

V. Eadem etiam potestate populus Israelinon carait: que tametsi dignitate superior quam illa, qua in lege nature sacerdotes iti erant, longé tamen inferior quam legis price spiritualis potestas, existimanda est.

· Potestas sacerdotalis evangelica.

ec enim coelestis est, omnemque Angelorum

A Christo ortani habet hac potestas.

VII. Neque à sacerdotio Mosaico, sed à sto Domino (2), qui non secundum Aaron sas fuit, sed secundum ordinem Melchisedech n habet; Is enim, qui summa potestate gratiam tribuendi, et peccata remittendi pra ditus fuit, hanc potestatem quamvis virtute d finitam, et Sacramentis adstrictam, Ecclesiæ su reliquit.

Ecclesiæ ministrorum consecratio vocatur Ordin sacramentum.

XVIII. Quare ad eam exercendam certi minisi instituti sunt, et solemui religione consecrati: qu quidem consecratio Ordinis Sacramentum, v sacra Ordinatio vocatur. Placuit autem sanct Patribus hoc vocabnlo uti, quod latissimam significationem habet, ut, dignitatem et excellentia ministrorum Dei indicarent.

Quid sit Ordo.

XIX. Est enim Ordo, si propriam ejus vin et notionem accipiamus, dispositio superiorun et inferiorum rerum, quæ inter se ità aptatæ sun ut una ad alteram referatur.

Hoc sacramentum cur Ordo dicatur.

XX. Cùm itaque in hoc ministerio multi si gradus, variæ functiones, omnia verò certà r tione distributa sint et collocata: rectè et coi modè Ordinis nomen ei impositum videtur.

Ordo est Sacramentum.

XXI. Quòd autem inter cætera Ecclesiæ Sacr menta sacra ordinatio numeranda sit, sanc Tridentina Synodus (*) ratione illà quæ sapi repetita est, comprobavit: nam cùm Sacrame tum sit rei sacræ signum; id verò, quod h consecratione extrinsecus fit, gratiam et potestate significet, quæ illi tribuitur, qui consecratu omninò sequi perspicuum est, Ordinem verè propriè Sacramentum dicendum esse. Ordine esse Sacramentum vide Trid. sess. 23 de Ordi. c. 1. et 3. et can. 3. 4. 5. Concil. Florent.

^(*) Sess. 23. de Ordine.

decret. de sacr. August. lib. 2. contra Epist. Parmen, cap. 13. de bono conjug. cap. 24. et lib. 1. de Bap. contra Donat. cap. 1. Leo Epist. 18. Greg. in cap. 10 lib. 1. Reg.

Quandò et à quo hæc potestas conferatur.

XXII. Quare Episcopus ei calicem cum vino et aqua, et patenam cum pane porrigens, qui sacerdos ordinatur, inquit: Accipe potestatem offerendi sacrificium, etc.; quibus verbis semper docuit Ecclesia, dum materia exhibetur, potestatem consecrandæ Eucharistiæ, charactere animo impresso, tradi, cui gratia adjuncta sit ad illud munus ritè et legitimè obeundum, quod Apostolus his verbis declarat: (1) Admoneo te, ut resuscites gratiam Dei quæ est in te per impositionem manuum mearum: non enim dedit nobis Deus spiritum timoris, sed virtutis et dilectionis, et sobrietatis.

Sacramentum Ordinis varios habet sui exercendi ministros.

XXIII. Jam verò, ut sacræ Synodi verbis utamur, cùm divina res sit tanti sacerdotii administratio, consentaneum fuit, quò digniùs et majori cum veneratione exerceri posset, ut in Ecclesiæ ordinatissimà dispositione plures essent, et diversi ministrorum ordines, qui sacerdotio ex officio deservirent: atque hi quidem ità distributi, ut qui jam clericali tousurà insigniti essent, per minores ad majores ascenderent.

Ordines ministrorum Ecclesiæ quot sint, et quinam?

XXIV. Docendum igitur erit hosce omnes Ordines septenario numero contineri, semperque ità à Catholica Ecclesia traditum esse, quorum nomina hæc sunt, Ostiarius, Lector, Exorcista, nta denutum esse propari potest; ministeria, qua ad sacrosanctum Micium, et Eucharistiam vel conficien administrandam, cujus causa pracipue tituta, necessaria videntur.

Ordines alii majores, alii minores, et qu

XXVI. Ex his alii majores, qui e dicuntur, alii minores sunt. Majores sunt, Ordo Sacerdotalis, Diaconatu diaconatus: ad minores referentur Acol ciste, Lectores, Ostiarii; de quoru pauca dicenda sunt, ut habeant pare eos potissimum instituant, quos novel Ordine initiandos esse.

Prima Tonsura quid sit.

XXVII. Incipiendum est autem à r surà, quam quidem docere oportet quar parationem esse ad Ordines accipiendo homines ad baptismum exorcismis, ad nium sponsalibus præparari solent : tonso capillo, Deo dedicantur, tanqu ad Ordinis sacramentum illis aper CONCILITAIBENT! PARS II. 367
vino cultui mancipati erant: quibus vetuit Dominus aliquam agrorum partem in Terra promissionis distribui, cum inquit: (1) Ego pars et hereditas tua. Ac quamvis id omnibus Fidelibus commune sit, præcipua tamen ratione eis conveniat mecesse est, qui se Dei ministerio consecrarunt. Vide Hieronym. Epist. 2. ad Nepot. et citatur 12. q. 1. o. Clericus.

Capilli cur tondentur ad coronæ speciem?

XXIX. Tondentur verò capilli ad coronæ speciem et similitudinem, quam perpetuò conservare oportet, et ut quisque in altiori deinceps Ordinis gradu collocatur, sic ejus orbis forma latior circumscribi debet.

Usus tonsuræ à quo?

XXX. Quod quidem ex Apostolorum traditione acceptum esse docet Ecclesia, cum de hujusmodi tondendi more S. Dionysius (*) Areopagita, Augustinus, (†) Hieronymus, (††) vetustissimi et gravissimi Patres meminerint.

Cur coronam gerere Clericis præceptum?

Prima ratio.

XXXI. Primum autem omnium ferunt, Apostolorum principem eam consuetudinem induxisse ad memoriam coronæ, quæ ex spinis contexta Salvatoris nostri capiti fuit imposita: ut, quod impii ad Christi ignominiam et cruciatum exogitarunt, eo Apostoli ad decus et gloriam uterentur: simulque significarent curandum esse à ministris Ecclesiæ, ut omnibus in rebus Christi Domini nostri speciem et figuram gerant.

Secunda ratio.

Quanquam nonnulli asserant, hac nota re-

⁽¹⁾ Num. 18. 20. (*) Dienys, de Eccles. Hier. c. 6. part. s. (†) Aug. serm. 17. ad Fratres in Eremo. (††) Hier. in cap. 44. Ezec. vide Rhaban. Maur, lib. de institut. Cleric. Bed. lib. hist. 5. Angl. c. 22.

giam dignitatem declarari, quæ iis maximè, qui in sortem Domini vocati sunt, videtur couvenire. Quod enim Petrus Apostolus fideli populo tribuit: (1) Vos estis genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, peculiari quadam, et magis proprià ratione, ad ecclesiasticos ministros pertinere facilè intelligimus.

Tertia ratio.

Etsi non desunt, qui vel perfectioris vitæ professionem à Clericis susceptam circuli figurà, quæ omnium perfectissima est, significari existiment, vel externarum rerum contemptionem, animique ab omnibus humanis curis vacuitatem declarari putent: quod capilli, supervacaneum quiddam in corpore tondeantur.

Ostiarii ordo et munera.

XXXII. Post primam Tonsuram ad Ostiarii ordinem primus gradus fieri consuevit. Ejus munus est, templi claves et januam custodire, et aditu templi arcere eos, quibus ingredi interdictum erat. Ad sanctum etiam Missæ sacrificium assistebat, curaturus ne quis propiùs, quam par esset, ad sacram aram accederet, et saccrdotem rem divinam facientem interpellaret. Alia etiam ministeria illi commissa erant: ut ex ritibus qui ad ejus consecrationem adhibentur, perspici potest. Nam Episcopus claves ex altari acceptas ei tradens, quem Ostiarium vult instituere: Sic age, inquit, quasi redditurus Deo rationem pro iis rebus, quæ his clavibus recluduntur.

Ostiarii dignitas.

XXXIII. Maguam autem in antiqua Ecclesia hujus Ordinis dignitatem fuisse ex eo intelligitur, quod his temporibus in Ecclesia servari animad-

^{(1) 1.} Pet. 2. 9.

Concilm Thident, Pars II. vertimus. Nom Thesaurarii officium, qui erat. idem sacrarii custos, quod ad Ostiarios (*) pertinebat, inter honestiores Ecclesize functiones etiam nunc habetur.

Lectoris ordo et officia.

XXXIV. Secundus ordinis gradus est Lectoris munus. Ad eum pertinet, in Ecclesia veteris (†) et novi testamenti libros clara voce et distinctè recitare, præsertim verò eos, qui inter nocturnam psalmodiam legi solent. Ejus quoque partes erant, prima religionis christianæ rudimenta fidelibus tradere. Episcopus itaque præsente, populo, in ejus ordinatione librum, quo descripta sunt, quæ ad hanc actionem attinent, illi tradens, inquit : Accipe, et esto verbi Dei relator, habiturus, si fideliter et utiliter impleveris officium tuum, partem cum iis qui verbum Dei benè ministrarunt ab initio.

Exorcistarum ordo.

XXXV. Tertius est ordo Exorcistarum, (††) quibus potestas data est nomen Domini invocandi in eos qui ab immundis spiritibus obsidentur. Quare Episcopus, cum eos instituit, librum in quo exorcismi continentur, eis porrigit, usus ea formula verborum : Accipe et commenda memoriæ, et habe potestatem imponendi manus super Energumenos, sive Baptizatos, sive Catechumenos.

^(*) De Ostiar. vide Trid. sess. 23. de reform. cap. 17. Conc. Tolet. cap. 6. et citatur dist. 23. Ostiar. Isid. lib. de Eccl. c. 14. et dist. 25. c. Perlectis, et apud Baron. de Eccl. c. 14. et dist. 25. c. Perlectis, et apun Daron. Annal. Eccl. an. 34. num. 287. et an. 44. num. 78. et num. 80. (†) Vide Cypr. Epist. 33. et Tertull. de præscript. cap. 61. et apud Baron. An. Eccl. anno 34. num. 287. et an. 54. 78. et 79. an. 153. num. 93. an. 456. num. 20. (††) De Exorcist. vide supra citat. auctores et apud Baron. Ann. Eccles. anno 34. num. 287. an. 44. num. 78. et num. 80. an. 237. num. 89. an. 56. num. 5. et num. 8. 9. 10. 11. 12.

Acolytorum ordo et munera.

XXXVI. Acolytorum (*) quartus est gradus, et ultimus eorum omnium, qui minores et non sacri appellantur. Eorum munus est ministros majores Subdiaconos et Diaconos in altaris ministerio affectari, eisque operam dare. Præterea lumina deferunt et asservant, cum Missæ sacrificium celebratur, præcipuè verò, cum Evangelium legitur : ex quo et ceroferarii alio nomine vocati sunt : cum itaque ordinantur, hic ritus ab Episcopo servari consuevit : Primum quidem, postquam eos officii sui diligenter admonuit, fumina corum singulis tradit in hunc modum: Accipe ceroferarium cum cereo, et scias te ad accendenda Ecclesia luminaria mancipari , in nomine Domini. Deindè item urceolos vacuos. quibus aqua et vinum in sacrificio ministratur : Accipe urceolos ad suggerendum vinum et aquam in Eucharistiam sanguinis Christi, in nomine Domini.

Subdiaconorum ordo, dignitas et munera.

XXXVII. A minoribus ordinibus, iisdemque non sacris, de quibus hactenus dictum est, ad majores et sacros legitimus aditus et ascensus patet. In eorum primo gradu Subdiaconus collocatur, cujus munus est, ut nomen ipsum declarat, Diacono ad altare inservire. Sacra enim lintea, vasa, panem et vinum, ad sacrificii usum necessaria, parare debet. Nuuc Epispopo et sacerdoti aquam præbet, cum manus in Missæ sacrificio abluunt. Epistolam etiam, quæ olim à Diacono in Missa recitabatur, Subdiaconus legit, ac tanquam testis ad sacrum assistit, prohibetque ne sacerdos sacra faciens à quopiam perturbari possit.

^(*) De Acolyt. vid. etiam Cypr. Epist. 55. et apad Baron. Annal. Eccl. az. 44. num. 59. et num. 80.

CONCILLI PRIDENT. PARS II. 371

Subdiaconi quomodò ordinentur.

XXXVIII. Hæc autem quæ ad Subdiaconi ministerium spectant, ex solemnibus cæremoniis, quæ in illius consecratione adhibentur, licet cognoscere.

Primò.

Primum enim Episcopus legem perpetuæ continentiæ huic ordini impositam esse admonet: edicitque neminem in Subdiaconorum ordinem cooptandum esse cui ultrò hanc legem accipere non sit propositum: deindè, post solemnem litaniarum precationem, quæ Subdiacon munera et functiones sint enumerat atque exponit.

Secundò.

His peraces, eorum singuli, qui ordinantur, ab Episcopo quidem calicem et sacram patenam accipiunt.

Tertiò.

Ab Archidiacono verò ut intelligatur Subdiaconum Diaconi officio subservire, urceolos, vino et aqua plenos, una cum lebete et linteolo, quo manus absterguntur, dicente Episcopo: Videte cujusmodi ministerium vobis traditur: ideò vos admoneo ut ità vos exhibeatis, ut Deo placese possitis.

Quartò, quintò et sextò.

Adduntur prætereà aliæ preces. Ad extremum, cùm Episcopus sacris vestibus Subdiaconum (*) ornavit, ad quorum singulas, propria verba et cæremoniæ adhibentur, tradit ei Epistolarum

^(*) De subdisconis præter auctores suprà citatos vide Cypr. Epist. 24. et Epist. 42. dist. 17. cap. Presbyteris. Canon. Apost. can. 25. Conc. Carthag. 4. can. 5. Arelat. 2. Can. 2. Aurel. 5. cap. 2. Eliber. can. 33. Leo 1. Epistol. 22. item. apud Baron. Annal. Eccl. an. 44. num. 79. ct 80. an. 153. num. 72. num. 97. an. 259. num. 21. an. 524. num. 128. an. 588. num. 48. an. 598. num. 6. an. 1057. num. 22.

librum, ac dicit: Accipe librum Epistolarum, et habe potestatem legendi eas in Ecclesià sanctà Dei tam pro vivis, quàm pro defunctis.

Diaconorum munera recensentur.

XXXIX. Secundum autem secrorum ordinum gradum Diaconus obtinet: cujus ministerium latius

patet, sanctiusque semper habitum est.

Ad eum enim pertinet Episcopum perpetuò sequi, concionantem custodire, eique et sacerdot: sacra facienti, vel alia sacramenta administranti, præstò esse, et in Missæ sacrificio Evangelium legere.

Olim verò Fidelium animos sæpiùs excitabat,

ut sacra attenderent.

Sanguinem etiam Domini ministrabat: in quibus Ecclesiis ea consuetudo erat, ut Fideles Eucharistiam sub utraque specie sumerent.

Diacono præterea ecclesiasticorum bonorum dispensatio commissa erat, ut unicuique necessaria

ad victum subministraret.

Ad Diaconum etiam attinet, tanquam Episcopi oculum, pervestigare, quinam in urbe piè et religiosè, quive secus vitam traducant: qui ad sacrificium et concionem statis temporibus conveniant, qui rursus uon conveniant: ut, cum omnibus Episcoporum certiorem fecerit, ille vel privatim unumquemque hortari, admonere, vel palam corrigere et objurgare possit, utì se magis profecturum esse intellexerit.

Catechumenorum etiam nomina recitare debet, et eos qui Ordinis Sacramento initiandi sunt.

ante Episcopum statuere.

Licet ei prætereà, si absit Episcopus et sacerdos, Evangelium explanare, non tamen è superiori loco, ut intelligatur hoc ejus proprium munus non esse.

Diaconi quanta diligentia seligendi?

XL. Quanta verò diligentia adhibenda sit, ne

CONCILII TRIDENT. PARS II. quis eo munere indignus ad hunc ordinis gradum

ascendat . Apostolus ostendit . cùm ad Timotheum (1) Diaconi mores, virtutem et integritatem exposuit.

Diaconorum ordinatio.

· XLI. Hoc idem satis etiam declarant ritus et solemnes cæremoniæ, quibus ab Episcopo consecratur. Pluribus enim et sanctioribus precibus ad Diaconi, quam ad Subdiaconi Ordinationem utitur Episcopus; et alia addit sacrarum vestium oruamenta. Prætereà manus ei imponit : quod quidem ab Apostolis factitatum esse legimus, (2) cum primos Diaconos (*) instituerunt. Denique Evangehorum librum ei tradit his verbis : Accipe potestatem legendi Evangelium in Ecclesià Dei tam pro vivis, quam pro defunctis, in nomine Domini.

Sacerdotum ordo.

XLII. Tertius omniumque sacrorum Ordinum summus gradus est sacerdotium: qui verò illo præditi sunt, eos veteres Patres duobus nominibus vocare solent.

Cur Presbyteri vocentur.

XLIII. Interdum enim Presbyteros appellant, quod græcè seniores significat, non solum propter ætatis maturitatem quæ huic Ordini maximè necessaria est : sed multò magis propter morum gravitatem, doctrinam et prudentiam : ut enim

⁽¹⁾ I. Tim. S. S. (2) Act. 6. 6. (*) De Diaconis præter citatos suprà : vide Glem. Rom. Constit. Apostol. lib. 2. c. 6. Cypr. de Lapsis, Amb. lib. 1. Offic. c. 41. Leo 1. serm. de S. Laurent. Clem. Rom. Epist. 1. ad Jacob. fratrem Domini. Hier. Epist. 48. et apud Baron. Am. Ecc. an. 33. num. 41. an. 34. num. 285. et 285. et 287. an. 45. num. 516. an. 44. num. 76. et 80. an. 57. num. 51. et num. 51. et num. 195. an. 58. num. 102. an. 112. num. 7. 8. et 9. an. 316. num. 48. an. 324. num. 125. an. 325. num. 152. an. 402. aum. 44. et 47. an. 508. num. 15. an. 741. num. 12.

scriptum est: (1) Senectus venerabilis est, non diuturna, neque anuorum numero computata, cani autem sunt sensus hominis, et ætas senectutis vita immaculata.

Cur Sacerdotes.

XLIV. Interdum verò Sacerdotes vocant, tum quia Deo consecrati sunt, tum quia ad eos pertinet sacramenta administrare, sacrasque res et divinas tractare.

Sacerdotium duplex.

Sed quoniam duplex sacerdotium in sacris litteris describitur, alterum interius, alterum externum: utrumque distinguendum est, ut, de quo hoc loco intelligatur, à pastoribus explicari possit.

Internum.

XLV. Quod igitur, ad interius sacerdotium attinet, omnes Fideles, postquam salutari aqua abluti sunt, sacerdotes dicuntur : præcipuè verò justi, qui spiritum Dei habent et divinæ gratiæ beneficio Jesu Christi summi sacerdotis viva membra effecti sunt : hi enim fide, quæ charitate inflammatur, in altari mentis suæ spirituales Deo hostias immolant : quo in genere bonæ omnes et honestæ actiones; quas ad Dei gloriam referunt, numerandæ sunt. Quarè in Apocalypsi ità legimus : (2) Christus lavit nos à peccatis nostris in sanguine suo, et fecit nos regnum et sacerdotes Deo, et Patri suo. In quam sententiam ab Apostolorum principe dictum est: (3) Ipsi tanquam lapides vivi superædificamini, domus spiritualis, sacerdotium sanctum, offerentes spirituales hostias, acceptabiles Deo per Jesum Christum. Et Apostolus nos hortatur, ut (4) exhibeamus corpora nostra hostiam viven-

⁽¹⁾ Sap. 4. 8. (2) Apoc. 1. 5. (3) 1. Petr. 2. 5. (4) Rom.

CONCILII TRIDENT. PARS II. 375
tem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium nostrum. David item multò antè dixe-

regui sanctam, Deo piacentem, ranonabile obsequium nostrum. David item multò antè dixerat: (1) Sacrificium Deo spiritus contribulatus: cor contritum et humiliatum, Deus, non despicies. Que omnia ad interius sacerdotium spectare facilè intelligitur.

Externum sacerdotium.

XLVI. Externum verò sacerdotium, nec omnium fidelium multitudini, (*) sed certis hominibus convenit, qui legitimà manuum impositione, solemnibusque sanctae Ecclesiae cæremoniis instituti, et Deo consecrati, ad aliquod proprium, sacrumque ministerium adscribuntur.

Duplex sacordotium ex veteri lege probatur.

XLVII. Hoc sacerdotii discrimen in veteri etiam lege observari potest: nam de interiori Davidem locutum esse, paulò antè demonstratum est. Externi verò, nemo ignorare potest, quam multa Dominus Moysi et Aaron præcepta dederit. Præterea, universam Leviticam tribum ministerio templi adscripsit, ac lege cavit ne quis ex alia tribu in eam functionem se inferre anderet: quare (2) Ozias rex leprà à Domino percussus, quòd sacerdotale munus usurpasset, arrogantiæ et sacrilegii sui gravissimas poenas dedit.

Hic agitur de exteriori sacerdotio.

XLVIII. Quia igitur eamdem sacerdotii distinctionem in lege evangelicà licet animadvertere, docendi erunt Fideles, nunc de sacerdotie externo agi quod certis hominibus attributum est. Hoc enim tantummodò ad Ordinis sacramentum pertinet.

⁽¹⁾ Ps. 50. 19. (*) Amb. lib. 4. de Sacram. cap. 1. Aug. lib. 10. de Civit. Dei. cap. 6. et 10. Leo, serm. 3. de annivers. Pontific. (a) 2. Par. 26. 18. 19.

Sacerdotis consecratio explicatur.

XLIX. Sacerdotis igitur munus est, Deo sacrificium facere, ecclesiastica sacramenta administrare, quemadmodum ex consecrationis ritibus perspicitur.

Primò.

Nam Episcopus cum aliquem sacerdotem instituit, primum quidem manus ei, una cum omnibus sacerdotibus qui adsuut, imponit.

Secundò.

Deindèstolam humeris aptans, eam ante pectus in crucis formam componit: quo quidem declaratur, sacerdotem virtute indui ex alto, qua possit crucem Christi Domini et jugum suave divinæ legis perferre, eamque non verbis solum, sed vitæ sanctissimè et honestissimè actæ exemplo tradere.

Tertiò.

Posteà manus sacro oleo inungit, tum verò calicem cum vino, et patenam cum hostià tradit, dicens: Accipe potestatem offerendi sacrificium Deo, Missasque celebrandi tam pro vivis, quam pro defunctis. Quibus cæremoniis et verbis interpres ac mediator Dei et hominum constituitur: quæ præcipua sacerdotis functio existimanda est.

Quartò.

Ad extremum verò manibus iterum ejus capiti impositis: (1) Accipe, inquit, Spiritum Sanctum: quorum remiseris peccata, remittuntur eis, et quorum retinueris, retenta sunt: eique cœlestem illam, quam Dominus discipulis suis dedit, peccata retinendi ac remittendi potestatem tribuit.

⁽I) Joan. 20. 23.

Concilii Trident. Pars II. 377

Quinque gradus in ordine sacerdotali.

L. Hæc verò sunt sacerdotalis ordinis propria et præcipua munera: qui tametsi unus est, varios tamen dignitatis et potestatis gradus habet.

Primus sacerdotum.

Primus est eorum, qui sacerdotes simpliciter vocantur, quorum functiones hactenus declarate sunt.

Secundus Episcoporum.

Secundus est Episcoporum, qui singulis Episcopatibus præpositi sunt; ut non solum cæteros Ecclesias ministros, sed Fidelem populum regant, et eorum saluti summa cum vigilantia et cura prospiciant. Quare in sacris litteris pastores ovium sæpè appellantur: quorum munus et officium Paulus descripsit, ut in Apostolorum actis legimus (1) in ea concione, quam ad Ephesios habnit. Itemque à Petro (2) Apostolorum principe divina quædam Episcopalis ministerii regula tradita est: ad quam si Episcopi actiones suas dirigere studeant, dubitandum non erit quin pastores boni et sint, et habeantur. Sed iidem Episcopi et Pontifices dicuntur, accepto ab Ethnicis nomine, qui principes sacerdotum Pontifices appellare consueverunt.

Tertius Archiepiscoporum.

Tertius gradus est Archiepiscoporum, qui pluribus Episcopis præsunt, qui Metropolitani etiem vocantur, quòd illerum urbium antistites sint, quæ tanquam matres babeentur illius provinciæ: quare superiorem quam Episcopi locum et ampliorem potestatem babent, tametsi ab Episcopis ordinatione nibil differant.

Quartus Patriarcharum.

In quarto gradu Patriarchæ collocantur : id

⁽¹⁾ Act. 20. 28. (2) 1. Pet. 5. 2.

est, primi supremique Patres. Olim in universă Ecclesia, præter summum Romanum Poutificem quatuor tantum Patriarchæ numerabantur: neque omnes tamen dignitate pares: nam Constantinopolitanus, etsi ad eum post omnes alios hic honos delatus sit, tamen ob imperii majestatem, altiorem locum obtinuit. Proximus est Alexandrinus, cujus Ecclesiam Marcus Evangelista jussu principis Apostolorum fundavit. Tertius Antiochenus, ubì Petrus sedem primò locavit. Extremum gradum habet Hierosolymitanus, quam Ecclesiam Jacobus, frater Domini, rexit.

Quintus summi Pontificis.

Præter hos omnes, catholica Ecclesia Romanum Pont. Max. quem in Ephesina Synodo Cyrillus Alexandrinus, Archiepiscopum, totius orbis terrarum Patrem et Patriarcham appellat, semper venerata est: cum enim in Petri Apostolorum principis cathedra sedeat, in qua usque ad vita finem sedisse constat, summum in co dignitatis gradum et jurisdictionis amplitudinem, non quidem ullis Syuodicis, aut aliis humanis constitutionibus, sed divinitus datam agnoscit: quamobrem omnium Fidelium, et Episcoporum, cæterorumque Antistitum, quocumque illi munere et potestate præditi sint, pater, ac moderator universali Ecclesiæ, ut Petri successor, Christique Domini verus et legitimus Vicarius, præsidet. De primatu summi Pontificis vide Anaclet. Epistol. 3. cap. 3. et cit. dist. 22. c. Sacrosancta. Gregor. lib. 7. Epist. 64 et 65. Nicol. Pap. Epist. ad Mediolanens. et citatur dist. 22. cap. Omnes. Vide item eadem dist. cap. Constantin. Conc. Chalced. in Epist. ad Leonem.

Quid docendum de Ordine.

LI. Ex his itaque postores docebunt, et que sint ecclesiasticorum Ordinum ac graduum præ-

CONCILII TRIDENT. PARS IL 379
cipua munera et functiones, et qui hujus sacramenti minister sit.

. . . .

Minister sacramenti Ordinis Episcopus.

LII. Constat enim ad Episcopum eam administrationem pertinere: quod etiam sanctarum litterarum auctoritate, certissimà traditione, omnium Patrum testimonio, Conciliorum decretis, sanctæ Ecclesiæ usu et consuetudine facilè erit comprobare. Quamvis autem nounullis abbatibus permissum sit, ut minores et non sacros ordines interdùm administrent; tamen hoc proprium Episcopi munus esse nemo dubitat, cui uni ex omnibus, prætereà nemini licet reliquis ordinibus, qui majores et sacri dicuntur, initiare. Nam Subdiaconos, Diaconos et Sacerdotes unus tantum Episcopus ordinat: Episcopi ex Apostolorum traditione, que perpetuò in Ecclesià custodita est, à tribus Episcopis consecrantur.

In assumendis ad sacerdotium maxima cautio adhibenda.

LIII. Sequitur nunc, ut explicetur, quinam ad hoc sacramentum, imprimisque ad sacerdotalem Ordinem apti sunt, et quæ in eis potissimum requirantur. Ex hoc enim difficile non erit statuere, quid in aliis Ordinibus dandis, pro cujusque officio et dignitate observare oporteat. Maximam autem in hoc sacramento cautionem adhibendam esse ità colligitur, quod cætera gratiam ad illorum sanctificationem et usum tribuunt, à quibus percipiuntur: at verò qui sacris initiantur, ob eam rem cœlestis gratiæ participes fiunt, ut eorum ministerio, Ecclesiæ atque adeò omnium hominum saluti consulatur.

Nota. Ex quo factum esse intelligimus, ut statis tantummodò diebus quibus etiam solemnia jejunia ex vetutissimo catholicæ Ecclesiæ more indicuntur, Ordinationes fiant : ut scilicet Fidelis populus ejusmodi sacrarum rerum ministros piis et sanctis precationibus à Deo impetret, qui ad tanti ministerii potestatem rectè, et cum Ecclesiæ utilitate gerendam aptiores esse videantur.

Creando in sacerdotem morum integritas necessaria est.

LIV. Primum itaque in eo qui secerdos creandus est, vitæ et morum integritas commendetur magnoperè oportet : non solum quia, si alicujus mortifieri peccati conscius se initiari curet, vel etiam patiatur, novo se et maximo scelere obstringit; sed etiam quia virtutis et innocentiæ lumen aliis præferre debet. Ea de re, quid Apostolus (1) Tito et (2) Timotheo præcipiat, pastoribus declarandum erit : et simul illud docendum, ea corporis vitia, quæ in veteri lege ex Domini præscriptione aliquem ab altaris ministerio excludebant, in evangelica lege ad animæ vitia præcipuè transferenda esse. Quare sanctam illam consuetudinem in Ecclesia servari animadvertimus, ut qui sacris initiandi sunt, priùs pœnitentiæ Sacramento conscientiam purgare diligenter studeant.

Scientia eidem quoque necessaria.

LV. Prætereà in sacerdote non solùm ea cognitio requirenda est, quæ ad sacramentorum usum et tractationem pertinet: sed etiam sacrarum litterarum scientià ità instructum esse oportet, ut populo christianæ fidei mysteria, et divinæ legis præcepta tradere, ad virtutem et pietatem incitare, à vitiis revocare Fideles possit. Sacerdotis enim duo sunt munera: quorum alterum est, ut sacramenta ritè conficiat et administret: alterum, ut populum fidei suæ commissum, iis rebus et institutis, quæ ad salutem necessaria

⁽¹⁾ Ad Titum. 1. (2) 1. Tim. 3.

sunt, erudiat. Malachias enim ità testatur: (1) Labia sacerdotis custodient scientiam, et legem requirent ex ore ejus: quia Angelus Domini exercituum est. Ut igitur in horum altero, si mediocri cognitione sit ornatus, præstare, quod debet, possit: alterum certè non vulgarem, sed exquisitam potiùs doctrinam desiderat: quamvis æquè ab omnibus sacerdotibus summa reconditarum rerum acientia non exigatur, sed quæ ad suscepti officii, et ministerii functionem unicuique satis esse possit.

Quod ordinandi non sint pueri, furiosi, amentes, ætatem non habentes.

LVI. Pueris autem, et furiosis, vel amentibus, quòd usu rationis carent, hoc Sacramentam daudum non est; quamvis, si iis quoqueadministaretur, Sacramenti characterem in eorum unimam imprimi certò credendum sit.

Qui verò ætatis annus in singulis Ordinibus sit exspectandus, ex sacri Tridentini Concilii decretis facile erit cognoscere.

Servi.

Excipiuntur etiam servi; neque enim divino cultui dedicari debet, qui non sui juris, sed in alterius potestate est.

Homicida,

Viri prætereà sanguinum, et homicidæ, quia ecclesiasticà lege repelluntur, atque irregulares sunt.

Spurii.

Spurii quoque et ii omnes, qui ex legitimis nuptiis non sunt procreati. Decet enim, ut qui sacris addicuntur, nihil in se habeaut, quo ab. aliss meritò contemni ac despici posse videantur.

⁽¹⁾ Malach. 2. 7.

Corpore desormes.

Ad extremum etiam admitti non debent, qui aliquo insigni corporis vitio deformes aut manci sunt: ea enim fœditas et debilitatio tum offensionem habet, tum verò sacramentorum administrationem impediat necesse est.

Sacramenti Ordinis effectus.

LVII. Sed jam his rebus expositis, superest, ut pastores doceant, qui sint hujus sacramenti effectus.

· Primus.

Constat verò, quamvis Ordinis sacramentum, ut anteà dictum est, maximè ad Ecclesiæ utilitatem et pulchritudinem spectet, tamen in ejus quoque animà, qui sacris initiatur, sanctificationis gratiam efficere: quà idoneus habilisque ad rectè munus suum fungendum sacramentaque administranda reddatur: quemadmodùm etiam baptismi gratià quilibet ad alia sacramenta percipienda aptus efficitur.

Secundus.

Aliam quoque gratiam hoc sacramento tribui perspicuum est, præcipuam videlicet potestatem, quæ ad sanctissimum Eucharistiæ sacramentum refertur, in sacerdote quidem plenam et perfectam, ut qui Domini nostri corpus et sanguinem unus potest conficere, in aliis verò inferiorum Ordinum ministris majorem, minoremve, quo quisque ministerio suo magis, minùsve ad altaris sacramenta accedit.

Character.

Atque hæc potestas etiam character spiritualis dicitur: quòd qui sacris imbuti sunt, interiori quàdam notà animæ impressa, ah aliis Fidelibus distinguantur, ac divino cultui mancipentur; ad quam Apostolus videtur spectasse, cum ad

CONCILII TRIDENT. PARS II. 383
Timotheum ait: (1) Noli negligere gratiam quæ
in te est, quæ data est tibi per prophetiam, cum
impositione manuum presbyterii. Et alibi: (2)
Admoneo te ut resuscites gratiam Dei, quæ est
in te, per impositionem manuum mearum. Hæc
de Ordinis sacramento satis dicta sint: potiora

Admoneo te ut resuscites gratiam Dei, quæ est in te, per impositionem manuum mearum. Hæc de Ordinis sacramento satis dicta sint: potiora enim tantum rerum capita pastoribus tradere professi sumus, ut illis ad Fidelem populum docendum, et in christiana pictate erudiendum argumenta suppeditarent.

तरण १<mark>५५% (हुम) सङ्गल्यम नवस्त</mark>्र हर्

DE MATRIMONII SACRAMENTO. CAPUT VIII.

Firtus continentiæ omnibus optanda.

I. Quoniam pastoribus beata et perfecta christiani populi vita proposita esse debet, iis quidem maxime optandum esset quod Apostolus se depere ad Corinthios scribebat his verbis : (3) Volo omnes homines esse sicut meipsum; nimirum, ut omnes continentiæ virtutem sectarentur: nihil enim beatius in hâc vita Fidelibus potest contingere, quam ut animus, nulla mundi cura distractus, sedataque et restincta omni carnis libidine, et in uno pietatis studio, et cœlestium rerum cogitatione conquiescat.

Matrimonii sanctitas accurate prædicanda.

II. Sed quoniam, ut idem Apostolus testatur: (4) unusquisque proprium donum habet ex Deo, alius quidem sic, alius verò sic; et matrimonium magnis et divinis bonis ornatum est: ità ut inter alia Catholicæ Ecclesiæ Sacramenta verè et propriè numeretur; ac (5) Dominus nuptiarum celebritatem præsentià suà honestàrit: satis apparet, ejus doctrinam tradendam esse: cum præsertim liceat animadver-

^{(1) 1.} Tim. 4. 14. (2) 2. Tim. 1. 6. (5) 1. Cor. 7. 7. (4) 1. Cor. 7. 7. (5) Joan. 2. 2.

tere, tum sanctum Paulum, tum Apostolorum principem, quæ non solum ad dignitatem, sed etiam ad officia matrimonii pertinebant, pluribus locis accurate scripta reliquisse. Divino enim spiritu afflati optime intelligebant, quanta et quam multa commoda ad christianam societatem pervenire possent, si Fideles matrimonii sanctitatem cognitam haberent, et inviolatam servarent: contra verò, eà ignorata, vel neglecta, plurimas maximasque calamitates et detrimenta in Ecclesiam importari.

Quid de matrimonio primò explicandum.

III. Primum itaque matrimonii natura et vis explicanda est: nam cum vitia sepè honesti similitudinem gerant, cavere oportet ne Fideles falsa matrimonii specie decepti, turpitudine et nefariis libidinibus animam commaculent: cujus rei declarande causa, à nominis significatione ordiendum est.

Varia nomina.

IV. Matrimonium ab eo dicitur, quòd femina idcircò maximè nubere debet, ut mater fiat: vel quia prolem concipere, parere, educare matris munus est.

Conjugium.

Conjugium quoque à conjungendo appellatur, quòd legitima mulier cum viro quasi uno jugo adstringatur.

Nuptiæ.

Prætereà nuptiæ, quia, ut inquit sanctus Ambrosius, pudoris gratià puellæ se obnuberent: quo etiam declarari videbatur, viris obedientes subjectasque esse oportere. De his nominibus vide August. lib. 19. contrà Faust. cap. 26. Ambr. lib. 1. de Abraham. cap. 9. in fine. item vide 30. q. 5. cap. femina. et 33. q. 5. cap. mulier. Isidor. lib. de Eccl. officiis cap. 19.

Matrimonii

Concilit Tribunt. Pars If. 385

Matrimonii definitio datur et explicatur.

V. Ità verò ex communi Theologorum sententià definitur: Matrimonium est virì et mulieris maritalis conjunctio inter legitimas personas, individuam vitæ consuetudinem retinens: cujus definitionis partes ut planius intelligantur, docendum est, quamvis hæc omnia in perfecto matrimonio insint, consensus videlicet interior, pactio extersa verbis expressa, obligatio et vinculum, quod ex ca pactione efficitur, et conjugum copulatio qua matrimonium consummatur.

Conjunctio.

Nihil horam tamen matrimonii vim et rationem proprie habere, nisi obligationem illam et nexum, qui conjunctionis vocabulo significatus est.

Maritalis.

Additur verò, maritalis, quoniam alia pactionum genera, quibus viri et mulieres obligantur, ut sibi mutuam operam præstent, vel pretii, vel alterius rei causa prorsus aliena sunt à matrimonii ratione.

Inter legitimas personas.

Sequitur deindè inter legitimas personas: quoniam qui à nuptiarum conjunctione legibus omninò exclusi sunt, ii matrimonium inire non possunt: neque si ineant, ratum est: exempli enim gratià, qui intrà quartum gradum propincui sunt, puerque ante decimum quartum annum, aut puella ante duodecimum, que estas legibus constituta est, ad matrimoniu justa foedera ineanda, apti esse non possunt.

Indissolubilis.

Quod verò extremo loco positum est, individuam vitæ consuetudinem retinens indissolubilis vinculi naturam declarat, quo vir et uxor colligantur. In quo præcipuè vis matrimonii sita sit.

VI. Ex iis igitur patet matrimonii naturam et rationem in vinculo illo consistere. Nam quòd aliæ clarissimorum virorum definitiones hoc videntur consensui tribuere: ut cùm dicunt conjugium esse consensum maris et fœminæ, hoc ità accipiendum est, consensum ipsum matrimonii causam effectricem esse: quod Patres in Coucilio Florentino (*) docuerunt: etenim obligatio et nexus oriri non potest, nisi ex consensu et pactione.

Consensus verbis temporis præsentis exprimendus.

VII. Sed illud maximè necessarium est, ut consensus verbis que præsens tempus significant, exprimatur: neque enim matrimonium est simplex donatio, sed mutua pactio: atque ità fit ut consensus alterius tantum ad matrimonium consensus alterius tantum ad matrimonium consensus est e mutuum esse oporteat: atque ad declarandum mutuum animi consensum verbis opus esse perspicuum est.

Consensus interior non est satis ad matrimonium.

VIII. Si enim ex interiori tantum consensu sinè aliquà externà significatione matrimonium constare posset, illud etiam sequi videretur, ut, cum duo, qui disjunctissimis et maximè diversis in locis essent, ad nuptias consentirent, antequam alter alteri voluntatem suam vel litteris, vel nuntiis declaràssent, veri et stabilis matrimonii lege conjungerentur: quod tamen à ratione, et sanctæ Ecclesiæ consuetudine et decretis alienum est.

Consensus verbis futuri temporis expressus non sufficit.

IX. Rectè autem dicitur oportere, ut consensus

^(*) In Epist. Eugen. 4. ad Armen.

CONCILLI TRIDENT. PARS II. verbis exprimatur, qua præsentis temporis significationera habeant : nam quæ futurum tempus indicant, matrimonium non conjungunt, sed spondent; deinde, quæ futura sunt, nondum esse perspicuum est : quæ vero non sunt, parum, vel nihil firmi, aut stabilis habere existimandum . est. Quare nondum connubii jus in eam mulierem quisquam habet, quam se in matrimonium ducturum esse pollicetur: neque statim ab eo impletum est quod se facturum promisit : tametsi fidem præstare debet : quòd si non faciat, violatæ fidei reus esse convincitur. At verò, qui matrimonii fœdere alteri jungitur, quamvis posteà poenitest, tamen, quod factum est, mutare, irritumve et infectum reddere non potest. Cum itaque conjugii obligatio nuda promissio non sit, sed ejusmodi abalienatio, qua reipsa vir mulieri, et vicissim mulier viro corporis sui potestatem tradit: idcircò necesse est verbis, quæ præsens tempus designant, matrimonium contralii: quorum verborum vis , postquam etiam enuntiata sunt, permanet, virumque et uxorem indissolubili vinculo constrictos tenet.

almadra da a Lancall Roll i Lambra et a colombi

Nutus vel signa loco verborum sufficere possunt.

X. Sed verborum loco tum nutus et signa, quæ intimum consensum apertè indicent, satis ad matrimonium esse possunt: tum ipsa etiam taciturnitas, cum puella propter verecundiam non respondet, sed pro ca parentes loquuntur. Ex iis igitur parochi fidelibus tradent matrimonii naturam et vim in vinculo et obligatione sitam esse: ac præter consensum, eo, quo dicitum est, modo expressum, ut verum matrimonium existat, concubitum necessarió non requiri: nam et (1) primos parentes ante peccatum, quo

⁽¹⁾ Gen. 2. 22.

tempore nulla inter eos carnis copula intercesserat, ut Patres testantur, vero matrimonio junctos fuisse plane constat. Quare à sanctis Patrihus dictum est matrimonium non concubitu, sed consensu existere: quod etiam à sancto Ambrosio, in libro de Virginibus repetitum legimus. De inst. virgin. cap. 6.

Duplex matrimonium, naturale et sacramentale.

XI. Jam verò, hisce explicatis, illud docendum erit matrimonium duplicem rationem habere. Nam vel ut naturalis conjunctio (conjugium enim non ab hominibus inventum, sed à natura) vel ut sacramentum, cujus vis naturalium rerum conditionem superat, considerandum est. Ac quoniam gratia naturam perficit (1) neque prius quod spirituale est, sed quod animale, deindè quod spirituale) rei ordo postulat ut de matrimonio, ut natura constat, et ad naturæ officium pertines, priùs agendum sit: tum verò, quæ illi, ut sacramentum est, conveniunt, explananda erunt.

Matrimonium naturale à Deo institutum.

XII. In primis itaque docendi sunt Fideles, matrimonium à Deo institutum esse: Scriptum est enim in Genesi: (2) Masculum et feminam creavit eos, benedixitque illis Deus, et ait: Crescite et multiplicamini: et; (3) Non est honum hominem esse solum: faciamus ei adjutorium simile sibi. Ac paulò post: (4) Adæ verò non inveniebatur adjutor similis ejus: immisit ergo Dominus Deus soporem in Adam: cùmque obdormisset, tulit unam de costis ejus: et replevit carnem pro eà, et ædificavit Dominus Deus costam quam tulerat de Adam in mulierem, et adduxit eam ad Adam; dixitque Adam: Hoc nunc os ex ossibus meis, et caro de carne mea,

^{· (1) 1.} Cor. 15. 46. (2) Gen. 1. 27. (5) Ibid. 2. 18. (4) Ibid. 2. 20. et seq.

Concilii Trident. Pars III. 38

hec vocabitur virago, quoniam de viro sumpta est: quamobrem relinquet homo patrem suum et matrem, et adhærebit uxori suæ, et erunt duo in carne una. Quæ ipso Domino auctore apud sanctum Matthæum (1) ostendunt matrimonium divinitus institutum esse.

Matrimonium statuit indissolubile.

XIII. Neque verò Deus matrimonium tantummodò instituit, verùm, ut sancta Tridentina Synodus declarat, (*) perpetuum etiam et indissolubilem nodum ei addidit; siquidem Salvator
ait: (2) Quod Deus conjunxit, homo non separet. Quamvis enim matrimonio, quatenùs naturæ est officium, conveniat, ut dissolvi non
possit: tamen id maximè fit quatenùs est Sacramentum? qua ex re etiam in omnibus, quæ naturæ lege ejus propria sunt, summam perfectiomem consequitur: tamen et prolis educandæ
studio, et aliis matrimonii bonis repugnat, ut
ejus vinculum dissolubile sit.

Matrimonii contrahendi non est omnibus posita lex.

XIV. Quòd verò à Domino dictum est: (3) Crescite et multiplicamini: id eò spectat, ut cujus rei causà matrimonium institutum erat, declaret, non ut singulis hominibus necessitatem imponat: nunc enim aucto jam humano genere, non solum ulla lex uxorem ducere aliquem non cegit, sed potius virginitas summoperè commendatur, et unicuique in sacris litteris suadetur, ut quæ matrimonii statu præstantior sit, majoremque in se perfectionem et sanctitatem contineat: Dominus enim Salvator noster ità docuit: (4) qui potest capere capiat; et Apostolus

⁽¹⁾ Matt. 19. 6. (*) Sess. 24. init. (3) Matth. 19. 6. (3) Gen. 1. 28. (4) Matth. 19. 12.

ait:(t) De virginibus præceptum Domini non habeo, consilium autem do, tanquàm misericordiam consecutus, ut sim fidelis.

Vir et mulier jungi cur debeant.

XV. Sed quibus de causis vir et mulier conjungi debeant explicandum est.

Prima causa.

Prima igitur est, hæc ipsa diversi sexûs naturæ instinctu expetita societas, mutui auxilii spe conciliata, ut alter alterius ope adjutus vitæ incommoda faciliùs ferre, et senectutis imbecillitatem sustentare queat.

Secunda causa.

Altera est procreationis appetitus, non tam quidem ob eam rem, ut bonorum et divitiarum heredes relinquantur, quam ut veræ fidei et religionis cultores educentur : quod quidem maximè sanctis illis Patriarchis, cum uxores ducerent, propositum fuisse, ex sacris litteris satis apparet; quare Angelus, cum Tobiam admoneret, quo pacto mali dæmonis vim posset repellere: (2) Ostendam, inquit, tibi qui sunt, quibus prævalere potest dæmonium, ii namque, qui conjugium ità suscipiunt, ut Deum à se et à sua mente excludant, et suæ libidini ità vacent, sicut equus et mulus, quibus non est intellectus, habet potestatem dæmonium super eos. Deinde subjicit: Accipies virginem cum timore Domini, amore filiorum magis, quam libidine ductus : ut in semine Abrahæ benedictionem in filiis consequaris.

Nota. Atque una etiam hæc causa fuit, cur Deus ab initio matrimonium instituerit, quare fit ut illorum sit scelus gravissimum, qui matrimonio juncti, medicamentis vel conceptum

^{(1) 1.} Cor. 7. 25. (2) Toh. 6. 16.

CONCILII TRIDENT. PARS II. 391 impediunt, vel partum abigunt, hæc enim homicidarum impia conspiratio existimanda est.

Tertia causa.

Tertia est, quæ post primi parentis lapsum ad alias causas accessit; cùm propter justitiæ, in qua homo conditus erat, amissionem, appetitus rectæ rationi repugnare cœpit, ut scilicet qui sibi imbecillitatis suæ conscius est, nec carnis pugnam vult ferre, matrimonii remedio ad vitanda libidinis peccata utatur, de quo ità Apostolus scribit: (1) Propter fornicationem unusquisque suam uxorem habeat, et unaquæque suum virum habeat. Ac paulò post, cùm docuisset interdum orationis causà à matrimonii debito abstinendum esse, subjecit: (2) et iterum revertimini in idipsum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam vestram.

Nota. Hæ igitur sunt causæ, quarum aliquam sibi proponere quisque debet, qui piè et religiosè, ut Sanctorum filios decet, nuptias velit

contrahere.

Aliæ causæ non damnandæ.

Quòd si ad eas causas aliæ etiam accedant, quibus homines inducti matrimonium ineant, atque in habendo uxoris delectu, hanc illi præponant, ut heredis relinquendi desiderium, divitiæ, forma, generis splendor, morum similitudo; hujusmodi sane rationes damnandæ non sunt, cùm matrimonii sanctitati non repugnent: neque enim in sacris litteris (3) Jacob Patriarcha reprehenditur, quod Rachelem, ejus pulchritudine illectus, Liæ prætulerit.

Matrimonium ut Sacramentum.

XVI. Hæc de matrimonio, ut naturalis conjunctio est, docenda erunt: ut autem Sacramen-

^{(1) 1.} Cor. 7, 2. (2) 1. Cor. 7. 5. (5) Gen. 29.

tum est, explicare oportebit ejus naturam multò præstantiorem esse, et omniuò ad altiorem finem referri.

Matrimonium ut sacramentum naturali longè præstat.

XVII. Quemadmodum enim matrimonium, ut naturalis conjunctio ad propagandum humanum genus ab initio institutum est: ità deindè ut populus ad veri Dei et Salvatoris nostri Christi cultum et religionem procrearetur atque educaretur, Sacramenti dignitas illi tributa est.

Christi et Ecclesiæ unio per matrimonium declarata.

XVIII. Cum enim Christus Dominus vellet arctissimæ illius necessitudinis quæ ei cum Ecclesia intercedit, suæque erga nos immensæ charitatis certnm aliquod signum dare, tanti mysterii divinitatem hac potissimum maris et feminæ sancticonjunctione declaravit: quod quidem aptissime factum esse intelligi ex eo potest: quòd ex omnibus humanis necessitatibus nulla inter se homines magis, quam matrimonii vinculum constringit; maximaque inten se vir et uxor charitate et benevolentia devincti sunt. Atque idcircò fit, ut frequenter Sacræ litteræ nuptiarum similitudine divinam hanc Christi et Ecclesiæ copulationem nobis ante oculos proponant.

Matrimonium sacramentum esse probatur.

XIX. Jam verò, matrimonium Sacramentum esse, Ecclesia, Apostoli auctoritate confirmata, certum et exploratum semper habuit; ità enim ad (1) Ephesios scribit: Viri debent diligere uxores suas ut corpora sua. Qui suam uxorem diligit seipsum diligit: nemo enim unquam carnem suam odio habuit, sed nutrit et fovet eam sicut

⁽¹⁾ Eph. 5. 23. et d.

CONCILII TRIDENT. PARS II. et Christus Ecclesiam, quia membra sumus corporis ejus, de carne ejus et de ossibus ejus. Propter hoc relinquet homo patrem et matrem suam, et adhærebit uxori suæ, et erunt duo in carne una. Sacramentum hoc magnum est : ego autem dico in Christo et in Ecclesia. Nam quod inquit : Sacramentum hoc magnum est; nemini dubium esse debet (*) ad matrimonium referendum esse : quòd scilicet viri et mulieris conjunctio, cujus Deus auctor est, sanctissimi illius vinculi quo Christus Dominus cum Ecclesia conjungitur, sacramentum, id est sacrum signum sit. Atque hanc esse eorum verborum propriam et veram sententiam, veteres sancti Patres, qui eum locum interpretati sunt, ostendunt, idemque sancta Tridentina Synodus (†) explicavit. Constat ergò, virum Christo (††) uxorem Ecclesiæ ab Apostolo comparari, (1) virum esse caput mulieris, ut est Christus Ecclesiæ, eaque ratione fieri, ut vir uxorem diligere, et vicissim uxor virum amare et colere debeat : Christus enim dilexit Ecclesiam, et pro ca semetipsum tradidit:

rursus verò, ut idem Apostolus docet, Ecclesia subjecta est Christo. Matrimonii sacramentum gratiam tribuit.

XX. Sed gratiam quoque hoc sacramento significari et tribui, in quo maximè ratio sacramenti inest, ea Synodi verba (**) declarant: Gratiam verò, quæ naturalem illum amorem perficeret, et indissolubilem unitatem confirmaret, conjumgesque sanctificare, ipse Christus, venerabilium sacramentorum institutor atque perfector sua nobis passione promeruit.

Gratice hujus Sacramenti effectus.

XXI. Quare docendum est, hujus sacramenti

^(*) Tertul. lib. de Monog. Aug. de fide et oper. cap. 7. lib. de nupt. et concup. c. 10. et 12. (†) Sess. 24. (††) Ambr. in Epist. ad Ephes. (1) Ephes. 5. 25. et d. (**) Sess. 24. in doctrin. de matrin.

gratià effici, ut vir et uxor mutuæ charitatis vinculo conjuncti, alter in alterius benevolentià conquiescat, alienosque et illicitos amores et concubitus non quærat; sed in omnibus sit (1) honorabile connubium, et torus immaculatus.

Matrimonii sacramentum quantùm aliis matrimoniis antecellat.

XXII. Sed quantum Matrimonii sacramentum iis matrimoniis præstet, quæ ante, vel post legem iniri solebant, ex eo licet cognoscere, quòd etsi gentes matrimonio divini aliquid inesse arbitrabantur, atque ob eam rem vagos concubitus à naturæ lege alienos esse, itemque stupra, adulteria et alia libidinis genera vindicanda esse judicabant; tamen eorum connubia nullam prorsus sacramenti vim habuerunt.

Matrimonium Judæorum etsi sanctum, non erat sacramentum.

XXIII. Apud Judæos verò religiosius omninò nuptiarum leges servari consueverant, neque dubitandum quin eorum matrimonia majori sanctitate prædita essent. Cum enim promissionem accepissent, fore aliquandò, (2) ut omnes gentes in semine Abrahæ, benedicerentur, magnæ apud eos pietatis officium meritò esse videbatur, filios procreare, electi populi sobolem, ex qua Christus Dominus Salvator noster, quod ad humanam naturam attinet, ortum habiturus esset, propagare; sed ille quoque conjunctiones verà sacramenti ratione caruerunt.

Matrimonium ante legem et sub lege erat imperfectum.

XXIV. Hùc accedit quòd sive naturæ post pecs catum, sive Mosis legem spectemus, facilè animadvertemus, matrimonium à primi ertûs sui

⁽¹⁾ Heb. 13. 4. (2) Gen. 22. 18.

CONCILII TRIDENT. PARS II. 395
decore et honestate decidisse: dum enim naturæ
lex vigebat, multos ex antiquis Patribus fuisse
comperimus, qui plures simul uxores ducerent.
Deinde verò in lege Mosis permissum erat, (1)
dato repudii libello, si causa fuisset divortium
cum uxore facere; quorum utrumque ab evangelicà lege sublatum matrimoniumque in pristinum statum restitutum est.

Pluralitas uxorum matrimonio contraria.

XXV. Nam quòd polygamia à matrimonii naturà aliena esset (etsi aliqui ex priscis Patribus accusandi non sunt, quòd non sinè Dei indulgentià plures uxores ducerent) Christus Dominus ostendit illis verbis: (2) Propter hoc dimittet homo patrem et matrem, et adhærebit uxori suæ, et erunt duo in carne una. Ac deindè subjungit: Itaque jam non sunt duo, sed una caro.

Matrimonium est duorum tantum conjunctio.

XXVI. Quibus verbis planum fecit, matrimonium ità à Deo institutum esse, ut duorum tantùm, non plurium, conjunctione definiretur. Quod etiam alibi apertissime docuit; inquit enim: (3) Quicumque dimiserit uxorem suam, et aliam duxerit, adulterium committi super eam; et si uxor dimiserit virum suum et alii nupserit, mœchatur. Nam si viro liceret plures uxores ducere, nulla omninò causa esse videretur, cur magis adulterii reus dicendus esset, quòd præter eam uxorem quam domi haberet, aliam duceret, quam quòd priore dimissa, cum alia conjungeretur.

Nota. Atque ob eam rem fieri intelligimus, ut si infidelis quispiam, gentis suæ more et consnetudine, plures uxores duxisset, cum ad veram religionem conversus fuerit, jubeat eum

⁽¹⁾ Deut. 24, 1. Matt. 19. 7. (2) Matth. 19. 9. (3) Ib. 19. 9.

Ecclesia cæteras omnes relinquere, ac priorem tantum justæ et legitimæ uxoris loco habere.

Nullo divortio vinculum matrimonii dissolvitur.

XXVII. Verum eodem Christi Domini testimonio facilè comprobatur nullo divortio vinculum matrimonii dissolvi posse: si enim post libellum repudii mulier à viri lege soluta esset, liceret ei sine ullo adulterii crimine alteri viro nubere. Atqui Dominus apertè denuntiat: Omnis (1) qui dimittit uxorem suam, et alteram ducit, mœchatur.

Sola mors solvit matrimonium.

XXVIII. Quare conjugii vinculum nullă re, nisi morte, disrumpi perspicuum est: quod quidem Apostolus etiam confirmat, cum inquit: (2) Mulier alligata est legi, quanto tempore vir ejus vivit: quod si dormierit vir ejus, liberata est a lege: cui vult, nubat, tantum in Domino. Et rursus: His, qui matrimonio juncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere; quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari. Eam verò optionem Apostolus mulieri, que justa de causa virum reliquisset, detulit: ut aut innupta maneat, aut viro suo reconcilietur.

Nota. Neque enim sancta Ecclesia viro et uxori permittit, ut sinè gravioribus causis alter ab al-

tero discedat.

Indissolubilitas undè tolerabilior.

XXIX. Ac ne fortè alicui videatur durior matrimonii lex, quòd nullà unquam ratione dissolvi possit, docendum est quæ sint cum ea utilitates conjunctæ.

Primò.

Primum enim homines in conjungendis matrimoniis virtutem potius et morum similitudi-

⁽¹⁾ Matth. 1.8. Luc. 16. 18. (2) 1. Cor. 7. 39.

CONCILII TRIDERT. PARS II. 397 a, quam divities et pulchritudinem spectana esse intelligant : qua quidem re communi istati maxime consuli nemo dubitare potest.

Secundo.

सुसुब्दर १७० - २० ०७ - **१५**,० , २०७७), १०

Pratereà, si divortio matrimonium dissolvear, vix unquam dissidendi cause hominibus, a eis ab antiquo pacis et pudicitie hoste quois objicerentur, deessent.

Tertio.

Nunc verò cum Fideles secum cogitant, quametiam conjugii convictu et consuetudine cant, se tamen matrimonii vinculo constrictos ieri, omnemque alterius uxoris ducendæ spem i præcisem esse : eà re fit, ut ad iracundiam dissidia tardiores esse consueverint.

Quartò.

Quòd si interdùm etiam divortium faciant et tiús conjugis desiderium ferre nou possint, ilè per amicos reconciliati ad ejus convictum feunt.

Quinto.

Sed hoc loco prætermittenda non erit pastonus, sancti Augustini (*) salutaris admonitio.
enim ut ostenderet Fidelibus, haud gravatè
iendum esse, ut cum uxoribus quas adulterii
usă dimisissent, si eas delicti pœniteret, in
stiam reducerentur: Cur, inquit, vir fidelis
n recipiet uxorem quam recipit Ecclesia? aut
r uxor viro adultero, sed ponitenti non igscat, cui etiam ignovit Christus? Nam quod
xiptura (1) stultum vocat qui tenet adulteram,
ea sentit, quæ cum deliquerit, pomitere,
à emptă turpitudine desistere recusat. Ex is
que perspicuum est Fidelium conjugia per-

^(*) Lib. de adulter. conjug. c. 6. et 9. (1) Prov. 18. sa.

vetur, viri et uxoris officia, quæ à si Paulo (1) et à Principe Apostolorum Petro descripta sunt, tradenda erunt. Vule Aug. l de adulter. conjug. cap. 21. et 22. et de bono jugio cap. 7. et de nupt. et concupisc. li cap. 10.

Primum viri ergà uxorem officium.

XXXI. Ergò viri munus est uxorem li liter et honorificè tractare, quâ in re memi oportet Evam ab Adamo sociam appellatam cùm inquit: (3) Mulier quam dedisti mi ciam. Cujus rei causă aliqui Patres factum docuerunt, ut ea non ex pedibus, sed ex l viri formaretur: que madmodum etiam ex condita non est, ut se viri dominam non est telligeret, sed viro potius subjectam.

Secundum.

Decet prætereà virum in alicujus honeste studio semper occupatum esse: tum ut ea peditet quæ ad familiam sustentandam n saria sunt: tum ne inerti otio languescat, è vitia ferè omnia fluxerunt.

Tertium.

Deindè verò familiam rectè constituere, nium mores corrigere, singulos in officio tinere.

Primum uxoris officium.

XXXII. Rursus autem uxoris partes sunt Apostolorum princeps enumerat, cum inqui Mulieres subditæ sint viris suis : ut et s non credunt verbo, per mulierum convernem sinè verbo lucrifiant : considerantes i more castam conversationem vestram, qu

⁽¹⁾ Ephes. 5. 22. et seq. Coloss. 3. 18. 19. 1. Time 14. (a) 1. Petr. 3. 1. et seq. (3) Gen. 5. 12. (4) 1. Pet. et seq.

CONCILII TRIDENT. PARS II. 401
non sit extrinsecus capillatura, aut circumdatio
auri, aut indumenti vestimentorum cultus: sed
qui absconditus est cordis homo, in incorruptibilitate quieti, et modesti spiritus, qui est in conspectu Dei locuples; sic enim aliquandò et sanctæ
mulieres, sperantes in Deo, ornabant se, subjectæ
propriis viris, sicut Sara obediebat Abrahæ, dominum eum vocans.

Secundum.

Earum quoque præcipuum studium sit, filios in religionis cultu educare, domesticas res diligenter curare.

Tertium.

Domi verò libenter se contineant, nisi necessitas exire cogat: idque sinè viri permissu facere nunquàm audeant.

Quartum.

Deinde in quo maxime maritalis conjunctio sita est, meminerint semper secundum Deum magis quam virum, neminem diligendum, eève pluris faciendum esse neminem, cui etiam omnibus in rebus quæ christianæ pietati non adversantur, morem gerere, et obtemperare summà cum alacritate animi oporteat.

Cæremoniæ matrimonii.

XXXIII. Harum rerum explicationi consequens erit ut pastores ritus etiam doceant, qui in matrimonio contrahendo servari debeut, de quibus non est exspectandum, ut hoc lo o præcepta tradautar, cum à sanctà Tridentina Synodo, qua hâc in re maximè observanda sint, coprosè et accuratè constituta fuerint: neque illud decretum à pastoribus ignorari possit; satis initur est eos admonere, ut que ad hanc partem attinet, è sacri Consilii doctrina cognoscere studeant, enque Fidelibus diligenter exponent. Sess. 24. decret. de reform. matrim.

à Deo impetranda sunt alterum est, quod Fideles docere oportet, Deum orandi et obsecrandi causa matrimonii officio interdum abstineant. imprimisque id sibi observandum sciant, tribus saltem diebus, antequam sacram Eucharistiam percipiant, sæpiùs verò cum solemnia quadragesimæ jejunia celebrantur, quemadmodům patres nostri rectè et sanctè præceperunt. Ità enim fiet ut ipsa matrimonii bona majori in dies divinæ gratiæ cumulo augeri sentiant, et pietatis studia sectantes, non modò hanc vitam tranquillè et placide traducant : sed æternæ etiam Dei benignitate consequendæ vera et stabili spe, (1) quæ non confundit nitantur. Vide 33. q. 4. per totam. et de consecr. dist. 2. cap. omnis home. Hieronym. in apolog. pro libris contrà Jovian. post medium. et in cap. 12. Zach. super illud. In die planctus magnus erit fructus tori immaculati.

⁽¹⁾ Rom. 5. 5.

CATECHISMI CONCILII TRIDENTINI

PARS TERTIA.

De Dei Præceptis in decalogo contentis.

į

CAPUT I.

Decalogus legum omnium summa.

L DECALOGUM, legum omnium summam et epitomen esse sanctus Augustinus (*) litteris commendavit. Cûm multa locutus sit Dominus, duæ tamen tantúm tabulæ dantur Moysi lapideæ, quæ dicuntur tabulæ testimonii futuri in arcar nimirum cæters omnia quæ præcepit Deus, ex illis decam præceptis, quæ dvabus tabulis conscripts sunt, pendere intelliguntur, si diligenter quærantur et rectè intelliguntur. Quomodò læc ipsa rursus decem præcepta ex duobus illis, (1) dilectionis scilicet Dei et proximi, in quibus tota lex pendet et Prophetæ.

Decalogum pastores disertè teneant et explicent.

II. Itaque cum sit totius legis summa, pastores oportet in ejus contemplatione die noctuque versari, non ut vitam suam modò ad hanc normam compouent, sed etiam, ut populum sibi creditum in lege Domini erudiant.

Nam (2) labia sacerdotis custodiant scientiam, et legem requirent ex ore ejus: quia Angelus Domini exercituum est: quod ad pastores novæ legis maximè pertinet, qui Deo propiores, (3) à claritate in claritatem transformari debent, tanquàm

^(*) Queest. 140. super. Exod. (1) Matt. 23. 40. (2) Mal. 2-7. (3) 2. Cor. 3. 18.

à Domini spiritu : et cum eos (1) lucis non nuncupavit Christus Dominus, proprie sur lorum partes, ut sint lumen eorum qui in bris sunt, (2) eruditores insipientium, ma infantium; et, (3) si quis præoccupatus fuer aliquo delicto, ipsi, qui spirituales sunt, h modi instruant.

Decalogi notitia Confessoribus pernecessar

sustinent, ac pro genere et modo peccatorum tentiam ferunt. Quarè nisi suam sibi inscit nisi aliis etiam esse fraudi velint, in eo sit cesse est quam vigilantissimi et in divin præceptorum interpretatione exercitatissimi, hanc divinam regulam de quacumque et ac et officii prætermissione judicium facere pos et ut est apud Apostolum, (4) sanam doctr tradant, id est, quæ nullum contineat erro et animorum morbis, quæ sunt peccata, mutur: ut sit (5) populus Deo acceptus, sectate norum operum.

Quarè decalogus tam religiosè sit observan

IV. Jam verò, in hujuscemodi tractation ea pastor sibi et aliis proponat, quibus legi p dum esse persuadeat. Inter cætera autem, animos hominum ad hujus legis jussa serv posunt impellere, illud maximam vim ha Deum esse hujus legis auctorem. Quamvis (6) per Angelos data esse dicatur, nemo t dubitare potest ipsum Deum esse legis auctorem.

Legis naturæ auctor est Deus.

V. Nemo enim est quin sibi à Deo legem in animo insitam esse sentiat, qua bonum à malo, honestum à turpi, justum ab injusto possit secernere: cujus vis et ratio legis cum ab ea, quæ scripta est, diversa non sit: quis est qui ut intimæ, sic scriptæ legis auctorem. Deum negare andeat?

Cur scriptam legem dederit Deus.

VI. Hanc igitur divinam lucem penè jam pravis moribus et diuturnà perversitate obscuratam, cùm Deus Mosi legem dedit, eam potiùs illustriorem reddidisse, quam novam tulisse, docendum est: ne fortè, cum populus audit legi Mosis derogatum esse, putet his legibus se non teneri.

Decalogi legibus cur parendum.

VII. Certissimum enim est, non propterea his præceptis parendum esse, quòd per Mosem data sunt, sed quòd omnium animis ingenita, et per Christum Dominum explicata sunt et confirmata.

Obedientia legi Dei ut suadenda.

VIII. juvabit tamen plurimum, et ad persuadendum magnum habebit momentum illa cogitatio, Deum esse, qui legem tulit; de cujus sapientum et æquitate dubitare non possumus, nec ejus infinitam vim atque potentiam effugere. Quarè cum per Prophetas Deus juberet servari legem, dicebat se Dominum Deum esse; et in ipso Decalogi exordio: (1) Ego sum Dominus Deus tuus; et alibi: (2) Si Dominus ego sum, ubi est timor meus?

Pro datá lege Deo gratiæ sunt habendæ.

IX. Non solum autem excitabit Fidelium animos ad servanda Dei præcepta, sed ad gratiarum etiam actionem, quòd suam Deus, quæ salutem

⁽r) Exod. so. 1. (s) Malach. 1. 6.

nostram contineret, voluntatem explicarit. Quare non uno loco Scriptura maximum hoc beneficium declarans, populum commonefacit, ut suam dignitatem ac Domini beneficentiam cognoscat, veluti in Deuteromomio: (1) Hæc est, inquit, vestra sapientia et intellectus coram populis, ut audientes universa præcepta hæc, dicant: En populus sapiens et intelligens, gens magna; et rursus in Psalmo: (2) Non fecti to iter omni nationi, et judicia sua non manifestavit eis.

Quantá cum majestate lex data sit.

X. Verùm si parochus rationem prætereà latæ legis ex Scripturæ auctoritate demonstrarit, facilè intelligent Fideles quam piè ac suppliciter acceptam Dei legem colere oporteat: triduo enim antequam ferretur lex, Dei jussu dictum est omnibus, (3) ut vestimenta lavarent, uxores non intingerent, quò sanctiores ac paratiores essent ad accipiendam legem: ut ad diem tertiam adessent. Deinde, cum ad montem essent adducti, undè Dominus illis per Mosem leges erat laturus, uni Mosi dictum est ut in montem escenderet: quò Deus maximà cum majestate venit et locum tonitruis, fulgoribus, igne densisque nebulis circumfudit, ac loqui cum Mose cæpit eique leges dedit.

Terribili hoc modo, cur lex data.

XI. Quod divina sapientia nullam aliam ob causam factum voluit, nisi nos ut moneret casto humilique animo legem Domini accipiendam esse, quòd si præcepta negligeremus, paratas nobis à divinà justità pœnas imminere.

Facilem esse legem ostendendum.

XII. Quin etiam legis jussa difficultatem non habere ostendat parochus, quod vel una hac

⁽¹⁾ Deut. 4. 6. (2) Psal. 147. 20. (3) Exod. 19., 10.

CONCILII TRIDENT. PARS III. ratione ex sancto Augustino (*) docere poterit. cum dicit : Qui, queso, dicitur impossibile esse homini, amare: amare, inquam, Creatorem beneficum, patrem amantissimum, deiude etiam et carnem suam in fratribus suis? at verò (1) qui diligit, legem implevit. Quarè Joannes Apostolus, (2) pracepta Dei gravia non esse apertè testatur; nihil enim justius, nihil cum majori dignitate, nihil majori cum fructu ab homine, teste B. Bernardo, (†) exigi potuisset. Quamobrem summam Dei benignitate m admiratus est Augustinus. (**) sic ipsum Deum affatus: Quid est homo, quòd amari tu ab eo vis? et si non faciat, ingentes minaris pœnas? an non satis magna hæc est, si non diligam te?

Excusatio ab infirmitate naturæ nulla est.

XIII. Quòd si quis eam afferat excusationem impediri se quominus Deum amet, infirmitate natura: docendum est Deum qui amorem requisivit, (3) amoris vim inserere cordibus per Spiritum Sanctum suum: hic autem (4) Spiritus bonus petentibus à Patre cœlesti datur: ut meritò sanctus Augustinus (††) precatus sit: Da quod jubes et jube quod vis.

Auxilium Dei præstò nobis est.

XIV. Quia igitur Dei auxilium præstò nobis est, maximè post Christi Domini mortem per quam princeps hujus mundi ejectus est foras, non est quòd quisquam rei difficultate deterreatur; nihil enim est amanti difficile. Aug. in Psal. 111. Bern. serm. de Dom. in ramis palm. item in serm. de Magdal.

Legi obedire necessariò tenemur omnes.

XV. Prætereå, ad eamdem rem persuadendam

^(*) August. serm. 47. de tampore. (1) Rom. 15. 8. (2) 1. Joan. 5. 3. (†) Lib. de diligende Dec, 1. 1. (**) Confess. c. 5. (3) Rom. 5. 5. (4) Luc. 11. 15. (††) Lib. 10. Confess. c. 29. 51. et 57. item de bome persever. c. 20.

piis et justis actionibus meremur diving misericordige adjumente.

. DE PRIMO PRÆCEPTO DECALOGL

CAPUT II.

(1) RGO SUM DOMINUS DEUS TUUS, QUI EDUXI TE DE TERRA ÆGYPTI, DE DOMO SERVITUIS.
NON HABEBIS DEOS ALIENOS CORAM ME, NUN FACIES
TIBI SCULPTILE, etc.

Verba legis et populi Israel historia explicanda.

I. Quamvis hæc lex Judæis in monte à Domino data fuerit, tamen quoniam natura omnium (2) mentibus, multò antè impressa et consiguata erat, atque ob eam rem Deus aniversos homines illi perpetuò parere voluit, plurimum proderit verba illa, quibus, Moyse ministro, atque interprete, Hebræis pro:nulgata est et populi Israelitich historiam, quæ mysteriorum est plena, diligenter explicare.

Historia populi Israel breviter recitatur.

II. Principiò narrabit ex omnibus nationibus, que sub colo erant, unam Deum delegisse, que ortum habuit ah Abrabam quem peregrinum esse voluit in terrà Chanaan: cujus pessessiònem cùm ei pollicitus esset, tamen et ille, et posteri ejus ampliùs quadringentos annos vagi fuerunt, antequam promissam terram incolerent: in qua quidem peregrinatione nunquam eorum curam dimisit: (3) transibant quidem illi de gente in gentem et de regno ad populum alterum: sed nullam unquam illis injuriam fieri passus est: immò verò in reges animadvertit. Priusquam au momi em mi Ægyptum descenderent, virum præmisit, cujus prudeutià et illi et Ægyptii fame liberarentur. In Ægypto verò eà illos beniguitate com-

⁽¹⁾ Exed. 20. 2. (2) Rom. t. 19. 20. (5) Psal. 104. 11.

plexus est, ut repugnante et incumbente ad illorum perniciem Pharaone, mirum in modum augerentur, et cum valde affligerentur, ac tanquam servi durissimè tractarentur, ducem Mosem excitavit, qui cos in manu potenti educeret. Hujus pracipue liberationis in initio legis meminit Dominus his verbis : Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti, de domo servitutis.

Cur exiguam Abrahæ familiam elegit Dous.

IIL Ex his verò illud maxime parocho animadvertendum est, unam (1) ex universis nationibus 1 Deo delectam esse, quam populum vocaret suum et cui se cognoscendum et colendum præberet : non quòd cæteras justitià, aut numero vinceret, quemadmodum Hebræos monet Deus : sed quòd ipsi Deo sic placuit : potiùs ut gentem exiguam et inopem augeret et locupletaret, quò ejus potentia et bonitas notior apud omnes esset, et illustrior.

Nota. Cum igitur ea esset illorum hominum conditio, iis (2) conglutinatus est et hos amavit : ità ut cum esset Dominus cochi et terræ, non confunderetur vocari Deus eorum, quo cæteras gentes ad amulationem provocaret; ut perspecta Israelitarum felicitate . omnes homines ad veri Dei cultum sese conferrent : quemadmodum etiam Paulus testatur se gentium felicitate proposità et verà Dei cognitione, quà eas instrumerat, (3) ad amulationem carnem suam provocare.

Cur populus Israel tamdiu passus est.

IV. Deinde Fideles docebit Deum Hebræos patres diù peregrinari pa sum esse; posteros etiam durissima servitute premi, divexarique permisisse, ob cam rem, uti doceremur, amicos Dei fieri, non nisi mundi inimicos, ac peregrinos in terris: itaque in Dei familiaritatem faciliùs recipi, si nihil

⁽¹⁾ Deut. 7. 6. (2) Ibid. 10. 15. (3) Rom. 11. 14.

omninò nobis sit commune cum mundo: tum verò, ut ad Dei cultum translati intelligeremus, quantò feliciores demùm sint ii, qui Deo, quàm qui mundo serviunt; cujus rei nos Scriptura commonet; inquit enim: (1) Verumtamen servient ei, ut sciant distantiam servitutis meæ et servitutis regni terrarum.

Cur tamdiu Deus promissa non præstitit.

V. Prætereà, explicabit, post ampliùs quadringentis annis Deum promissa præstitisse, ut ille populus fide ac spe aleretur. Alumnos enim suos Deus à se perpetuò pendere vult, atque in ejus bonitate omnem spem suam collocare, ut in primi præcepti explanatione dicetur.

Cur tali loco et tempore lex data sit.

VI. Postremo, locum, ac tempus notabit, quihus hanc legem populus Israel à Deo accepit,
nempe postquam eductus ex Ægypto in desertum
venit, ut beneficii recentis memorià allectus et
loci asperitate, in quo versabatur, deterritus, ad
accipiendam legem aptior redderetur: homines
enim is maximè devinciuntur, quorum beneficentiam experti sunt, atque ad Dei præsidium
confugiunt, cum se omni spe humana destitutos
esse agnoscunt.

Nota. Ex quo licet intelligere Fideles ad complectendam cœlestem doctrinam eò propensiores esse, quò se magis à mundi illecebris et carnis voluptatibus abstraxerint, sicut per Prophetam scriptum est. (2) Quem docebit scientiam et quem intelligere faciet auditum? ablactatos à lacte, avul-

sos ab uberibus.

Exordium divinæ legis.

VII. Enitatur itaque parochus et quantum potest efficiat, ut Fidelis populus hæc verba semper

⁽t) 2. Par. 12. 8. (2) Isa. 28. 9.

CONCILIE TRIDENT. PARS III.

in animo habeat: Ego sum Dominus Deus tuus, ex quibus intelligent legislatorem se Creatorem habere, à quo et conditi sunt, et conservantur, jureque illud usurpent: (1) Ipse est Dominus Deus noster, et nos populus pascuæ ejus, et oves manus ejus. Quorum verborum vehemens et frequens admonitie eam vim habebit, ut ad legem coleudam Fideles promptiores reddantur, et à peccatis abstineant. Quod autem sequitur.

Singularis motivum amoris.

VIII. Qui eduxi te de terrá Ægypti, de domo servitutis. Etsi Judæis tantum videtur convenire Ægyptiorum dominatu liberatis : tamen si interiorem salutis universa rationem spectemus. multò magis ad christianos homines pertinet : qui non ex Ægyptiaca servitute, sed è peccati regione et (2) potestate tenebrarum à Deo erepti, atque in regnum Filii dilectionis suæ translati sunt. Cujus beneficii magnitudinem intuens Jeremias prædixit illud: (3) Ecce dies veniunt, dicit Dominus et non dicetur ultrà : Vivit Dominus. qui eduxit filios Israel de terrà Ægypti; sed vivit Dominus, qui eduxit filios Israel de terra Aquilonis, et de universis terris, ad quas ejeci eos, et reducam eos in terram suam quam dedi patribus eorum : ecce ego mittam piscatores multos, dicit Dominus, et piscabuntur eos : et quæ sequuntur. Pater enim indulgentissimus per Filium suum (4) filios qui erant dispersi, congregavit in unum, ut jam (5) non ut servi, peccato, sed justitize, (6) serviamus illi in sanctitate et justitià coram ipso omnibus diebus nostris.

Tentationibus ut resistendum est.

IX. Quarè Fideles omnibus tentationibus tanquam clypeum opponent illud Apostoli: (7) Qui

⁽¹⁾ Ps. 94. 7. (2) Col. 1. 15. (5) Jer. 16. 14. (4) Joan. 11. 52. (5) Rom. 6. 18. (6) Luc. 1. 74. 75. (7) Rom. 6. 2.

mortui sumus peccato, quomodò adhuc vivemus in ilio? jam non sumus nostri, sed ejus, qui pro nobis mortuus est, et resurrexit. Ipse est Dominus Deus noster, qui nos suo sanguine sibi acquisivit: quomodò peccare poterimus in Dominum Deum nostrum, ipsumque iterum cruci affigere? Ut igitur verè liberi et a quidem libertate, (1) qua nos Christus liberavit, sicut exhibueramus membra nostra servire injustitiæ, ita exhibuenus servire justitiæ in sanctificationem.

(2) Non habebis Deos alienos coram me.

Decalogi partitio.

X. Priorem in Decalogo locum obtinere que ad Deum pertinent, posteriorem verò que ad proximum, docebit parochus; quia eorum que proximo presslamus causa Deus est: tum enim ex Dei præcepto proximum diligimus, cum propter Deum diligimus, ea verò sunt in priori tabulà descripta.

Hic duo sunt præcepta.

XI. Secundo loco in verbis iis quæ proposita sunt duplex contineri præceptum ostendet: quorum alterum jubendi, alterum prohibendi vim habet. Nam quod dicitur: Non habebis Deos alienos coram me, eam habet sententiam conjunctam, me verum Deum coles, alienis Diis cultum non adhibebis.

Prius præceptum quid contineat.

XII. In priori autem continetur præceptum fidei, spei et charitatis: nam cùm Deum dicimus immobilem, incommutabilem, perpetuò eumdem manentem, fidelem, rectè sine ullà iniquitate confitemur: ex quo ejus oraculis assentientes omnem ipsi fidem et auctoritatem tribuamus necesse est, qui verò omnipotentiam, clementiam et ad

⁽¹⁾ Galat. 4. 31. 1. Rom. f. 19. (2) Exod. 20. 3.

piner:

bene faciendum facilitatem ac propensionem illius considerat, poteritne spes omnes suas non in illo collocare? At si bonitatis ac difectionis ipsius effusas in nos divities contempletur: illumne poterit non amare? Hinc est illud procemium, hinc illa couclusio, qua m præcipiendo mendandoque in Scriptura utitur Deus: Ego Dominus.

Posterius quid præcipit, et cur additur.

XIII. Altera autem præcepti pars illa est: Non habebis Deos alienos coram me: quà loqueudi formulà legislator usus est, non quòd satis explicata non-esset hæc sententia affirmatione præcepti in hunc modum: Me unum Deum coles: si enim Deus est, unus est, sed propter cæcitatem plurimorum, qui olim Deum verum se colere profitebantur, multitud nem tamen deorum venerabantur: cujusmodi inter Hebræos ipsos permulti fuerunt qui, ut Elias eis objiciebat, (1) in duas partes claudicabant: quod et Sanaritæ fecerunt, (2) qui Deum Israelis et Deos gentium colebant.

Primum decalogi præceptum cæteris antecellit.

XIV. His explicatis, addendum erit, hoc esse præceptum omnium primum et maximum, non ordine tautum ipso, sed ratione, digurtate et præstantia. Debet enim obtinere Deus apud nos infinitis partibus majorem, quam Domini, quam regis charitatem et auctoritatem. Ipse nos creavit, idem gubernat, ab eo in utero matris nutriti, atque indè in hanc lucem educti sumus, ipse nobis ad vitam victumque res suppeditat necessarias.

Præcipua peccata contrà primum præceptum.

XV. Peccant autem in hoc præceptum, qui fidem, spem et charitatem non habeut, quorum peccatum latissime patet. Sunt enim in hoc numero, qui in hæresim labuntur; qui non credunt

^{(1) 3.} Reg. 18. 21. (2) 4. Reg. 17. 33.

ea, quæ sancta mater Ecclesia credenda propenit; qui somniis, auguriis, cæterisque vanissimis rebus fidem habent; qui de suâ salute spem abjiciunt, nec divinæ bonitati confidunt; qui divitiis tantum, qui corporis valetudine ac viribus nituntur, quæ fusius ab iis explicata sunt, qui de vitiis et peccatis conscripserunt. De variis illis peccatis vide dist. 24. quæst. 2. multis in capitibus. August. in lib. de divinat. dæmon. cap. 5. et citatur 26. quæst. 4. cap. secundum. Origen. hom. 5. in Josue et habet. 26 q. 2. cap. sed et illud. Aug. lib. 2. de doct. Christian. cap. 19. et 20. et citatur eodem cap. Illud quod est Concil. Carthag. 4. cap. 89. Vide plura 26. q. 2. 3. et 5.

DE CULTU ET INVOCATIONE SANCTORUM.

Cultus Sanctorum huic præcepto non repugnat.

XVI. YERUM illud etiam in hujus præcepti explicatione accuratè docendum est venerationem et invocationem Sanctorum, Angelorum ac beatarum animarum, quæ cælesti gloria perfruuntur, aut etiam corporum ipsorum, sanctorumque cinerum cultum quem semper catholica Ecclesia adhibuit, (*) huic legi non repugnare. Quis enim adeò demens est, qui, edicente rege, ne se pro rege quisquam gerat, aut regio cultu, atque honore affici patiatur, continuò putet nolle regem suis ut magistratibus honos deferatur? Etsi enim Angelos Christiani adorare dicuntur, exemplo Sanctorum veteris testamenti, non eam tamen illis venerationem adhibent quam Deo tribuunt.

^(*) Vide Trid. sess. 17. de sac. Missæ c. 5. et sess. 25. sub. princip. cap. de invocat. Sanctorum, item vide Syn. 6. act. 6. in fine. Item Aug. lib. 8. de civ. Dei c. 27. et l. 10. c. 1. et lib. 21. contra Faust. c. 21. Basil. hom. 20. in 40. Mar. et 26. de Mar. Maman. item Nasians. orat. in laud. S. Cyprian.

CONCILII TRIDERT. PARSIIL 419

Angeli cur coli aliquandò noluerint.

XVII. Quòd si legimus interdùm (1) Angelos :usasse ne se homines venerarentur; eð fecisse ælligendum est quòd sibi cum honorem haberi lebant, qui soli Deo deberetur. Spiritus enim metus, qui ait: (2) Soli Deo honor et gloria, em præcepit, ut (3) honore parentes et seniores iceremus. Sancti prætereà viri, qui Deum unum lebant. Reges tamen, ut est in divinis litteris, orabant, id est, supplices venerabantur.

Colendi sunt Angeli et cur.

XVIII. Quòd si (4) reges, per quos Deus munm gubernat, tanto honore afficientur; Angeis spiritibus, quos Deus ministros suos esse vot et quorum opera non modò ad Ecclesia sua, l etiam ad reliquarum rerum gubernationem tur, quorumque ope maximis tum anima, n corporis periculis quotidiè liberamur, etiamsi nobis in conspectum non dent, tantò majorem norem non habelimus, quantò beatæ illæ mendignitate regibus ipsis antecellunt? Adde chaatem qua nos diligunt qua ducti pro iis (5) ovinciis quibus præsunt, ut ex Scriptura facile telligitur, preces fundunt : quod etiam præstare quorum sunt ipsi custodes, ne dubitandum idem est : nostras enim (6) preces Deo offerunt lacrymas. Onamobrem in Evangelio docuit Donus (7) pusillos scandalizandos non esse, quòd geli corum in cœlis semper vident faciem Paqui in coclis est.

Invocandi sunt Angeli.

XIX. Invocandi itaque sunt, quòd et perpetuò um intuentur, et petrocinium salutis nostre

¹⁾ Apoc. 19. 10. Apoc. 22. 9, (2) 1. Tim. 1. 17. Exod. 22. isvit. 19. 11. (5) Deut. 5. 16. (4) Gen. 25. 7. 2. Reg. 24. 1. Pgr. 29. 20. (5) Den. 10. 15. (6) Tob. 12. 12. Apoc. 8. 7) Matt. 18. 10.

sibi delatum libentissime suscipiunt. Exstant divinæ Scripturæ testimonia hujus invocationis. (1) Jacob enim ab Angelo, quocum luctatus fuerat, petit, ut sibi benedicat, imo et am cogit: se enim non dimissurum illum profitetur, nisi benedicatione acceptà: neque solum sibi ab eo tribui quem intuebatur, sed ab eo etiam, quem maxime videbat tum cum dixit: (2) Angelus qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris istis.

Sanctis exhibitus Dei gloriam non minuit.

XX. Ex quibus etiam colligi poterit tantum abesse ut Sauctas, qui in Domino dormierunt, homore afficiendis atque invocandis; et sacris corum reliquiis, cineribusque venerandis, Dei gloria minuatur: ut eo maxime augeatur, quò magis hominum spem excitat, confirmat, et ad Sanctorum imitationem cohortatur, quod officium (*) Nicæno altero et (†) Gangreusi, ac (††) Tridentino Conciliis et sanctorum (**) Patrum auctoritate comprobatur.

Idem confirmatur ex Patribus.

XXI. Quò autem si ad refutandos eos instructior parochus, qui huic veritati adversantur, sanctos Hieronymum contra Vigilantium, et Damascenum potissimum legat. Libro 4. de Orthod. fide cap. 16.

Idem probat Apostolica traditio.

XXII. Ad quorum rationem, quod caput est, accedit consuetudo ab Apostolis accepta et in Ecclesia Dei perpetuò retenta et conservata. Dion. cap. 7. Hieron. Eccles. Iren. lib. 5. contra hæres.

⁽¹⁾ Gen. 52. 26. Osez 12. 4. (2) Gen. 48. 16. (*) Nicen. Conc. 2. Act. 6. (†) Gangr. can. 22. et citatur dist. 50. cap. 81 quis per superbiam. (††) Trident. sess. 25. item Conc. Chalced. sub finem et in 6. syn. general. cap. 7. et Conc. Geron. cap. 5. Aurel. 1. cap. 29. (**) Damasc. de Orth. 6d. lib. 4. cap. 6.

CONCILII TRIDERT. PARS HI. 421
cep. 19. Athanas. serm. in Evang. de sanctá
Deipara. Euseb. lib. 13. præpar. Evang. can. 7.
Cornel. Pap. Epist. 1. Hilar. in Psal. 126. Ambr.
in lib. de Viduis.

असामा (४४) हमाराण क्यांना । मा ५ स

Idem attestantur Scripturæ.

XXIII. Cujus rei quis firmius aut clarius requirat argumentum divinæ Scripturæ testimonio, quæ Sanctorum laudes celebrat admirabiliter? Exstant enim quorumdam (1) Sanctorum divina præconia, quorum laudes cum sacris litteris celebrantur, quid est quòd illis singularem honorem mon habeant homines?

Sancti suis meritis nos adjuvant.

XXIV. Etsi ob eam causam etiam magis colendi et invocandi sunt, quod pro salute hominum preces assidue faciunt, multaque corum merito et gratia in nos Deus confert beneficia.

Probatur.

XXV. Si enim (2) gaudium est in cœlo super uno peccatore pœnitentiam agente, nonne etiam cœlestes cives, pœnitentes adjuvabunt? nonne rogati peccatorum veniam et impetrabunt, et conciliabunt nobis Dei gratiam?

Supervacaneum non est Sanctorum patrocinium.

XXVI. Quòd dicatur, ut à nonnullis dicitur, supervacaneum esse Sanctorum patrocinium quòd Deus sinè interprete, precibus nostris occurrat: has impiorum voces illa sancti Augustini (*) facilè convincunt, multa Deum non concedere, nisi mediatoris, ac deprecatoris opera et officium accesserit.

Exempla confirmant.

XXVII. Quod illustribus Abimelech et Job ami-

⁽¹⁾ Eccl. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. Hebr. 11. (2) Luc. 15 7. 10. (*) Aug. quæst. 149. super Exod. serm. 2. et 4. de 8 Steph.

corum confirmatur exemplis : quorum peccata nonnisi Abraham et Job precibus condonavit. Gen. 20.

Objectio solvitur.

XXVIII. Si verò etiam afferatur fieri inopià et imbecillitate fidei, ut sanctos internuntios et patronos adhibeamus: quid ad illud respondebunt Centurionis (1) exemplum, qui vel in singulari i illo fidei præconio, quod Dominus Deus impertivit, seniores tamen Judæorum ad Salvatorem misit, ut laboranti puero salutem impetrarent?

Unitati Mediatoris non officit invocatio Sanc-

XXIX. Quare si fatendum est unum nobis (2) mediatorem propositum Christum Dominum, qui scilicet unus nos per (3) sanguinem Patri cœlesti reconciliavit, et qui, æterna redemptione inventa, semel in sancta ingressus, pro nobis interpellare non cessat: ex eo tamen nullo modo sequi potest, quominus ad Sanctorum gratiam confugere liceat. Nam si propterea subsidiis Sanctorum uti non liceat, quod unum Patronum habemus Jesum Christum; nunquam id commisisset Apostolus, (4) ut se Deo tanto studio fratrum viventum precibus commendari et adjuveri vellet.

Nota. Neque enim minus vivorum preces, quam eorum, qui in cœlis sunt, Sauctorum deprecatio Christi mediatoris gloriam et diguitatem immi-

nuerent.

Invocationem Sanctorum comprobant tot miracula.

XXX. Sed cui fidem non faciant et honoris, qui Sanctis debetur, et patrocinii, quòd nostri causà suscipiunt, mirabiles effectæ res ad eorum sepulcra et oculis, et manibus, membrisque omnibus

⁽¹⁾ Matt. 8. 10. Luc. 7. 3. (2) 1. Tim. 2. 5. (3) Heb. 9. 12. et 7. 25. (4) Rom. 14. 30. Heb. 13. 18.

CONCILLI TRIDENT. PARS III. 423
eaptis, in pristinum statum restitutis, mortuis
ad vitam revocatis, ex corporibus hominum ejectis
dæmonis? quæ non audisse, ut multi, non legisse, ut plurimi gravissimi viri, sed vidisse, testes
locupletisimi sancti Ambrosius (*) et Augustinus
(†) litteris prodiderunt.

Idem confirmat virtus reliquiarum.

XXXI. quid multa? si vestes, si (1) sudaria, si umbra Sanctorum, priùs quam è vità migrarent, depulit morbos, viresque restituit: quis tandem negare audeat, Deum per sacros cineres, ossa, cæterasque Sanctorum reliquias eadem mirabiliter efficere?

Declaravit id (2) cadaver illud quod fortè illatum in sepulcrum Elissei, ejus tacto corpore, subitò revixit.

Hae verba distinctum præceptum non continent.

XXXII. Quod verò sequitur: (3) Non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem, quæ est in colo et quæ in terrá deorsum, nec eorum quæ sunt in aquis sub terrá: Non adorabis ea, neque coles: quidam hoc alterum præceptum existimantes, duo postrema ipsa unius præcepti vi contineri voluerunt: ut sanctus Augustinus (††) illa extrema dividens, hæc ipsa verba ad primum præceptum pertinere voluit: quam sententiam, quia in Ecclesià celebris est, libenter sequimur. Etsi in promptu ratio est illa verissima, consentaneum fuisse præmium et pænam cujusque cum primo præcepto conjungi.

Usus imaginum huic præcepto non contradicit.

XXXIII. Nec verò quis existimet, omninò pin-

^(*) Ambr. Epist. 85. et serm. 95. (†) August. de civit. Dei, lib. 22. c. 8. et Epist. 18. (1) Act. 19. 12. et 5. 15. (2) 4. Reg. 15. 21. (3) Exed. 20. 4. (††) Vide Aug. super Exed. quest. 71. et in Peal. 32. serm. 2. sententia D. Aug. de præcept. distinctione magis placet Ecclesiæ, Vide D. Thom. 1. 2. q. 100. a. 4.

gendi, fingendi, aut sculpendi artem hoc praccepto prohiberi. Nam in Scripturis, jussu Dei simulacra et imagines effectas legimus, (1) Cherubim, ac (2) serpentis ænei. Superest igitur, ut imagines ob eam rem vetitas interpretemur, ne quid simulacris, quasi diis colendis, de vero Dei cultu detraheretur.

Duo hic prohibentur.

XXXIV. Duplici autem potissimum ratione, quod ad hoc præceptum attinet, Dei majestatem vehementer lædi perspicuum est.

Prius, Idola colere.

Altera, si idola et imagines, tanquam Deus, colantur', ant credatur inesse aliqua in his divinitas, vel virtus propter quam sint colendæ: vel quod ab eis sit aliquid petendum, vel quod fiducia in imaginibus sit figenda: veluti olim fiebat à gentibus quæ in idolis spem suam collocabant, qued passim sacræ litteræ reprehendunt.

Posterius, Divinitatis formam arte fingere.

Altera, si quis conetur divinitatis formam aliquo artificio effingere, quasi corporeis oculis conspici, vel coloribus, aut figuris exprimi possit: (*) quis enim Deum, ut inquit Damascenus, qui sub aspectum non cadit, qui corporis expers est, qui nullis terminis circumscribi, nec ulla figura describi queat, possit exprimere? que res in altera (†) Nicæna Synodo uberius explicatur.

Præclare igitur Apostolus, (3) eos mutasse Dei incorruptibilis gloriam in similitudinem volucrum, quadrupedum ac serpentum, dixit: hæc enim omnia tanquam Deum venerabantur, cùm illi harum rerum imagines ponerent: quocirca Israelitæ, qui ante vituli simulacrum clamabant:

⁽¹⁾ Exod. 25. 18.3. Reg. 6. 27. (2) Num. 21. 8. 9. (*) Dam. 1. 4. de Ort. fid. c. 17. (†) Conc. Niccen. 2. Act. 5. (3) Rom. 1. 25.

CONCILII TRIDENT. PARS III. 425

1) Hi sunt dii tui Israel, qui te eduxerunt de terra
Egypti, Idololatræ sunt appellati, quia (2) muaverunt gloriam suam in similitudinem vituli coaedentis fenum.

Ultimæ hujus partis præcepti sensus.

XXXV. Cùm igitur Dominus deos alienos coli rohibuisset, ut penitus idololatriam tolleret, imainem divinitatis ex ære duci, aut alia quavis maeria fieri prohibuit; quod Isaïas declarans inquit: 2) Cui similem fecistis Deum, aut quam imagi-1em ponetis ei ? Atque in hoc præcepto hanc ententiam contineri, præter sanctorum Patrum cripta, qui cam, quem dmodum in septima Sy-10do expositum est, sic interpretantur, illa etiam Deuteronomii verba satis declarant, ubi Moses popolum avertere ab idololatrià cùm vellet, aiebat : 4) Non vidistis aliquam similitudinem in die qua locutus est vobis Dominus in Horeb de medio iguis. Ouod sapientissimus legislator ideò dixit, ne quo errore ducti divinitatis imaginem fingerent, Deoque debitum honorem rei creatæ tribuerent.

Trinitatem aliquibus figuris adumbrare licet.

XXXVI. Nemo tamen proptereà contrà religionem Deique legem, quidquam committi putet, cùm sanctissimæ Trinitatis aliqua persona quibusdam signis exprimitur, quæ tam in veteri, quàm in novo testamento apparuerunt: Nemo enim tam rudis est, ut illà imagine divinitatem credat exprimi: sed illis declarari doceat pastor proprietates aliquas, aut actiones quæ Deo tribuuntur: veluti cùm ex Daniele pingitur (5) antiquus dierum in throno sedere, ante quem libri aperti sunt, Dei æternitas et infinita sapientia significatur, quà omnes hominum et cogitationes et actiones, ut de iis judicium ferat, intuetur.

⁽¹⁾ Exod, 52. 4. (2) Ps. 105. 20. (3) Isa. 40. 18. Act. 7. 40. (4) Deut. 4. 15. 16. (5) Ban. 7. 15.

A a 2

Angelos pingendi modus approbatur.

XXXVII. Angelis etiam tum humana species, tum alæ affinguntur: ut intelligant Fideles, quam propensi sint in humanum genus et tanquam parati ad ministeria Domini exsequenda: (1) omnes enim administratorii spiritus sunt propter eos qui hæreditatem capiunt salutis.

Spiritús sancti figura.

XXXVIII. (2) Columbæ verò species et (3) linguæ tanquam ignis in Evangelio, et Actis Apostolorum, quas Spiritàs Sancti proprietates significent, multò notius est, quam ut oporteat pluribas verbis explicari.

Usus imaginum Christi et Sanctorum approbatur.

XXXIX. At verò cùm Christus Dominus, ejusque sanctissima et purissima Mater, cæterique omnes Sancti, humana præditi natura, humanam speciem gesserint, corum imagines pingi, atque non modò hoc præcepto interdictum non fuit,' sed etiam sanctum et grati animi certissimum argumentum semper habitum est : quod et Apostolicorum temporum monumenta, et œcumenicæ Synodi, et tot sanctissimorum doctissimorumque Patrum inter se consentientium scripta confirmant. Non solum autem licere in Ecclesia imagines habere et illis honorem et cultum adhibere, ostendet Parochus, cum honos qui eis exhibetur, referatur ad prototypa : verum etiam maximo Fidelium bono ad hanc usque diem factum declarabit, ut ex Damasceni libro, (*) quem de imaginibus edidit et septima Synodo, que est secunda Nicæna, (†) intelligitur. Verum quia sanctissimum quodque institutum hostis humani generis suis fraudibus et fallaciis depravare con-

⁽¹⁾ Heb. 1. 14. (2) Matth. 3. 16. Marc. 1. 10. Luc. 3. 12. Joan. 1. 32. (3) Act. 2. 2. (*) Lib. 4. de fide orth. cap. 17. (†) Nie. 2. Syn. passim.

CONCILII TRIDENT. PARS III. 427 tendit; si quid forte à populo hac in re peccatum fuerit, parochus Tridentini (†) Concilii decretum secutus, quoad ejus fieri poterit, studebit corrigere, ac decretum quidem ipsum, cum res tulerit, populo interpretabitur.

Legitimus imaginum usus.

XL. Tum rudes et qui imaginum insarum institutum ignorant docebit imagines factas ad utriusque testamenti cognoscendam historiam, atque ejus memoriam identidem renovandam : qua rerum divinarum memoria excitati, ad colendum, atque amandum ipsum Deum vehementiùs inflammemur; Sanctorum quoque imagines in templis positas demonstrabit, ut et colantur, et exemplo moniti, ad eorum vitam ac mores nos ipsos conformemus. De cultu et usu imaginum vide Concil. Nicæn. Act. 7. Histor, tripart. lib. 6. cap. 41. Euseb. lib. 8. hist. Eccles. cap. 14. Cyril. lib. 6. contra Julian. Augustin. lib. 1. de Consensu Evangel. cap 10. vide item sextam Synod. can. 82. et Concil. Romanum sub Gregorio 3. et Conc. Gentiliac. item et aliud Romanum sub Stephano 3. vide etiam lib. de Romanis Pontificibus in vitá Silvestri; item Lactant. carm. de passione Domini : Basil, Orat. in S. Barlaham Gregor. Nyssen. Orat. in Theod. Prud. hym. de S. Cas. et hym. de S. Hippolyt. idem apud Baron. Ann. Ecclesiæ anno 57. num. 116. et deineeps. Vide iterum August, contra Faust. lib. 22. cap. 73.

Appendix ad singula præcepta.

Ego sum Dominus Deus tuus, fortis, zelotes visitans iniquitatem patrum in filios, in tertiam et quartam generationem eorum qui oderunt me: et faciens misericordiam in millia iis qui diligunt me, et custodiunt præcepta mea.

^(†) Trid. Conc. sess. 25.

Duo explicanda.

XLI. Duo sunt in extrema parte hujus præcepti diligenter explicanda.

Prius est præmium.

Primum est, quòd etsi ob summum scelus prævaricationis primi præcepti, atque hominum ad id committendum propensionem, aptè hoc loco pæna proponitur : communis tamen est omnium appendix præceptorum. Omnis enim lex ad præcepta servanda homines pœnà et præmio inducit: Hinc illæ tam frequentes in sacris litteris et crebræ Dei promissiones : ut enim innumerabilia penè testamenti veteris testimonia prætermittamus, in Evangelio scriptum est : (1) Si vis ad vitam iugredi, serva mandata. Et alibi: (2) Qui facit voluntatem Patris mei, qui in cœlis est, ipse intrabit in regnum coelorum; tum illud: (3) Omnis arbor, que non facit fructum bonum, excidetur et in ignem mittetur; et : (4) Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit judicio, atque alibi: (5) Si non dimiseritis hominibus, nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra.

Altera est poena.

Alterum est, quòd longè alià ratione perfecti, alià carnales homines hanc appendicem docendi sunt.

Poena perfectis non displicet.

XLII. Perfectis enim, qui (6) spiritu Dei aguntur, eique prompto et alacri animo parent, instar est cujusdam latissimi nuntii et magnum argumentum propensæ in eos divinæ voluntatis : aguoscunt enim sui amantissimi Dei curam, qui nunc præmiis, nunc pœnis ad sut cultum et venerationem homines prope compellat, aguoscunt

⁽¹⁾ Matt. 19. 12. (2) Idem 7. 21. (3) Idem 3. 10. et 7. 19. (4) Idem 5. 22. (5) Idem, 6. 15. (6) Rom. 8. 14.

ejus immensam in se benevolentism, qui sibi imperare, suaque opera, ad divini nominis gloriam uti velit: neque solum agnoscunt; sed in magna spe sunt, illum cum quod vult jubeat, etiam daturum vires, quibus legi ipsius parere possint.

Pœna carnales maximè movet.

XLIII. At carnalibus, qui nondum spiritu servitutis liberati sunt magisque metu pœnarum, quam amore virtutis abstinent à peccatis, ejus appendicis sensus gravis et acerbus est. Parochus autem, quoties alicujus explicandi præcepti occasio inciderit, eadem hæc sibi habeat proposita.

Nota. Quamobrem sunt piis exhortationibus sublevandi : et quò lex spectat, quasi manu de-

ducendi.

Duo aculei.

XLIV. Carnalibus perinde tamen ac spiritualibus, duo in primis quasi aculei sunt admovendi, qui ad legem observandam hac ipsa in appendice positi homines maxime inciteut.

Prior est Deus fortis.

Nam quod Deus fortis dicitur, ideò diligentiùs est explicandum, quò caro sæpè, quæ terroribus divinæ comminationis minùs commovetur, varias sibi ipsa rationes fiugit, quibus iram Dei effugere, ac propositam pœnam vitare possit: cui autem certò persuasum est, Deum fortem esse, illud magni Davidis usurpat: (x) Quò iho à spiritu tuo et quò à facie tuà fugiam? Eadem quoque divinis interdum diffisa promissis, tantas hostium vires esse credit, ut ad sustinentdum minimè parem se esse existimet. At firma et stabilis fides, nihil titubans, cum divinà vi ac virtute nitatur, homines coutrà recreat atque confirmat; inquit enim: (2) Dominus illuminatio mea et salus mea; quem timebo?

⁽¹⁾ Ps. 158. 7. (2) Ps. 26. 2.

Alter est zelus divinus.

Alter verò aculeus, zelus ipse divinus est: nonnunquam enim homines putant Deum humana non curare, ne illud quidem, legem ipsius servemus, an negligamus: ex quo sequitur magna vitæ confusio; cum autem Deum zelotem credimus, ejus rei meditatio facilè nos in officio continet.

Zelus Deo tribuendus quis?

XLV. Zelus verò, qui Deo tribuitur, nullam animi significat perturbationem; sed divinum illum amorem et charitatem, qua Deus nullam à se animam patitur impunè fornicari: (1) quotquot autem ab eo fornicantur perdit.

Zelus divinus definitur.

XLVI. Est itaque zelus Dei, tranquillissima ejus sincerissimaque justitia, quà anima falsis opinionibus pravisque cupiditatibus corrupta repudiatur et à Dei conjugio tanquam adultera remoyetur.

Zelum Dei quandò experimur.

XI.VII. At verò zelum hunc Dei suavissimum ac dulcissimum experimur, cum summa ejus atque incredibilis in nos voluntas zelo ipso demonstratur: nec enim aut amor ardentior inter homines, aut major arctiorque conjunctio, quam eosum qui conjugio copulati sunt, reperitur.

Nota. Igitur quam nos valde diligat, ostendit Deus: cum crebro se vel sponso, vel marito com-

parans, zelotem vocat.

Quanto zelo Deus colendus.

XLVIII. Quamobrem doceat parochus, hoc loco sic divini cultus, atque honoris cupidos homines esse debere, ut zelantes, potius quam amantes,

⁽¹⁾ Ps. 72. 27.

GONCILLI TRIBERT. PARS III. 43r jure dici possint illius exemplo, qui de seipso: (1) Zelo, inquit, zelatus sum pro Domino Deo exercituum, imò verò Christum ipsum imitentur, cujus illud est: (2) Zelus domus tum comedit me.

A TOMPSON

Transgressores mandatorum non impuniti.

XLIX. Est autem comminationis explicanda sententia inultos peccatores passurum Deum, sed eos vel tanquam parentem castigaturum, vel tanquam judicem acriter ac serverè in eos animadversurum. Quod alio in loco significans Moyses: (3) Et scies, inquit, quia Dominus Deus tuus ipse est Deus fortis et fidelis, custodiens pactum et misericordiam diligentibus se, et his, qui custodiunt præcepta ejus, in mille generationes et reddens odientibus se statim. Et Josue: (4) Non poteritis, inquit, servire Domino. Deus enim sanctus et fortis æmulator est, nec ignoscet sceleribus vestris atque peccatis, si dimiseritis Dominum et servieritis diis alienis, convertet se et affliget vos, atque subvertet.

Locus explicandus.

L. Docendus autem populus est, comminationis poenam ad tertiam, quartamque impiorum et facinorosorum generationem pertinere: non quod posteriores majorum scelerum poenas semper luant: sed licet illi liberique eorum impune tulerint; non omnis tamen eorum posteritas iram Dei poenamque vitabit.

exemplum.

Quod Josiæ Regi accidit: huic enim propter singularem pietatem, cum pepercisset Deus, dedissetque, (5) ut in pace in sepulcrum majorum suorum inferretur, ne videret consequentium temporum mala, quæ propter Manassis avi im-

^{(1) 2.} Rag. 19. 24. (2) Ps. 68. 10. Joan. 2. 17. (5) Deut. 7. 9. (4) Josue. 24. 19. (5) 1. Par. 34. 27. 28. 4. Rog. 22. 20.

pietatem, Judæ et Hierusalem erant eventura, eo mortuo, in posteros ejus est ultio Dei consecuta, cic ut ne filiis quidem Josia pepercerit.

Objectio salvitur.

Quâ autem ratione hæc legis verba sententiæ illi, quæ est apud Prophetam, non adversentur: (1) Anima, quæ peccaverit, ipsa morietur; sancti Gregorii auctoritas, cum reliquis omnibus antiquis Patribus consentiens, apertè ostendit; inquit enim: Quisquis prayi parentis iniquitatem imitatur, etiam ex ejus delicto constringitur; quisquis autem parentis iniquitatem non imitatur, nequaquam delicto illius gravatur.

Nota et doce.

Undè fit ut iniquus filius iniqui patris non solum sua, quæ addidit, sed etiam patris peccata persolvat, cum vitiis patris quibus iratum Dominum non ignorans, etiam suam adhuc malitiam adjungere non formidat; et justum est, ut qui sub districto judice vias parentis iniqui non timet imitari, cogatur in vita præsenti, etiam culpas parentis iniqui persolvere. Exstat locus Gregor. lib. 15 Moral. c. 31. Vide August. Epis. 75. D. Thom. 1. 2. q. 87. art. 8.

Bonitas Dei justitiam superat. mmemorahit deinde Parochus

LI. Commemorabit deindè Parochus, quantum Dei justitiam superet ejusdem bonitas ac misericordia: irascitur tertiæ quartæque generationi Deus; misericordiam verò in millia impertit.

Deum oderunt peccatores.

LII. In eo autem quod dictum est: Eorum qui oderunt me, peccati magnitudo ostenditur. Quid enim flagitiosius ac detestabilius, quam summam ipsam bonitatem, summam veritatem odisse? Hoc verò ad omnes peccatores idcirco pertinet,

⁽¹⁾ Ezechiel. 18. 4.

QUO quemadmodum, (1) qui habet mandata Dei et servat ea, Deum diligit: ita qui legem Domini contemnit et mandata ejus non servat, Deum odisse meritò dicendus est.

Amore legi parendum.

LIII. Quod verò extremum est: Et iis qui diligunt me, servandæ legis modum ac rationem docet; necesse est enim, eos qui legem Dei servant, eadem charitate atque amore quo in Deum aunt, ad ejus obedientiam adduci, quæ deinceps in singulis præceptis commemorabuntur.

DE SECUNDO DECALOGI PRÆCEPTO. CAPUT III.

(2) NON ASSUMES MOMEN DOMINI DEI TUI IN

Hoc præceptum à primo cur distinguitur.

I. Quanquam primo divinæ legis præcepto, quo Deum piè sanctèque colere jubemur, hoc, quod secundo loco sequitur, necessario continetur; nam qui sibi honorem tribui vult, idem postulat ut se summo verborum honore prosequamur, prohibetque contraria; quod et illa Domini apud Malachiam verba apertè indicant: (3) Filius honorat patrem et servus Dominum suum; si ergo Pater ego sum, ubl est honor meus? Deus tamen pro rei magnitudine, hanc de suo ipsius divino et sanctitatis plenissimo nomine honorando, legem separatim ferre idque nobis disertis et perspicuis verbis præscribere voluit.

Quam diligenter explicandum sit hoc præceptum.

II. Quod sanè Parocho ipsi argumento imprimis esse debet nequaquam sans fore si de hac re generatim loquatur; sed ejusmodi locum hunc esse,

⁽¹⁾ Joan. 14. 21, (2) Exed. 20. 7. (5) Malach. 1. 6.

in quo ipse diutius commorari et quacumque ad hanc tractationem pertinent, distincte, dilucide accurateque apud Fideles explicare necesse sit. De hoc pracepto vide Divum Thom. 2. 2. q. 122. art. 3. item et 1. 2. quast. 100. art. 5.

Quàm sæpè et temerè jurent homines.

III. Neque verò nimia hæc diligentia censenda est, cùm non desint, qui adeò errorum tenebris obcæcati sint, ut quem Angeli glorificant, ei maledicere nen vereantur: neque enim lege semel latà deterrentur, quominùs Dei majestatem quo-tidiè imminuere, imò singulis penè horis ac momentis, impudentissimè audeant. Quis enim non videat omnia jurejurando affirmari? omnia imprecationibus et exsecrationibus referta esse? usque adeò ut nemo ferè vel vendat aliquid, vel emat, vel negotium aliquod gerat, qui non jurisjurandi religionem interponat, Deique sanctissimum nomen milliès, vel in re levissimà et inani, temerè non usurpet.

Nota. Quò major parocho cura et diligentia adhibenda est, ut sæpè Fideles admonest quam

grave hoc scelus sit et detestabile.

Unum hic præcipitur, aliud prohibetur.

IV. Jam verò in hujus præcepti explicatione id primum constet, cum eo quod lex fieri prohibet, esrum etiam rerum præceptionem conjunctam esse, quas præstare homines debent: utrumque autem separatim docendum est.

In hoc præcepto quid præcipiatur.

V. Primum quidem, ut ea quæ tradenda sunt, facilius exponentur, quid jubeat lex, mox etiam quid vetet: nam quæ imperat, illa sunt, nomen Dei esse honorandum, ac per illud sanctè jurandum. Hæc rursus quæ prohibet: Nemo divinum nomen contemnat, nemo illud in vanum assumat, neve per ipsum aut falsò, aut frustrà, aut temerè juret.

Nomen Dei quomodò honorandum.

VI In eà itaque parte, quà jubemur divino nomini honorem tribuere, parochus Fidelibus præcipiat Dei nomen, ipsius, inquam, litteras et syllabas, aut omninò per se nudum verbum tantummodò attendendum non esse : sed in eam cogitationem veniendum, quid valeat illa vox, quaomnipotentem, ac sempiternam majestatem unius et triui numinis significat.

Nota. Ex his autem facilè colligitur inanem esse nonnullorum Judæorum superstitionem, qui quod scriberent Dei nomen pronuntiare non auderent, quasi in quatuor illis litteris, non in re

divina vis esset.

Singulis Dei nominibus par honor detur.

VII. Sed quamvis singulari numero prolatum sit: Non assumes nomen Dei; id non de uno aliquo nomine, sed de omnibus, quæ D-o tribui solent, intelligendum est; multa enim Deo imposita sunt nomina, ut Domini omnipotentis, Domini exercituum, Regis regum, Fortis et alia id genus, quæ in Scripturis leguntur, quæ parem, eamdemque venerationem habent omnia.

Scire divinum nomen et honorare tenemur.

VIII. Deinde docendum est quomodò divino nomini debitus honor adhibeatur : neque enim christiano populo cujus orc Dei laudes assiduè celebrandæ sunt, rem utilissimam et pernecessariam ad salutem iguorare fas est.

Quamvis autem multiplex sit ratio laudandi divini nominis; tamen in iis de quibus deinceps hic dicetur, vis et pondus omuium videtur

esse.

Dei nomen quibus modis laudandum.
Primus.

IX. Primum igitur laudatur Deus, cum in omnium conspectu Deum, ac Dominum uostrum fidenter confitemur, Christumque salutis nostræ auctorem quemadmodum agnoscimus, ita etiam prædicamus.

Secundus.

Itemque cum verbo Dei, quo voluntas ejus enuntiatur, sanctè et diligenter operam damus, in ejus meditatione assiduè versamur; studiosè illud addiscimus, aut legendo, aut audiendo, perindè ut cujusque personæ et muneri aptum et consentaneum est.

Tertius.

Deiude divinum nomen veneramur et colimus. cùm officii et religionis causà divinas laudes celebramus, ac de omnibus rebus tum prosperis, tum adversis illi singulares gratias agimus : inquit enim Propheta: (1) Benedic, anima mea, Domino et noli oblivisci omnes retributiones ejus. Exstantque plurimi David pselmi, quibus egregia quadam erga Deum pietate illius divinas laudes suavissime decantat. Exstat admirabile illud patientiæ exemplum Job : qui cùm in maximas illas horribilesque calamitates incidisset, Deum tamen excelso et invicto animo laudare nunquam intermisit. Nos itaque cum animi corporisque doloribus cruciamur, cum miseriis et ærumnis torquemur, statim ad Deum laudandum omne studium et animi nostri vires convertamus, illud Job dicentes : (2) Sit nomen Domini benedictum.

Quartus.

Neque verò minus Dei nomen honoratur, si fidenter opem ejus imploramus, quò scilicet aut nos ab illis liberet, aut ad eadem fortiter perfer renda constantiam et robur largiatur. Hoc enim fieri vult Dominus: (3) Invoca, inquit, me in die tribulationis et eruam te, et honorificabis me; cujus implorationis, cum multis aliis in locis, tum

⁽¹⁾ Psaim. 102. 1. (2) Job. 3, 31. (3) Ps. 49. 15.

CONCILII TRIDENT. PARS. III. 437 prescipue in Psalmis 26. 43. et 118. illustria reperiuntur exempla.

Quintus.

Prætereà Dei nomen honore prosequimur cum fidei faciendæ causa testamur Deum : qui modus à superioribus valdè differt. Nam quæ supra enumeravimus, ita suapte natura bona sunt, atque expetenda, ut nihil beatius, nihil homini optabilius possit esse, quam si in illis sedulò exsequendis se ipsum dies noctesque exerceat. (1) Benedicam, inquit David, Dominum in omni tempore : semper laus ejus in ore meo.

Usus jurandi frequentior cur improbatus.

X. At, jusjurandum licet bonum sit, ejus tamen frequens usus minime est laudabilis. Hujus autem discriminis ratio in eo posita est, quod jusjurandum ea tantum de causa institutum est, ut esset tanquam remedium quoddam humanas imbecillitatis et ad probandum quod dicimus, necessarium instrumentum.

Similitudo.

Ut enim corpori medicamenta adhibere non expedit, nisi necesse sit: eorumdem verò frequentatio perniciosa omninò est: ita etiam, nisi cùm gravis et justa causa subest, jurejurando uti non est salutare: quod si sæpiùs adhibeatur, tantùm abest ut prosit, ut magnum detrimentum afferat.

Jurandi consuetudo undè.

XI. Quamobrem præclare docet sanctus Chrysostomus, (*) non nascente, sed jam adulto mundo, cum mala longe lateque propagata universum terrarum orbem occupassent, nihilque suo loco et ordine consisteret; sed perturbata et permixta omnia, sursum, deorsum, magna rerum confusione ferrentur: et quod malorum omnium gra-

⁽¹⁾ Ps. 33. 2. (*) Ad populum Antioch. hom. 26. B b 3

vissimum est, mortales ferè omnes in fædam idolorum servitutem seipsos abjecissent: tum denique longo sanè intervallo jusjurandum in hominum somuetudinem irrepsisse: nam cùm in tantà hominum perfidià et iniquitate nemo facilè ad credendum adduceretur, Deum testem invocabant.

Primus jurandi modus.

XII. Verùm cùm in hâc præcepti parte præcipua sit illa ratio docendi Fideles, quomodò jusjurandum piè sanctèque adhibere debeant; primùm dicendum est jurare nihil aliud esse, nisi Deum testari, quâcumque id verborum formà et conceptione fiat; nam et testis est mihi Deus, et per Deum, idem sunt.

Secundus jurandi modus.

XIII. Est etiam illud jusjurandum, cum ad faciendam fidem per res creatas juramus: ut, per sacra Dei Evangelia, per crucem, per Sanctorum reliquias et nomen, et cætera id genus: neque enim hæc ipsa per se jurijurando auctoritatem, aut robur aliquod asserunt, sed Deus ipse hoc præstat, cujus divinæ majestatis splendor illis in rebus elucescit. Ex quo sequitur, ut per Evangelium jurantes, per Deum ipsum jurent, cujus veritas Evangelio continetur et declaratur. Similiter et per Sanctos, qui templa Dei sunt, quique evangelicæ veritati crediderunt, eamque omni observantià coluerunt, et per gentes et nationes latissimè disseminarunt.

Tertius jurandi modus.

XIV. Eadem ratio est illius jurisjurandi quod per essecrationem profertur : quale est illud sancti Pauli : (1) Ego testem Deum invoco in animam meam; etenim hoc pacto aliquis Dei judicio tanquam mendacii ulturi subjicitur. Neque proptereà

^{(1) 2.} Cor. 1. 23.

CONCILII TRIDENT. PARS III.

megamus nonnullas ex hisce formulis ità accipi posse, quasi jurisjurandi vim non habeant; sed tamen utile est, quæ de jurejurando dicta sunt, in his etiam servare, atque ad camdem prorsus normam et regulam dirigere.

Duplex juramentum.

Assertorium.

XV. Duo autem sunt jurandi genera: primum quidem, quod assertorium appellatur: nimirum cum aliquid de re præsenti aut præterità religiosè affirmamus, ut Apostolus in epistola ad Galatas: (1) Ecce coram Deo, quia non mentior.

Promissorium.

Alterum verò promissorium dicitur, ad quod etiam comminationes referuntur, futurum tempus spectans, cum aliquid ità fore pro certo pollicenur et confirmamus: cujusmodi est illud Davidis, (2) qui Betsabese conjugi jurans per Dominum Deum suum, promisit Salomonem ejus filium, regni hæredem fore, atque in ipsius locum successurum.

Ad legitimum juramentum quot requisita.

XVI. Verum enim verò licèt ad jusjurandum satis sit Deum testem adhibere: tamen ut rectum sanctumque sit multò plura requiruntur, quæ sunt diligenter explicanda; ea verò breviter teste divo (*) Hieronymo, Jeremias enumerat, dum inquit:(3) Jurabis: Vivit Dominus in veritate et in judicio, et in justitià. Quibus sanè verbis illa breviter summatimque complexus est, quibus omuis jurisjurandi perfectio continetur, veritatem, inquam, judicium et justitiam.

Quid sit jurare in veritate asserendd.

XVII. Primum itaque in jurejurando locum

⁽¹⁾ Gal. 1. 20. (2) 3. Reg. 1. 17. (*) S. Hier. in hunc loscum. (3) Jer. 4. 2.

veritas habet, nimirum ut, quod asseritur, et ipsum verum sit: et qui jurat, id ita esse arbitretur, non quidem temerè, aut levi conjecturà adductus, sed certissimis argumentis.

Quid promittendo?

XVIII. Alterum verò jurisjurandi genus, quo aliquid promittimus, eodem planè modo veritatem requirit. Nam qui aliquid pollicetur, ita animatus esse debet, ut cum tempus advenerit, id re ipsă præstet et promissum exsolvat : neque enim vir probus id unquam se facturum recipiet, quod sanctissimis Dei præceptis et voluntati adversari putet : sed quidquid promittere et jurare licuerit, id semel promissum nunquam mutabit : nisi fortassè commutată rerum conditione, tale esse incoperit, ut jam, si fidem servare et promissis stare velit, Dei odium et offensionem subiret. Veritatem autem jurijurando necessariam esse, David quoque indicat illis verbis : (1) Qui jurat proximo suo et non decipit.

Quid sit jurare in judicio?

XIX. Sequitur secundo loco judicium: neque enim jusjurandum temerè et inconsideratè, sed consultò et cogitatò adhiberi debet. Itaque juraturus, primum quidem consideret, utrum necessitate cogatur, necne, remque totam accuratè expendat: an ejusmodi sit, ut jurejurando indigere videatur. Tempus prætereà spectet, locum attendat, aliaque permulta quæ rebus adjuncta sunt, circumspiciat, non odio, non amore, aut animi perturbatione aliquà impellatur; sed ipsius rei vi et necessitate.

Juramentum temerarium quid?

XX. Etenim, nisi hæc consideratio et diligens animadversio antecesserit, sanè jusjurandum præ-

⁽¹⁾ Ps. 14. 4.

CONCILII TRIDENT. PARS III. 441 eeps et temerarium erit: cujusmodi est illorum irreligiosa affirmatio, qui in re levissima et inani, nullà ratione aut consilio, sed prava quadam consuetudine jurant.

Nota et argue.

Id verò passim quotidiè à venditoribus et emptoribus fieri videmus: nam illi, nt quam plurimò vendant: hi rursus, ut quam minimò emant, res venales, vel laudare, vel vituperare jurejurando non dubitant.

Nota. Cùm itaque judicio et prudentia opus sit: pueri verò ita acutè perspicere, ac distinguere nondum per ætatem possint: idcircò constitutum est, à Sancto Cornelio Pont. ne à pueris ante pubertatem, hoc est, ante xiv. annum jusjurandum

exigatur. 22. q. 5. c. honestum et cap. pueri.

Quid sit jurare in justitiá.

XXI. Reliqua est justitia, quæ maximè in promissis requiritur, quare si quis injustum aliquid et inhonestum promitti, et jurando peccat, et promissis faciendis scelus scelere cumulat. Exstat hujus rei in Evangélio exemplum (1) Herodis regis, qui temerario jurejurando obstrictus, puellæ saltatrici caput Joannis Baptistæ, tamquam saltationis præmium dedit. Tale etiam fuit Judæorum jusjurandum, (2) qui se ipsos, ut est in Actis Apostolorum, eà conditione devoverunt, nihil gustaturos, donec Paulum occidissent.

Quando et quo modo jurare licitum sit.

XXII. His ita explicatis nulla planè dubitatiorelinquitur, quin illi tutò jurare liceat, qui hecomia servaverit, quique hisce conditionibus,
tanquam præsidiis quibusdam jusjurandum municrit.

⁽¹⁾ Marc. 6. 23. (2) Act. 23. 12.

Primo.

Probatur.

Sed et multis argumentis id probare facilè est; nam lex Domini, (1) quæ immaculata est, et sancta, hoc præcepit: (2) Dominum, inquit, Deum tuum timebis et illi soli servies; ac per nomen illius jurabis.

Secundò.

Et à Davide scriptum est : (3) Laudabuntur omnes qui jurant iu eo.

Tertid.

Prætereà sacræ litteræ indicant, ipsa Ecclesiæ lumina, sanctissimos Apostolos jurejurando nonnunquam usos esse : idque ex Apostoli Epistolis (4) apparet.

. Quartò.

Adde, quòd et Angeli ipsi interdum jurant : nam à sancto Joanne Evangelistà in Apocalypsi scriptum est : (5) Angelum jurasse per viventem in sæcula.

Quintò.

Quin etiam et Deus ipse jurat, Angelorum Dominus: et in veteri testamento multis in locis Deus promissiones suas jurejurando confirmat, ut (6) Abrahæ et Davidi qui illud de Dei jurejurando prodidit: (7) Juravit, inquit, Dominus et non pœnitebit eum: Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech.

Sextò ratione.

Neque verò obscura est ratio ad explicandum, cur jusjurandum laudabile sit: si quis attentiùs totam rem consideret et ipsius ortum finemque intueatur. Etenim jusjurandum à fide originem

⁽¹⁾ Psalm. 18. 8. (2) Deut. 6. 13. (3) Psalm. 62. 12. (4) 2. Cor. 1. 23. Philipp. 1. 8. 1. Thessal. 2. 10. (5) Apoc. 10. 6. (6) Heb. 6. 17. (7) Genes. 22. 16. Exod. 33. 1.

CONCILII TRIDENT. PARS. III. 443
ducit, qua homines credunt Deum totius veritatis
esse auctorem, qui nec decipi unquam possit, nec
alios decipere: cujus (2) oculis nuda sunt omnia
et aperta, qui denique universis rebus humanis
admirabili providentia consulit, mundumque administrat. Hac igitur fide homines imbuti, Deum,
veritatis testem adhibent, cui fidem non habere,
impium ac nefarium erit.

Jurisjurandi finis et scopus.

XXIII. Quod verò ad finem attinet, eò tendit jusjurandum, atque id omninò spectat, ut hominis justitiam et innocentiam probet, finemque littibus et controversiis imponat; quod etiam Apostolus in Epistola ad (2) Hebræos docet.

Objectio.

Neque huic sententiæ verba illa Salvatoris nostri apud sanctum Matthæum repugnant: (3) Audistis, quia dictum est antiquis: Non perjurabis; reddes autem Domino juramenta tua. Ego autem dico vobis, non jurars omnimò, neque per cœlum, quia thronus Dei est: neque per terram, quia scabellum est pedum ejus: neque per Hierosolymam, quia civitas est magni regis: neque per caput tuum juraveris, quia non potes unum capillum album facere aut nigrum: sit autem sermo vester: est, est; non, non; quod autem his abundantius est, a malo est.

Eadem solvitur.

His enim verbis jusjurandum generatim, universeque damnari non est dicendum, cum jam supra viderimus Dominum ipsum, Apostolosque frequenter judæorum; sed perversum Judæorum judicium redarguere Dominus voluit, quo sibi in animum induxerant, nihil in jurejurando caven-

⁽¹⁾ Ps. 109, 4. (2) Heb. 4. 15. (5) Heb. 6. 16. (4) Matth. 5. 38. et seq.

B h 6

dum esse, præter mendacium; itaque de rebus levissimis et nullius momenti, et ipsi jurabant sæpissime, et ab aliis jusjuraudum exigebant. Hunc morem Salvator reprehendit, atque improbat, docetque omninò à jurejurando abstinendum esse, nisi id slagitet necessitas.

Ad quid institutum juramentum.

XXIV. Nam propter humanam imbecillitatem jusjurandum institutum est, et reverà à malo provenit: quandoquidem aut jurantis inconstantiam indicat, aut illius, cujus causa juramus, contumaciam: qui ut credat, aliter adduci non potest.

Nota. Sed tamen jurandi necessitas excusatio-

nem habet.

Explicatur locus Evangelii.

XXV. Et quidem dum inquit Salvator: (1) Sit sermo ves er : est, est, non, non ; hac loquendi formula satis declarat, se jurandi consuetudinem in colloquiis familiarium et levium rerum prohibere, quamobrem islud præcipuè à Domino admonemur, ne faciles nimium et propensi ad jurandum simus : idque sedulò docendum erit et Fidelium auribus inculcandum : iofinita enim ferè mala ex nimia jurandi consuctudine emanare, et sacrarum litterarum auctoritate, et sanctissimorum Patrum testimoniis comprobatur. In Ecclesiastico scriptum est: (2) Jurationi non assuescat os tuum; multi enim casus in illa. Item : (3) vir multum jurans, implebitur iniquitate et non discedet à domo illius plaga. Plura hac de re legi possunt apud sanctos Basilium et Augustinum in libris contra mendacium. Et hactenus de jussis, nunc de vetitis dicatur. Basil. in Psalm. 14. ad hæo verba: Qui jurat proximo suo et Aug. lib. de mendac. c. 14. vide 12. g. 2. c. primum est.

⁽¹⁾ Matt. 5. 57. (2) Eccl. 25. 9. (3) Ibid. 12.

Jurare temerè grande malum.

XXVI. Vetamur divinum nomen in vanum assumere: apparet enim eum gravi peccato se obstringere, qui non consilio, sed temeritate ad jurandum fertur. Gravissimum autem delictum hoc esse, illa etiam verba declarant: Non assumes nomen Dei tui in vanum; quasi rationes afferret cur hoc facinus scelestum adeò ac nefarium sit; nimirum proptereà quòd ejus majestas minuitur, quem nos Deum et Dominum nostrum esse profitemur.

Falsum jurans quantam Deo faciat injuriam.

XXVII. Hoc igitur præcepto prohibetur ne homines falsum jurent : nam qui à tanto scelere non refugit, ut Deum falsò testetur, hic insignem Deo injuriam facit, quippè qui aut illi inscitiæ notam inurit, dum ipsum alicujus rei veritatem latere arbitratur, aut certè improbitatis et pravi affectûs, qui mendacium testimonio velit confirmare.

Peccatur hic.

Primò.

XXVIII. Jurat autem falso non is solum, qui quod falsum scit, verum esse jurando affirmat; Vide Aug. de verbis Apost. serm. 28. et cit. 21. q. 2. c. homines.

Secundò.

Sed ille etiam, qui jurejurando id asserit, quod cum verum sit, tamen ipse falsum putat.

Quid sit mendacium.

Nam cum mendacium ea re mendacium sit, quòd contra mentem et animi sententiam profertur; perspicuum est, hunc planè mentiri et perjurem esse.

Tertid.

Simili quoque ratione pejerat, qui id jurat,

quod verum existimat et tamen reverà falsum est; nisi quantum potuit, curam et diligentiam adhibuerit, ut totam rem compertam, atque exploratam haberet : quamvis enim ipsius oratio menti consentiat, tamen hujus præcepti reus est.

Quartò.

Ejusdem verò peccati reus censendus est, qui se aliquid jurejurando facturum promitit, cum tamen aut promissum implere in animo non fuerit: aut, si fuit, quod promisit, reipsà non præstat.

Noto. Quod etiam ad eos pertinet, qui cum se voti sponsione Deo obligarunt, non præstant.

Quintò.

Prætereà in hoc præceptum peccatur, si desit justitia, quæ ex tribus jurisjurandi comitibus una est. Itaque si quis juret se peccatum aliquod mortiferum commissurum, exempli causa, cædem hominis, hujus præcepti reus est, licèt ille seriò atque ex animo dicat et jusjurandum veritatem habeat, quam primo loco requiri declaravimus.

Sexto.

His adjungi debent illa jurandi genera, quæ à contemptu quodam proficiscuntur, cùm quis jurat se non obtemperaturum evangelicis consilis: cujusmodi sunt, quæ ad cælibatum et paupertatem hortantur; quamvis enim nemo ea necessaries equi debeat: si quis tamen juret nolle se illis parere consiliis, is eo jurejurando divina consilia contemnit et violat.

Septimò.

Præterea, hanc legem is violat et judicio peccat qui quod verum est, jurat, idque ita se habere existimat, levibus quibusdam conjecturis adductus et longe petitis: nam etsi hujusmodi jusjurandum verites comitatur, subest tamen aliquo modo falsum: nam qui sic negligenter jurat, in magno pejerandi periculo versatur.

Octavo.

Falsò prætereà jurat, qui per falsos deos jurat : quid enim est à veritate alienius, quàm mendaces et fictitios Deos tanquam verum Deum testari? Vide Aug. Epist. 54.

Nond.

Verum quoniam Scriptura, cum perjurium interdixit, inquit: (1) Nec pollues nomen Dei tui; neglectio prohibetur, quæ fugienda est in reliquis, quibus ex hujus præcepti auctoritate honor debetur, quale est verbum Dei, eujus majestatem non solum pii, sed interdum etiam impii, reverentur, ut in Judieum historià de (2) Eglon Moabitarum rege memoriæ traditum est. Dei autem verbum summà injurià afficit, quicumque sacram Scripturam à rectà et germanà cjus sententià ad impiorum dogmata, et hæreses flectit; cujus sceleris admonet nos princeps Apostolorum verbis illis: (3) Sunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti et instabiles depravant; sicut et cæteras Scripturas, ad suam ipsorum perditionem.

Decimò.

Prætereà fædis et inhonestis maculis sacra Scriptura contaminatur, cum ejus verba et sententiæ, quae omni veneratione colenda sunt, ad profana quæque, nefarii homines torquent, ad scurrilia scilicet, fabulosa, vana, assentationes, detractiones, sortes, libellos famosos, et si qua sunt alia id genus: in quod peccatum sacra Tridentina Synodus (*) animadverti jubet.

Undecimo.

Deinde ut ii Deum honorant qui ejus opem atque auxilium in suis calamitatibus implorant ita debitum Deo honorem is negat, qui illius sub-

⁽¹⁾ Lev. 19. 19. (2) Jud. 3. 20. (3) Pet. 3. 16. (*) Sess. 4.

sidium non invocat: quos redarguit David, cum inquit: Deum non invocaverunt: illic trepidaverunt timore, ubi non erat timor.

Duodecimo.

At verò longè magis detestabili scelere seipsos adstringunt, qui sacrosanctum Dei nomen, ab omnibus creaturis benedicendum et summis laudibus extollendum; aut etiam Sanctorum nomen cum Deo regnantium, impuro et contaminato ore blasphemare atque exsecrari audent.

Nota. Quod quidem peccatum usque adeò atrox atque immane est, ut interdum sacræ litteræ, si de blasphemia sermo incidat. (2) benedictionis

nomine utantur.

Appendix ad secundum præceptum.

XXIX Quoniam verò pœnæ et supplicii terror peccandi licentiam vehementer coercere solet: idcircò parochus, ut hominum animos magis permoveat, atque ad hoc præceptum servandum faciliùs impellat, alteram illius partem et quasi appendicem diligenter explicabit: (3) NEC ENIM MABEBIT INSONTEM DOMINUS EUM, QUI ASSUMPSERIT NOMEN DOMINI DEI SUI FRUSTRA.

Cur minæ huic præcepto subjiciantur.

XXX. Ac primum quidem doceat, summa ratione factum esse, ut huic præcepto minæ adjungerentur: quo quidem et peccati gravitas et in nos Dei benignitas agnoscitur; qui cum hominum perditione non delectetur, ne ipsius iram et offensionem subcamus, hisce salutaribus minis nos deterret, nimirum ut illum benevolum potius, quam iratum experiamur.

Pastoribus quid agendum.

Primo.

XXXI. Urgeat hunc locum pastor, instetque

⁽¹⁾ Ps. 13. 5. et 52. 6. (2) 3. Reg. 21. 25. Job. 1. 11 et 2. 9. (3) Exod. 20. 7.

CONCILII TRIDENT. PARS III. 449 summo studio, ut populus sceleris gravitatem agnoscat et illud detestetur vehementiüs, et in eo evitando majorem diligentiam et cautionem adhibeat.

in as all desired

Secundo.

Ostendat prætereà, quanta sit hominum proclivitas ad hoc peccatum committendum: ut non satis fuerit legem ferre, nisi etiam minæ adderentur. Incredibile enim est, quantum hæc cogitatio utilitatis habeat.

Nam ut nihil æquè nocet atque incauta quædam animi securitas, ita propriæ imbecillitatis cognitio plurimum prodest.

Tertio.

Tum illud etiam declaret nullum à Deo certum supplicium constitutum fuisse, sed tantum universe minari, quicumque se hoc scelere adstriuxerit, non impune laturum.

Quæ mala pariat secundi præcepti transgressio.

XXXII. Quapropter diversa supplicia, quibus quotidiè affligimur, hujus peccati admonere nos debent. Hinc enim facilè licet conjicere, homines ea re maximas in calamitates incidere, quòd huic præcepto nou obtemperent, quibus sibi propositis, cautiores eos in posterum fore verisimile est. Fideles itaque saucto timore perterriti, omni studio peccatum hoc fugiant. Nam si (1) omnis verbiotiosi in extremo judicio reddenda ratio est, quid de gravissimis sceleribus dicendum, quæ magnam divini nominis despicientiam præ se ferunt?

DE TERTIO PRÆCEPTO DECALOGI.

CAPUT. IV.

MEMENTO ut diem sabbati sanctifices.

Sex diebus operaberis et facies omnia opera tua.

⁽¹⁾ Matth. 12. 36.

Septimá autem die sabbatum Domini Dei tui est.

Non facies omne opus in eo, tu, et filius tuus, et filia tua, et servus tuus, et ancilla tua, jumentum tuum et advena, qui est intra portas tuas. Sex enim diebus fecit Dominus coelum et terram, mare et omnia quæ in eis sunt, et requievit in die septimo; ideireo benedixit Dominus diei sabbati et sanctificavit eum.

Quid præcipiatur in hoc tertio præcepto.

I. Hoc legis præcepto externus ille cultus qui Deo à nobis debetur, rectè atque ordine præscribitur: est enim hic veluti quidam prioris præcepti fructus; quoniam quem intimis sensibus piè colimus; fide et spe adducti, quam in eo positam habemus, non possumus eum non externo cultu venerari, eidemque gratias agere. Vide Trident. decret. de ciborum delectu et sestis diebus, sessultim. sub finem. Item Div. Thom. 2. 2. q. 122. art. 4. item de Consecrat. dist. 3. multis capitibus.

Deus quàm inclulgens.

Il. Et quoniam hæc ab iis qui humanarum rerum occupationibus detinentur, non facilè præstari possuut : certum tempus statutum est quo ea commodè effici queant.

Magni refert hoc præceptum explicari sæpiùs.

III. Itaque cùm hoc præceptum ejusmodi sit, ut fructum utilitatemque admirabilem afferat; maximè interest parochi summam in eo explicando diligentiam adhiberi : ad ejus autem inflammandum studium magnam vim habet primum illud præcepti verbum, MEMENTO : nam quemadmodum Fideles tale præceptum meminisse debent; sic Pastoris est in eorum memoriam illud et monendo et docendo sæpè redigere.

Hoc præceptum colere quam utile.

IV. Quantum verò Fidelium referat, hoc pra-

CONCILII TRIDERT. PARS. III: 451 ceptum colere, ex eo percipitur, quòd eo diligenter colendo, ad reliqua legis jussa servanda facilius adducentur.

A PARTIES AND A

Festis ad Ecclesiam cur veniendum.

V. Cùm enim inter cætera, quæ diebus festis præstare debent, necesse habeant, verbi Dei audiendi causà, ad Ecclesiam convenire, cùm edocti fuerint divinas justificationes, illud etiam consequentur: ut ex toto corde custodiant legem Domini; quamobrem sæpissimè sabbati celebritas cultusque præcipitur in sacris litteris, ut in (1) Exodo, (2) Levitico, (3) Deuteronomio: apud (4) Isaïam, (5) Jeremiam, item et (6) Ezechielem prophetas videre licet: quibus omnibus in locis loc de sabbati cultu traditum est præceptum. De præd. verbi Dei vid. Trident. sess. 5. c. 2. vide et singularem hac de re libellum S. Caroli Borrom. in Actis Eccles. Mediolan. vide etiam Acta Eccl. Bononiens.

Magistratuum est cultum divinum promovere.

VI. Monendi verò et hortandi sunt principes, et magistratus, ut in iis maximè, quæ ad hunc cultum Dei retinendum atque augendum pertinent, Ecclesiæ præsides auctoritate sua juvent jubeantque populum sacerdotum præceptis obtemperare.

Modus explicandi hoc præceptum.

VII. Quod autem ad hujus præcepti explanationem attinet, danda opera est ut Fideles doceantur, quibus rebus hoc præceptum cum cæteris conveniat, quibusve differat ab eis; hoc enim pacto causam illi rationemque cognoscent, quare non sabbatum, sed diem dominicum colamus, sanctumque habeamus.

⁽¹⁾ Exod. 16. 20. 31. (2) Lev. 16. 19. 23. 26. (3) Deut. 5. 16. 20. (4) Isa. 56. 58. 66. (5) Jerem. 17. (6) Exechiel. 22. 23. 23. 40.

Hoc præceptum à cæteris novem discrepat.

VIII. Certa igitur illa differentia videtur, quòd reliqua Decalogi præcepta naturalia sunt et perpetua, neque mutari ulla ratione possunt; quo factum est, ut, quamvis lex Mosis abrogata sit, omnia tamen præcepta, quæ duabus tabulis continentur, populus christianus servet.

Nota. Quod ideo fit, non quia Moses ità jusserit, sed quòd naturæ conveniunt: cujus vi ho-

mines ad illa servanda impelluntur.

Hoc præceptum quoad tempus cæremoniale est.

IX. Hoc autem de sabbati cultu præceptum, si statutum tempus spectatur, non fixum et constans est, sed mutabile : neque ad mores, sed ad cæremonias pertinet : neque naturale, quoniam non à natura ad id docti, aut instituti sumus, ut illo die potiùs, quàm alio externum cultum Deo tribuamus; sed ex eo tempore quo populus Israeliticicus à Pharaonis est servitute liberatus, diem sabbati coluit.

Cur et quando dies sabbati mutari debuit in Dominicum.

X. Tempus autem, quo sabbati cultus tollendus erat, illud idem est, quo cæteri hebraici cultus cæremoniæque antiquandæ erant, morte scilicet Christi: nam cùm illæ cæremoniæ sint quasi adumbratæ imagines lucis et veritatis; illud utique necesse erat, ut lucis ac veritatis, quæ Jesus Christus est, adventu removerentur; qua de re S. Paulus ad Galatas ita scripsit, cùm Mosaici ritûs cultores reprehenderet: (1) Dies observatis, et menses, et tempora, et annos: timeo vos, ne forte sine causa laboraverim in vobis. In quam etiam sententiam scripsit ad (2) Colossenses. Et hæc de differentià.

⁽¹⁾ Galat. 4. 10. (2) Gol. 2. 16.

Hoc præceptum in quo convenit cum cæteris.

XI. Convenit autem hoc præceptum cum reliquis, non ritu et cæremoniis, sed quia aliquid hahet, quod ad mores naturæque jus attineat. Nam Dei cultus ac religió, quæ hoc præcepto exprimitur, à naturæ jure existit: cúm illud natura comparatum sit, ut aliquot horas in iis quæ ad Dei cultum pertinent, versemur, cujus rei argumento est quòd apud omnes nationes, stata quasdam ferias, easque publicas fuisse cernimus, quæ sacris rebus ac divinis obeundis erant consecratæ: est enim naturale homini, ut iis certum quoddam tempus necessariis rerum functionibus det, veluti corporis quieti, somno, et aliis ejusmodi rebus.

Nota hanc similitudinem.

Et quemadmodium corpori, ita eadem naturæ ratione factum est, ut menti aliquid etiam temporis concederet, quo in Dei contemplatione se reficeret, atque ita cum aliqua temporis pars esse debeat, quo res divinæ colantur, cultusque Deo debitus tribuatur, hoc sanè ad morum præcepta pertinet.

Dies sabbati cur mutatus in Dominicum.

XII. Quam ab causam Apostoli ex illis septem diebus eum, qui primus est, ad divinum cultum consecrare statuerunt, quem Dominic.m diem dixère: nam et senctus Joannes, in Apocalypsi, (1) Dominici diei meminit: et Apostolus (2) per unam sabbatorum, quæ est dies Dominicus, ut senctus Chrysostomus interpretatur, collectas fieri jubet: ut intelligamus jem tum in Ecclesià diem Dominicum sanctum habitum esse. Chrys. hom. 13. in Corinth. Ambr. item et Theophilact. vide etiam Can. Apost. c. 67, Ignat. Epist. ad Magn. Just. Apol. 2. Tertull. in Apol. c. 16. et de Coron.

⁽¹⁾ Apoc. 1. 10. (2) 1. Cor. 16. 2.

milit. cap. 3. et de Idol. cap. 14. et Cypr. Epist. 33. Clement. Alex. lib. 5. Strem. satis ante finem. Orig. homil. 7. in Exod.

Quatuor hujus præcepti partes.

XIII. Jam verò, ut sciant Fideles, quid eo die agere, à quibusve actionibus abstinere debeant: non alienum est, ut parochus totum præceptum, quod in quatuor partes rectè distribui potest, ad verbum diligenter interpretetur.

Verba quid doceant.

XIV. Itaque primum generatim proponant, quid iis verbis præscribatur: Memento ut diem sabbati sanctifices. Ob eam verò causem initio præcepti verbum illud: Memento, appositè additum est, quòd hujus diei cultus ad cæremonias pertineat.

Primò.

Qua de re populus admonendus esse videbatur, cum naturæ lex, etsi aliquo tempore Deum religionis ritu colendum esse doceat, hoc tamen, quo potissimum die fieri deberet, non præscripsit.

Secundò.

Prætereà Fideles docendi sunt ex iis verbis modum et rationem colligi posse, quà in totà hebdomadà opus facere conveniat, ita scilicet, ut diem festum semper spectemus, quo die cùm actionum et operum nostrorum Deo quasi reddenda ratio sit, ejusmodi opera efficiamus necesse est, quæ neque Dei judicio repudientur, neque nobis, ut scriptum est, (1) in singultum sint et in scrupulum cordis.

Tertiò.

Postremò id docemur, quod certè animadvertere debemus, non defuturas scilicet occasiones, quamobrem nos hujus præcepti capiat oblivio,

^{(1) 1.} Reg. 25. 31.

CONCILII TRIDENT. PARS III. 455
vel aliorum, qui illud negligunt, exemplo adductos, vel spectaculorum, ludorumque studio,
quibus plerumque ab hujus diei sancto religiosoque cultu abducimur.

Quid sit sabbatum.

XV. Sed jam ad id veniamus quod sabbati significatione demonstratur; sabbatum, hebraicum nomen, si latinè interpretaris, cessatio dicitur; sabbatizare proptereà cessare, et requiescere latino vocabulo appellatur. Quà significatione factum est, ut sabbati nomine dies septimus diceretur, quoniam absolutà perfectaque mundi universitate, Deus (1) ab omni opere quod fecerat, requievit: ita hunc diem in Exodo Dominus vocat.

Nota. Postea verò non solùm septimus hic dies, sed ob ejus dignitatem ipsa etiam hebdomada eo nomine appellata est, in quem sensum Pharisæus apud S. Lucam dixit: (2) Jejuno bis in sabbato. Atque hoc quidem de sabbati significatione.

Sanctificare quid sit.

XVI. Sanctificatio autem sabbati sacris in litteris cessatio est, quæ fit à corporis laboribus et à negotiis, ut apertè ostendunt hæc, quæ sequentur, præcepti verba. Non operaberis: neque verò id solum significat (aliter enim satis fuisset dicere in Deuteronomio: (3) Observa diem sabbati) sed cum in eodem loco addatur, ut sanctifices eum, hoc verbo ostenditur, sabbati diem religiosum esse, divinisque actionibus et sanctis rerum officiis consecratum.

Vera sabbati sanctificatio.

XVII. Itaque diem sabbati tum plenè et perfectè celebramus, cum pietatis et religionis officia

⁽¹⁾ Gen. 2. 3. Exod. 20. 21. Deuter. 5. 14. (2) Luc. 18. 12. (3) Deut. 5. 12.

Deo præstamus: hocque plane sabbatum est, quod Isaïas (1) delicatum appellat: quoniam festi dies sunt veluti deliciæ Domini et priorum homiuum. Quare si religioso huic sanctoque sabbati cultui (2) misericordiæ adjunguntur opera, certe maxima sunt et multa præmia, quæ eodem capite nobis propouuntur.

Quis sit verus hujus præcepti sensus.

XVIII. Itaque verus ac proprius hujus præcepti sensus eò spectat, ut homo et animo, et corpore in eam curam incumbat, ut statuto aliquo tempore, à negotiis, corporisque laboribus feriatus, Deum piè colat ac veneretur.

Secunda præcepti pars quid præcipit.

XIX. Altera verò præcepti parte demonstratur, diem septimum Dei cultui divinitus dicatum esse; nam ita scriptum est: Sex diebus operaberis et facies omnia opera tua, septimo autem die sabbatum Domini Dei tui est; quæ verba ad eam sententiam referuntur, ut sabbatum Domini consecratum interpretemur, eique eo die religionis officia tribuamus, septimumque diem intelligamus signum esse quictis Domini.

Cur hic dies Deo addictus.

XX. Hic verò dies divino cultui dicatus est; quia rudi populo minus expediebat habere eam facultatem temporis arbitratu suo diligendi, ne fortà Ægyptiorum sucra imitaretur.

Diem unum cur elegit Deus.

XXI. Itaque è septem diebus, ultimus ad eum colendum delectus est; quæ quidem res plena mysterii est. Quare Dominus in (3) Exodo, apud (4) Ezechielem signum vocat: Videte itaque, ille inquit, ut sabbatum meum custodiatis.

⁽¹⁾ Isa. 58. 15. (2) Isa. 58. 6. (5) Exod. 51. 15. (4) Ezech. 0. 12.

Concilii Thident. Pars III. 457

Prima ratio.

Quia signum est inter me et vos in generationibus vestris, ut sciatis quia ego Dominus, qui sanctifico vos. Itaque signum fuit, quod indicabat homines Deo se dedicare oportere, sanctosque eidem præbere, cum diem etiam videamus ei dicatum esse: siquidem ille dies sanctus est, quòd tum præcipuè sanctitatem et religionem homines colere debeant.

Secunda.

Deindè signum est et quasi monumentum conditæ hujus admirandæ universitatis.

Tertia.

Signum prætereà fuit Israelitarum memoriæ traditum, quo admoniti, se Dei auxilio à durissimo ægyptiacæ servitutis jugo solutos ac liberatos esse meminissent; id quod Dominus ostendit illis verbis: (1) Memento quòd et ipse servieris in Ægypto; et eduxerit te inde Dominus Deus tuns in manu forti et brachio extento, idcircò præcepit tibi ut observares diem sabbati.

Spirituale sabbatum quid?

XXII. Spirituale autem sabbatum in sancta quadam et mystica quiete consistit: nimirum, cum vetus homo Christo consepultus, ad vitam renovatur, atque in iis actionibus quæ christianæ pietati conveniunt; studiosè se exercet: debent enim, qui (2) aliquandò erant tenebræ, nunc autem lux in Domino sunt, ut filii lucis ambulare in omni bonitate, justitià et veritate, neque communicare operibus infructuosis tenebrarum.

Cœleste sabbatum quid?

XXIII. Cœleste verò sabbatum est (ut ait Divus Cyrillus (*) eum locum Apostoli tractans,

⁽¹⁾ Deut. 5. 15. (2) Eph. 5. 8. (*) S. Cyril. Alex. lib. 4. in Ioan. cap. 5.

(1) Relinquitur ergo sabbatismus populo Dei) illa vita, in qua omnibus bonis cum Christo viventes fruemur, peccato radicitus extirpato, secundum illud: (2) Non erit ibi leo, nec mala bestia illuc ascendet, sed erit ibi via pura, et sancta vocabitur: omnia enim bona in visione Dei mens Sanctorum adipiscitur. Quare Fideles hortandi erunt his verbis et a pastore incitandi: (3) Festinemus ingredi in illam requiem.

Præter sabbata trant Judæis alia festa.

XXIV. Præter diem septimum habebat populus Judæus alios etiam festos et sacros dies divinà lege constitutos, quibus meximorum beneficiorum memoria renovaretur. De his aliis festis vide Leviticum 23. Num. 29. Deut. 6. et si vis habere moralem intelligentiam festorum ejusmodi, vide Cyrillum de adoratione in spiritu et veritate lib. 17. Divi Thom. 1. 2. quæst. 102. articulo 4. ad 10.

Sabbatum cur mutatum.

XXV. Placuit autem Ecclesiæ Dei, ut diei sabbati cultus et celebritas in Dominicum transferretur diem.

Prima ratio.

Nam ut eo die primum lux orbi terrarum illuxit, sic Redemptoris nostri, qui ad vitam æternam nobis aditum patefecit, resurrectione, quæ co die fuit, è tenebris ad lucem vita nostra revocata est: unde et Dominicum diem Apostoli dici voluerunt.

Secunda ratio.

Solemnem prætereå hunc diem esse in sacris litteris animadvertimus, quòd eo die mundi creatio initium habuit, quòd Spiritus Sanctus Apostolis datus sit.

⁽¹⁾ Meb. 4. 19. (2) lea. 35. 9. (3) Heb. 4. 12.

Concilii Trident. Pars III. 459

Cur alia festa instituta.

XXVI. Alios autem dies festos ab Ecclesiæ initio, et consequentibus deindè temporibus Apostoli et sancti Patres nostri instituerunt, ut piè et sanctè Dei beneficiorum memoriam coleremus.

Ordo festorum.

XXVII. Inter eos autem celeberrimi habentur illi dies, qui ob redemptionis nostræ mysteria religioni consecrati sunt; deinde qui sanctissimæ Virgini matri, tum verò Apostolis, ac Martyribus, cæterisque sanctis cum Christo regnantibus dicantur, in quorum victoria Dei bonitas et potentia laudatur, ipsis debiti honores tribuuntur, atque ad eorum imitationem fidelis populus incitatur.

Otium prohibetur.

XXVIII. Et quoniam ad hoc præceptum servaudum, magnam vim ea ipsius pars habet, quæ illis verbis expressa est: Sex diebus operaberis; septimus autem dies sabbatum Dei est, parochus debet illam partem diligenter explicare. Etenim ex his verbis colligi potest, Fideles hortandos esse, ne otiosi et desides vitam traducant: sed potius Apostolicæ vocis memores, (1) negotium suum quisque agat et operetur manibus suis, sicut ab eo præceptum fuerat.

Nihil servile in Dominicum remittendum.

XXIX. Prætereå hoc præcepto illud Dominus jubet ut sex ipsis diebus opera nostra efficiamus, ne aliquid eorum quæ aliis hebdomadæ diebus fieri agive oporteat in diem festum rejiciatur, atque ita animus à rerum divinarum cura studioque avocetur.

Tertia præcepti pars quid prohibeat.

XXX. Tertia deinde præcepti pars explicanda

^{(1) 1.} Thess. 4. 11,

est, quæ quodam modo describit, qua ratio sabbati diem colere debeamus: præcipue aut explicat quid illo die facere probibemur. Qua inquit Dominus, non facies omne opus in eo, et filius tuus, et filia tua, servus tuus et auc tua, jumentum tuum et advena qui est ir portas tuas.

Quidquid mentem à Dei cultu abstrahit, vetatur.

XXXI. Quibus verbis ad id primum insti mur, ut quæcumque divinum cultum imper possunt, omninò vitemus : facilè enim pers potest, omne servilis operis genus prohiberi, : quidem eà re, quòd suà naturà aut turpe, malum sit; sed quoniam mentem nostram à vino cultu, qui finis præcepti est, abstrahit.

Nota et doce.

Què magis peccata à Fidelibus vitanda su que non solum animum à divinarum rerum a dio avocant, sed nos à Dei amore prorsus sej gunt. Vid. Aug. tract. 3. in Joan. et in Ps. serm. 1. et lib. de decem chordis, c. 3.

Quæ opera non vetantur die sesto.

Prima species.

XXXII. Non tamen eæ actiones neque ea op vetantur quæ ad divinum cultum attinent, etia servilia sint: ut altare instruere, templa alicu festi diei causà ornare, et reliqua hujus genei ideòque à Domino dictum est: (1) Sacerdin templo sabbatum violare, et sinè crimiue es

Altera species.

Sed neque earum rerum opera hac lege pro beri existimandum est, quorum jactura faciei

⁽¹⁾ Matth. 12. 5.

CONCILII TRIDENT. PARS III. 46r sit, si die festo prætermittantur, quemadmodum sacris etiam Canonibus permissum est.

Tertia species.

Multa alia Dominus in Evaugelio festis diebus fieri posse declaravit, quæ facile parochus apud sanctos Matthæum et Joannem observabit.

Nec jumenta labori applicanda sunt die festo.

XXXIII. Sed ut nulla res prætermitteretur, cujus actione hic sabbati cultus impediretur, facta est jumenti mentio: quo animantium genere impediuntur homines, quominus sabbati diema colant. Si enim die sabbati alicujus operis actioni jumenti usus destinatur, necessaria est etiam ad id hominis opera, qui jumentum agat. Itaque solum per se opus facere non potest, sed hominem, qui illud molitur, adjuvat: eo autem die nemini opus facere licet; ergo neque jumentis, quorum opera ad id homines utuntur.

Nec servis præcipienda sunt servilia die festo.

XXXIV. Itaque hujus præcepti lex eo etiam spectat; ut, si jumentorum laboribus homines parcere Deus vult, eò certè magis ipsi cavere deteant, ne inhumani sint in eos, quorum opera atque industria utuntur.

Agenda diebus festis.

XXXV. Neque verò parochus illud prætermittere debet, ut diligenter doceat, quibus in operibus atque actionibus christiani homines diebus festis exercere se debeant.

Missæ interesse.

Illæ verò ejusmodi sunt, ut ad Dei templum accedemus, eoque loco sincerà piàque animi attentione sacrosancto Missæ sacrificio intersimus. Conc. Agath. c. 47. Aurel. c. 8. Tribur. c. 35. vide de cons. dist. 1. capite Missas et cum ad celos brandas et omnes fideles.

C c 3 i

Sacramenta frequentare.

Divina Ecclesiæ sacramenta, quæ ad salutem nostram instituta sunt, ad animæ vulnerum curationem crebrò adhibeamus. Aug. de Eccl. dogm. c. 53. et citatur de cons. dist. 2. c. quotid.

Peccata confiteri.

Nihil verò est, quod oportunius aut melius christianis hominibus fieri possit, quàm si peccata sua sacerdotibus sæpè confiteantur, ad quam rem perficiendam, poterit parochus populum adhortari, sumptà hujus probandæ rei ratione, et copià ex iis quæ de pomitentiæ sacramento suo loco tradita, ac præcepta sunt.

Eucharistiam percipere.

Neque solum ad hoc sacramentum populum excitabit: sed sedulò etiam atque etiam ad illud exhortabit, ut sacrosanctum Eucharistim sacramentum crebrò percipiant.

Conciones audire.

Attente prætereà, diligenterque secra concio à Fidelibus audienda est: nihil enim minus ferendum est, neque tam profectò indignum, quam Christi verba contemnere aut negligenter audire. Justin. Apolog. 2. et ex Actis Apostolorum cap. 20. Aug. lib. 50. hom. Hom. 26. et cit. 1. q. l. c. interrogu.

Orare Deum et laudare.

Exercitatio item atque studium Fidelium in precibus divisque laudibus frequens esse debet.

Catechismis interesse.

Præcipuaque ejusdem cura, ut quæ ad christianæ vitæ institutionem pertinent, ea diligenter addiscat.

Opera misericordiæ exercere.

Sedulòque se exerceat in iis officiis, quæ pieta-

CONCILII TRIDENT. PARS III. 463

tem continent, pauperibus et egenis eleemosynam tribuendo, ægros homines visitando, morentes quique dolore afflicti jacent, piè consolando; namut est apud sanctum Jacobum: (1) Religio munda et immaculata apud Deum et Patrem, hæc est, visitare pupillos et viduas in tribulatione eorum. Sic faciebant veteres Christiani, test. Justin. apol. 2. Tertull. in apol. et in lib. ad Martyres et in lib. 2. ad axorem prope finem.

Quarta præcepti pars.

XXXVI. Ex his, quæ dicta sunt, facilè erit colligere quæ contra hujus præcepti regulam committuntur.

Quàm justum sit observare sesta, ostendendum.

XXXVII. Parochi verò officium in eo item esse debet, ut certos quosdam locos in promptu habeat, unde rationes, aque argumenta sumat, quibus populo illud maximè persuadeatur, hujus præcepti legem summo studio accurataque diligentià servet: ad hoc plurimum valet, ut populus scilicet intelligat, ac planè perspiciat quam justum et rationi consentaneum sit nos certos quosdam dies habere, quos totos divino cultui tribuamus, Dominumque nostrum, à quo summa et innumerabilia beneficia accepimus, agnoscamus, colamus et veneremur.

Nota. Si enim jussisset nos quotidie sibi religionis cultum tribuere, nonne pro suis erga nos beneficiis, quæ maxima et infinita sunt, omnis opera danda esset, ut prompto alacrique animo ejus dicto audientes essemus? Nunc verò, paucis ad ejus cultum institutis diebus, non est cur nos negligentes atque difficiles in ejus officii functione simus, quod sine gravissimà culpà prætermittere non possumus. Vide de Consecr. dist. 1. et in Decretis Titul. de feriis et Conc. Matisc. 2.

⁽¹⁾ Jacobi 1, 27.

eap. 1. et 7. Tribur, cap. 35. Ignat. in Ep. ad Philip. Leon. serm. 3. de quadrag. Aug. serm. 251. de temp.

Hoc præceptum observare quam honestum et utile.

XXXVIII. Demonstret deinde parochus, quanta hujus præcepti virtus sit, cùm ii, qui illud rectè servaverint, in conspectu Dei esse; cum eoque colloqui videantur: nam et precibus faciendis Dei majestatem contemplamur, et cum eo colloquimur; et concionatoribus audiendis Dei vocem accipimus quæ ad aures nostras corum opera pervenit, qui de rebus divinis piè sanctèque concionantur: tum in altaris sacrificio præsentem Christum Dominum adoramus; et his quidem bonis illi maximè fruuntur, qui hoc præceptum servant diligenter.

Hoc præceptum violare quantum crimen.

XXXIX. Qui verò hanc legem omninò negligunt, ii, cùm Deo et Ecclesiæ non obediant, neque ejus præceptum audiant, et Dei et sanctarum legum hostes sunt: quod animadverti potest ex eo, quod præceptum hoc ejusmodi est, ut nullo labore servari queat. Cùm enim Deus non labores nobis imponat, quos vel difficillimos ejus causà suscipere deberemus: sed quietos illis diebus festis à terrenis curis liberos esse jubeat, magnæ temeritatis indicium est, hujus præcepti legem recusare. Exemplo nobis esse debent supplicia, quæ de illis Deus sumpsit, qui illud violarunt, ut ex libro Numerorum (1) licet intelligere.

Nota. Ne igitur in hanc Dei offensionem incidamus, operæ pretium erit, sæpè illud verbum, memento, cogitatione repetere, magnasque illus utilitates et commoda sibi ante oculos proponere, quæ ex festorum dierum cultu percipi suprà de-

⁽¹⁾ Num. 15. 52. et seqq.

CONCILII TRIDENT. PARS III. 465 claratum est: et multa alia ad id genus pertinentia, quæ bonus et diligens pastor, ut occasionis ratio postulabit, copiosè latèque persequi poterit.

DE QUARTO PRÆCEPTO DECALOGI.

CAPUT V.

Honora patrem tuum et matrem tuam, ut sis longævus super terram, quam Dominus Deus tuus dabit tiei.

Hoc præceptum superioribus ut conveniat.

I. Cùm in superioribus præceptis summa sit vis et dignitas, meritò quæ nunc persequimur, quia maximè necessaria sunt, proximum locum obtinent: nam illa finem, qui Deus est, continuò spectant: hæc nos ad proximi charitatem erudiunt; etsi longius progressa, ad Deum, id est, illud extremum, cujus gratià proximum ipsum diligimus, perducunt. Quamobrem Christus Dominus præcepta illa duo de diligendo Deo et proximo (1) similia inter se esse dixit. Vide Augustinum in Psal. 32. serm. 32. item libro 3. de Doctrina Christiana capite 10. et lib. 50. hom. Hom. 38. Divi Thomæ 2. 2. quæstione 17. art. 8.

Dilectio Dei ex dilectione parentum elucet.

II. Hic autem locus dici vix potest, quantas habeat utilitates: cùm et suos fructus ferat uberes illos quidem ac præstantes; et sit tanquam signum, ex quo primi præcepti obedientia et cultus elucet. Qui non diligit, inquit divus Joannes, (2) fratrem suum, quem videt, Deum quem non videt, quomodò potest diligere? Ad eumdem modum: si parentes, quos secundum Deum diligere debemus, non veneramur et colimus, cùm nobis in conspectu ferè semper sint; Deo summo parenti et optimo, qui nullum sub aspectum cadit,

⁽¹⁾ Matth. 22. 39. Marc. 12. 31. (2) 1. Joan. 4. 20.

quem honorem, quem cultum tribuemus? ex que perspicuum est, utraque præcepta inter se congruere.

Quàm latè pateat hoc præseptum.

III. Hujus autem præcepti usus latissime patet:
nam præter eos qui nos genuerunt, multi prætereà sunt, quos parentum loco colere debemus,
vel potestatis, vel dignitatis, vel utilitatis, vel
præstantis alicujus muneris et officii nomine. Parentum præterea, majorumque omnium laborem
levat: cum enim id in primis curent, ut quos
habent in sua potestate, ii rectè et divinæ legi
convenienter vivant; erit hæc cura perfacilis, so
omnes intelligant, Deo auctore et monitore, summum honorem parentibus tribui oportere.

Cur duabus in tabulis præcepta sint data.

IV. Quod ut præstare possimus, necesse est nosse quamdam differentiam quæ est inter præcepta primæ et secundæ tabulæ. Ergo hæc prinum à Parocho sunt explicanda: idque in primmoneat, divina Decalogi præcepta fuisse in duabus tabulis incisa: in quarum altera quemadmodum à sanctis Patribus accepimus, tria illa continebantur, quæ jam sunt exposita; reliqua verò in altera tabula erant inclusa. Fide Clem. Alexand. lib. 6. Strom. satis ante finem. August. in Exod. quæst. 71. et Epist. 119. capite 11. Divi Thom. 1.2. q. 100. art. 4.

Nota hanc rationem.

Atque hæc nobis perapposita fuit descriptio, at præceptorum rationem ordo ipse distingueret: nam quidquid in sacris litteris divina lege jubetur aut vetatur, id duorum generum oritur ex altero: aut enim erga Deum, aut erga homines charitas in omni officio spectatur. Et quidem charitatem in Deum superiora tria præcepta docent: quod verò ad hominum conjunctionem et societatem

CONCILII TRIDENT. PARS III. 467
pertinet, id reliquis septem præceptis continetur.
Quocirca non sine causa ejusmodi est facta distinctio, ut alia ad priorem, alia ad alteram tabulam præcepta referantur.

Prima differentia inter præcepta primæ et secundæ tabulæ.

V. Nam superioribus tribus præceptis, de quibus dictum est, quasi subjecta materia quam tractent, est Deus, id est summum bonum. Cæteris verò proximi bonum; illis summus, his proximus amor est propositus; illa finem, hæc autem ea quæ ad finem referuntur spectant. Vide August. in Psal. 32. serm. 1. Divi Thomæ 2. 2. quæstione 122. articulo 1. et 2. et in opusc. 7. cap. de primo præcepto.

Secunda differentia.

Præterea charitas Dei ex ipso pendet. Deus enim per se, non alterius rei causa, summè diligendus est : charitas autem proximi à charitate Dei ortum habet, atque ad eam tanquam ad certam regulam dirigenda est : nam si parentes charos habemus, si dominis paremus, et dignitate antecedentes reveremur; id ea re maxime faciendum est, quòd eorum procreator est Deus, eosque aliis præesse voluit, quorum opera cæteros. homines regit ac tuetur: qui cum nobis auctor sit, ut ejusmodi personas revereamur, idcircò id præstare debemus, quia à Deo hoc ipso honore dignantur : ex quo fit, ut honor quem parentibus habemus, Deo potius, quam hominibus haberi videatur: sic enim apud sanctum Matthæum est, cum de observantia in superiores agitur : (1) Oui recipit vos, me recipit; et Apostolus in Epistola ad Ephesios, (2) servos instituens : Servi, inquit, obedite dominis carnalibus cum timore et tremore, in simplicitate cordis vestri, sicut Christo,

⁽¹⁾ Matth. 10. 40. (2) Ephes, 6. 5,

non ad oculum servientes, quasi hominibus placentes, sed ut servi Christi. Vide Augustinum lib. 3. de Doctrina Christiana cap. 12. et lib. 4. Confess. cap. 7. 10. 11. 12. Prosper. lib. 3. de vit. contempl. c. 13. Bernard. de diligendo Deo.

Tertia.

Accedit, quòd Deo nullus honor, nulla pietas. nullus cultus satis dignè tribuitur in quem amor augeri infinité potest : proptereaque nostra erga illum charitas in dies fiat ardentior, necesse est, quem ejus jussu (1) ex toto corde, ex totà animà, ex omnibus viribus amare debemus. At charitas, qua proximum complectimur, suis finibus circumscribitur : jubet enim Dominus proximos di-

ligere, sicut nos ipsos.

Nota. Quod si quis hos fines egressus fuerit, its ut parem Deo et proximis amorem tribuat, is maximum scelus admittit. Si quis venit ad me. inquit Dominus, (2) et non odit patrem suun et matrem, et uxorem, et filios, et fratres e sorores, adhuc autem et animam suam, non potest meus esse discipulus; in quam sententian item dictum est: (3) Sine ut mortui sepeliant mor tuos suos : cum quidam primum humare patren vellet, posteà Christum sequi, cujus rei dilucidio illa apud sanctum Matthæum explicatio est : (4 Qui amat patrem, aut matrem plus quam me non est me dignus.

Parentes ut amandi.

VI. Nec tamen ulla dubitatio est quin parente vehementer amandi observandique sint : sed a pietatem in primis necessarium est, Deo, qui pa rens et effector est omnium, præcipuum honorer et cultum tribui, ideoquè mortales parentes amari

⁽¹⁾ Deut. 6. 3. Luc. 10. 27. Matt. 22. 37. 38. 39. (2) Luc 14. 26. (3) Luc. 9. 60. (4) Matt. 10. 37.

CONCILII TRIDENT. PARS IN. 469 ut ad coelestem sempiteraumque Patrem tota amoris vis referatur.

Parentibus quandò non obediendum.

VII. Quod si interdùm parentum jussa Dei præceptis repugueut, non dubium est quin liberi, parentum cupiditati, Dei voluntatem anteferre debeant, divinæ illius sententiæ memores : (1) Obedire oportet Deo magis, quam hominibus.

Honorare quid sit.

VIII. Quibus rebus expositis, parochus verba praccepti interpretabitur, atque illud primum Honorare, quid sit: est enim, de aliquo honorifice sentire, et quæ illius sunt, maximi putare omnia.

Quam'scite verbum Honorare hic usurpetur.

IX. Huic autem honori hæc omnia conjuncta sunt, amor, observantia, obedientia et cultus. Scitè autem in lege posita est honoris yox, non amoris, aut metûs, etiamsi valdè amandi ac metuendi parentes sint: etenim qui amat, non semper observat et vene ratur; qui metuit, non semper diligit: quem verò aliquis ex animo honorat, item amat et veretur.

Primò, dicendi sunt patres, genitores.

X. Hæc cûm parochus explicarit, tum aget de patribus, quique sint ii qui vocentur hoc nomine. Nam etsi de iis præcipue patribus lex lequitur, ex quibus generati sumus, tamen ad alios quoque pertinet hoc nomen, quos etiam complecti lex videtur: quemadmodům ex pluribus divinæ scripturæ locis facile colligimus.

Secundò, Ecclesiæ prælati et sacerdotes.

Præter illos igitur, qui nos procrearunt, patrum genera item alia sunt in sacris litteris, quod antea attigimus, quibus singulis suus honor de-

⁽¹⁾ Act. 5. 29.

betur, ac primum Ecclesiæ præsides, et pastores, et sacerdotes, patres dicuntur, quemadmodum ex Apostolo constat, qui ad Corinthios scribens: (1) Non, inquit, ut confundam vos, hæc scribes sed ut filios meos charissimos moneo. Nam si decem millia pædagogorum habeatis in Christo, sed non multos patres; nam in Christo Jesu per Evangelium ego vos genui. Et in Ecclesiastico scriptum est: (2) Laudemus viros gloriosos et parentes nostros in generatione sua.

Tertiò, Magistratus.

Deinde ii quibus aut imperium aut magistratus, aut potestas commissa est, qui rempublicam gubernant, patres appellantur. Sic (3) Naaman & famulis pater vocabatur.

Quartò tutores et magistri.

Prætereà, patres cos dicimus, quorum procurationi, fidei, probitati sapientiæque alii commendantur: cujusmodi sunt tutores et curatores, pædagogi et magistri. Quare (4) Eliam et (5) Eliseum filii prophetarum patrem vocabant.

Quintò, senes.

Postremò patres dicimus senes et ætate confectos, quos etiam vereri debemus.

Parentes cur honorandi.

XI. Atque hoc in parochi præceptis maximum sit, ut doceat patres, cujuscumque sint generis, præsertim verò eos, ex quibus nati sumus, à nobis honorandos, de quibus divina lex præcipuè loquitur.

, Sunt hic causæ variæ.

Sunt enim immortalis Dei quasi quædam simulacra, in iisque ortûs nostri imaginem intue-

^{(1) 1.} Cor. 4. 14. (2) Eccl. 44. 1. (3) 4. Reg. 5. 13. (4) 3. Reg. 2. 12. (5) 4. Reg. 13. 14.

CONCILII TRIDENT. PARS III. 471 mur, ab iis vita nobis data est: iis Deus usus est, uti nobis animum mentemque impertiret, ab iis ad sacramenta deducti, ad religionem, ad humanum cultum, civilemque instituti, ad morum integritatem eruditi sumus. De officiis filiorum ergà parentes. Vide Antonium Augustinum, lib. 10. tit. 19.

Matris mentio hic fit jure.

XII. Doceat verò parochus, meritò nomen matris, in hoc præcepto expressum, ut ejus beneficia et merita ergà nos confideremus, quanta curà et sollicitudine nos in utero gesserit, quanto cum labore ac dolore pepererit et educârit.

Primus honor debitus Parentibus.

XIII. Porrò ità observandi parentes sunt, ut, quem eis tribuimus, honor ex amore alque intimo animi sensu depromptus videatur, quibus hoc officium debetur maximè, cum ergà nos sint ità affecti, nullum ut laborem, nullam contentionem, nulla pericula nostrà causà refugiant, nihilque illis accidere possit jucundius, quam ut filiis charos se esse sentiant, quos maxime diligunt. Joseph, (1) cam in Ægypto honore et amplitudine regi esset proximus, patrem qui in Ægyptum venerat, honorificè excepit; et Salomon (2) matri advenienti assurrexit, eamque veneratus, regio in solio ad dexteram collocavit.

Secundus.

Alia prætereà sunt honoris officia, quæ in parentes conferri debeut: nam eos tum etiam honoramus, cum à Deo suppliciter petimus, ut eisdem benè et feliciter omnia eveniant, ut in maximà gratià et honore sint apud homines, ut ipsi Deo ac Sanctis qui in cœlis sunt commendatissimi sint.

⁽¹⁾ Gen. 46. 29. (2) 3. Reg. 2. 19.

Tertius.

Item parentes honoramus, cum nostras rationes ad eorum arbitrium voluntatemque conferimus, cujus rei suasor Salomon: (1) Audi, inquit, fili mi, disciplinam patris tui, et ne dimittas legem matris tuæ, ut addatur gratia capiti tuo et torques collo tuo: cujusmodi sunt etiam Divi Pauli cohortationes: (3) Filii, obedite parentibus vestris in Domino; hoc enim justum est. Item: (3) Filii, obedite parentibus per omnia; hoc enim placitum est in Domino. Et sanctissimorum hominum exemplis confirmatur: etenim Isaac, (4) cum a patre ad sacrificium vinciretur, modeste ac sinè recusatione paruit; et Rechabitæ, (5) ne à patris consilio unquam discreparent, vino se in perpetuum abstinuerunt.

Quartus.

ltem, parentes honoramus, cùm corum rectè facta, moresque imitamur, iis enim plurimum tribuere videmur quorum esse volumus quam simillimi.

Quintus.

Item, parentes honoramus, quorum consilia non modò exquirimus, verum etiam sequemur.

Sextus.

Item, quibus subvenimus, en impertientes, quæ victus cultusque desiderat, quod Christi testimonio comprobatur, qui Pharisæorum impietatem redarguens: (6) Quarè et vos, ait, transgredimi mandatum Dei propter traditionem vestram? Nam Deus dixit: Honora patrem et matrem; et: Qui maledixerit patri, vel matri, mort moriatur; vos autem dicitis: Quicumque dixirit patri, vel matri, moruss quodcumque est c

⁽¹⁾ Prov. 1. 8. (2) Eph. 6. 1. (5) Col. 3. 20. (4) Gen. 9. (5) Hier. 35. 6. et d. (6) Matt. 15. 4.

CONCILII TRIDENT. PARS III. 473
me, tibi proderit; et non honorificabit palrem
suum, aut matrem suam; et iritum fecistis mandatum Dei propter traditionem vestram. Subveniendum esse parentibus, vide Basilium hom.
de honore parentum, et in Ilexam. Hom. 9. Amb.
lib. 5. Hexam. capite 16. Concil. Gangr. can. 16.
Vide item Distinct. 86. multis in locis Hieron.
lib. 2. Commentar. in Matt. August. lib. 1 quest.
Evang. cab. 14.

Septimus et magni momenti.

Et honoris quidem officia parentibus tribuere semper debemus, sed tum maxime, cum periculosè ægrotant : danda enim opera est, ne quid prætermittant quod vel ad peccatorum confessionem attinet, vel ad reliqua sacramenta, quæ à christianis hominibus percipi debeut, cum mors appropinguat : idque nobis curæ sit, ut pii religiosique homines eos crebrò invisant, qui vel imbecillos confirment, et consilio juvent, vel optime animatos ad spem erigant immortalitatis : ut, cum mentem à rebus humanis excitarint, totam conjiciant in Deum: sic fiet, ut fidei, spei et charitatis beatissimo comitatu ac religionis præsidio muniti, mortem non modò non pertimescendam, cum necessaria sit : sed cum aditum ad æternitatem expediat, etiam appetendam censeant.

Octavus et ultimus.

Pestremò vel mortuis parentibus honor tribuitur, si iis funus facimus, si exsequias cohonestamus, si honorem sepulturæ impertimus, si justa et sacrificia anniversaria curamus, si, quæ ab iis legata sunt, diligenter persolvimus.

Honorandi sunt et alii qui patres appellantur.

XIV. Honorandi autem sunt non modò ii, ex ranibus nati sumus, verùm etiam alii, qui paes appellantur, ut episcopi et sacerdotes, ut

ut reges, ut principes, ut magistratus, ut tutores, ut curatores, ut magistri, ut pædagogi, ut senes et cæteri ejusmodi: digni enim sunt, qui ex charitate, ex obdientià, ex ope nostrà fructus percipiant, sed alius alio magis.

Prælati et Presbyteri ut honorandi.

XV. De episcopis et aliis pastoribus ità scriptum est: (1) Qui benè præsunt presbyteri, duplici honore digni habeantur: maximè qui laborant in verbo et doctrinà. Vide Ambros. comment. in eumdem losum.

Primus.

Jam verò quanti ergà Apostolum amoris documenta Galatæ dederunt, quibus is præclarum il, lud benevolentiæ testimonium tribuit: (2) Testimonium enim perhibeo vobis: quia, si fieri posset, oculos vestros eruissetis et dedisaetis mihi.

Secundus.

Quin etiam sacerdotibus ea suppeditanda sunt quæ ad vitæ usus necessarios requiruntur: quare Apostolus, (3) Quis, inquit, militat suis stipendiis unquam? Et in Ecclesiastico (4) scriptum est: Honorifica sacerdotes; et propurga te cum brachiis: da illis partem, sicut mandatum est tibi, primitiarum et purgationis. Decimas solvendas esse, vide Concilium Aurel. 1. capite 17. Matiscon. 2. capite 5. Forejul. c. ultimo Lateran. Magnum, capite 53. Trident. sess. 25. capite 13. Vide item multa capita 16. quæst. 1. et 7. Tit. de Decimis in Decretis D. Th. 2, 2, 2, 8 1.

Tertius.

Illis etiam obtemperandum esse docet Apostolus: (5) Obedite, inquit, præpositis vestris et

^{(1) 1.} Tim. 5. 17. (2) Gal. 4. 15. (3) 1. Cor. 9. 7. (4) Ecc. 9. 33. (5) Hebr. 13. 17.

CONCILII TRIDENT. PARS III. 476 subjacete eis; ipsi enim pervigilant, quasi ratio-

nem pro animabus vestris reddituri.

Nota. Quin potius à Christo Domino præceptum est, ut vel improbis obtemperenus, can dicat: (1) Super cathedram Mosi, sederunt scribe et Pharisæi: omnia ergò, quæcumque dixerint vobis, servate et facite: secundum opera verò eorum nolite facere: dicunt enim, et non faciunt.

Cæteris item magnatibus habendus honor.

XVI. Idem de regibus, de principibus, de magistratibus et reliquis, quorum potestati subjicimur, dicendum est. lis verò quod honoris,
cultus, observantiæ genus tribuendum sit, Apostolus ad Romanos (2) latè explicat: pro quibus etiam (3) orandum esse monet et divus Petrus: (4) Subjecti, inquit, estote omni humanæ
creaturæ propter Deum, sive regi quasi præcellenti, sive ducibus tanquam ab eo missis. Vide
Tertull. in Apol. 6. 30. et 32. et ad Scap. capite 2.

Principes bonore divino colendi sunt.

XVII. Nam si quem eis cultum tribuimus, is ad Deum refertur; habet enim venerationem hominum excellens dignitatis gradus, quia divinæ potestatis est instar, in quo etiam Dei providentiam veneramur, qui publici muneris procurationem iis attribuit, quibusque utitur, tanquam potestatis suæ ministris. Vide Augustinum lib. 5. de Civitate Dei, capite 10. 11. 14. et 15.

Malis principibus quando obediendum.

XVIII. Nec enim hominum improbitatem, aut nequitiam, si tales sint magistratus, sed divinam auctoritatein quæ in illis est, reveremur, ut, quod

⁽¹⁾ Matth. 23, 2, 3, (a) Rom. 13, 1, (3) 2, Tit. 2, 2, (4) 1 Pet. 2, 13,

permirum fortassè videatur, quamvis in nos sint inimico infensoque animo, quamvis implacabiles; tamen non satis digna causa sit, cur eos non perofficiose observemus; nam et Davidis magua in Saülem officia exstiterunt, cum ei tamen esset offensior, quod innuit illis verbis: (1) Cum iis qui oderunt pacem, eram pacificus.

Eisdem quandò non obediendum.

XIX. At verò, si qui improbè, si quid iniquè imperent, cum id non ex potestate, sed ex injustitià, atque animi perversitate agant, omninò non sunt audiendi.

Merces huic præcepto proposita est.

XX. Ubi hee parochus sigillatim exposuerit, deinceps consideret quodnam præmium, quàmque consentaneum iis propositum sit, qui divino huic præcepto obediunt, nam in eo fructus est maximus, ut diù vivant: proptereà quòd digni sunt, qui beneficio quàm diutissimè perfruantur, cujus memoriam perpetuò conservant. Càm igitur, qui pareutes colunt, iis gratiam referant, à quibus lucis et vitæ usuram habent, jure et meritò vitam ad summam senectutem perducunt.

Hæc promissa merces explicanda.

XXI. Tum adjungenda est divinæ promissionis illustris explanatio: neque enim solum sempiternæ ac beatæ, sed hujus etiam, quam in terris agimus vitæ usus promittitur: cujus sententiæ interpres est Divus Paulos cum inquit: (2) Pietas ad omnia utilis est, promissionem habens vitæ quæ nunc est, futuræ.

Non exigua est hæc merces.

XXII. Nec verò hæc merces aut exigua est,

⁽¹⁾ Ps. 119. 7. (2) 1. Tim. 4. 8.

CONCILII TRIDENT. PARR III. 477
aut contemnenda, etiamai sanctissimis veris, ut (1)
Job, ut (2) David, ut (3) Paulo mors fuerit optabilis, et (4) ærumnosis ac miseris hominibus vitæ
propagatio sit injucunda: nam illorum verborum
adjunctio: Quam Dominus Drus Tuus dabit tibi,
non modò temporis diuturnitatem ad vivendum;
sed otium, quietem, incolumitatem ad benè vivendum pollicetur: nam in Deuteronomio non
solùm iuquit: Ut longo vivas tempore; sed illud
etiam addit: (5) Ut benè sit tibi; quod deindè
ab Apostolo (6) repetitum est.

Hác mercede non gaudent multi obedientes filii, cur.

XXIII. Hæc autem bona eis suppetere dicimus, quorum pietati Deus gratiam referat: aliter enim divini promissi fides et constantia non erit: cùm interdùm, qui majorem pietatem parentibus præstiterunt, iis vita brevior sit: quibus id quidem contigit.

Prima ratio.

Vel quod iis optime consulitur, qui priùs vitam excedunt, quam à virtutis et officiis religione discedant: (7) rapiuntur enim, ne malitia mutet intellectum eorum, aut ne fictio decipiat animam illorum.

Secunda.

Vel quia, dum pernicies et rerum omnium perturbatio impendet, è corporibus evocantur, ut communium temporum acerbitatem evadant. A facie enim malitiæ, inquit propheta, (8) collectus est justus, quod fit ne eorum aut virtus aut salus periclitetur, cùm à mortalibus flagitiorum pœnas repetit Deus.

⁽¹⁾ Job. 3. (2) Ps. 119. 5. (3) Phil. 2. 17. (4) 2. Cor. 5. 2. et d. (5) Deut. 5. 16. (6) Ephes. 6. 5. (7) Sap. 4. 10. 11. (8) Isa. 57. 1.

Tertia.

Vel ne tristissimis temporibus ex propinquorum amicorumque calamitatibus acerbissimos luctus sentiaut.

Nota. Quare metuendum est majorem in modum, cum viris bonis immatura mors accidit.

Ingrati filii graviter puniendi.

XXIV. Ac quemadmodùm, iis qui grati in parentes sunt, officii merces et fructus est à Deo propositus, sic ingrati et impis filii gravissimis ponis reservantur; scriptum est enim; (1) Qui maledixerit patri suo, vel matri, morte moriatur. Et: (2) Qui affligit patrem et fugat matrem, ignominiosus est et infelix. Et: (3) Qui maledicit patri suo vel matri, exstinguetur lucerna ejus in mediis tenebris. Et : (4) Oculum, qui subsanuat patrem, et qui despicit partum matris suæ, effodiaut eum corvi de torrentibus et comedant eum filii aquilæ. Qui parentibus injuriam intulerunt, multos fuisse legimus, in quibus ulciscendis Dei iracundia exarsit; non enim Davidem inultum reliquit, sed sceleri debitas pomas dedit Absalon, (5) quem ob ejus scelus, tribus hastis transfixnm punivit.

Sacerdotibus non obedientes ut puniantur.

XXV. De iis verò, qui sacerdotibus non obtemperant, scriptum est: (6) Qui superbierit uoluns obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo et decreto judicis morietur homo ille. Vide Clem. Epist. 3. sub initio. Item Epist. primam etiam sub initio. Ambros. lib. 2. Offic. cup. 24. Hieronym. Epist. 1. post med. Vide item 11. quæst. 3. cap. 11. 12. 13.

Officia parentum in filios.

XXVI. Et quemadmodum divinà lege sancitum

⁽¹⁾ Exod. 21. 16. 17. Ley. 20. 9. (2) Prov. 14. 26. (3) Ibid. 20. 20. (4) Ibid. 30. 17 (5) Reg. 18. 14. (6) Deut. 17. 12.

concilli Trident. Pars III. 479 est ut parentibus filii honorem habeant, ut parent, ut obsequantur : sic parentum propria officia sunt atque munera, ut sanctissimis disciplinis ac moribus filios imbuant, iisque optima dent vivendi præcepta, ut ad religionem instructi et parati, Deum sanctè inviolatèque veuerentur; quod à parentibus Susannæ (1) factum esse legimus. Itaque sacerdos parentes commoneat, ut se liberis magistros præbeant virtutis, æquitatis, continentiæ, modestiæ et sanctitatis.

Tria cavenda parentibus.

XXVII. Triaque præsertim declinent, in quibus sæpè offendere consueverunt.

Primum.

Primum ne quid acerbius in liberos aut loquantur, aut statuant; quod Apostolus in Epislolà ad Colossenses ità præcipit: (2) Patres, nolite ad indignationem provocare filios vestros, ut non pusillo animo fiant; nam periculum est ne fracto abjectoque animo sint, dum omnia timent. Quare illud præcipiat, ut nimiam severitatem effugiant, malintque liberos corrigere, quam ulcisci.

Secundum.

Deindè, si qua culpa commissa est, cum necessaria sit castigatio et objurgatio, ne quid liberis per indulgentiam dissolute remittant: sæpè enim filii parentum nimià lenitate et facilitate depravantur; quamobrem à dissolutà indulgentià deterreat, exemplo (3) Heli summi sacerdotis, qui, quòd in liberos indulgentior fuerat, maximo supplicio est affectus.

Tertium.

Postremò, ne quod fœdissimum est, in filiorum educatione ac doctrinà, præposita consilia ineant:

⁽¹⁾ Dan. 13. 3. (2) Col. 3. 21. (3) 1. Reg. 2. 5. et 4. 1) d 6

Prior.

Si quis gravidam mulierem pugno vel calce percuteret, ex quo abortus sequeretur, fuisset quidem illud præter percussoris voluntatem, non tameu præter culpam, cum illi non licet ullo modo gravidam mulierem percutere.

Posterior.

Altera, si non omnibus circumspectis, negligenter et incaute aliquem occiderit.

Sexta cædes non prohibita.

Qua etiam ratione, si quis salutis sum defendendme causa, omni adhibità cautione, alterum interemerit, hac lege non teneri satis apparet.

Quæ cædes hic prohibeatur.

VIII. Atque hæ quidem quas modò commemoravimus, cædes sant, quæ hoc legis præcepto non continentur; quibus exceptis, reliquæ omnes prohibeutur, sive homicidam quis spectet, sive qui occiditur, sive modus quibus cædes fit.

Quibus occidere prohibitum est.

IX. Nam quod ad eos pertinet, qui ædem faciunt, nenio planè excipitur, non divites, non potentes homines, non domini, non parentes: sed delectu omni et discrimine remoto, occidere vetitum est ominbus.

Quos occidere non licitum.

X. Si verò ii spectantur, qui interficiuntur, ad omnes hæc lex pertinet: nec quisquam est tam humilis et abjectæ conditionis homo, quin legis hujus vi defendatær.

Seipsum occidere nulli licet.

XI. Neque verò seipsum interficere cuipiam fas est : cùm vitæ suæ nemo ità potestatem habeat, ut suo arbitratu mortem sibi consiscere liceat; ideòque legis hujus verbis non ità præscriptum CONCILII TRIDENT. PARS III. 485 est ne alium occidas, sed simpliciter: Ne occi-

पण्डाक्ष्मां क

Quilibet modus occidendi prohibitus.

XII. Sin autem multiplicem cædis faciendæ modum attendimus, nemo est qui excipiatur; non solum enim suis cuiquam manibus, aut ferro, aut lapide, aut baculo, ant laqueo, aut veneno vitam homini eripere non licet: sed consilio, ope, auxilio, vel alia quacumque ratione id fieri prorsus vetitum est.

Nota. In quo summa tarditas, stuporque Judæorum fuit, qui crederent se hoc præceptum servare, si manus tantum à cæde abstinerent.

Nulli irasci, nedum quemquam occidere, licet.

XIII. Sed homini christiano, qui interprete Christo, dedicit hanc legem spiritualem esse, nempe quæ non manus solum puras, sed animum etiam castum sincerumque nos habere docet, illud non satis omnino est, quod illi satis cumulatè se præstare arbitrabantur; nam ne irasci quidem cuiquam licere in Evangelio traditum est; cum dicat Dominus: Ego autem dico vobis: (1) Omnis qui irascitur fratri suo; reus erit judicio, qui autem dixerit fratri suo; Raca, reus erit concilio; qui autem dixerit: Fatue, reus erit gehennæ ginis. De ira vide Basil. hom. 10. Chrysostom. hom. 29. ad populum Antioch. Divi Thomæ 2. 2. quæst. 158. per totam.

Explicatur locus Evangelii.

XIV. Ex quibus verbis perspicuum est eum culpă non carere qui fatri succenseat, quamvis iram animo inclusam contineat : qui verò ejus irae significationem aliquam dederit graviter percare, at multo gravius, qui non vervatur durè fratrem accipere et ei convicium facere. Vide Aug.

⁽¹⁾ Matth. 5. 22.

de sermon. Dom. in monte lib. 1. Divi Thomæ 2. 2. quæst 158. art. 3.

Ira non prohibita, quæ?

XV. Et quidem hoc verum est, si nulla subsitirascendi causa; nam iræ causa quæ à Deo legibusque conceditur, ea est, cùm in cos animadvertimus, qui nostro imperio potestatique parent, si in eis sit culpa; christiani enim hominis ira non à carnis sensibus sed à Spiritu Sancto proficisci debet: cùm nos (1) templa Sancti Spiritus, in quibus Jesus Christus habitet, esse conveniat.

Perfecta hujus præcepti observatio.

XVI. Multa prætereà sunt à Domino tradita, que ad perfectam hujus legis rationem pertinent, qualia illa sunt: (2) Non resistere malo: sed si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, præbè illi et alteram: et ei qui vult tecum in judicio contendere, et tunicam tuam tollere, dimitte ei et pallium: et quicumque te angariaverit mille passus, vade cum illo alia duo. Vide August. Epist. 5. ad Marcellum et de serm. Domini in monte, libro 2. cap 20.

Quam multi peccent contra hoc præceptum.

XVII. Ex his que jam commemorata sunt, animadvertere licet quam proclives sint homines ad ea peccata que hoc precepto vetita sunt, quamve multi reperiantur, qui, si minus manu, animo saltem cedis scelus committunt.

Officium Parochi

XVIII. Et quoniam huic tam periculoso morbo remedia in sacris litteris adhibita sunt, parochi est officium ea diligenter Fidelibus tradere.

Homicidium quantum crimen.

XIX. Præcipuum autem illud est, ut intel-

CONCILII TRIBERT. PARS III. 48# ligant, quam nefarium sit peccatum, hominis cædes: idque vel plurimis maximisque, sauctarum litterarum testimoniis perspici potest; usquè enim adeò homicidium detestatur. Deus in sanctis litteris, (1) ut à bestiis hominum cædis pænam se repetiturum dicat: ac belluam, quæ hominum læserit, occidi jubeat.

Nota. Neque aliquam ob causam à sencuine hominem abhorrere voluit, nisi ut omni ratione à nefarià hominis cæde et animum et manus

abstineret.

Homicida Deum ipsum impetunt.

XX. Sunt enim homicidæ humani generis, atque adeò naturæ hostes acerbissimi : qui, quautùm in eis est, universum Dei opus evertunt, cùm hominem tollant, cujus causă is omia, quæcumque procreata sunt, se fecisse testatur : imo verò in Genesi cùm prohibitum sit hominem occidi, quia illum Deus ad imaginem suam et similitudinem creavit, insignem Deo injuriam is facit, quasique violentas illi manus afferre videtur, qui ejus imaginem è medio tollit.

Quam propensus homo ad cædem.

XXI. Hoc divina animi cogitatione meditatus David gravissime de sanguinariis hominibus conquestus est illis verbis: (2) Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem, neque simpliciter dixit: Occidunt; sed: Effundunt sanguinem: quæ verba, ad detestabilis illius secleris amplificationem, immanemque illorum crudelitatem ostendendam, protulit: utque declaratet imprimis, quam præcipites illi diabolico quodam impulsu ad id facinus ferantur dixit: Veloces pedes eorum.

⁽¹⁾ Gen. 9. 5. 6. (2) Psal. 15. 5.

Finis et scopus hujus præcepti.

XXII. Jam verò, quæ in hoc præcepto servanda esse Christus Dominus jubet, cò spectant, ut pacem cum omnibus habeamus : inquit euim, cùm hunc locum interpretaretur; (1) Si offers munus tuum ad altare, et ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid adversum te, relinque ibi munus tuum ante altare, et vade priùs reconciliari fratri tuo, et tunc veniens offeres munus tuum et quæ sequuntur.

Charitas catholica præcipitur,

XXIII. Que ità à parocho explicabuntur, ut doceat, sinè ullà exceptione omnes charitate complectendos esse: ad quam in hujus præcepti explicatione Fideles, quam maxime poterit incitabit: quòd in eo proximi diligendi virtus maxime eluceat.

Odium vetatur.

XXIV. Cum enim odium hoc præcepto apertè vetetur, (2) quoniam qui fratrem suum odit, homicida est: certè illud consequitur, ut amoris et charitatis præceptum detur.

Churitatis officia præcipiuntur.

Cùmque hac lege de charitate et amore præceptum sit, tum omnium etiam illorum officiorum atque actionum, quæ charitatem ipsam consequi solent, præcepta traduntur.

Patientia.

Charitas (3) patiens est, inquit divus Paulus; patientia igitur nobis præcipitur, (4) in qua nos animas nostras possessuros esse Salvator docet.

Beneficentiæ officia.

XXV. Beneficentia deinde charitatis comes est et socia; quoniam (5) charitas benigna est.

⁽¹⁾ Matth. 5. 14. (2) joannes 3. 15. (3) 1. Corinth. 13. 4. (4) Luc. 21. 19. (5) 1. Cor. 13. 4.

CONCILII TRIDENT. PARS III. 489

Benignitatis autem atque beneficentiæ virtus latè patet, ejusque officium in iis rebus maximè versatur, ut pauperibus suppeditemus res necessarias, cibum esurientibus, sitientibus potum demus, nudos vestiamus: et quò quisquis opis nostræ magis indiget, eò in illum plus liberalitatis conferamus.

Beneficentia ergà inimicos exercenda.

XXVI. Hæc beneficentiæ et bonitatis officia, quæ per se sunt illustria, eò fiunt illustria, si inimicis præstentur; ait enim Salvator: (1) Diligite inimicos vestros, benefacite iis qui oderunt vos: quod etiam Apostolus monet illis verbis: (2) Si esurierit inimicus tuus, ciba illum; si sitit, potum da illi; hoc enim faciens, carbones ignis congeres super caput ejus: noli vinci à malo, sed vince in bono malum.

Mansuetudo et lenitas.

XXVII. Denique si charitatis legem spectemus, quæ benigna est; omnia quæcunique ad mansuetudinem, lenitatem sliasque id generis virtutes pertinent, officia colere, eà lege præscribi intelligemus.

Præcipuum charitatis officium, injurias condonare.

XXVIII. At verò longè omnium præstantissimum officium, quod cheritatis plenissimum est, in quo maximè nos exercere convenit, illud est, ut injurias quas accepimus, æquo animo remittamus atque condonenns; quod ut planè efficiamus, sæpè nos divinæ litteræ, (*) ut an-

⁽¹⁾ Matt. 5. 44. (2) Rom. 12. 20. (*) Vid. Deut. 52. 35. item 1. R. 25. 52. 35. item 26. 6. 7. 2. 9. item 2. Reg. 19. 20. Fesl. 7. 3 Eccl. 28. per totum, 1sa. 58. 6. Matth. 6. 14. et in Evangelio passim. Vide item Tertull. in Apol. c. 31. et 37. Aug. in Joan. tract. 21. lib. 50. hom. Hom. 6 item serm. 61 et 168. de tempore.

teà dictum est, monent atque hortentur, cum non heatos solum eos dicant, qui ità prorsus faciunt.

Nota. Sed erratorum etiam veniam iisdem à Deo datam affirment; qui verò hoc ipsum facere negligunt, aut omainò recusant, illam non consequentur.

Injuriarum oblivio inculcanda.

XXIX. Sed quoniam ulciscendi libido hominum mentibus ferè insita est, parochus maximam in eo diligentiam ponat necesse est, ut injuriarum oblivici, easque remittere Christianum hominem oportere, non doceat solum, sed penitus etiam Fidelibus persuadeat; cumque hacipsa de re apud sacros Scriptores multa fiat mentio, eos consulat ad refellendam illorum pertinaciam, qui in ulciscendi cupiditate, animo obstinato sunt atque obfirmato. Argumenta in promptu habeat, quæ illi Patres gravissima et ad eam rem maximè accommodata piè adhibuerunt. Vide quæ citantur numero 28.

Tria ad hoc argumenta.

XXX. Verùm hæc potissimum tria explicanda

Prinum.

Primum est, ut qui se injuriam accepisse putat, ei maximè persuadeatur, illum detrimenti, aut injuriæ præcipuam causam non fuisse, quem ipse ulcisci cupit. Sic admirabilis ille Job fecit, qui à Sabæis hominibus, à Chaldæis et à dæmone graviter læsus, nullà tamen corum habità ratione, ut vir rectus et homo admodùm pius rectè pièque iis verbis usus est; (1) Qominus dedit, Dominus abstulit.

Concilii Trident. Pars III. 489

Beniguitatis autem atque beneficentiæ virtus latè patet, ejusque officium in iis rebus maximè versatur, ut pauperihus suppeditemus res necessarias, cibum esurientibus, sitientibus potum demus, nudos vestiamus: et quò quisquis opis nostræ magis indiget, eò in illum plus liberalitatis conferamus.

Beneficentia ergà inimicos exercenda.

XXVI. Hæc beneficentiæ et bonitatis officia, quæ per se sunt illustria, eò fiunt illustriora, si inimicis præstentur; ait enim Salvator: (1) Diligite inimicos vestros, benefacite iis qui oderunt vos: quod etiam Apostolus monet illis verbis: (2) Si esurierit inimicus tuus, ciba illum; si sitit, potum da illi; hoc enim faciens, carbones ignis congeres super caput ejus: noli vinci à malo, sed vince in bono malum.

Mansuetudo et lenitas.

XXVII. Denique si charitatis legem spectemus, que benigna est; omnia quecumque ad mansuetudinem, lenitatem aliasque id generis virtutes pertinent, officia colere, ea lege præscribi intelligemus.

Præcipuum charitatis officium, injurias condonare.

XXVIII. At verò longè omnium præstantissinum officium, quod charitatis plenissimum st, in quo maximè nos exercere convenit, illud st, ut injurias quas accepimus, æquo animo emittamus atque condoneuns; quod ut planè fficiamus, sæpè nos divinæ litteræ, (*) ut an-

⁽¹⁾ Matt. 5. 44. (2) Rom. 12. 20. (*) Vid. Deut. 32. 35. em 1. R. 25. 32. 35. item 26. 6. 7. 8. 9. item. 2. Reg. 20. Psal. 7. 5 Eccl. 28. per totum, 1sa. 58. 6. Matth. 14. et in Evangelio passim. Vide item Tertull. in Apol. 31. et 37. Aug. in Joan. tract. 21. lib. 50. hom. Hom. (**)

Prius commodum.

Quorum primum illud est quòd (1) aliena debita remittentibus promisit Deus fore, ut ipsi etiam peccatorum veniam impetrent : ex quo promisso, quàm gratum illi sit hoc pietatis officium, facilè apparet.

Alterum commodum.

Alterum commodum est, quòd nobilitatem quandam et perfectionem assequimur, quoniam (2) condonandis injuriis, quodammodo Dei similes efficimur, qui solem suum oriri facit super bonos et malos et pluit super justos et injustos.

Tertium argumentum.

Postremò explicanda sunt incommeda illa, in que nos tùm incidimus, cùm injurias, que nobis illate sunt, condonare nolumus. Itaque parochus illis, qui sibi in auimum inducere non possunt, ut inimicis ignoscant, ob oculos ponat, odium, nou solùm peccatum grave esse, sed etiam diuturnitate peccandi graviùs inhærere.

Odii perversitas.

XXVIII. Cùm enim is, in cujus animo hic affectus insederit, inimici sui sanguinem sitiat: illius ulciscendi spe plenus, dies noctesque in perenni quadam malæ mentis agitatione ità versatur, ut nunquam à cædis aut nefariæ alicujus rei cogitatione cessare videatur: quò fit ut is vel nunquam, vel maximo negotio ad id impellatur, ut aut prorsus ignoscat, aut aliqua saltem ex parte injurias remittat.

Nota. Quare meritò vulneri comparatur, cui

telum infixum hæret.

Odii assecla.

XXXIV. Multa prætereà incommoda et pec-

⁽¹⁾ Matth. 18. 38. (2) Id. 5. 45. 48.

CONCILII TRIDERT. PARS III. 493 cata sunt, que hoc uno odii peccato, quasi vinculo quodam, juncta tenentur; ideòque divus Joannes in hanc sententiam ità dixit: (1) Qui fratrem suum odit, in tenebris ambulat et nescit quò eat: quia tenebræ obcæcaverunt oculos ejus; itaque sæpiùs labatur necesse est. Etenim quo pacto fieri potest, ut dicta aliquis, aut facta illius probet quem oderit? Hinc temeraria et iniqua judicia existunt, iræ, invidiæ, obtrectationes et alia ejusmodi, quibus illi quoque implicari solent, qui aut cognatione, aut amicitià juncti sunt.

Nota. Itaque sæpè fit ut ex uno peccato multa

existant.

Odium est peccatum diabolicum.

XXXV. Neque injurià dicitur, hoc peccatum esse diaboli; quandoquidem (2) ipse ab initio homicida fuit. Quamobrem Dei Filius Dominus noster Jesus Christus, cum sibi mortem Pharisæi afferre cuperent, (3) illos à patre diabolo genitos esse dixit.

Remedia adversus odium.

XXXVI. Sed præter hæc quæ dicta sunt, undè sceleris hujus detestandi rationes peti possunt, alia quoque remedia, et ea profectò maximò oportuna, sanctarum litterarum monumentis tradita sunt.

Primum.

Ac primum omnium remedium et maximum est Salvatoris nostri exemplum, quod ad imitandum nobis proponere debemus: is enim, cum ne minima quidem peccati suspicio in eum cadere posset, virgis Cæsus, spinis coronatus et cruci denique affixus, eam habuit orationem plenissimam pictatis: (4) Pater, dimitte illis, non

^{(1) 1.} Joan. 2. 11. (2) Joan. 8. 44. (3) Ibid. (4) Luc. 23. 34.

enim sciunt quid faciunt. Cujus (1) aspersionem sanguinis testatur Apostolus, melius loquentem, quam Abel.

Secundum.

Alterum autem remedium ab Ecclesiastico propositum est ut mortem atque illum Judicii diem recordemur : (2) Memorare, inquit ille, novissima tua et in æternum non peccabis; quæ sententia eòdem spectat, ac si dicat : Illud sænè etiam atque etiam cogita, brevi fore, ut mortem obeas; proindè, quia tali tempore tibi ontatissimum erit et maxime necessarium, sum mam Dei misericordiam impetrare : eam tibi ob oculos jam nunc perpetuòque proponas, ne cesse est; ità enim fiet ut immanis illa ulciscendi cupiditas tibi exhauriatur, cum ad misericordiam Dei implorandam nullum aptius majusve remedium invenias quam oblivionem injuriarum et amorem in cos qui te , aut tuos re aut viol**àrint.**

DE SEXTO PRÆCEPTO DECALOGI.

CAPUT VIL

Non Moechaberis.

Cur hoc ordine collocetur hoc præceptum.

I. Quoniam viri et uxoris vinculum arctissimum est, et nibil utrique jucundius accidere potest, quam intelligere se mutuo quodam et singulari amore diligi: contra nibil molestius, quam sentire à se debitum et legitimum amorem aliò transferri; rectè quidem atque ordine illam, quæ hominis vitam à cæde tuetur, legem hæc, quæ de mœchia, sive adulterio est, consequitur, ut senctam illam et honorabilem

⁽¹⁾ Hebr. 22. 24. (2) Eecl. 7. 40.

CONCILII TRIDENT. PARS III. 495 matrimonii conjunctionem, unde magna charitatis vis existere solet, nemo ullo adulterii scelere violare aut dirimere audeat.

. me 1

Cautè explicendum est hoc præceptum.

II. Sed tamen in hâc ipsâ re explicandâ cautus admodûm sit parochus et prudens, et tectis verbis rem commemoret, quæ moderationem potiùs desiderat, quâm orationis copiam verendum est enim, ne, dûm is latè atquè copiosè nimis explicare studet, quibus medis homines ab hujus legis præscripto discedant; in illarum rerum sermonem fortè incidat, undè excitandæ libidinis potiùs materia, quâm restinguendæ illius ratio emanare solet.

Divisio præcepti.

III. Sed quoniam hoc præcepto multa continentur, quæ prætermittenda non sunt, ea suo loco explicabuntur à parochis.

Prior pars prohibens.

Ejus igitur duplex vis est: altera, quà disertis verbis adulterium vetatur. Vide 32. q. 4. c. Meretrices. item ibid. multa alia capita. Item Ambros. de Abraham, cap. 4. Hieronym. contrd Jovinianum. lib. 1. et lib. 2. item in cap. 5. Epist. ad Galat. ad illa verba (Manifesta autem) item in cap. 5. ad Ephes. ad hæe verba (Viri, diligite) August. de bono conjug. cap. 16. et lib. 22. contrà Faustum, cap. 47. 48. item in quæst. Deut. q. 37. ad cap. 23. iterum Ambr. in serm. de S. Joan. qui sic incipit: Dixinus superiore Dominica. est 65. item Gregor. in Moral. lib. 12. cap. 21. Divi Thom. 1. 2. q. 100. a. 5. et 2. 2. q. 122. a. 6.

Altera pars præcipiens.

Altera, quæ eam sententiam inclusam habet, ut animi corporisque castitatem colamus.

Quid sit adulterium.

IV. Ut autem ab eo, quod prohibitum est, docendi initium sumatur: Adulterium est legitimi tori injuria, sive alienus, sive proprius ille sit, etenim si maritus cum muliere solută rem habet, suum ipse torum violat: si verò solutus vir, alienam cognoscat uxorem, adulterii labe torus alienus inquinatur.

Hìc omnis et impura libido prohibetur.

V. Hoc verò adulterii interdicto omnia prohiberi D. Ambrosius (*) et Augustinus (†) auctores sunt, quæcumque inhonesta sunt et impudica.

Hoc præceptum confirmant scripturæ.

VI. In hanc sententiam hæc verba accipienda esse, ex sacris litteris tum veteris, tum novi Testamenti licet colligere; nam præter adulterium, alia libidinis genera apud Moysen puniuntur. Est Judæ in Genesi (1) judicium in nurum suam. Est præclara illa in Deuteronomio Moysis lex, (2) ne de filiabus Israel ulla esset meretrix. Exstat præterea Tobiæ ad filium ejusmodi adhortatio: (3) Attende tibi, fili mi, ab omni fornicatione. Ecclesiasticus item : (4) Erubescite, inquit, à respectu mulieris fornicarie. In Evangelio etiam Christus Dominus inquit; (5) de corde exire adulte. ria et fornicationes quæ coinquinant hominem. Apostolus verò Paulus hoc vitium sæpè multis gravissimisque verbis detestatur : (6) Hæc est, ait, voluntas Dei sanctificatio vestra, ut abstineatis vos à fornicatione; et : (7) Fugite fornicationem; et: (8) Ne commisceamini fornicariis (9). Fornicatio autem, inquit, et omnis immunditia,

^(*) Amb. lib. 1. officior. c. 50. in fine. (†) Aug. quæst. 71. super Exod. (†) Gen. 38. 24. (2) Deut. 25. 17. (3) Tob. 4. 13. (4) Eccl. 41. 25. (5) Matth. 15. 19. (6) 1. Thess. 4. 5. (7) 1. Car. 6. 18. (8) Ibid. 5. 9. (9) Eph. 5. 5.

CONCILII TRIDENT. PARS III. 497
aut avaritia nec nominetur in vobis; et : (1)
Neque fornicarii, neque adulterii, neque molles,
neque masculorum concubitores regnum Dei possidebunt.

general experience of the

Cur adulterium prohibeatur præcipuè.

VII. Præcipuè verò ob eam rem adulterium disertè vetitum est, quia præter turpitudinem, quæ illi cum aliis intemperantiæ generibus communis est, injustitiæ quoque peccatum non solum in proximum, sed etiam in civilem societatem adjunctum habet.

Est illud autem certum, qui se à cæterarum libidinum intemperantià non abstinet, eum ad hanc quæ adulterii est, incontinentiam facilè labi-

Etiam intima animi libido hic prohibetur.

VIII. Quare hoc adulterii interdicto facile intelligimus omne impuritatis et impudicitiæ genus quo polluitur corpus, prohiberi; imo vero omnem intimam animi libidinem hoc præcepto vetitam esse, tum ipsius legis vis significat, quam spiritualem esse constat, tum Christus Dominus docuit illis verbis: (2) Audistis quia dictum est antiquis, non moechaberis: Ego autem dico vobisquia omnis, qui viderit mulierem ad concupiscendam eam, jam moechatus est eam in corde suo.

Observanda parochis.

IX. Hæc sunt, quæ Fidelibus publice tradenda duximus, si tamen ea addantur, quæ à sanctà Tridentinà Synodo (*) in adulteros et eos, qui scorta et pellices alunt, decreta sunt: prætermissis multis aliis, ac variis impudicitiæ et libidinis generibus, de quibus privatim unusquisque à parocho admonendus erit, ut temporis et personarum ratio postulabit.

^{(1) 1.} Cor. 6. 9. (2) Matt. 5. 27. 28. (*) Sess. 24. de. reform.

Castitas unicuique pro suo statu servanda.

X. Sequitur nunc, ut ea explicentur qua jubendi vim habent. Docendi igitur sunt Fideles, ac vehementer hortandi, ut pudicitiam et continentiam omni studio colant, (1) mundentque se ab omni inquinamento carnis et spiritûs, perficientes sauctificationem in timore Dei.

In primis autem admonendi sunt, quamvis castitatis virtus in eorum hominum genere magis eluceat, qui pulcherrimum illud, ac planè divinum virginitatis propositum sanctè et religiosè colunt, tamen iis etiam convenire, qui vel cælibem vitam agunt, vel matrimonio juncti, à vetità libidine puros se et integros servant.

Remedia paranda adversus libidines.

XI. Quoniam verò multa à sanctis (†) Patribus tradita sunt quibus docemur domitas habere libidines, et coercere voluptates, ea parochus studeat populo accurate expouere, atque in hâc traditione diligentissime versctur.

Remedia contrà cogitationes impuras.

XII. Hæc autem ejusmodi sunt, partim quæ in cogitatione consistunt, partim quæ in actione. Quod in cogitatione remedium positum est, id in eo maximè versatur, ut intelligamus.

Primuni.

Quanta sit hujus peccati turpitudo et pernicies: quà cognità, facilior fiet ejus detestandi ratio; perniciosum verò scelus esse, intelligi ex eo potest, quoniam propter hoc peccatum è Dei regno pelluntur, atque exterminantur homines: quod malorum omnium ultimum est.

Secundum.

Et hæc quidem calamitas omnium scelerum

^{(1) 2.} Cor. 7. 1. (†) Vide D. Thom. 2. 2. q. 151. Trid. 24. dc matri n. c. 5. et sess. 25. de regular.

CONCILII TRIDENT. PARS III. 499 communis est : illud autem hujus peccati proprium, quòd qui fornicantur, in sua ipsi corpora peccare dicuntur, ex sententia Apostoli ità scribentis: (1) Fugite fornicationem: omne enim peccatum quodcumque fecerit homo, extrà corpus est : qui autem fornicatur, in corpus suum peccat; quod ob eam causam dictum est : quoniam illud injuriosè tractat, cum ejus violat sanctitatem. Quà de re ad Thessalonicenses ità D. Paulus: (2) Hæc est, inquit, voluutas Dei, sanctificatio vestra : ut abstineatis vos à fornicatione, ut sciat unusquisque vestrum, vas suum possidere in sanctificatione et honore, non in passione desiderii, sicut et gentes quæ ignorant Deum.

Tertium.

Deindè id quod scelestius est, si homo christianus meretrici turpiter se dedat, membra quæ Christi sunt, ea meretricis facit; ità enim D. Paulus ait: (3) Nescitis quoniam corpora vestra, membra sunt Christi? tollens ergò membra Christi, faciam membra meretricis? absit: au nescitis quoniam qui adhæret meretrici, unum corpus essicitur?

Quartum.

Est prætereà homo christianus, ut idem testatur, (4) templum Spiritàs Sancti : quod violare nihil aliud est, nisi ab eo Spiritum Sanctum ejicere.

Adulterii gravis injustitia.

XIII. In adulterii autem scelere magna inest iniquitas: si enim, ut vult Apostolus, qui matrimonio juncti suut, ità eorum alter alterius potestati mancipatus est, ut (5) neuter sui corporis potestatem jusque habeat, sed mutuo quodam

^{(1) 1.} Cor. 6. 18. (2) 1. These. 4. 5. (5) 2. Cor. 6. 15. (4) 2. Cor. 6. 19. (5) Ibid. 7. 4.

Apostolus; (1) Nolite, inquit, inebriari vino, in quo est luxuria.

Tertium.

Sed maximè animus ad libidinem oculis inflammari solet, quò pertinet illa Christi Domini sententia: (2) Si oculus tuus scandalizat te, erue eum et projice abs te. Multæ prætereà sunt prophetarum de eådem re voces, ut est apud Job: (3) Pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine. Sunt multa deniquè, ac penè innumerabilia exempla malorum, quæ ex oculorum aspectu ortum habuerunt: sic (4) David: sic Rex Sichem (5) peccavit: hocque item pacto senes (6) illi Susannæ calumniatores deliquerunt.

Ouartum.

Elegantior item ornatus, quo oculorum sensus valdè excitatur, occasionem libidini non parvam sæpè præbet; ideòque Ecclesiasticus monet: (7) Averte faciem tuam à muliere comptà.

Notet Pastor.

Cùm igitur mulieres in nimio ornatăs studio versentur, non alienum erit, si parochus aliquam in eo diligentiam adhibeat, ut eas interdum moneat, objurgetque verbis, quæ hoc de genere gravissima Apostolus Petrus ità protulit: Mulierum non sit extrinsecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus. Divus Paulus item (8) Non in tortis, inquit, erinibus, aut auro, aut margaritis, vel veste pretiosà: multæ enim auro et margaritis adornatæ, ornamenta mentis et corporis perdiderunt.

Quintum.

Hoc autem libidinis incitamentum, quod è

⁽¹⁾ Eph. 5. 18. (2) Matt. 5. 29. (3) Job. 51. 1. (4) 1. Reg. 11. (5) Gen. 34. 2. (6) Dan. 13. 8. (7) Ecc. 8. 9. (8) 1. Pet. 8. 3. (9) 1. Tim. 2. 9.

CONCILII TRIDENT. PARS III. 503
vestium exquisito ornatu existere solet, alterum sequitur, quod est turpis obscenique sermonis: nam verborum obscænitate, quasi façquaddam subjectà, adolescentum accenduntur
animi: (1) Corrumpunt enim mores bonos colloquia mala, inquit Apostolus: hocque ipsum
cum maximè efficiant delicatiores et molliores
cantus ac saltationes, ab iis quoque diligenter
cavendum est.

Sextum.

Quo in genere numerantur item libri obscœnè et amatoriè scripti : qui ità vitandi sunt, ut imagines, quæ aliquam turpitudinis speciem præ se ferunt; cum ad turpes rerum illecebras, inflammandosque adolescentum animos vis in illisti maxima. Sed parochus in primis curet ut, quæ de iis à sacrosancto Tridentino Concilio (*) piè religiosèque constituta sunt, ea sanctissimè serventur.

Septimum. Octavum. Nonum. Decimum. Undecimum.

Hæc verò omnia, quæ commemorata jam sunt, si magno adhibito studio, curaque vitentur, omnis ferè libidinis materia tollitur, sed ad illius vim opprimendam maximè valent frequens Confessionis et Eucharistiæ usus: tùm assıduæ ac piæ quidem ad Deum preces, cum eleemosynis atque jejunio conjunctæ.

Castitatem dat Deus petentibus.

XIX. Est enim castitas (2) donum Dei, quod rectè petentibus non denegat; (†) nec patitur nos tentari supra id quod possumus.

⁽¹⁾ I. Cor. 15. 33. (*) Sess. 25. decreto de invocat. et ven et sacris imagin. (2) I. Cor. 7. 7. ibid. 10. 13. (†) Vide Tertull. de Monog. in fine Nazian. orat. 3. Basil. de virg. ultra medium Chrysostom. et Hieron. in c. 16. Matt. Aug. ibre 6. Confess. eap. 11.

Alia Antidota.

XX. Corpus autem uon jejuniis modò et iis prasertim, quæ sancta Ecclesia instituit, sed vigiliis etiam, piis peregrinationibus, atque aliis afflictationum generibus exercendum est, sensuumque appetitiones reprimendæ, in iis euim atque aliis ejusmodi rebus maximè cernitur temperantiæ virtus: in quam sententiam ad Corinthios ità Divus Paulus scribit: (1) Omnis qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet: et illi quidem ut corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam; et paulò post: Castigo, inquit, corpus meum et in servitutem redigo, ne fortè cùm aliis prædicaverim, ipse reprobus efficiar. Et alio loco: (2) Carnis curam ne feceritis in desideriis.

DE SEPTIMO PRÆCEPTO DECALOGI.

CAPUT VIII.

Vetus Ecclesiæ mos hoc præceptum inculcandi.

I. Non furtum facies. Veterem hunc Ecclesiæ morem fuisse, ut hujus præcepti vis et ratio inculcaretur auditoribus, indicat illa apud Apostolum objurgatio corum qui cæteros ab iis vitiis maximè deterrerent, quibus ipsi cumulati reperiebantur: Qui enim, inquit, (3) alium doces, te ipsum non doces? Qui prædicas non furandum, furaris?

Istius moris utilitas.

II. Quo doctriuæ bono non solum frequens illorum temporum peccatum corrigebant, sed etiam turbas ac lites sedabant, aliasque malorum causas, quæ furto commoveri solent.

Parochorum officia hác in parte.

III. In iis et delictis, et delictorum incommo-

^{(1) 1.} Cor. 9. 25. (2) Rom. 13. 14. (3) Rom. 2. 21.

CONCILII TRIDENT. PARS III. 505

dis atque calamitatibus cum nostra etiam hæc ætas misere versetur, ad exempium sanctorum Patrum et christianæ disciplinæ magistrorum, parochi hunc urgebunt locum, et assiduè ac diligenter hujus præcepti vim ac sententiam explicabunt.

Amor. Dei in nos quantus hinc eluceat.

IV. Ac primum officium et diligentiam suam conferent ad declarandum Dei infinitum amorem ergà genus humanum, qui non modò illis duobus interdictis: Non occides, non mœchaberis, quasi præsidiis et vitam, corpusque nostrum, et famam, existimationemque tueatur; sed etiam hoc præcepto: Non furtum facies, tanquam custodià quadam externas res ac facultates muniat atque defendat: quam enim hæc verba subjectam habent notionem, nisi eam, quam suprà diximus, cum de aliis præceptis loqueremur? vetare videlicet Deum, bona hæc nostra, quæ in ejus tutelà sunt à quoquam auferri aut violari. Vid. D. Thom. 1. 2. q. 100. art. 3. et 2. 2. q. 122. art. 6.

Quàm libenter kuic præcepto obediendum.

V. Quod divinæ legis beneficium quò majus est, eò nos in ipsius beneficii auctorem Deum gratiores esse oportet. Et quoniam et habendæ et referendæ gratiæ nobis optima ratio proposita est, ut non tantum præcepta libenter, auribus accipiamus, sed etiam re ipsa probemus, ad hoc colendum præcepti officium Fideles excitandi et inflammandi sunt.

Duas in partes dividitur hoc præceptum.

VI. Est autem hoc præceptum, quemadmodum superiora, divisum in duas partes, quarum altera quæ furtum vetat, aperte est enuntiata: alterius sententia et vis, quo jubemur benigni et liberales esse in proximos, in priore occulta est et involuta. De priore igitur, priùs dicetur: Non furtum facies:

Quid hic per furtum intelligatur.

VII. In quo illud animadvertendum est furti nomine non id modò intelligi, cùm occultè ab invito domino aliquid aufertur; sed etiam cùm aliquid alienum contra voluntatem scientis domini possidetur, nisi fortè existimandum est eum, qui furtum prohibeat, rapinas factas per vim et iujuriam nou improbare; cùm exstet illud Apostoli: (1) Rapaces regnum Dei non possidebunt; quorum omnem rationem et consuetudinem fugiendam esse idem scribit Apostolus. Vide Augustinum quæst. 71. in Exod. et citatur 32. q. 4. cap. Meretrices.

Rapina furto est deterior.

VIII. Quanquam verò majus peccatum (2) rapinæ sint, quam furtum; quæ præter rem, quam alicui adimunt, præterea vim afferunt: et majorem imponunt ignominiam. Vide divum Thom. 2. 2. 66. art. 4 et 9. item 14. q. 4. c. pænale.

Nomen furti cur hic usurpatur

IX. Mirandum tamen non est, quod leviori hoc furti nomine notatum sit divinæ legis præceptum, non repinæ; id enim summå ratione factum est quia furtum latius patet et ad plura pertinet, quam rapinæ, quas tantummodo illi facere possunt, qui potentia et viribus præstant.

Nota. Quanquam nemo non videt, exclusis ejusdem generis levioribus peccatis, graviora etiam

facinora prohiberi.

Variæ furti species.

X. Variis autem nominibus notatur injusta possessio et usus rerum alienarum, ex varietate corum, quæ et invitis et insciis dominis, auferuntur.

^{(1) 1.} Cor. 6. 10. (2) Ibid. d. 5. 10.

CONCILII TRIBENT. PARS III.

Furtum.

Nam si privatum quid privato adimitur, furtum dicitur.

Peculatus.

Si surripitur publico, peculatus appellatur.

Plagiatum.

Plagiatum vocant, si homo liber vel servus alienus in servitutem adducitur.

Sacrilegium.

Si verò sacra res eripitur, nominatur sacrilegium; quod facinus maximè nefarium ac scelestum adeò in mores inductum est; ut bona quæ necessariò et sacrorum cultui, et Ecclesiæ ministris et pauperum usui pià ac sapienter fuerant attribute, in privatas cupiditates perniciosasque libidines convertantur.

Furandi voluntas prohibetur.

XI. Sed præter ipsum furtum, id est externam actionem furandi, etiam animus et voluntas Dei

lege prohibetur.

The second of

Nota. Est enim spiritualis lex, que animum, fontem cogitationum et consiliorum, inspicit. De corde enim, inquit Dominus apud sanctum Matthæum, (1) excunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia.

Furtum est grave scelus.

XII. Sed quam grave scelus furtum sit, ipsa naturæ vis et ratio satis ostendit: est enim justitiæ contrarium quæ suum cuique tribuit. Nam bonorum distributiones et assignationes, jam indé ab initio, jure gentium censtitutas, divinis etiam et humanis legibus confirmatas, ratas esse oportet, ut unusquisque, nisi humanam societatem

⁽¹⁾ Matth. 15. 19.

de multis.

Erumpunt odia.

Suscipiuntur inimicitiæ.

Existunt interdum acerbissimæ in hominum damnationes.

Restitutio facienda necessariò.

XIV. Quid dicemus de ca necessitate nitus imposita est omnibus satisfacien aliquid ademptum sit? Non enim, i gustinus, remittitur peccatum, nisi ablatum. Epist. 54.

Restitutio factu difficilis.

XV. Quæ restitutio, cum quis ass alienis locupletari, quantam habeat tem, præter id, quod unusquisque rum consuetudine, et de suo sensu ju test, ex testimonio Habacuc prophet telligere; inquit enim: (2) Væ ei, qui non sua usquequò et aggravat contra lutum!

Nota. Lutum appellat densum, rer

CONCILII TRIDENT. PARS III. 509
duobus furto et rapinis, dixisse satis erit; ad
quæ tanquam ad caput, reliqua, quæ dicemus,
referuntur. Ad ea igitur detestanda et ad fidelem
populum à scelesto facinore deterrendum, couferent omnem curam ac diligentiam parochi.

Furtum faciunt.

XVII. Verum hujus generis partes persequamur.

Primo.

Sunt igitur fures etiam, qui furto sublatas res emunt, vel aliquo modo inventas occupatas aut ademptas retinent: ait enim sanctus Augustiaus: (*) Si invenisti et non reddidisti, rapuisti.

'Nota. Quod si rerum dominus nulla ratione inveniri potest, illa sunt bona in usus pauperum

conferenda.

Nota. Que ut restituat, qui adduci non potest, e re facile probat, se undique ablaturum omnia, si possit.

Secundo.

Eodem se alligant scelere, qui in emendis vendendisque rebus fraudes adhibent et vanitatem orationis; horum fraudes vindicabit Dominus.

Nota. Graviores et iniquiores in hoc furtorum genere sunt ii, qui fallaces et corruptas merces vendunt pro veris et integris : quive pondere, mensurà, numero ac regulà decipiunt emptores : rest enim in Deuteronomio :(1) Non habebis in sacculo diversa pondera : et in Levitico :(2) Nolite facere iniquum aliquid in judicio, in regulà, in pondere, in mensurà : statera justa et æqua sint pondera ; justus modius æquusque sextarius. Es et alio loco :(3) Abominatio est apud Dominum pondus, et pondus; statera dolosa non est bona.

^(*) Lib. 50. Hom. Hom. 9. et de verbis Apost. ser. 19. (1) Deut. 2. 5. 13. (2) Lev. 19. 35. (3) Prov. 20 23. F f 3

Tertio.

Furtum etiam apertum est operariorum et artificum, qui totam et integram mercedem exigunt ab iis quibus ipsi justam ac debitam operam non dederunt.

Quartò.

Nec verò distinguintur à furibus servi dominorum, rerumque custodes infidi, quin etiam eò sunt detestabiliores quàm reliqui fures, qui clavibus excluduntur, quod furaci servo nihil damni obsignatum aut occlusum esse potest.

Quinto.

Furtum prætercà facere videntur, qui fictis simulatisque verbis, quive fallaci meudicitate pecuniam extorquent, quorum eò gravius est peccatum, quòd furtum mendacio cumulant.

Sextò.

Illi quoque in furum numero reponendi sunt qui cum ad privatum aliquod, vel publicum officium conducti sunt, nullam vel parvam operam navantes, munus negligunt, mercede tantum ac pretio fruuntur.

Septimò.

Reliquam furtorum multitudinem, à solerti avaritià que omnes pecuniæ vias novit, excogitatam, persequi longum est et, ut diximus, difficillimum; itaque de rapinis, quod est alterum ho-

rum scelerum caput, dicendum videtur.

Nota. Si priùs monuerit parochus christianum populum, ut meminerit illius Apostoli sententiæ: (1) Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem et laqueum diaboli. Nec ullo sibi loco patiatur excidere præceptum hoc: (2) Quæcumque vultis ut faciant vobis homines et vos facite illis; et illud cogitent perpetuò: (3) quod ab alio oderis fieri tibi, vide ne tu aliquandò alteri facias.

^{(1) 1.} Tim. 6. 9. (2) Matth. 7. 12. (3) Tob. 4. 16.

CONCILII TRIDENT. PARS III.

511

Prima rapinæ species.

XVIII. Rapinæ igitur patent latius. Nam qui debitam operariis mercedem non persolvunt, sunt rapaces, quos sanctus Jacobus ad ponitentiam invitat illis verbis: (1) Agite nunc, divites, plorate ululantes in miseriis vestris, quæ advenient vobis: cujus poenitentiæ causam subjungit: Ecce enim merces operariorum qui messuerunt regiones vestras, quæ fraudata est à vobis, clamat; et clamor eorum in aures Domini Sabaoth introivit: quod genus rapinarum in (2) Levitico, in (3) Deuteronomio, apud (4) Malachiam et apud (5) Tobiam vehementer improbatur.

Secunda.

In hoc crimine rapacitatis includuntur qui, quæ Ecclesiæ præsidibus et magistratibus debentur vectigalia, tributa, decimas et reliqua hujus generis non dissolvunt, vel intervertunt, et ad se transferunt.

Tertia.

Hùc etiam referuntur feneratores in rapinis acerrimi et acerbissimi, qui miseram plebem compilant ac trucidant usuris.

Usura quid sit.

XIX. Est autem usura, quidquid præter sortem et caput illud quod datum est, accipitur, sive pecunia sit, sive quidvis aliud, quod emi aut æstimari possit pecunia: sic enim apud Ezechiem scriptum est. (6) Usuram et superabundantiam non acceperis; et Dominus apud Lucam: (7) Mutuum date, nihil indè sperantes.

Usura facinus odiosum.

XX. Gravissimum semper fuit hoc facinus etiam

⁽¹⁾ Jac. 5. 1. (2) Lev. 19. 13. (3) Deut. 24. 14. (4) Mal. 3. 5. (5) Tob. 4. 15. (6) Ezech. 18. 8. (7) Luc. 6. 33. F f 4

apud gentes et maxime odiosum. Hinc illud : Quid fenerari? quid hominem, inquit, occidere? Nam qui fenerantur, bis idem vendunt, aut id vendunt, quod non est. De usura vide 14. quæst. 1. et qua st. 4. passim. Vide item titulum de Usuris in Decretalibus et Divi Thomæ 2. 2. quæst. 78. item Ambrosium libro de Tobia cap. 14.

Quarta rapinæ species,

Item rapinas faciant nummarii judices, qui venalia habent judicia, et pretio muneribusque deliniti optimas tenuiorum et egentium causas evertunt.

Ouinta.

Fraudatores creditorum et inficiatores, quique sumpto temporis spatio ad solvendum, sua, vel aliena fide merces emunt, neque fidem liberant, damnabuntur eodem crimine rapinarum, quorum etiam delictum gravius est, quòd mercatores, illorum destitutionis ac fraudationis occasione, magno detrimento civitatis vendunt omnia cariàs; in quos illa Davidis sententia videtur convenire: (1) Mutuabitur peccator et non solvet.

Sexta.

Quid de locupletibus dicemus iis, qui ab illis qui solvendo non sunt, quod commodărunt, exigunt acerbius et pignora etiam ea auferunt contra Dei interdictum, quæ ad eorum corpus tuendum sunt necessaria? inquit enim Deus: (2) Si pignus à proximo tuo acceperis vestimentum ante solis occasum reddas ei; ipsum enim est solum quo operitur indumentum carnis eius, nec habet aliud, in quo dormat: si clamaverit ad me, exaudiam eum, quia misericors sum. Horum exactionis acerbitatem jure rapacitatem, atque adeo rapinas appellabimus. Titulum habes de

⁽¹⁾ Psal. 36. 21. (2) Exed. 22. 26.

CONCILII TRIDERC. PARS 111. 513 pignore. in Decretal. lib. 3. ut tit. 21, vide Amb. lib. 5. de offic. cap. 6.

Septima.

Ex numero eorum, qui raptores dicuntur à sanctis Patribus, sunt qui in frugum inopià comprimunt frumentum, faciuntque ut sua culpà carior ac durior sit annona: quod etiam valet in rebus omnibus ad victum et ad vitam necessariis, ad quos illa Salomonis pertinet exsecratio: (1) Qui abscondit frumenta maledicetur in populis. Quos, suorum scelerum admonitos, parochi liberius accusabunt, ac propositas illis peccatis pœnas explicabunt uberius.

De restitutione.

XXI. Hæc de vetitis: nunc ad jussa veniamus in quibus satisfactio, vel restitutio primum locum habet; peccatum enim non remittitur, nisi restituatur ablatum.

Qui restituere teneantur.

XXII. Sed quoniam non is solum, qui furtum fecit, ci cui furatus est id debet restituere: sed omnes prætered, qui furti participes fucrunt, hac lege restitutionis tenentur, aperiendum est, qui sint illi, qui hanc satisfaciendi, vel restituendi necessitatem effugere non possint.

Primò, imperantes.

Sunt autem plure hominum genera, ac primum est corum qui furari imperant; qui non modò sunt ipsi furtorum socii et auctores, sed etiam in illo furum genere deterrimi.

Secundò, suasores.

Alterum genus par voluntate primis, potestate dispar, in eodem tamen furum gradu ponendum eorum, qui cùm jubere non possint, suasores sunt atque impulsores furtorum.

⁽¹⁾ Prov. 11. 26.

Tertiò, consentientes.

Tertium genus est eorum, qui cum furibus consentiunt.

Quartò, participantes.

Quartum genus est corum, qui participes furtorum, indè lucrum ipsi etiam faciunt; si lucrum dicendum est, quod, nisi resipuerint eos addicit æternis cruciatibus, de quibus sic loquitur David: (1) Si videbas furem, currebas cum eo.

Quintò, non prohibentes.

Quintum genus est furum, qui cum furta possint prohibere, tantum abest ut illis occurrant et obsistant, ut eorum licentiam permittant atque concedant.

Sextò, non indicantes.

Sextum genus est eorum qui com et furtum factum, et ubi factum sit, certò sciant, et non indicant rem, sed eam se scire dissimulant.

Septimò, custodes furti.

Postremum genus est, quod omnes complectitur furtorum adjutores, custodes, patronos, quique illis receptaculum præbent, ac domicilium; qui omnes et satisfacere debent iis, quibus aliquid detractum est, et ad illud necessarium officium vehementer cohortandi sunt.

Octavò.

Ne hujus quidem sceleris, omninò sunt expertes approbatores furtorum et laudatores.

Nond.

Nec verò etiam ab eâdem culpâ sunt alieni filiifamilias et uxores, qui pecunias à patribus et viris surripiunt.

De operibus misericordiæ.

XXIII. Jam verò huic præcepto illa subjecta.

⁽¹⁾ Psal. 49. 18.

CONCILII TRIDENT. PARS III. 515sententia est, ut pauperum et inopum misereamur, eorumque difficultates et angustias nostris
facultatibus et officiis sublevemus; quod argumentum, quia sæpissimè et copiosissimè tractandum est, petent ea parochi ex virorum sanctissimorum (*) Cypriani, (†) Joannis Chrysostomi,
(††) Gregorii Nazianzeni et aliorum libris, qui
de eleemosynà præclarè scripserunt et quibus huic
muneri satisfaciant.

Motiva ad suadenda opera misericordiæ.

XXIV. Sunt enim inflammandi Fideles ad studium et alacritatem opitulandi iis, quibus aliena misericordia vivendum est.

Primum.

Sunt verò etiam docendi quantam habeat necessitatem eleemosyna, ut videlicet re et opera nostrà in egentes simus liberales, verissimo illo argumento quòd summo judicii die detestaturus sit eos Deus, et sempiternis ignibus addicturus, qui eleemosynæ officia prætermiserint ac neglexerint: illos autem collaudatos in patriam cœlestem introducturus, qui benignè fecerint indigentibus. Est utraque Christi Domini ore pronuntiata sententia: (1) Venite, benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum; et: Discedite à me, maledicti, in ignem æternum.

Secundum.

Utentur prætereà Sacerdotes accommodatis illis ad persuadendum locis : (2) Date et dabitur vobis.

Tertium.

Proferent Dei promissum, quo nihil uberius,

^(*) Cyp. lib. de opera et eleemosy. (†) Chrysost. hom. 52. ad popul. Antiochen. et hom. 53. et 24. in Matth. vide etiam hom. 16. 57. ad popul. Antiochen. (††) Nazians. orat. de pauperum amore. August. sermon. 50 et 227 do tempore, item hom. 18. 19. 28. 45. (1) Matt. 25. 54. 41. (2) Luc. 6. 58.

hậc et in alterà vità daturum se Deus pollicefur.

Furti aut rapinæ nulla excusatio.

XXX. Sed quia non desant, qui etiam se in furtis excusent, admonendi sunt, fore ut nullam eorum peccati excusationem accipiat Deus, immò verò futurum, ut illà purgatione non modò non levetur peccatum, sed mirum in modum augeatur.

Inanis nobilium excusatio.

XXXL Ecce nobilium hominum non ferenda deliciæ, qui culpam extenuare sibi videntur, si se affirmarint, non cupiditate, aut avaritia ad detrahendum alteri sua defendere, sed tuendæ causa amplitudinis familiæ et majorum suorum, quorum existimatio ac dignitas rueret, nisi rerum alienarum accessione fulciretur.

Nobiles ut à rapinis avertendi.

XXXII. Quibus perniciosus error eripiendus est, simulque demonstrandum, unam esse rationem conservandi et amplificandi copias et opes, majorumque gloriam, si Dei voluntati paruerint, si ejus præcepta servarint : quibus contemptis, fundatæ et optime constitutæ opes evertuntur; reges ex regio solio et summo gradu honoris præcipites exturbantur : in quorum locum infimi interdum homines, et qui summo in odio illis fuerunt, divinitùs vocantur. Incredibile est, quantoperè his succenseat Deus, cujus rei testis est Isaias, apud quem sunt illa Dei verba: (1) Principes tui, infideles, socii furum: omnes diligunt munera, sequuntur retributiones; propter hoc ait Dominus Deus exercituum, fortis Israel: Eheu! consolabor super hostibus meis, et vindicabor de inimicis meis; et convertam manum

⁽¹⁾ Isa. 1. 23 et d.

CONCILII TRIDENT. PARS III. 519
meam ad te et excoquam ad purum scoriam tuem. Vide Trident. sess. 22. decret. de
reform. cap. 11. Item Conc. Aurel. 3. cap. 13.
22. Paris. 1. cap. 1. Turon. 2. cap. 25 Aurel.
5. cap. 15. Mogunt. cap. 6. 11. Worm. capit. 75.
Aquisgr. cap. 88. Vide et in 1. 2. quæst. variis
in capit.

Inanis alia nobilium excusatio.

XXXIII. Non desunt, qui non jam illam afferant causam splendoris et gloriæ, sed victûs et vitæ commodiorem facultatem et elegantiam; qui refellendi sunt docendique quam impia sit eorum et actio et oratio, qui ullam commoditatem anteferant Dei voluntati et gloriæ, quam, negligendo ejus præcepta, offendimus mirandum in modum.

Nota. Etsi quæ potest esse in furto commoditas quod summa incommoda consequantur? Super furem enim, inquit Ecclesiasticus: (1) Est confusio et pænitentia.

Fur quàm Deo injuriosus.

XXXIV. Sed fac esse, ut cum illis non agatur incommodè, dedecorat fur divinum nomen, repugnat ejus sanctissimæ voluntati, salutaria ipsius præcepta contemnit, quo ex fonte omnis error, omnis improbitas, omnis fluit impietas.

Pestifera aliorum excusatio.

XXXV. Quid quòd audire licet interdum fures qui nihil se eo peccare contendant, quòd detrahant aliquid locupletibus et copiosis hominibus, qui ea detractione nihil damni faciant, ne sentiant quidem; misera sanè et pestifera defensio.

Alia damnanda excusatio.

XXXVI. Putat alius satisfactionem suam ac-

⁽¹⁾ Eccfi. 5. 17.

cipi debere, quòd eam furandi consuetudinem cepit, ut non facile possit ab illà mente et actione desistere qui nisi audierit Apostolum dicentem : (r) Qui furabatur, jam non furetur; velit, nolit, etiam consuetudinem capiet aternorum suppliciorum.

Turpissima aliorum excusatio.

XXXVII. Nonnulli sunt qui excusant se occasione dată, alteri aliquid ademisse; est enim illud tritum sermone proverbium: Fures, qui non sint fieri occasione; qui hac ratione sunt de nefaria sententia deducendi, resistendum esse pravis cupiditatibus. Nam si continuò est re perficiendum id, quod libido persuaserit, quis modus, quis finis erit scelerum, ac flagitiorum? Turpissima igitur est illa defensio, vel summe potius intemperautiæ et injustitiæ confessio.

Nota. Nam qui dicit, se non ideò peccare, quia nullam habet peccandi occasionem, idem propemodum fatetur se semper oblatà occasione

peccaturum.

Vana alia excusatio.

XXXVIII. Sunt qui furari se dicant ulciscendi causă, quòd ab aliis eadem injuria sint affecti; quibus ità respondendum est : primum nemini licere injurias persequi, deinde non posse quemquam rei suæ judicem esse; tum multo minus concedi, ut pœnas ab aliis repetent eorum quæ alii in eum peccaverunt.

Insana alta excusatio.

XXXIX. Postremò quidem furtum satis illa ratione defensum tectumque arbitrantur, quòd cum sint ære alieno oppressi, aliter eo liberari non possint, nisi illud furto dissolvant, quibuscum ità agendum est, nullum esse gravius æs alienum, et quò magis prematur humanum

⁽¹⁾ Eph. 4. 28.

genus, quam debitum illud, cujus in divina precatione quotidiè meminimus; (1) Dimitte nobis debita nostra; quare illud insanissimi hominis esse, plus velle Deo debere, id est, plus peccare, ut quod debet hominibus dissolvat; multoque præstare conjici in carcerem, quam mandari suppliciis inferorum sempiternis: longè etiam esse gravius Dei quam hominum judicio condemnari; porrò autem supplices ipsos ad Dei opem, ac pietatem confugere debere, à quo, quid pus sit, possint impetrare.

F

Nota. Sunt alia excusationum genera, quibus parochi prudentes, ac sui officii diligentissimi, facilè poterunt occurrere, ut aliquando habeant populum (2) sectatorem bonorum operum.

DE OCTAVO PRÆCEPTO DECALOGI.

CAPUT IX.

Hujus præcepti frequens explicatio necessaria.

Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.

1. Quantam non modò utilitatem, sed etiam necessitatem habeat assidua hujus praccepti explicatio et officii admonitio, nos divi Jacobi monet auctoritas, illis verbis: (3) Si quis in verbo non offendit, hic perfectus est vir; et idem: Lingua modicum quidem membrum est et magna exaltat: ecce quantus ignis quam magnam silvam incendit, et qua sequuntur in eamdem sententiam.

Linguæ vitium late patens.

II. Quibus duo mouemur, primum latissime patere hoc linguæ vitium: quod etiam illa prophetæ sententia confirmatur: (4) Omnis homo mendax: ut propemodum sit unum hoc pecatum, quod ad omnes homines pertinere videatur.

⁽¹⁾ Matth. 6. 12.(2) Tit. s. 14. (3) Jac. 3. 2. (4) Ps. 115. 11.

Linguæ malorum innumerabilium instrumentum.

III. Alterum, indè proficisci mala innumerabilia, cum sæpè maledici hominis culpà facultates, fama, vita, animæ salus amittatur, vel ejus qui læditur, quòd contumelias patienter ferre non possit, sed eas impotenti animo persequatur: vel ejus, qui lædit, quòd pravo pudore, et falsà cujusdam existimationis opinione deterritus adduci non possit, ut illi qui offensus sit, satisfaciat:

Ut excipiendum hoc præceptum.

IV. Quare hoc in loco monendi Fideles erunt, ut quantas possunt maximas Deo gratias agant de hoc salutari præcepto non dicendi falsi testimonii: quo non solum ipsi aliis injuriam facere vetamur, sed etiam hac obedientia ab aliorum injuria prohibemur.

Duæ leges in hoc præcepto.

V. Verum hoc præcepto cadem ratione et via progrediendum est, qua in cæteris progressi sumus, ut videlicet animadvertantur in eo duæ leges.

Prohibens.

Altera prohibens, ne falsum dicatur testimonium.

Præcipiens.

Jubens altera, ut, simulatione fallaciisque sublatis, dicta et facta nostra simplici veritate metiamur. Cujus officii Apostolus Ephesios illis verbis admonuit: (1) Veritatem facientes in charitate, crescamus in illo per omnia.

Prior præcepti pars quid prohibet.

VI. Sed prior hujus præcepti pars habet hanc rationem, ut quamvis nomine falsi testimonii significetur quidquid, in bonam, vel in malam

⁽¹⁾ Eph. 4. 15.

partem de altero constanter dicatur, sive in judicio sive extra judicium : tamen præcipuè prohibeatur illud testimouium, quod in judicio; falso dicitur à jurato : jurat enim per Deum testis, quod ità testificantis, et divinum nomen interponentis oratio plurimum fidei habet et ponderis.

Nota. Itaque quia periculosum est hoc testimonium, idcirco præcipuè prohibetur : juratos enim testes , nisi exceptionibus legitimis excludantur, aut eorum sit aperta improbitas atque perversites, ne judex quidem ipse potest rejicere, præsertim cum exstet jussum divinæ legis, (1) ut in ore duorum, vel trium testium stet omne verbum.

Ouis sit dicendus proximus.

VII. Sed ut præceptum Fideles plane intelligant, docendi erunt, quid significet hoc PROXIMI vocabulum, in quem falsum testimonium dicere, minimè licet. Est autem proximus, ut ex Christi Domini doctrina colligitur, quicumque eget opera nostra, sive ille propinquus sit, sive alienus, sive civis, sive advena, sive amicus, sive inimicus. Vide August, Evist, 52. ad Macedon. et de Cath, rudib, cap, 26.

In hostes falsum dicere nefas.

VIII. Nefas enim est existimare, contra hostes licere falsum aliquid dicere pro testimonio, quos jussu Dei (2) ac Domini nostri diligere oporteat.

Contra seipsum falsa dicere non licet.

IX. Quin etiam, quia sibi, quisque quadam ratione proximus est, nemini fas est in se falsum testimonium dicere, quod qui committunt, sibi ipsi notam inurentes ignominiæ ac turpitudi-

⁽¹⁾ Deut. 19. 15. (2) Matth. 18. 16. Matt. 5. 44.

nis, et seipsos et Ecclesiam lædunt, cujus sunt membra; quo modo etiam, qui sibi mortem consciscunt, nocent civitati: ità enim est apud sanctum (*) Augustinum: Nec rectè intelligeutibus poterat videri non esse prohibitum, ut adversùs seipsum quisquam falsus testis assisteret, eo quòd in præcepto additum fuit: Contra proximum tuum: sed non ideò, si adversus seipsum quisque falsum testimonium dixerit, ab hoc crimine se putet alienum, quando regulam diligendi proximi, à semetipso dilector accepit.

Amici gratiá falsum testarı non licet.

X. Verùm, quia prohibemur proximum lædere falso testimonio, nemo proptereà, contrarium permitti nobis arbitretur, ut pejerando liceat conciliare ei, qui nobiscum natura ac religione conjunctus sit, aliquid utilitatis aut commodi. Nemini enim mendacio et vanitati, multò minùs perjurio studendum est. Quare sanctus Augustinus de mendacio ad Crescentium, cap. 12, 13, 14, docet ex Apostoli sententià, mendacium in falsis testimoniis numerandum esse, etiamsi in cujusquam falsà laude dicatur. Nam locum illum tractans: Invenimur autem et falsi testes Dei, si testimonium diximus adversus Deum, quod suscitaverit Christum, quem non suscitavit, si mortui non resurgunt. Falsum, inquit, testimonium, vocat Apostolus, (1) si quis de Christo et quod ad ejus laudem videtur pertinere, mentiatur.

Uni favens, alteri nocet.

XI. Sæpissimè verò etiam contingit, ut, qui alteri favet, obsit alteri; certè errandi causa affertur judici, qui interdum falsis testibus adductus, contra jus secundum injuriam statuit et judicare cogitur.

^(*) Lib. 2 de Civit. Dei, cap. 20. (1) 2. Cor. 15. 15.

CONCILIS TAIDEST. PARS. III.

Reperire sulsos testes quam periculosum.

· / · · · · · ·

XII. Nonnunquam etiam fit, ut, qui ob falsum ilicujus testimonium causam judicio vicerit, idque impune tulerit, exsultans iniqua victoria, assuescat corrumpere, et adhibere falsos, testes, quorum opera sperat se posse ad id, quodicumque concupierit, pervenire.

Falsum testari ipsi testi injuriosum.

XIII. Est verò id et ipsi testi gravissimum, quòd et ab eo, quem jurejurando sublevarit et adjuverit, falsus et perjurus agnoscitur: et ipse, quòd ei ex sententis succedit scelus, quotidiè majorem exercitationem, et consuetudinem capit impictatis et audaciæ.

Forensium mendacia vetantur.

XIV. Ut igitur testium vanitas, mendacia, et perjuria prohibentur, sic et accusatorum et reorum et patronorum cognatorum, et procuratorum, advocatorum, et omnium deniquè qui judicia constituunt.

Falsum testari ubique prohibitum

XV. Postremò vetat Deus omne testimonium non modò in judicio, sed etiam extrà judicium, quod alteri incommodum aut detammentum possit afferre. Est enim in Levitico, quo loco hec præc pta iterantur, his verbis: (1) Non facietis furtum, non mentiemini, nec decipiet unusquisque proximum suum, ut nemini dubium esse possit, quin à Deo omne mendacium hoc præcepto ejectum condemnetur; quod apertissimè testatur David in hunc modum: (2) Perdes omnes qui loquuntur mendacium.

Detractionis vitium detestabile.

XVI. Prohibetur autem hoc præcepto non modò falsum testimonium, sed detestabilis etiam

⁽¹⁾ Lev. 19. 11. (2) Pa. 8. 7.

libido et consuetudo detrahendi alteri : qua ex peste, incredibile est, quam multa, et quam gravin et incommoda et mala nascantur. Hoc vitium maledice et contumeliose dicendi occulte in alterum, passim improbant divinæ litteræ. Cum hoc, inquit David, (1) non edebam; et S. Jacobus : (2) Nolite detrahere alterutrum, fratres.

Exemplum.

Nec verò præcepta solum sacræ litteræ, sed etiam exempla suppeditant, quibus sceleris magnitudo declaratur: Nam et Aman (3) confictis criminibus adeò incendit in Judæos Assuerum, ut is omnes ejus gentis homines imperarit occidi. Referta est hujusmodi exemplis sacra historia: quorum commemoratione sacerdotes operam dabunt, ut Fideles à rei improbitate deterreant.

Detractores qui sint.

XVII. Ut autem peccati hujus vis, quo de altero detrahitur, omninò perpiciatur;

Primo.

Sciendum est, non tantum adhibità calumnià offendi hominum existimationem;

Secundò.

Sed et augendis amplificandisque criminibus, et si quid occultiùs ab aliquo commissum sit, quòd tibi rescitum fuerit, grave, aut turpe sit ad famam, eam rem, qui, ubi, quando, quibus non necesse sit, pervulgàrit, is obtrectator et maledicus jure dicitur.

Tertid.

Verum totius obtrectationis nulla capitalior est, quam eorum, qui catholicæ doctrinæ ejusque prædicatoribus obtrectant.

⁽¹⁾ Ps. 100. 5. (2) Jac. 4. 11. (3) Esth. 15.

Quartò.

In simili culpà sunt, qui malarum doctrinarum et errorum magistros extollunt laudibus.

Quintò.

Nec verò ab horum hominum numero et culpà sejunguntur qui detrahentibus et maledicentibus hominibus patefacientes aures non reprehendunt. Deterahere enim vel detrahentem audire, scribunt SS. Hieronymus et Bernardus, utrum damnabilius sit, non facilè constat, non enim essent qui detraherent, si non adessent qui detrahentes audirent. S. Hieronym. Epist. ad Nepotianum circa finem. Div. Bernard. lib. 2. de consider. ad Eugen. in fine.

Sextò.

In eodem genere sunt, qui suis artificiis distrahunt homines, et inter se committunt, magnoperèque serendis discordiis delectantur: ut summas conjunctiones ac societates fictis sermonibus dirimentes, amicissimos viros ad immortales inimicitias et ad arma compellant. Hanc pestem sic detestatur Dominus: (1) Non eris criminator nequo susurro in popuolo. Tales erant multi ex consiliariis (2) Saulis, qui ejus voluntatem à Davide alienare et in illum regem incitare conabantur.

Septimò assentatores.

Peccant denique in hanc partem blandi homines et assentatores, qui blanditiis et simulatis laudibus influunt in aures et in animos eorum, quorum gratiam, pecuniam et honores aucupantur, dicentes, ut est apud prophetam: (3) Malum bonum et bonum malum: quos ut arceamus et pellamus à consuetudine nostrà,

⁽¹⁾ Lav. 19. 16. (2) 1. Reg. 24. et 26. (5) Isa. 5. 20.

monuit nos David illà oratione: (1) Corripiet me justus in misericordià et increpabit me : oleum autem peccatoris non impinguet caput meum. Quanquam euim isti proximo minimè maledicunt, tamen ei maximè nocent, qui vel laudandis ejus peccatis, asserunt ipsi causam perseverandi in vitiis quandiù vixerit.

Assentatio prior.

Et quidem in hoc genere illa est assentatio deterior, quæ ad proximi calamitatem et perniciem adhibetur; sic Saul, cùm Davidem furori et ferro Philistæorum objicere cuperet, ut, occideretur, ei blandiebatur illis verbis: (2) Ecce filia mea major Merob, ipsam dabo tibi uxorem: tantummodò esto vir fortis et præliare bella Domini: sic Judæi insidiosà oratione Christum Dominum sunt affati: (3) Magister! scimus, quia verax es et viam Dei in veritate doces.

Assentatio pessima.

Longè autem perniciosior oratio et amicorum, afinium et cognatorum qua, ad eos interdum utuntur assentatoriè, qui mortifero morbo affecti, jam sunt in extremo spiritu: dum afiirmant nullum esse tum ei à morte periculum: dum lætum et hilarem esse jubent, eumque à peccatorum confessione, tanquam à tristissima cogitatione, deterrent: dum deniquè ejus animum avertunt ab omni cura et meditatione extremorum periculorum in quibus maximè versatur. Quare fugiendum est omne mendaciorum genus, sed illud in primis, quo gravi damno quisquam affici possit.

Nota. Plenissimum verò impietatis est mendacium, cum quis in religionem, vel de religione mentitur.

⁽¹⁾ Ps. 140. 5. (2) 1. Reg. 18. 17. (3) Matth. 22. 16. Marc. 12. 14.

Concilii Trident. Pars III. 529

Octavò libelli famosi auctor.

Sed etiam illis maledictis et probris graviter offenditur Deus, quæ committuntur libellis, quos famosos vocaut, et aliis hujus generis contumeliis. De libellis famosis vide Bullam Pii V. 147. datam anno 1572, et Bullam Gregorii XIII. 4. datam codem anno.

Mendacium jocosum prohibetur.

XVIII. Prætereà joco vel officii causa fallere mendacio, etsi nemo in illo vel damnum, vel lucrum fecerit, tamen omninò indignum est; ità enim nos Apostolus admonet: (1) Deponentes mendacium, loquimini veritatem. Vide D. Thom. 2. 2. quæst. 18. art. 3 et 4.

Nota rationem.

Nam in eo est ad frequens graviusque mendacium, magna proclivitas: et ex jocosis mendaciis capiunt homines mentiendi consuetudinem, undè veniunt in opinionem, non esse veraces, quamobrem, ut fidem faciat eorum oratio, necesse habent jurare perpetuò.

Omnis simulatio prohibetur.

XIX. Postremò, priore parte hujus præcepti simulatio repudiatur; nec modò que simulatè dicuntur, sed que ità fiunt, cum scelere conjuncta sunt; tàm enim verba quàm facta, note, ac signa quædam sunt eorum que sunt in animo cujusque, ob eamque causam Dominus sæpè Pharisæos arguens, (2) hypocritas appellat. Et hæc de priore præcepti lege, quæ ad vetandum spectat. Vide D. Thom. 2. 2. quæst. 211. per totam.

Altera præcepti pars.

XX. Nunc explicemus, quid in altera jubeat Dominus. Pertinet autem hæc præcepti vis et ra-

⁽¹⁾ Eph. 4. 25. (2) Matth. 15 7. 28. 14. 15. 23. 29 G g

tio ad id, ut justè et ex legibus forensia judicia exerceantur, neve occupent homines et usurpent judicia.

Judex nequit non subditum judicare.

XXI. Non enim fas csset alienum servum judicare, (1) ut scribit Apostolus, ne re et causi incognità, sententiam ferant: quo in vitio fuit sacrdotum et scribarum consilium; (2) qui de sancto Stephano judicàrunt, quod item peccatum fuit magistratus Philippensium, de quibus, inquit Apostolus: (3) Cæsos nos publicà indemnatos, homines Romanos miserunt in carcerem, et nunc occultà nos ejiciunt. Vide in 6. lib. 5. tit. 7. de privilegiis, cap. 1. et ibidem lib. 2: tit. 2. de foro competenti.

Judicibus quid præcipiendum.

XXII. Ne condemnent innocentes, aut nocentes absolvant, ne pretio, aut gratia, ne odio, aut amore moveantur. Sic enim Moyses seniores admonet, quos populi judices constituerat. (4) quod justum est, judicate, sive civis sit ille, sive peregrinus, nulla erit distantia personarum, ità parvum audietis, ut magnum: nec accipietis cujusquam personam, quia Dei judicium est.

Sontes interrogati juridice mentiri non possunt.

XXIII. De reis autem et sontibus, vult eos Deus verum confiteri, cum ex judicii formulă interrogantur; est enim testimonium, ac prædicatio quædam illa confessio laudis, et gloriac Dei ex ipsius Josue sententia, qui Acham ad veri confessionem adhortatus, inquit: (5) Fili mi, da gloriam Domino Deo Israel. Vide D. Thom. 2. 2. quæst. 96. per totos 4. articulos.

De testibus hic agendum.

XXIV. Sed quoniam hoc preceptum testes

⁽¹⁾ Rom. 14.6.(2) Act. 7. 59. (3) Ibid. 16. 57. (4) Deut. 1. 16. (5) Jos. 7. 19.

CONCILII TRIDENT. PARS III. 531 tissimum attingit, de his etiam à parocho dienter agendum erit: nam præcepti vis ea est, non solum prohibeat falsum testimonium, sed rum etiam dici imperet.

Testimonii usus maximus.

XXV. Est enim in humanis rebus maximus as veri testimonii, quòd sunt innumerabiles i, quas à nobis ignorari necesse sit, nisi cas testium fide cognoscamus. Quare nihil tam cessarium est, quàm testimoniorum veritas in rebus, quas nec ipsi scimus, neque tamen et ignorare. De quo exstat illa sancti Augustini itentia: Qui veritatem occultat et qui prodit indacium, uterque reus est: ille, quia prodesse a vult: hic, quia nocere desiderat. Hæc sentia citabatur olim à Gratiano ex August. sed ud August. non est inventa: similiter legitur ud Isid. l. 3. cap. 19.

Quando verum tucere licet et contrà.

XXVI. Licet verò interdùm verum tacere, sed tra judicium: nam in judicio, ubi testis legitimè errogatur à judice, vera omninò patefacienda 1t.

Nota.

Quo loco cavendum tamen est testibus, ne suæ moriæ nimium confisi, quod exploratum non bent, id pro certo affirment.

Advocatis quæ præcipienda.

XXVII. Reliqui sunt patroni causarum et adcati, actores deinceps et petitores. Illi igitur erà et patrocinio suo non deerunt necessariis minum temporibus; et egentibus benignè subsient, tùm injustas causas defendendas non cipient, neque calumnià lites protrahent, nee nt avaritià.

Nota. Quod ad mercedem attinet laboris et eræ suæ, illa jure et æquo metiantur. Vide

14. quæst. 5. cap. non sanè D. Thom. 2. 2. q. 71. art. 5.

Petitoribus et accusatoribus præcipienda.

XXVIII. Petitores verò et accusatores monendi sunt, ne cuiquam amore aut odio, aut cupiditate aliquà adducti periculum iniquis criminationibus creent. Jussum hoc deniquè divintus descriptum est piis omnibus, ut in congressibus et colloquiis verè semper et ex animo loquantur, nihil dicant, quod alterius existimationi possit officere, ne de illis quidem, à quibus lædi se et exagitari intelligunt: cùm illud propositum habere debeant, sibi cum illud propositum habere debeant, sibi cum illis eam necessitudinem et societatem intercedere, ut membra sint ejusdem corporis.

Dicenda contrà mendacium.

XXIX. Ut autem libentius hoc mendacii vitium caveant Fideles, propouet eis parochus summam hujus sceleris miseriam ac turpitudinem.

Primum.

Nam in sacris litteris, mendacii pater dæmon dicitur, quòd enim dæmon (1) in veritate non stetit, mendax est et mendacii parens.

Secundum.

Adjunget, ad ejiciendum tantum flagitium, ea mala quæ mendacium consequuntur, et quoniam sunt innumerabilia, fontes et capita incom modorum et calamitatum commonstrabit.

Tertiùm.

Ac primum in quantam cadat Dei offensionem, quantumve ejus odium incurrat homo vanus et mendax, Salomonis auctoritate declarabit eo loco: (2) Sex sunt, quæ odit Dominus, et septimum detestatur anima ejus, oculos su-

⁽¹⁾ Joan. 8. 42. (2) Prov. 6. 16. etc.

CONCILII TRIDENT. PARS III. 533 blimes, linguam mendacem, manus effundentes innoxium sanguinem, cor machinans cogitationes pessimas, pedes veloces ad currendum in malum, proferentem mendacia, testem fallacem: et que sequuntur.

Quartùm.

Quis igitur ei præstet incolumitatem qui in insigni odio sit apud Deum, quominus gravissimis afficiatur suppliciis?

Ouintùm.

Deinde quid impurius, aut fœdius, ut sanctus inquit Jacobus, (1) quam eadem lingua, qua benedicimus Deum et Patrem, maledicere homines, qui ad imaginem et similitudinem Dei facti sunt, ità ut fons de eodem foramine emanet dulcem et amaram aquam?

Sextum.

Quæ enim lingua priùs laudem et gloriam Deo tribuebat, posteà, quantum in ea est, eum ignominià afficit ac dedecore mentiendo.

Septimum.

Quare fit, ut à collestis beatitudinis possessione mendaces excludantur. Com enim in hunc modum quæreret à Deo David: (2) Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo? respondit Spiritus Sanctus: Qui loquitur veritatem in corde suo, qui non egit dolum in lingua sua.

Octavum.

Maximum verò etiam illud in mendacio incommodum est, quod ferè est insanabilis is animi morbus.

Mendacium insanabile undè.

XXX. Cùm enim peccatum, quod inferendo falso crimine, aut proximi famæ, et existimationi obtrectando, commissum sit, non remittatur, ni calumniator ei quem criminatus fue-

⁽¹⁾ Jac. 3. 9. (2) Psalm. 14. 1. 2.

rit, satisfaciat injuriarum: id autem difficile fiat ab hominibus, primò, ut anteà monuimus, pudore et mani quàdam dignitatis opinione deterritis: qui in eo peccato sit, hunc addictum esse æternis inferorum pœnis dubitare non possumus.

Notent obtrectatores.

Neque enim quisquam speret, se calumniarum, vel obtrectationis veniam consequi posse, nisi priùs ei satisfaciat, de cujus dignitate et famà, aut publicè in judicio, aut etiam in privatis et familiaribus congressibus aliquid detraxerit.

Quantum detrimentum ex mendacio.

XXXI. Prætereà latissimè patet hoc detrimentum et in cæteros diffunditur, quà venitate et mendacio fides ac veritas tolluntur, arctissima vincula societatis humanæ: quibus sublatis sequitur summa vitæ confusio, ut homines mihil à dæmonibus differre videantur.

Loquacitas vituperanda.

XXXII. Docebit porrò vitandam esse loquacitatem parochus: cujus vitatione, et reliqua peccata fugiuntur, et est magna cautio mendacii; à quo vitio loquaces sibi haud facilè temperare possunt.

Prima excusatio mendacii recusanda.

XXXIII. Postremò iis illum errorem eripiet parochus, qui se in vanitate orationis excusant, et mendacium prudentium exemplo defendunt: quorum esse aiunt, mentiri in tempore. Dicet, id quod verissimum est, (1) prudentiam carnis, mortem esse.

Nota. Hortabitur auditores, ut in difficultatibus et angustiis Deo confidant, neque ad artificium mentiendi confugiant : nam illi, qui

⁽¹⁾ Rom. 8.

CONCILII TRIDENT. PARS III. 535 utuntur perfugio, facilè declarant, se sua magis niti prudentia, quam in Dei providentia spem ponere.

Secunda excusatio nulla.

Qui causa sui mendacii conferunt in eos, a quibus sunt mendacio decepti, hi docendi sunt non licere hominibus seipsos ulcisci, (1) neque malum malo compensandum esse; sed potius vincendum in bono malum: quod si etiam fas esset hanc referre gratiam, nemini tamen utile, se suo ulcisci detrimento: esset autem id gravissimum detrimentum, quod mendacium dicendo facimus.

Tertia excusatio vana.

Iis qui afferunt humanæ naturæ imbecillitatem et fragilitatem, tradendum erit hoc officii præceptum, ut divinum auxilium implorent, nec infirmitati humanitatis obtemperent.

Quarta excusatio inepta.

Qui consuetudinem opponunt, admonendi sunt, si mentiri assueverunt, ut dent operam, ut contrariam consuetudinem capiant verè loquendi, præsertim cùm, qui usu et consuetudine peccant, graviùs delinquant, quam cæteri.

Quinta excusatio ridicula.

Et quoniam non desunt, qui se tegant excusatione cæterorum hominum, quos passim mentiri et pejerare contendunt, hâc ratione illi ab eâ opinione deducendi sunt, non esse imitandos malos, sed reprehendendos et corrigendos, cûm autem ipsi mentimur, minùs auctoritatis in reprehensione et correctione alterius nostram habere orationem.

Sexta excusatio mala.

Alios se ità defendentes, quòd vera dicendo,

⁽¹⁾ Rom. 12. 17. 21.

sæpè incommodo sint affecti, sic refellent sacerdotes, esse illam accusationem, non defensionem: chm sit officium christiaui hominis, quamvis potius facere jacturam, quam mentiri.

Duæ aliæ excusationes refellendæ.

Restant duo genera corum, qui se in mendacio excusent, alteri, qui dicant se joci causa mentiri alteri se idem facere utilitatis gratia; quippe qui bene nec emerent, nec venderent. nisi mendacium adhiberent. Utrosque à suo errore parochi, avertere debebunt. Ac superiores quidam illos à vitio abducent, et docendo quantùm eo in genere peccandi consuetudinem augeat usus mentiendi et illud inculcando, (1) omnis otiosi verbi reddendam esse rationem. Proximos etiam hos acerbiùs objurgabunt, quorum in excusatione gravior insit illorum ipsorum accusatio, qui præ se ferant, se minimè illis Dei verbis fidem et auctoritatem tribuere : (2) Quærite primum regnum Dei et justitiam ejus, et hæc omnia adjicientur vobis.

DE NONO ET DECIMO PRÆCEPTO DECALOGI.

CAPUT X.

Non concupisces domum proximi tui: nec desiderabis uxorem ejus, non servum, non ancillam, non bovem, non asinum, nec omnia quæ illius sunt.

Horum præceptorum vis et amplitudo.

I. In his duobus præceptis, quæ postremo loco tradita sunt, illud in primis sciendum est: rationem ferè constitui, qua cætera præcepta serventur: Nam quod his verbis præscriptum est, eò spectat, ut si quis studet superiora legis jussa

⁽¹⁾ Matth. 12. 36. (2) Matth. 6. 33.

CONCILLI TRIDENT. PARS III. 537
servare, hoc maximè faciat, ne concupiscat;
quoniam qui non concupiscet, suis contentus,
aliena non appetet, aliorum commodis gaudebit, Deo immortali gloriam tribuet, gratias eidem maximas aget. Sabbatum colet, id estquiete perpetuà fruetur, majoresque venerabitur:
neminem deniquè neque re, neque verbis, neque
ullo alio modo lædet. Nam stirps, ac semen malorum omnium est prava concupiscentia, qua
qui incensi sunt, præcipites feruntur in omne
flagitiorum et scelerum genus. Vide Aug. lib. 1.
Retract. c. 15 et Epist. 800 lib. 9. de Civitate Dei, c.
4 et 5.

Nota. His animadversis et parochus in iis, quæ sequuntur, tradendis diligentior, et Fideles ad

audiendum erunt attentiores.

Hæc duo præcepta cur simul tradita hic.

II. Sed quanquam hæc duo præcepta conjunxerimus, propterea quòd, cum non dissimile sit eorum argumentum, eamdem docendi viam habent: parochus tamen et cohortando, et monendo poterit communiter, vel separatim, ut commodius sibi videbitur, ea tractare; sin autem Decalogi interpretandi munus susceperit, demonstrabit, quæ sit horum duorum præceptorum dissimilitudo, quidve una concupiscentia ab altera differat; quam differentiam libro quæstionum in Exodum D. Augustinus declarat. Quæst. 77. in Exod vide item D. Thom. 2. 2. quæst. 122. art. 6. ad 3 et 4.

Noni et decimi præceptorum differentia.

III. Nam ex iis altera solum spectat, quid utile sit, quid fructuosum: alteri præpositæ sunt libidines et voluptates. Si quis igitur fundum, aut domum concupiscit, is lucrum potius et quod utile est, consectatur quam voluptatem: si verò alienam uxorem appetit, non utilitatis, sed voluptatis cupiditate ardet. Horum præceptorum necessitas.

IV. Verum horum præceptorum duplex fui necessitas.

Prima.

Altera, ut sexti septimique præcepti senten tia explicaretur; nam etsi quodam naturæ lu mine intellectum est, alienæ uxoris potiunda cupiditatem prohiberi, vetito adulterio; nam s concupiscere liceret, fas item esset potiri: tamer plerique ex Judæis, peccato obcæcati, in ean opinionem adduci non poterant, ut crederent, ic a Deo prohibitum esse: immò verò latà et cog nità hàc Dei lege, multi qui se legis esse inter pretes profitebantur, in eo errore versati sunt, ic quod animadvertere licet ex illo Domini sermona apud sauctum (1) Matthæum: Audistis, qui dictum est antiquis: Non mœchaberis: ego auten dico vobis, et quæ sequuntur.

Altera necessitas.

V. Altera est horum præceptorum necessitas quòd aliqua distinctè explicatèque vetantur quæ sexto et septimo explicatè nou prohibeban tur; nam, exempli causà, septimum præceptum prohibuit ne quis injustè concupiscat aliena, au eripere conetur, loc autem vetat, ne ullo mode quis concupiscat, etsi jure, legeque assequi id possit, ex cujus adeptione proximo damnum importari videat.

Cur Deus hæc duo præcepta cæteris addiderit.

VI. Sed illud in primis, antequam ad præcepti explicationem veniamus, Fideles docendi erunt, nos hac lege non ad id solum instituti, ut cupiditates nostras cohibeamus, sed etiam Dei erga nos pietatem, quæ immensa est, cognoscamus.

Nostri causa addita sunt hac præcepta.

VII. Nam cum superioribus legis præceptis

⁽¹⁾ Matth. 5. 27.

CONCILII TRIDENT, PARS III. 539 nos quibusdam quasi præsidiis munisset, ne quis nos ipsos, aut nostra violaret; hoc adjuncto præcepto, illud maximè providere voluit, ne appetitionibus nostris nos ipsi læderemus : quod facilè futurum fuit, si omnia cupere, atque optare liberum nobis atque integrum esset, hac igitur non concupiscendi lege præscripta, illud à Deo provisum est, ut cupiditatum aculei, quibus ad perniciosa quæque incitari solemus, hujus legis vi quodam modo excussi, nos minùs urgeant majusque proptereà temporis spatium nos molestà illa cupiditatum sollicitudine liberati, ad ea præstanda pietatis et religionis officia habeamus, quæ ipsi Deo multa maximaque debemus.

Non externis solum, sed et internis actibus legi Dei obediendum.

Similitudo singularis.

VIII. Neque id solum hæc lex nos docet, verum etiam illud ostendit, legem Dei ejusmodi esse, quæ non externis solum munerum functionibus, sed etiam intimo animi sensu servanda sit; hocque inter divinas et humanas leges interest, quod hæ rebus tantum externis contentæ sunt; illæ verò, quoniam animum Deus intuetur, ipsius animi curam, sinceramque castitatem atque integritatem requirunt.

Est igitur divina lex quasi speculum quoddam, in quo naturæ nostræ vitia intuenur, quambrem dixit Apostolus: (1) Concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret: Non concupisces. Cùm enim concupiscentia, id est, peccati fomes, qui ex peccato originem habuit, perpetuò nobis infixus inhæreat: ex hoc agnoscimus, in pecato nos nasci; quapropter supplices ad eum confugimus, qui solus potest peccati sordes eluere

⁽¹⁾ Rom. 7. 7.

ŧ

Nota. Habent autem hæc singula præcepta illud cum cæteris commune, ut partim aliquid vetent, partim jubeant.

Non omnis concupiscentia hic vetatur.

IX. Quod ad prohibendi vim attinet ne quis fortè arbitretur concupiscentiam illam, quæ vitio caret, aliquo modo vitium esse, ut (1) concupiscere spiritum adversus carnem, vel (2) expetere justificationes Dei in omni tempore, id quod David summoperè cupiebat, parochus doceat quæ concupiscentia illa sit, quam hujus legis præscripto fugere oporteat.

Quid sit concupiscentia.

X. Quare sciendum est concupiscentiam esse commotionem quamdam ac vim animi, qua impulsi homines, quas non habent, res jucundas appetunt.

Concupiscentia non mala.

XI. Et quemadmodùm reliqui animi nostri motus non perpetuò mali sunt; ità hæc concupiscendi vis non semper in vitio est ponenda: neque enim proptereà malum est, si cibum, aut si potum appetimus; aut cum frigemus, si calescere; aut contrà, cum calemus, si frigiscere cupimus.

Concupiscentia peccato vitiata.

XII. Et quidem recla hæc concupiscendi vis, Deo auctore, nobis à natura insita est : sed primorum parentum nostrorum peccato factum est, ut illa naturæ fines transiliens, usquè adeò depravata sit, ut ad ea concupiscenda sæpè incitetur, quæ spiritui ac rationi repugnant.

Rectæ concupiscentiæ utilitas.

XIII. Quin etiam hæc vis, si moderata est,

٠.

⁽¹⁾ Gal. 5. 17. (2) Ps. 118. 20.

CONCILII TRIDENT. PARS III. 54t suisque finibus continetur, sæpe etiam non mediocres utilitates præbet.

Prima.

Nam illud primum efficit, ut assiduis precibus Deum oremus, supplicesque ab eo petamus quæ maximè cupimus: oratio enim cupiditatis nostræ interpres est; quòd si recta hæc concupiscendi vis abesset, non tam multæ preces essent in Ecclesià Dei.

Secunda.

Efficit prætereà ut cariora sint nobis Dei munera: quò enim vehementiori alicujus rei cupiditate flagramus, cò carior illa nobis res est atque jucundior, cùm eam adepti sumus.

Tertia.

Tùm verò delectatio ipsa, quam ex re concupità sentimus, facit, ut majore pietate gratias Deo agamus: itaque, si concupiscere aliquando licet, fateamur necesse est non omnem concupisceudi vim prohibitam esse. Et quanquàm divus Paulus (1) concupiscentiam peccatum esse dixit, id in eam tamen sententiam accipiendum est, in quam Moyses (2) locutus est, cajus ille testimonium affert, id quod ipsius Apostoli oratio declarat: nam illam carnis concupiscentiam vocat in Epistolà ad Galatas: (3) Spiritu, inquit, ambulate et desideria carnis non perficietis.

Duce bonce concupiscentice.

XIV. Naturalis igitur illa cupiditatis vis et moderata, quæ fines suos non egreditur, non vetatur, multòque minus spiritualis illa rectè mentis cupeditas, quà ad eorum appetitionem incitamur, quæ carni repugnant; ad hanc ipsam enim sacræ litteræ nos adhortantur: (4) Concupiscite

HЬ

⁽¹⁾ Rom. 7. 20. (2) Exod. 20. 17. (5) Gal. 5. 16. (4) Sap. 6. 12.

sermones meos; et (1) Transite ad me omnes, qui concupiscitis me.

Quæ concupiscentia hic vetatur.

XV. Itaque hoc interdicto non ipsa concupiscendi vis, quà tum ad bonum, tum ad malum uti licet, sed usus pravæ cupiditatis, quæ carnis concupiscentia et peccati fomes vocatur : ac si animi assensionem adjunctam habeat, semper in vitiis numeranda est, omninò prohibetur.

Concupiscentia carnis explicatur.

XVI. Frgò ea tantum concupiscendi libido vetita est, quam carnis concupiscentiam vocat Apostolus, illi scilicet concupiscendi motus, qui nullum rationis modum habent, neque finibus à Deo constitutis continentur.

Prima ratio cur vetetur hæc concupiscentia.

XVII. Hæc cupiditas damnata est, vel quia malum appetit, veluti adulteria, ebrietates, homicidia et alia ejusmodi nefaria scelera, de quibus ità Apostolus: (2) Non simus, inquit, concupiscentes malorum, quemadmodum et illi concupierunt.

Secunda ratio.

Vel quia, etsi res naturà suà malæ non sunt, causa tamen aliundè exstat, quare illas concupiscere nefas sit: quo in genere sunt ea, quæ ne possideamus, Deus, aut Ecclesia prohibet; non enim ea nobis appetere licet, quæ possidere om ninò nefas sit, qualia olim in veteri lege fuerunt aurum et argentum, ex quibus idola conflata erant, quæ Dominus in Deuteronomio vetuit, (3) ne quis concupisceret.

Tertia ratio.

Ob eam prætereà causam hæc cupiditas vitiosa prohibetur : quoniam, quæ appetuntur,

⁽¹⁾ Eccl. 14. 16. (2) 1. Cor. 10. 6. (3) Deut. 7. 25. 26.

CONCILII TRIDENT. PARS III. 543 aliena sunt, ut domus, servus, ancilla, ager, uxor, bos, asinus et alia multa, quæ cùm aliena sint, ea concupiscere vetat divina lex.

Hæc concupiscentia grave peccatum et quando committitur.

XVIII. Rerumque ejusmodi cupiditas nefaria est, et in peccalis gravissimis numeratur, cum illis concupiscendis animi præbetur assensus: nam tum peccatum natura existit, cum post malarum cupiditatum impulsum animus rebus pravis delectatur, atque his vel assentitur, vel non repugnat; id quod divus Jacobus, (1) cùm peccati originem et progressionem ostendit, illis verbis docet : Unusquisque tentatur à concupiscentia sua abstractus et illectus : deinde concupiscentia cum conceperit, parit peccatum: peccatum verò, cum consummatum fuerit, generat mortem. Vide divum Thomam 1. 2. q. 4. art. 7 et 8. item August. lib. 12 de Trinit. cap. 12. item de serm. Domini in monte, cap. 23. Greg. hom. 19. in Evang. et l. 4. Moral. cap. 27. et in Respons. 11. ad interrog. Aug. Hieron. in Amos, cap. 1.

Scopus noni et decimi præceptorum.

XIX. Cum igitur lege ità caveatur: Non concupisces; hec verha ad eum sensum referuntur, ut nostras cupiditates à rebus alienis cohibeamus: alienarum enim rerum cupiditatis sitis immensa est atque infinita, neque unquam satiatur, ut seriptum est: (2) Avarus non implebitur pecunià; de quo ità est apud Isaiam: Væ(3) qui conjungitis domum ad domum et agrum agro copulatis.

Verba expenduntar.

XX. Sed ex singularum vocum explicatione fa-

⁽¹⁾ Jac. 1. 14. (2) Eccl. 5. 9. (3) Is. 5. 8. H h 2

cilius intelligetur hujus peccati fæditas et magnitudo.

Domus quid hic significat.

XXI. Quarè parochus docebit, domûs vocabulo non locum modò, quem incolimus, sed universam hæreditatem significari, ut ex divinorum scriptorum usu consuetudineque cognoscitur. In Exodo scriptum est: (1) Obstetricibus à Domino domos esse ædificatas: sententia eò spectat, ut illarum facultates ab eo anctas esse atque amplificatas interpretemur.

Appetendæ domús alienæ prohibitio quid hic intendit.

XXII. Ex hac igitur interpretatione animadvertimus, hac præcepti lege vetitum nobis esse, ne divitias avide expetamus, neque alienis opibus, potentiæ, nobilitati invideamus: sed statu nostro, qualis ille sit, sive humilis, sive excelsus, contenti simus: alienæ deinde gloriæ appetitionem vetitam esse intelligere debemus, µam hoc item ad domum pertinet.

Per bovem et asinum quid luc intelligatur.

XXIII. Quod verò sequitur: Non bovem, non asinum, id ostendit non solùm, quæ magna sunt, ut domus, nobilitas et gloria, ea càm aliena sint, concupiscere nobis non licere: sed etiam parva, qualiacumque illa sint, animata, sive inanimata.

Quid per servum.

XXIV. Sequitur deinceps: Neque servum, quod intelligendum est tam de captivis, quàm de reliquo genere servorum: quos ut cætera alterius bona, concupiscere non debemus.

Qui aliis serviunt, non sunt avertendi.

XXV. Liberos verò homines qui voluntate,

⁽¹⁾ Exod. 1. 21.

CONCILII TRIDENT. PARS III. 545 serviunt, vel mercede conducti, vel amore observantiaque impulsi, nullo modo, neque verbis, neque spe, neque pollicitationibus, neque præmiis quis corrumpere, aut sollicitare de-bet, ut cos deserant, quibus se ipsi spontè addixerunt.

Nota. Imò verò, si antè id tempus, quo se in illorum famulatu fore promiserant, ab illis recesserint, hujus præcepti auctoritate admonendi sunt, ut ad ecs ipsos omninò revertantur.

Mentio proximi cur hic fiat.

XXVI. Quòd autem in præcepto mentio fit proximi, id eò pertinet, ut hominum vitium demonstretur, qui vicinos agros, aut proximas domos aut aliam rem ejusmodi, quæ secum continens sit, appetere solent.

Nota. Vicinitas enim, quæ in parte amicitiæ ponitur, ab amore ad odium cupiditatis vitio

traducitur.

Res alienas emere cupiens non peccat.

XXVII. Hoc verò præceptum ii minimè violant, qui res, quas proximi venales habent, emere de illis cupiunt, aut justo pretio emunt; ii enim non modò proximum non lædunt, sed valdè adjuvant, cum ei pecunia majori commodo, usuique futura sit, quam res illæ quas ipse venditat.

Lex de non concupiscendá uxore proximi ex-

plicatur,

XXVIII. Hand de re aliena non concupiscendà legem altera sequitur, que prohibet ne alienam concupiscamus uxorem : qua lege concupiscendi libido non ea quidem tantum prohibita censetur, quà adulter alterius uxorem appetit, sed etiam, qua affectus aliquis alterius uxorem in matrimouium ducere concupiscit: co enim tempore, cum repudii permittebatur H h 3

libellus, illud facilè evenire poterat, ut que ob uno repudiata esset, eam alter uxorem acciperet.

Hæc lex cur lata sit.

XXIX. At hoc Dominus vetuit ne aut mariti ad uxores relinquendas sollicitarentur, aut uxores maritis difficiles se ac morosas ità praberent, ut eam ob causam quasdam quasi necessitas viris imponeretur illas repudiandi.

Uxorem alterius concupiscere grave peccatum.

XXX. Nunc verò gravius est peccatum, cum mulierem, etiamsi à viro repudiata sit, alteri in matrimonium ducere non licest, nisi marito mortuo. Itaque qui alterius uxorem concupiscit, facilè ex una in aliam incidet cupiditatem.

Nota. Aut enim illius virum mori, aut adulte-

rium admittere cupiet.

Alteri sponsatam cupere nefas.

XXXI. Atque hoc idem de iis mulieribus dicitur, quæ alteri desponsatæ sunt : neque enim has item concupiscere licet, cum ii, qui hæc pacta rescindere student, violent sanctissimum fidei foedus.

Item Deo consecratam.

XXXII. Et quemadmodum, quæ alteri nupta est, eam concupiscere omnino nefas est, sic, quæ ad Dei cultum religionemque est consecrata, nullo pacto licet illam uxorem appetere.

Nota hunc casum.

Si verò quis mulierem quæ nupta est, cùm eam innuptam esse opinetur, uxorem sibi dari concupiscit: neque, si in matrimonium alii collocatam intelligeret, eam nuptam sibi dari cuperet (id quod (1) Pharaoni et (2) Abimelech contigisse legimus, qui Saram in matrimonio

⁽¹⁾ Gen. 12. (8) Ibid. 20.

CONCILII TRIDENT. PARS III. 547
habere concupierunt, cum eum minime nuptam, Abrahæque sororem, non uxorem arbitrarentur) ille certè, qui eo animo est, ejusmodi præcepti legem violare non videtur.

Remedia adversus noxias concupiscentias.

XXXIII. Sed ut parochus remedia patefaciat, que ad tollendum hoc cupiditatis vitium accommodata sunt, explicare alteram precepti rationem debet; que in eo consistit, ut, (1) si divitize affinant, cor non apponamus, easque pietatis et divinarum rerum studio abjicere parati simus, et in sublevandas pauperum miserias libenter pecuniam erogemus: si desint facultates, egestatem æquo et hilari animo feramus. Et quidem si rebus nostris dandis liberalitate utemur, rerum alienarum cupiditates restinguemus. De paupertatis autem laudibus, divitiarumque despicientia in sacris litteris et apud sanctos Patres (*) facilè erit parocho multa col-*ligere et fideli populo tradere.

Altera pars præcipiens.

XXXIV. Hac item lege præcipitur, ut ardenti studio summaque cupiditate optemus id potissimum effici, non quod nos concupiscimus, sed quod Deus vult, quemadmodum Domini oratione exponitur.

Voluntas Dei ergà nos quæ.

XXXV. Voluntas autem Dei in eo maximè est, ut nos singulari quodam modo sancti effi-

⁽¹⁾ Psalm. 61. 11. (*) Vide Hier. Epist. 1. ad Heliod. et 8. ad Demetriadem, et 150. ad Hedebiam quæst. 1. et 16. ad Pammach. Item Basil, in regul. fusius disputatis, interog. 9. Chrys. in Epist. ad Rom. ad hæc verba (salutate Priscam) Cassian. lib. de institut. Monach. c. 15. et 33. et Collat. 24. cap. 26. Greg. hom. 18. in Ezsch. Amb. in c. 6. Luc. Leo mag. in serm. de omnib. Sanctis. August. 11b. 17. de Civitate Dei et Epist. 98. ad Hilar. et Epist. 109.

ciamur, apimumque nostrum sincerum atque ab omni labe purum integrumque conscrivemus et exerceamus nos in iis mentis ac spiritûs officiis, quæ corporis repugnant sensibus : horumque edomitis appetitionibus, ratione ac spiritu duce, rectum vita cursum teneamus : quive prætereà sensus materiam cupiditatibus nostris, libidinique præbent, eorum vim maximè reprimamus.

Pravæ cupiditatis antidota.

XXXVI. Sed ad hunc cupiditatum ardorem restinguendum, plurimum etiam hoc potest: si, quæ incommoda ex illis accidumt, ea nobis ob oculos proponamus.

Primum.

Primum verò illud incommodum est, quòd quoniam ejusmodi capiditatibus paremus, in animà nostrà regnet summa peccatis vis ac potestas; quamobrem mouuit Apostolus: (1) Non regnet peccatum in vestro mortali corpore, ut obediatis concupiscentiis ejus. Nam quemadmodum, si cupiditatibus resistimus, peccati vires concident: ità, si iisdem succumbimus, Dominum à reguo suo expellimus, et in ejus locum peccatum introducimus.

Secundum.

Alterum prætereà incommodum est, quòd ab hac concupiscendi vi, veluti fonte quodam, omnia peccata manant, ut divus (2) Jacobus docet. Divus item (3) Joannes: Omne, inquit, quod est in mundo, concupiscentia carnis est, et concupiscentia oculorum et superbia vitæ.

Tertium.

Tertium incommodum in eo est, quoniam rectum animi judicium his cupiditatibus obscu-

⁽¹⁾ Rom. 6. 12. (2) Jac. 3. 14. (3) Jean. 2. 16.

CONCILII TRIDENT. PARS III. 549
ratur : homines enim iis cupiditatum tenebris
obceccati, honesta et præclara putant omnia,
quæcumque ipsi concupiscunt.

Quartum.

Opprimitur prætereà concupiscendi vi verbum Dei, quod in animis nostris à magno illo agsicolà Dei insitum est; sic etiam apud divum Marcum scriptum est: (1) Alii sunt, qui in spinis seminantur; hi sunt, qui verbum audiunt, et ærumnæ seculi, et deceptio divitiarum, et circa reliqua concupiscentiæ introeuntes suffocant verbum et sinè fructu efficitur.

Cupiditatis vitio laborant.

XXXVII. Jam verò, qui præ cæteris hoc cupuditatis vitio laborant, quosque proptereà parochus ad colendum hoc præceptum diligentius cohortari debet.

Primò.

llii sunt, qui lusionibus non honestis delectantur, aut qui ludis immoderatè abutuntur.

Secundò.

Mercatoresque item, qui rerum penuriam, annonæque caritatem expetunt, atque id ægrè ferunt, ut alii præter ipsos sint qui vendant, aut emant, quò cariùs vendere aut viliùs emere ipsi possint.

Tertid.

Quà in re item peccant, qui alios egere cupiunt, ut aut vendendo, aut emendo ipsi lucreutur.

Ouartò.

Peccant etiam milites, qui bellum expetunt, ut furari ipsis liceat.

Quintò.

Medici item qui morbos desiderant.

⁽¹⁾ Marc. 4. 18. 16.

Sextò.

Jureconsulti, qui causarum litiumque vim copiamque concupiscunt.

Septimò.

Tum artifices qui questus avidi, omnium, que ad victum cultumque pertinent, penuriam exoptant, ut indè plurimum lucri faciant.

Octavo.

In hoc prætered genere graviter ii peccant, qui alienæ laudis gloriæque avidi, atque appetentes sunt, non sind aliqua famæ alterius obtrectatione: idque præsertim, si qui illam appetunt, ignavi, nulliusque pretii homines sunt; fama enim et gloria virtutis atque industriæ, non ignaviæ, aut mertiæ, præmium est.

CATECHISMI

CONCILII TRIDENTINI

PARS QUARTA.

De oratione ejusque in primis necessitate

CAPUT I.

Parochorum onera hác in parte.

I. In officio et munere pastorali cum primis necessaria est ad salutem fidelis populi præceptio christianæ precationis, cujus vim ac rationem multos necesse est ignorare, nisi pià et fideli pastoris diligentià tradita sit. Quamobrem præcipua parochi cura versari debet in eo, ut pii auditores intelligant, quid à Deo et quomodò orandum sit.

Oratio Dominica memoriá tenenda est.

II. Omnes autem necessariæ precationis numeros continet divina illa formula quam Christus Dominus Apostolis et per illos eorumque successores omnibus deinceps, qui christinam religionem susciperent, notam esse voluit : cujus verba atque sententias sic animo ac memorià comprehendere oportet, ut in promptu habeamus. Ut autem in hac orandi ratione suppeditet parochis facultas instituendi fideles auditores, quæ magis oportuna visa sunt, hic proposuimus, sumpta ab iis scriptoribus, quorum eo in genere, doctrina et copia maximè laudatur: nam reliqua si opus fuerit, pastores ex eisdem fontibus haurire poterunt. De oratione scripserunt Tertullian. Cyprian. August. Epist. 111. ad Probama

Chrysostom hom. 15. Cassian. l. 9. Collat. Div. Thom. in opuscul. et 2. 2. quæst. 85 per 17. art.

Orațio necessaria est.

III. Primum igitur docendum est quam sit oratio necessaria: cujus præceptum non solum consilii causa traditum est, sed etiam necessarii jussi vim habet, quod à Christo Domino declaratum est illis verbis: (x) Oportet semper orare.

Orare necesse est.

IV. Hanc orandi necessitatem ipsa, etiam illo Dominica precationis quasi procemio, ostendit Ecclesia.

Primò.

Præceptis salutaribos moniti et divina institutione formati, audemus dicere.

Secundò.

Itaque com esset necessaria precatio christianis nominibus et illud à Discipulis ipse rogatus esset : (2) Domine, doce nos, orare, præscripsit eis orandi formam Dei Filius, et spem attulit impetrationis corum quæ postularent.

Tertiò.

Et ipse documentum fuit precationis, qua non solum utebatur assidue, sed etiam in ea (3) pernoctabat

Quarto.

(ujus deindè officii, iis qui se ad Jesu Christi fidem contulissent, Apostoli prescepta tradere non destiterunt.

Quintò.

Nam sancti (4) Petrus et (5) Joannes, de câ diligentissime pios admonent.

⁽¹⁾ Luc. 18. 1. (2) Id. 11. 1. (3) Id. 6. 11. (4) 1. Pet, 5. 7 et 4. 19. (5) 1. Jean. 3. 21. 22 et 4. 14. 15.

Concilii Trident. Pars IV. 553

Sextò.

Et ejus rationis memor Apostolus (1) pluribus locis christianos hortatur ad salutārem orandi necessitatem.

Septimo.

Præterea, tam multis indigemus bonis et commodis ad animum et corpus tuendum necessariis, ut ad preçationem confugere oporteat, tanquam ad unam omnium optimam, et in indigentiæ nostræ interpretem et conciliatricem eorum quibus egemus.

Octavò.

Nam, cùm nihil cuique debeat Deus, reliquum profectò est, ut quæ nobis opus sunt, ab eo precibus expetamus: quas preces tanquàm instrumentum uecessarium nobis dedit ad id quod optaremus, consequendum; præserum, cùm quædam esse constet, quæ nisi ejus adjumento non liceat impetrare.

Nond.

Habent enim sacræ preces præstantem illam virtutem, qua mæximè dæmones ejiciuntur. Est enim quoddam dæmoniorum genus, (2) quod non ejicitur nisi jejunio et oratione.

$oldsymbol{Dec}_{oldsymbol{c}}$ ind.

Quarè magnam sibi adimunt facultatem, singularium donorum, qui hanc consuetudinem exercitationemque non adhibent, piè ac diligenter orandi: petitione enim non solum honestà, sed etiam assiduà opus est ad impetrandum, quod concupiscas. Nam, ut inquit sanctus (*) Hieronimus, scriptum est: (3) Omni petenti datur, ergò si tibi non datur, ob id non datur, quia non petis; petite ergò et accipietis.

⁽¹⁾ Philip. 4. 6. 1. Thess. 5. 15. 1. Tim. 2. 1. (2) Matth. 17. 21. (*) Hier. in cap. 7. Matth. 4. (3) Matth. 7. 8. Luc. 11. 10. Joan. 16. 23. 14.

DE UTILITATE ORATIONIS.

CAPUT II.

Fruetus orationis colliguntur.

I. HABET autem hæc necessitas jucundissimam utilitatem, quæ fructus ex se edit uberrimos: quorum copiam sument pastores à sacris scriptoribus, cùm opus erit illos impertiri fideli populo: nos ex ea copià aliquot elegimus, quos huic tempori accommodatos duximus.

Primus.

Primus autem fructus, quem indè capimus, est is, quod orantes Deo honorem habemus: siquidem est quoddam religionis argumentum oratio, quæ in divinis litteris thymiamati comparatur: dirigatur enim, inquit propheta (1), oratiomea, sicut incensum in conspectu tuo. Quarè nos hâc ratione Deo subjectos esse profitemur, quem bonorum omnium auctorem agnoscimus et prædicamus: in quem solum spectamus; quod unam incolumitatis salutisque præsidium atque perfugium habemus. Hujus fructús illis etiam verbis admonemur: (2) Invoca me in die tribulationis, eruam te et honorificabis me.

Secundus.

Sequitur fructus amplissimus et jucundissimus orationis com à Deo preces audiuntur : est enim ex S. Augustini (†) sententià, cœli clavis oratio. Nam ascendit, inquit, precaio et descendit Dei miseratio; licèt alta sit terra, altum cœlum, audit tamen Deus hominis linguam.

Quot et quanta dona consequitur oratio.

II. Cujus orandi muneris tanta vis est, tanta utilitas, ut ea re colestium donorum ampli-

⁽¹⁾ Psal. 140. 2. (2) ps. 19. 15. (†) Serm. 226. de temp.

: /

tudinem consequamur. Nam et impetramus nobis, ut ducem et adjutorem adhibeat, Spiritum Sanctum, et fidei assequimur conservationem, et incolumitatem, et vitationem pœnarum, et divinum patrocinium in tentationibus, et ex diabolo vietoriam: omninò inest in precatione singularis gaudii cumulus. Quamobrem sic loquebatur Dominus: (1) Petite et accipietis, ut gaudium vestrum sit plenum.

Orationi quam præsto sit Deus.

III. Nec verò, quin huic petitioni præstò sit et occurrat Dei benignitas, ullus relictus est dubitandi locus; quod multa comprobant divinæ Scripturæ testimonia: quæ quia sunt in promptu, illa solum modò apud Isaïam exempli causa attingemus: (2) Tunc enim, inquit, invocabis, et Dominus exaudiet; clamabis et dicet: (3) Ecce adsum. Et rursus: Eritque antequara clament, ego exaudiam: adhuc illis loquentibus, ego audiam. Exempla autem eorum qui Deum exoraverunt, quia propemodum sunt et infinita, et posita ante oculos, omittimus.

. Cur preces non exaudiat Deus aliquandò.

IV. At interdum fit, ut quæ petimus à Deo non impetremus. Ità est; sed tum maximè prospicit utilitati nostræ Deus, vel quòd alia nobis majora et ampliora bona impertitur, vel quòd nec necessarium nobis est, nec utile, quod petimus: imò verò fortassè supervacaneum id futurum sit, si dederit, atque pestiferum. Quædam enim, inquit sanctus Augustinus, (*) negat propitius Deus, quæ concedit iratus. Nonnunquam etiam fit, ut adeò remissè ac negligenter oremus ut ne ipsi quidem, quod dicimus, attendamus.

⁽¹⁾ Joan. 16. 24. (2) Isa. 58. 9. (3) Idem. 65. 14. (*) Augustin. sermone 33. de verb. Domini; item in Joans. Tract. 13.

Ouid sit oratio.

V. Cùm autem sit oratio, (†) mentis ascensus ad Deum: si in orando animus qui ad Deum referri debet peregrinatur, nulloque studio, nullà adhibità pietate, temerè precationis verba funduntur, quomodò inanem hujus orationis sonitum christianam precationem esse dicemus?

Nota hanc rutionem et exaggera.

Quarè minimè mirum est si Deus nostre non obsequitur voluntati, cum vel ipsi nolle id nos, quod petimus, penè probemus, nostrà negligentià et ignoratione precationis; vel postulemus ea qua nobis sunt obfutura.

Ritè petenti plus tribuitur quam petatur.

VI. Contrà verò scienter ac diligenter petentibus multo plus tribuitur, quam à Deo postulaverint; quod et Apostolus testatur in Epistolà ad Ephesios, (1) et illà, (2) prodigi filii similitudine declaratur, qui præclare secum actum esse existimaturus fuit, si in loco mercenarii famuli eum habuisset pater: et si rectè cogitantibus, non solum postulantibus nobis cumulat gratiam suam Deus, non modò munerum copia, sed etiam celeritate tribuendi: quod osteudunt divinæ litteræ, cum illà utuntur loquendi formulà: (3) Desiderium pauperum exaudivit Dominus.

Nota. Întimis enim et tacitis egentium studiis, ne exspectată quidem eorum voce, Deus occurrit.

Tertius orationis fructus.

Accedit eò etiam ille fructus, quòd orando animi virtutes et exercemus et augemus, maximè verò fidem : ut enim ritè illi non orant, qui fidem Deo non habent; quomodò enim, inquit,

^(†) De orationis definitione vide Damas. lib. 5. de fide Orthod. c. 24. Aug. de sermone Domini in monte c. 7. et sermon. 280. de Tempore. (1) Eph. 5. 20. (2) Luc. 15. (3) Ps. 9. 12.

CONCILLI TRIDENT. PARS IV. 557
(1) invocabunt, in quem non crediderunt? Sic Fideles, quò studiosius orent, eò majorem ac certiorem fidem habent divinæ curæ et providentiæ, quæ potissimum id requirit à nobis, ut ad se de iis, quæ nobis opus sunt, referentes, omnia postulemus.

Cur Deus vult ut oremus.

VII. Posset verò Deus non petentibus, nec cogitantibus quidem, abundè nobis omnia dilargiri, quomodò et animantibus rationis expertibus cunota suppeditat ad usus vitæ necessarios; sed beneficentissimus parens vult à filiis invocari: vult nos quotidiè ritè petendo, petere fidentiùs: vult impetratis iis quæ postulamus, in dies magis testificari, ac prædicare suam in nos ipsos benignitatem.

Quartus fructus.

Amplificatur etiam caritas: nam illum auctorem agnoscentes omnium honorum, utilitatumque nostrarum, quenta eum possumus maxima caritate amplectimur: et ut amantes colloquio, et congressu magis ad amorem incenduntur: sic pii homines, quò sæpiùs Deo facientes preces, et ejus implorantes beniquitatem, quasi cum ipso colloquuntur, eò majori in singulas precationes affecti lætità, ad eum amandum et colendum incitantur ardentiùs.

Quintus fructus.

Proptereà nos hâc uti vult exercitatione precationis, ut flagrantes petendi studio quod optamus, tentum ca assiduitate et cupiditate proficiamus, ut digni simus, in quos illa conferantur beneficia, quæ anteà jejunus et angustus animus noster capere non poterat. Vide August. E_{irst} , 121. cap. 8.

⁽¹⁾ Rom. 10. 14.

Sextus fructus.

Vult prætered nos id, quod est, intelligere, ac præ nobis ferre, si gratiæ cœlestis auxilio deseramur, nostra opera nihil consequi posse, propteredque toto animo ad orandum incumbere.

Septimus fructus.

Valent autem maxime hec tanquam orationis arma contra nature nostre hostes acerrimos; inquit enim sanctus (*) Augustinus, adversus diabolum armaque ejus orationum nostrarum sonitu certandum est.

Octavus fructus.

Præclarum prætereà illum orationis fructum assequimur, quòd cum proclives simus ad malum, et ad libidinis varios appetitus vitio infirmitatis ingenitæ, patitur Deus se nostris cogitationibus concipi: ut, dum illum oramus, et mereri ejus contendimus munera, accipiamus innocentiæ voluntatem, et ab omni labe delictorum omnium amputatione eam purgemus.

Nonus fructus.

Postremò ex sancti Hieronymi sententià, iræ divinæ resistit oratio; itaque sic ad Moysen locutus est Deus: (1) Dimitte me: cùm quidem pœnas eum ab illo populo petere volentem precibus impediret. Nihil enim est, quod æquè Deum leniat iratum, aut etiam paratum ad plagas sceleratis inferendas, æquè retardet et revocet à furore, ac preces piorum hominum. De his orationis fructibus agunt Isid. lib. de summo bono. e. 87. Aug. serm. 230. de tempore et Epist. 121. ad Preham.

^(*) Hilar. in Psal. 63. (1) Exod. 52. 10.

CONCILII TRIDENT. PARS IV. 559 DE PARTIBUS, ET GRADIBUS ORATIONIS.

CAPUT III.

Quibus constet partibus oratio docendum est.

I. Exposita necessitate et utilitate christianæ populum, quot et quibus partibus ea constet oratio: id enim ad hujus officii perfectionem pertinere testatur Apostolus: qui in Epistolà ad Timotheum cohortans ad piè sanctèque orandum, orationis partes diligenter enumerat, (1) Obserce, inquit, primùm omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus. Quòd verò subtilis quædam est harum differentia partium, si ejus explicationem auditoribus parochi conducere existimabunt, consulent inter cæteros (*) S. Hilarium et (†) Augustinum.

Orationis quæ præcipuæ partes.

II. Sed quoniam due sunt precipue partes orationis, postulatio et gratiarum actio, à quibus, tanquam à capite manant relique, minime eas pretermittendas duximus. Nam ad Deum accedimus, ut cultum ei ac venerationem adhibentes, vel ab eo aliquid impetremus, vel ipsi de beneficiis, quibus assiduè ab ejus benignitate ornamur let augemur, gratias agamus. Utramque hanc maxime necessariam partem orationis, Deus ipse pronuntiavit ore Davidis, illis verbis: (2) Iavoca me in die tribulationis, eruam te et honorificabis me. Vide Basil. lib. Const. monast. eap. 2.

Deo maximè egemus.

III. Quantum autem egeamus divina liberali-

^{(1) 1.} Tim. 2. 1. (*) Hilar. in Psal. 140. ad illa verba (Dirigatur oratio) (†) Aug. Epis. 69. ad Paulin. ante med. vide item. Cassian. Collat. 9. c. 8. et seqq. item D. Thom. 2. 2. q. 85. (2) Ps. 49. 15.

tatis ac bonitatis, quis ignorat, modò summam hominum egestatem et miseriam intueatur?

Quanta sit in nos Dei benignitas.

IV. Quam verò sit propensa Dei voluntas in genus humanum, quam effusa in nos beniguitas, omnes intelligunt, qui sensu oculorum et mente præditi sunt. Nam quòcumque oculos conjicimus, quòcumque nos cogitatione convertimus, nobis admirabilis lux divinæ beneficentiæ ac benignitatis oboritur.

Cur Deo gratiæ sunt habendæ.

V. Quid enim habent homines, quod à Dei largitate profectum non sit? et si omnia sunt ejus dena ac munera bonitatis: quid est, quòd non omnes pro viribus beneficentissimum Deum laudibus celebrent, et gratiarum actione prosequantur?

Plures sunt orandi gradus seu modi.

VI. Sed utriusque officii, et petendi aliquid à Deo, et ei gratias agendi, multi sunt gradus, quorum alius alio est altior atque perfectior. Ut igitur fidelis populus non solum oret, sed etiam optime fungatur illo munere orationis, proponent ei pastores summam perfectamque orandi rationem, et ad eam quam diligentissime poterunt, hortabuntur.

Optimus orandi modus et summus gradus.

VII. Sed quisnam est optimus orandi modus, et summus precationis gradus? nempè is, quo pii et justi homines utuntur, qui freti verze idei stabili fundamento quibusdam optimæ mentis orationisque gradibus, in illum locum perveniunt, ex quo infinitam Dei potentiam, immensam benignitatem ac sapientiam contemplari possunt: ubi etiam in spem certissimam veniunt; se et quidquid petierint in præsentia, et illam inexplicabilium bonorum vim consecutu-

CONCILII TRIDENT. PARS IV. 56 r ros esse, quæ pollicitus est Deus largiturum se iis qui divinum auxilium piè et ex animo implorarint. Vide de Bernard. serm. 4. de Quadrag. et in serm. de quatuor modis orandi, et Basil. loco jam citato.

Duce alce animae.

VIII. His quasi duabus alis, elata in cœlum anima, ardenti studio pervenit ad Deum, quem omni gratiarum et laudum honore prosequitur, quòd summis ab eo beneficiis affecta sit: tum verò singulari adhibità pietate ac veneratione, quasi filius unicus carissimo parenti, quod sibi sit opus, non dubitanter exponit.

Piæ animæ in oratione quanta libertas.

IX. Quem precandi modum, effundendi voce, exprimunt divinæ litteræ, inquit enim propheta, (i) Effundo in conspectu ejus orationem meam, et tribulationem meam ante ipsum pronuntio: quæ vox eam vim habet, ut nibil reticeat, nibil occultet, sed effundat omnia is qui ad orandum venit, fidenter, confugiens in sinum amantissimi parentis Dei. Ad id enim nos doctrina cœlestis hortatur illis verbis: (2) Effundite coràm illo corda vestra; et: (3) Jacta super Dominum curam tuam. Hunc autem precationis gradum significat sanctus Augustinus, cum inquit in eo libro, qui inscriptus est Enchiridion. cap. 7. quod fides credit, spes et charitas orat.

Alius orationis gradus.

X. Alius est eorum gradus, qui mortiferis peccatis oppressi, fide tamen ea, quæ mortua dicitur, nituntur sese erigere, et ad Deum ascendere: sed propter inter mortuas vires summamque fidei imbecillitatem, se altius à terrà tollere non possunt. Verumtamen sua peccata recognoscenies,

⁽¹⁾ Ps, 141. 3. (2) Ps. 61. 9. (3) Ps. 54. 13.

et corum conscientià ac dolore cruciati, humiliter ac demissè, ex illo maximè longinquo loco pœnitentes, scelerum à Deo veniam et pacem implorant.

Orantes in hoc gradu exaudiuntur.

XI. Horum oratio suum obtinet locum apud Deum: nem eorum preces audiuntur, imò verò hujusmodi homines liberalissime misericors Deus invitat: (1) Venite, inquit, ad me, omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos.

Exemplum.

Ex horum hominum numero fuit ille publicanus, (2) qui cùm oculos ad cœlum tollere non auderet, exiit tamen, inquit, è templo magis justificatus, quàm Phariseus. Quomodò peccatores exaudiantur vide Aug. in Joan. traat. 44 et 73. et de verbis Domini serm. 53. Div. Thom. 2. 2. quæst. 83. art. 16.

Alius orationis gradus.

XII. Est præterea eorum gradus, qui nondum fidei lucem acceperunt: verumtamen divina benignitate exiguum illorum naturæ lumen accedente, vehementer excitantur ad studium cupiditatemque veritatis; quam ut doceantur, summis precibus petunt: qui si manent in voluntate, à Dei clementia eorum studium non repudiatur.

Exemplum.

Quod exemplo (3) Cornelii centurionis comprobatum videmus.

Nota. Nemini enim id ex animo petenti clausee sunt fores divinæ benignitatis.

Ultimus orationis gradus.

XIII. Postremus est gradus eorum, quos non modò facinorum ac flagitiorum non pomitentes,

⁽¹⁾ Matth. 11. 28. (2) Luc. 18. 9. (3) Act. 10. 8.

CONCILII TRIDERT. PARS IV. 563
sed etiam sceleribus scelera cumulantes, tamen
non pudet sæpè à Deo petere peccatorum veniam, in quibus volunt perseverare: qui tali statu
ne ab hominibus quidem audere deberent, ut sibi
ignoscerent, postulare.

Orantes in hoc gradu non exaudiuntur.

XIV. Horum oratio à Deo non auditur, sie enim de Antiocho scriptum est: (1) Orabat autem hic scelestus Dominum, à quo non esset misericôrdiam consecuturus.

Nota. Quarè vehementer hortandi sunt, qui in gravi illà miserià versantur, ut abjectà peccandi voluntate, verè et ex animo se convertant ad Deum.

DE IIS QUÆ PETENDA SUNT.

CAPUT IV.

Nonnisi justa honestaque petenda sunt.

I. SED quoniam in singulis petitionibus quid postulandum, quid non, suo loco dicetur: satis hic erit fideles universe illud admonere, ut quæ justa, quæve honesta sint, à Deo petant homines, ne, si contra quam deceat, aliquid postulàrint, illo responso repellantur: (2) Nescitis quid petatis.

Nota. Quidquid autem rectè optari potest, petere licet: quod illa Domini uberrima promissa testantur: (3) Quodcumque volueritis petite et fiet volis: omnia enim se concessurum pollicetur.

Primum quod petere debemus.

II. Quarè primum optatum ac desiderium nostrum ad eam regulam dirigemus, ut ad Deum qui summum est bonum, summum studium desideriumque referatur.

⁽¹⁾ s. Mach. 9, 13. (2) Matth. 20, 22. (3) Joan. 15. 7.

Secundum.

Deindè cupiemus ea quæ cum Deo nos maximè conjungant : quæ verò nos indè sejungant, aut causam aliquam afferent disjunctionis, ab omni studio et cupiditate nostrà removenda sunt.

Tertium.

Hinc licet colligere secundum illud summum et perfectum bonum, quomodò reliqua, quæ dicuntur bona, et optanda sint, et à parente Dro postulanda. Nam hæc corporis, quæ vocant et externa bona, ut senitas, robur, pulchritudo, divitæ, honores, gloria, quæ facultatem ac matesiam sæpè dant peccato (quarè fit ut non omninò piè aut salutariter petantur), erit illa petitio his præscribenda finibus, ut hæc vitæ commoda postulentur necessitatis causà, quæ precandi ratio refertur ad Deum.

Bona corporis quomodò petenda.

III. Licet enim nobis ca precibus petere, que et Jacob et Salomon postulàrunt. Ille enim in hunc modum: (1) Si dederit mihi panem ad vescendum, et vestimentum ad induendum, erit mihi Dominus in Deum. Salomon his verbis: (2) Tribue tantùm victui meo necessaria. Cùm verò Dei nobis benignitate suppeditetur ad victum et ad cultum, par est, nos illius Apostoli exhortationis recordari: (3) Qui emunt tanquèm non possidentes, et qui utuntur hoc mundo, tanquèm non utantur: præterit enim figura hujus nundi. Item: (4) Divitiæ si affluant, nolite cor apponere; quarum fructum et usum tantummodò nostrum esse, sed ità ut cum cæteris communicemus, ab ipso doctore Deo didicimus.

Bonorum corporis verus usus.

IV. Si valemus, si reliquis externis et corporis

⁽¹⁾ Gen. 28. 20. (2) Prov. 30. 8. (3) 1. Cor. 7. 30. (4) Ps 61. 11.

CONCILII TRIDENT. PARS IV. 565 bonis abundamus, cò illa nobis tributa esse meminerimus, ut et faciliùs Deo inservire possimus, et proximo omnia ejus generis commodare.

Artes et scientiæ quá conditione petendæ.

V. Ingenii autem bona et ornamente, cujus generis sunt artes atque doctrinæ, petere licet; sed et tantum conditione, si nobis ad Dei glorism et ad salutem profutura sunt. Quod autem omnino, et sine adjunctione, aut conditione optandum, quærendum, postulandum est, quemadmodum antes diximus, id Dei gloria est, et deinceps omnia, quæ summo illi bono conjungere nos queant, ut fides, timor Dei; amor, de quibus plenius dicemus in explicatione petitionum.

PRO QUIBUS ORANDUM SIT.

Nullus est hominum pro quo non orandum sit.

I. His autem cognitis, quæ petenda sint, doorare debeat. Continet autem oratio petitionem et
gratiarum actionem: quare prius de petitione
dicamus. Orandum igitur est pro omnibus sine
ulla exceptione vel inimicitiarum, vel gentis,
vel religionis: nam sive hostis sit, sive alienus,
sive infidelis, proximus est: quem quia Dei jussu
amare debemus, sequitur ut preces quoque,
(quod amoris officium est, pro eo facere oporteat. Nam eò pertinet illa Apostoli cohortatio:
(1) Obsecro fieri orationes pro omnibus hominibus.

(x) Obsecto neri orationes promitime nominimes.

Nota. Quæ in oratione primitim petenda sunt
quæ salutem animæ complectuntur, deinde quæ
corporis.

Primò orandum pro pastoribus animarum.

II. Debemus autem hoc precationis officium

^{(1) 1.} Tim. s. 1.

primum pastoribus animarum tribuere, quod ab Apostolo ejus exemplo monemur; scribit enim is ad Colossenses: (1) Ut orent pro se, ut sibi Deus aperiat ostium sermonis, quod item facit ad Thessalouicenses. (2) Est prætereå in Actis Apostolorum. (3) Oratio fiebat sinè intermissione ab Ecclesià pro Petro, cujus etiam officii à D. Basilio (*) in libris de moribus admonemur: pro iis enim orandum esse, inquit, qui præsunt verbo veritatis.

Secundò pro principibus.

Secundo loco pro principibus nos precari oportet, ex ejusdem Apostoli sententià: quanto enim publico bono principibus piis et justis utamur, nemo ignorat: itaque rogandus est Deus ut teles sint, quales esse oportet, qui reliquis hominibus præsint. Vide Tertull. Apolog. cap. 30. et ad Scap. cap. 2.

Tertiò pro piis hominibus.

Exstant exempla sanctorum hominum quibus monemur, ut pro bonis etiam piisque deprecemur. Egent enim et illi precibus aliorum : quod divinitàs factum est ; ne superbià efferantur, dum intelligunt se inferiorum suffragiis indigere.

Quartò pro inimicis.

Jussit prætered Dominus precari pro (4) persequentibus et calumniantibus nos.

Quintò pro alienis ab Ecclesiá.

Illud etiam (†) S. Augustini testimonio celebratum est, hanc esse acceptam consuctudinem ab Apostolis, pro iis qui ab Ecclesia sunt slieni preces et vota faciendi, ut infidelibus donetur fides; ut idolorum cultores sb impietatis errore libe-

⁽¹⁾ Col. 4. 3. (2) 1. Thess. 5. 25. (3) Actor, 12 5. (*) Bas. lib. Mor. Reg. 56. cap. 5. Item hom. in Isalam. (4) Matt. 5. 44. (†) Vide August. Epist. 10. ad Vital. Cypr. de Orat. Dominies. Item Coelest. Papam. Ep. 1. cap. 11.

CONCILII TRIDENT. PARS IV. 567 rentur; ut Judæi, discusså animarum caligine, lucem veritatis accipiant, ut bæretici redeuntes ad sanitatem, catholicæ doctrinæ præceptis erudiantur; ut schismatici, à qua desciverunt sanctissimæ pareutis Ecclesiæ communione, cum ea iterum veræ charitatis nodo juncti copulentur. Quantam autem vim habeant preces pro hujusmodi hominibus factæ, ex animo, constat, tam multis exemplis omnis hominum generis, quos quotidiè ereptos à potestate tenebrarum, transfert Deus in regnum filii charitatis suæ et ex vasis iræ, facit vasa misericordiæ; in quo plurimum valere piorum obsecrationem nemo, qui rectè sentiat, dubitare potest.

Sextò pro mortuis.

Preces autem, quæ pro mortuis fiunt, ut ab igue purgatorii liberentur, ex Apostolorum doctrina fluxerunt: qua de re satis dictum est, cum de sacrificio Missæ loquerenur. Dyonis. III. lib. de Eccl. Hierarch. cap. 6. 7. Clem. Pap. Epist. 1. et lib. Const. Apostol. Tertull. de Coron. milit. et in exhort. ad castit. et in lib. de Monog. Cyprian. Epist. 66.

Septimò pro peccatoribus.

t

. .

In iis autem, qui peccare dicuntur ad mortem, vix quidquam precibus votisque proficitur. Verumtamen est christianæ charitatis et precari pro illis, et lacrymis contendere, an eis possint reddere pacatum Deum.

Exsecrationes sanctorum ut intelligendæ.

III. Exsecrationes verò sanctorum hominum, quibus in impios utuntur, ex (*) Patrum sententià constat esse vel prædictiones eorum que illis eventura sunt, vel adhibitas contra peccatum, ut, salvis hominibus, peccati vis intereat.

^(*) Vide Aug. de serm. Domini in monte, lib. 1. c. 29. et serm. 109. de Tempore.

Pro quibus agere gratias oporteat.

IV- In altera parte precationis maximas Deo gratias agimus pro divinis ejus immortalibusque beneficiis, quibus et semper affecit, et quotidià afficit humanum genus. Maxime autem fungimur hoc munere gratiarum actionis sanctorum onium causa, quo in officio singulares Deo laudes tribuimus, et eorum victoria et triumphi, quem de omnibus in intimis et externis hostibus ejus benignitate reportarunt.

Salutatio angelica inter gratiarum actiones maxima.

V. Hûc pertinet prima illa pars angelicæ salvationis, cum ea ad precandum utimur: Ave, Maria, gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus. Nam Deum summis et habendis laudibus et gratiis agendis celebramus, quod sanctissimam Virginem omni celestium bonorum munere cumulavit, ipsique Virgini singularem illam gratulamur felicitatem. Vide August. Ench. cap. 100 et 21 de Civit. Dei, c. 24. et lib. 20. contra Faust. cap. 21.

Isti salutationi cur sit additum : Sancta Maria.

VI. Jure autem sancta Dei Ecclesia huic gratiarum actioni preces etiam et implorationem sanctissime Dei matris adjunxit qua piè atque suppliciter ad eam confugeremus, ut nobis peccatoribus, sua intercessione conciliaret Deum, bonaque tum ad hanc, tum ad æternam vitam necessaria impetraret. Ergò nos exsules filii Evæ, qui
hanc lacrymarum vallem incolimus, assiduè miséricordiæ matrem, ac fidelis populi advocatam invocare debemus, ut oret pro nobis peccatoribus, ab eaque hac prece opem et auxilium
implorare, cujus et præstantissima merita apud
Deum esse, et summam voluntatem juvandi humanum genus, nemo nisi impiè et nefariè da-

CONCILII TRIDENT. PARS IV. 569 bitare potest. Vide August. sermon. 18. de Sanctis. Ambros. in 1. cap. Lucæ. Bern. hom. 3. in Missus est. Athan. in Evang. de sancta Deipara. August. serm. 2. de Annunt. Nazian. in oratione de S. Cypriano.

QUIS ORANDUS SIT.

CAPUT VI.

Deus unus et Trinus orandus.

I. DEUM autem orandum esse, et ejus nomem invocandum, ipsa loquitur naturæ vis insita in hominum mentibus, non solum tradunt divinæ litteræ in quibus licet audire imperantem Deum: (1) Invoca me in die tribulationis; sed Dei nomine tres personas intelligi oportet.

Secundò sancti sunt invocandi.

II. Secundo loco confugimus ad auxilia sanctorum qui in cœlis sunt: quibus etiam preces esse faciendas ità certum est in Ecclesià Dei, ut piis nulla de eo dubitatio possit accidere: quæ res quia separatim suo loco est explicata, eò et parochos et cæteros transmittimus.

Aliter Deus, aliter Sancti invocantur.

III. Sed ut tollantur omnis error imperitorum, operæ pretium erit, docere fidelem populum, quid intersit inter hanc invocandi rationem, non enim eodem modo Deum et sanctos imploramus: nam precamur Deum, ut ipse vel bona det, vel liberet à malis: à sanctis autem, quia gratiosi sunt apud Deum, petimus ut nostri patrocinium suscipiant, ut nobis à Deo impetrent ea quorum indigemus.

Duæ precandi formulæ.

IV. Hinc duas adhibemus precandi formulas,

⁽¹⁾ Psal. 49. 15.

modo differentes: ad Deum enim propriè dicimus: Miserere nobis, Audi nos; ad sanctum: Ora pro nobis. Quanquam licet etiam alia quadam ratione petere à sanctis ipsis, ut nostri misereantur, sunt enim maxime misericordes. Itaque precari possumus eos, ut conditionis nostræ miseria permoti, sua nos apud Deum gratia ac deprecatione juvent.

Hoe nota diligenter.

V Quo loco illud maxime cavendum est omnibus, ne quod Dei proprium est, cuiquam praterea tribuaut, imó verò, chim ad imaginem sancti alicujus quis domunicam orationem pronuntat, ità tum sentiat se ab illo petere, ut secum oret, sibique postulet ea quæ Dominica orationis formula continentur, et sul denique si interpres et deprecator ad Deum; nam cos hoc fungi officio docuit sanctus Joannes Apostolus in Apocalypsi (1).

DE PRÆPARATIONE ADHIBENDA.

CAPUT VIL

Nota.

Est in divinis litteris: (2) Antè orationem prapara avimam tuam, et noli esse quasi homo, qui tentat Deum. Tentat enim Deum is, qui cum benè orat, malè agit; et cum loquatur cum Deo, à precibus animus ejus aberrat.

Bonæ orationis apparatus.

I. Quare câm tanti intersit, quo quisque animo Deo preces faciat, tradent parochi vias precationis piis auditoribus.

Primus humilitas.

Primus igitur gradus ad orationem erit, verè humilis ac demissus animus, scelerum quoque

⁽¹⁾ Apoc. 8. 3. (2) Eccl. 18. 25.

CONCILIE TRIDENT. PAR'S. IV. recognitio: quibus sceleribus intelligat, qui ad Deum accedit, se non modò dignum non esse. qui quidquam impetret à Deo; sed qui ne in ejus quidem conspectum veniat oraturus. Hujus præ-parationis sæpissime mentionem faciunt divinæ litteræ, quæ et illud loquuntur : (1) Respexit in orationem humilium, et non sprevit preces corum. Item: (2) Oratio humiliantis se nubes penetrabit. Sed occurrent pastoribus eruditis loci innumerabiles, qui in eam sententiam conveniant : quamobrem plurium non necessaria commemoratione supersedemus. Tantum verò, quæ alias attigimus, ne in hac quidem parte, quia sunt appo-sita ad hanc orationem, duo illa exempla prætermittemus. (3) Publicanus est ille notissimus, qui longè consistens, oculos humo tollere non audebat : est etiam (4) mulier illa peccatrix, quæ dolore commota, lacrymis pedes Christi Domini perfudit : uterque quantum afferat orationi pondus humilitas christiana, declaravit.

Secundus, dolor peccatorum.

Sequitur augor quidam in recordatione deliotorum, vel saltem aliquis doloris sensus ob eam causam, quod dolore non possimus: quorum utrumque, vel certè alterum, nisi à pœnitente adhibeatur, venia impetrari non potest.

Tertius, abstinentia à sævis.

Sed quia sunt quædam scelera, quæ maximè obstant quominùs inprecatione Deus postulationi nostræ concedat, ut cædes et illata vis: manus abstinendæ sunt ab bâc crudelitate et violentià, de quo facinore stc Isaiæ ore loquitur Deus: (5) Cum extenderitis manus vestras, avertam oculos meos à vobis: et cum multiplicaveritis orationem, non exaudiam: manus enim vestræ sanguine pleuæ sunt.

⁽¹⁾ Psal. 101. 18. (2) Eccl. 35. 21. (3) Luc. 18. 13. (4) lb. 7. 37. (5) Isa. 1. 15.

Quartus, fugienda ira.

Fugienda est ira ac dissidium, que magnoperè etiam impediunt ne preces audiantur: de quibus est illud Apostoli: (1). Volo viros orare in omni loco, levantes puras manus sinè irà et disceptatione.

Quintus, injuriarum oblivio.

Videndum est prætereà, ne nos implacabiles cuiquam præbeamus in injurià: nam sic affecti Deum precibus adducere non poterimus ut nobis ignoscat. (2) Cum enim stabitis, inquit ipse, ad orandum, dimittite, si quid habetis: et (3) si non dimiseritis hominibus, nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra.

Sextus, opera misericordia.

Cavendum quoque est ne duri simus et inhumani egentibus : nam in ejusmodi homines illud dictum est : (4) Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, et ipse clamabit, et non exaudietur.

Septimus, superbia reprimenda.

Quid dicemus de superbia? quæ quantoperè Deum offendat, testis est illa vox: (5) Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.

Octavus, verbuni Dei audiendum.

Quid de contemptione divinorum oraculorum? in quam exstat illud Salomonis: (6) Qui declinat aures suas ne audiat legem, oratio ejus erit exsecrabilis.

Nota. Quo tamen loco non excluditur deprecatio factæ injuriæ: non cædis, non iracundiæ, non illiberalitatis in pauperes, non superbiæ, non despicientiæ divinæ orationis, non deniquè reliquorum scelerum, si ignoscendi venia petatur.

^{(1) 1.} Tim. 2. 8. (2) Marc. 11. 25. (3) Matth. 6. 15. (4) Prov. 21. 15. (5) Luc. 4. 6. 1. Petr. 5. 5. (6) Prov. 28. 9.

CONCILII TRIDENT. PARS IV. 573 Nonus, fiducia habenda.

Est verò ad hanc quoque præparationem animi fides necessaria : que si desit, neque de summi Patris omnipotentià, neque de illius misericordià. unde tamen orantis fiducia oritur, habetur cognitio: quemadinodum docuit ipse Christus Dominus: (1) Omnia, inquit, quæcumque petieritis in oratione, credentes, accipietis. De hujusmodi fide scribit sanctus Augustinus(*) de verbis Domini: Si fides deficit, oratio periit. Caput igitur est ad rite orandum, quod jam dictum est, ut fide firmi ac fixi simus : quod Apostolus ex contrario ostendit: (2) Quomodò invocabunt in quem non crediderunt? Itaque credamus oportet, ut et orare possimus, et ne nos fides ipsa deficiat, quà salutariter oramus. Fides enim est, que preces fundit: preces faciunt, ut omni dubitatione sublată, stabilis ac firma sit fides. In hanc sententiam (†), sanctus hortabatur Ignatius eos qui ad Deum adirent oraturi: Noli dubio esse animo in oratione: beatus est, qui uon dubitaverit. Quarè ad impetrandum quod velimus à Deo maximum pondus affert fides et certa spes impetrandi, quod monet sanctus Jacobus: (3) Postulet in fide, nihil harsitans.

Undè fiducia excitanda.

 Multa sunt, quibus nos confidere oportet in hoc officio precationis.

Primo.

Est ipsa Dei in nos perfecta voluntas, ac benignitas, cum jubet nos se patrem appellare, ut ejus nos esse filios intelligamus.

Secundò.

Est propè infinitus numerus corum qui Deum exoraverunt.

⁽¹⁾ Matth. 21. 22. (*) Epist. 10. sermon. 36. (2) Rom. 16. (4) Iguat. Epist. 10. ad Hieron. (5) Jac. 1. 6.

Tertiò.

Est summus ille deprecator, qui nobis semper præstò est, Christus Dominus, de quo sic est apud S. Joannem: (1) Si quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem, Jesum Christum justum, et ipse est propitiatio pro peccatis nostris : item Paulus apostolus, (2) Christus Jesus, qui mortous est, imò qui et resurrexit, qui est ad dexteram Dei', qui etiam interpellat pro nobis: item ad Timotheum : (3) Unus enim Deus, unus et mediator Dei, et hominum, homo Christus Jesus; tum ad Hebræos : (4) Undè debuit per omnia fratribus assimilari, ut misericors fieret et fidelis Pontifex ad Deum. Quarè etsi nos indigni sumus, qui impetremus, tamen optimi dignitate interpretis ac deprecatoris Jesu Christi sperare, et magnoperè confidere debemus, nobis omnia que per illum ritè petierimus, concessurum Deum.

Quartò.

Deniquè nostræ auctor est precationis Spiritus Sanctus, quo duce preces nostras audire necesse est. (5) Accepimus enim Spiritum adoptionis filiorum Dei in quo clamamus, Abba Pater, qui quidem Spiritus infirmitatem, qui inscitiam nostram adjuvat in hoc orandi munere, imò verò inquit, ipse postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.

Quintò.

Quòd si qui titubant interdùm, nec se satis esse firmos in fide sentiunt, utantur illa voce Apostolorum: (6) Domine adauge nobis fidem, et cæci illius: (7) Adjuva incredulitatem meam.

Sextò.

Sed tum maxime et fide et spe vigentes, omnia à Deo optata consequemur, cum ad ipsius

⁽¹⁾ Joan. 2. 14. (2) Rom. 8. 34. (3) 1. Tim. 2. 5. (4) Heb. 2. 17. (5) Rom. 8. 15. (6) Luc. 17. 5. (7) Marc. 9. 24.

CONCILII TRIDENT. PARS IV. 576
Dei legem ac voluntatem, omnem mentem, actionem et orationem nostram conformabimus:
(1) Si manseritis enim, inquit, in me, et verbamea in vobis manserint, quodcumque volucritis, petetis, et fiet vobis: quanquam ad hanc impe-

(1) Si manseritis enim, inquit, in me, et verba mea in vobis manserint, quodcumque volucritis, petetis, et fiet vobis: quanquam ad hanc impetrandi ab eo omnia facultatem, in primis necessaria est, ut antea diximus, oblivio injuriarum, et benevolentia ac benefica voluntas in proximos.

QUÆ RATIO IN ORANDO REQUIRITUR.

Oratio nisi rectè fiat, non prodest.

I. Maxime autem resert, quomodò sacris precibus utamur: nam etsi precatio bonum est salutare; tamen nisi rectè adhibeatur, minimè prodest: quod enim petimus, sæpè non assequimur, ut sanctus inquit Jacobus, (2) ob eam causam, quia malè petimus. Ergò docebunt parochi fidelem populum, quæ sit optima ratio benè petendi, et privatim ac publicè orandi, quæ præcepta christianæ orationis tradita sunt ex Christi Domini disciplinà.

Orandum est in spiritu et veritate.

II. Est igitur (3) orandum in spiritu et veritate, nam cœlestis Pater tales quærit, qui adorent eum in spiritu et veritate. De hác ratione orandi in spiritu et veritate, Vide Cyrillum Alexandr. per 17. libros integros, item Div. Thom. 2. 1. quæst. 83. art. 12.

Quis orat in spiritu et veritate.

III. Orat autem eo modo, qui intimum, ac flagrans animi studium adhibet, à quà spirituali precandi ratione vocalem non excludimus: verumtamen principatum jure tribuendum ducimus illi, que à vehementi animo proficiscitur, obse-

⁽¹⁾ Joan. 15. 7. (2) Jac. 4. 5. (3) Jo an. 4. 23.

crationi: quam Deus, cui patent occultæ hominum cogitationes, audit, etiamsi non ore proferatur.

Exemplum.

Audivit Annæ (1) ejus, quæ fuit mater Samuelis, intimas preces: de qua illud legimus, slentem orasse, et tantum labia moventem.

Aliud.

Oravit hoc modo David; inquit enim: (2) Tibi dixit cor meum, exquisivit te facies mea. Hujusmodi exempla in divinis libris passim legentibus occurrunt.

Oratio vocalis, utilis et necessaria.

IV. Habet autem vocalis oratio propriam utilitatem et necessitatem: nam incendit animi studium, et religionem orationis inflammat: quod ad Probam scripsit sanctus Augustinus hoc modo, cap. 8. 9, 10: Nonnunquam verbis et aliis signis ad augendum desiderium sanctum, nos ipsi acrius excitamus. Cogimur interdum vehementi animi cupiditate et pietate, verbis efferre sententiam: nam exultante animo lætitià, par etiam est, linguam exsultare: et verè decet nos cumulatum illud sacrificium facere et animæ, et corporis, quem Apostolorum orandi morem fuisse, ex Actis et ex Apostolo multis locis cognoscimus.

Oratio privata et publica.

V. Sed quoniam duplex precandi ratio est, privata et publica, privatæ orationis pronuntiatione utimur, ut intimum studium et pietatem adjuvet: in publica, quæ ad incitandam fidelis populi religionem instituta est, certis statisque temporibus linguæ officio supersederi nullo modo potest.

^{(1) 1.} Reg. 1. 16. (2) Ps. 26. 8.

CONCILII TRIDERT. PARS IV. 577

Orare spiritu proprium Christianorum.

VI. Hanc verò spiritu orandi consuetudinem, propriam christianorum hominum, infideles minimè colunt, de quibus ità licet christum Dominum loquentem audire: (1) Orantes nolite multim loqui, sicut ethnici faciunt: putant enim, quòd in multiloquio suo exaudiantur: nolite ergò assimilari eis: scit enim Pater vester quid opus sit vobis, antequàm petatis eum.

Quid per loquacitatem in oratione prohibeatur.

VII. Cùm autem prohibeat loquacitatem, longas tamen preces, que à vehementi ac diuturno auimi studio proficiscantur, tautum abest ut rejiciat, ut etiam suo exemplo nos ad eam rationem cohortetur: qui (2) non modò noctes in precatione consumpsit, sed (3) ter eumdem sermonem repetiit. Tantum igitur statuendum est inani verborum sono minimè exorari Deum. Vide Aug. Epist. 121. ad Probam. c. 9.

Hypocritarum preces rejicit Deus.

VIII. Nec verò ex animo orant hypocritæ, à quorum consuetudine nos deterret Christus Dominus in hanc sententiam: Cùm oratis, non eritis sicut hypocritæ, qui amant in synagogis et in angulis platearum stantes orare, ut videantur abhominibus: Amen dico vobis, receperunt mercedem suam.

Quid sit intra cubiculum orare.

IX. Tu autem cum oraveris, intra in cubiculum tuum, et clauso ostio, ora Patrem tuum in abscoudito: et Pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tihi. Cubiculum, quod hoc loco dicitur, ad cor hominis referri potest: quod non satis est ingredi, sed prætereà occludi oportet, ne quid irrumpat, vel influat in animas extrinsecus, quo

⁽¹⁾ Matt. 6, 7. (2) Luc. 6, 12. (3) Matt. 26, 44.

ecationis integritas violari possit : tura enim plestis Pater qui omnium mentes et occultas ogitationes maxime perspicit, orantis postulaioni concedit.

Orandum est assiduè.

X. Requirit prælered oratio assiduitatem, qua Quantam vim habeat, judicis illius exemplo, Dei quantum vim manous, jumena mine timeret Deum nec hominem revererelur, victus assiduitate ac nec nominem revereicus, victus assicultate se diligentia vidue, ejus postulationi concessit : ita-

que assidue Deo preces faciendæ sunt.

e assique neo preces , aucono Maria aut iterum Nota. Nec imitandi illi, qui semel, aut iterum orantes nisi quod petunt, impetrarint, in oraorantes nisi quoa petuns, imperiarius, in ora-tione defatigantur: nulla enim hujus officii lassi-tudo esse debet, quod nos Christi Domini, et Apostoli docet auctoritas: quòd si interdum vo luntas in eo defecerit, precibus à Deo petamus perseverandi vim.

Orandus est Pater ocelestis per Christum.

XI. Vult etiam Dei Filius orationem nostram ad Patrem suo nomine pervenire : quæ ejus me. rito, et gratia deprecatoris id pondus assequitur, ut à colesti Patre audiatur : est enim ejus illa vox apud sanctum Joannem (2) Amen, amen dico vobis, si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis; usque modò non petistis quidquam in nomine meo . Petite et accipietis, ut quam in nomine meo : retue et accipieus, ut gaudium vestrum sit plenum; et iterum : (3) Quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, Ferventer orandum.

hoc faciam.

XII. Imitemur ardens sauctorum hominum stu dium, quod in orando adhibeant. Gratiarum au tem actionem cum precatione jungamus, Apor tolorum exemplo, qui hanc consuetudinem pe

⁽¹⁾ Lac. 18 2. (2) John. 16, 25, (3) Id 14. 14.

CONCILII TRIBENT. PARS IV. 579
petuò servaverunt, quemadmodùm apud Apostolum licet videre (1).

Ut oratio sit efficax ei adde jejunium.

XIII. Jejunium verò et eleemosynam ad orationem adhibeamus. Jejunium quidem certè maximè est cum oratione sociatum: nam qui cibo et potu sunt onusti, horum mens oppressa est sic, ut neque Deum intueri, neque quid sibi velit oratio cogitare possint. Vide hác de re August. in Psal. 42. in fine et lib. de perfectá justitiá resp. 17. item S. Leonis serm. 1 de jejunio septimi mensis. Petr. Chrysost. serm. 43. Bern. in sent. sententiá 11.

Eleemosyna orationi adjungenda.

XIV. Sequitur eleemosyna, quæ magnam, et ipså cum oratione societatem habet: Quis enim, cui facultas sit benignè faciendi ei qui alienà misericordià vivat, nec opituletur proximo et frati suo, se charitate præditum dicere audeat? aut quo ore is, qui expers sit charitatis, Dei auxilium implorabit? nisi cum peccati veniam precatur, simul et à Deo suppliciter postulat charitatem.

Tria adversus peccatum remedia.

XV. Quarè divinitùs factum est, ut saluti hominum triplici hoc remedio subveniretur: cùm enim peccando vel offendamus Deum, vel proximos violemus, vel nos ipsos lædamus, sacris precibus placatum reddimus Deum, eleemosynà redimimus hominum offensiones, jejunio proprias vitæ sordes eluimus: et quanquàm singula prosint ad omnium scelerum genera, tamen propriè singulis iis peccatis quæ dicimus, apposita et accommodata sunt.

⁽¹⁾ Ephes. 1. 16. etc.

DE ORATIONIS

DOMINICÆ PROŒMIO.

CAPUT IX.

Pater noster qui es in Coelis.

1. C um hæc formula christianæ precationis à Jesu Christo tradita , eam habeat vim , ut antequam ad preces postulationesque veniamus, certis verbis loco proœmii nobis utendum sit, quibus piè ad Deum accedentes, fidentiùs etiam id facere possimus, parochi officium est, illa distincte dilucideque declarare, ut alacrior pius populus ad preces adeat, seque cum Patre Dec acturum intelligat. Orationem Dominicam explicant Tertul. in lib. de orat. Cyprian. in libro de oratione Dominica Cyril. Hierosol. Catech. 5. Mystag. Chrysost. hom. de orat. Domin. Hieronym. Theoph. Euthim. in cap. 6. Marc. Ambros. lib. 4 de sacrament. cap. 4. August. Epist. 121. ad Probam. Item de serm. Domini in monte. lib. 2. cap. 5, 6, 7, 8, 16 et hom. 42; item de bono perseverantiæ cap. 2 et seqq. et serm. 126, 135 et 182 de tempore. Item Cassian. collat. 7. cap. 18, 19, 20; 21. Div. Thom. in opuscul. et 2. 2. quæst. 83. art. 9.

Nota. Prommium autem, si spectes verba, brevissimum est: si res æstimes, gravissimum mys

teriorumque plenissimum.

Deus cur appelletur Pater.

II. Ac prima quidem vox qua Dei jussu e institutione utimur in hac precatione, est Pater.

Prima ratio.

Nam etsi Salvator noster divinam hanc oratio nem prætexere potuit aliquo verbo, quod plu majestatis haberet, exempli causa Greatoris, au CONCILII TRIDENT. PARS IV. 581
Domini: tamen hase omisit, quæ timorem simul
nobis afferre possent.

Secunda.

Illud autem adhibuit, quod orantibus et aliquid à Deo petentibus, amorem fiduciamque conciliat; quid enim jucundius est Patris nomine, quod indulgentiam sonat et charitatem? Vide S. Leon. serm. 6. de nat. Domini. D. Thom. 1. p. q. 33. art. 1.

Patris nomen our Deo conveniat.

III. Quibus autem rationibus Patris nomen Deceonveniat, suppeditabit facultas docendi fidelem populum, ex locis creationis, gubernationis ac redemptionis.

Prima ratio.

Nam cum Deus hominem creaverit ad imaginem suam, nec illam cæteris animantibus impertiverit, ex hoc singulari munere, quo hominem ornavit, jure omnium hominum, nec Fidelium modò, sed etiam infidelium, Pater in divinis Scripturis appellatur.

Secunda ratio.

A gubernatione verò sumere poterit argumentum, quòd prospiciendo et consulendo utilitati hominum, præcipuo quodam curæ et providentiæ modo nobis præstat paternam charitatem.

De ministris divinæ gubernationis.

IV. Sed ut in hujus explicatione argumenti paternam Dei de hominibus curam melius agnoscat, de custodià Angelorum, in quorum tutelà sunt homines, aliquid dicendum videtur.

Angelus custos cuilibet datur à Deo.

V. Est enim Dei providentia datum hoc negotium Angelis, ut custodiant humanum genus, singulisque hominibus præstò sint, ne gravius aliquod detrimentum accipiant, nam ut parentes

K k 3

si infestà et periculosa via filiis iter faciendum ait, custodes adhibent et periculorum adjutores : sic cœlestis Parens in hoc itinere, quo ad cœlestem patriam contendimus, singulis nobis præsposuit Angelos, quorum ope ac diligentia tecti, furtim paratos ab hostibus laqueos vitaremus, et factos in nos horribiles impetus repelleremus, iisque ducibus rectum iter teneremus, ne objectus aliquis error à fallaci adversario, nos de vià posset deducere, quæ ducit in cœlum.

Custodiæ Angelorum utilit**as.**

VI. Quam verò habeat utilitatem hace de hominibus Dei cura ac providentia singularis, cujus munus et administratio mandata est Angelis, quorum inter Deum et hominem media est et interjecta natura, patet exemplis, quorum copiam suppeditant divinæ litteræ, quæ testantur sæpè Dei benignitate factum esse ut, inspectantibus hominibus, Angeli mirabiles res efficerent: quibus moneremur innumerabilia ejus generis, quæ sub oculos non caderent, à custodibus nostræ salutis Angelis effici utiliter ac salutariter.

Beneficia Raphaelis ergà Tobiam.

VII. Raphael Angelus, (1) Tobiæ comes et dux itineris divinitus adjunctus, (2) illum duxit et reduxit incolumem.

Cui et adjumento fuit ne (3) ab immani pisce devoraretur, et quanta esset in ejus piscis jecore; felle et corde vis, demonstravit.

Ille dæmonium expulit, ejusque impedita et

colligatà potestate, ne Tobiæ noceret effecit.

Ille verum et legitimum matrimonii jus et usum adolescentem edocuit.

Ille Tobiæ (4) patri oculis capto lumina restituit.

⁽¹⁾ Tob. 5. 6. (2) Id. 12. (3) Id. 6. (4) Id. 12.

CONCILII TRIDENT. PARS IV. 5 Beneficia Angeli oustodis erga D. Petrum.

VIII. Angelus item ille, principis Apostolorum liberator, uberem præbebit materiam ad erudiendum pium gregem de admirabili fructu curæ custodiæque Angelorum, cum demonstrahunt parochi Angelum carceris tenebras illustrantem, (1) et Petrum tacto ejus latere è somno excitantem, solventem catenas, dirumpentem vincula, monentem ut surgeret, seque sumptis caligis et reliquo vestitu, sequeretur : cum docebunt ab eodem Angelo Petrum per custodias liberè eductum è carcere et apertà deniquè januà in tuto

Hao exempla referre utile.

IX. Hujus generis exemplorum, quemadmodum diximus, referta est sanctarum litterarum historia, quibus intelligimus quanta sit vis beneficiorum que confert in homines Deus, Angelis interpretibus et internuntiis, nec solum certa aliqua et privata de re missis, sed à primo ortu, nostre curæ præpositis: et in singulorum hominum salutis præsidio collocatis.

Doctrinæ de custodia Angelorum utilitas.

X. Hanc doctrinæ diligentiam illa utilitas consequetur, ut audientium mentes erigantur, et ad agnoscendam et venerandam Dei paternam de se curam ac providentiam excitentur. Si de Angelorum creatione et excellentia vis agere, redi ad primum symboli articulum suprà pag. 9.

Divitiæ benignitatis Dei in nos quantæ.

XI. Commendabit autem hoc loco parochus in primisque prædicabit divitias beniguitatis Dei erga genus humanum, quem cum à primo parente nostri generis, et peccati usque ad hanc diem offenderimus flagitis ac sceleribus innu-

collocatum.

.

⁽¹⁾ Act. 12.

merabilibus, retinet tamen in nos charitatem, neque præcipuam illam de nobis curam deponit,

neque præcipuam mam de nobis curam deponiç Dicere Deum oblivisci homiaum granda malum.

XII. Quem si quis existimat hominum oblivisci, amens est, et in Deum jacit indignissimam contumeliam. Irascitur Israeli Deus propter ejus gentis blasphemiam, qua se arbitrabatur colesti ope desertam esse. Est enim in Exodo:(1) Tentaverunt Dominum dicentes: Estne Deus in nobis, an non? et apud Ezechielem, (2) succenset eidem populo Deus, quod dixerat: Non videt Dominus nos, dereliquit Dominus nos, dereliquit Dominus nos, dereliquit Dominus terram. Er, o Fideles his auctoritatibus à nefaria illà opinione deterrendi sunt, fieri posse, ut Deum capiat hominum oblivio.

Nota. In quam sententiam audire licet conquereutem de Deo apud Isaïam Israeliticum populum, contraque Deum stultam ejus querimoniam benigud similitudine refellentem: Est enim ibi: (3) Dixit Sion: Dereliquit me Dominus, et Dominus oblitus est mel: cui Deus: Nunquid oblivisci pot st mulier infantem suum, ut non misereatur filio uteri sui, etsi illa oblita fuerit, ego tameu non obliviscar tut. Ecce in manibus meis

descripsi te.

Deus nunquam hominum oblivisoi probatur.

XIII. Quibus locis quanquam id liquidò confirmatur, tamen ut penitùs fideli populo persuadeatur nullum posse tempus accidere, quo deponat Deus hominum memoriam, quo eis non tribuat paternæ charitatis officia: parochi rem clarissimo primorum hominum exemplo comprobabunt, quos post neglectum violatumque Dei jussum, cum acerbius accusatos, et horribili illa sententià condemnatos audis: (4) Maledicta terra

⁽¹⁾ Exod. 17. 7. (2) Exec. 8. 12. (3) Isai. 49. 14. (4) Goq. 8. 17.

concilli Tribent. Pars IV. 585 in opere tuo, in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ; spinas et tribulos germinabit tibi, et comedes herbas terræ: cùm vides è paradiso (1) expulsos, et, ut omnis reditus spes adimeretur, cum in aditu paradisi collocatum legis Cherubim flammeum, tenentem igneum et versatilem gladium, cum ab ulciscente suam injuriam Deo illos intimis et externis molestiis conflictatos intelligis.

Attende.

An non actum de homine putes? aut non credas non modò divino illum auxilio nudatum, sed etiam cuivis injuriæ propositum? Verumtamen in tantis divinæ iræ et ultionis indiciis oborta est lux quædam Dei in eos charitatis: Fecit enim, (2) inquit, Dominus Deus, Adæ et uxori ejus tunicas pelliceas, et induit eos: quod maximum fuit argumentum, hominibus nullo unquàm tempore desuturum Deum.

Nulla hominum injuria Dei amor exhauritur.

XIV. Hujus etiam sententiæ vim, Non Exhau-RIBI DEI AMOREM ULLA HOMINUM INJURIA, David expressit illis verbis: (3) Nunquid continebit Deus in ira sua misericordias suas? Hanc Habacuc Deum affatus exposuit dum inquit: (4) Cum iratus fueris, misericordiæ recordaberis. Hanc si Michæas aperuit: (5) Quis Deus similis tut? qui aufers iniquitatem, et transfers peccatum reliquiarum hæreditatis tuæ: non immittet ultra furorem suum, quoniam volens misericordiam est.

Deus subvenit in extremis.

XV. Omninò res ità se habet, cùm maximè perditos nos, et Dei præsidio spoliatos arbitramur, tum maximè pro immensa sua bonitate uos quærit et curat Deus: sustinet enim in ira gla-

⁽¹⁾ Ibid. 5. 25 b. 24. (2) Gen. 5, 22. (3) Ps. 76. 10.(4) Hab.

dium justitiæ, nec cessat effundere inexhaustos misericordiæ thesauros.

Quam recte Deus vocetur Pater iterum ostenditur.

XVI. Magnam igitur vim habent ad declarandam præcipuam Dei rationem in amando tuendoque hominum genere, creatio et gubernatio. Sed tamen illud opus redimendi hominem sic eminet inter duo superiora, ut beneficentissimus Deus parensque noster summam in nos benignitatem tertio hoc beneficio cumulatam illustrarit.

Cur filii Dei nominemur et simus.

XVII. Quare tradet spiritualibus filiis parochus et assiduè eorum auribus inculcabit hanc præstantissimam Dei erga nos charitatem, ut intelligant se, quia redempti sint, admirabilem in modum Dei filios evasisse: Dedit enim, (1) inquit Joannes, eis potestatem filios Dei fieri, et ex Deo nati sunt.

Nota. Quam ob causam baptismus, quod primum redemptionis pignus et monumentum habemus, sacramentum regenerationis dicitur: indè enim nascimur Dei filii. Nam, inquit ipse Dominus: (2) Quod natum est ex spiritu, spiritus est; et oportet vos nasci denuò. Item Petrus Apostolus: (3) Renati non ex semine corruptibili, sed incorruptibili, per verbum Dei vivi.

Beneficia redemptionis quanta.

XVIII. Hujus pondere redemptionis, et Spiritum Sanctum accepimus, et Dei gratia dignati sumus. Quo munere Dei filii adoptamur, quemadmodum ad Romanos scripsit apostolus Paulus: (4) Non accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba, pater. Cujus vim et efficaciam adoptionis explanat sanctus Joannes ad

⁽¹⁾ Joan. 1. 12. (2) Idera. S. 6. (5) 1. Pet. 1. 25. (b) Rom. 5. 15.

CONCILII TRIDENT. PARS IV. 587 hunc modum: (1) Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur et simus.

Deo ut Patri quid debenius.

XIX. His expositis admonendus est fidelis populus, quid ipse vicissim debeat amantissimo patri Deo, ut intelligat quem amorem ac pietatem, quam obedientiam ac venerationem Creatori, gubernatori ac redemptori præstare, qua spe ac fiducià illum invocare oporteat.

Gravis error extirpandus.

XX. Sed ad erudiendam inscitiom, dirigendamque sententiæ perversitatem corum, si qui tantummodò secundas res et prosperum vitæ cursum argumento esse existimant, Deum conservare nobis amorem suum, rebus autem adversis et calamitatibus, cùm à Deo exercemur, id esse signum hostilis in nos animi, ac prorsus abalienatæ à nobis divinæ voluntatis.

Deus cum castigat, amot.

XXI. Demonstrandum erit, cùm (2) tangit nos manus Domini, minimè id hostiliter facere Dominum, verum percutiendo sanare, et plagam à Deo venientem esse medicinam. Castigat enim peccantes, ut eà disciplinà meliores faciat, et præsenti animadversione redimat ab exitio sempiterno.

Nam (3) visitat quidem in virgà iniquitates nostras, et in verberibus peccata nostra, misericordiam autem suam non aufert à nobis.

Dum castigat Deus, quid agendum.

XXII. Quarè monendi sunt Fideles, ut in ejusmodi castigatione paternam Dei? charitatem aguoscant, et illud patientissimi Job in memorià, et in ore habeant: (4) Ipse vulnerat, et medetur,

^{(1) 1.} Joan. 5. 1. (2) Job. 19. 21. 88. 34. (4) (5) Peak-

-

percutit, et manus ejus sanabunt, ut illud usurpent, quod sub persona israelitici populi scripsit
Jeremias: (1) Castigasti me, et eruditus sum,
quasi juvenculus indomitus: converte me, et
convertar, quia, tu Dominus Deus meus. Ut Tobiæ exemplum sibi proponant, qui cum in illa
plaga cæcitatis paternam Dei manum cædentem
sensisset, exclamavit: (2) Benedico te, Domine
Deus Israel! quia tu castigasti me, et tu salvasti me.

In afflictionibus non murmurandum.

XXIII. In quo maximè cavendum est Fidelibus, ne etiamsi quovis incommodo affecti, quavis calamitate afflicti sint, Deum id ignorare existiment ; ait euim ipse : (3) Capillus de capite vestro non peribit; imò verò se ipsi illo divini oraculi solatio consolentur, quòd in Apocalypsi dictum est: (4) Ego quos amo, arguo et castigo, conquiescant in Apostoli cohortatione ad Hebræos; (5) Fili mi! noli negligere disciplinam Domini, neque fatigeris, dum ab eo argueris : quem enim diligit Dominus, castigat : flagellat autem omnem filium quem recipit : quòd si extra disciplinam estis, adulterini estis et non filii : patres quidem carnis uostræ eruditores habuimus , et reverebamur eos; non multò magis obtemperabimus patri spirituum, et vivemus?

A singulis cur Deus vocetur.

XXIV. Nostra. Cùm patreminvocamus singuliet nostrum appellamus, docemur, ex douo ac jure divinæ adoptionis consequi necessario, ut fratres sint fideles omnes, et inter se fraterné amare debeant: (6) Omnes enim, inquit, vos fratres estis, unus est enim Pater vester, qui in colis est. Quirè etiem in Epistolis Fideles omnes, Apostoli fratres appellant.

⁽¹⁾ Jer. 51, 18. (2) Tob. 11, 17, (3) Luc. 21, 18. (4) Aprel 5, 16. (5) Hab. 12, 5, (6) Noeter, Matt. 25, 8.

CONCILII TRIDENT. PARS IV. 589

Undenam simus fratres invicem et Christi.

XXV. Ex quo item conficitur illa consecutio necessaria, ut eadem adoptione Dei non solum inter se Fideles universi fraterua necessitudine conjungantur: sed quia homo est unigenitus Dei Filius, fratres etiam ejus et nominentur, et sint: nam in Epistola ad Hebræos, cum de Filio Dei loqueretur, scripsit Apostolus: (1) Non confunditur fratres eos vocare, dicens: (2) Nuntiabo nomen tuum fratribus meis: quod tantò antè David de Christo Domiuo prædixerat. Ipse verò etiam Christus sic apud Evangelistam loquitur ad mulieres: (3) Ite, nuntiate fratribus meis, ut eaut in Galilæam, ibi me videbunt.

Etiam in coelo Christus est frater noster.

XXVI. Quod tum ab eo dictum esse constat, cum jam excitatus a mortuis immortalitatera esset consecutus, ne quis existimet fraternam hanc cognationem, ejus resurrectione et in cœlum ascensu dissolutam esse. Tantum enim abest ut hanc conjunctionem et charitatem Christi resurrectio diremerit, ut ex illà majestatis et glorias sede, tum, cum de omnibus omnis memorias hominibus judicabit, Fidelium minimos ab eo (4) fratrum nomine appellandos acceperimus.

Cohæredes sumus Christi.

XXVII. Qui autem fieri potest, ut Christi fratres non simus, cujus cohæredes (5) dicimur? Est enim primogenitus ipse, constitutus (6) hæres universorum, nos verò secundo loco geniti, conæredes ejus, pro modo cœlestium donorum, proratione charitatis, quam præbuerimus nos ministros et coadjutores Spiritus Sancti.

Nota præmonitionis.

Quo auctore ad virtutem, salutaresque actiones

⁽¹⁾ Heb. 2. 11. (2) Ps. 21. 25. (3) Matth. 28. 10. (4) lb. 25. 40. (5) Rom. 8. 17. (6) Heb. 1, 2.

impellimur et incendimur, ut ejus freti gratis in certamen salutis fortiter descendamus quo sapienter constanterque confecto decursoque hujus vitæ spatio justum coronæ præmium capimus è cœlesti Parente, omnibus qui eumdem cursum tenuerint, constitutum. Non enim, ut ait Apostolus, (1) injustus est Deus, ut obliviscatur operis nostri et dilectionis.

Ex animo Deus vocandus est noster. Cur?

XXVIII. Quam verò hanc ex animo vocem Noster proferre debeamus, sancti Chrysostomi sententià declaratur, qui Deum inquit libenter Christianum audire, non solum pro se, sed pro altero deprecantem: quod pro se orare naturae si, pro altero gratiæ: pro se necessitas cogit, pro altero fraterna charitas hortatur, quibus illa subjunxit.

Nota. Jucundior est Deo, quam charitas fraterna commendat, quam ea, que necessitate pronuntiatur. Chrysost. hom. 14. operis imperfecti is

Matth.

Admonitio magni momenti.

XXIX. In hac tanta materia salutaris orationis monere et hortari debet parochus omnes omnis ætatis, generis, ordinis, ut communis hujus fraterne necessitudinis memores, comiter et fraterne se gerant, neque se aliis alii præferant insolentius.

Nota. Nam etsi in Ecclesià Dei divorsi sunt officiorum gradus : tamen illa varietas graduum et munerum fraternæ necessitudinis conjunctio-

nem minimè tollit.

Similitudo.

Quemadmodum in hominis corpore varius usus et diversa sanctio membrorum nihil agit, quam-

^{(1).} Heb. 6. 10.

CONCILII TRIDENT. PARS IV. 591

obrem hæc, vel illa corporis pars membri munus et nomen amittat.

Æqualitas inter Christianos.

XXX. Propone tibi eum, qui regià sit potestate: an is igitur, si fidelis est, frater non est omnium, qui christianæ fidei communione continentur? Maximè quid ità? quia non est Deus alius is, ex quo divites, et reges nati sunt, ab eo à quo pauperes, et qui in regum potestate sunt exstiterunt: sed unus Deus, et parens, et Dominus omnium.

Christianorum par nobilitas.

XXXI. Itaque una spiritualis ortûs omnium nobilitas, una dignitas, unus splendor generis, cum omnes ex codem spiritu, ex codem fidei sacramento nati simus filii Dei, et ejusdem hæreditatis cohæredes. Nec verò alium Christum Deum habent copiosi et potentes homines, alium tenuiores et infimi : non aliis sacramentis sunt initiati, nec aliam hæreditatem regni cælestis exspectant. Fratres sumus omnes, et, ut inquit Apostolus ad Ephesios, (1) membra sumus corporis Christi, de carne ejus et de ossibus ejus. Quod idem in Epistola ad Galatas significat Apostolus: (2) Omnes filii Dei estis per fidem in Christo Jesu: quicumque enim in Christo baptizati estis, Christum induistis : non? est Judæus neque Græcus: non est servus neque liber : non est masculus neque femina : omnes enim vos unum estis in Christo Jesu.

Hæc doctrina Christianis sæpiùs inculcanda.

XXXII. Hæc autem accuratè versanda res est pastoribus animarum, et scienter illis in hâc sententià commorandum: est enim accommodatus locus non minùs ad confirmandos et excitandos inopes et abjectos homines, quam ad coercendam, deprimendamque arrogantiam locupletum atque potentium. Cui hominum incommodo ut mederetur, urgebat Apostolus fraternam hanc charitatem, et inculcabat Fidelium auribus.

Quo affectu recitari debeat PATER NOSTER.

XXXIII. Cum igitur has Deo preces facturus es, christiane, memineris te tanquam filium ad Patrem Deum accedere: itaque cum precationem ordiris, et illud, Pater noster, pronuntias, cogita, quem in locum te summa Dei beniguitas extulerit, qui non ut servum ad dominum adire invitum ac timidum, sed ut ad patrem filium voluntarium securumque confugere jusserit.

Quanta pietate sit orandum.

XXXIV. Qua in memoria et cogitatione, quo vicissim studio et pietate tibi orandum sit considera: danda enim est tibi opera, te ut talem præbeas, qualem esse decet Dei hlium: id est, ut oratio et actiones tuæ non indignæ sint divino genere, quo te dignari voluit beneficentissimus. Deus. Ad hanc officii rationem nos Apostolus cohortatur, chm ait: (1) Estote ergo imitatores Dei, sicut filii charissimi: ut verè de nobis dici possit, quod ipse Apostolus scripsit ad Thessalonicenses: (2) Omnes vos filii lucis estis et filii diei.

Quomodò sit Deus ubique.

XXXV. Qui Es in cælis. Constat inter omnes, qui rectè de Deo sentiunt, ubique locorum et gentium esse Deum, quod non ità intelligendum est, quasi ipse distributus in partes, una parte locum unum, alià alium occupet ac tueatur in mam Deus spiritus est, omnis expers divisionis. Quis enim audeat Deum tanquam in vestigio positum, loci alicujus finibus circumscribere, cum ipse de se dicat: (3) Nunquid non cælum et terram ego impleo?

⁽¹⁾ Eph. 5. 1. (2) 1. Thesse. 5. 6(5) ler. 25. 24.

CONCILII TRIDENT. PARS IV. 593 Deus est ubique totus.

XXXVI. Quod rursum sic accipiendum est, Deum colum ac terram, quæque cœlo ac terra comprehensa sunt, vi sua ac virtute complecti, non autem ipsum ullo loco cootineri: adest enim rebus omnibus Deus, vel creans ipsas, vel conservans creatas, nulla regione, nullis finibus, vel circumscriptus, vel ità definitus, quominus et naturam et potestatem suam præsens ubique constituat. Quod bestus David expressit illis verbis: (1) Si ascendero in cœlum, tu illic es. August. 1. Lib. 1. Conf. cap. 3. D. Thom. 1. p. q. 8. art. 2.

Cur Deus in cœlo esse dicatur.

XXXVII. Verum etsi præsens adsit Deus in locis et rebus omnibus, nullis, ut diximus, terminis definitus, tamen in divinis Scripturis sæpè dicitur habere domicilium suum in cœlis.

Prima ratio.

Quod ideò factum videmus, quòd cœli, quos suspicimus, sunt uobilissima mundi pars, iidemque manent incorrupti, præstantes vi, magnitudine ac pulchritudine cæbris corporibus, certisque ac stabilibus motibus præditi.

Secunda ratio.

Ergò ut excitaret hominum animos Deus ad contemplandum infinitam suam potestatem ac majestatem, que maximè elucet in opere cœiorum, se in divinis Scripturis habitare testatur in cœlis; sæpè etiam, quod res est, declarat nullam esse mundi partem, que non præsenti Dei naturà et potestate comprehensa sit.

Tertiu ratio.

Quanquam in bac cogitatione Fideles non solum communis omnium parentis imaginem sibi

⁽¹⁾ Psal. 138, 8.

proponent, sed etiam in cœlo regnantis Dei, at oraturi meminerint, mentem animumque esse referendum ad cœlum, quantamque spei ac fidciæ affert eis Patris nomen, tantum christians humilitatis ac pietatis adjungat præstans illa natura ac divina majestatis Patris nostri qui est in cœlis.

Quarta ratio.

Que verba præsiniunt etiam orantibus, quid petendum sit: Omnis enim postulatio nostra, que ad hujus vitæ usum ac necessitatem pertineat, nisi cum cœlestibus sit conjuncta honis, et ad illum sinem dirigatur, inanis est et m

digna Christiano.

Nota. Quarè monebunt pios auditores parochi de hac ratione precationis, et ad monitionen illà Apostoli auctoritate comprobabunt: (1) Si consurrexistis cum Christo, que sursum sunt querite, ubi Christus est in dexterà Dei sedens, que sursum sunt sapite, non que super terram

DE PRIMA PETITIONE.

SANCTIFICETUR NOMEN TUUM.

CAPUT X.

Quandònam rectè ordinetur oratio.

L QUID à Deo petendum, quove ordine id agendum sit, magister ipse ac Dominus omnium docuit et imperavit. Nam cum studis desiderii nostri nuntia sit et interpres eratio, tum rectè, et ratione petimus, cum postulationum ordo sequitur ordinem rerum expetendarum.

Ordo charitatis.

II. Monet autem nos vera charitas, totum ut animum ac studium conferamus in Deum; qui quoniam solus est, in seipso summum bonum,

⁽¹⁾ Colos. 3. 1.

CONCILII TRIDENT. PARS IV. 595 jure est præcipuo quodam ac singulari amore diligendus.

Verus amor Dei quis?

III. Nec verò animo et unicè potest amari Deus, nisi rebus ac naturis omnibus ejus honor et gloria præponatur. Bona enim, et nostra, et aliena, et omninò omnia quæcumque boni vocabulo nominantur, ab illo profecta summo ipsi bono cedunt.

Hæc petitio quarè prima.

IV. Quarè ut ordine procederet oratio, Salvator petitionem hanc de summe bono principem et caput constituit petitionum reliquiarum.

Prior ratio.

Docens nos, pruisquam ea quæ nobis aut proximo cuique opus sint, postulemus, quæ propria sint Dei gloriæ, petere debere, ipsique Deo studium et desiderium ejus rei nostrum exponere.

Altera ratio.

Quo facto manebimus in officio charitatis qua docemur, et plus Deum, quam nos ipsos diligere, et primum petere, qua Deo cupiamus, deinde qua nobis optemus.

In hác petitione quid cupiatur.

V. Et quoniam desiderium et petitio sunt earum rerum, quibus caremus, nec vero Deo, id est, ejus naturæ fieri accessio potest: aut augeri modum est omni perfectione cumulata, intelligendum est extra hæc esse, quæ à Deo, ipsi Deo petimus, et ad externam ejus gloriam pertinere.

Nota hæc tria.

Cupimus enim, et petimus, ut Dei nomen notius sit gentibus, ut ejus regnum amplificetur, ut plures quotidiè obediant divino numini, quæ ria, nomen, regnum, obedientia non in illa ipso sunt intimo Dei bono, sed assumuntur ertrinsecus. Verum ut, hæ petitiones quam vim habeant et quid valeant, planius intelligatur pastoris erunt partes, monere fidelem populum, verba illa: Sicut in cœlo et in terra, ad singuls referri posse primarum trium postulationum: ut: Sauctificetur nomen tuum sicut in cœlo et in terra; item: Adveniat regnum tuum, sicut in cœlo et in terra; similiter: Fiat voluntas tu sicut in cœlo et in terra.

Primo in hac petitione quid petitur.

VI. Cum autem petimus ut sanctificetur nomea Dei, id sentimus, ut augeatur sanctitas et gloris divini nominis. Quo loco parochus animadvertet ac docebit pios auditores, non id dicere Salvatorem, ut evdem modo sanctificetur in terri, quo et in cœlo, id est, ut amplitudine terrestris suctificatio cœlestem exæquet: hoc enim firmullo pacto potest, sed ut ex charitate, ex intime animi studio id agatur.

Sanctificare Dei nomen qui fiat.

VII. Etsi verissimum illud est, sicuti est, dvinum nomeu per se sanctificatione non egere, (1)
cum sanctum et terribile sit, quemad modum ipse
Deus suapte natură sanctus est, neque ei ulla sanctitas, qua ab omni æternitate præditus non fuerit, po-sit accedere: tamen quod in terris longe
minori honore afficitur, quam par est, nonnumquam etiam maledictis et nefariis vocibus violatur; propterea cupimus ac petimus, ut laudibus,
honore, gloria, celebretur ad exemplum laudium,
honoris et gloriæ quæ illi in cælo tribuuntur,
id est, ut sic honor, et cultus in mente, in
animo, in ore versetur, ut omni veneratione,
et intima et externa prosequamur, omnique celebritate excelsum, purum et gloriosum Deum

⁽¹⁾ Psal. 110. 10.

ad imitationem supernorum ac collectium civium complectamur.

Similitudo.

Ut enim Colites summa consensione, gloria et prædicatione efferunt Deum, sic precamur, ut idem contingat orbi terrarum; et omnes gentes Deum cognoscant, colant et venerentur, ut nulli plane mortales reperiantur, qui non et suscipiant christianam religionem, et se totos Deodicantes, credant ex eo omnem sanctitatis fontem existere, neque quidquam esse purum aut sanctum, quo non à sanctitate divini nominis oriatur.

Nota. Testatur enim Apostolus, (1) mundatam esse Ecclesiam in lavacro aquæ in verbo vitæ : significat autem verbum vitæ, nomen Patris, et Filii, et Spiritûs Sancti, in quo baptizamur et

sauctificamur.

Quid secundò.

VIII. Itaque quoniam nulla cujusquam expiatio, nulla munditia et integritis esse potest, super
quo non sit invocatum divinum numen, cupimus et petimus à Deo, ut omne hominum genus
relictis impuræ infidelitatis tenebris, ac radiis divini luminis illustratum, hujus vim nominis
aguoscat; sic, ut in eo veram quærat sanctitatem, et in nomine sanctæ et individuæ Trinitatis baptismi sacramentum sascipiens, ipsius Dei
dexterà perfectam vim sanctitatis consequatur.

Quid tertiò.

IX. Pertinet verô optatum et postulatio nostra non minus etiam ad eos, qui flagitiis et sceleribus contaminati, puram baptismi integritatem, et innocentiæ stolam amiserunt; quarè factum est, at in illis miserrimis suam iterum sedem impurissimus spiritus collocarit. Optanus igitur et precamur à Deo, ut in ipsis etiam sanctificetur nomen

⁽¹⁾ Eph. 5. 26.

ejus, ut ad cor et ad sanitatem redeuntes, sacramento pœnitentiæ redimant pristinam sanctitatem, seque ipsos purum ac sanctum Deo templum ac domicilium præbeant.

Quid quartò.

X. Orahunt denique, lumen ut suum Deus præferat omnium mentibus quo videre possint (1) omne datum optimum, et omne donum perfectus descendens à Patre luminum, ad nos divinitàs esse delatum, quo temperantiam, justitiam, vitam, salutem, omnia denique animi. corporis externa vitalia ac salutaria bona illi accepta reterant, à quo, quemadmodum prædicat Ecclesia, (†) bona cuncta procedunt : si quid luct sua sol, si quid reliqua sidera motu et cursu prosunt hominum generi : si circunfuso hoc alimer spiritu, si terra frugum et fructuum ubertate vitam sustinet omnium : si opera magistratuum, quiete ac tranquillitate fruimur : et hæc et hujus generis bona innumerabilia nobis suppeditat immensa Dei beniguitas. Quin etiam, quas philosophi secundas causas appellant, interpretari debemus mirabiliter effectas quasdam et ad usum nostrum accommodatas Dei manus, quibus nobis sua boua distribuit, ac longe latèque diffundit

Quid denique quinto.

XI. Quod autem maxime rem continct in hac petitione, illud est, ut omnes agnoscant et venerentur sanctissimam Jesu Christi sponsam et parentem nostram Ecclesiam, in qua una est fons ille amplissimus atque perpetuus, ad eluendas et expiaudas omnes peccatorum sordes, unde hauriuntur universa salutis et sanctificationis sacramenta: quibus quasi cœlestibus quibusdam fistulis in nos à Deo ille sanctitatis ros et liquor effunditur: ad quam solam, et ad eos, quos suo

⁽¹⁾ Jac. 1. 17. (†) Dom. v. post Pascha.

concilli Trident, Pars IV. 599
sinu et gremio complexa est, pertinet divini
illius imploratio nominis, (1) quod unum sub
coelo datum est hominibus, in quo oporteat nos
salvos fieri. Vide Aug. sermon. 181. de tempore
et Greg. lib. 35. Moral. cap. 6.

Nota, pastor, et doce.

Verum Parochi maxime hunc locum urgere debehunt, boni esse filii non solum Patrem Deum orare verbis, sed re etiam et actione conari, ut eluceat in ipso sanctificatio divini nominis.

Malorum vita huic petitioni quam adversetur.

XII. Utinam non essent, qui cum oratione hanc Dei nominis sanctificationem assiduè postulent, factis, quantum in ipsis est, illud violant atque contaminant, quorum culpă interdum ipsi etiam Deo maledicitur, in quos dictum est ab Apostolo: Nomen Dei per vos blasphematur inter gentes. Et apud Ezechielem legimus: Ingressi sunt ad gentes, ad quas introierunt, et polluerunt nomen sanctum meum, cum diceretur de eis, populus Domini iste est, et de terra ejus egressi sunt. Rom. 2. 24. Ezech. 37. 20.

Nota. Qualis enim est vita, et ut sunt eorum mores, qui religionem profitentur, sic de religione ipsa, deque ejus auctore religionis multitude

imperita judicare solet.

Ad quæ teneantur Christiani hác in pante?

XIII. Quarè qui vivunt ex christiana religione, quam susceperunt, et ad ejus regulam orationem et actiones dirigunt suas, magnam facultatem præbent aliis laudandi nomen colestis parentis, et omni honore et gloria celebrandi. Nobis enim ipse has partes imposuit Dominus, ut illustribus virtutis actionibus excitemus homines ad laudem et prædicationem divini nominis, ad quos loquitur

iu hunc modum apud Evangelistam : (1) Sic lucet lux vestra coram hominibus, ut videant open vestra bona, et glorificent Patrem vestrum, qui in colis est. Et princeps Apostolorum: (2) Conversationem vestram inter gentes habentes bonas ut ex bonis operibus vos considerantes, glorificado Deum.

DE SECUNDA PETITIONE.

ADVENIAT REGNUM TUUM.

CAPUT XL

Ad regnum Dei nos totum dirigit Evangelium I. REGNUM coeleste, quod altera hac perition postulemus, ejusmodi est : ut eò referatur ac terminetur omnis Evangelii prædicatio : nun et indè exorsus est ad ponitentiam cohortari & Joannes Baptista, dum : (3) Pœnitentiam, is quit, agite, appropinquavit enim regnum colorum. Nec aliunde fecit initium sum pradicationis (4) Salvator humani generis: et in illo lutari sermone, quo beatitudinis vias discipulis in monte moustravit, tanquam proposito orations argumento principium duxit à regno cœlorum: nam: (5) Beati, inquit, pauperes spiritu, quo niam ipsorum est regnum coclorum. Quin etiam eum retinere cupientibus attulit illam causam necessariæ profectionis : (6) Et aliis civitatibus oportet me evangelizare regnum Dei : quia ideò missus sum. Hoc (7) ideò posteù regnum prædicare jussit Apostolos : et illi , qui se ire ad sepeliendum patrem suum velle dixerat, respondit: (8) lu vade, annuntia regnum Dei. Cum verò resurrexisset à mortuis, (9) per illos quadraginta dies, quibus apparent Apostolis, loquebatur de reguo Dei.

⁽¹⁾ Matt. 5. 16. (2) 1. Pet. 2. 12. (3) Matt. 3. 2. (4) Ibid 4. 17. (5) Ibid. 5. 5. (6) Luc. 4. 43. (7) Matt. 10. 7. (8) Ruc. 9. 60. (9) Act. 1. 5.

CONCILII TRIDENT. PARS IV. 601

Officium Pastoris.

II. Quare parochi hunc secundæ postulationis locum diligentissime tractabunt, ut fideles auditores, quanta sit in hac petitione vis ac necestas, intelligant.

Hæc petitio à cæteris cur distincta.

III. Primum autem ipsis ad rem scienter subtiliterque explicandam magnam facultatem dabit ea cogitatio, quòd etsi hæc petitio conjuncta sit cum reliquis omnibus, eam tamen separatim etiam adhiberi jusserit à cæteris : ut quod petimus, summo studio quæramus : inquit enim : (1) Quærite primum regnum Dei et justitiam ejus, et hæc omnia adjicientur vobis.

Hæc petitio quæ comprehendat.

IV. Et quidem tanta vis et copia cœlestium munerum hac postulatione continetur, ut omnia complectatur, quæ ad corpoream et spiritualem

witam tuendam sint necessaria.

Nota. Quem autem regio nomine dignum dicemus, cui ea curæ non sint, quæ regni salutem contineant? quòd si sunt homines de regni sui incolumitate solliciti, quantà regem regum omnium curà et providentià tueri credendum est, et vitam et salutem hominum?

Omnia necessaria hic petuntur.

V. Hac igitur regni Dei petitione comprehensa sunt omnia quibuscumque in hac peregrinatione vel exsilio potius indigemus, quæ concessurum se Deus benigue pollicetur, nam statim illa subjunxit: Et hæc omnia adjicientur vobis.

Dei benignitas quanta.

VI. Quibus omninò declaravit se eum esse regem, qui generi hominum copiosè omnia largèque suppeditat, in cujus infinitæ benignitatis

⁽¹⁾ Matt. 6. 33.

cogitatione infixus David cecinit: Dominus regit me, et nihil mihi deerit. Ps. 22. 1.

Ut in hác petitione exaudiamur, quid opus.

VII. Verum minime sails est, vehementer peter Dei regnum, nisi ad petitionem nostram adhibemus omnia tauquam instrumenta, quibus illud quæritur et invenitur: nam et quinque fata virgines studiosè illæ quidem petierunt ad hus modum: (1) Domine, Domine, aperi nobs; verumtamen, quòd illius postulationis præsida non haberent, exclusæ sunt; nec injurià; et enim illa Dei ore pronuntiata sententia: (2) Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum coelorum.

Quomodò desiderium regni coelestis excitabitur.

VIII. Quamobrem haurient animarum curatores sacerdotes ex uberrimis divinarum littersrum fontibus ea quæ Fidelibus desiderium studiumque commoyeant regni cœlorum; quæ calamitosam statûs nostri conditionem illis ob oculos ponant; quæ sic eos afficiant, ut respicientes et colligentes se, in memoriam redeant summas beatitudinis et inexplicabilium bonorum, quibus redundat æterna parentis Dei domus.

Hujus vitæ quot et quantæ miseriæ.

IX. Exsules enim sumus et planè ejus loci incols in quo habitant dæmones, quorum odium is nos nullà ratione mitigari potest: nam sunt infestissimi et implacabiles in genus humanum. Quid domestica intestinaque prælia, (3) que inter se corpus et anima, caro et spiritus assiduè gerunt? quibus perpetuò timendum est ne concidemus: timendum autem, imò verò statim concideremus, nisi propugnaculo divinæ dexteræ defenderemur. Quam vim miseriarum cùm sen-

⁽¹⁾ Matt. 25. 11. (2) Ibid. 7. 21. (3) Gal. b. 17.

CONCILII TRIDENT. PARS IV. 603 et Apostolus: (1) Infelix, inquit, ego homo, is me liberabit de corpore mortis hujus?

Indè vis miseriarum hominis faciliùs intelligetur.

X. Hæc infelicitas nostri generis, quanquam r se cognoscitur, tamen ex conditione reliquam naturarum et creatarum rerum faciliùs inligi potest. In illis sive rationis, sive etiam sens expertibus rarò fieri videmus, ut aliqua natura propriis actionibus à sensu vel motu insito denet sic, ut à proposito et constituto fine deslect. Hoc apparet in bestiis agrestibus, nantibus, lucribus, ut res declaratione non egeat. Quòd cœlum suspexeris, nonne verissimum id esse telligis, quod à Davide dictum est? (2) In æterm, Domine, verbum tuum permanet in cœlo. empè illud continenti motu et perpetua converme fertur, ut ne minimum quidem à præfiuita vinitùs lege discedat. Si terram et reliquam unirsitatem consideres, facilè videas, aut nulla, t exigua ex parte deficere.

Homine nihil inconstantius.

XI. At miserrimum hominum genus sæpissimè bitur: rarò quæ rectè sunt cogitata persequir: plerumque susceptas honas actiones abjicit que contemnit; quæ modo placuerat optima atentia, subitò displicet : et, illà rejectà, ad rpia consilia sibique perniciosa delabitur.

Miseriarum hominis causæ.

XII. Quenam igitur est hujus inconstanties serieque causa? Contemptio plane diviui aftàs: claudimus enim aures Dei monitis: oculos lere nolumus ad ea que nobis lumine divinitàs eferuntur, nec coelestem patrem salutariter ecipientem audimus.

n) Rom. 7. 24. (2) Psal. 118. 89.

Munera parochi hac in parte.

XIII. Quarè hic incumbendum erit parochis, # et miserias oculis subjiciant fidelis populi, e commemorent causas miseriarum et remediorus vim ostendant : quorum omnitum illis facults non deerit, comparata ex viris sanctissimis, Joan Chrysostomo et Augustino, maximè verò ex isquæ in Symboli expositione posuimus : nam illi cognitis, quis erit è facinorosorum hominum m mero, quin adjumento Dei gratia prascunti, Evangelico illo (1) prodigi filii ex mplo coner exsurgere et erigere se, atque in coelestis rep patrisque conspectum venire? Vide Chrysost. Psal. 118. et in cap. 4. Isai. et hom. 62. ad populum Antioch. Item et hom. 69. et in sermon. vanitate et brevitate vitæ. August. lib. 10. Conf. cap. 28. et 31. et lib. 21. de civit. Dei, cap. 14 et lib. 22. cap. 22.

Per regnum Dei quid hic intelligatur.

XIV. His explicatis, quæ sit Fidelium fructuosa petitio, aperient, quid sit, quod his verbis à Des postulemus, præsertim cum vocabulum regni Dei multa significet; quorum declaratio et ad reliquam scripturæ intelligentiam non erit inutilis et est ad hujus cognitionem loci necessaria.

Primò.

Communis igitur quadam regni Dei significatio, qua frequens est in divinis litteris, est non
solum ejus potestatis, quam habet in omnem hominem, rerumque universitatem; sed etiam providentiæ, qua cuncta regit et moderatur: (a) In
manu enim ejus, inquit propheta, sunt fines terræ. Quihus finibus intelliguntur etiam, quæ occulta sunt et abdita in intimis terræ ac rerum
omnium partibus. In hanc sententiam Mardochæss
loquebatur illis verbis: (3) Domine, Dominus, res

⁽¹⁾ Luc. 15. 11. (2) Psal. 94. 4. (5) Eath. 15. 9.

CONCILII TAIDENT. PARS IV. 605 emnipotens: in ditione enim tua cuncta sunt posita; et non est, qui possit tuæ resistere voluntati, Dominus omnium es, nec est qui resistat majestati tuæ.

Secundo.

Item Dei regno declaratur præcipua illa ac singularis providentiæ ratio, qua Deus pios et sanctos homines tuetur et curat : de qua propria et eximia quadam Dei cura dictum est illud à Davide: Dominus regit me et nihil mihi deerit; tum ab Isaia: Dominus rex noster, ipse salvabit nos: Psul. 22. I. Isa. 33. 22.

Regnum Dei non est de hoc mundo.

XV. In qua Dei regia potestate, etsi præcipua ratione sunt in hac vita ii, quos diximus, sancti ac pii homines: tamen monuit Pilatum ipse Christus Dominus, (1) regnum suum non esse ex hoc mundo, hoc est, minimè ex hoc mundo, qui et couditus est et interiturus, ortum habere; nam eo quem diximus modo, dominantur imperatores, reges, respublicæ, duces omnesque ii, qui vel expetiti ac delecti ab hominibus præsuut civitatibus atque provinciis; vel per vim et injuriam dominatum occupaverunt.

Regnum Christi quid?

XVI. Christus autem Dominus constitutus est rex à Deo, ut ait propheta; cujus regnum, ex Apostoli sententià, justitia est; inquit enim: Regnum Dei est justitia, et pax, et gaudium in Spizitu Sancto. Psalm. 2. 6. Rom. 14. 15.

Quomodò Christus regnet in nobis.

XVII. Regnat autem in nobis Christus Dominus per virtutes intimas, fidem, spem, charitatem: quibus virtutibus regni quodammodo partes efficimur et Deo peculiari quadam ratione subjecti,

⁽¹⁾ Joan. 18. 36.

ad ejus cultum ac venerationem consecramur; ut quemadmodum dixit Apostolus: (1) Vivo ego, jam non ego; vivit verò in me Christus; ità nobi dicere liceat: Regno ego, jam non ego; regns verò in me Christus.

Regnum Christi cur justitia.

XVIII. Id autem regnum justitia dicitur, qui Christi Domini justitià constitutum est. Ac de hoc regno sic loquitar apud sanctum Lucam Dominus; Regnum Dei intra vos est. Luc. 17, 21.

Nota. Nam etsi Jesus Christus per fidem regnatiu omnibus, qui gremio ac sinu sanctissime matris Ecclesiae continentur, praccipuo tamen modo regit eos, qui praestanti fide, spe et cha ritate praediti, se tanquam pura quaedam et viramembra Deo praebucrunt; et in his Dei gratie regnum esse dicitur.

Tertiò regnum Dei est gloria æterna.

Est verò etiam Dei gloriæ regnum illud, de que Christum Dominum apud sanctum Matthaus loquentem audimus : (2) Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi. Quod idem ab eo regnum, apud sanctum Lucam latro admirabiliter sua scelera recognoscens, expetebat in hunc modum: (3) Domine, memento mei, cum veneris in regnum taum. Sanctus etiam Joannes meminit regni: (4) Nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritu, non potest introire in regnum Dei. Meminit item Apostolus ad Ephesios : (5) Omuis fornicator, aut immundus, aut avarus (quod est idolorum servitus) non habet hær ditatem in regno Christi et Dei. Eòdem pertinent aliquot similitudenes (6) Christi Domini loquentis de regno colorum.

⁽¹⁾ Gal. 2. 20. (2) Matt. 25. 54. (5) Luc. 25. 42. (4) Joan. 5. 5. (5) Ephes. 6. (6) Matth. 16.

CONCILII TRIDENT. PARS IV.

607

Duplex regnum, gratiæ et gloriæ.

XIX. Necesse est autem priùs ponere regnum gratiæ: neque enim fieri potest, ut in ullo regnet Dei gloria, nisi ejusdem gratia in illo regnârit.

Quid sit gratia?

XX. Est verò gratia, ipsius sententia Salvatoris, fons aquæ salientis in vitam æternam. Joan.
4. 14.

Quid sit gloria?

XXI. Gloriam autem quid esse dicemus, nisi gratiam quamdam perfectam et absolutam?

Instabilitas in regno gratiæ.

XXII. Quandiù enim fragili hoc et mortali corpore vestiti sumus, dum in hâc cæcă peregrinatione et exsilio vagi et imbecilles absumus à Domino, sæpè labimur et cadimus, abjecto regni gratiæ adminiculo, quo nitebamur; cùm autem regni gloriæ, quod perfectum est, lux nobis illuxerit, firmi ac stabiles perpetuò consistemus; omne enim et vitium et incommodum exhaurietur, omnis infirmitas confirmata roborabitur: ipse deniquè nostră in animă et in corpore regnabit Deus; quæ res uberiùs in Symbolo tractata est, cùm de resurrectione carnis ageretur. Pag. 96.

Quæ hic petantur.

XXIII. His igitur expositis, quæ communem regni Dei sententiam declarant, quid sibi hæe petitio propriè velit, dicendum est.

Primò.

Petimus autem à Deo ut regnum Christi, quod est Ecclesia, propagetur; ut se ad fidem Christi Domini, et ad accipiendam veri Dei cognitionem couvertant infideles, et Judei, et schismatici, ac hæretici redeant ad sanitatem et ad Ecclesiæ Dei communionem à quà desciverunt, revertantar;

at compleatur et ad exitum perducatur, quel Isaïæ ore dixit Dominus: (1) Dilata locum tertorii tui et pelles taberuaculorum tuorum etende, longos fac funiculos tuos et clavos tuo eonsolida: ad dexteram enim et ad Iævam penetrabis, quia dominabitur tui, qui fecit te. (2) Ambulabunt gentes in lumine tuo et reges is splendore ortàs tui, leva in circuitu oculos tuo et vide; omnes isti congregati sunt, venerus tibi; filii tui de longè venient et filiæ tuæ de latere surgent.

Secundò.

Verum quia sunt in Ecclesia, (3) qui verbs confitentes Deum, factis negantes, deformatam fidem præ se ferant, in quibus propter peccatum dæmon habitat ac dominatur, tanquam in propriis domiciliis; petimus etiam ut ad eos venistregnum Dei, quo illi, peccatorum discussa caligine et radiis divinæ lucis illustrati, restituantur in filiorum Dei pristinam dignitatem; ut omnibus è suo regno, cœlestis Parens, sublatis hæreticis, atque schismaticis, ejectisque offensionibus, ac scelerum causis, aream purget Ecclesiæ, quæ, Deo cultum piè sanctèque adhibendo, quietà ac tranquillà pace perfruatur.

Tertiò.

Petimus denique, ut solus in nobis vivat, solus regnet Deus, ne sit posthèc morti locus, sed ut illa absorbeatur in victorià Christi Domini nostri, qui disjecto ac dissipato omnium hostium principatu, potestate et virtute, suo omnia subjiciat imperio.

Officium parochi hác in parte.

XXIV. Erit autem curæ parochis, ut quod postulat hujus ratio petitionis, fidelem populum doceant, quibus cogitationibus et meditationibus

⁽¹⁾ Isa. 54. 2. (2) Ibid. 60. (5) Tit. 1. 16.

CONCILII TRIDENT. PARS IV. 609
instructus, has piè Deo preces facere possit. Ac
primum hortabuntur, ut vim ac sententiam intueatur illius similitudinis à Salvatore introductæ:
(1) Simile est regnum cœlorum thesauro abscondito in agro: quem qui invenit homo, abscondit
et præ gaudio illius vadit, et vendit universa quæ
habet, et emit agrum illum.

Regno coelesti cognito cætera vilescunt.

XXV. Nam qui noverit Christi Domini divitias, is præ illis omnia contemnet; huic facultates, opes, potentia sordescent. Nihil enim est, quo illi summo pretio comparari, imò verò, quod in conspectu ejus stare possit. Quarè, quibus id nosse contigerit, exclamabunt illi, ut Apostolus: (2) Omnia detrimentum feci et arbitror ut stercora, ut Christum lucrifaciam. Hæc est illa insignis (3) Evangelii margarita, in quam qui pecuniam, ex omnium bonorum venditione redactam, erogarit, is beatitudine fruetur sempiternà.

Quàm pretiosa divinæ gratiæ margarita.

XXVI. O nos felices, si tantum luminis nobis præferret Jesus Christus, ut illam videre possemus divinæ gratiæ margaritam, quå ipso regnat in suis! nam et nostra omnia, et nos ipsos venundare mus, ut emptam illam tueremur; tum enim deniquè nobis id non dubitanter dicere liberet: (4) Quis nos separabit à charitate Christi? Præstantem verò regni gloriæ excellentiam, si quæ sit scire volumus, eamdem dè illà et prophetæ, et Apostoli vocem atque sententiam audiamus: (5) Oculus non vidit, neque auris audivit, neque in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus iis qui diligunt illum.

Ut exaudiamur, humiliter petendum.

XXVII. Proficiet autem ad impetrandum ma-

⁽¹⁾ Matt. 1. 3. (2) Philipp. 2. 8. (3) Matth. 13. 45. (4) Rorg, 8. 35. (5) Isa. 64. 4. 4. Cor. 2. 3.

ximè quod petimus, si qui simus, ipsi nobiscum reputemus, id est, Adam progenies, jure à paradiso ejecti, et exsules, quorum indignitas ac perversitas summum Dei odium, ac sempiteras pœnas postularet.

Sui abjectionis fructus.

XXVIII. Quarè demisso tum et abjecto animo simus opportet.

Primus.

Nostra etiam erit plena christianæ humilitatis

Secundus.

Et omninò nobis ipsis diffidentes, illius more publicani confuginus in Dei misericordiam.

Tertius.

Totumque ejus beniguitati tribuentes, ipa gratias agemus immortales, qui nobis suum spiritum sit elargitus, (t) quo freti clamare audeamus: Abba, pater.

Quartus.

Suscipiemus etiam illam curam et cogitationem, quid agendum, quid contrà vitandum sit, ut ad colleste regnum pervenire possimus.

Nota. Non enim à Deo ad otum et ad inertiam vocati sumus: quin imò, inquit, (2) Regnum cœlorum vim patitur, et violenti rapiunt illud; et: (3) Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.

Collaborandum est cum gratiá.

XXIX Itaque non est satis petere regnum Dei, nisi suum ipsi etiam studium et operam adhibeant homines: nam adjutores sint oportet, et administri Dei gratiæ in eo tenendo cursu, quo pervenitur in cœlum.

⁽¹⁾ Rom. 8. 15. (2) Matth. 11. (3) Ibid. 19. 17.

CONCILII TRIDENT. PARS IV. 61

Nota. Nunquam nos deserit Deus, qui nobiscum se futurum perpetuò pollicitus est: unum ut nobis videndum sit, ne Deum et nos ipsos deseramus.

Præsidia salutis quot et quanta.

XXX. Ae Dei quidem sunt in hoc Ecclesiæ regno omnia, quibus et vitam tuetur hominum, et salutem perficit sempiternam, et quæ sub sepectum non cadunt, Angelorum copiæ, et plenissimum virtutis cælestis visibile hoc munus sacramentorum. In his tantum nobis præsidii est divinitus constitutum, ut non modò ab acerrimorum hostium regno tuti esse, sed ipsum etiam tyrannum ejusque nefarios satellites prosternere et conculcare possimus.

Quartò in hác petitione quid oratur.

XXXI. Quarè vehementer ad extremum petamus à Dei spiritu, nos ut omnia jubeat è sua voluntate facere: Satanæ ut tollat imperium, nullam ut in nobis summo illo die potestatem habeat: ut vincat et triumphet Christus, ut vigeant ejus leges toto orbe terrarum: ut decreta serventur: nullus aut proditor, ut desertor ejus sit; sed tales se præbeant omnes, ut in regis Dei conspectum non dubitanter veniant, et constitutam illis ex omni æternitate possessionem adeant regni cœlestis, ubi beati cum Christo sempiterno æve fruantur.

DE TERTIA PETITIONE.

FIAT VOLUNTAS TUA.

CAPUT XIL

Quam recte hæc sequatur petitio.

I. Cum à Christo domino dictum sit : (1) Non omnis, qui dixit mihi: Domine, Domine,

⁽¹⁾ Matth. 7. 21.

intrabit in regnum cœlorum; sed qui facit voluntatem Patris mei qui in cœlis est, ipse intrabit in regnum cœlorum. Quicumque in illud cœleste regnum pervenire cupiunt, id à Deo petere debent, ut fiat voluntas ejus. Quamobrem hæc posita petitio est statim post regni cœlestis postulationem.

Petitionis hujus necessitas ostenditur.

II. Ut autem intelligant Fideles quam necessarium id nobis sit, quod hac prece postulamus, quantamque vim salutarium munerum ex ejus interpretatione consequamur; demonstrabunt parochi, quibus miseriis et ærumnis oppressum fuerit hominum genus propter peccatum primi parentis.

Status naturæ integræ.

III. Nam à principio Deus proprii boni appetitionem creatis robus ingeneravit, ut naturali quâdam propensione suum quærerent et expeterent finem à quo illæ nunquâm, nisi objecto extrinsecus impedimento, declinant. Hæc autem initio fuit in homine expetendi Deum, suæ beatitudinis auctorem parentemque eò præclarior et præstantior vis, quòd is compos esset rationis atque consilii.

Peccati lapsus quanta causavit mala.

IV. Sed hunc amorem, sibi naturaliter ingenitum, cum relique nature rationis expertes conservassent; que ut initio procreate fuerunt natura bone, sic in eo statu et conditione manserunt, hodièque manent, miserum hominum genus cursum non tenuit: non enim solum bona justitize originalis amisit, quibus à Deo supra nature sum facultatem auctum ornatumque fuerat; sed et etiam insitum in animo precipuum virtutis studium obscuravit: (1) Omnes, inquit,

⁽I) Psal. 52. 4.

CONCILII TRIDENT. PARS VI. 613
declinaverunt, simul inutiles facti sunt: non est
qui faciat bonum, non est usque ad unum.

Homo quam corruptus.

V. Nam, sensus et cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua, ut indè facilè intelligi possit neminem per se salutariter sapere, (1) sed omnes ad malum esse propensos, innumerabilesque esse hominum pravas cupiditates, dum proclives sunt et flagranti studio feruntur ad iram, ad odum, ad superbiam, ad ambitionem et ad omne ferè malorum genus.

Maxima hominis corrupti miseria.

VI. Quibus in malis quanquam assiduè versemur, tamen quæ summa est nostri generis misseria, permulta ex illis sunt, quæ nobis minima mala videantur; quæ res insignem arguit hominum calamitatem, qui cupiditatibus ac libidinibus obcæcati, non videant, quæ salutaria opinantur, plerumquè esse pestifera, imò verò ad illa perniciosa mala, tanquam ad optabile et expetendum bonum, rapiantur præcipites; ab iis quæ verè bona sunt et honesta, tanquam a contrarus rebus, abhorreant.

Homo corruptus Deo exosus.

VII. Hanc opinionem corruptumque judicium detestatur Deus illis verbis: (2) Væ, qui dicitis malum bonum, et bonum malum, ponentes tenebras lucem, et lucem tenebras: ponentes amarum in dulce, et dulce in amarum.

Duæ præclaræ similitudines.

VIII. Itaque nostris ut subjiciant oculis nostras miserias, comparant nos divinæ litteræ iis qui verum gustandi sensum amiserunt : quarè fit, ut à salubri victu alieni sint, appetantque contrarium. Cum ægrotis prætereà nos conferunt : ut enim

⁽¹⁾ Gen. 8. 21, (2) Isa. 5. 20.

enim illi, nisi morbum depulerint, sanorum et integrorum hominum officia ac munera obire non possunt; sic nos actiones, que Deo grate sint, suscipere sine divinæ gratiæ adjumento nequimus

Homo gratiá destitutus nihil potest ad salutem.

IX. Quòd si quædam sic affecti assequimar, levia illa sunt, et quæ ad consequendam cælestæ beatitudinem parùm vel nihil momenti habent li Deum, ut par est, amare et colere, quod maju quiddam et altius est, quam ut nos humi strati id humanis viribus assequamur, nunquam potrimus, nisi adminiculo divinæ gratiæ sublevemur.

Egregia similitudo.

Quanquam aptissima est etiam illa comparatio ad significandam miseram humani generis conditionem, quòd similes esse dicimur puerorum, qui suo relicti arbitrio temerè moventur ad omnia: pueri, inquam, sumus, et imprudentes, ludicis sermonibus et inanibus actionibus dediti, si à divino præsidio deseramur. Sic enim nos objurgat sapientia: (1) Usquequò, parvuli, diligitis infantiam, et stulti ea quæ sibi sunt noxia cupient? et in hunc modum hortatur Apostolus:

Auxilii gratiæ maxima necessitas.

X. (2) Nolite pueri effici sensibus. Etsi majori inanitate et errore versamur, quam illa puerilis ætas: cui tantum abest humana prudentia, ad quam tamen per se tempore potest pervenire; dum ad divinam prudentiam, quæ ad salutem necessaria est, nos nisi Deo auctore et adjutore adspirare non possimus. Nisi enim præstò nobis sit Dei auxilium, rejectis iis quæ verè sunt bona, ad interitum ruimus voluntarium.

Propriæ infirmitatis cognitio quam utilis.

XI. Ac si quis discussa divinitàs animi caligine,

⁽¹⁾ Prov. 1. 22. (2) 1. Cor. 14. 20.

CONCILII TRIDENT. PARS IV.

6 r

has videat hominum miserias, et sublato stupore, sentiat legem membrorum, ac sensos cupiditates spiritui repugnantes recognoscat omnemque despiciat naturæ nostræ propensionem ad malum : quis poterit non ardenti studio opportunum tanto huic malo, quo naturæ vitio premimur, remedium quærere, salutaremque illam regulam expettre ad quam christiani hominis vita dirigenda et conformanda sit?

Hác petitione remedium petitur universæ infirmitati.

XII. Hoc igitur illud est, quod imploramus, cum ità precamur Deum: Fiat voluntas tua. Cum enim abjectà obedientià et Dei voluntate neglectà, in has miserias inciderimus, unum illud tantorum malorum remedium nobis divinitus propositum est, ut ex Dei voluntate, quam peccando contempsimus, aliquandò vivamus, omnesque cogitationes et actiones nostras eà regulà metiamur: quod ut assequi possimus, suppliciter illud à Deo petimus: Fiat voluntes tua.

Etiam justis haec petitio necessaria.

XII. Id verò illis etiam vehementer petendum est, in quorum animis jam regnat Deus, quique jam sunt radiis divini luminis, illustrati, cujus gratiæ beneficio Dei obtemperent voluntati. Quibus licèt ità comparatis, propriæ tamen cupiditates adversantur propter proclivitatem ad malum insitam in hominum sensibus: ut etiamsi tales simus, magnum tamen hoc loco nobis periculum sit à nobis ipsis, (1) ne abstracti et illecti à concupiscentiis quæ militant in membris nostris, iterum de salutis vià deflectamus: de quo nes periculo Christus Dominus admonuit illis verbis: (2) Vigilale et orate ut non intretis in tentationem: spiritus quidem promptus est, caro autem

⁽¹⁾ Jac. 4. 1. (2) Matth. 26. 41.

infirma. Vide Hieron. lib. 1 adversus Jovin. a August. de hær. 6.

Etiam justificati carnis affectus patiuntur.

XIV. Non enim est in hominis potestate ne in ejus quidem, qui per Dei gratiam est justificatus, ità domitos habere carnis affectus, ut nunquèn illi posteà excitentur: quippè, cum eorum qui justificati sunt mentem sanet Dei gratia, non etiam carnem, de quà illud scripsit Apostolus:

(1) Scio enim, quia non habitat in me, hoc est in carne meà bonum.

Ex que Adam peccavit, nemo cupiditates continere potuit.

XV. Nam ut semel primus homo justitiam originalem, quo tanquam fræno quodam cupiditates regebantur, amisit, minimè eas posteà ratio ità continere potuit in officio, ut ea non appeterent, quæ etiam rationi repugnent. Itaque in ea hominis parte peccatum, id est, peccati fomitem habitare scribit Apostolus, ut intelligamus, eum nou ad tempus, quasi hospitem, diversari apud nos, sed, quamdiù vivimus, tanquam incolam nostri corporis in domicilio membrorum hærere perpetuò.

Nota. Ergò domesticis et intestinis hostibus assiduè oppugnati , facilè intelligimus confugiendum esse ad Dei auxilium, petendumque ut

fiat in nobis voluntas ejus.

Quæ voluntas Dei hic intelligatur.

XVI. Jam verò faciendum est ut sciant Fideles, quæ sit hujus petitionis vis, quo loco, multis omissis quæ à doctoribus scholasticis de Dei voluntate utiliter et copiosè disputantur, voluntatem hic accipi dicimus pro ea, quam sigui appellare solent, hoc est, pro eo quod Deus à nobis fieri, aut cavere jusserit, aut monuerit.

⁽¹⁾ Rom. 7. 18.

Omnia Dei præcepta hæc voluntas significat.

XVII. Quarè voluntatis nomine hoc loco comprehensa sunt universa, quæ nobis ad colestem beatitudinem comparandam proponuntur, sive illa ad fidem, sive ad mores pertineant: Omnia deniquè quæcumque nos Christus Dominus per se, vel per Ecclesiam suam facere imperàrit, aut prohibuerit, de qua voluntate ità scribit Apostolus: (1) Nolite fieri imprudentes, sed intelligentes quæ sit voluntas Dei.

Hic petitur. Primò.

XVIII. Cum igitur illud precamur: Fiat voluntas tua, petimus imprimis nobis, ut Pater coelestis facultatem concedat obtemperandi divinis jussis et inserviendi ei in sanctitate et justitià omnibus diebus nostris.

Secundò.

Ut ad nutum et voluntatem ejus omnia faciamus.

Tertiò.

Ut ea colamus officia, de quibus in sacris litteris admonemur.

Quartò.

Ut ipso duce et auctore reliqua omaia præstemus, quæ eos decent, qui (2) non ex voluntate carnis, sed ex Deo nati sunt, exemplum Christi domini secuti, qui (3) factus est obediens usque ad mortem mortem autem crucis.

Quintò.

Ut parati simus omnia perpeti potius quam vel minimum ab ejus voluntate discedere.

Quinam hæc petunt ardentiùs.

XIX. Nec verò quisquam est, qui hujus studio

⁽¹⁾ Eph. 5. 17. (2) Joan. 1. 13. (3) Phil. 2. 8.

et amore petitionis slagret ardentiùs, quàm is, cui concessum sit, ut summam eorum dignitatem intueatur, qui Deo obediunt. Idem enim illud verissimè dici intelligit, servire Deo et illi obedire, regnare esse: (1) Quicumque, inquit Dominus, fecerit voluntatem Patris mei, qui in cœlis est, ipse meus frater, et soror, et mater est: hoc est, cum illo sum omnibus amoris et benevolentiæ vinculis conjunctissimus. Bernard. serm. 3. de S. Andred.

Hæc petitio quam sæpe à Sanctis repetita.

XX. Nemo ferè est ex viris sanctis, quin præcipuum hujus petitionis munus à Deo vehementer postulărit : ac præclară quidem omnes. sed varià persæpè oratione usi sunt, in quibus mirificum et suavissimum Davidem videmus illud variè postulantem. Modò enim inquit : (2) Utinam dirigantur viæ meæ ad custodiendas justificationes tuas. Interdum : Deduc me in semitam manda torum tuorum. Nonnunquam : Gressus meos dirige secundum eloquium tuum, et non dominetat mel omnis injustitia. Hùc pertinent illa: Da mihi intellectum, ut discam mandata tua: Judicia tua doce me: Da mihi intellectum, ut sciam testimopia tua. Sæpè aliis verbis eamdem tractat versatque sententiam. Qui loci diligenter animadvertendi sunt, et Fidelibus explicandi, ut quanta sit in prima hujus petitionis parte vis et copia salutarium rerum omnes intelligant.

In hac petitione quid detestemur.

XXI. Secundo loco, cum illud precamur: Fiat voluntas tua, detestamur opera carnis, de quibus scribit Apostolus: (3) Manifesta sunt autem opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, etc. Et: (4) Si secundum

⁽¹⁾ Matth. 12. 50. (2) Ps. 1. 18. 5. etc. (5) Gal. 5. 19. (4) Rom. 8. 13.

CONCILII TRIDENT. PARS IV. 619 carnem vixeritis, moriemini; petimusque ne sinat Deus ea nos perficere, que sensus, que cupiditas, que imbecillitas nostra suaserit, sed ut nostram voluntatem sua voluntate moderetur.

Hæc petitio non verè fit à voluptuariis.

XXII. Alieni sunt ab hac voluntate voluptuarii homines, qui in terrenarum rerum cura, et cogitatione defixi sunt. Feruntur enim libdine præcipites ad potiendum quod concupierunt, et in illo fructu pravæ cupiditatis felicitatem ponunt: ut heatum etiam esse dicant, qui quodcumque optarit, consequatur.

Sextò quid hic petimus.

Nos contra petimus à Deo, ut ait Apostolus, (1) ne carnis curam faciamus in desideriis; sed ut fiat voluntas ejus.

Difficile pura fit hæc petitio.

XXIII. Et si non facilè ducimur, ut precemur Deum, ut cupiditatibus nostris non satisfaciat, habet enim difficultatem hæc animi inductio: quòd ipsi quodammodò id petentes nos videmur odisse: quod etiam stultitiæ tribuunt ii, qui toti hærent in corpore.

Nota. Sed nos stultitiæ famam suheamus libenter Christi causa, cujus est illa sententia: (2) Si quis vult post me venire, abneget semetipsum.

Præstat optare rectum, quam injustum assequi.

XXIV. Præsertim cum sciamus, multo præstare, id optare, quod rectum justumque sit, quam illud assequi, quod à ratione, à virtute, à Dei legibus sit alienum; et certe deteriore loco is est, quicumque ad id pervenit, quod temerè ac libidinis impulsu cupiebat, quam qui optime quod optavit, non assequitur.

⁽¹⁾ Rom. 13. 14. (2) Matth. 16. 24. Luc. 9. 28. M. m. 4

Septimo quid hic petipus.

Quanquam non id modo petimus, ne concedatur nobis à Deo, quod ipsi nostra sponte cupimus, cum studium nostrum depravatum esse constet: sed ne id etiam detur, quod suasore et impulsore dæmone simulato lucis angelo, taquam bonum interdum postulamus.

Nota exemplum.

Rectissimum illud principis Apostolorum studium videbatur, pietatisque plenissimum, cum Dominum à consilio proficiscendi ad mortem avocare conabatur : et tamen eum, qui humanis sensibus, non divinà ratione ducebatur, Dominus acriter objurgavit.

Aliud exemplum.

Quid amantiùs in Dominum videtur eo postulari potuisse, quod sancti viri Jacobus et Joannes illis irati Samaritanis, qui magistrum hospitio accipere noluissent, ab eo petierunt, ut juberet ignem è cœlo descendere, qui duros illos et inhumanos absumeret? At à Christo Domino reprehensi sunt illis verbis: (1) Nescitis cujus Spiritàs estis: Filius enim hominis non venit animas perdere, sed salvare.

Octavò quid hic petitur.

Neque verò solum, cum quod cupimus, malum est, aut mali speciem habet, Deum precari debemus, ut fiat voluntas ejus, sed etiam cum reverà malum non est, veluti cum voluntas sequitur primam illam naturæ inclinationem: ut appetat ea quæ naturam conservant, et rejiciat quæ ei contraria videantur.

Exemplum singulare.

Quocircà, cum in eum locum ventum est, ut aliquid petere velimus hujus generis: tum verò

⁽¹⁾ Lue. 9. 55.

CONCILII TRIDENT. PARS IV. 621 dicamus ex animo: Fiat voluntas tua, imitemur illum ipsum, à quo salutem et salutis disciplinam accepimus, qui cum naturaliter insito cruciatuum et acerbissima mortis timore commoveretur, tamen in illo horrore summi doloris suam ad Dei Patris retulit voluntatem. (1) Non mea, inquit, voluntas, sed tua fiat.

Sinè gratiá peccata vitare nequimus.

XXV. Sed mirabiliter depravatum est hominum genus, qui cum vim etiam suæ attulerint cupiditati, eamque divinæ voluntati subjecerint, tamen sinè Dei auxilio, qui à malo protegimur, et in bonum dirigimur, peccata vitare non possunt.

Nond.

Ergò confugiendum est ad hanc precationem, et petendum à Deo, ut in nobis ipse institute perficiat.

 $\emph{D\'ecim}$ o.

Ut exsultantes cupiditatis motus comprimat.

Undecimò.

Ut appetitus rationi obedientes efficiat.

Duodecim δ .

Ut nos deniquè totos ad suam conformet voluntatem.

Decimò-tertiò.

Precamur etiam, ut Dei voluntatis cognitionem totus orbis terrarum accipiat: quo divinum mysterium, absconditum à seculis, et generationibus, notum ac pervulgatum sit apud omnes.

Decimò-quartò,

Formam prætered et præscriptionem hujus obedientiæ postulamus, ut videlicet ad eam regugulam dirigatur, quam in cœlo et servant beati Augeli, et colit reliquus cœlestium animarum chorus : ut quemadmodùm illi sponte et summa cum voluptate obediunt divino numini, sic no Dei voluntati, quomodò ipse maximè vult, libentissimè pareamus.

Quomodò Deo serviendum.

XXVI. Et verò in opera et studio, quod Des navamus, summum à nobis amorem Deus et eximiam charitatem requirit; ut, etiam si spe cœlestium præmiorum totos nos ei dicaverimus, tamen ideò illa speremus, quòd, ut in eam spemingrederemur, placuit divinæ majestati. Quarè tota nitatur illo in Deum amore nostra spes, qui mercedem amori nostro proposuit æternam beatitudinem.

Amor impersectus.

XXVII. Sunt enim, qui amanter alicui serviant, sed tamen pretii causa, quò amorem referunt.

Amor per sectus.

Sunt prætereà, qui tantummodò charitate et pietate commoti, in eo, cui dant operam, nihil spectant, nisi illius bonitatem atque virtutem: cujus cognitione et admiratione se beatos arbitratur, quòd ei suum officium præstare possint. Et hanc habet sententiam illa appositio: Sicut in cœlo, et in terrà.

Modus nostræ obedientiæ.

XXVIII. Maximè enim nobis enitendum est, ut Deo simus obedientes, quemadmodum beatas mentes esse diximus, quorum laudes in illo summæ obedientiæ munere obeundo, eo Psalmo persequitur David: (1) Benedicite Domino, omnes virtutes ejus, ministri ejus, qui facitis voluntatem ejus.

⁽¹⁾ Psal. 102, 81.

Explicatio sancti Cypriani.

XXIX. Quod si quis, sanctum Cyprianum secutus, sic illa interpretatur, ut dicat, in cœlo, in bonis et piis, in terra, in malis et impiis: nos verò etiem ejus sententiam comprobamus, ut pro cœlo spiritus, pro terra caro intelligatur, ut et omnes, et omnia in omnibus Dei voluntati obediant.

In hác petitione est et gratiarum actio.

XXX. Gratiarum item actionem continet hec petitio. Veneramur enim ejus sanctissimam voluntatem et maximo perfusi gaudio, summis laudibus, et gratulationibus omnia ejus opera celebramus, qui certò scimus eum omnia benè fecisse; cùm enim constet esse omnipotentem Deum, necessariò sequitur, ut omnia ejus nutu facta esse intelligamus: cùm verò etiam ipsum sicuti est, summum honum esse affirmemus, nihil ex ejus operibus non esse bonum, cùm omnibus ipse suam impertiverit bonitatem, confitemur.

Captivandus intellectus in obsequium Dei.

XXXI. Quòd si in omnibus divinam rationem non assequimur; in omnibus tamen, et ambigui causà neglectà, et rejectà omni hassitatione, illud Apostoli profitemur, (1) investigabiles esse vias ejus.

Nota. Sed ob id maximè etiam Dei voluntatem colimus, quòd ab eo cœlesti lumine dignati sumus. (2) Ereptos enim de potestate tenebrarum, transtulit in regnum filii dilectionis suæ.

Cum hæc sit petitio quid meditandum.

XXXII. Sed ut extremo loce id explicetur, quod ad meditationem pertinet hujus petitionis: redeundum est ad id quod initio attigimus, debere fidelem populum in hujus pronuntiatione peti-

⁽¹⁾ Rom. 11. 33. (2) Gol. 1. 18.

tionis esse demisso et humili animo, reputantem secum eam, quæ in natura est insita cupiditatum vim, divinæ voluntati repugnantem, cogitantem, se in eo officio vinci a naturis omnibus, de quibus ità scriptum est: (1) Omnia serviunt tibi: maximèque imbecillem esse, qui nullum opus Deo gratum non modò non perficere, sed ne instituere quidem possit, nisi Dei adjumento sublevetur.

Maxima hominum gloria in quo sita sit.

XXXIII. Quoniam verò nihil magnificentius est, nihil præstantius, quàm, ut diximus, Deo servire, et vitam ex ejus lege ac præceptis agere: quid optabilius esse potest homini christiano, quàm ambulare in viis Domini, quàm nihil agitare auimo, nihil actione suscipere, quod à divina voluntate abhorreat.

Deo non se subdentibus omnia malè cedunt.

XXXIV. Ut verò eam exercitationem capiat, et illud institutum teneat diligentiùs, petat ex divinis libris exempla eorum, quibus, cùm illi consiliorum suorum rationem non retulissent ad Dei voluntatem, omnia malè ceciderunt.

Moneantur postremò Fideles, ut in simplici et

absolutà Dei voluntate acquiescant.

Quomodò homo contentus vivat.

XXXV. Ferat æquo animo conditionem suam qui sibi in inferiori loco videtur esse quam ejus dignitas postulet.

Ne descrat ordinem suum, (2) sed in ea voca-

tione maneat quâ vocatus est.

Et proprium judicium subjiciat Dei voluntati, qui nobis melius consulit quam ipsi optare possimus,

Si augustia rei familiaris, si corporis valetudine, si persecutionibus, si aliis molestiis et angoribus

⁽¹⁾ Psal. 118. 91. (2) 1. Cor. 7. 20.

CONCILII TRIDENT. PARS IV. 625mimur, certò statuendum est nihil horum sinò i voluntate, quæ summa omnium ratio est, sis accidere posse, ideoque non debere nos gras commoveri, sed invicto animo ferre: semperid in ore habentes: (1) Domini voluntas fiat, illud beati Job: (2) Sicut Domino placuit, ità tum est: Sit nomen Domini benedictum.

DE QUARTA PETITIONE.

NEM NOSTRUM QUOTIDIANUM DA NOBIS HODIÈ.

CAPUT XIII.

Ratio ordinis septem petitionum.

QUARTA petitio, et reliquæ deinceps quibus animæ et corporis subsidia propriè ac minatim postulamus, ad superiores petitiones eruntur: habet enim hunc ordinem ac ration precatio dominica, ut postulationem rerum inarum consequatur earum petitio, quæ ad pus et ad hanc vitam tuendam pertinet.

Ad Deum referenda sunt omnia nostra.

IL Nam ut ad Deum, tanquam ad ultimum en, referuntur homines, sic humanæ vitæ aa ab divina eadem ratione diriguntur, quæ idem ideð optanda ac petenda sunt: vel quòd divinus ordo postulat, vel quòd illis adjumenad divinorum bonorum adeptionem indigemus, its adminiculis propositum finem consequamur, regno et gloria cœlestis Patris, atque iis prætis colendis servandisque continetur, quæ Dei luntatis esse non ignoramus.

Nota. Quarè omnem vim et rationem hujus itionis ad Deum ejusque gloriam referre demus. Juxta Dei præscriptionem temporalia petenda sunt.

III. Præstabunt igitur suum officium parochifidelibus auditoribus, ut intelligant, in iis petendis, quæ ad usum ac fructum pertinent rerum terrenarum esse intendendum animum ac studium nostrum ad Dei præscriptionem, nec indultà ex parte declinandum: næm in eo quod scribit Apostolus: (1) Quid oremus, sicut oportet, nescimus, maxime peccatur his postulationibus terrenarum et caducarum rerum.

Nota. Ergò petenda sunt bona hæc ut oportet, ne perperàm aliquid postulantes, responsum illud à Deo feramus : (2) Nescitis quid petatis.

An bona vel prava sit petitio, qui dignoscatur.

IV. Erit autem certa judicandi nota, quæ prava sit, quæve recta petitio, consilium et propositum postulantis. Nam si quis terrena petit eo animo, ut illa omninò bona existimet, et in illis tanquam in optato fine conquiescens, nihil prætereà requirat, sinè dubio non orat sicut oportet. Non enim, inquit sanctus (*) Augustinus, petimus temporalia tanquam bona nostra, sed tanquam necessaria nostra.

Nota, Apostolus etiam in Epistolà ad Corinthios docet omnia quæ spectant ad usus vitæ necessiros, ad Dei gloriam referri oportere: (3) Sive enim manducatis, inquit, sive bibitis, sive aliad quid facitis, omnia in gloriam Dei facite.

Necessitas hujus petitionis undè ostendenda.

V. Sed ut videant Dei fideles quantam habeat has petitio necessitatem, commemorabunt parochi quanta ad victum et ad vitam colendam, indigentia sit externarum rerum: quod magis

⁽¹⁾ Rom. 8. 26. (2) Matth. 20. 25. (*) Lib. 2. de sem. Dom. in monte cap. 16. item Epist. 121. cap. 6. (5) 2. Cer. 10. 31.

CONCILII TRIBENT. PARS IV. 627 intelligent, si comparatio fiat corum que primò illi parenti nostri generis, et reliquis deinceps hominibus fuerunt ad vivendum necessaria.

Status innocentiæ et naturæ lapsæ differentia.

VI. Nam etsi ille in amplissimo innocentra statu, unde et ipse, et ejus culpa omnis posteritas corruit, necesse habuisset adhibere cibum ad reficiendas vires; tamen inter illius et nostræ vitæ necessitates multim interest: non enim ei vestibus ad tegumentum oorporis opus fuisset, non tecto ad perfugium, non armis ad defensionem, non remediis ad valetudinem, non aliis multis quorum subsidio nos ad hanc naturæ imbecillitatem ac fragilitatem tuendam egemus: satis et fuisset, ad immortalem vitam ille fructus, quem felicissima vitæ arbor, nullo ejus aut posterorum labore præbuisset.

Adam in paradiso laborásse.

VII. Neque verò futurus erat homo in tantis paradisi deliciis otiosus, quem ad agendum Deus in eo voluptatis domicilio collocarat: verùm nulla ei opera molesta, nullum officii munus non jucundum faisset: tulisset ille perpetuò suavissimos fructus ex cultura felicium hortorum, nec eum unquam opera aut spes fefellisset.

Posterorum Adæ quanta miseria.

VIII. At posterorum protes non solum fructu privata vitalis arboris, verum etiam horribili illà sententià condemnata est: (1) Maledicta terra in opere tuo, laboribus comedes ex eà cunctis diebus vitæ tuæ, spinas et tribulos germinabit tibi, et comedes herbas terræ, in sudore vultûs tui vesceris pane tuo, donec revertaris in terram, de qua sumptus es, quia pulvis es, et in pulvarem reverteris.

⁽¹⁾ Gen. 5. 17. et seq.

Inter hominum miserias gravissima quæ sit.

č

ir

C1

a

· IX. Nobis igitur contrà evenerunt omnia, atque illi et posteris contigisset, si Dei dicto audiens fuisset Adam; itaque versa sunt omnia et mutata in deterrimam partem. In quo illud gravissimum est, quòd maximos sumptus, summum laborem ac sudorem sæpissimè nullus fructus consequitur, cum fruges datæ in deteriorem segetem, vel succrescenti agrestium herbarum asperitate opprimuntur, vel nimbis, vento, grandine, uredine, rubigine perculsæ et prostratæ intereunt, ut omnis anui labor, exiguo tempore, aliqua cœli vel terræ calamitate recidat ad nihilum. quod accidit immanitate nostrorum scelerum, à quibus aversus Deus nostris minimè benedicit operibus. Sed horrenda manet sententia, quan de nobis initio pronuntiavit. Genes. 3.

Inanes hominum labores, nisi Deus iis benedicat.

X. Ergò pastores in hujus loci tractationem incumbent, ut sciat fidelis populus, suà culpà homines in has angustias et miserias incidere: at intelligat desudandum quidem et elaborandum esse in parandis iis, quæ ad vivendum sunt necessaria: verumtamen nisi laboribus nostris benedixerit Deus, fallacem spem et inanem for omnem contentionem. (1) Nam neque qui plantest aliquid, neque qui rigat, sed qui incremen tum dat Deus. Et: (2) Nisi Dominus ædificaverit domum, in vanum laboraverunt qui ædificant eam.

Orationis necessitas unde probabitur.

XI. Docebunt igitur parochi, esse res penè innumerabiles, que si nobis desint, vel vitam amittimus, vel agimus insuavem. Hac enim connità rerum necessitate, naturæque imbecillitate.

^{(1) 1.} Cor 3. 7. (2) Pa. 126. 1.

CONCILII TRIDENT, PARS IV. 629 istianus populus cœlestem Patrem adire co1, et ab eo terrena et cœlestia, bona supplir petere.

Exemplum afferendum.

mitabitur prodigum (1) i'lum filium qui cum regione longinqua corpisset egere, nec esset 1 esuriret, qui ei siliquas daret, aliquandò se rediens, intellexit, malorum quibus pretur, nusquam nisi à Patre esse expetendum iedium.

Orantibus unde fiducia dabitur.

III. Quo loco accedet etiam fidentiùs ad orann fidelis populus, si in cogitatione divinæ ignitatis recordabitur, paternas aures perpepatere filiorum vocibus: nam dum hortatur, ut panem petamus, ea se rectè petentibus andè largiturum pollicetur: docendo enim, modò petamus, hortatur: hortando impellit, sellendo spondet, spondendo nos in spem tissimæ impetrationis inducit.

In has petitione quid oretur.

CIII. Excitatis igitur et inslammatis animis elis populi, sequitur ut quid hac petitione tuletur, declarandum sit: primum, quis sit ille iis quem petimus.

Panis nomine quid intelligendum.

(IV. Sciendum igitur est in divinis litteris hoc nis nomine multa quidem significari, sed illa præcipuè: primum quidquid in victu cæteque rebus, ad corpus vitamque tuendam ademus; deindè, quidquid nobis ad spiritus auimæ vitam ac salutem Dei munere tributest.

Primò hìc petimus.

(V. Petimus autem hoc loco hujus, quam

⁾ Luc. 15. 14.

in terris agimus, vitæ subsidia, sanctorum patrum ità sentientium auctoritate.

Terrena bona licitè peti possunt.

XVI. Quamobrem minime sunt audiendi, qui dicunt, non licere christianis hominibus à De petere terrena hujus vitæ bona: nam huic advesantur errori, præter consentientem Patrum setentiam, exempla permulta tum veteris, tum non testamenti.

Exemplum.

Jacob enim vovens, sic orabat: (1) Si fuerit Dominus mecum, et custodierit me in vià, per quam ego ambulo, et dederit mihi panem ad vescendum et vestimentum ad induendum: reversusque fuero prosperè ad domum patris mei: erit mihi Dominus in Deum, et lapis iste, quem erexi in titulum, vocabitur Domus Dei, cunctorunque, quæ dederis mihi, decimas offeren tihi.

Aliud.

Salomon etiam certum petebat hujus vite subsidium cum illud precabatur : (2) Mendicitates et divitias ne dederis mihi: tribue tantum victui meo necessaria.

Alia è novo testamento.

Quid, quod Salvator humani generis illa jubet petere, quæ nemo negare audeat ad corporis usum pertinere: (3) Orate, inquit, ut non fat fuga vestra in hieme, vel Sabbato. Quid dicemus de sancto Jacobo, cujus illa sunt? (4) Tristatur aliquis vestrum? oret; æquo animo est? psallat Quid de Apostolo? qui sic cum Romanis agebat: (5) Obsecro vos, fratres, per Dominum mostram Jesum Christum, et per charitatem Sancti Spiritus, ut adjuvetis me in orationibus vestris pro

⁽¹⁾ Genes. 28. 20. (2) Prov. 50. 8. (5) Matth. 24. 20. (4) Jac. 5. 13. (5) Rom. 15. 30.

CONCILII TRIBENT. PARS IV. 631 me ad Deum, ut liberer ab infidelibus, qui sunt in Judæå.

Terrena bona hic petuntur.

XVII. Quarè, cùm et divinitus concessum sit fidelibus, ut petant hæc subsidia rerum humanarum, et perfecta hæc à Christo Domino tradita sit orandi formula; ne illud quidem dubium relinquitur, unam ex septem hanc esse petitionem.

Secundò hìc petimus.

XVIII. Petimus prætereà panem quotidianum, id est, victui necessaria, ut panis nomine, quod salìs sit, et vestium ad tegendum, et cibi ad vescendum, sive panis is sit, sive caro, sive piscis, sive quodcumque aliud intelligamus.

Exemplum.

Videmus enim usum esse hoc loquendi modo Elisæum, (t) cum regem moneret, ut præberet panem militibus Assyriis, quibus magna ciborum copia data est.

Aliud.

Illud etiam de Christo Domino scriptum scimus: (2) ingressus est in domum cujusdam principis Pharisæorum Sabbato manducare panem; qua voce, quæ ad cibum, quæque ad potum pertinent, significari videmus.

Necessaria tantum hic petuntur.

XIX. Ad hujus petitionis absolutam significationem prætereà animadvertendum est, hoc panis vocabulo non abundantem et exquisitam ciborum ac vestium copiam, sed necessariam ac simplicem intelligi debere: quemadmodùm scripsit Apostolus: (3) Habentes alimenta, et quibus tegamur, his contenti simus; et Salomou; ut

^{(1) 4.} Reg. 6. 22. (2) Luc. 14. 1. (3) 1. Tim. 6. 8.

diximus: (1) Tribue tantum victui meo necessaria.

Nihil hic ad luxuriam petimus.

XX. Hujus quoque frugalitatis et parcimoniz illà voce, qua proximè sequitur, admonemur; cùm enim Nostrum dicimus panem illum si nucessitatem nostrum dicimus, quia eum nobis operà nostra sinè Deo parare possimus (est enim apud Davidem: (2) Omnia à te exspectant, ut des illis escam in tempore; dante te illis, col·ligent: aperiente te manum tuam, omnia implebuntur bonitate: et ali oloco: (3) Oculi omnium in te sperant, Domine, et tu das escain illorum in tempore opportuno), sed quia necessarius est et à parente omnium Deo, qui omnes suà providentia alit animantes, nobis attributus.

Cur hic panis dicatur noster.

XXI. Ob eam quoque causam panis noster appellatur; quòd jure est à nobis acquirendus, non injurià, fraude, aut furto parandus, quæ enim nobis malis artibus couciliamus, non nostra sant, sed aliena; sæpiùsque illorum calamitosa est vel adeptio, vel possessio, vel certè jactura; conti verò honestis ac laboriosis piorum hominum lucris, ex Prophetæ sententià tranquillitas inest, et magna felicitas (4) Labores enim, inquit, manuum tuarum quia manducabis, beatus es et benè tibi erit.

Laborantibus benedixit Deus.

XXII. Jam verò iis, qui justo labore victum quærunt, fructum suæ benignitatis eo loco pollicetur Deus: (5) Emittet Dominus benedictionem super cellaria tua, et super omnia opera manuum tuarum, benedicetque tibi.

⁽¹⁾ Prov. 30. 8. (2) Psal. 103. 27. (5) Psal. 144. 15. (6) Psal. 127. 2. (5) Deut. 18. 8.

CONCILII TRIDENT. PARS IV. 633

Tertiò hìc petimus.

XXIII. Neque solum petimus à Deo nobis, ut illo uti liceat, quod nostro sudore ac virtute peperimus ejus adjumento benignitatis; id enim verè dicitur nostrum, sed etiam bonam mentem postulamus, ut rectè partis rectè item ac prudenter uti possimus.

Per vocem quotidianum parcimonia indicatur.

XXIV. QUOTIDIANUM, huic etiam voci subjecta est ea notio frugalitatis ac parcimoniæ quam proximè diximus; non enim multiplicem aut delicatum cibum postulamus, sed eum qui naturæ necessitati satisfaciat: ut eos pudeat hoc loco, qui fastidio communis cibi et potionis, conquisitissima escarum ac vinorum genera persequuntur.

Eadem vox cupiditatem damnat.

XXV. Nec minus hac Quotidiani voce improbantur ii, quibus horrendas illas minas proponit Isaias: (1) Væ, qui conjungitis domum ad domum, et agrum agro copulatis usque ad terminum loci: nunquid habitabitis vos soli in medio terræ? Etenim est inexplebilis horum hominum cupiditas; de quibus illud scriptum est à Salomone: (2) Avarus non implebitur pecunià: ad quos dictum etiam illud pertinet Apostoli: (3) Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, et in laqueum diaboli.

Mortales nos indicat.

XXVI. Quotidianum prætereà panem appellamus, quòd vescimur eo ad reficiendum vitalem humorem, qui quotidiè consumitur vi naturalis caloris.

Assidue petendum monet.

XXVII. Est deniquè illa hujus ratio nominis, quòd assiduè petendus est, ut in hâc consuetudius.

⁽¹⁾ Isa. 5. 8. (2) Reel. 5. 7. (3) 1. Tim. 6. 9.

etiam hoc loco petimus. Quo significantur omus, quæcumque in hac vità ad spiritus et anime silutem et incolumitatem requiruntur: ut enim multiplex est cibus, quo corpus alitur et setentatur; sic non est unius generis esca, que spiritus et anime vitam continet.

Primò.

Nam et verbum Dei cibus est animæ. Sapiens enim inquit: (1) Venite, comedite panem meus, et bibite vinum quod miscui vobis.

Cibus verbi divini quandò adimitur.

XXXIV. Hujus autem verbi facultatem cin adimit Deus hominibus, quod efficere solet cin graviàs nostris sceleribus offenditur, fame dicim premere genus humanum; sic enim est apad Amos: (2) Miltam famem in terram, non fames panis neque sitim aquæ, sed audiendi verbus Domini.

Singularis comparatio.

XXXV. Ut autem illud est certum propinque mortis signum, cùm non pessunt homines vel cibum sumere, vel sumptum retinere; sic magnum est desperatæ salutis argumentum, cùm vel non quærunt verbum Dei, vel si adsit, non sustinent: et illam impietatis vocem in Deum effundunt: (3) Recede à nobis; scientiam viarum tuarum nolumus.

Verbi divini contemptores.

XXXVI. In hoc furore animi et mentis cacitate versantur illi, qui neglectis iis qui legitime eis præsunt, Catholicis, et episcopis, et accerdatibus, et à sanctà Romana Ecclesia desciscentes, corruptoribus Dei verbi hæreticis se in disciplinam tradiderunt.

⁽¹⁾ Prov. 9. 5. (2) Amos. 8. 11. (3) Job. 21. 14. Christus

XXXVII. Jam verò panis est Christus Dominus animæ cibus; inquit enim ipse de se : (r) Ego

sum panis vivus, qui de cœlo descendi.

Nota. Incredibile est quanta voluptate ac latitia perfundat piorum animas hic/panis, tum cum maxime terrenis molestiis et incommodis conflictantur. Exemplo nobis est sanctus ille chorus Apostolorum, de quibus exstat : (2) Illi quidem ibant gaudentes à conspectu concilii. Referti sunt hujusmodi exemplis libri de vita sanctorum hominum; et de intimis his bonorum gaudiis ità loquitur Deus : (5) Vincenti dabo manua absonditum.

Christus in Eucharistia cibus est anima.

XXXVIII. Præcipuè autem panis noster est ipse Christus Dominus, qui in sacramento Eucharistiæ substantialiter continetur. Hoc inexplicabile pignus charitatis dedit nobis rediturus ad Patrem, de quo dixit: (4) Qui manducat meam carnem, et bibit moum sanguinem, in me manet, et ego in illo:(5) Accipite, et manducate, hoc est corpus meum.

Nota. Ea petent parochi, quæ ad fidelis populi utilitatem pertinebunt, ex eo loco, quo separatim hujus sacramenti vis ac ratio continetur. Suprà pag. 179.

Christus in Eucharistia ut sit cibus anima.

XXXIX. Et verò dicitur hic panis noster, quia fidelium modò hominum est, id est eorum, qui charitatem cum fide conjungentes, pœnitenties sacramento sordes eluunt peccatorum; qui non dimittentes memoriamse Dei filios esse, divinum sacramentum sumunt et colunt quanta maxima possunt sanctitate ac veneratione. Vide Tertul.

⁽¹⁾ Joan. 6. 41. (2) Act. 5. 41. (3) Apoc. 2. 17. (4) Jean. 5. 57. (3) Matth. 26. 26. 1. Cor. 11. 24.

tur. de orat. Cypr. item de orat. August. et alia, locis citatis suprà pag. 440.

Christus cur panis quotidianus dicatur.

XL. Quotidianus verò quamobrem dicatur, a promptu duplez ratio est: altera, quòd in sacio christianæ Ecclesiæ mysteriis, quotidiè et offerta Deo, et datur piè sanctèque postulantibus; alten quòd quotidiè sumendus est, vel certè ità viver dum, ut quotidiè, quoad ejus fieri possit, digit sumere queamus.

Nota. Audiant, qui contrà sentiunt, nisi longo intervallo salutaribus his epulis animae vesci non oportere, quid dicat S. Ambrosius: (*) Si quoti dianus est panis, cur post annum illum sums!

Exitus petitionis Deo relinquendus.

XLI. Sed in hac petitione ad illud præcipue or hortandi sunt Fideles, ut, cum recte et consilium et industriam auam posuerint in comparandis rebus vitæ necessariis, rei exitum be permittant, suumque desiderium ad ejus referant voluntatem (1) qui non dabit in æternum sluctartionem justo.

Nota. Nam vel concedet Deus quas petuniur; et ità suum optatum consequentur, vel non concedet, et id erit certissimum argumentum, nec salutare illud esse, nec utile, quod piis à Deo negatur, cui magis curæ est de eorum salute, quan illis ipsis. Quem locum instruere poterunt explicandis iis rationibus parochi, quæ à S. Augustine in Epistolà ad Probam præclare colliguntur.

Cur Deus divitibus tribuat bona.

XLII. Extremum illud erit in hujus tractatione, petitionis, ut meminerint divites facultates sust copias Deo acceptas referre, cogitentque se

^(*) Lib. 5. de Sac. cap. 4. Vide etiam de consec. dist. 2. (1) Paul. 54. 23.

CONCILII TRIDENT. PARS IV. 639 ideireò illis bonis esse cumulatos, ut illa distribuant indigentibus. In quam sententiam conveniunt, quæ in primà Epistolà ad Timotheum ad Apostolo disseruntur, (i) undè magnam vim parochis petere licebit divinorum præceptorum ad hunc locum utiliter ac salutariter illustrandum.

DE QUINTA PETITIONE.

ET DIMITTE NOBIS DEBITA NOSTRA, SICUT ET NOS DIMITTIMUS DEBITORIBUS NOSTRIS,

CAPUT XIV.

Passio Christi singulare signum amoris in nos.

I. Com ità multa sint, quæ infinitam Dei potentiam, cum pari sapientià ac bonitate conjunctam significent, ut quocumque oculos cogitationemque converteris, certissima signa immensæ potestatis ac benignitatis occurrant; nihil profecto est, quod summum ejus amorem et admirabilem in noscharitatem magis declaret, quam inexplicabile mysterium Jesu Christi Passionis, unde perennis ille fons ad eluendas peccatorum sordes erupit, quo perfundi et expiari, Deo duce ac largitore, exoptamus, cum illud ab eo petimus: Dimitte nobis debita nostra.

Quid hac petitio contineat.

II. Continet autem hæc petitio summam quamdam eorum bonorum, quibus per Jesum Christum cumulatum est humanum genus; id enim docuit Isaias (2) Dimittetur, inquit, iniquitas domui Jacob, et iste omnis fructus, ut auferatur peccatum ejus; quod David etiam ostendit, beatos prædicans eos, qui salutarera illum fructum percipere potuerunt his verbis: (3) Beati quorum remissæ sunt iniquitates.

^{(1) 1.} Tim. 6. 17. (2) Isa. 27. 9. (5) Ps. 5. 1. N n 2

Hæc petitio explicanda.

III. Quarè est accurate ac diligenter pastoribus hujus postulationis animadvertenda et exponenda sententia, quam ad cœlestem vitam consequendam tantum valere intelligimus.

Hæc petitio differt ab aliis.

IV. Ingredimur autem novam precandi rationem; nam hactenus à Deo non solum æterna et spiritualia bona, sed caduca et quæ ad hace vitam pertinent, commoda petivimus: nunc vero mala deprecamur et animæ et corporis, et hujus, et sempiternæ vitæ.

Qued petitur ut rectè petatur, quid opus.

V. Sed quoniam ad impetrandum quod postulamus, requiritur recta postulandi ratio: quomodi affectos esse oporteat eos, qui Deum hoc oran velint, dicendum videtur.

Primò.

Monebunt igitur parochi fidelem populum, primum necesse esse, ut is qui ad hoc petendus velit accedere, suum ipse peccatum agnoscat.

Secundo.

Deindè, ut ejus sensu ac dolore commoveatur.

Tertiò.

Tum, ut sibi omninò persuadeat Deum in bic esse voluntate, ut iis qui peccaverunt, ità ut diximus, affectis et comparatis ignoscat: ne fortè acerbam delictorum recordationem ac recognitionem illa veniæ desperatio consequatur, que olim (1) Caïn et (2) Judæ animum occupavit; qui Deum modo vindicem et ultorem, non etiam mitem et misericordem, existimàrunt.

Quo animo hæc sacienda petitio.

VI. Ergo in hac petitione sic affecti simus opor-

⁽¹⁾ Gen. 4. 25. (2) Matth. 27. 4. 5.

CONCILII TRIDENT. PARS IV. 641
tet, ut doleuter peccata nostra recognoscentes,
ad Deum, tauquam ad parentem, non quasi ad
judicem confugiamus, à quo, non ut ex justitià
nobiscum agat, sed ex misericordià postulemus.

Ut homo ad agnitionem peccati adducatur.

VII. Facilè autem adducemur ut peccatum nostrum agnoscamus si ipsum audierimus Deum nos in sacris litteris liujus rationis admonentem; est enim illud apud Davidem : (1) Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt : non est qui faciat bonum, non est usquè ad unum. In eamdem senteutiam loquitur Salomon : (2) Non est homo justus in terra, qui faciat bonum, et non peccet. Quò illud etiam pertinet : (3) Quis potest dicere, mundum est cor meum, purus sum à peccato? quod idem à sancto Joanne, ad deterrendos homines ab arrogantia, scriptum est : (4) Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, et veritas in nobis non est. Et à Jeremià: (5) Dixisti: Absque peccato, et innocens ego sum, et proptereà avertatur furor tuus à me : ecce ego judicio contendam tecum, eo quòd dixeris, non peccavi.

Quo sensu est intelligenda hæc petitio.

VIII. Quorum sententias omnium idem qui eas ex illorum ore protulerat, Christus Dominus, hoc petitionis præscripto confirmat, quo jubet nos delicta nostra confiteri; id enim secus interpretari prohibuit auctoritas Milevitani Concilii in hunc modum, cap. 7. 8. 9. Placuit, ut quicumque verba ipsa dominicæ orationis, ubi diximus: Dimitte nobis debita nostra, ità vult à Sanctis dici, ut humiliter, non veraciter hoc dicatur, anathema sit.

Nota. Quis enim ferat orantem, et non homi-

⁽¹⁾ Psal. 15. 5. et 52. 4. (2) Eccles. 7. 21. (3) Prov. 20. 9. (4) 1. Jean. 1. 8. (5) Jer. 2. 35.

nibus, sed ipsi Domino mentientem qui labiis sibi dicit dimitti velle, et corde dicit quæ sibi dimittatur debita non habere. Vide Trid. sess. 6. de Justificatione, cap. 11. item August. in Ench. sap. 17.

Peccatum cum mœrore recogitandum.

IX. Verùm in necessarià recognitione peccatorum non est satis illa leviter recordari : nam ut acerba nobis sit ea memoria, ut cor pungat, animum stimulet, et dolorem inurat necesse est

Nota. Quare pertractabunt locum hunc diligenter parochi, ut non solum facinorum ac flagitiorum suorum meminerint fideles auditores, sed ut molestè dolenterque meminerint; ut cun anguatur intimis sensibus, conferent se ad Patrem Deum, à quo, ut inhærentes evellat scelerum aculeos, suppliciter petant.

Peccata ut ponenda ob oculos populi.

X. Nec verò solum erratorum turpitudinem studebunt subjicere oculis sidelis populi; verum etiam indignitatem ac sordes hominum, qui, eum nihil simus, nisi putrida caro, nisi summa feditas, incomprehensibilem illam Dei majestatem, et inexplicabilem præstantiam, incredibilem in modum audeamus offendere, præsertim à quo procreati, liberati: innumerabilibus, maximisque beneficiis aucti simus.

Nota et exaggera.

Ut quid? Ut abalienati à Patre Deo, qui summum bonum est, turpissima peccati mercede, diabolo nos addicamus in miserrimam servitutem; neque enim dici potest, quam crudeliter ille dominetur in eorum animis, qui repulso suavi jugo Dei, ruptoque charitatis amabilissimo nodo, quo Parenti Deo spiritus nocter adstringitur, ad hostem acerrimum desciverunt: qui eo nomine (1)

⁽¹⁾ Joan. 14. 50.

CONCILLI TRIDENT. PARS IV. 643 princeps et rector mundi, et (1) princeps tenebrarum, et (2) rex super universos filios superbiæ dicitur in divinis litteris, in eos autem, qui dæmonis tyrannide opprimuntur, verè convenit illa vos Isaïæ: (3) Domine Deus noster, possederunt nos domini absque te.

Quot et quanta mala causet peccatum.

XI. Hæc si nos minus movent rupta fædera charitatis, moveant certè calamitates et ærumnæ, in quas per peccatum incidimus; violatur enim sanctitas animæ, quam Christo desponsam esse scimus; profanum fit illud idem templum Domini, quod qui contaminant, in eos dicit Apostolus: (4) Si quis autem templum Dei violaverit, disperdet illum Deus. Innumerabilia sunt mala, quæ peccatum invenit in hominem, quam penè infanitam pestem David his verbis expressit: (5) Non est sanitus in carne meå, à facie iræ tuæ; nou est pax ossibus meis, à facie peccatorum meorum.

Explicationes notandæ.

Nimirum novat hanc plagæ vim, cum nullam sul partem pestifero peccato intactam fateretur; pervaserat enim in ossa peccati virus, id est rationem et voluntatem, quæ maximè solidæ sunt animæ partes, infecerat; hanc latè patentem pestem indicant sacræ litteræ, cum peccatores, claudos, surdos, mutos, cæcos, et omnibus membris captos appellant.

Irascitur et bellat Deus in peccatores.

XII. Sed præter dolorem, quem ex peccatorum quasi scelere sentichat, magis etiam angebatur David ex irà Dei, quam in se propter peccatum commotam intelligebat. Bellum enim est sceleratis cum Deo quorum sceleribus incredibiliter offen-

⁽¹⁾ Eph. 6. 12. (2) Job. 41. 25. (3) Ist 26. 15. (4) 1. Cor. 8. 17. (3) Ps. 57. 4.

ditur; inquit enim Apostolus: (1) ira et indignatio, tribulatio et angustia în omnem animam hominis operantis malum.

Actu peccati peracto, remanet macula.

XIII Nam etsi transierit actio peccati, tamen peccatum maculà et reatu permanet: cui semper imminens ira Dei illud insequitur, tanquàm umbra corpus. Cùm igitur David his vulneraretur aculeis, ad petendam delictorum veniam excitabatur, cujus et exemplum doloris, et doctrina rationem ex quinquagesimo ejus Psalmo depromptam, proponent parochi fidelibus auditoribus; ut Prophetæ imitatione et ad doloris sensum, id est ad veram pœnitentiam, et ad venis spem erudiri possint.

Utilitas doctrinæ de poenitentia excitanda.

XIV. Quantam habeat utilitatem hace docendi ratio, ut ex peccatis dolere discamus, illa Dei apud Jeremiam declarat oratio, qui cùm Israelem ad poenitentiam hortaretur, admonebat eum, ut malorum sensum perciperet, quæ peccatum consequuntur: (2) Vide enim, inquit, quia malum, et amarum est, reliquisse te Dominum Deum tuum, et non esse timorem met apud te, dicit Dominus Deus exercituum.

Impoenitentium duritia.

XV. Qui carent necessario hoc recognitionis ac doloris sensu, ii apud prophetas Isaïam, Ezechielem et Zachariam, (3) cor durum, (4) lapideum, (5) adamantinum habere dicuntur; sunt enim instar lapidis, nullo dolore molliti, nullum vitæ, id est, salutaris recognitionis sensum habentes.

⁽¹⁾ Rom. 2. S. 9. (2). Jer 2. 19. (3) les. 46. 12. (4) Bass. 36. 26. (5) Zech. 7. 12.

CONCILII TRIDENT. PARS IV.

In spem veniæ ut erigendi peccatores.

XVI. Sed ne peccatorum gravitate deterritus, se populus veniam impetrare posse desperet, ipsum ad spem vocare parochi debebunt his rationibus.

Primà.

Quòd et Ecclesiæ Christus Dominus potestatem dedit remittendi peccata; quemadmodum sacrosancti Symboli articulo declaratur.

Secundò.

Et hac petitione docait quanta esset Dei bonitas ac liberalitas in genus humanum: nisi enim promptus esset ac paratus Deus ad condonandum peccata pœnitentibus, nunquam nobis hanc precandi formulam præscripsisset: DIMITTE NOBIS DEBITA NOSTBA.

Habenda fiducia, undè.

XVII. Quamobrem illud fixum in animis tenere debemus, fore, ut is paternam miscricordiam nobis impertiat, qui ipsam his precibus, jussit exposcere: nam omnino sub hac petitione, ille est subjecta sententia, sic esse in nos affectum Deum, ut verè pœnitentibus libenter ignoscat.

Peccato quantum Deus offenditur.

XVIII. Est enim Deus is in quem, abjectà obedientià, peccamus; cujus ordinem sapientiæ petturbamus, quantum est situm in nobis; quem offendimus, quem factis dictisque violamus.

Dei bonitas singularis.

XIX. Verum idem est ille beneficentissimus Parens, qui, cum possit omnia condonare, non modò se id velle declaravit, sed etiam impulit homines, ut à se veniam peterent; et quibus verbis id facerent, docuit.

Nota. Quare nemini dubium esse potest, quir

illo auctore, in nostra potestate, sit nebis Dei gratiam reconciliare.

Dei in nos propensio ut probanda.

XX. Et quoniam hæc testificatio propensæ ad ignoscendum divinæ voluntatis fidem auget, spem alit, charitatem inflammat : operæ pretium est, ornare huuc locum nonnullis divinis testimoniis, et hominum exemplis, quibus maximorum scelerum pœnitentibus Deus veniam concesserit : quam sententiam quoniam persecuti sumus, quantum res ferebat, in proœmio hujus precationis, et in eå Symboli parte, quæ est de remittendis peccatis: inde assument parochi, quæ ad hunc locum instruendum pertinere videbuutur : reliqua haurient ex divinarum litterarum fontibus.

Debitum quid site xplicandum.

XXI. Tum verò eodem utautur instituto, que in cæteris petitionibus utendum duximus, ut intelligant Fideles, quid hic Debita significent; ne fortè decepti ambiguo, aliud ab eo, quam quod petendum sit, postulent.

Primum quod non petimus.

XXII. Primum autem scire oportet, minimè petere nos, nobis ut remittatur amor ex toto corde, ex tota anima, et ex tota mente nostra, quem omninò Deo debemus, et cujus debiti solutio est ad salutem necessaria.

Secundum quod non petimus.

XXIII. Neque verò, quia debiti nomine, etiam obedientia, cultus, veneratio, et cætera hujus generis officia continentur, postulamus ut non ampliùs ea debeamus.

Quid hic petatur.

XXIV. Sed precamur ut liberet à peccatis : sic enim S. Lucas est interpretatus, (1) qui peccata

⁽¹⁾ Luc. 11. 4.

CONCILII TRIDENT. PARS IV. 649
pro debitis posuit, ob eam causam, quòd illis
committendis rei efficimur Deo, et debitis pœnis
propositi, quas vel satisfaciendo, vel patiendo
pendimus. Hujus generis debitum fuit, quod
Christus Dominus locutus est ore Prophetæ: (1)
Quæ non rapui, tunc exsolvebam.

Peccatori qui non est solvendo quid agendum.

XXV. Qua Dei verbi sententia licet intelligere, non solum nos debitores esse, sed etiam non esse solvendo, cum peccator per se satisfacere nullo modo possit. Quarè confugiendum nobis est ad Dei misericordiam: cui quia par justitia respondet cujus est retinentissimus Deus, utendum erit deprecatione, et patrocinio Passionis Domini nostri Jesu Christi; sinè qua nemo unquam veniam delictorum impretravit, à qua omnis et satisfaciendi vis et ratio tanquam ex fonte profluit.

Fructus crucis quam uberes.

XXV. Nam pretium illud in cruce à Christe Domino persolutum, et nobiscum per sacramenta, re, vel studio ac desiderio udhibita, communicatum, tanti est, ut nobis impetret et conficiat, quod hâc petitione postulamus, ut peccata nostra remittantur.

Nota. Quo loco non id modò pro levibus erratis et facillimis ad impetrandam veniam, sed pro gravibus et mortiferis peccatis deprecamur; qua precatio in scelerum gravitate poudus non habebit, nisi id à pœnitentiæ Sacramento, re, vel certè desiderio suscepto, ut jam dictum est, assumpserit.

Aliter debita nostra, aliter panem nostrum dicimus.

XXVII. Dicimus autem Debita nostra longe aliter atque panem nostrum, antea diximus;

moster enim ille est panis, quia nobis Dei munere mibuitur: at peccata nostra sunt, quia illorum culpa residet in nobis; nam nostra voluntate sucipiuntur, quæ peccati vim non haberent, nisi essent voluntaria.

In hác petitione nos accusamus.

XXVIII. Nos igitur, eam culpam sustinentes et confitentes, ad expiandum peccats necessariam Dei clementiam imploramus. In quo non utimur excusatione cujusquam, nec causam in quemquam transferimus, (1) ut primi homines Adam et Eva fecerunt: ipsi nos indicamus, illam, si sapimus, prophetæ precationem adhibentes: (2) Non declines cor meum in verba malitiæ, ad excusandas excusationes in peccatis.

Cur hic ut plures loquimur.

XXIX. Nec verò dicimus: Dimitte mihi, sed nobis: quòd fraterna necessitudo et charitas, qua inter omnes homines intercedit, à nobis singulis postulat, ut de communi proximorum salute solliciti, cùm pro nobis preces facimus, pro illis etiam deprecemur.

Hic orandi modus undè?

XXX. Hunc orandi morem, à Christo Domino traditum, deinceps ab Ecclesià Dei acceptum, perpetuoque servatum, ipsi et maximè tenuerunt Apostoli; et, ut cæteri adhiberent, auctores fuerunt.

Exemplum.

Hujus autem slagrantis studii et cupiditatis in deprecando pro salute proximorum, habemus in utroque testamento sanctorum Mosis et Pauli præclarum exemplum; quorum alter sic Deum precabatur: (3) Aut dimitte eis hanc noxam, aut, si non sacis, dele me de libro tuo; alter in hunc

⁽¹⁾ Gen. 5. 12. 15. (2) Ps. 140. 4. (5) Exed. 32.31. Modum:

Concilis TREDENT. PARS IV. modum: (1) Optabam ego ipse auathema esse à

Christo pro fratribus meis.

SICUT ET NOS DIMITTIMUS DEBITORIBUS NOSTRIS:

Duplex acceptio particulæ Sicut.

XXXI. TLLUD SIGUT, dupliciter intelligi potest. L Nam et similitudinis vim habet, cum videlicet à Deo petimus, ut, quemadmodum nos injurias et contumelias remittimus iis, à quibus læsi sumus, sic ipse nobis peccata condonei.

Est prætereà conditionis nota; in quam sententiam Christus Dominus eam formulam interpretatur: (2) Si enim dimiseritis, inquit, hominibus peccata eorum, dimittet et vobis Pater vester cœlestis delicta vestra; si autem non dimiseritis hominibus, nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra.

Utroque sensu hic accipitur.

XXXII. Verùm habet uterque sensus eamdem ignoscendi necessitatem, ut, si volumus Deum nobis veniam concedere delictorum, parcamus illis ipsis necesse sit, à quibus injuriam accepimus; sic enim Deus oblivionem injuriarum, mutuumque studium et amorem requirit à nobis, ut corum qui in gratiam non sunt reconciliati. dona ac sacrificia rejiciat et aspernetur. Est etiam naturæ lege sancitum, ut tales nos. aliis præbeamus, quales eos in nos esse cupimus, verè ut impudentissimus ille sit, qui postulet à Deo, ut sui sceleris pœnam prætermittat, cum ipse in proximum animum retineat armatum.

Qui vult sibi dimitti, dimittat et ille.

XXXIII. Quarè parati et prompti ad ignoscendum esse debent ii, quibus imposite sunt injurize, cum et urgeantur hac precandi formula,

⁽¹⁾ Rom. 9. 3. (2) Matth. 6. 14. 15.

et apud sanctum Lucam id jubeat Deus: peccaverit in te frater tuus, increpa illusi ponitentiam egerit, dimitte illi; et si in die peccaverit in te, et septiès in die coi fuerit ad te, dicens: Poenitet me, dimi Et in Evangelio sancti Matthæi sic: (2) inimicos vestros; et Apostolus, et ante el lomon scripserit: (3) Si esurierit inimicuciba illum; si sitit, potum da illi. Et sic sanctum Marcum Evangelistam: (4) Chumad orandum, dimitte si quid habetis ac aliquem, ut et pater vester qui in coolis mittat vobis peccata vestra.

Cum vix indulgeant homines, quid agene XXXIV. Sed quoniam deprayate nature

XXXIV. Sed quoniam depravatæ naturnihil ægrius fit ab homine, quam ut in condonet injurias, omnem conferant panimi et ingenii vim ad commutandos et tendos animos Fidelium ad hanc lenitate misericordiam christiano homini uecessaria

Primò.

Commorentur in tractatione divinorum lorum: in quibus audire licet imperantem I inimicis ignoscendum.

Secundò.

Prædicent id, quod verissimum est, magi argumento hominihus, eos esse Dei filios, si remittaut injurias, et mimicos diligant ex a

Nota. Elucet enim in eo, quòd inimico gimus, similitudo quædam cum parente De sibi inimicissimum et infestissimum genus num, fili sui morte ab æterno exitio redem reconciliavit.

Tertiò.

Sit autem hujus cohortationis, et præcept

⁽¹⁾ Luc. 17. 3. 4. (2) Matth. 5. 44. (3) Born. 12. 2 3. 20. 21. (4) Marc. 11. 25.

CONCILII TRIDENT, PARS IV. 651 ula illud imperium Christi Domini, quod recuare non possumus sine summo dedecore et pericie: (1) Orate pro persequentibus et calumnianbus vos, ut sitis filii Patris vestri qui in cœlis est.

Jualis injuriarum oblivio requiratur ad virtutem.

XXXV. Verùm hoc loco non vulgaris pastorum rudentia requiritur, ne quis, cognità hojus diffialtate ac necessitate præcepti, salutem desperet. unt enim, qui, cum se debere intelligant conrere injurias oblivione voluntarià, et eos diliere, qui lasserunt: id cupiunt et pro viribus
iciunt; sed universam memoriam injuriarum sibi
thauriri non posse sentiunt; nam resident in
imo quædam reliquiæ simultatis: quamobrem
agnis agitantur conscientia fluctibus, verentes
parum simpliciter et candidè positis iniicitiis, Dei juso non obediant.

Carnis et spiritus dissidium explicetur hic.

XXXVI. Hic igitur pastores contraria studia rais et apiritüs explicabunt, quòd illius sensus; ad vindicationem proclivis, hujus ratio promsa ad ignoscendum: hinc inter ipsos perpeam turbam ac rixam existere; quarè salutinimè diffidendum esse demonstrabunt, reclaitantibus et adversantibus rationi corruptæ turæ appetitionibus, modò spiritus perstet in icio et voluntate remittendi injurias proximuque diligendi.

Nondùm amantibus inimicos has oratio usurpanda, our?

XXXVII. Quòd autem aliqui fortassè fuerint, i, cùm nondùm animum inducere possint, ut liti injurias, ament inimicos, proptereà deteri cà, quam diximus, conditione hujus petinis, dominicà precatione non utantur: duas

has rationes afferent parochi, quibus existiosum hunc errorem illis eripiant.

Primà.

Nam quivis unus è Fidelium numero preces ha facit, totius Ecclesiæ nomine, in qua pios esse aliquot necesse est, qui debitoribus ea, quæ be commemorantur debita remiserunt.

Secundò.

Accedit eò, quòd id à Deo petentes, unà etiam petimus, quidquid ad illud impetrandum in eam petitionem à nobis necessariò conferendum est.

Petimus enim et veniam peccatorum, et donum

veræ pœnitentiæ.

Petimus facultatem intimi doloris.

Postulamus ut à peccatis abhorrere, et illa sa-

cerdoti verè ac piè confiteri possimus.

Itaquè cum necesse etiam nobis sit parcere iis, qui damnum aut malum aliquod dederint, cum, ut nobis Deus ignoscat, precamur, simul oramus, ut facultatem largiatur reconciliandi nos illis quo odimns.

Nota. Quarè deterrendi sunt ab ea opinione, qui inani et pravo illo timore commoventur, ne sibi Deum reddant offensiorem bac precatione; contràque etiam cohortandi ad frequentem precetionis usum, quo à parente Deo postulent, at sibi det eam mentem, ut iis qui læserint, ignoscant, et inimicos diligant.

Ut hæc oratio cum fructu fiat, quid opus? XXXVIII. Sed, ut precatio omninò fructuosa sit, primum hæc in ea est cura meditatioque adhibenda, nos Deo supplices esse, et ab eo veniam petere: quæ non datur, nisi pœnitenti : itaquè nos ea charitate et pietate præditos esse oportere, quæ pomitentibus convenist, convenire autem maxime ils, subjecta quasi oculis propria flagitis alque facinora lacrymis expiare.

CONCILII TRIDENT. PARS IV. 653 Occasiones peccatorum vitandæ.

XXXIX. Cum hac cogitatione conjungenda est cantio in posterum earum rerum in quibus fuit aliqua occasio peccandi, quæque nobis ansam dare possint ad oftendendum parentem Deum, In his curis versabatur David, cum diceret: (1) Et peccatum meum contra me est semper. Et alio loco: (2) Lavabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum, rigabo.

Exempla sibi sunt hic proponenda.

XL. Proponat sibi prætereà unusquisque ardentissimum orandi studium eorum qui à Deo precibus impetraverunt veniam delictorum, ut (3) publicani illius, qui longè consistens præ pudore ac dolore, et oculis humi defixis, tantum pulsabat pectus, cam habens orationem: Deus! propitius esto mihi peccatori. Tum illius (4) peccatricis mulieris, quæ Christo Domino retrò stans, rigatos à se ejus pedes, capillis etiam abstersos osculabatur; Petri deniquè principis Apostolorum, (5) qui egressus foràs, flevit amarè.

Quibus hìc remediis utendum.

XLI. Deiudè cogitandum est, quò infirmiores sunt homines, et ad morbos animi, quæ sunt peccata, propensiores, eò pluribus et frequentioribus medicamentis indigere.

Pænitentia. Eucharistia.

Sunt autem ægrotæ animæ remedia, Pœnitentia et Eucharitia. Hæc igitur sæpissimè adhibeat fidelis populus.

Eleemosyna.

Deindè eleemosyna, quemadmodum tradunt divinæ litteræ, medicina est accommodata sanandis animæ vulneribus : quarè qui piè hac prece

⁽¹⁾ Psal. 60. 5. (2) Psal. 6. 7. (3) Luc. 18. 13. (4) Luc. 7. 58. (5) Matth. 20. 75.

ditur; inquit enim Apostolus: (1) ira et indignatio, tribulatio et angustia în omnem animam hominis operantis malum.

Actu peccati peracto, remanet macula.

XIII Nam etsi transierit actio peccati, tamen peccatum macula et reatu permauet: cui semper imminens ira Dei illud insequitur, tanquam umbra corpus. Cum igitur David his vulneraretuaculeis, ad petendam delictorum veniam excitabatur, cujus et exemplum doloris, et doctrinæ rationem ex quinquagesimo ejus Psalmo depromptam, proponent parochi fidelibus auditoribus; ut Prophetæ imitatione et ad doloris sensum, id est ad veram pænitentiam, et ad venis spem erudiri possint.

Utilitas doctrinæ de poenitentia excitanda.

XIV. Quantam habeat utilitatem hæc docendi ratio, ut ex peccatis dolere discamus, illa Dei apud Jeremiam declarat oratio, qui cum Israelem ad pœnitentiam hortaretur, admonebat eum, ut malorum sensum perciperet, quæ peccatum consequuntur: (2) Vide enim, inquit, quia malımı, et amarum est, reliquisse te Dominum Deum tuum, et non esse timorem met apud te, dicit Dominus Deus exercituum.

Impoenitentium duritia.

XV. Qui carent necessario hoc recognitionis ac doloris sensu, ii apud prophetas Isaiam, Ezechielem et Zachariam, (3) cor durum, (4) lapideum, (5) adamantinum habere dicuntur; sunt enim instar lapidis, nullo dolore molliti, nullum vitæ, id est, salutaris recognitionis sensum habentes.

⁽¹⁾ Rom. 2. S. 9. (2). Jez 2. 19. (5) les. 46. 12. (4) Esse. 36. 26. (5) Zach. 7. 12.

CONCILII TRIDENT. PARS IV. 649

In spem veniæ ut erigendi peccatores.

XVI. Sed ne peccatorum gravitate deterritus, se populus veniam impetrare posse desperet, ipsum ad spem vocare parochi debebunt his rationibus.

Primò.

Quòd et Ecclesiæ Christus Dominus potestatem dedit remittendi peccata; quemadmodum sacrosancti Symboli articulo declaratur.

Secundò.

Et hac petitione docait quanta esset Dei bonitas ac liberalitas in genus humanum: nisi enim promptus esset ac paratus Deus ad condonandum peccata poenitentibus, nunquam nobis hanc precandi formulam præscripsisset: DIMITTE NOBIS DEBITA NOSTRA.

Habendu fiducia, undè.

XVII. Quemobrem illud fixum in animis tenere debemus, fore, ut is paternam misericordiam nobis impertiat, qui ipsam his precibus, jussit exposcere: nam omnino sub hac petitione, illa est subjecta sententia, sic esse in nos affectum Deum, ut verè poenitentibus libenter ignoscat.

Peccato quantum Deus offenditur.

XVIII. Est enim Deus is in quem, abjectà obedientià, peccamus; cujus ordinem sapientiæ petturbamus, quantum est situm in nobis; quem offendimus, quem factis dictisque violamus.

Dei bonitas singularis.

XIX. Verùm idem est ille beneficentissimus Parens, qui, cùm possit omnia condonare, non modò se id velle declaravit, sed etiam impulit homines, ut à se veniam peterent; et quibus verbis id facerent, docuit.

Nota. Quare nemini dubium esse potest, quin

illo auctore, in nostra potestate, sit nebis Dei gratiam reconciliare.

Dei in nos propensio ut probanda.

XX. Et quoniam hæc testificatio propensæ ad ignoscendum divinæ voluntatis fidem auget, spem alit, charitatem inflammat : operæ pretium est, ornare huuc locum nonnullis divinis testimoniis, et hominum exemplis, quibus maximorum scelerum pœnitentibus Deus veniam concesserit : quam sententiam quoniam persecuti sumus, quantum res ferebat, in proœmio hujus precationis, et in eå Symboli parte, quæ est de remittendis peccatis: indè assument parochi, quæ ad hunc locum instruendum pertinere videbuntur: reliqua haurient ex divinarum litterarum fontibus.

Debitum quid site xplicandum.

XXI. Tum verò eodem utantur instituto, que in cateris petitionibus utendum duximus, ut intelligant Fideles, quid hic Debita significent; ne fortè decepti ambiguo, aliud ab eo, quam quod petendum sit, postulent.

Primum quod non petimus.

XXII. Primum autem scire oportet, minimè petere nos, nobis ut remittatur amor ex toto corde, ex totà animà, et ex totà mente nostrà, quem omninò Des debemus, et cujus debiti solutio est ad salutem necessaria.

Secundum quod non petimus.

XXIII. Neque verò, quia debiti nomine, etiam obedientia, cultus, veneratio, et cætera hujus generis officia continentur, postulamus ut non ampliùs ea debeamus.

Quid hic petatur.

XXIV. Sed precamur ut liberet à peccatis : sic enim S. Lucas est interpretatus, (1) qui peccata

⁽¹⁾ Luc. 11. 4.

CONCILII TRIDENT. PARS IV. 649 ro debitis posuit, ob eam causam, quod illis committendis rei efficimur Deo, et debitis poenis repositi, quas vel satisfaciendo, vel patiendo rendimus. Hujus generis debitum fuit, quod Christus Dominus locutus est ore Prophetæ: (1) Quæ non rapui, tunc exsolvebam.

Peccatori qui non est solvendo quid agendum.

XXV. Quà Dei verbi sententià licet intelligere, on solùm nos debitores esse, sed etiam non esse olvendo, cùm peccator per se satisfacere nulle aodo possit. Quarè confugiendum nobis est ad dei misericordiam: cui quia par justitia respondet ujus est retinentissimus Deus, utendum erit derecatione, et patrocinio Passionis Domini nostri esu Christi; sinè quà nemo unquàm veniam dectorum impretravit, à quà omnis et satisfaciendi is et ratio tanquàm ex fonte profluit.

Fructus crucis quàm uberes.

XXV. Nam pretium illud in cruce à Christe lomino persolutum, et nobiscum per sacramenta, , vel studio ac desiderio adhibita, communiatum, tanti est, ut nobis impetret et conficiat, uod hâc petitione postulamus, ut peccata nostra mittantur.

Nota. Quo loco non id modò pro levibus erntis et facillimis ad impetrandam veniam, sed
ro gravibus et mortiferis peccatis deprecamur;
use precatio in scelerum gravitate poudus non
hebit, nisi id à pœnitentise Sacramento, re,
il certè desiderio suscepto, ut jam dictum est,
sumpserit.

Aliter debita nostra, aliter panem nostrum dicimus.

XXVII. Dicimus autem Debita nostra longè iter atque panem nostrum, anteà diximus;

Dæmonum vires gubernat Deus.

XIV. Non enim Satanas in tanta et potentia et pertinacià, in capitali odio nostri generis, nec quantum, nec quandiu vult, tentare nos aut vexare potest; sed omnis ejus potestas Dei nutu

et permissu gubernatur.

Notissimum est exemplum Job. de quo nisi diabolo dixisset Deus : Ecce universa que habet, in manu tua sunt, nihil ejus Satanas attigisset: contrà verò nisi addidisset Dominus : Tantum in eum ne extendas manum tuam, uno diaboli ictu cum filiis ipse facultatibusque concidisset.

Nota. Ità autem alligata est dæmonum vis . (1) ut ne in porcos quidem illos, de quibus scribunt Evangelistæ, non permittente Deo, invadere po-

tuissent.

Verba petitionis explicantur.

XV. Sed ad intelligendam bujus petitionis vim dicendum est quid hic tentatio significet; quid item induci in tentationem.

Tentare quid sit primò.

XVI. Est autem tentare, periculum facere de eo qui tentatur, ut ab ipso quod cupimus elicientes, verum exprimamus; qui tentandi modus in Deum minime cadit; quid enim est quod nesciat Dous? (2) Omnia enim, inquit, nuda et aperta sunt oculis ejus.

Quid secundò.

Est alterum tentandi genus, cum, longius progrediendo, aliud quæri solet in bonam, vel in malam partem.

In bonam partem tentare quid.

XVII. In bonam, cum el re tentatur alicujus virtus, ut.illà perspectà et cognità, is commodia

⁽¹⁾ Matth. 8. 51, Marc. 5. 12. Luc 8. 52. (2) Hab. 4. 15.

CONCILIT TRIBENT. PARS IV. 659 sumit septem alios spiritus secum, nequiores, et intrantes habitant ibi.

Dæmones improbis infesti non sunt. Cur?

XI. Multi sunt, qui, quòd impulsus atque petus dæmonum in se minimè sentiunt, totam m falsam esse arbitrantur, quos ipsos à dæmobus non oppugnari mirum non est, quibus se ontè dediderunt; non est in illis pietas, non aritas, non virtus illa christiano homine digna: arè fit ut toti sint in potestate diaboli; nec lis tentationibus opus est ad eos evertendos, in torum jam animis, ipsis libentibus, commoratur.

Dæmones infestant maximè pios.

XII. At verò, qui se Deo dicaverunt, in terris elestem vitam agentes, ii maximè omnium Sance incursibus petuntur, hos acerbissimè odit, s in singula temporis momenta struit insidias. ena est historia divinarum litterarum sanctom hominum, quos præsenti etiam animo stans, vel vi, vel fraude pervertit. Adam, David, alomon, aliique, quos enumerare difficile sit, alomon, aliique, quos enumerare difficile sit, alomon astutiam, cui resisti non possit consilio at hominum viribus.

Nota. Quis igitur se suo presidio satis tutum tistimet? Itaquè piè castèque petendum à Deo it, (1) ne nos tentari sinat supra id quod posmus, sed faciat etiam cum tentatione provenm, ut possimus sustinere.

Qui dæmones timent unde firmandi?

XIII. Verum hic Fideles confirmandi sunt, si ui animi imbecillitate aut rei ignoratione dæionum vim perhorrescunt, ut ipsi tentationum uctibus agitati, in hunc precationis portum conigiant.

^{(1) 1.} Gor. 10. 15,

sis: non nunquam habet emissarios et excursors perditos homines, imprimisque hæreticos, qui se dentes in cathedra pestileutiæ, malarum doctrinarum mortifera semina dispergunt, ut illos, qui nullum delectum aut discrimen habent virtuis et vitiorum, homines per se proclives ad malum nutantes ac præcipitantes impellant.

Induci in tentationem quid?

XX. Dicimur autem induci in tentationem, cum tentationibus succumbimus. Inducimur verò in tentationem duplicater.

Primò.

Primum, cum de statu dimoti, in id ruimus malum, in quod tentando nos aliquis impulerit. At nemo quidem à Deo hoc modo in tentationem inducitur; quia nemini est peccati auctor Deus, imò (1) odit omnes qui operantur iniquitatem. Sic verò etiam est apud sanctum Jacobum: (2) Nomo, cum tentatur, dicat quouiam à Deo tentatur, Deus enim intentator malorum est.

Secundò.

Deindè dicitur nos in tentationem inducere is, qui etsi non tentat ipse, neque operam dat quo tentemur, tentare tamen dicitur, quia cum possit prohibere, ne id accidat, aut ne tentationibus superemur, impedit.

Nota. Hoc modo Deus bonos et pios tentari quidem sinit, verumtatem sua gratia sustentatos

non deserit.

Nota prætereà.

Nee verò non interdum justo et occulto Dei judicio, nostris id sceleribus postulantibus, nobs insi relicti, concidimas.

Tertio.

Prætereå nos in tentationem Deus inducere die

⁽¹⁾ Psal. 5. 5. (a) Jac. 1. 15.

CONCILII TRIDENT. PARS IV. 661 et honoribus augeatur, ejusque exemplum cæteris imitandum proponatur, ac deniquè omnes ob idipsum ad Dei laudes excitentur. Quæ tentandi ratio sola convenit in Deum; hujus exemplum tentationis est illud in Deuterononio: (1) Tentat vos Dominus Deus vester, ut palàm fiat, utrùm diligatis eum an non.

Nota. Quo modo etiam tentare dicitur suos Deus, cum inopià, morbo et aliis calamitatum generibus premit, quod probandæ eorum patientiæ causà facit, et ut aliis documentum sint

christiani officii.

Exemplum.

In hanc partem legimus Abraham esse tentatum, (2) ut filium immolaret; quo facto, fuit is obedientiæ et patientiæ exemplum singulare, ad memoriam hominum sempiternam.

Aliud.

In eamdem sententiam dictum est de Tobia: (3) Quia acceptus eras Deo, necesse fuit ut tentatio probaret te.

In malam partem tentare quid?

XVIII. In malam partem tentantur homines, cum ad peccatum aut exitium impelluntur; quod proprium diaboli officium est: is enim eo animo tentat homines, ut decipiat, agatque præcipites, quamobrem (4) tentator in divinis litteris appellatur.

Quàm variè Dæmones tentant.

XIX. In iis verò tentationibus modò iutimos nobis admovens stimulos, anima affectiones et commotiones adhibet administras; modò nos exagitans extrinsecùs, externis rebus utitur, vel prosperis ad efferendos, vel ad frangendos adver-

⁽¹⁾ Deut. 15. 3. (2) Gen. 22. 1. et seqq. (5) Tob. 12. 15. (4) Matth. 4. 3.

omninò esse actum à Deo, sed permissum intelligendum est. Vide Iren. lib. 4. contra hæret. cap. 48. Tertull. lib. 2. contra Marc. 14. Augustin. lib. de Prædestin. et Gratiá cap. 5. et de Prædestsanct. cap. 9. et lib. arbit. cap. 21. 22. 23. D. Thom. 2. part. quæst. 87. art. 2. et 2. 2. quæst. 15.

Nota. His positis, non erit disficile scire qui in hac precationis parte postulemus. Nec veri petimus ne omninò tentemur. Est enim hominus

vita tentatio super terram.

Utilis est tentatio.

XXII. Est autem ea res utilis et fructuosa bominum generi: nam in tentationibus nos ipsés, id est vires nostras cognoscimus, quamobrem etiam humiliamur sub potenti manu Dei, viriliterque decertantes, exspectamus immarcessibilem coronam gloriæ: (1) Nam et qui certat in agone, non coronatur, nisi legitimé certaverit; et, ut inquit sanctus Jacobus: (2) Beatus vir qui suffert tentationem; quoniam, cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ quam repromisit Deus diligentibus sè. Quòd si urgemur non nunquam hostium tentationibus, magnæ nobis erit levationi illa cogitatio, (3) habere nos adjutorem pontificem, qui possit compati infirmitatibus nostris, tentatum ipsum per omnia.

Quid hic postuletur. Primò.

XXIII. Quid hic igitur petimus? ne divino presidio deserti, teutationibus vel decepti assentimur, vel cedamus afflicti, ut præstò sit nobis Dei gratia, quæ, cum defecerint nos propris vires, in malis recreet ac reficiat.

Secundò.

Quarè et generatim Dei opem implorare debe-

^{(1) 2.} Tim. 2. 5. (2) Jac. v. 12. (5) Hobr. 4. 15.

CONCILII TRIDENT. PARS IV. 665
nus in omnibus tentationibus, et nominathin,
um singulis affligimur, ad precationem confuere oportet; quod à Davide factum legimus penè
n unoquoque tentationum genere; nam in menlacio sic precabatur:(1) Ne auferas de ore meo vernum veritatis usquequaquè; in avaritià ad hunc
nodum: (2) Inclina cor meum in testimonia tua
t non in avaritiam. In rebus verò inanibus hujus
ritæ, et illecebris cupiditatum, hac prece utebaur: (3) Ayerte oculos meos, ne videant vani-

Tertiò.

atem.

Ergò postulamus, ne morem geramus cupidiatibus, neve defatigemur in tentationibus sustiiendis, ne declinemus de vià Domini; ut tam in ebus incommodis, quàm in prosperis æquitatem nimi constautiamque servemus, et nullam nosrt partem Deus suà tutelà yacuam relinquat.

Quartò.

Petimus denique, ut Satanam conterat sub pedibus nostris.

Meditanda cum hac petimus.

XXIV. Reliquum est ut fidelem populum ad ea parochus cohortetur, quæ in hac precatione matime cogitare et meditari oporteat.

Primò.

In qua erit illa septima ratio, si quanta sit hominum infirmitas, intelligentes, viribus nostris dissidamus, et omni spe nostræ incolumitatis, in Dei benignitate collocata, eo freti patrocinio, vel in maximis periculis magnum animum habuerimus, præsertim cogitantes quam multos hac spe, atque hoc animo præditos ex hiantibus Satanæ faucibus liberarit Deus.

⁽¹⁾ Ps. 118. 45. (2) Ps. 118. 36. (3) Ps. 118. 37.

Exempla.

Annon' Joseph (1) undique circumdatum ardentibus insanz mulieris facibus, è summo ereptum periculo, ad gloriam extulit?

Annon Susannam (2) à Satanæ ministris obsessam tum, cum nihil propiùs esset quam ut nefariis sententiis interficeretur, servavit incolumem? neque mirum, erat enim, inquit, cor ejus fiduciam habens in Domino.

Insiguis est laus et gloria Job, qui de mundo, de carne, de Satana triumphavit. Plurima sunt hujus generies exempla, quibus parochus diligenter pium populum ad eam spem fiduciamque cohortari debebit.

Secundo.

Cogitent etiam fideles quem in hostium tentationibus ducem habeant, nempè Christum Dominum qui victoriam ex illo certamine retulit.

Vicit ipse diabolum: (3) est is ille fortior, qui superveniens fortem superavit armatum, quem et armis nudavit et spoliis. De ejus victorià, quam de mundo reportavit, est apud sanctum Joanem: (4) Confidite, ego vici mundum; et in Apocalypsi dicitur, (5) ipse leo vincens, et exisse vicens ut vinceret: quia in victorià suis etiam cultoribus facultatem vincendi dedit.

Tertio.

Est Apostoli ad Hebræos epistola plema victoriis sanctorum hominum, qui per sidem devicerunt regna, obturaverunt ora leonum, et quæ sequuntur. Heb. 11.

Quartò.

Ex his verò, quæ sic acta legimus, eas victorias cogitatione complectamur, ques quotidiè reportant ex intimis et externis dæmonum præliis homines fide, spe et charitate præstantes; quæ

⁽¹⁾ Gen. 39. 7. (2) Dan. 13.61. (3) Luc. 11. 22. (4) Joan. 16. 33. (5) Apoc. 5. 5.

CONCILII TRIDENT. PARS IV. 667 tam multæ sunt tamque insignes, ut si sub aspectum caderent oculorum, nihil frequentiùs accidere judicaremus, nihil gloriosiùs, de quorum hostium clade his verbis scripsit sauctus Joannes: (1) Scribo vobis, juvenes, quoniam fortes estis, et verbum Dei manet in vobis, et vicistis malignum.

Quomodò vincitur diabolus.

XXV. Vincitur autem Satanas non otio, somno, vino, comessatione, libidine; sed oratione, labore, vigilià, abstinentià, continentià, castitate: (2) Vigilate et orate, inquit, ut jam diximus, ut non intretis in tentationem. Qui iis armis ad illam pugnam utuntur, in fugam convertunt adversarios: (3) Qui enim resistunt diabolo, is fugict ab eis.

Humiliter de se sentiendum.

XXVI. In his tamen sanctorum hominum victoriis, quas diximus, nemo sibi placeat, nemo se efferat insolentius, ut se suis viribus hostiles dæmonum tentationes impetusque sustinere posse confidat: non est hoc naturæ nostræ, non humanæ imbecillitatis.

Sinè Dei auxilio nihil possumus.

XXVII. Hæ vires, quibus prosternimus Satanæ satellites, dantur à Deo, qui ponit ut arcum æreum brachia nostra: cujus beneficio (4) arcus fortium superatus est; et infirmi accincti sunt robore; qui dat nobis protectionem salutis; cujus nos dextera suscipit: qui docet manus nostras ad prælium, et digitos nostros ad bellum, ut uni Deo, pro victorià sint agendæ et habendæ gratiæ, quo uno et auctore et adjutore vincere possumus, quod fecit Apostolus; inquit enim: (6)

^{(1) 1.} Joan. 2. 14. (2) Matth. 26. 41. (3) Jac. 4. 7. (4) 1. Reg. 2. 4. (5) Ps. 17. 35. (6) 1. Cor. 15. 57.

Deo autem gratias qui dedit nobis victoriam per Dominum nostrum Jesum Christum. Eumdem auctorem victoriæ prædicat cælestis illa vox in Apocalypsi: (1) Facta est salus, et virtus, et regnum Dei nostri, et potestas Christi ejus; quia projectus est accusator fratrum nostrorum, et ipsi vicerunt eum propter sanguinem agui. Testatur idem liber, christi Domini partam ex muudo carneque victoriam eo loco: (2) Hi cum agno pugnabunt, et agnus vincet illos. Hæc de causa et de modo vincendi.

Præmia pugnantibus proposita.

XXVIII. Quibus expositis, proponent fideli populo parochi à Deo præparatas coronas, et constitutam victoribus sempiternam præmiorum amplitudinem, quorum ex cadem Apocalypsi divina proferent testimonia: Qui vicerit, non lædetur à morte secundà; et alio loco: (3) Qui vicerit, sic vestietur vestimentis albis, et non delebo nomen ejus de libro vitæ; et confitebor nomen ejus coram Patre meo, et coram Angelis ejus. Et paulo post: Deus ipse ac Dominus noster ità loquitur ad Joannem : (4) Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei, et foràs non egredietur amplius. Tum inquit: (5) Oui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo, sicut et ego vici, et sedi cum Patre meo in throno ejus. Deniquè cum sanctorum gloriam et perpetuam illam bonorum vim quibus in cœlo fruentur, exposuisset, adjunxit: Qui vicerit, possidebit hæc.

⁽¹⁾ Apoc. 12. 19. (2) Ibid. 17. 14. (3) Ibid. 3. 5. (4) Ibid. 3. 12. (5) Ibid. 3. 21.

SED LIBERA NOS A MALO. CAPUT XVI.

Hæc petitio cæteras omnes comprehendit.

I. DOSTREMA hæc petitio est instar omnium. qua Dei Filius divinam hanc orationem conclusit: cujus etiam vim et pondus ostendens, ca usus est orandi clausula, cum è vita migraturus, Deum Patrem pro hominum salute deprecaretur: (1) Rogo enim, inquit, ut serves cos à malo. Ergò hac precationis formula, quam et præcepto tradidit, et exemplo confirmavit, quadam quasi epitome summatim complexus est vim et rationem cæterarum petitionum. Cum enim id quod ea prece continetur, impetraverimus, nihil, auctore sancto Cypriano, (*) remanet, quod ultrà adhuc debeat postulari; cum semel protectionem Dei adversus malum petamus : qua impetrata contra omnia, quæ diabolus et mundus operentur, securi stamus et tuti. Quare, cum tanti sit hæc petitio quanti diximus, debebit parochus in ea Fidelibus explicandà summam adhibere diligentiam.

Hujus et sextæ petitionis differentia.

II. Differt autem hæc, et proxima petitio, quòd illà, vitationem culpæ, hâc, pœnæ liberationem postulamus.

Cur hæc oratio sæpè sit iteranda.

Ill. Quarè non jam monendus est fidelis populus, quantoperè et laboret ex incommodis ac calamitatibus, et cœlestis egeat adjumenti. Nam quot et quantis miseriis proposita sit hominum vita, præterquèm quòd et sacri et profani scriptores hoc argumentum sunt copiosissimè perse-

⁽¹⁾ Joan. 17. 15. (*) Lib. de Orat. citato.

cuti, nemo ferè est, quin intelligat et suo et alieno periculo; persuasum enim est omnibus, quod exemplum patientiæ Job memoriæ prodidit: (1) Homo natus de muliere, brevi vivens tempore, repletur multis miseriis, qui quasi flos egreditur, et conteritur, et fugit velut umbra, et nunquam in eodem statu permanet. Nec verò ullum præterire diem, qui proprià aliquà molestià, aut incommodo notari non possit, testis est illa Christi Domini vox: (2) Sufficit diei malitia sua. Etsi conditionem humanæ vitæ declarat ipsius Domini monitum illud, (3) quo crucem quotidiè sumi seque docuit sequi oportere.

In incommodis fueile precamur.

VI. Ut igitur quisque sentit quam laboriosa sit et periculosa hæc vivendi ratio; ità facilè persuadebitur fideli populo malorum liberationem à Deo implorandam esse, præsertim cum nullà re magis ad orandum adducantur homiues, quam cupditate et spe liberationis eorum incommodorum, quibus premuntur, aut que impendent.

Nota. Est enim hec insita ratio in animis hominum, ut in malis statim ad Dei auxilium confugiant. Quà de re est illud scriptum: (4) Imple facies eorum ignominia, et quærent nomen tuum,

Domine.

Modus orandi docendus à parochis.

V. Sed si illud ferè suà sponte faciunt homines, ut in periculis et calamitatibus invocent Deum, certè, quomodò id rectè facere possint, ab iis quorum fidei ac prudentiæ commissa est eorum salus, maximè docendi sunt.

Malus orandi modus corrigendus.

VI. Non enim desunt qui contra Christi Domini jussum præpostero utantur ordine precationis;

⁽¹⁾ Job. 14. 1. (2) Matth. 6. 34. (3) Luc. 9. 23. (4) Ps. 22. 17.

CONCILII TRIDENT. PARS IV. 67x m qui jussit nos (1) ad se confugere in die trilationis, idem orationis ordinem nobis præipsit: voluit enim ut prids qu'am precaremur ut s liberaret à malo, peteremus uti nomen Dei etificaretur, et adveniret regnum ejus, et reua postularemus, quibus quasi gradibus quisdam in hunc locum pervenitur; sed quidam, caput, si latus, si pes condoluit, si rei famisis jacturam faciunt, si minæ, si pericula ab micis intenduntur, in fame, in bello, in pesnità, omissis mediis dominicæ precationis granus, tantum petunt ut ex illis eripiantur malis; hoic consuetudini repugnat Christi Domini jusni: (2) Ouærite primum regnum Déi.

Bonus orandi modus.

VII. Itaquè qui rectè preces faciunt, cùm decantur calamitates, incommoda, malorum desionem, id referunt ad Dei gloriam. Sic David precationi, Domine, ne in furore tuo arguas, subjecit rationem què se Dei gloriæ cupidisum ostendit; inquit enim: (3) Quia non est in rte, qui memor sit tul, in inferno autem quis fitebitur tibi? Et idem, cùm oraret Deum sibi misericordiam impertiret, subjungit illud: (4) sebo iniquos vias tuas, et impii ad te convertur.

Infidelium preces malæ.

/III. Ad hanc orandi salutarem rationem, et exemplum prophetæ incitandi sunt fideles aures, et simul docendi, quantum intersit inter
delium et christianorum hominum preces.
unt vehementer illi etiam à Deo, ut possint
morbis vulneribusque convalescere; sibi ut
urgentibus, vel immineutibus malis evadere
at : sed tamen illius præcipuam spem libera-

⁾ Psal. 49 15. (2) Matth. 6. 33. (3) Psal. 6. 6. (4) ibid.

tionis ponunt in remediis natura vel hominua industria comparatis; quin etiam sibi datum à quovis medicamentum, etiam si cantionibus, si veneficiis, si dæmonum opera confectum sit, sinè ulla religione adhibent, modò aliqua valetudins spes ostendatur.

Christianorum preces.

IX. Longè alia est ratio Christianorum, qui in morbis et in omnibus adversis rebus habent summum perfugium et præsidium salutis Deum, unum illum omnis auctorem boni, et liberatorem suum agnoscunt ac venerantur; remediis verò quæ inest ad sanandum vis insitam à Deo esse pro certo habent; tantùmque illa ægrotis prodesse existimant, quantùm ipse voluerit Deus Est enim à Deo data hominum generi medicina, quà morbos sanaret. Hinc est illa Ecclesissici vox: (1) Altissimus creavit de terrà medicinam, et vir prudens non abhorrebit illam.

Nota. Itaque qui Jesu Christo nomen dederunt, non in illis remediis summam spem reponunt recuperandæ valetudinis, sed ipsi medicinæ

auctori Deo maxime confidunt.

Remediis prohibitis non utendum.

X. Quarè etiam in divinis litteris reprehenduntur ii, qui (2) medicinæ fiducià nullum Dei auxilium requirunt; imò verò, qui vitam agunt er divinis legibus, abstinent omnibus remediis, quacumque ad curationem à Deo non adhibita esse constet, quòd si etiam eorum usu medicamentorum illis sit explorata spes sanitatis, tamen ab iis, ut cantionibus et dæmonum artificiis, abhorrent,

In morbis soli Deo fidendum.

XI. Ad id autem Fideles cohortari oportet, ut Deo confidant; ea enim re jussit nos beneficen-

⁽¹⁾ Eccl. 38. 4. (2) Paral. 16, 12.

CONCILII TRIDENT. PARS IV. 673
us parens liberationem malorum postulare,
eo ipso quod jussit, spem etiam impetratioaberemus. Multa sunt in sacris litteris hujus
empla, ut qui minus rationibus adducuntur
ene sperandum, exemplorum multitudine
dere cogantur. Abraham, Jacob, Loth, Jo, David sunt in oculis locupletissimi testes
iæ benignitatis, sacræ novi testamenti littera
multos enumerant, qui ex maximis discribus erepti sunt piæ pondere precationis, ut
xemplorum commemoratione non egeat.
ota. Una igitur illa prophetæ sententia con-

erimus, quæ vel infirmissimum quemque rmare potest: (1) Clamaverunt enim, inquit, , et Dominus exaudivit cos, et ex omnibus

ilationibus corum liberavit cos.

1 malis quibusdam liberari non expedit.

II. Sequitur hujus vis et ratio petitionis, ut les intelligant non omnino petere nos hoc ut à mais omnibus liberemur: sunt enim dam, quæ comnuniter mala putantur, quæ en sunt illis fructuosa, qui patiuntur ut (2) stimulus qui Apostolo erat adhibitus, ut Dei à adjuvante, virtus in infirmitate perficeretur ota. Hæc si cognita sit, eorum vis summà ptate pios afficiunt: tantùm abest ut à Deo nt ut auferantur.

A quibus malis liberari hic petimus.

III. Quarè tantum ea mala deprecamur, qua am anima utilitatem afferre possunt; reliqua imè, modò atiquis indè salutaris fructus existat. Imminò igitur huic voci ea subjecta vis est, ut eccato liberati, à tentationis etiam periculo, intimis, externisque malis eripiamur, ut tuti us ab aquà, ab igne, à fulgure: ne grando

⁾ P3. 35. 18. (2) 2. Cor. 12. 7.

noccat frugibus, ne annonæ caritate, sedition

bus, bello laboremus.

Pétimus à Deo, ut morbos, pestem, vastitute arceat, vincula, carcerem, exsilium, proditions insidias, cæteraque ounnia prohibeat incommod quibus maxime terreri ac premi solet homins vita, omnes denique flagitiorum et facinore causas avertat.

Neque hee solum, que omnium consension mala sunt deprecamur; sed illa etiam, que per omnes bona confitentur, divitias, honores, valtudinem, robur, hanc ipsam vitam; petimus, inquam, ne ad malum et ad animæ rostræ exitius heec convertantur.

Oramus etiam Deum, ne morte opprimamu repentină; ne in nos iram Dei concitemus; se, quee impios manent, supplicia subcamus; ne igse purgatorii torqueamur: à quo ut alii liberentur piè et sanctè precamur.

Nota. Hanc petitionem et in Missa, et il Litaniis sic interpretatur Ecclesia, nos videlicet es

præterita, præsentia, futura mala deprecari.

Deus nos à malis liberat variis modis.

XIV. Non uno autem modo Dei nos benignitas
eripit à malis: nom impendentes prohibet calami-

tates; quomodò legimus magnum illum Jacob esse (1) liberatum ab inimicis, quos in illum concitaret Sichimitarum cædes; exstat enim illud: Terror Dei invasit omnes per circuitum civitates, et non sunt ausi persequi recedentes.

Nota. Et quidem besti omnes, qui cum Christo Domino in colis regnant, omnibus malis Dei ope

liberati sunt.

Nos autem, qui in hac peregrinatione versmur, ab omnibus incommodis solutos esse minimi vult, sed eripit à quibusdam.

⁽¹⁾ Gen. 35. 3.

Solatia quæ dat Deus.

XV. Etsi sunt instar liberationis malorum omnium ea solatia, quæ dat interdum Deus iis qui rebus premuntur adversis. His se consolabatur propheta, cum illa dicebat: (1) Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ lætificaverunt animam meam. Præterea à malis homines liberat Deus, cum illos in summum discrimen adductos integros servat et incolumes; quod et (2) pueris illis in ardentem fornacem conjectis, et Danieli contigisse legimus, (3) quem leones nihil læserunt, quemadmodum neque pueros (4) flamma violavit.

Malus hic dicitur dæmon, cur?

XVI. Malus verò etiam ex sententià sanctorum Basilii magni, Chrysostomi et Augustini præcipuè dicitur dæmon, quòd hominum culpæ, id est, sceleris et peccati auctor fuit: quo etiam ministro utitur Deus in repetendis pœnis à sceleratis et facinorosis; dat enim Deus omne malum hominibus, quod illi peccati causà patiuntur, iu quam sententiam loquuntur divinæ litteræ illis verbis: (5) Si erit malum in civitate, quod Dominus non fecerit? Item: (6) Ego Dominus, et non est alter, formans lucem et creans tenebras, faciens pacem et creans malum.

Altera ratio.

Malus quoque dicitur dæmon ob eam causam, quòd etsi nihil eum læserimus, tamen perpetuum hellum nobis infert et capitali nos insectatur odio.

Nota. Quòd si nobis et fide armatis, et innocentià tectis nocere non potest, tamen nullum finem facit tentandi nos externis malis, et quascumque potest ratione divexandi : quamobrem

⁽¹⁾ Ps. 93. 19. (2) Dan. 3. 49. (3) Ibid. 6. 22. (4) Ibid. 2: 50. (5) Amos. 3. 6. (6) Isai. 45. 6. 7.

Deum precamur ut nos à malo liberare velli Chrysostom. hom. 20. in Matth. et hom. 5. ii Job. August. in Ecclesiast. degmat. cap. 57. Basl in hom. quod Deus non sit auctor malorum, ma procul à fine.

Cur à malo et non à malis liberari precamu.

XVII. Dicinus autem à malo non à malis, ob id, quòd mala quæ in nos à proximis profice cuntur, illi assignamus tanquam auctori et impulsori, quominus etiam proximis irasci debemu quin odium et iracundiam in ipsum Satanas convertere oporteat, à quo homines ad inferendam injuriam impelluntur.

Nota. Itaque si te aliqua re læserit proximus cum preces facis parenti Deo, pete ut non mode te liberet è malo, id est ab iis quas tibi proximus imponit, injuriis; sed illum ipsum eripiat proximum ex diaboli manu, cujus impulsu homines in

fraudem inducuntur.

Cùm hìc non exaudimur quid agendum.

XVIII. Illud deniquè sciendum est, si in precibus et votis non liberamur à malis, debete nos quæ premant, ferre patienter, intelligentes placere divino numini, ut toleranter ea patiamur. Quarè minimè nos indignati, aut dolere par est, quòd preces nostras non audiat Deus: sed omnia ad ejus nutum ac voluntatem referre oportet, existimantes id utile, id esse salutare, quòd Deu placet ut ità sit, non autem id, quod secus nobis videatur.

Patienter hic sunt ferenda incommoda.

XIX. Postremò docendi sunt pii auditores, dum in hoc vitæ curriculo versantur, eos ad omne incommodorum et calamitatum genus non solùm æquo, sed etiam gaudenti animo ferendum paratos esse debere: (1) Omnes enim, inquit, qui piò

^{(1) 2.} Tim. 3. 12.

CONCILLI TRIDENT. PARS IV. 677
volunt vivere in Christo Jesu, persecutionem patientur. Item: (1) Per multas tribulationes oportet
nos intrare in regnum Dei. Rursum: (1) Nonne
hæe oportuit pati Christum: et ita intrare in gloriam suam? Non enim æquum est servum majorem esse domino suo: sicuti turpe est, è sententia
sancti Bernardi, membra esse delicata, sub spinoso capite. sermon. 5. de omnibus Sanctis.

Exemplum.

Præclarum illud est exemplum Uriæ propositum ad imitandum, qui adhortante Davide, domi ut se contineret, inquit: (3) Arca Dei et Israel et Juda habitant in papilionibus; et ego ingrediar domum meam!

41:

Alia exempla.

His instructi rationibus ac meditationibus, si ad orandum veniamus, illud assequemur, ut si minùs undiquè cincti malisque circumdati: quemadmodùm tres illi pueri intacti ab igne, sic nos inviolati servemur: certè ut Machabæi, casus adversos constanter ac fortiter feramus.

In contumeliis et cruciatibus sacros imitabimur Apostolos; (4) qui cæsi verberibus, vehementer lætabantur, quòd digni habiti essent qui pro Christo Jesu contumelias paterentur: sic nos ità comparati canemus illà summà animi voluptate: (5) Principes persecuti sunt me gratis, et à verbis tuis formidavit cor meum: lætabor ego super eloquia tua, sicut qui invenit spolia multa.

ORATIONIS DOMÍNICÆ SIGNACULUM, AMEN.

CAPUT XVII.

Rectè sunt finiendæ preces.

I. HANC vocem, sicuti est, signaculum orationis
Dominicæ appellat sanctus Hieronymus in
Commentariis in Matthæum. 6. 6.

⁽¹⁾ Act. 14. 21. (2) Luc. 24. 26. (3) 2. Reg. 11. II. (4) Act. 5. 41. (5) Ps. 118. 161.

Quare, ut admonvimus antea Fideles de præpartione quæ adhibenda sit priusquam aggrediantw ad divinam precationem, sic nunc faciendum duximus, ut clausulæ ac finis ipsius precations causam rationemque cognoscant.

Nota. Non enim pluris est divinas preces diligenter ordiri, quam religiose absolvere.

· Fructus hujus particulæ.

II. Sciat igitur fidelis populus multos esse, et eos uberes fructus, quos ex Dominicæ orationis fine percipimus: sed omnium uberrimus ac lætissimus fructus est eorum impetratio, quæ postilavimus, de quo suprà satis dictum est. Non solim autem consequimur postremà hac parte precationis, ut nostræ preces audiantur, sed quadam etiam majora ac præclariora, quàm ut verbis explicari possint.

Orationis bona.

III. Nam cum orando homines cum Deo colloquantur, ut sanctus Cyprianus ait, fit quodam inexplicabili modo oranti divina majestas propior, quam cæteris, quem præterea singularibus orant muneribus, ut qui piè Deum orant, quodam modo cum iis qui ad ignem accedunt, comparari possint; qui si algent, calescunt: si calent, æstuant: sic illi assistentes ad Deum pro modo pietatis ac fidei ardentiores evadunt. Inflammatur enim eorum animus ad Dei gloriam, mens illustratur admirabiem in modum, omninò cumulantur divinis muneribus: est enim illad proditum sanctis litteris: (t) Prævenisti eum in benedictiouibus dulcedinis.

Exemplum.

Exemplo est omnibus magnus ille Moyses, (2) qui à Dei congressu et colloquio digrediens divino quodam fulgore collucebat sic, ut Israelitæ ejus oculos et os intueri non possent.

⁽¹⁾ Ps. 20. 4. (2) Exod. 34. 35. s. Cor. 5. 15.

Concilli Trident. Pars IV. 679

a. Omninò qui vehementi illo studio preciunt, Dei benignitate ac majestate admiter perfruuntur: (1) Mauè astabo, inquit, teta, et videbo, quoniam non Deus volens itatem tu es; hæc quò magis noscunt homicò Deum vehementiori cultu ac pietate rantur; eo etiam sentiunt jucundiùs quàmits sit Dominus, et quàm verè beati sint omnes sperant in eo.

Effectus orationis singularis.

V. Tunc verò clarissimà illi luce circumfusi. anta sit corum humilitas, quanta sit Dei maitas , considerant ; est enim illa saucti Augustini gula : Noverim te , noverim me. Itaque fit ut uis viribus distidentes, totos se committant Dei enignitati, minime dubitantes, quin ipsos paternà la sua et admirabili charitate complexus, abunlanter iis omnia suppeditet, quæ sint ad vitam t salutem necessaria; hinc se ad agendas Deo ratias convertant quantas animo maximas capere possunt, quantas oratione complecti; quod magium Davidem fecisse legimus; qui cum ita precaionem justituisset : Salvum me fac ex omnibus persequentibus me; sic eam absolvit : (2) Confiebor Domino secundum justitiam ejus, et psallam 10mini Domini altissimi.

Orationes Sanctorum quales.

V. Sunt ejusmodi sanctorum preces innumerapiles; quarum exordium est timoris plenum plausula spei bonæ lætitiæque referta; sed mirapile est quam eo in genere eniteant Davidis ipsius precationes; mam cum metu perturbatus sic orare presset exoraus: (3) Multi insurgunt adversum me, multi dicunt animæ meæ: Non est salus ipsi in Deo ejus, confirmatus aliquando gaudioque perusus, subjunxit paulo post: (4) Non timebo

⁽¹⁾ Ps. 5. 5. (2) ibid. 7. 18. (3) Ibid. 3. 23. (4) P. 3. 7.

millia populi circumdantis me; alio etiam psalmo, suam cum deplorasset miseriam, ad extremum Deo confissi incredibiliter lætatur spe sempiteras beatitudiuis: (t) In pace, in idipsum, inquit, dormiam et requiescam.

Quid illa? Domine, ne in furore tuo argus me, neque in irà tuà corripias me: quanto cua tremore et pallore prophetama dixisse crèden-

dum est!

Contrà, que deiuceps sequentur, quam fidenti ac lætanti animo: Discedite à me, inquit, omnes qui operamini iniquitatem, quoniam exaudivit Dominus vocem fletùs mei. Cum verò Saulis iram furoremque pertimesceret, quam humiliter ac demissà Dei opem implorabet: (2) Deus. in nomine tuo salvum me fac, et in virtute tua judica me; et tamen hilarè ac fidenter in codem psalmo subjecit: Ecce enim Deus adjuvat me: et Dominus susceptor est anima mese.

Ad orationem accedendum.

VI. Quare qui se confert ad sacras preces fide speque munitus, parentem adeat Deum. ut se id consequi posse, quod ei opus sit, nullo modo diffidat.

Vocis AMEN dignitas.

VII. Sunt autem in extremo hoc divina precationis verbo, AMEN, multa quasi semina quædam earum rationum cogitationumque, quas diximus.

Quid propriè significet.

VIII. Et quidem adeò frequens fuit hec hebrea vox in ore Salvatoris, ut Spiritui sancto placuerit ut in Ecclesia Dei retineretur.

Usus hujus vocis in Missá.

IX. Cui voci illa quodam modo subjecta sententia est : Scito tuas auditas esse preces; habet enim

⁽¹⁾ Ps. 4. 9. (2) Ibid. 55. 5.

CONCILII TRIDENT. PARS IV. 681
vim respondentis, et illum, qui precibus, quod
velit, impetràrit, cum bonà gratià dimittentis Dei.
Hanc sententiam perpetua Ecclesiæ Dei consuetudo comprobavit, quæ in sacrificio Missæ, cum
pronuntiatur oratio Dominica non rei sacræ ministris, quorum partes sunt illa dicere: Sed libera
nos à malo, attribuit hanc vocem, AMEN: sed
ipsi sacerdoti accommodatam reservavit: qui
cum Dei et hominum sit interpres, Deum exoratum
esse populo respondet.

Nota. Nec tamen hic ritus communis est omnium precationum: quippè cum in cæteris ministrorum sit munus respondendi, Amen, sed proprius dominicæ orationis: nam in aliis precibus consensum modò desideriumque significat, in hac responsio est, Deum orantis postulationi con-

sensisse.

Amen variè interpretatum.

X. Ac variè quidem à multis est interpretatum hoc verbum, Amen: Septuaginta interpretes verterunt, Fiat; alii reddiderunt, Vcrè; Aquila, Fideliter, convertit. Sed parvi refert, hoc an illo modo sit redditum: modò habere intelligamus eam vim, quam diximus confirmantis sacerdotis concessum id esse quod petebatur, cujus sententiæ testis est Apostolus, in epistolà ad Corinthios: (1) Quotquot enim, inquit, promissiones Dei sunt, in illo est, ideò et per ipsum, Amen Deo ad glorium nostram.

Amen attentionem excitat.

XI. Est etiam hæc nobis accommodata vox, in qua inest confirmatio quædam earum petitionum: quas adhuc adhibuimus; quæ etiam eos reddit attentos, qui dant operam sacris precibus; fit enim sæpè, ut in precatione distracti homines variis cogitationibus, aliò traducantur.

^{(1) 2.} Cor. 1. 20.

Est totius orationis repetities

XII. Imò verò summo studio petimus hâc ipsă voce, ut omnia fiant, id est concedantur, que anteà petivimus: vel potiùs intelligentes nos jam impetràsse omnia, ac sentientes præsentem via divini auxilii, illud unà cum prophetà canimus:

(1) Ecce enim Deus adjuvat me, et Dominus susceptor est animæ meæ. Nec est quod quisquam dubitet, quin et nomine Filii sui, et verbo, quo sæpissimè is usus est, moveatur Deus, (2) qui semper, ut ait Apostolus, exauditus est pro sua reverentià.

FINIS.

⁽¹⁾ Paal. 53. 6. (2) Hebr. 5. 7.

CONCILIUM Tridentinum censuit eos quos cathedralibus aut aliis superioribus Ecclesiis præfici. vel quibus earum dignitatibus, canonicatibus et aliis quibuscumque beneficiis curatis provideri contigerit; publicam orthodoxæ fidei professionem facere, seque in Romanæ Ecclesiæ obedientid permansuros spondere et jurare debere. Pius quartus decernit idem observandum per quoscumque quibus de Monasteriis, Conventibus, domibus et aliis Regularium quorumcumque Ordinum et Militarium quovis nomine et titulo ; provideri occurrerit sub poenis in dicto Concilio contentis, formamque hanc ejusdem fidei professionis jussit usurpandam, et ábkinc illam úsurpaverunt apud nos Concilia Burdigal. an 1583. Turon. an. 1583. Narbon. an. 1551. Bitur. an 1584. Aquens. 1585. Tolosan. an. 1590. Narbon. an. 1609. Atque eadem professione uti tenentur quicumque ab hæresi remeantes ad fidem Ecclesiæ Catholicæ revertuntur. Quapropter catholico huic operi veluti totius fidei summam quasi necessariam, Bullam integram adnectere censui.

BULLA S. N. D. D. PII. DIVINA providentia Papæ Quarti super forma juramenti professionis fidei.

Pius Episcopus, seruus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

TNJUNCTUM nobis Apostolicæ servitutis officium requirit, ut ea quæ Dominus omnipotens, ad providam Ecclesiæ suæ directionem, sanctis Patribus in nomine suo congregatis, divinitùs inspirate dignatus est, ad ejus laudem et gloriam incunctanter exsequi properemus. Cum itaque juxta Concilii Tridentini dispositionem omues, quos deinceps cathedralibus et superiozibus ecclesiis

præfici, vel quibas de illarum dignitatibus. canonicatibus, et aliis quibuscumque beneficiis ecclesiasticis, curam animarum habentibus provideri continget, publicam orthodoxæ fidei professionem facere, seque in Romanie Ecclesiae obedientil permansuros spondere et jurare teneantur: Nos volentes, etiam per quoscumque, quibus de monasteriis, conventibus, domibus, et aliis quibuscumque locis, Regularium quorumcumque Ordinum, etiam Militarium, quocumque nomine vel titulo providebitur, idem servari, et ad hoc, ut unius et ejusdem fidei professio uniformiter ab omnibus exhibeatur, unicaque et certa illius forma cunctis innotescat, nostra sollicitudinis partes, in hoc aliqui minimè desiderari, formam ipsam, præsentibus annotatam, publicari, et ubiquè gentium per eos, ad quos ex decretis ipsius Concilii et alios prædictos spectat; recipi et observari, ac sub pœnis per Concilium ipsum in contravenientes latis, juxtà hanc et non aliam formam, professionem prædictam solemniter fieri, auctoritate apostolică tenore præsentium districté præcipiendo maudamus, hujusmodi sub tenore. EGO N. firmà fide credo et profiteor omnia et singula, quæ continentur in Symbolo fidei, quo sancta Romana Ecclesia utitur, videlicet : Credo in unum Deum Patrem omnipotentem, factorem cœli et terræ, visibilium omnium et invisibilium : et in unum Dominum Jesum Christum, Filium Dei unigenitum, et ex Patre natum ante omnia secula; Deum de Deo, lumen de lumine; Deum verum de Deo vero; genitum, non factum, consubstantialem Patri, per quem omnia facta sunt, qui propter nos homines et propter nostram salutem descendit de cœlis, et iucarnatus est de Spiritu sancto ex Marià virgine, et homo factus est, crucifixus etiam pro nobis sub Pontio Pilato, passus, et sepultus est, et resurrexit tertià die secundum Scripturas; et ascendit in coulum; sedet

dexteram Patris: et iterum venturus est cum rià iudicare vivos et mortuos, cujus regni non t finis, et in Spiritum sanctum Dominum, et ificantem, qui ex Patre Filioque procedit, qui m Patre et Filio simul adoratur, et conglorifiur, qui locutus est per Prophetas : et unam ıctam catholicam et apostolicam Ecclesiam. nfiteor unum Baptisma in remissionem peccaum, et exspecto resurrectionem mortuorum, vitam veuturi seculi. Amen. Apostolicas et :lesiasticas traditiones, reliquasque ejusdem Ecsiæ observationes et constitutiones firmissimè mitto et amplector. Item sacram Scripturam ta eum sensum quem tenuit et tenet sancta ma-Ecclesia, cujus est judicare de vero sensu, et erpretatione sacrarum Scripturarum admitto, : eam unguàm, nisi juxta unanimem consensum trum accipiam et interpretabor. Profiteor quoseptem esse verè et propriè sacramenta novæ is à Jesu Christo Domino nostro instituta. ne ad salutem humani generis, licèt non omnia gulis necessaria, scilicet Baptismum, Confirtionem, Eucharistiam, Ponitentiam, Extrem - Unctionem, Ordinem et Matrimonium; que gratiam conferre, et ex his Baptismum, nfirmationem et Ordinem, sinè sacrilegio reiari non posse. Receptos quoque et approbatos desiæ catholicæ ritus, in supradictorum omm sacramentorum solemni administratione ipio et admitto : omnia et singula , quæ de cato originali, et de justificatione in sacroctà Tridentina Synodo definita et declarata runt, amplector et recipio. Profiteor pariter Missa offerri Deo verum proprium et propitiaium sacrificium pro vivis et defunctis : atque sanctissimo Eucharistiæ sacramento esse verè, liter et substantialiter corpus et sauguinem, cum animă et divinitate Domini nostri Jesu risti, sierique conversionem totius substantia

panis in corpus, et totius substantise vini in sanguinem: quam conversionem catholica Ecclesia transsubstantiationem appellat. Fateor etiam sub altera tantum specie, totum atque integrum Christum, verumque sacramentum sumi. Cons. tanter teneo Purgatorium esse, animasque ibi detentas Fidelium suffragiis juvari : similiter et sanctos unà cum Christo regnantes, venerandos atque invocandos esse, eosque orationes Deo pro nobis offerre, atque corum reliquias esse venerandas Firmissime assero imagines Christi, ac Deiparæ semper virginis, necnon aliorum sanctorum, habendas et retinendas esse, atque eis debitum honorem ac venerationem impertiendam : Indulgentiarum etiam potestatem à Christo in Ecclesià relictam fuisse: aliarumque usum christiano populo maxime salutarem esse affirmo : sanctam catholicam et apostolicam Romanam Ecclesiam. omnium Ecclesiarum matrem et magistram agnosco; Romanoque Pontifici, beati Petri, Apostolorum principis, successori ac Jesu Christi Vicario veram obedientiam spondeo, ac juro: cætera item omnia à sacris Canonibus, et œcumenicis Conciliis, ac præcipuè à sacro-sanctà Tridentina Synode tradita, definita et declarata, indubitanter recipio atque profiteor; simulque contraria omnia atque hæreses quascumque ab Ecclesia damnatas, rejectas et anathematizatas, ego pariter damno, rejicio et anathematizo : hanc veram catholicam fidem, extra quam nemo salvus esse potest, quam in præsenti spontè profiteor, et veraciter tenco, eamdem integram et inviolatam, usque ad extremum vitæ spiritum constantissime, Deo adjuvante, retinere et confiteri, atque à meis subditis, vel illis quorum cura ad me in munere meo spectabit, teneri, doceri et prædicari, quantum in me crit, curaturum, ego idem N. spondeo, voveo ac juro : sic me Deus adjuvet et hæc sancta Dei evangelia. Volumus autem quod presentes littere

BULLA PH IV.

687

Cancellarià nostrà apostolicà de more leganr. Et ut omnibus facilius pateant, in ejus Quinrno describantur, ac etiam imprimantur.
Nulli ergò omninò hominum liceat hanc pagim nostræ voluntatis et mandati infringere,
l ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc
tentare præsumpserit, indignationem omnipoitis Dei, ac beatorum Petri et Pauli, apostolom ejus, se noverit incursurum. Datum Romæ
ud sanctum Petrum, anno Incarnationis domiam millesimo quingentesimo sexagesimo quarto,
bus novem. Pontificatus nostri anno quinto.

Fed. Cardinalis Cæsius.

Cæ. Glorierius.

Lectæ et publicatæ fuerunt suprascriptæ litte-Romæ, in Cancellaria apostolica, anno Innationis dominicæ millesimo quingentesima agesimo quarto, die verò sabbati, nona mendecembris, pontificatus sanctissimi in Christo ris, et Domini Pii papæ quarti, anno quarto. A. Lonellinus, custos.

MONITUM.

II Ic volo monere te (Lector) monendus ne me mones, huic operi invicem incassum esse appositum, etenim si probi legeris et intelleveris, quid hic Catechismus aliud est, que index unus, totius doctrina christiana catholica; et quiden ità distinctus atque ordinatus, ut qui dispositionem seud advertert, facilius omnino longèque certius quidquid inest, reperiat, quam si ab indice dirigatur. Te igitur oro ut ino tibro utaris, et mihi facias hanc tabulam, qua licet fallissima, ne terreantur scioli, hic tantum addita est.

INDEX

CATECHISMI.

Α

A BBATIBUS permissum est
ut interdum minores ordines administrent. 379
Abrahæ sinus. 65
Absolutionis forma. 298
Absolvendi qui sint. 528
350
Absolvendi potestas quibus
data. 325
Accidentia in Eucharistiæ
sacramento manent siné
subjecto. 263
Actiones Deo gratas siné adjumento divinæ gratiæ suscipere non possumus. 614
Actio gratiarum erga Deum

Actio gratiarum est una de partibus orationis. 559 Adam sibi et posteris quantum nocult. 627

quomodò fiat in petitione de facienda Dei voluntate.

Adam cibo indigebat in statu
innocentim ad reficiendas
vires.

Inter Adam necessitates et nostres multim interest.

Adam non indiguisset multis rebus, quibus nos indigemus, si non peccésset, bs; Adam in peradiso volsptatis otiosus non erat futrus.

Adam in paradiso nullă molestiă affoctus fuisset. 627 Adam posteritas fructu vitalis arboris privata, et herribili sententiă maledict-

Adam et Christi compartio. 46 Adulterium quid. 490 Adulterii interdicto, que

Adulterii interdicto , que peccata prohibeantur. 495 Adulterii detestatio. 496 Adulterium quare prohibitum. 497 Adulterii interdicto , omes

impuritatis et impudicitie genus quo corpus polluite, prohibetur. 497 Adulterio intima animi li-

Adulterium insignem turptudinis notam inurit. 500 Adulterium supplicium et damas. 500

Affectus carnis ità domina
habere ut ornnina ner

		-
	_	17

IND	EX. 689
ar, non est in ho-	Anima immortalis. 125
tiam justificati po-	Anima separata à corpore
616	propensionem habet ad cor-
patrinorum cum	pus. 128.
contrahatur. 188	Anima duabus alis ad cœlum
id significet vide	pervenit. 56r
rationis Dominicæ.	Appetitio proprii boni rebus
680	omnibus ingeneratur. 612
arpretatio. 681	Appetere Deum à principio
in sacrificio Mis-	homini datum. 612
ervatur sacerdoti	Appetitionibus corrupte na-
iandum. 681	ture etiam reclamantibus
a creatio. 27	et adversantibus, voluntas
ortas sui initio	remittendi injurias suffi-
ræditi. 27	cit. 651
pientia et potentia	Artibus malis, que acqui-
27	runtur, nostra non sunt. 63s
salutationi adjun-	Ascendit Christus ut homo
lesia preces et im- nem beatæ Virgi-	est, corpore et anima in
568	coelos. 76
multa edocuit To-	Christum sedere ad dexte-
582	ram Patris quomodò in-
nomodò adorentur.	telligendum. 77
419	Ascendit Christus propria
are humana specie	virtute. 76
ntur. 426	Ascensio Christi est tan-
salutatione Deus	quàm finis ad quem cætera
r. 568	mysteria referuntur. 78
n custodia erga ho-	Articuli fidei. Primus. 13
58r	Secundus. 50
m obedientia erga	Tertius. 4t
622	Quartus. 50
e Christi nunquam	Quintus. 63
a est divinitas.	Sextus. 75
56	Septimus. 83
lhristi re et præ-	Octavus. 91
ed inferos descen- 65	Nonus. 99 Decimus. 118
Christi descendens	Undecimus. 134
eros communicavit	Duodecimus. 137
m passionis anima-	Articulus de Ascensione
rum. 66	Christi ejus majestatem et
piorum ante Chris-	gloriam declarat. 78
em ad sinum Abra-	Ascensionis Christi in co-
erebantur. 67	lum cause. 78
was peccaverit quo-	Assentatio vitium teterri-
poriatur. 45:	mum. 528
son nihil deest ad	Assentatores homines vitio
m felicitatem dum	obtrectationis peccant. 527
arata à corpore. 129	Averi reprehenduntur. 342
	•

bus non liceat.

Baptismi sacramento. 171 Baptismi cognitio maxime 171 et 172 necessaria. Quo tempore à parochis de Baptismo disserendum. 172 Baptismi vox quid signifi-Baptismi sacramentum bus nominibus significa-173 Baptismi, ut sacramentum est definitio. Baptismi sacramentum quibus rebus conficiatur. 175 Aquæ quæ in sacro fonte ad Baptismum conficiendum afferuntur, non est sacramentum. 175 Baptismi materia est aqua 175 elementaris. Baptismi figuræ. 176 In Baptismo quarè chrisma addatur. 177 178. 179 Baptismi forma. Baptismi forma apud Græcos varia. 179 Cur baptizabant Apostoli in nomine Jesu. . 180 Baptismus tribus modis confici potest. 181 In Baptismo unica an trina ablutio fiat, nihil refert. 181 In Baptismo caput abluendam. 182 Baptismo verba simul cum ablutione proferenda. Baptismus à Christo Domino institutus, et quandò. 182 Quandò vis sanctificandi aquis fuerit tributa. Baptismi lege quo tempore homines teneri coperunt. 183 Baptismi ministri. 184 Baptizare sacerdotes quare præsente etiam episcopo possunt. ċ8r Ordo inter Baptismi ministros servandus. ißò Baptizandos suscipere qui-

Baptismus necessaring salutem. Baptismi sacramentum ris dandum. 191 Baptisantur pueri in fide perentum et Ecclesia. 193 Baptizandi sunt pueri quanprimum. 19; In Baptizandis adultis diversa ratio est servanda ab ea quæ in pueris. توو Baptismus adultis sit statim conferendus. 195 Baptizandi quomodò affecti esse debeant. 195 Baptizandi interrogantur an velint baptisari. 196 Quando Baptizandi amentes et dormientes. Ad Baptismi gratiam conse quendam fides est necessria. 196 Baptizandum **Peccatorum** pœniteat oportet. Baptismi sacramento emas peccatum condonatur. 198 In Baptismo prorsus tollantur peccata, et radicitàs evelluntur. In Baptizatis concupiscentis remanet , sed verè peccatirationem non habet 199 Baptismi proprius offectus peccatorum omnium remissio. 198 Per Baptismum peccata et peccatorum ponse remittuntur. 200 Per Baptismum pænæ civilibus judiciis persolvendz non condonantur. Post Baptismum quare non restituamur in statum naturæ integræ. Baptismi effectus. 204 et segg. Baptismus characterem imprimit. 206 Baptismum iterare sacrilegium est. 206 Baptismus cœli aditum pa tefacit. Fons baptismi CODSCCTALIS addito oleo mystica uno

210 tionis. erti dies exspectantur ad consecrandam baptismi aguam. 210 aptizatis quæ nomina imponenda. 915 ıptismi cæremoniæ explicantur. 210 et segg. e beatitudine vide totum duodecimum articulum fidei. 137 et undecimum. 124 atitudo essentialis in quo 144 umine gloriæ elevamur ad divinam essentiam videndam. 142 atitudinis imagines et si-143 militudines. satitudo accidentalis in quo consistat. 141 illa intestina hominis. 602 illum sceleratis cum Deo. 643 enedictionibus Dei opera nostra prosperè cedunt. 628 nignitas Dei non uno modo eripit nos à malis. 415 lasphemare nomen Dei et sanctorum , detestabile scelus. 448 ona humanæ vitæ quarè optanda et petenda. 625 ona temporalia guomodò petenda. ona humanæ vitæ adiumenta sunt ad divinorum bonorum adeptionem. **⊿Atechismi** necessitas. atechismi doctrina ad cap-

tum cujusque accommoharacter trium sacramentorum effectus. 160 haracter quid præstet. 169 baritatis præcepta duo. 465 haritas proximi à chari-tate Doi ortum habet. 467 haritatis officia. 488.489

Charitate qui amandi. 489 Castitas non solum virginibus, sed qui cælibem vitam agunt et iis qui matrimonio juncti sunt convenit. 498 493 Castitatis remedia. Cautio adhibenda in peccatorum occasionibus vitandis. 501 et segg. Cæremoniæ et precationes quæ in baptismo fiunt, ad tria capita rediguntur. 210 Cæremoniæ et ritus quibus sacramentum Confirmationis confertur. 250 Gæremoniæ quæ ad Pænitentise sacramentum adhi-318 bentur. Cæremoniæ quæ in sacramento Extremæ - Unctionis adhibentur. 348. 349 Cibus multiplex et delicanon postulandus 633 Deo. Cibus multiplex animæ. 636 Clerici nomen unde deduc-366 tum. Clericorum corona unde ortum habuerit, et quid sig-367 nificet Communio unum ex nomi-

234 nibus Eucharistiæ. Ante Communionem paratio qualis esse de-beat, et quam sit necessaria. Præparatio ad Communionem est pacem cum aliis habere. Communionem sumpturus amorem erga Deum habeat.

omnibus Communicandum esse saltem in Paschate. 275 Communicandi sub una specie quare Ecclesia con-

suctudinem approbaverit. Communia tribus personis divinis, et non communis 42.4

salutari Dæmones quos non oppus Christus nascens doctrina nos instruit. 48 Christi sanguine scelera nostra expiantur. 122 Christus sacramentorum 163 omnium auctor. 589 Christus frater noster. frater-Christi resurrectio nitatem Christi cum hominibus son dirimit. 587 Christus quomodò in nebis 605 regnet. Christi causa libenter stultitiæ fama subeunda. 619 Christus imitandus in referenda nostra voluntate ad 620 voluntatem Dei. Christus Dominus panis est. 637 Christi passionis mysterium maxime Dei potentiam et benignitatem ostendit. 639 Christi passionis patrocinio veniam peccatorum impetramus. 647 Crucis Christi pretium quanti sit. 647 Cultus externus Dee præcipitur adhiberi tertio pre-450 cepto. Cultus sabbati quo tempore toliendus erat. Cultus diei festi quare institutus. 456 Cupiditas damnata . guæ. 542 Capiditas vitiosa quare prohibeatur. 542

DEmonum odium in ho-658 Dæmon, simulato lucis Angelo, que bona non sunt tanquam hone postulare persuadet. 620

etiam

615

Capiditates proprise

justis adversantur.

Damones quare priacipes appellati et rectores mandi 657 tenebrarum.

mant. 659 Damon quare malus przcipuè dicatur. mi Demoni assignamus , omais mala que in nos a proximis proficiecuntur tanquam auctori et impelsori 676

Debita quæ dimitti postulamus, quæ sint. Debita quare dicuntur tra. 647 Decalogi præcepta. ذمة Decalogus legum omaide

summa et epilogus. 405 Decalogi præcepta decemen duobus charitatis pendent

Decalogi Denm credere, maximum rem vim habet ad cam legen servandam.

Decalogi lex quanta tate data. Descensus Christi ad inferos causa.

Deum unum solum esse non plures confitendum est. 18 Deus quare Pater vocatur. 19 De Deo quid significet has vox pater. 20. 31 Dec omnipotens vis tribui-

tur. Deus omnium creator. Deas que creavit, co vat. Deus est legis auctor. áoè Deum amare facile.

Deus quarè selotes latus. Deus quarè peenam ad tiam et quartam ges tionem comminetur.

Dei bonitas superat ej ė justitiam. Dei nomen quomedò l

retur. 435 et se Dec multa imposita nomisa

Dens quibas w

Bous wen habet insontem eum qui nomen ejus frus-448 tra assumpserit. Deus primus diligendus, denique parentes. 468 Dei providentia erga homi-581. 58a nes. Deus hominum non obliviscitur. 584 Dei benignitas et misericordia erga homines. Dei amor erga homines in redemptione ostensus. 586 Dei manus cum nos tangit, id non hostiliter facit, sed Deus quarè castigat quos 588 amat.)cus calamitates nostras non ignorat. 588 leus omnium Deus est. 591 leus est ubique, et quomodò. 592 ens quare in cœlis esse dicatur. leus quomodò ex animo ametur. Deo quid primo petendum. 594 lei gloria quomodò petatur. ei nomen quomodò sanctificari petamus. 596 ei nomen sanctum et terribile sanctificatione non 596 ei nomen quomodò sanctificetur in omnibus. 596 ei nomen re, non verbis tantum sanctificandum. 596 ei providentia erga hominum salutem. eus non ad otium et inertiam nos vocavit. 610 eus nunquam nos deserit. 611 eus adminicula nobis concedit ad regnum cœlorum

consequendum.

um amare, ut par est,

sinė divina gratia admi-

61 I

695 sumus ad christianam prudentiam. 614 Deus in justificatis mentem sanat non carnem. Deus requirit summum amorem in opera et studio quod ei navamus. 622 Dei omnia opera bona. 628 Deus omnibus operibus suis suam bonitatem impertivit. 623 Dei voluntatem quarè maximè colamus. 623 Dei viæ investigabiles. Deus nobis melius consulit quam nos optare possimus. 624 Ad Dei gloriam omnia ad usus vitse necessaria sunt referenda. Dei infinita potentia colen-634 Deus promptus et paratus ad condonandum peccata pomitentibus. 646. et seqq. Deus peccatis offenditur. Deus beneficentissimus parens. Deus justitiæ retinentissimus. Deus quomodò tentet suos. Deus quomodò tentari sinit bonos. Deus quomodò nos in tentationem inducere dicitur. Deus dat vires ad Satanam prosternendum. 667 Deus præbet vires ad vincendos hostes. 667 Dei benignitas non uno modo eripit nos à malis. Deus non vult nos ab omnibus incommodis solutos 675 esse. Deus dat solatia iis qui ad-673 versis premuntur. Deus utitur Dæmone minis tro in repetendis poenis & homines.

di۰

Diabolus quare tentator Ecclesia est apostolica- 115 66 r Ecclesia non potest errare. catur. Diabolus quibus modis uta tur ad tentandum. 66 r Die dominica quid agere et à quibus abstinere Fideles oporteat. 454. 455 547 Divitiæ non amandæ. quo-Divites quare panem tidianum petere debent. 634 Divites facultates suas Dec acceptas referant. 638 Divites quare bonis cumulantur à Deo. 639 Doctoris legitimi fidelis opera necessaria, vide in præfatione. 639 Catechismi að Doctrina captum cujusque accommodata. ibid. Doctrina fidei catholicæ quibus rebus contineatur. ibid. Doctrinæ christianæ capita ibid. quatuor. E Ecclesia nomine quid sit propriè intelligendum. 🖦 Ecclesiæ et synagogæ differentia. Ecclesia multis nominibus vocatur. Ecclesia militans et triumphans quarè dicatur. 103 Ecclesiæ militantis et triumphantis differentia. 103 Ecclesiæ figuræ et similitudines. 104 Ab Ecclesiá quinam excludantur. 105

Ecclesiæ catholicæ proprie-

Ecclesia sancta appellatur.

106

106

202

eos

tates et prærogativæ.

Ecclesiæ caput visibile.

Ecclesiæ unitas.

Ecclesia catholica.

Diabolus quo animo tentet

Extra Ecclesiam verus cul-113 tus non reperitur. Ecclesize auctor Deus. 113 Ecclesiam claves regni colorum habere fide intelligi mus. 114 Credere Ecclesiam, in Ecclesiam, cur dicatur. 114 Eleemosynæ necessitas. 515 Ad eleemosynam faciendam cohortatio. 615. 516 Labore ac manibus ea querenda quibus inopum in-digentia levari possit. 5:6 Eleemosyna erationi addenda. Eleemosyna medicina accommodata sanandis animæ vulneribus. 653 Episcopi administratio que-Episcopus tantúm ordines confert. 379 Escarum conquisitissima genèra persequi non licet. 633 Eucharistiæ usu qui aliquandiù carent, plurimum damni patiuntur. Eucharistiæ institutio. Eucharistiæ dignitas et ex-233 cellentia. Encharistiæ sacramentum pluribus nominibus appel-latum. 254 Eucharistia dicatur quarè communio. 234 Eucharistiam post cibum et potum sumere non licet. 235 Eucharistia verè est sacramentum et unum ex se 235 tem. In Eucharistica sacremente adoramus corpus et sas nem Christi. Ecclesia vera dignoscenda Qua propris

à falsa certissima regule

111

111

rationem habeant in Eucharistis. 236 Eucharistiæ cum cæteris sacramentis differentia. 236 Encharistice sacramentum perfectum facit materiæ consecratio. lucharistia est unum tantum sacramentum et non plura. lucharistia sacramentum tria significat. 238 lucharistise sacramenti materia duplex. lqua modica vino quare admisceatur. n Eucharistia sacramento quid significet panis et vi-243 Sucharistiæ sacramenti forma. 244 forma consecrationis vini et eius declaratio, 246, 247 sacramento Eucharistiæ tria sunt maximè admiranda. 350 n Eucharistia verum corpus Christi et sanguinem contineri. 251 Sucharistiæ sacramentum tantům signum non est corporis Christi. 251. 252 Sucharistize fructus. 255 n Eucharistiæ sacramento totus Christus continetur. 256 n Eucharistiæ sacramento quæ sint concomitantia. luse consecrationes quarè separatim fiant in sacra-257 mento Eucharistiæ. n quávis utriusque speciei particula Eucharistiæ totus Christus continetur. 257 'anis et vini substantia post consecrationem in sacramento Eucharistiæ non remanet. 258 'est consecrationem quarè Eucharistise sacramentum panis et vinum vocaConversio admirabilis in sacramento Eucharistiæ transsubstantiatio vocatur. 260 Eucharistiæ sacramentum non curiosè scrutandum. 26 Qua ratione Christus fit in Eucharistize sacramento. 263 Panis et vini species in sacramento Eucharistiæ sinè aliqua re subjecta manent. Eucharistiæ sacramentum quarè sub panis et vini specie administrari Christus instituit. omnium Eucharistia fons gratiarum. 265 gra-Eucharistia quomodò 266 tiam tribuat. Prima gratia hèmini non tribuitur, nisi priùs Eucharistiæ e sacramentum voto perceperit. 267 Eucharistia omnium sacramentorum finis. 267 Eucharistiæ figura est man-268 na. Eucharistiæ utilitates. 269 Eucharistiæ sacramenti sumendi tres rationes. 270 Maximis bonis se privant qui cum parati sint sacramentaliter sumere corpus Domini, spiritu tantum accipiunt. Eucharistiam accipere nemini licet ante sacramentalem confessionem, si sacerdotis facultas data sit, ac si peccati mortalis con-273 scientia stimulet. Jejuni ad Eucharistiæ sacramentum accedere debemus. Aliquot dies ab uxoribus abstinendum ab iis qui matrimonio juncti sunt, cùm ad communionem accedere volunt. Eucharistiz communio

pida iteranda.

637

638

sacramentum quarè dicatur quotidianus

Rempla que ad bene spe-

randum nos inducere pos-

698 tidià alenda est anima. 275 Eucharistiam olim Fideles quotidiè sumebant. 376 Ab Eucharistiæ communione excipiuntur qui ætatem et rationis usum non habent. 278 Eucharistia quare infantibus 278 negetur. Eucharistize sacramentum amentibus non detur. 278 Eucharistiam sub utrăque specie laicis sumere non licet. Quarè Ecclesia consuetudicommunicandi sub nem utraque specie prohibuerit. 279 Eucharistia sacramentum conficiendi selis sacerdotibus potestas tradita est. Qui non est consecratus sacra vasa tangere non audest. **281** Eucharistia est sacrificium. 282 Eucharistia victima Deo 282 gratissima. Eucharistia & Christo instituta duabus de causis. 283 Eucharistia, ut sacramentum est, non solum merendi, sed etiam satisfaciendi vim habet. 284 Eucharistiæ sacrificium quandò institutum. 284 Eucharistie figure et ora-285 Eucharistiæ sacramentum inexplicabile pignus chari-Eucharistiæ sacramentum quarè dicatur panis noster.

Eucharistis

panis.

Exitus rerum Dec perm tendus. Extrema-Unctio. Falsum testimonium quid Falsi testimonii damna. 511 Falsum testimonium non se lum in judicio, sed estra judicium vetatur. Falsum testimonium dicer contra se non licet. 515 In falsis testimoniis menda cium numeratur. 544 Festorum dierum præcestum. 449 et segg. Festi dici cultus quare institutus. 450 Festi dies præter sabbatum alii apud Judæos. 456 Festi dies præter diem minicum quare instituti ab Ecclesia. Dies celeberrimi in Ecclesia 459 Festis diebus quibus ribus Christiani se exercere debeant. Felicitas in quo consistit. 138 et segg. De felicitate æterná, vide 10 et 11 Symboli articalos integros. Fides ad salutem consequendam necessaria. Fidei multi gradus. 13 Quid primò credendum. 215 Notitia quæ fidei discipliná comparatur multo certior est quam que humanis est rationibus comprehensa. Fides de omnipotentia Dei quam necessaria et utilis. Fides redemptionis lutem necessaria semper fuit. Fides veteram et nos Fides passitentis Exempla humane infirmidat opertet

Fides necessaria in oratione. 573 Fide firmum esse, caput est ad ritè orandum. 573 Fiducia de Deo undè ortum 573 habeat. Fiduciam conciliat nomen 573 Patris in oratione. ín Fiducia orationis undè 573 53 nobis oriatur. Figure mysterii crucis. 318 Figuræ confessionis. Filius Dei est verè Deus Jesus Christus. 37 gene-Filius Dei quomodò 37 Eucha-Forma sacramenti ristiæ declaretur. 244 sacramenti Pœnitentiæ. 298 Forma sacramenti Extremæ unctionis. 348 Confir-Forma sacramenti mationis. 222 Formula orandi diversa ad Deum et sanctos. 420 421 Fornicationis peccati calamitas propria. 498 Fornicationis. detestatio. Agg. 500 Fratres sunt omnes Fideles. 589 Frugalitati consulendum. 516 Fructus arboris vitæ. 627 Fructus uberrimus orationis est impetratio. 678 Furti præcepti vis auditori-505 bus inculcanda. Furti præcepto Dei benignitas erga nos maximè per-Farti præceptum est tamquam custodia, qua externæ res , et nostræ facultates muniuntur. 505 Furti præceptum in duas partes divisum. 505 Furti q id nomine intelli-506 Quard septimum præceptum

Furti nomine non rapina notatum sit. est injusta Furtum guod possessio, et usus rerum alienarum variis nominibus notatur. Furandi etiam animus lege Dei prohibetur. 507 Furtum quam grave scelus sit. Furti immanitatem declarant quæ furtum consequuntur. Furtorum multa genera. 508 Furum varia genera. Furti excusationem nullam accipit Deus. Furtum non excusandum. In furtis excusationes quibus se defendant homines. 518 et segq. Fur divinum nomen dedecorat. 519

G

(T_{Audia} intima sanctorum. 637 Gloria inenarrabilis sanctorum. 139 et segg. Gloria Dei quomodò in oratione petatur. 607 Gloria quid. Gradus quibus ad orationem accedimus. 570 et segg. Gratia quid. 607 Gratiam quomodò Eucha. 233 ristia conferat. Gratiarum actio oratione jungenda. Gravitas relabentium.

H

HÆreticorum artes quibus sunt usi ad impia dogmata infundenda. 4 Hæreticus quis dicatur. 99 Hebræcorum gentem quara Dous delegerit. 413 Hebraici populi liberatio ab Homo pueris COURTE 412 Ægypto. Hebræos durissimå servitu-Homo etiam justificatus ità habet domitos ca te premi quarè Deus permiserit. 413 affectus , ut illi posteà populo promissa citari non possint. Hebræo præstita post 400 annos Homines voluptuosi à div quarè. 414 na voluntate aliesi. 6: Locus et tempus in Hominis instabilitas. 60 quo 627 Israel legem à Deo acce-Hominis imbecillitas. pit. 414 Homo quå maledi ctions Homicidium prohibens præcondemnatus post 621 ceptum auditu jucundum. peccatum. 481 Hominis inscitia et imbecil-656 In precepto non occides, litas. duo continentur. 481 Præceptum de honore pares-Homicidium quod in hoc tum. præcepte non vetatur. 482 Honorare quam vim habest. Honoris vox rite in pracep-Occidere vetitum est omnibus. 484 Homines omnes hujus legis vi : Non occides, defen-Honorandi à nobis parentes 484 cujuscumque generis. 469 duntur. Seipsum non licet occidere. Honoris officia que in 484 rentes conferri debent. 471 Lex non occidendi . non Honor mortuis parentibus solum manus, sed anitribuendus. 473 parentes mum cohibet. 485 Honorantes fructus percipiant. Homicidium peccatum est imnefarium. 486 Parentes spermentibus Homo ad imaginem et simatura mors timenda. 478 militudinem Dei formatus. Hostes humani generis omnes adversus nos artes ex-28 Homo nez vi naturæ sed cogitant. Hypocritæ animo non orast. divino dono immortalis. 28 Homo postremò creatus , non Hypocritarum mos in orando fugiendus. vi naturæ, sed divino beneficio i mmortalis Hominis prima ruina. **J** Ejunium et eleemosyna Homo christianus quantum Christo debeat. 40 orationi socianda, Homines divini cultus cupi-dos esse oportet. 450 Eleemosyna. 579 et seqq. dos esse oportet. Homo quid debeat Deo. Jesum Christum Filium Dei 587 credentes quam utilitatem 603 Hominum miseria. capiant. Hominum miseriæ propter Jesus Dei Filius solus nes potuit Dee reconciliare. St peccatum primi parentis. Jesus quid significat. 612 Homo que hona per pecca- Jesus nomas quomes tum amiserit.

613 ejus nomina condu.

Homines comparantur segris Jesus Christes, " Homines comparantur ægris cerdae et iis Qui gustum amise

613

runt.

ing Dei verus Deus. 37 Christi et Sancin Ecclesia habere lum licet, sed maidelium bono fac-426 et segg. inem sanctorum nis orationem Dom enuntiat, quid debeat. o Verbi quanti fa-42 onis mysterium non rsona confecit. 42 nationem nulla facnaturarum confu-42

onts Verbi opus, Spiritui Sancto, pequadam ratione trimationis mysterio n suprà naturæ orquædam naturæ 43 quæ in Verbi Inone acciderunt. 45 da omnia æquo aniands. 676 am habemus exum rerum ad vicritamque excolen-627

mon debemus cům proces non exaus. 676 pride Baptismus. 171 et seqq. s hominis quomodo ci possit. 643 a nominis signifi-

a loca quot sint. 64
a ad loca quomosistus descenderit.
65

ad fidem conversus a uxorem retineat. 395 le hominum erga Inhumanitas in egenos fugienda ab eo qui à Deo vult exaudiri. 672 Inimicorum dilectio præstantissimum charitatis offoium

ficium. 489 Inimicos diligentes sunt filii Dei. 650 Inimicis uon est irascendum, sed Diabolo. 676

Inimicis parcendum, si volumus nobis peccata dimitti. 649 Inimici diligendi. 650

Inimicis non parcentes quid à Deo petere debeant. 65s

Inimici invisibiles quales.
657
Injurias oblivisci est Christianis omnino persuadendum.
65z

Injurias oblivisci quomodò suadendum. 490 Injuriæ remittendæ ab eo qui vult ut Deus sibi ig-

noscat.

Jajuriarum oblivionem à nobis requirit Deus.

649

Injurias qui condonant, que commoda capiant.

493

Injurias condonare noientes in quæ incommoda incidant. 49a. Remedia ad deponendas in-

jurias. 493 Injurias remittendi voluntas sufficit reclamantibus

corruptæ naturæ appetitionibus. 65z Injuriarum oblivio est optima eleemosyna. 654

Injurias non oblivisci in animo habentes, uti debent hac precationis conditione, dimitte nobis debita nostra, sicut et nos etc., et cur. 651

Instrumenta quibus quæritur et invenitur regnum Dei paranda.

Interpretatio hujus vocis 677 et segq. Amen. Irasci quandò sit peccatum 486 vel non sit. Christus Judex omnium Яź quarè futurus. 93 De judicio finali Judicium Christi de nobis duplex fiet. 84 Judicii generalis necessitas. 85 Judices venales rapinas committunt. Judicia forensia jure et ex legibus administranda, 530 Jurans guid considerare debeat. 489 Jurare , juramentum, jurans. 439. et segg. Jurisdictionis potestas unde probetur. 326 Jus naturale seu lex naturæ quid sit. Jus naturæ violant qui inimicis non parcunt. 649 Justificari non potest qui non est paratus ad omnia Dei præcepta servanda. Justificatio peccatorum est infinitæ Dei potentiæ opus. 121

Fit per sacramenta tanquam instrumenta. Justitia originalis supra naturæ facultatem homini à Deo data.

L. Acrymæ in pœnitentia summoperè optande. 308 Lex nature à lege scripta non diversa. 407 Lex in decalogo contenta non est nova lex, sed naturæ lex illustrata. 407 Lex quantá majestate data. 408 Legis jussa difficultatem non habent. 804 Legi obtemperandum. 409 Legis observantiæ fructus.

pensiores nos reddit, scire Deum esse Dominum nestrum. 407 Lex omnis ad præcepta serhomines vanda præmie aut pœná inducit. 428 Legis servandæ modus ratio. Lege non concupiscendi prascripta quid à Deo provisum sit. Lex Dei intimo animi ses su servanda. Legum divinarum et hum narum differentia. Lex divina quasi speculus quoddam est in quo nateræ nostræ vitia inte mur. Loquacitas vituperanda. 554 Loquacitas in oratione prohibetur, non longe preces.

Ad legem observandam pre-

Lucris honestis tranquillitas

inest.

Magistratibus politicis be nor deferendus. 475 Jisdem quandò obtemperan dum et quando non.475.476. Mariti erga familiam officia Mala cum patimur, ad Dei auxilium confugimus. 670 et segg. omnium Malorum liberationem non petimas. 678 Mala quædam quæ commi-

niter mala putantur, sust tamen fructuosa. 673 Mala illa deprecamur que nullam animae utilitatem afferre possunt. 673 A quibus malis liberari tendum sit.

Mala quæ in nos à proximis proficiscuntur , essignanda. Malorum 410

impetranda.

				_
_	_	_	-	
			_	

IND	EX. 703
quá condemna-	est sacramentum. 382
homo post Adæ	Matrimonium ut est offi-
). 627	cium naturæ à Deo institu-
50, vide tertium	
articulum. 41 et	Matrimonium indissolubile.
568	389
cramenti Eucha-	Crescite et multiplicamini,
plex. 239	non omnibus hominibus
acramenti pœni-	matrimonii necessitatem
297	imponit. 389
scramenti Extre-	Virginitas summopere com-
	mendatur, aucto jam hu-
um unde dictum.	mano genere. 389
584	Matrimonium quibus cau-
i sacramentum	sis institutum. 390
aminibus appella-	Quem finem sibi proponere
384	debeant qui nuptias con-
i definitio, et ejus	trahere debent. 391
0. 385	Matrimonii natura ut sacra-
um inire non pus-	mentum cat. 391
legibus à matri-	Matrimonium sacramentum
	esse, et unum de septem
msortio excludun-	legis evangelicæ sacra-
385	
ii vis et natura,	mentis. 392
onsistit. 386	Matrimonii sacramentum à
matrimonium ef-	Christo institutum. 393
386	Matrimonium gratiam sig-
verbis quæ præ-	nificat et tribuit. 393
pus significant ex-	Matrimonii sacramentum
r. 38 ₇	quantum præstet matri-
alterius tantum	moniis ante legem. 394
rimenium conjun-	Matrimonia Judgeorum. 394
satis esse non no-	Quare antiqui patres plures
satis esse non po-	simul uxores ducerent. 395
m est ad declaran-	Libellus repudii quare in
staum consensum.	lege Mosis concessus. 395
386	Polygamia à matrimonii na-
imm non contrahi-	tura aliená. 395
erbe futurum tem-	Matrimonium duorum tan-
	tum et non plurium con-
onjugum post ma-	junctione definitur. 395
am poeniteat, quod	Infidelis ad veram religio-
est mutare non po-	nem conversus, primam,
5 27	cæteris relictis , pro uxore
loco in matri-	habeat. 395
utus, et signa suf-	Matrimonii vinculum nul-
38 ₇	le livortio dissolvi potest.
mensum ut verum	- 3 96
mium existat, con-	Matrimonium dissolvi non
necessarió non re-	posse utilissimum est. 396
. 587	Matrimonii bona tria. 398
ii duplex ratio, ut	Mutua viri et uxoris offi-

Matrimonia clandestina neque vera nequerata esse. 402 Matrimonii impedimenta. ib. contrahentes Matrimonium quomodò affecti esse de-402 heant. Matrimonii usus quis esse 403 deheat. ı A matrimouil officio interdům orani causa absti-404 nendum. Mœchari prohibitum est præ-494 cepto sexto. Mœchia quare post homicidium prohibeatur. 494 De mœchiæ peccato vide totum 6. præceptum. 494 Medicina à Deo hominibus data. 672 In medicinæ remediis quomodò spes ponenda. Mendaciorum genus esse fugiendum. Et cætera de mendacio, vide in octavo præcepto. 521 Mens bona à Deo postulanda. 633 nostra à passione Merita Christi pendent. passionem nostra Christi non obscurant. 339 Mereri possumus gratia ad-339 iuti. Minæ à Deo propositæ his qui furtum committunt, vide in septimo præcepto.504. Minister Sacramenti Bap tismi proprius. Ministrorum Baptismi ordo qui servandus est. 186 Minister proprius sacramenti confirmationis. 225 Ministrum confessionis scientia et prudentia præditum esse oportet, vide de pœnitentiá. 288 Minister Orsacramenti 379 dinia. Miseriæ hominum, de his in tertia petitione. 611 Missæ sacrificium idem est cum eo quod in cruce obla-

tum est.

Missæ sacrificium non est nuda commemoratio sacrificii in cruce peracti, sel verè propitiatorium. Missæ sacrificium pro mortuis offertur, et illis prodest. Missæ ritus non supervace -88 nei. Mulier quarè ex latere viri formata non ex pedibut aut ex capite. Mulier viro subdita sit. Mulier libenter se domi contineat. έOΙ Mulieris officia. Áœ NEcessitate nostrá nita ad patrem adire ce 618 gimur. Necessitati nostræ guz sapersunt, cum aliis cos municanda. 635 Nequitia carnis et spiriths. Nomina imponenda baptizatis, vide de baptismo. 215 gentilium Nomina imponentes baptizatis reprebenduntur. 215 Nomen Deo Tetragrammaton non pronuntiare issn:s est superstitio. **43**5 Nomina Deo imposita. 435 Nomini divino quam honor attribuatur. Nomen Dei quomodò anctificari petatur. Nomen Dei sanctum et terribile sanctificatione see eget. 596 Nomen Dei quomodò sanctificatur in omnibus. 597 Nomen Dei re, non verbis tantum sanctificandum. 599 Nota certa judicandi , que

sit prava, quæ recta peti

Novissims popula supl cu

memoranda.

tio.

386

TN	T	E.	v

INDEX 705	
•	tabat. 55u
_	Orationis ad Deum virtus.
ire tenentur omnia	553
ne voluntati. 623	Orationis utilitas et fructus.
tatio seu detrectatio,	554 et segg.
de his in octavo præ-	Oratio est quoddam religio-
521	nis argumentum. 554
redimendi humanum	Oratione Deo nos subjectos
s eminet inter opera	esse profitemur. 554
rnationis et creationis.	Oratio est cœli clavis. 554
586	Orationis vis et utilitates. 554
us regnum Dei com-	Oratio quibus partibus cons-
tur. 610	tet. 559
bona neque perficere	Orationis partes præcipuæ
e instituere potest ho-	duæ. 559
ine Dei adjumento. 6:4	Oratio corum qui nondum
quæ sine fide et cha-	fidei lucem acceperunt. 562
fiunt, nullo mode	Oratio quorum non exau- diatur à Doo. 563
Deo esse possunt. 340	diatur à Deo. 563 Orationes pro impiis facts
satisfactoria quæ. 340 as primò Deus, dein-	multam vim habent. 567
ancti. 569	Orationes pro mortuis in
optimus modus. 560	purgatorio ab Apostolis flu-
um pro quibus. 565	xère. 567
sancti, et qua ra-	Orationes pro peccatoribus
, ut nostri misercan-	ad mortem non proficient.
569	567
ratio. 575	Orationem Dominicam ante
am est in spiritu et	imagines sanctorum pro-
ate. 575	nuntians quid sentire de-
. in spiritu consuetu-	beat. 570
m infideles non ha-	Oratio humilis. 570
. 577	Orationis preparatio. 570
um in nomine Christi.	In oratione qui vult exau-
578	diri , à quibus ei sceleri-
s Deo honorem ha-	bus abstinendum. 571
m. 554	Orationem nostram facit exe-
majestas divina fit	crabilem contemptus divi-
ler 678. 679	næ legis. 572
s cum Deo colloquun-	Oratio dubitationem non ad-
678	mittit. 573
um fructus et mune-	Oratio mentalis vocalem non
678	excludit. 575
sunt gradus petendi	Oratio mentalis principem
id à Deo et gratias	locum tenet. 575
di. 560 et segq.	Orationis vocalis propria uti-
precandi vocem ef- endo. 56 r	litas et necessitas. 576
man. 501	Oratio privata et publica. 576
exaudiat et juvet. 562	Orationis Dominicæ exposi- tio. 580
ad Deum necessaria.	Orationis Dominicae exce-
55a	dium. 580 et seqq
s in eratione permoc-	Oratio pro altero facta sibi
ALBERTAIN BELEGGE	Arena hea ercora serve -

590 prodest. Orationes sunt arma contra 665 et 666 Satanam. Ordo servandus in oratione. 67 t Ordo præposterus à multis in oratione servatur. 670 364 Ordo gaid. Ordinis sacramentum multos habet gradus et ¥3rias functiones. Ordo sacer inter Ecclesiæ sacramenta quarê enume-364 randus. 365 Ordines septem. Ordines majores et minores. 366 Prima tonsura. Ordo ostiarii, munus. 368 Ordo lectoris, officium. 369 Ordo exorcistarum, munus. 569 Ordo acolytorum, munus. 370 Ordo subdiaconi, officium. 370 Ordinibus sacris lex perpetuæ continentiæ imponitur. 37 t Ordo diaconi, munus. 572 Diaconi munus est evangelium explanare non tamen 372 373 ex superiori loco. Ordo sacerdotii. Ordines quibus sint dandi. **380** 381 Quibus non. Ordines sacri finnt statis diebus quibus etiam jejunia indicunter. Ordinandi priùs sacramento Pœnitentiæ conscientiam purgent. Ordinis sacramentum pueris et furiosis non conferendum. 58ı Qui ætatis annus in singulis Ordinibus exspectandus. 38 t Ordinis sacramentum. 812tiam confert. Ordinis sacramentum cpa-

racterem imprimit.

Anis nomine multa is divinis litteris significari. Panem petendo quid petamus. Panis quotidiani nomine victui necessaria petimes. Panis ad necessitatem s ad luxuriam petendas. 63s Panis à nobis jure acquirendus; non injustité, vel fraude. 659 Panis quare quotidianus ap-633 pellatus. Panis assidue à Deo peten-633 dus quaré. Panem quotidianum modd divites petere beant. 654 Panis spiritualis 635 Panis spiritualis quid significet. Panis qui Christus est, incredibili lætitiA perfundit piorum animas. 637 Panis noster substantialis Christus est in Eucharistiæ sacramento tus. 631 Parentum officia erga filies. 4,8 Parentibus quando non obediendum.

mors 57B Passionis Christi mysterius maxime Dei potentiam et benignitatem ostendit. 639 Passio Christi sæpiùs po proponenda. 50 Passionis Christi quare observatur. 51

timenda

Parentes spernentibus

matura

Anima Christi quoad infemotem partem eruciata.

Ressionis Christi cause. 382

INDEX.

s est Christus pœnas 59 vissimas. ones Christi acerbiores um sanctorum. 60 o Christi que commonobis conferat. 60 o Christi nobis veniam catorum impetrat. 639 assione Christi omnis isfactionis vis et ratio 639 rum Ecclesiæ verba quam Dei verba recinda, in præfat. ribus improbis obedien-475 vox quid in Dec sigcet, vide I. art. II. quarè dicatur prima sona in divinis. 19 tum honor. 465 et segq. nomine qui vocentur.

tes cujuscumque gene-A nebis honorandi. 470 et segg. tes nimiam severitaet indulgentiam fuıt. 470 581 omnium Deus. i baptizandorum , et : ad ens spectant : vide sacramento Baptismi. 187 et segg. causarum officia. 187 torum et peccati pœna Adam ad nos permanaa guædam remitti non e, quomodò intelligacogitationis confidebemus. 322

um consequentur duo.

orum nostrorum im-

itate aversus à nobis

s operibus nostris non

o omnes addictos esse.

dicit.

338

62R

64 t

70.7 Peccatorum recognitio qualis esse debeat. 64 r 640 Peccaterum turpitudo. Peccati pestis. 645 Peccatum, etsi eius actio transierit, macula tamen et reatus permanet. 644 Peccatorem semper insequitur ira Dei. 64A Peccatorum dolor et sensus guàm sit necessarius. 642 et 644 Peccata pecnitentibus condonare semper promptus est, et paratus Deus. Peccata sine Dei auxilio vitare non possumus. 621 Pejeratis qui jurando justitiam deserit, vide in sccundo præcepto. 433 Pejerare variis modis sole-433 mus. Summa hominum proclivitas ad pejerandum. 434 Propter perjurium diversis suppliciis affligimur. 440 Pœnitentiæ necessitas. 388 Pœnitentiæ usu carere plurima damna affert. Pœnitentia quæ est virtus, quæque ad eam pertinent. 291. et segq. Pœnitentiæ sacramentum est necessarium. Ponitentia potestiterari. 297 Poenitentiæ varia notio et 302 et segq. potestas. Poenitere Deum per translationem dicimus. Ponitentiæ variæ significationes in quo differant. 291 Poenitentiam fides antecedat. Pœnitentia intima quarè sit virtus. 292 Pœnitens verè quid sibi pro-293 ponat. Quibus gradibus ad pœnitentiam licet ascendere. 302 cais-Penitentia regnam

rum sacræ litteræ polli-294 centur. Ponitentia exterior est sacramentum. 295 Pœnitentiæ sacramentum quare Deus instituerit. 295 Poenitentiæ sacramenti materia et forma. 297. 298 ceremoniæ et Ponitentia 298 ritus. Poenitentiæ sacramenti fruc-300 Prenitentia nos in Dei gratiam restituit. 300 Pœnitentiæ partes integra-302 parti-Pœnitentia quarê ex 303 bus constet. Pœnitentia publica quare publico peccato indicatur. 336 In Pœnitentia duo animadvertenda. Pœnitentiæ pæna à nobis suscepta Dei animadversionem antevertit. Pericula in quibus assiduè versemur ante oculos ро-656 nenda. Permissio in Deo quomodò intelligatur. Personarum divinarum proprietates. Persona prima in divinis quare Pater dicatur. 21 Ouse ad divinas Personas pertinent subtiliùs exquirere mon oportet. Petitores et accusatores quomodò sint monendi. 532 Philosophia christiana à seculari sapientia quid differat. 16 Philosophi quid de Deo senserint. 16 Pontifex | Romanus Catholicæ Ecclesiæ caput. 106 Pontifici Romano summa dignitas et jurisdictio divinitus data. 378 Pontifex Romanus wogerator universalia Ecclesia,

Petri successor, et Christ verus et legitimus Vicrius. Præceptum primum gì. ă:s Præceptorum ordinis Præceptum duplex contine tur în verbis primi precep ti. Præceptum omnium pri et maximum. Præcepti primi transgres res. Præcepto primo nom pro betur ars sculpendi pingendi et fingendi. Præceptum primum quarè i secundo separatum. Præcepti secundi lex prohibeat et quid jubeat Præcepti de diligendis rentibus usus latissimè Præcepta decalogi duales te bulis incisa et quaré. 🍪 Præceptum de diligendis perentibus quare matrem erplicet. Præcepta ultima duo simul conjuncta. 557 Præceptorum duorum altimorum duplex necessitas 558 Pretium crucis Christi qua-647 ti sit. Prædicatio divini verbi mu quam intermittenda, præfatione. Prædicare non debet alie nisi mittatur. Prædicatio verbi Dei fiden nobis acquirit. Prædicantium verbum Dei ibid. auctoritas. Præmia victoribus proposi-

ta.

Præparatio ad orationem is

quo consistit.

Preparatio ante Com

570

ingredi

debent

610

547

653

119

121

543

et segg.

mortnomin

Resurrectionis

Regni coelorum consequenilis et quam ne-272.et sega. di adminicula à Deo nobis communioconcessa. mirit ut jejuni ac-Regnum cœlorum 974 cupientes petere et providentia Dei à Deo ut fiat voluntas ejus. un es. 60t 605 et 633 Remedia adversus noxias curai. 523 piditates. t continentia om-Remedia segrotantis animas colenda. 498 Pœnitentia et Eucharistia. s ignis. 64 Ŕ Remissio peccatorum in Ect quot eorum ge-. clesiá reperitur. 5ti etsegg. Remissionis peccatorum beijus peccatum est neficium quanto studio sit rtum. 506 suscipiendum. tiùs patent quàm Remittendi peccata potestatem Christus episcopis 51 r st rapinarum et sacerdotibus in Ecclesia Va-511 et segq. concessit. nis pondere quid Peccata nostra Christi san-586 mus. guine remittuntur. rendum. 475 Remissionem peccatorum ne-600 mo sinè pœnitentia con-652. 647 si antè omnia possequitur. Restitutio posnitenti est ne-601 magpostulatio cessaria. Qui cogendi sunt ut restitorum vim conti-60 r tuant. hristi non est de Resurrectio Christi et ido. 605 cjus glorioso mysterio. 67 hristi quid sit. 605 Thristi intra nos. Christus sud virtute resur-606 rexit. Aristi quarè jus-Resurrectionis beneficie 606 Christus primus est omratize Dei in quinium effectus. Resurrexisse Christum tertia 606 loriæ Dei quid. 606 die, et quomodò intelligigratiæ prids ratiæ priùs po-guàm gloriæ. 607 tur. Resurrectionis Christi mysquod est Christi terium maxime necessa-607 rium. Resurrectionis Christi finis. clesiae propagatio. 607 Dei quomodò Resurrectio Christi que no-Trsecatores. 608 bis exempla sumenda pro-Christi quomodò ponat. Resurrectionis spiritualis sig-607. 608 lerum excellentia. na.

fide, fides nostra inniti-Sacerdotes mercenarii 125 Sacerdotes in omni lege & Sacerdotes per ostium Ech-siæ ingredientes. ‰ Resurrectio hominis quarè resurrectio carnis dicatur. 125 Sacerdoti ab episcopo q Resurrectio carnis exemplis do potestas tradatur. et testimoniis comproba-In sacerdotibus et alis de 126 tur. ricis ordinandis cere Resurgentium varia condi-366 d# nia, Sacerdotalis 139 Ordo Resurrecturi , omnes morionus est varios tamé turi sunt, nemine excepdignitatis et potestats dus habet. Sacerdotes simplices. Resurgent corpora nostra immortalia. 133 Quid in eo qui secertes Eorum qui resurgent dotes. creandus est, require 134 et segg. 379 Ex Resurrectionis articulo Sacerdos quam cognitio habere debeat. qui fractus capiantar. 136 Sacerdotis duo munera. Sacerdotii nobilitàs et ercellentia. 358. 375 DAbbati celebritas quarè in Sacerdotii onus nemini tesacris litteris sæpissimè merè imponendum. 559.380 præcipitur. 45z Sabbatum quid significet. 455 Qui ad sacerdotium voori dicantur. 354 Sabbati sanctificatio quid. 455 Sacerdotii **Potestas** Sabbatum quarè domino 456 Sacerdotii consecratum. legis evangelica Sabbatum signum fuit. 457 potestas plurimum prastat 457 Sabbatum cœleste. sacerdotio legis natura et Sabbatum quare in diem Doscriptæ. 363 minicum translatum. 458 Sacerdotii evangelici potes-Sabbatum quá ratione cotas à Christo ortum habet. lendum. 363 460 Sacerdotium duplex. Sacerdotibus solis data est facultas sacramentum Eu-Sacerdotii munus. charistiæ conficiendi. 180 Sacramenti nomen quomo-Sacerdotes quando Christus dò accipiatur. 149 instituerit. 285 Sacramentum quid. 149 Sacerdotes silentio peccata Sacramentis salus et justitia comparatur. in confessione audita com-149 Sacramenti definitio ex Asprimant. 327 Sacerdotes Dii et Angeli vogustino. 150 358 Sacrementa inter cantur. res; 684 Sacerdotes novi Testamenti quæ significant , referencæteris omnibus præstan-150 tiores. 358 Sacramenta sunt signa à Des Sacerdotum potestas maxitradita. ma. 558 Sacra res est gratia Dei. 155 Sacris initiandi quem finem Sacramentum' sanctitates

sibi prepenere debent. 309

significat et efficit.

da plures res ta legis evangeli-·è instituta. 155 tum guodlibet ex conficitur , ex maformi. 158 ater omnia signa vim habent. ta novæ legis forerborum præscripbent, à quá si dis-, Sacramenti ratio e mon potest. 159 merum caremoni secato prætermitti torum cæremoniæ tuntur, nihil reve-Sacramenti ratione ij. 160 ta quarè solemniemoniis ministren-160 necessitas. forum 162 dorum numerus. 161 **for**um præstantia. 15q tomm differentia 162 torum auctor Chris-163 ta quarè per homiinistrari volucrit. 164 torum ministri C. an gerunt. 164 ta novæ legis immscientiá ministram perniciosum sit ninistris. 165 torum effectus. 166 ta gratiam justifi-167 conferunt. storum nova legis ttia ad vetera com-168 ta tria characterem unt.

tianum adificium fulcitur. Sacramenta per improbos, si quæ ad corum rectam rationem attinent, rità serventur, conficiuntur. 164 dif. Sacramenti et sacrificii 283 ferentia. Sacrificium uni Deo et non Sanctis offertur. Secrificium unum sunt cruenta et incruenta hostia. Sacrificium idem est quod in cruce oblatum est. Sanctorum communio quam utilis, et quid significet. Sanctorum communione omnes Christiani unum corpus fiunt. mortua Corporis Membra Christi membra esse non 117 desinunt. Christianis in Ecclesia que sint communia. 117 Sanctorum cultus, in sanctis venerandis Dei gloria non minuitur sed augetur. 420 et seq. Sanctorum patrocinium non est supervacaneum. 421 Christus etsi mediator propositus sit, non propte-reà sequitur quin ad Sanctorum gratiam confugere liceat. Ã23. Sanctorum imagines pingi non prohibetur divino præ cepto. Satange augus : vide Dæmon Satisfactionis necessitas. 334 Satisfactionis nomen unde. Satisfactio variè accipitur. 332 et segg. Satisfactio que nobis Deum. placatum reddit, qua sit. 55% Satisfactio Christi est pend scelerum omnium 169 factio.

	•
<i>/</i> .	
Satisfactio camonica. 555	Spe cooles
Satisfactio à nobis sumpta. 338	debeamu debeamu
Satisfactio que est sacra-	Spes nost
menti pars. 533	Deum tot
Satisfactionis definitio. 331	Spem habe
Satisfactionis vis. 538	petrandi
Satisfactio nostra Christi sa-	rum.
tisfactionem non obscurat,	Spes in
sed multo clariorem red-	quibus n
dit. 359	Spes haben
Satisfactio vera que requi-	mur, in
rat. 340	,
Qui satisfacit, justus sit	Superbia r
oportet. 340	offendit.
Opera poenalis et afflictiva	Spiritàs (
suscipiuntur in satisfac-	non debe
tione. 340	Spiritus sa
Omne satisfactionis genus	ficatio.
ad tria pracipus confer-	Quare pers
tur. 540 Satisfaciendi vim habent in-	vinis pro
	butum no
commoda et labores à Deo	Spiritus san
immissi, si patienti ani-	lio in om
mo ferantur. 341	qualis.
Satisfacere unus pro altero	Spiritus sar
potest. 341	Spiritus sar
Satisfacturum se proximo si	lioque pr
quid de re aut existima-	Spiritus s
tione detraxerit, polliceri	effectus.
debet pænitens priusquam	Spiritus Sa
a peccatis absolvatur. 343	num appe
In Satisfactionis poena irro-	Symbolum
gandá quid sit servandum.	positum,
343	pellatum
Satisfactionis modum culpæ	fine.
ratio compensabit. 344	Symbolum
Satisfactionis opera à saces-	distribut
dote indicta pomitens sæpè	
etiam ultro suscipiat. 344	
Service Deo, nihil mag-	773
nificentiùs; vide in hoc,	Tentation
Fiat voluntas. 611	tati in pr
Sepulturæ Christi cur fiat	confugian
expressa mentio. 55	In tentation
Sepultura, Passio, et Mors	
in Christo quomodò ut	mur ora
	m
Dec convenit. 56	Tentatio gu

Mort.

Spe coolestium pru quomodò nos Der debeamus. in av Spes nostra Deum tota nitatur. Spam habere debemi petrandi veniam rum. Spes in tentationi quibus nascatur. Spes habenda, cùm mur, in Dei pat Superbia magnoperé offendit. Spiritàs sancti non debemus igno Spiritûs sancti propr ficatio. Quare personas tertis vinis proprium no butum non sit. Spiritus sanctus Patr lio in omnibus om qualis. Spiritus sanctus est 1 Spiritus sanctus à P lioque procedit. Spiritus sancti ad effectus. Spiritus Sanctus qui

Symbolum ab Aposto. positum, et quarè pellatum, vide Pra fine. Symbolum in tree distributum.

num appellatus.

TEntationum fluctib tati in precationis confugiamus. In tentationem ne i mur orandus est Tentatio quid. Signaculum totius oratio- Tentandi genera mult nis Dominicæ. 677 Tentat Deus et que Spes impetrandi maximum.

pondus ad impetrandum Tentari homines is

partem,

0.2025

INDEX.
di- de Sacramentum.

de Sacramentum. 158 Verbi prædicatione et sacramentorum usu Christianum ædificium fulcitur. 171 Verbi incarnatio : vide In-

715

carnatio. 41
Verbum Dei cibus est animæ. 636

me. 050
Verbi Dei fames quarè à
Deo mittatur, 636
Verum confiteri debent rei
et sontes, cum ex judicii
formă interrogantur. 550

Verum tacere interdum licet, sed extrajudicium. 53 : Vigiliæ, etc. tentationes vincunt. 667

Vir quare uxorem diligere debeat : vide Maritus.

Viri officium erga uxorem : vide Maritus.

Vita æterna quid significet.

Vita æterna magis explicat hominis felicitatem, quam beatitudo. 138

Vita hominis tentatio. 664 Vita et salus nostra ex Deo pendet. 634

Vitium linguæ latissime patet. 522 A vitio linguæ innumerabilia mala proficiscuntur. 522

Unctionis Extremæ sacramentum quarè sic dictum. 345 et seqq.

Unctionis Extremæ materia et forma. 347 et seqq. Unctionis Extremæ sacræmentum quo tempore adhibeatur. 349 Unctionis Extremæ sacra-

mentum suscipereapti non sunt qui rationis usu carent. 35: Quæ partes corports sunt un-

gendæ.

Unctionis Extremæ sacramentum potest iterari. 352
Unctionis Extremæ præpa-

ratio. ibid.
Unctionis Extreme minister.

stor querà disbolus di-66 r intationem guando in-66 r at qui non impedit ten-662 atio est vita hominis er terram. 664 stiones animo æquo ander. 664 sti quid à Deo petamus. 664 monii falsi non dicenpræceptum. monii falsi non dicen-

monii falsi non dicenpracceptum lingua: vimonii falsi non dicenpraccepto duæ leges conextur, una jubens, ala prohibens. 522 menium falsum non sadi praccepto quid pro-

eatur. 522
m juratum judex rejie non potest. 523
monium felsum in se

e non potest. 525
monium falsum in se
ere non licet. 523
monium falsum quid.
524

monium falsum non lm in judicio, sed exjudicium vetatur. 525 v modis falsa dicendi stimatio hominum ofditur. 526 monium est confessio 530 dia Dei. monii veri in rebus hunis maximus usus. 531 s in judicio caveant ne dexplanatum non hat pro certo affirment.

v

ba pastorum Ecclesiæ gulm Dei verba recida, vide præfationem. divini prædicatio nunm intermittenda. ibid. inter omnia signa imam vim habent, vi-

53 r

INDEX.

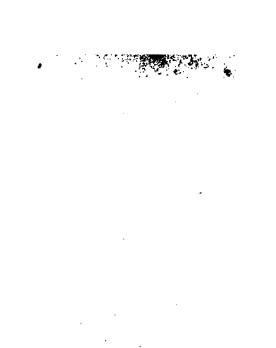
Unctionis Extreme utilitas. 354 Unctionis Extreme tempus opportunissimum. 354 Unctionis Extreme sacramentum suscipientes ægro-

ti , quare non samentur. 356

petimus. 611 et seq. ZEine quis Des tribes Voluntas Dei ut fiat qui

maxima petere 617. 618. Figt voluntas ton dicende quid sibi petatur. 688. et 621 Uxor, vide Mulier. 400 et 1099.

FINIS.

.

-

.

